

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Politicorvm Liber sextus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

POLITICORVM

LIBER SEXTVS.

DE MAGISTRATV ECCLESIASTICO.

CAPVT I.

Magistratus sine adulatione instruendi sunt.

Leges sine
magistratu
mortuae
sunt.

E legibus actum est superiore libro, earumque necessitas, utilitas, & vigor explicatus; sed legum est infirmum sine insigni magistratu subsidium; leges instrumenta pacis, & felicitatis sunt inanimata; magistratus, organa viua; quae legum

vſu, & tractatione Rempublicam administrant, tuentur bonos, malos corrigunt; at qui corrigi nequeunt, in quibus nihil bona ſpei capax eſt, tollunt e medio mortalium facturos peiora iis qua contingunt, vt quo vno modo poſſunt, deſinit eſſe mali. Legum ergo ſine magistratu nulla eſt efficiencia, nullus metus, leges bonae a bono magistratu prudenter adminiſtratae feliciffimam Rempubl. efficiunt. Quam ob rem magistratus dignitatem, auctoritatem, officiumque; exponere aggredior, in quo ſcopulū video in quē multi politicorum impeerunt, videlicet adulationis ſtudium, vel n. regi alicui placere vel optimatibus ſe commendare voluerunt; eaque ſcripſerunt, quae delectare reges principesque; magis, quā docere, melioresque; reddere conſueuerunt. In maius ſua laetificant regem, & in mendaciis ſuis principes. Multi poteſtatem magistratus ſupra verū, & ſupra modū extolunt, alii etiam vitia dilaudant; Calumniator bonū ait eſſe malum, amator e vitia ipſa delectat, vtrumque; malū eſt in adulatore, cuius error ideo difficillime ſanatur, quia veritati affinis eſt, cum n. adulatores ſint peſſimi inimicorum, videntur eſſe amicorum beneuolentiſſimi, certe ſunt ſuauiſſimi. Amicitiam adulatio non tantum imitatur, ſed vincit & praeripit; aperit ac propitiis auribus accipitur, & in ima praecordia deſcendit, eo ipſo gratioſa, quo laedit.

Magistratus
docere diffi-
cile.

Adulatio
venenum
potentia.

Adulatio
viri, parti
perniciosa.

Adulatores
adulatores,
adulatores,
adulatores.

Adulatio-
nis effectus.

§. 2. Principio itaque; mihi conſtitutū eſt rectiſſima via incedere, nec regū, principumque; auribus quicquā offerre niſi verum, & ſalutare; quomodo quidque; accipiat, vniſe ſecurus. Nam auribus potentum, quicquam dare, nec illis qui fallaci laude ſeducuntur, nec illi qui pro amico blandus inimicus, homines natura imbecillis iudicii magis infatuat, prodeſt.

§. 3. Pontificibus, Regibus, potētibz nihil eſt inſeſtius adulatione. Nam vt arugo ferri, teredo ligni, acor vini, mucor panis, ita adulatio aularū propriū e vitium; Inde & nomē ſumptū eſt, vt adulatores, quaſi adaulatores dicantur, q. regū opes aſſentatione magis, quā hoſtes gladio euerunt. Potens eſt hoc, & efficacis venenū, quia auidiſſime in praecordia admittitur, atque; intima depaſcit; Animos vero inflat, & vteroſo tumore diſtendit, vt a ſe plerumque; abeant. Hinc ſœdiſſimi hominum credidit Deos voluerūt, vt Alexander magnus, vt Romani imperatores. Alios efferauit adulatione, vt Conſtantium, quē crudelem aſſentatores fecerunt. Alios faciunt in magna fortuna ineptos, vt Valentem, cum eius verba ruſtica, Tullianus Floſculos appellarent. Omnes denique; inhumanos, moroſos, iracundos, & vindictae auidos. Caligula ſeruiliſter Ro-

ma adulata eſt, blanditiis placere ſtolido, & crudeli principi voluerūt, ſed exitus iſ fuit, vt adulationes cōtemnere diſceret, & cum aliorum interpretaretur, morte puniret. Dion reſert in Calig. Cōclamante autem aliquando populo; Adoleſcens Auguſte, ratus ſibi iniuriam illatam eſſe quam plurimos occidi iuſſit. Eoſque, partim abſtrahi a ſpectaculis, partim abeuntes a theatro abſcripi, id enim ſepe facere ſolebat. Lucundiſſimis ita aſſueuerant aures principis, vt iucunda pro aſperis acciperentur. Eadem peſte Vitellium interemerunt. Arcuere eos (bene ſuaſuros) inquit Tacitus, intimi amicorum Vitellii, ita formati principis auribus, vt aſpera quae vtilia, nec quicquam niſi iucundum, & laſurum acciperet.

Adulatores
cogniti odio
ſunt.

Corruptio
palato ni-
hil niſi no-
cium placet.

Simulatio
breuiſſima
ſunt.

§. 4. Nec aſſentationis fructum diuturnū capiunt adulatores, quia cum nemo vno adulatore cōtactus ſit, neceſſe eſt, vt eius gratia patuo tēpore floreat. No- uin. exquiliore blanditia ad ſe illiciunt animos, & quae valde delectantur eorum eſt velox faſtidium. Deinde natura ſimulationis eſt iniquiſſima. Neque; haecenus quicquā tanto fuit ingenio adulator, vt nō facile apparuerit iriſorem eſſe potentum. Si enim non laudanda commendant, vel mediocritas in maus effe- runt, principem, niſi pecus ſit, diu latere non poſſunt.

Adulatores
in roſa oc-
ciduntur.

Indecimū
praeciptum.

Adulatio
damnabilis.

Et quanquā facile ab his ſe fallere ſinant homines, adulationis tamen compertū oderunt. Riſum toti imperio mouit Elagabalus cū paraſitos roſis opprimeret, aut rota aquaria illigaret, vt per voluptates occideret, qui per delicias principum vitam impeterent. Quod li tamē adeo hebes, & ſui amator princeps ſit, vt ſuadentibus illos, & ſuadentibus, qui ad omnia ventris cauſa annuunt, agnoſcere nequeat, eos tamen collega, & Symparaſiti facile deregunt. Neque; n. magis cognoscitur, & ridetur adulatio, quā in aulis, in quibus & homines vrbani queruntur, contra vndecimū decalogi praeciptum peccari, Non adulaberis. Quod vniū enim in omni hominū genere ſit tarpiſſimū, tum vero in ſacerdotibus eſt portētoſum, quibus multo melius eſſe docent ſacri canones, pati pro veritate ſupplicium, quā pro adulatione beneficiū recipere, i. quae i. 3. nemo peritorū Grauiſſime vero D. Greg. adulatores inſequitur l. 18. mor. p. 4. c. 3. ſunt nonnulli (diſt. 46) qui aī malefacta hominum laudibus efferunt, augent, quae increpare debuerunt. Hinc enim per prophetam dicitur: Vae qui conſuunt puluillos ſub omni cubito manus; & faciūt cervicalia ſub capite vniuerſe etatis. Ad hoc quippe puluillus ponitur, vt mollis quieſcat. Quisquis ergo male agentibus adulatur, puluillum ſub capite, vel cubito iacētis ponit, vt qui corripit ex culpa debuerat, in eo ſultus laudibus molliter quieſcat. Hinc rurſum ſcriptum eſt: ipſe aſedificabat parietem, illi autē limiebant eū. Parietis quippe nomine, peccati duritia deſignatur, aſedificare ergo parietē, eſt contra ſe quempiam obſtacula peccati conſtruere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur, vt quod illi peruerſe agentes aſedificant, ipſi adulantes quaſi nitidum reddant. Sed ſanctus vir ſic male de bonis non aſſimulat, ita indicare bona de malis recuſat, dicens, abſit a me, vt iuſtos vos iudicem: donec deſiciam, non recedam ab innocentia mea.

Concilium Carthag. 4. cap. 56. adulatores Clericos proditoribus cōiungit. Clericus qui adulationibus, & proditoribus vacare deprehenditur, ab officio degradetur.

§. 5. Remedia magistratibus, & contra doctinas adula-

Qui adulatione gaudet, bonis consiliis caret.

Adulator omnis est irrisor, quia principem vanum, & stultum putat.

Infamia adulationis.

Furiosa adulatio.

Adulatori cur nihil dandum.

Adulatores ridendi.

Percutienti.

Interdum occidendi.

adulatores politicorum firmamenta in pròptu semper adesse oportet. Nisi enim hoc discrimen animaduertant, etiam bonorum consilia auertent; Nam stulto principi, vel adulationibus inescato haud facile bona consilia dantur. Primum igitur est; Nolle laudari; Non omnino imprudenter Pescennius Niger, *Vnum se placere, mortuum laudari velle.* Alterum, si nondum hoc vitium animo excussum est, ita tamen proficere studeat, ut lubens vera audiat, & irrisoria encomia intelligere se, & detestari significet. Rideri autem se clare agnoscet. Si mala laudent; si vitia virtutum nomine pallient, si principis errorem admirentur. Si eubrius tuit; comitatem in cælum euehunt. Excanduit magnanimitatem prædicant, & clementiam, quod non senuerit. Fefellit, prudentiam clamant. Tu crede magna cum scelera, ausurum, qui tuorum delictorum est studiosus laudator. Quis non miretur Dionysii Syracusani hominis versutissimi stultitiam, à quo Dionysio *κλῆρα* dicti sunt; quem cum cæcotentem cernerent adulatores, ipsi quoque cæcos se finxerunt, nam in postes, & parietes impingebant, & ad fercula ab ipso manu se duci gestiebant. Miseri illi, quibus tã fœdæ adulationis necessitatem tyrannis imposuit, miserunt us ille ipse qui se ira derideri volebat.

Deinde cognoscat irrisionem laudationibus, si vera bona maiore encomio prosequantur. Si ex homine Deum faciant. Qualis ille adulator, qui dixit:

*Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane,
Diuisum imperium cum Ioue Caesar habet.*

Tertio, si occasionem peccandi offerant. Alexander magnus ita viuebat, ut ab omnibus turpissimus haberetur, Eudæmonicus tamen assentator eius, ut illum *ἀναμάχτης*, & omnino omni culpa immunem ostenderet, monere solebat, ut eadem mali quippiam committeret. Ecce quam immane studium adulandi. Eo pertinet Anaxarchi adulatio, cum ius fas esse diceret, quæcunque rex faceret. Laert. l. 9. c. 10. Proditor est qui hæc suadet: nocere vult, qui confidentiam malorum principi infillat. Quarto, cum laudant, & petunt; nam finis ille solet esse canum aulicorum, qui cauda adulantur, dũ fructum proiciis, cum dederis, abeunt; si repetas, ringuntur. Nunquam dabis cum adulatio antecedit; nam tuæ superbiæ dedisse, non sibi arbitrabitur, cum ante dementandus illi fueris; quã dares; quod si humanius de te loquetur suo artificio, nõ tuæ munificentie gratias habebit.

§. 6. Aliud remedium est, ut palam ostendas tibi illos esse odio. itaq; verbis exagrandi sunt, quemadmodum Alexander seuerus abiici, & cachinno excipi volebat: Generosius Ladislaus rex Poloniae, colaphis demulcebat, egregio elogio. *Percutientes me repercutio.* Insigne exemplum etiã Vitellius edidit, occisio enim Galba, plures quã centum viginti libellos premia exposcit, ob aliquam notabilem illa die operam, Vitellius postea inuenit, Ecce tibi assentatione nouo se principi venditantem. Quid vero Vitellius? omnes cõquiri & interfici iussit, non honore Galbæ, sed tradito principibus more, munimentum ad præfens, in posterum vltionem. Horum igitur tibi õ princeps odium inculcatum, magnum, constansque opto, his purgari tanquam illos tibi fidos fore credes, qui vel tuũ peccatum laudant, vel tui causã peccare sunt parati; qui philosophiam, politicam, iuris prudentiam, Theologiam voluntati tuæ attemperant. Vera audire affuece õ princeps, & hæc qualiacũq; animo reconde. Magnam spem recte factorum præbet, qui vera lubens audit. Nam τὸ κατὰ δαίμονα ὁρᾶν ἀληθείας ἐκγόρον.

Omne officium ex veritate nascitur.

CAPVT II.

Magistratum Reipublicæ necessarium esse.

§. 1. **R**еспублика sine iubendi & parēdi ordine nulla esse potest, quemadmodum nec homo erit, nisi naturali ordine membra sibi mutuo connexa sint, atque apta inter sese, & reciproco se adiutorio influxuque sustentent. Sine magistratu igitur lex, vt dixi, inanima est, sed verē ille dixit:

Ἰσχυρὸν ὁ νόμος καὶ ἡ ἀρχὴ ἐξ ἑσέ.

Fortis est lex, si principem habet. Nam tota legum congeries, sine hoc vinculo, & quasi cemento non nisi ruina est. Exempla domestica nobis hoc ostēdunt; si abest à ludo frons seuera magistrī, si patrem familias domo discēsisse norūt seruuli, si nec vicariatum præstat cēsor, aut atriensis; omnia cõmutantur, in solentia vni reuerentia compressa mox sese exerit; quid in regno vbi non modo multi, sed crebro plurimi, aliquando omnes sunt mali: Quapropter vere Arist. l. 6. poli. c. 8. ἀρετὴ τῆς πόλεως καὶ ὁ νόμος ὁ δυνάτων οἰκείων καλὸς. & Cicero l. 3. de legibus, *opus esse magistratibus, quod sine illis ciuitas recte constitui non possit.* Quod adeo verum est, vt qui magistratui rebellant; sine alio id magistratu facere nequaquam possint. Imperium consulum, & nobilitatis recusant plebei Quirites, in montem Auentinum secedunt, sed agere nihil sine nouo magistratu contra veterem possunt, tribunos creant, & leges patribus imponunt. Tam est vero necessarius in Republica magistratus, vt melius sit esse malũ, quã nullum.

§. 2. Quod cum ita sit, non tamen desunt nostro sæculo, in quod execranda omnia confluxerunt, qui tam euidenti lumini naturæ, & experientia repugnare conati sint, omnemq; rerum ordinem scelerata opinione euertere. Olim quidem Donatistæ, licet ante ab Ecclesia ad imperatores appellassent, postea tamē omnem magistratus auctoritatem respuerunt. Nunc Libertini, & Anabaptistæ omnem Anarchia perturbationem inducunt. Libertini quidem, quod omnē legem, omne peccatum negent, à Deo enim fieri assentunt. Anabaptistæ magistratum Christianæ libertati aduersum esse fingunt.

Sed eos refutat sancta scriptura, quæ iubet omnem animam potestatibus sublimioribus subesse; quod non vellet, nisi potestates veller esse. Vocat eos *Διακόνους* ministros Dei, & *ἡγεγῶτες* dñi. Rom. 13. 4. 6. imo Deos. Deinde Matth. 22. 21. Iubet Cæsaris legibus, quamuis impii parere Christus Dominus, quod Paulus ad Tit. 3. 1. Petrus Epist. 1. ca. 2. 13. ex ore dominico acceptum prædicant. Idcirco Magistratus, & reges nutriti Ecclesiæ, & defensores vocantur, mittit eos Deus vt seruos, & ministros suos, Moſem, Iosue, Iephthe, Sampsonem, Samuelem, Dauidem, Salomonem, Asam, Iosaphat, Ezechiam, Maccabæos; Hæcenim testatur nobis Plal. 2. 11. Isa. 60. 3. Prou. 8. 15. Isa. 10. 5. Ierem. 27. 6. Dan. 2. 34. Nobis etiã commendat, vt pro illis oremus, 1. Tim. 2. 2. Contra Libertinos multi Theologi, & iurisperiti disputant, & totus eos mundus oppugnat. Quos tamen occulte defendunt, qui leges negant obligare conscientias subditorum, vt libro de legibus docui.

§. 3. Rationi etiã naturali id consentaneum est; nisi enim magistratus sit, nulli erit tota simul reipublica curæ, sed partes hinc inde tantum particulatim in vtilitatem paucorum administrantur. Quia vero magistratuũ, ac proinde omnis ordinis ac boni oſores, pacis perturbatores, latrociniorũ patroni, simplicibus obrepunt, & argutiis Rempub. euertere conantur, fraudes eorũ aperiendæ sunt. Neq; enim hodie desunt, qui agrestes aliqua commotione agitados in Dominos arma vertere hortentur. Nec timidius, quam Muntzerus agerent, si modo spes successus appateret. Quid vero adferri pro tam insigni paradoxo potest?

§. 4. Principio reges hoc modo oppugnant: Christus solus est in testamento nouo rex; Indignum igitur Deo hominem

Reipublica sine magistratu.

Nulla pars Reipublicæ sine magistratu.

Oppugnari magistratus sine magistratu potest.

Perditi homines magistratum negant.

Totum ali-cui curæ sit necessarii.

Magistratus reipublicæ.

minuere collegam adiungi. Οὐκ ἔστιν ἀλλοτρίον πολεμικὸν εἶναι, καὶ τοῦτο. Non est bonus multorum dominatus, vnus Dominus esto. οὐκ ἔστι βασιλεὺς, vnicus rex.

Quod si ea ratione regum eliminanda est potestas, nihil obstat, quo minus etiam parentum honorē filii, & dominorum obsequia serui defugiant. Vnus enim Deus, dicitur pater, & Dominus. Christus rex est, sed rex μέγας, καὶ πῶς, rex regum, & Dominus dominantium, cui omnes pii reges parent, à quo omnes impii reges damnabuntur. Sacerdos ille est, nec tamen aliorum sacerdotum sibi feruentium officia sustulit. Sumptum est hoc argumētum à putidis Caluianorum lacunis, qui sic ratiocinantur: Christus est vnus pontifex, solus mediator, non ergo alius pontifex aut mediator; nam ab his ad alia ex paritate rationis causa transfertur. Quod si inter eum, qui natura rex est, officio & dignitate supremus pontifex, qui mediator perfecte nos reconciliauit, preciumque persoluit, & inter eos qui infinitis modis inferiores, pontifices & mediatores vocantur, iā dudū lis nulla esset.

§. 5. Gen. 49. 10. aiunt, regnum politicum duraturum vsque ad Christum, ideo & eo veniente sublatum, Christus enim cum regnum offerretur fugit. Ioann. 6. & cum iudicare inter fratres rogaretur, iurisdictionem respuit. Luc. 12. 14. Quin expresse negauit regnum suum esse de hoc mundo, & discipulis ambidue petentibus secularem potestatem non sine iusta increpatione negauit.

Eodem ex luto hæc etiam ficta sunt; contra Ecclesiasticorum enim potestatem à primipilis sectariorum dicta, eorum discipuli in secularem potestatem conuerterunt. Vtrique impie & seditiose. Non enim omnibus omnia Christi facta imitanda necessatio propolita sunt. Caelibem vitam, pauperemque Christus egit; nec tamen legem pauperatis, aut cælibatus exemplo Christi sibi impositam existimauerunt, vel Libertini, vel Anabaptistæ.

§. 6. Negant etiam vllum pium rempublicam suscipere, aut regere posse, nam Iudicum 9. olea pinguedinem suam relinquere renuit, & vitis Ambrosia, vt inter ligna promouetur; at rhamnus regnum suscepit; Hinc satan est princeps mundi. Ioan. 12. 3. & 16. 11.

Magna hæc est in reges pios iniuria; illa quæ de populo rebelli, & impio, crudelissimoque tyranno, fratrum interfectore dicta sunt, omnibus magistratibus imponere. Nec satan est rex alicuius Regni; sed rex super omnes filios superbia, rex mundi, hoc est, corporis impiorum. Non est ius in vllum, aut potestas data diabolo, sed mala suadendo, bona dissuadendo ius sibi usurpat. Hic etiam fructus de spurio stolone nouæ hereseos pullulauit. Multa in principes Lutherus dixit: Aretius Caluianus imperio ornamenta à diabolo afficta pronunciauit. Tam late quam Romanum patet imperium, persecutionem esse.

§. 7. Denique libertatem prætendunt. Homo à Deo liber creatus est; cur ergo seruitute regis premittitur? 1. Cor. 7. 23. Nolite fieri serui hominum. Et Rom. 13. 8. nemini quicquam debeatis. Imperfectissimud est impositus magistratus; quia erant pueri, pedagogo indigentes, at Christianos vnctio docet omnia. Non ergo obediendum magistratui. Huc omnia illa tendunt, vt suo quisque viuat arbitrio, nec sit noxiorum coercitio, nec iniuriarum vindicta, quasi vero non summa sit libertas legitimo magistratui, hoc est diuinæ ordinationi parere. Atque hæc initia fuere turbata p bella ciuilia, & discordias, Europe. Vidimus enim homines literis eruditos, & qui pietatis & iustitiæ se aduocatos iactabant, qui publicis scriptis, quod efferarum gentium est, manus posse magistratibus afferri docuerunt. Quanto prudentius, & paci, rationi, legibusque Dei conuenientius Aristoteles censuit, eum, qui magistratui maledixerit, grauius multandum, quod non tam in magistratum deliquisse, quam in Rempublicam censere.

tur. Ius igitur audiendum, certoque statuendum est, magistratum esse sacrosanctum, eique obtemperandum. Omnem iniuriam illi irrogatam grauiorem esse. Nam merito iniuriam omnem illatam magistratui atrocem leges vocant. 1. lib. 47. tit. 10. l. 7. atrocem autem iniuriam, aut personam, aut tempore, aut re ipsa, fieri. Labeo ait. persona atrocior iniuria sit, vt cum magistratui, cum parenti aut patrono fiat. Tempore, si ludis, & in conspectu, aut in solitudine iniuria facta sit multum interesse ait, quia atrocior est quæ in conspectu fiat. Re atrocem iniuriam haberi, Labeo ait, puta si vulnus illatum, vel os alicui percussum.

Causa ex naturali legi sumitur, quia honorem singularem magistratui omnes debent; deinde quia iustitiæ minister est, ideoque multorum offensiones subire necesse habet; quam ob causam eum Respublica satellitio armavit. Denique eius auctoritate violata salus publica periclitatur.

Non igitur video, quomodo possit quisquam, nisi cui ex perturbatione salus queritur, contra magistratus insurgere, cum in veteri testamento sacerdotem sacerdoti, regem regi succedere videat, & nunc vtrumque in aliud sacerdotium, regnumque translaturum. Apud cæteras gentes iure communi, quod vocant gentium, ius magistratum constituit. Deo tamen interdum per se immediate presidet constituyente, interdum conuentu, & comitiis principum, aut populorum. Vere Iren. l. 5. c. 24. Cuius iussu homines nascuntur: huius iussu & reges constituuntur apti his, qui in illo tempore ab illis regantur.

Atque hæc contra magistratus, & diuinæ ordinationis contemptores. Non minus coercendi sunt magistratum adulescentes, qui quidem aliqua regibus debita, alia vndeque, & nimis sublimia concedunt. Debita est illis obseruantia vera, amoris, & honorificæ opinionis testimonium. Fama enim regis & honor ad Rempublicam tutandam necessarius est. Non tamen impiis regis malefacta probanda sunt. Nam Samuel non nisi magnis precibus Saulis adductus eum coram populo honorauit. Dignitas regis, & potestas hoc postulat, ideoque maiestas principis maledicto appetita, morte vindicatur. Deinde obediendum est regibus, nisi scelera mandent. Debetur etiam regi subsidium: Non modo cum pecunia eget & milite, sed etiam cum est in periculo. Quin etiam vita pro principis persona, si illa publico malo periclitetur, ponenda est. Huc pertinet, ne damno eum afficiant, hostes ne adiuuent, non re, non consilio. Hæc, & his connexa vere principi debentur. Alia adulatio adinuenit. Vt quicquid rex iusserit, ius, fas, sit. Omnia regis esse. Vnius regimen, nempe Monarchicum solum esse à natura, in cæteris vero à recto naturæ tramite homines deuiaße; nec minus errasse, qui in humanis optinatum, aut popularium induxerunt dominium, quam qui in diuinis presbyterium. ita nouellus parastaster Guilelmus Barret, libr. 1. de iure regis, cap. 1. Qui error quamuis speculatiuus esse videatur, si tamen accipiat, omnia regna turbabit, vbicumque enim fuerit alia species regiminis, acculatur Respublica, quod à lege naturali recesserit.

§. 8. Verum omnium assentatorum ille ingenia superauit, cum regibus, quos solos iure naturali rectores concedit, tyrannidem liberam permittit. Nam ius regis quod 1. Reg. cap. 8. à Samuele exponitur, verum esse iudicat, ita lib. 1. c. 1. Ius autem regis expresse, & dedita opera à Samuele ponitur. 1. Reg. c. 8. ubi ipsum regnum instituitur & auspiciatur. Neque tyrannum aut regem iniquum instruit vir Dei, vt temere Becanus cum Caluino, nam quæ fuisse & explicare in eodem capite, à rege exigenda & à populo habenda, subditis narrat, eadem posse regem iure principis sibi adrogare & appropriare ipsi Sauli in cap. sequenti subindicat, & cuiuserunt optima quæque Israel, nonne tibi, &c. exponit, quem tamen ad tyrannidem pellicere Prophetam voluisse

iniuria omnis in magistratu atroci est.

Tutela magistratus est ad remp. pertinet.

Magistratus à Deo est.

Regi subsidium, & defensio debetur.

Nouus adulator regum.

Is liberam tyrannidem permittit.

Samuel in regis avari dicat, &c. exponit.

aut stegisse dicere, vel autumare nefas est. Neque satis aduer-
tisse videtur Becanus Regis ius, aut dignitatem, dum à Prophe-
ta concessa, illi regi negat, praesertim cum haec omnia, fere com-
muni consensu tam Theologorum, quam iureconsultorum
principi competere non sit ambiguum, & exiis, ut propheta, o-
ptima, modo iustum & aequum servetur, neque tyrannidem
sapere nisi gravamen sit immodicum. Quis enim negat Regi e-
quires, tribunos, centuriones & diversi generis famulos, tam
nobiles quam plebeios, & ut sumptibus subditorum saltem in
novo principatu alantur: item ut possit tributa, & vectigalia
nomine decimarum indicare, quibus eius dignitas sustentetur,
& publica impendia exoluantur. Quod autem ut ab ipsis libe-
rentur, Iudaos obnixepetitus praeclit Samuel, hic sensus est
cum senseritis regiam pompam vobis ob dicta onera fore (ut or-
dini convenit) gravem, me autem sine fastu (ut sacerdotem de-
cet) & sine sumptu praefecturam gessisse, neque in re minima
vobis incommodasse, tunc clamabit ad Deum, sed non exau-
diat vos, ratio est quia petistis vobis regem, qui pro dignitate
est sustinendus. Sed expendamus paucis si placet quae hic iuris
dicuntur regi & conferamus cum illis quae in imperiis & re-
gnis Christiana fide nobilitatis sine tyrannidis calumnia indi-
cantur, exiguntur. Primo ut habeat rex comitatum regalem,
nihil est magis decorum, aut ipsis famulis magis honorificum:
hinc enim secularium dignitatum origo, subor dinatio, & no-
minum distinctio.

Christiana
regna tri-
buta exi-
gunt.

Secundo quod calumnia maxime est obnoxium, agros ve-
stros, &c. dabit servis suis & servi regi alantur, sustententur,
iustum est, aequum est, ubi autem nihil est adespotum, & regnum
novo iure fundandum, necesse est, ut regio cederet, ius despoti-
cum, nisi sponte quod iustum sit, contraherent ipsi subditi. Tercio
segetes vestras addecimabit vice huius, pensiones praeliales no-
mine tributi solvantur, & in alia specie pro diversa regni ra-
tione non decimam sed octavam decemue principes non ana-
ri. Lex praestatione C. de vectigalibus. Et alicubi hisce nostris
temporibus ipsa decima nempe ex rebus venditis & permuta-
tis etiam annontis, alibi aliud, sed non minus imponitur vecti-
gal pro varietate regnorum, item portoria, padagia & id genus
alia, salvo interim iure fisci.

Quarto, servos & asinos vestros ponet in opere suo, &c. &
vos eritis eius servi, Huius genera sunt onera quae vocamus mu-
nera, eaq. pro ratione concessionis divinae sunt triplica; realia,
personalia, & mixta: Realia sunt obsequia quae principi praes-
tantur rebus subditorum ut iumentis, plaustris, &c. Persona-
lia quae per ipsas personas exhibentur, ut servire certis tempori-
bus in aula, vel alibi. Mixta sunt, quae utriusque constant ut cum
quis suo sumptu famulatur aut comitatur in itinere aut ad
militiam, &c.

Potes igitur in istis tyrannis vitari, & equitas servari, &
servabitur semper si regis indictionibus ista quatuor non de-
sint, si sit iusta causa imponendi, si sit vectigali proportionata, si
solutio sit cuiusque facultati adequata, ut pauperes non cogantur
plus conferre sortito, quam qui ditiores. Si ultra necessitatem
non prorogetur: neque dissentiunt Theologi. Hac igitur omnia
licet humana lege sint decreta tamen iure divino sunt debita,
quia iure eodem potestas ordinatur, Vnde divini codices: Da-
te censum Caesari, reddite tributum, cui tributum, & vectiga-
lia cui vectigalia debentur.

Verum ius regis esse illud, non aequum, non con-
cessum, sed usurpatum, multa docent, & multi, non
solum Becanus, & Caluinus.

Samuel ty-
rannum non
regem de-
scribit.

Nos canem illum regium, novum Aristippum au-
lis adrepentem paulisper retrahamus.

§. 9. Primo. Verba ipsa ostendunt, non esse legiti-
mum ius, sed praeiurium: sunt enim talia, quae tyranni-
cam rapacitatem demonstrant. Quamvis enim nos-
ter optime verterit ius regis, & id dicitur quod, non verum
tamen ius & aequum propheta iudicavit, sed quo rex
usurus esset. Est enim מַשְׁפָּט מַלְכִּי non modo ius, iudi-
cium, potestas, norma; sed mos, status, conditio, mo-
dus, specimen, crimen, poena. Sed verba audiamus:
v. 11. Et ait: מַלְכִּי מַשְׁפָּט הָעָם. Hoc erit ius,
status, conditio regis, qui imperaturus est vobis: Filios re-

stros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites, &
praeiurios quadrigarum suarum, & constituet sibi tribunos
& centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum,
& fabros armorum & currum suorum. Filias quoque vestras
faciet sibi vnguentarias & focarias, & panificas. Agros quoque
vestros, & vineas, & olieta optima tollet, & dabit servis suis.
Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit, ut
det eunuchis & famulis suis. Servos etiam vestros, & ancillas,
& iuvenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Gre-
ges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi. Et clama-
bitis in die illa à facie regis vestri quem elegistis vobis: & non
exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis Regem.

Non esse legitimum ius, clare nos Deus edocuit; Deus hoc
nam aliud ipse Deut. 17. praescripsit: Cum ingressus
fueris Terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi. Et posse
deris eam, habitaverisque in illa, & dixeris, constituam super me
regem, sicut habent omnes per circuitum nationes: eum consti-
tues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuo-
rum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non
sit frater tuus. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit
sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum, equitatus nume-
ro subleuatus, praesertim cum Dominus praeeperit vobis, ut ne-
quaquam amplius per eandem viam revertamini. Non habe-
bit uxores plurimas quae alliciant animum eius, neque argenti
& auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio re-
gni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine,
accipiens exemplar à sacerdotibus Leuitica tribus, & habebit
secum, legetque omnibus diebus vitae suae: ut discat timere Do-
minum Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius,
quae in lege praeccepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiis
super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel fini-
stram, ut longo tempore regnet ipse, & filius eius super Israel.

Non multiplicabit sibi equos, necesse est enim ea
pompa vehementer populum gravari, quem admo-
dum etiam cum arario nimium indulgent; Deinde
ne plures uxores multiplicet, reginarum enim mul-
titudine, & luxus intolerabilis est subditis. Denique li-
brum legis leget, & servabit, at illo praescribitur, par-
simonia, fraternitatis caritas, inhibentur rapinae, quan-
tumvis iusta & speciosa praedandi vocabula accepe-
rint.

Quedam apertam tyrannidem indicant, vers. 17.
Et eritis ei servi. Et clamabitis in die illa à facie regis vestri,
quem elegistis vobis; & non exaudiet vos Dominus in die illa.
Clamor subditorum oppressorum, non bello, sed rapa-
citate regis, non iustum, & paternum principem,
bono affectu subditis tanquam filiis consulentem,
sed rigidum exactorem significat, qui de liberis ser-
uos efficiat, qui multis suorum cum lacrymis domi-
netur. Extremum malorum est servitus, at reges ve-
stri vobis ut servis valentur, vos autem sponte, cum li-
beri sitis Dominum vobis inducitis. Pompeium cum
necessitas in regis pueri potestatem, & senium ma-
num coniceret, non immemor fui, ipsum con-
gressum servitutis pacationem esse conquestus est.
Qui tyranni palatium subintrat, eius est servus, est liber ve-
nerit. Hoc autem tyrannicum esse nemo dubitat. Nec
loquitur more communi, quo orientalium alii, se ser-
uos appellabant, sed de dura illa, quam inuiti susti-
nebant.

Excusat tamen ius illud adulator. Equites, Tribu-
ni, centuriones, famuli habendi sunt. Non inficias imus
ita esse. Sed in Aristocratia, in regimine populari, haec
etiam necessaria erant; si bellum gerendum esset;
& in pace, ut ad bella parati essent; hic vero de pom-
pa loquitur, quae superuacua est, quaeque populis o-
nerosa. Mediocris non damnatur, quae maiestati, &
tutela idonea: quae gravare non potest, nam fere ex
multis, leuibuscque teloneis colligi potest quod mo-
derationi sit esse.

De filiabus non excusat: cum tamen liberis virgi-
nes pro regiarum deliciarum administris accipere,
contra

Subditi re-
gum servi
non sunt.

Maiestas
subditi non
est oneri,
sed luxus.

contra ius sit. Ministerio liberarum vtatur, si quæ velint, mercede, vel spe gratiæ operam impendere. De iniuria igitur, loquitur; alioqui tyrannis non est, & ne dum quidem in ministerio aularum homines vltro se offerentes, & præmia petentes occupari; hodie quoque ad ea aspirare plurimos docet experientia. Hic vero ingenuæ velut seruæ accipiuntur, pro vnguentariis, & coquariis, & panificis, & illa acerbitate, vt ipsæ parenteque ipsarum clament à facie regis.

AEquum aut, vt serui regis alantur, vbi autem nihil est adesse, & regnum nouo iure fundandum, necesse est, vt regio cederet ius despoticum.

Familia principis sit moderata.

Regiam familiam ali, recta ratio, atque adeo iustitia suadet. Sed familia sit moderata, non nimis ampla nec preciose vestita, nec delicate enutritur. Non datur illi agri, oliuetæ, vineæ optima, sed honorata merces; aut in vicem sine mercede regem custodiant.

Rex ne sit inuicibilis.

Quod si pro tutela regis, & dignitate conferre nolint subditi, non tamen priuatorum agros, aut vinea rapere poterit. Deinde si summæ potestati tanta ianua aperiat, finis rapiendi erit nullus. Quis dubitet Achab esse ideo punitum, quod vineam Naboth iniuncto Domino eripuit? Verum de sensu scripturæ disputamus. Propheta Samuel nequaquam minatur, fore, vt rex si dare recuset, quod iustum est, ipse sibi pareat. Neque enim Iudæi cum regem peterent more vicinarum gentium, iusta eius ornamenta negabant. Hæc autem pœna est, vt sciant regis adulatores, delatores, calumniatores, voluptatum inuētores provinciarum opibus lacerandos.

Decima Eunuchis flagitiose dantur.

Quarto. Decimas etiam licitas asserit, imo principes quosdam accepisse octauas, idque ius esse regni. Verum de iure decimarum alia est disputatio. No est peccatum, sed omnino iustum, & secundum naturam, vt decimas & alia subsidia conferant, at vero hic decimæ nequissimis hominum Eunuchis dantur, & regni tam terribilis decimæ. Eunuchi maleuoli, auari, & cum ad dignationem principum peruenerunt, certa pestis Reipublicæ fuerunt; inter tot myriadas vix decem boni. In Iudæa veriti erant castrati, itaque exteri erant, qui decimis faginabantur.

Lachrymæ subditorum regis tyrannidis sunt testes.

Neque ad rem est, quod quatuor in his ad tyrannidem fugiendam proponit. 1. Vt sit iusta causa imponendi. 2. Si sit vtiq; proportionata. 3. Si solutio facultatibus adæquata. 4. Si vltra necessitatem non progetur. Verissima illa sunt, sed Spiritus S. de his loquitur, ob quæ clamabunt ad Deum, & seruierunt. At nemo clamabit si iuste, proportionate, pro facultatibus, in causa necessaria sint tributa danda. Hæc est bene constituta Reipublicæ salus. Nec grauati quicquam potuit, si medioctem regi aulam iustitaret Iudæa, quæ antea plurimos reges aluerat. Quæ vero belli tempore faciendæ fuerunt, illa non minus à ducibus, & iudicibus exigi debuerunt. Quam vero sit in angustum redacta potestas regum, iustitia æqualisque demonstrat.

CAPVT III.

Magistratus duplex, Ecclesiasticus, Civilis.

Duplex natura duplici potestate regitur.

§. 1. Quæ admodum anima, & corpore natura hominis constat, ita quoque duo principia sunt; quibus secundum naturam dirigitur, & in suos fines deducitur. Potestas politica, quam ad corporum salutem, pacem, vitæ honestatem naturalem Deus esse voluit; Deinde potestas spiritalis, quæ ad diuinam & supernaturalia animam attollit.

§. 2. Antiqua est æmulatio inter sacerdotium, & regnum. Multi regiam maiestatem admirati, vel adulati anteponunt sceptrum infusæ, sapientiores, potiores, & ab omni suspitione adulationis alieni sacerdotium præferunt. Magna sunt iura regum; In rege fons

est dignitatum, summa gloria imago. Et Cyrillus de recta in Christum fide. Illis dicitur *di estis, & filii excelsi omnes*. In folio Dei sedent, vindices sunt, & gladium portant, sunt Christi Domini, lumina Ecclesiæ, sacrosancti, & quæ plurima ad maiestatis humanæ firmitudinem maiestas æterna sanxit.

Maius est tamen sacerdotium regno; illi enim dictum est. *Quæcunq; solueritis super terram erunt soluta & in cælo, quæ ligaueritis super terram erunt ligata & in cælo*. Regem igitur soluet aut ligabit sacerdos, & ratum erit in cælo apud Deum, sacerdotis iudicium. Nec exemptos ea iurisdictione reges testatur sacerdos fortis, & iudicio boni regis laudatus, Ambrosius Antistes Mediolanensis. Neque negant illi, qui veteris sacerdotii dignitatem ad curiam, & diademæ regum transfulerunt; nam sibi & Ecclesiis suis, quas ita appellat hanc potestatem arrogarunt, quæ de re agam, cum de magistratu politico disseram, nunc duplicis potestatis differentiam, & spiritalis eminentiam proponam.

§. 3. Discrimen sacræ, & civilis potestatis primo in fine vtriusque cernitur. Ecclesiastici enim magistratus finis est; subditos ad pietatem, religionemque & supernaturalem felicitatem deducere, idque ex officio, & singulari obligatione. Politicus pacem, & publicam tranquillitatem spectat, virtutemque; moralem; quia tamē interdum ille Christianus est, omnia ista ad Dei gloriam, æternamque salutem referre debet. Quapropter summo studio potestates ille coniungendæ sunt; vt mutuo auxilio, ciues bonos efficiant. Hinc publicæ quieti per omnia consulit Ecclesiasticus; & quæ regioni obstant, vt blasphemias, Circi furores, theatri obcenitates, è medio tollet princeps.

Deinde diuersam etiam causam efficientem habent; Quamquam enim tam regnum, quam sacerdotium est à Deo, in ratione tamen collationis plerumque diuersitas est. Nam civilem iurisdictionem populus, seu vniuersa Reipublica confert, quod ius cum in paucis residet, à tota tamen republica pauci illud acceperunt. Sacerdotii ius maius est, & diuinus, quam vt à populo, vel principe cōferatur; Ius civilis potestatis ex natura oritur, & in vnum, vel plures à republica determinatur; at in sacris antistitibus persona designatur ab hominibus, potestas à Deo confertur.

§. 4. Modo regendi, & mediis ad fines diuersos tendentibus differunt. Pontifex docendo, hortando, æterna præmia proponens à vitis auocat, & ad virtutem adducit. Imperator hæc quoque adhibet, sed magis imperio, quam monitione vtitur. Ratio discriminis est, quia civilis potestas per se externa opera tantummodo spectat; Ecclesiastica animos, & internam pietatē adurget. Hinc pœnæ civiles feræ externæ sunt, vt infamia, exilium, mors; Ecclesiasticæ internæ pleræque, vt excommunicatio, irregularitas, quæ ad animos pertinet. Quamquam externas quoque adhibeat.

§. 5. Si civilis & spiritalis potestas inter se conferantur, quibusdā in rebus prærogatiuā habet civilis: simpliciter præstantior est spiritalis. Vtraque pars si contentio absit, facile inclarescit.

Civilis potestas quedam habet, quæ in sacram non cōueniunt. Quorum primum est maiestatis insignia, apparatusque, & satellitum multitudo, neque enim in probandus est Episcopus, nisi simul etiam princeps sit, si regio splendore procedat, aut principali.

Alterum est; Quod civile imperium in corpora, truncanda, trucidanda ius habet. Spiritale vero in pœnis corporum paternam correctionem excedere non potest. Occidere, mutilare, orquere, flagellis concidere, exilio plectere, carcere graui, & perpetuo mancipare ex se potestatem non habet. Hæc enim sunt opera gladii corporalis. Ita Gregorius Ioanni Episcopo Constantinopolitano lib. 2. Ep. 52. *Quid autem de Episcopis, qui verberibus timere volunt, canones dicant, bene supplicium.*

Sacerdotii regno bene ratilius.

Externam, internamque pacem duplex potestas propositam habet.

Vtraque potestas vniuersam Reipublicam perficit.

Politica potestas à Reipublica cōferitur, sacra à Deo.

Religio animos, politica externos mores format.

Civilis potestas quædam habet, quæ in sacram non cōueniunt.

Spiritalis potestas corripit citra supplicium.

fraternitas vestra nouit. Pastores enim facti sumus non percussiores: & egregius predicator dicit: Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Noua vero, atque inaudita est ista predicatio, quæ per uerba exigit fidem.

Moderata correctio permittitur sacerdoti.

Correctio tamen moderata permittitur, & recte ad canonum præscripta uerbis, carceribus, exiliis castigatur, cum sic merita exigunt, sed hæc potestas cum grauioribus poenis exercet à seculari accepta est, & seculari manu utitur.

Tertium est, quod regum est etiã potestas in ipsos sacerdotes, nisi exempti sint, uti nunc te ipsa, & iure sunt, de qua re, postea de exemptione dicam.

Sacra potestas maior est seculari.

§. 6. Potestas spiritualis absolute dignior est, & præstantior ciuili. Est enim archiepiscopica, cui subordinata est ciuilis, cum finis sacre potestatis sit multo præstantior, quocirca & Christus rex filia: Sion, rex manifestus, eam semper, politicam uix unquam exercuit.

§. 7. Prærogatiua autem sacre potestatis multiplex est.

Sacrum imperium Deus tue-tur.

Prima certe dignitas omnium gentium iudiciis sacerdotum tribuitur, cuius causa est, quod inter Deum & populum medius constituitur. Hinc etiam magis numine, quam sua potentia tutus est sacerdos. Ita hac de re sentit scriptor alioqui atheus, & diuine prouidentie negator; qui effectum intuitus causam necessiuit, Mach. in principe suo. c. 11. Nunc de pontifice sacroque principatu nobis duntaxat reliquum est, ut differamus, quem difficultates omnes priusquam possideatur, circumfistit. Aut enim uirtutis, aut fortuna fauore queritur: harum tamen neutrius opera conseruatur. Institutis enim, quæ iam in religione ipsa uetustate conseruauerunt, continetur, quorum omnium uis & natura tanta est, ut suos principes, quomodocunque se gerant, aut uitam instituant, in imperio tueantur. Hi uero omnium dominatum habent, nec illum defendunt. Habent & qui subiiciuntur populos, quorum tamen regendi cura nulla tanguntur.

Eorum prouincias, indefensa cum sint, qui ab eis auferat nemo est. Populi item sub eorum administratione cum se neglectos sentiant, nihil morantur. Ut autem ab eis sese subtrahant aut explerent, tantum abest ut cogitent, ut ne possint quidem. Hi uero omnium itaque dominatus securi sunt & felices.

Calumnias inter, & impietatem elucet tamen ea uerba; quod celesti numine regantur, & quod eos Deus sublimis ferat.

Sacerdotium Israeliticum minus regno erat.

Nec sane uerum tantummodo Christianumque sacerdotium ea laude, & potestate pollet, sed Iudeorum etiam quod magno in honore fuit; quod typus fuit, & imago supercelestis illius luminis, quod Christus uerus sacerdos, secundum ordinem Melchisedec, & uerus rex Ecclesiæ per se, suosque legatos & vicarios pontifices intulit. Auctoritas typici sacerdotii munita est lege Dei sanctissima Deutero. 17. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem; causam & causam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas uideris uerba variari: surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicii ueritatem. Et facies quodcumque dixerint qui præ sunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.

Et quorundam gentium.

Hinc etiam ad gentium impios sacerdotes, & idolatras potestatem superstitionis deriuauit; Antiquitus, inquit Strabo Geograph. lib. 17. Meroe, quæ est Metropolis regni Aethiopici, penes sacerdotes summa potestas fuit, tantaque auctoritas, ut nonnunquam missio nuncio, mortem regi imperarent, & alium ei subrogarent.

Eadem potestate in uicina Aegypto pollebant teste Eliano uariæ historiæ lib. 14. cap. 34. Iudices enim apud Aegyptios iidem erant, qui sacerdotes. Olim in Perside

magi, qui & sapientes erant, & sacrificuli regnabant. Nunc uero, inquit Agathias, magos huius temporis Persæ honorant, & quam maxime uenerantur, ut quorum consilio publica omnia, & prædictionibus administrantur, seorsumque quid quisque præmii, pro re bene gesta promeretur, quidue supplicii, qui flagitium fecerit, præsidendo & cognoscendo decernant: nec sane Persis, uel legitimum aliquid fore, uel æquum uidebitur, quod magorum non sit sententia firmatum. Ita lib. 2. histor. Causa tam honoratæ superstitionis erat, quod numen ipsum uenerabile, ideoque & cultores eius colendos arbitrantur.

Itaque & Romani in ius sacerdotii multa contulerunt, nempe fœderum, bellorum, pacisque rationem ab hisce petebant.

Exemptio sacerdotum partim humani, partim diuini iuris.

§. 8. Altera in exemptione à legibus, & oneribus ciuilibus est prærogatiua, & maxima præ cunctis libertas. Quæ partim diuino, partim iure humano concessa est. Iure diuino eam habent immunitatem, quæ officio sacrificandi, docendi, ligandi, absoluedi necessaria est.

Cum enim Christus Apostolos suos in omnem terram misit, nulla eos potestas in toto mundo impedire, remorari, aut quocumque modo inhibere potuit. Itaque contra Iudeorum, Præsidum Romanorum, regumque barbarorum edicta, persecutiones, carceres, tormenta, cruces nomen Domini intrepide annuntiabant. Nec expressis decretis modo, sed nec per ambages, & callidam uerfuriam in suo munere impediri possunt. Officii curialibus ita occupari non possunt, ut studiis, orationibus, exhortationi vacare non possint; quæ ratio in omnibus ciuilibus oneribus quæ spiritualium exercitia prohibent, locum habet. Si enim Deus Apostolos, Doctores, Euangelistas, Episcoposque constituit, si eos fungi suo munere uoluit, tyrannis est, & impia dominatio, quæ diuinæ Hierarchiæ se opponit. Nec iusta est horum missio, si alia est in orbe Christiano potentia, quæ legitime eam subuertere & impedire potest. V. G. Episcopi munus est pascere oues, seruare integras, contritas alligare, debiles fouere, omnibus monitione, adhortatione, consilio, auxilio adesse, consolatione atque increpatione prodesse; Non igitur cum imperator, uel in aulicis negotiis, legationibus, militia, prouinciarum administratione occupare potest, ut functione sua abistere cogatur, cui omnino prospectum esse per ipsos Episcopos, uel alios legitime substitutos, idoneos, & gnauos operarios necessarium est. Hæc igitur immunitas est diuini iuris, nec enim D. Paulus, aut Petrus Neroni ad nomen uocanti respondere cogebatur, aut contra barbaros ire militatum; nec Episcopi, & presbyteri, ut Timotheus, Titus, alique relicto uerbo Dei imperialibus præceptis obligati fuerunt, aut obligari potuerunt.

Sacerdos in suo officio per secularem potestatem impediri non potest.

Deus uocatione ministerio eximit à potestate regum in suo officio.

Alia exemptio est iuris humani, principum prouinciarum munificentia; & auctoritate concessa. Huiusmodi plena sunt omnia legum monumenta ut lex Gratian. Valentin. Theod. AAA. tit. 2. lib. 1. cod. Placet rationabilis consilii tenore perpenso: districta moderatione præscribere, à quibus specialiter necessitatibus singularum urbium Ecclesiæ habeantur immunes, prima quippe illius usurpationis contumelia depellenda est: ne prædialibus uisibus celestium secretorum dedicata, sordidarum munerum fece uexentur: nil extrordinarium ab hinc superinductum ue flagiretur, nulla translationum sollicitudo signetur: postremo nihil præter canonicam illationem, quam aduentitiae necessitatis sarcina repentina poposcit, eius functionibus adscribatur. Si quis contrauenerit post debita ultionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos iure promenda est, exilio deportationis perpetuo subdatur.

Prædialibus Ecclesiæ legibus exempta sunt.

Et Frederici secundi imperatoris. Cassa & irrita esse denuntiari per totam Italiam præcipimus omnia statuta & consuetudines contra libertatem Ecclesiæ, eiusque personas, inducias aduersus canonicas & imperiales sanctiones, & ea de

Multis legibus est cautum Ecclesiæ.

capitularibus penitus aboleri mandat noua constitutio: & de cetero similia attentata ipso iure nulla esse decernit. Si quid contra fiat, pena, qua statuta sunt, imminerebunt. Sed si per annum huius nouella constitutionis aliqui inueniri fuerint contemptores, bona eorum per totum nostrum imperium impune ab omnibus occupentur.

Et Constantini; Omnis à Clericis indebita conuentio iniuria, & iniqua exactionis repellatur improbitas, nullaq; conuentio sit contra eos munerū sordidorum, & cum negotiatores ad aliquā praestationē competentem vocantur, ab his vniuersis istiusmodi strepitus conquiescat. Si quid n. vel parsimonia, vel prouisione, vel mercatura (honestati tamen consilia) congesterint: id in usum pauperum atque egentium ministrari oportet ad id, quod ad eorundem ergasterijs vel tabernis conquiri poterit & colligi, collectum id religionis existimant lucrum. Verum etiam hominibus eorundem, qui operam in mercimonijs habent, diuī principis genitoris mei statuta multimoda obseruatione cauere, ut idem clerici priuilegijs pluribus redundarent. Itaque extraordinariorum munerum à praedictis necessitas atque omnis molestia conquiescat. Ad parangariam quamq; praestationem non vocentur, nec eorundem facultates atque substantia. Omnibus clericis huiusmodi praerogatiua succurrat, ut & coniugia clericorum ac liberi eorum quoque & ministeria, maiores pariter ac semina, eorumque filii & filiae immunes semper ab huiusmodi numeribus perseuerent. Totus titulus tertius libri primae Episcopis, clericis, & orphanotrophis hac persequitur.

Hac exemptio rerum, & personarum diuino iuri consona est, sed humanis legibus concessa; quae vix negari potuit quod deceret, & penē necessarium fuerit, illa immunitate Dei ministris affici, ut vero illa omnia feruentur ordini sacro pacta conuenta, & eorū sanctitas fidesque, qui dederunt, requirit.

§. 9. Tertia praerogatiua est, quod in rebus Ecclesiasticis nullum ius est imperatoris, aut principis. Sic & Orlas Rex, (inquit Cyprian. lib. de vnit. Eccles.) cum tributulum ferens, & contra legem Dei sacrificium sibi violenter assumens, resistente sibi Azaria sacerdote obtemperare nollet, & credere, diuina indignatione confusus, & lepra varietate in fronte maculatus est; ea parte corporis notatus offensus Domino, ubi signantur, qui Dominum promerentur. Et filii Aaron, qui imposuerunt altari, ignem alienum, quem non preceperat Dominus, in conspectu statim Domini vindicantis extincti sunt.

Itaque in Synodo Rom. 3. sub Symmacho decretum, ne se reges rebus sacris miscerent. distinct. 96. cap. 1. Bene. ita & in Chalcedonenſi Synodo Martianus, non iudex interesse sed ad tuenda decreta, voluit, ad confirmandam fidem, non offendendam potentiam exemplo religiosissimi principis Constantini interesse volumus, ait. Denique de rebus diuinis se iudicare negat, cap. 5. Nec minus Theodosius cum ad Synodum Ephesinam Candidianum comitem domesticorum mitteret, vetuit eum Ecclesiasticis miseri tractatibus. Hinc Constantinus magnus, cum ad eum Donatistae appellassent, eos ad Melchadem reiecit. Valentinianus etiam cum Hypatianus Heracleae Episcopus eum de loco concilii consulere, respondit, Non licere sibi negotiis Ecclesiasticis immisceri, ipsi ubi libitum sit, conueniant. Socrat. lib. 4. cap. 3. Idem Episcopum à Synodo ad saeculare tribunal appellatam pecuniaria multa puniuit, easque appellationes vetuit. Gratianus imperator causas Episcoporum ad Metropolitā à tribunali saeculari reiecit.

Merito itaque laudanda est Ambrosii Constantia, qui coram Imperatore Valentiniano iunior, & iudicibus saecularibus contra Auxentium Arianæ partis Episcopum disputare recusauit, nec minis, aut Augusti potestatis reuerentia, de libertate sua cessit. Incessit ea reuerentia pontificum etiam impios imperatores, & reges. Theodoricus Gothorum rex

Arianus Symmacho accusato, iudices Episcopos esse voluit, ad quos cognitionem remisit. Illum imitatus nepos eius Athalaricus noluit Clericos à saecularibus iudicari.

Verum de his alias pluribus, nunc ad differentiam Imperii, & sacerdotii dicenda ista fuerunt, quam differentiam tantam esse Amb. cap. 2. de dignit. sacerdotii refert, quod aurum in metallis id sacerdotum fore, si ad regnum compares. Gregorius Nazianz. Nos quoque imperium gerere & praestantius, nisi vero aquum est, spiritum carnis fascibus submittere. Eadem Chrysostomus in Isa. homil. 4. & 5.

Vere itaque has duas potestates dispescuit Gelasius, cum scriberet Anastasio imperatori: Duo (distinct. 96. cap. 10.) sunt quippe, Imperator Augustus, quibus principaliter hic mundus regitur: auctoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. In quibus tanto grauius pondus est sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus hominum, in diuino sunt reddituri examinationem.

Quae Gregorius septimus pro veritatis confirmatione adducit.

§. 10. Magistratus civilis est sacerdotum aduocatus & defensor. Angeretur pluribus, princeps Christianissime, mater Ecclesia, (inquit Bonifacius ad Honorium) nisi apud te suarum esset secura causarum, & nisi in appressibus idololorum, in haereticorum correctionibus, fides tua, diuino cultu pariter cum imperio semper florente, vicisset. Hinc etiam iureiurando obstringitur pontifici imperator. Iuramentum eius in constitutione Othonis illud est. Tibi Domino Ioanni Papa ego rex Orho promittere, & iurare facio per patrem, & filium, & per lignum hoc iussit crucis, & per has reliquias sanctorum: quod si permittente Domino Romanam venero, sanctam Romanam Ecclesiam, & eam ecclesiam ipsius exaltabo secundum posse meum, & nunquam vitam, aut membra, & ipsum honorem, quem habes, mea voluntate, aut meo consilio, aut meo consensu, aut mea exhortatione perdes: & in Romana vrbe nullum placitum, aut ordinationem facia de omnibus, quae ad te, aut ad Romanos pertinent, sine tuo consilio: & quicquid de terra sancti Petri ad nostram potestatem, peruenerit, tibi reddam: & cuiusque Italicum regnum commiserō, iurare faciam illum, ut adiutor tui sit ad defendendum terram sancti Petri secundum suum posse. Sic me Deus adiuet, & haec sancta Dei Euangelia.

Itaque reges & principes Ecclesiae se filios appellare conueniunt, tyranni Dominos. Optime Gregorius 7. Quis dubitet Sacerdotes Christi regum, & principum, omniumque fidelium patres & magistros censeri? Nonne miserabilis insania esse cognoscitur, si filii patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum sua potestate subiicere, à quo credit non solum in terra, sed etiam in caelis se ligari posse & solui. Iudex autem regum, eo saltem modo, quo reges iudicat, maior est regibus.

Regum tremendorum in proprios greges.

Reges in ipsos imperium est sacerdotis.

§. 11. Sacerdotium impense honorat civilis potestas: ita Marcellus Maxentio. Boni principis est, ac religiosi Ecclesias contritas atque confusas restaurare, nouas adificare, & Dei sacerdotes honorare, atque tueri. Vnde sanctos Apostolos, eorumque successores sub diuina testatione constituisse legimus: non debere fieri persecutiones, nec inferri fluctuationes, nec inuidere laborantibus in agro Dominico; neque expellere aterni reges dispensatores.

Nec in eo honore facilis est excessus, cum in ministro suo Deus honoretur.

§. 12. In sacris regia voluntas subdita est sacerdoti, ita distinct. 10. cap. 3. Certum est hoc rebus vestris esse salutare, ut cum de causis Dei agitur, iuxta ipsius constitutionem: regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere, non praeferre, & sacrosancta per eorum praesules potius discere, quam docere, Ecclesiasticam formam sequi, non huic humanitus sequenda iura praefigere, neque eius sanctionibus

Fasces spiritus honoratioris fascibus carnis.

Magistratus Ecclesiae defensor.

Imperator iureiurando Ecclesiam obstringitur.

Reges boni filii Ecclesiae mali sunt Domini.

Potestas civilis honorat Ecclesiasticam.

bus velle dominari, cuius clementia Deus voluit tua pie deuotionis colla submittere: ne dum mensura celestis dispositionis excedatur, eatur in contumeliam disponentis.

Ratio exponitur à Clemente I. de officio sacerdotum. Ep. 3.

et si a-
cris a de-
faceri doti.

Vestrum enim, quia legatione Domini fungimini, est docere populos eorum vero, est vobis obedire vti Deo. Si autem vobis Episcopis non obedierint omnes presbyteri, diaconi, ac subdiaconi, & reliqui clerici, omnesque principes, tam maioris ordinis, quam inferioris, atque reliqui populi, tribus & lingua non obtemperauerint, non solum infames, sed & extorres à regno Dei & consortio fidelium, ac à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt. Nā vestrum est, eos instruere: eorum est, vobis obedire vti Deo, cuius legatione fungimini, dicente Domino. (Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Et qui vos recipit, me recipit, & qui me recipit, recipit eum, qui me misit.) Nihil enim iniustus vel inhonestus est, quam filios patribus rebelles, aut clericos vel laicos doctoribus seu discipulis magistris inobedientes vel proteruos existere.

Sacerdos
regum de-
licta puniit.

§. 13. Hinc multorum sacerdotum ad summos principes libertinæ leguntur increpationes. Gelasius Epist. 13. ad Anastasium imperatorem. Talibus (distin- 96. c. 10.) igitur insitit, talibusque fulti auctoritatibus plerique Pontificum, alii Reges, alii Imperatores excommunicauerunt. Nam si speciale aliquod de personis principum requiratur exemplum, beatus Innocentius Papa Arcadium Imperatorem (quia consensit, vt S. Ioannes Chrysostomus à sua sede pelleretur excommunicauit. Beatus Ambrosius, licet sanctus, non tamen vniuersalis Ecclesiæ Episcopus pro culpa, quæ aliis sacerdotibus non adeo grauis videbatur, Theodosium magnum Imperatorem excommunicans ab Ecclesiâ exclusit: qui etiam in suis scriptis ostendit, quod aurum non tam pretiosius sit plumbi, quam regia potestate sit altior dignitas sacerdotalis, hoc modo circa principum sui Pastoralis scribens: Honor, fratres, & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgore compares, & principum diademati, longe erit inferius quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares, quippe cum videas regum colla & principum submitti genibus sacerdotum, & osculata eorum dextera, orationibus eorum credant se communiuri.

Sacerdos
regem ex-
communi-
care potest.

§. 14. Reges ab Episcopis excommunicari possunt. Videatur distinct. 96. ca. 10. Duo sunt. Cum enim ita mereri possint principum delicta, sintque illi subditi sacerdotibus, consequitur esse in illis puniendi potestatem. Pœna autem spiritualis primatia est excommunicatio. Fuit ea etiam potestas apud Iudæos, primum in impios, deinde in fideles exercita. Nam absque Synagogis illos faciebant, qui erant impii, vel quos pro talibus habebant. Viguit ea apud Ellenos censura omnium grauissima; nam vt Iosephus libr. 2. belli. cap. 7. refert: Deprehensos vero in peccatis à sua congregatione depellunt, & qui taliter fuerit condemnatus, miserabiliter plerumque morte consumitur. Illis quidem sacramentis & ritibus obligatus, neque capere ab aliis oblatum cibum potest; herbas vero pecudum more decerpens, & fame excus per membra corrumpitur. Ob quod etiam plurimos plerumque miserati, extremum spiritum agentes receperunt; sufficientem pro peccatis eorum, quæ vsque ad mortem auduxerit, penam luisse censentes.

Ethnicorum
excommu-
nicatio.

Eodem plane modo apud Gentiles excommunicati errabant, sic Thyestes, alique, quorum se confortio contaminari arbitrabantur. Tales illi qui Diti sacri poterant à quolibet impune occidi, vt Dionys. libr. 2. Et Cæsar de bell. Gall. 6. Apud Gallos eos qui Druidis non paruissent sceleratorum loco fuisse, eorum aditum sermonemque omnes fugisse, nec iis ius redditum, nec honorem vllum habitum.

Sacerdos &
rex Chri-
stus.

§. 15. Sacerdotium Christianum regale est. i. Pet. 2. Christus enim rex & sacerdos fuit; Pilato enim respondit: Tu dicis, quia rex sum ego. Et vere Nathanael Ioan. 1. Tu es filius Dei, tu es rex Israel. Totus etiam populus non ignorans Messia dignitatem venientem ac-

clamauit, Ioan. 12. Hofanna, benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israel. Nam Propheta prædixerat, venturum, regem filia Sion mansuetum. Cum igitur sacerdotum transiit, etiam regnum addidit.

Non abstulit dominatum politicum Christus, sed tamen voluit esse spiritali potestati subiectus; quæ quæ de ratione hæc plura quam regia dici potest. Verè Ignatius Ep. 10. Si enim iure censetur pœna dignus, qui aduersus Regem insurgit, vt qui violet bonas legum constitutiones: quanto putatis grauiori subiacet supplicio, qui sine Episcopo quid volet agere, concordiam rumpens & decentem ordinem confundens? Sacerdotium enim est omnium bonorum, quæ sunt in hominibus, apex.

Verum vt ista interdum politicorum moueant indignationem, res tamen ipsa, naturali, diuina, Ecclesiastica, ciuili lege clara manet. Dignitas enim sacerdotum sine religionis concussu, loco moueri non potest.

§. 16. Ius vero sacrum in Ecclesiâ tum multi alii, tum vero egregie defendit, Gregor. Tolofanus libr. 15. de repub. cap. 1. cuius hæc sunt. §. 11. a Zacharias summus Pontifex Ecclesiæ Dei regnum Gallicum à Ludouico in Principum transiit. b Et Stephanus 11. summus pontifex imperium à Græcis in Germanos, & Carolum magnum Pipini filium. c Confirmauit & Germanis maiori privilegio eligendi potestatem Gregorius V. summus pontifex Saxo, circa annum 995. d (Et tubet Diuus Ignatius, presbyteri, inquit, atque omnis clerus, simul cum omni populo, cum militibus & principibus, sed & Cæsares obediant Episcopo, Episcopus Christo.) e Diuus Ambrosium in Theodosium 1. Cæsarem hanc potestatem exercuisse nemo ambigit, qui Imperatori sacris interdixit, & e cancellis Ecclesiæ remouit, donec penitus de crimine, quod in Thessalia ob seditionem motam, occisumque tribunalum vnum septem millia militum occidisset. f Idipsum & probauit Innocent. 1. in Archadium Cæsarem. g Resistit & Liberius summus pontifex conuenticulis à Cæsare indictis contra Athanas. h Tertullianus Pontificem Max. vocat regem seculi. i Duo gladii Petro fuerunt, iurisdictionis vtriusque symbolum referentes, quos sufficere dixit Deus Dominus Iesus Christus: tamen exercitum ei materialis & corporalis prohibuit, & in vaginam retineri ab eo iussit. k Nec voluit Ecclesiæ suam mortem temporalem inferre I. pasim. Quamuis in lege antiqua sacerdotes eo vterentur, qui adumbrabat Ecclesiâ nostram: quemadmodum vsus eo Samuel in Agagere: m Elias in Prophetas Baal, n & in quinquagenarios Ochofia: o Eliseus in pueros irrisores: p Ioiadas in Athanasiam: q Eliachim in Holofernem: r & ipse D. Petrus in Ananiam & Saphiram. l

Itaque ius suum manet Ecclesiæ, & quod à Deo accepit, & quod regum voluntate, & fœdere tenuit quodque diuturna possessione ratum & certum fecit.

CAPVT IV.

Sacrificium Christianum, eiusque ratio.

§. 1. Officia Ecclesiasticorum vel ad Deum, vel proximum, vel ipsos referuntur. Primum ac sanctissimum est officium; Deo sacrificare, orare, psallere Domino, diuinæ lectioni vacare. Alterum docere, monere, iudicare, vel de Ecclesiasticis, vel secularibus. Tertium in his omnibus vitæ integritatem Deo, sibi, proximo præstare. De his ordine itaque agendum est. Primum de sacrificio.

§. 2. Diuinæ maiestati omni semper tempore sacrificium oblatum est. De Christianis etiam temporibus Propheta dixerunt sacrificium esse in omni loco offerendum, & quidem oblationem mundam. Malach. 1. 10. 11. Quod Iustinus in Dialog. cum Tryphon. Irenæus libr. 4. cap. 31. Cyprianus libr. 1. contra Iudæos, Hieronymus, Augustinus ceterique de vero Eucharisti-

co sacrificio exponunt. Ipse Apostolorum discipulus Dionysius Arcopagita. Θεοτάτης, & ἱερῶν Τελετῶν appellat, diuinissimum, & sanctum sacrificium.

Eadem mente B. Andreas vocat, ἄρτον Θεοσωμον. κύριον, inquit, ὃν πάσι, & ποιήσας Θεὸς πάσα ἐκείνους ἦν ὃν θνητῶν ἐμύλλες, αὐτὸς ὃν, σε αὐτὸν παρὲς θνητὰς φάσεις βοῶν, & ἐστὶ τὸ ὥμα μὲν, & πῖσις Θεομελείας, & τὸ ὅλην Θεὸς παρ' αὐτὸς ἐνεχθῆναι τῶν ἁγίων, ἐπὶ δὲ λογίαν τὸ θεοῦ ἄρετον, & καὶ ὁ καὶ ἀγαθὰς ποιήσας Θεὸς ὁ ἐκείνους αἰμαίνον, μετέδωκεν αὐτὸς ἀρχόντων, & ἀδελφῶν, & ἁγίων μυστηρίων.

Dominus existens omnium & opifex Deus, pascha illis, qui te morti deciderant, te ipsum proposuisti, clamans comedite, hoc est corpus meum, & sibi fundamini, ait Andreas. Consuetudo vero ab ipsis ministerio, cum benedixisset panem in Dei corpus mutatum, & nonum sanctificans calicem Domini sanguinis, partem pes eos effecti impollutorum & immortalium Christi mysteriorum.

§.3. Magno studio agendum est, ut sacrificiū Deo rite, debitoque cultu exhibeatur.

Si enim diuina maiestas in ministris, qui taurorum & ouium victimas macabant, animi puritatem, corporumque integritatem requirebat, qua innocentia, & sanctimonia opus est illis, qui sanctum sanctorum, Dei filium, splendorem æternum, Virginis natum Deo offerunt. Sane sanguis filii Dei, puriores, quam sanguis animalium, manus postulat. Vere Ioannes Chrysostomus in Ioannem.

Τὸ ἐνοχλῶν τὸ ὥμα, & αἷμα, & τὸ εὐχολοῦν καὶ ἀπὸ παρὲς αὐτὸς ὁ ἰουδαῖος, παρὸν ὅτι εἰς αὐτὸν ἰσθῶσι, ἔτω αἱμαίνον αὐτὸν οὐκ ἀνὰ τὸ πᾶν, ὡς αὐτὸς ὥμα χέρον ἀκαθάρτου, & ἐξομῶν, ὡς ἰσθῶσι, καὶ ἔδωκεν, αὐτὸν ἔτι οἱ ἐκείνους παρὲς Θεοῦ ἐξομῶν. ὡς ἔτι οἱ ἐκείνους παρὲς Θεοῦ ἐξομῶν, & αἷμα, & τὸ εὐχολοῦν καὶ ἀπὸ παρὲς αὐτὸς ὁ ἰουδαῖος, παρὸν ὅτι εἰς αὐτὸν ἰσθῶσι, ἔτω αἱμαίνον αὐτὸν οὐκ ἀνὰ τὸ πᾶν, ὡς αὐτὸς ὥμα χέρον ἀκαθάρτου, & ἐξομῶν, ὡς ἰσθῶσι, καὶ ἔδωκεν, αὐτὸν ἔτι οἱ ἐκείνους παρὲς Θεοῦ ἐξομῶν.

Verba, reus erit corporis & sanguinis, hoc significant, quæ admodum Iudas eum tradidit, Iudæi illuserunt ei, sic eos qui manibus impuris sanctissimum eius corpus accipiant in eum iniuriosos esse, quales fuere Iudæi, cum eum tenerent, tales sunt qui ori polluto admouent. Quod autem sæpe repetit voces corporis & sanguinis Domini, ostendit quod non est simplex homo qui sacrificatur, sed ipse Dominus vnuerſi huius opifex, per hoc nos terrenis reus erit Corporis Domini, ut qui sanguinem effudit. Iudæi enim occiderunt, iste autem indigne manducans occidere videtur.

§.4. Filios Heli cum parente occidit, castra Israel, & arcam Deus vno die tradidit in manus hostium, quia calce abiecerunt victimam Domini, 1. Reg. 2. 29. &c. Quare, inquit, calce abiicisti victimam meam, & munera mea quæ praecepi vt offerrentur in templo? Hebraice לְבַרְכָּי בִּזְבַּח, cur calci trasti in victimam meam! magnus enim contemptus est pedibus conculcare, maior postica pedum parte pulsare, septuaginta sensum reddiderunt, & ἡ αὐτὴ ἐπέβλεψας ἐπὶ τὸ θυμιατὸν μου, & ὁ πῶ τῶ θυμιατὸν μου αὐτὸς ἐφ' ὁ θυμιατὸν. Vt quid contemptum aspersisti incensum meum, & victimam meam inuerecundo oculo? Quanto igitur grauius illi peccant, qui summum & diuinissimum mysterium oculo inuerecundo aspiciunt? Hanc impudentiam ego arbitror tot sacerdotum exilia, & mortes, templorum vastationes, altarium demolitiones effecisse, dum in loco reconciliationis, in sacrario sanctimoniae, filius Dei iterum ab impiis sacerdotibus crucifigitur, & ostentui habetur sanguis testamenti; Vna arca capta est, duo sacerdotes ceci-

derunt, & Heli lapsus ceruicem fregit, quia contempta fuere sacrificia typica, vmbra verorum, quia taurorum & vitulorum sanguis non ritu oblatuſ est. Tot templa Christianus orbis incensa, in officinas profanas commutata, in Turcarum Moschea, & hareſeon Gymnasia conuersa luget, & de cæteris timet, quia mala vita sacerdotū iam ante illa dehonestauit. Hareſeon multiplicium errores, furoresq; ita culpemus, vt tamen sciamus de vitio sacerdotū eos enatos. Populum Dei impia vita sacrificantis à Dei templo repellit, hodieque repellit. Et tamen cum malis sacerdotibus punitur populus, & criminum dissimulatio patrens, qui filios male institutos Ecclesiæ obtrulit.

§.5. Quamobrem summus Pontifex, Metropolitani, Archiepiscopi, Episcopi, Præpositi, Decani, Vicarii, Officiales, cæteri, mortali se crimine obstringunt, cum sunt hoc in genere indiligentes; Nā Deum illi contumelia affici sinunt, populū à templo auertunt, inimicis maledicendi, insultandiq; occasionem præbent. Quid enim minus conueniebat, quam eos sanguinem agni offerre, eoq; pasci, quorum oculi adulterii pleni sunt, & inextinguibilis delicti? Cur hominū impiorum ventres, sceleraque de patrimonio Christi impinguari sinunt? Cur non obstant quo minus illi quotidie iudicium sibi manducant, & bibant? Olim si quis indignus mensam Domini accederet, morbo, & morte crebro puniebatur. Ideo, inquit Apostolus, inter vos infirmi imbecilles, & dormiunt multi. 1. Corint. 11. Quia contumeliam suo corpori factam celeri pœna Deus prosequitur. Testatur id suo tempore vsitatum fuisse S. Cyprianus, de lapsis. Mortiferos adhuc idolorum cibos pœne ructantes, exhalantibus etiam nunc scelus suum sanguibus, & contagia funesta redolentibus, Domini corpus inuadunt, quando, occurrat scriptura diuina & clamer & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcunq; manducauerit ex carne sacrificii salutaris, quod est Domini, & immunditia ipsius super ipsum est; peribit anima illa de populo suo. Apostolus item testatur & dicit: Non potestis calicem Domini bibere & calicem demoniorum: non potestis mensam Domini communicare, & mensam demoniorum. Idem contumaciis & pernicacibus comminatur & denunciat dicens: Quicumq; ederit panem, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. Spretis his omnibus atq; contemptis, vis inferitur corpori eius & sanguini: & plus modo in Dominum manibus, atq; ore delinquant, quā cum Dominum negauerunt. Ante expiata delicta, atq; exomologesi factam criminis, antepurgatam conscientiam sacrificio & manu sacerdotis, ante offensam placatam indignantis Domini & minantis: pacem putant esse, quam quidam verbis fallacibus venditant. Non est pax illa, sed bellum: nec Ecclesiæ iungitur, qui ab Euangelio separatur.

Si hæc de Christianis omnibus dicuntur, cur non potius de sacerdotibus qui & conficiunt corpus Domini, & sumunt, & aliis erogant? Inquinatis manibus, ore polluto, corpus Domini inuadunt, aliis qui eos detestatur cum offensione tradunt, qui indignis dare non debent, ipsi indignissime illud tractant.

Iam olim hoc monuit S. Cyprianus: Ecce eorum qui negauerunt quæ supplicia conspiciunt, quos eorum tristes exitus fletus? Nec hic esse sine pœna possunt, quamvis necdum dies venerit pœna. Plectuntur interim quidam, quo cæteri corrigantur. Exempla sunt omnium, tormenta paucorum. Vnus ex his qui sponte Capitolium negaturus ascendit, postquam Christū negauit, obmutuit. Pana inde cepit, unde cepit & crimen, vt nec rogare iam posset qui verba ad precandam misericordiam non haberet. Alia in balneis constituta (hoc enim crimini eius & malis deerat, vt & ad balneas statim pergeret, quæ lauacri vitalis gratiam perdiderat) illic ab immundo spiritu immunda correpta cecidit, laumuit dentibus linguam, quæ fuerat vel pasta impie vel locuta. Postquam sceleratus cibus sumptus est, in perniciem suam rabies oris armata est. Ipsa sui carnifex extitit, nec diu superesse, postmodum potuit; doloribus ventris &

Si in tauro rum sanguine tam gra uiter puni tur erratū, quid fiet in Christi corpore?

Omnium interest, vt sancte sacrificetur.

Eucharistia contumelia repetitis mortibus vindicata.

Supplicia indigne communicantium.

Infantes
quoq; mo-
uet domini-
ci corporis
irreuerētia.

viscerē cruciata defecit. Præsentē ac testē me ipsō, accipere quid
euenierit. Parentes forte fugientes dum crepidā minus sibi con-
sultū sub nutritic alimento paruulū filiū reliquerunt, res-
teliā matris derelictū ad magistralis. Illic et apud idolum quo
populus consuebat, quod carnem necdum posset edere per ata-
tem panem mero mixtum, quod tamen et ipsum de immola-
tione pereuntium supererat, tradiderunt. Recepit filiū post-
modum mater. Sed facinus puella commissū tam loqui & in-
dicare non potuit, quam nec intelligere prius potuit, nec arcerē.
Ignoratio igitur obrepit, ut sacrificiis tantibus nobis eam
secum mater inferret. Sed enim puella mixta cum sanctis pre-
cis nostris & orationis impatiens, nunc ploratu concuti, nunc
mentis estu caput fluctu abunde iactari, & velut tortore cogen-
te, quibus poterat indicis conscientiam facti in simplicibus adhuc
annis rudis anima ferebatur. Vbi vero sollemnibus adimple-
tis calicem diuinis offerre præsentibus cepit: & accipientibus
cæteris locus eius aduenit; faciem suam paruula instinctu diui-
na maiestatis auertere; & labiis obturantis premere, calicē
recusare. Perstitit tantem diuinis & reluctanti licet, de sacra-
mento calicis insudat. Tūc sequitur singul⁹ & vomitus. In cor-
pore atq; ore violato Eucharistia permanere non potuit. Sanctificat⁹
in Domini sanguine potus de pollutis viscerib⁹ erupit; tāta
potestas Domini, tāta maiestas. Secreta tenebrat⁹ sub eius lu-
ce detecta sunt. sacerdotem Dei nec oculis crimina fefellerunt.

*Si occulti
criminis rei
Deum sen-
tiunt ylti-
orem, quid
publice sce-
leratis fiet?*

de detecta iunt, facerentem Deum occulta crimine, iuxta
Hoc circa infansem, quae ad loquendum alienum circa se crimē
necdum habuit aetatem. At vero ea, quae atate procreta, & in
annu adulterioribus constituta sacrificiis nobis latēter ob-
repsit, non cibum, sed gladium sibi iunens & velut quadam ve-
nena letalia inter fauces & pectus anguem admittens angē &
anima exaspuante concludi postmodum cepit. Et pressuram nō
iam persequens, sed delicti sui passus, palpitans & tremens cō-
cidit. Inpunitum diu non fuit, nec occultum dissimulata consi-
derit: crimen, quae se fecerat ad hominem, Deum sensit ultorem. Et
cū quadam arcam suā in qua Domini sanctū fuit, manibus in-
dignis tēstasset aperire, igne inde insurgente desertit, est, ne au-
deret attingere. Et altius quā & ipse macularis, sacrificio si-
cerdote celebrato, partem cū ceteris ausus est latenter accipere,
sanctū Domini edere & contrectare non potuit, cinere ferre je-
peris manibus inuenit. Documentum vnus ostēsum est, Do-
minum recedere, cum negatur; nec immerentibus ad salutem
prodesse quod sumitur, quando gratia salutaris in cinerem, san-

Immundus
spiritus in-
digne com-
municantes
punit.

citate fulgentem videntur. Quam multi quoad se penitentiam
 non agentes, nec delicti sui conscientiam confitentes, immundis
 spiritibus adimpleti, quam multisq; ad insaniam mentis
 excordes, demente furore quatuntur? Nec necesse est re pe
 ritus singulorum, cum per orbis multiformes ruitis tam deli
 corum pena sit varia, quam delinquentium multitudo nume
 rosa. Vnusquisq; consideret, nō quid alius passus sit, sed quid pati
 & ipse mereatur. Nec enī ipse se credat, si cum interim penam
 disfulerit, cum timere plus debeat, quem sibi Dei iudicis censura
 seruauit.

Решение.

§.6. Ita Christus Dominus terrore paucorū, quos
tutis opprēsserat, quorum sanguinem Pilatus sacrifici
ciis miscuerat, omnīū peccantiū pœnas demonstrat;
Nisi pœnitentiam egeritis omnes similiter peribitis.

Nec hoc modo Cypriani temporibus, sed antiquissimis etiam factum esse testatur in Hierarchia S. Dionysius, multos scilicet ob sumptū indigne Eucharistiā

*Sacrificia
prophanata
impiis sacer
dotibus, tē
pla tradi
derunt hæ
reticis.*

ad a demonibus vexatos. Et post Cyprianū Chrysoſt. in
1. Tim. hom. 3. Plurima huiusmodi nunc quoq. contingunt.
Quia enim ſacerdotes ignorant eos qui peccatis obnoxii indigne
myſteria veneranda percipiunt; Deus ſæpius facit, eoſdemq. ſa-
tana tradit. Quoties deniq. morbi, quoties detrimenta, quoties
luctus calamitateſq. contingunt, huius rei gratia fiunt: id Paulus
quoq. ſignanter expreſſit: Ideo inter vos, inquit, multi in-
firmi, &c. Nunc quidem etiam frequentiter improbi ſa-
cerdotes morbis, morte, aliis modis puniuntur; ſed
ſæpius ſpoliatione temporum, omniumque, redi-
tuum amiſſione, vt paupertate emenduntur, multi in
hæreſes lapſi ſunt, quia conſcientiam abnegaverunt.
Nec poſſe nunc expectandus eſt finis.

Canonibus
neglectis

§.7. Laudandi non modo sunt canones, sed in v-

sum, vigoremque reuocandi, qui sacerdotes impios, & concubinariorum arcant altaribus. Si enim co decerniatur, ut vitii leges superentur, seditione, bello, fame, peste consumuntur.

Canones vero sunt varii, quorum aliquos apponam, vt habeant prelati normam ad quam clerum suum reformat, nisi enim illi faciant, vel hareticus, vel Tufcus faciet, aut aliquis Turco tatrior barbarus.

Canon Apostolorum 24. Ἐπισκόποι, ἡ περιεβύτε-
ρον, ἡ διακονοῦσι, ἐπὶ πορνείᾳ, ἐπὶ περὶ πλεονεξίας, ἡ κατὰ ἄλλας καθα-
ρίσας, καὶ μὴ ἀφορίζουσας. λέγει ὁ κύριος, ὅτι ἐκδικήσεις
δὲς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἡμῶν καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ τῆς αὐτῆς ἀφίξεσι
ἐποικισθῶσαν.

Episcopus aut presbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut periurio aut furto captus est, deponatur: non tamen communione priuetur. Dicit enim scriptura: Non vindicabit Dominus bis in idipsum.

Quamquam autem sola depofitio illo canone iubetur, ob rationem tamen delicti, vel circumftantias, vel certe emendationis neglectum excommunicatio ſæpe additur, vt offendit doctiffimus Seuerinus Binius notis ſuis accuratiſſimis in Concilia.

Alii sunt canones, qui vxoris vsum negant Clericis, quanto magis illi fornicationem detestantur? Ita dist. 32. cap. 1. 2. 3. 4. 7. 8. 10. 11. 18. & dist. 81. cap. 3. & seq.

Seuerius autem multo inhihent non modo for-
tationem, sed etiam cum fœminis cohabitationem

Nicenum Conc. Can. 3. distin. et 32. cap. 16. Interdixit per omnia sancta Synodus non Episcopo, non presbytero, non diacono, vel alicui omnino qui in clero est, licere subintroducere etiam habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut sororem aut amitam, aut etiam eas idoneas personas, quae fugiant suspicionem.

Quo etiam refero distinct. 33. cap. 2. Vbi bigamus
negantur ordines, quanto magis adulteris, si in ipsi
ordinibus moechantur: & dist. 34. c. 7. Quo etiam illi
qui ante Episcopum dictus est habuisse concubinam
iubetur officio decedere, si vera fama fuerit; ita Greg
Andrea Tarentino.

Habuisse concubinam manifesta veritate comperimus de qua etiam contraria est quibundam nata suspicio. Sed quoniam in rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium; hoc tu consuetudine eligimus committendum. Quare si in sacro ordine constitutus eius te permissione esset re colis maculatum, sacerdotis honore deposito ad ministrandum nullo modo presbiteratus accessere; siturus in anima tua periculo te ministrare. Et deo nostro te sine dubio reddere rationem; si huius sceleris contumacis in eo, quo est ordine, celans veritatem permanere volueris.

Verum eos, qui sacrificium à bonis sacerdotibus
catholicè offerri viderunt, audiamus. Canon est Sy-
nodi Romanæ 113. Episcoporum, ita habet : Nulli
Missam audiat presbyteri, quem scit concubinam indubitan-
ter habere aut subintroductam mulierem. Vnde etiam ip-
sæ sanctæ Synodus hoc capitulum sub excommunicatione statu-
it, dicens: Quicunque sacerdotum aut diaconorum, &c. Quo-
nobis veteris disciplinae, si non vsum, saltem timo-
rem reducat?

Quod tamen non prohibetur, quasi vera sacrificia, veraque sacramenta non sint, sed vt corrigantur impii sacerdotes, ita Augustinus tract. 5. super Ioan. nem. 1. q. 1. cap. 30. Si quis fuerit minister, computo eum cum Paulo, qui gloriam suam non quaerit, dicens: Ego plantavi, tu, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. Qui fuerit superbus minister, cum diabolo computatur; sed non colaminatur donum Christi; quia per illum parus filius trahitur et venit ad fertilem terram. Scio quia lapides ex aqua fructum ferre non potest; et si per lapides canales transit aqua in areolas, in canali lapideo nihil generatur; sed tamen hortum plurimum fructum afferre. Spiritalis enim virtus sacramenti lapide pura ab illuminandis excipitur; sed per immundos transiens non conquiruntur.

Cum

vitæ im-
puri sacer-
dotes.

Clericus
adulter toto
vita tempo-
re in mona-
stio de-
trudatur.

Clericus
fornicator
Ecclesiam
ingredi non
debet.

Concubi-
nus fructu
beneficiorum
privatur.

Non puni-
endi sunt.

Cum igitur causa legis etiamnum perseveret, non est dubium etiam legis obligationem manere. Cur enim ciues, nobiles, agricolæ, si parochum habeant concubinarium, non potius se conferant ad eos, à quibus sine scandalo sacrificia peraguntur? Cum in ipso sacrificio, audienti occurrat, mortali crimine, multiplici crimine à sacrificante Deum offendi?

Quid igitur Clericis illis qui sacrificium calce abiciunt? Definiuit id olim Synod. tertia Aurelian. cap. 7. ut est dist. 81. cap. 10. Si quis clericus adulterasse aut confessus, aut conuictus fuerit, depositus ab officio, communione concessa, in monasterio toto vite sue tempore detruatur. Merito in latebras retrudatur, qui in candlelabro positus, non luxit, sed offensionum tenebras Ecclesiæ offudit.

Et eadem distinct. cap. 11. 13. 14. 16. 17. iubentur deponi. Imo Gregorius septimus Ecclesiam ingredi vetat. distinct. 81. cap. 15. Si qui sunt presbyteri, diaconi vel subdiaconi, qui in crimine fornicationis taceant, interdici- mus eis ex parte Dei omnipotentis & sancti Petri auctori- tate, ecclesia introitum, usque diem penitentiam & emendent. Si qui vero in suo peccato perseverare maluerint, nullus ve- strum officium eorum audire presumat: quia benedictio eo- rum veritatem in maledictionem, & oratio in peccatum ce- sante Domino per Prophetam: Maledicam inquit benedi- ctionibus vestris. Qui vero huic saluberrimo precepto obedire noluerit, idololatria peccatum incurrit, Samuele testante, & B. Gregorio adstrictum: Peccatum ariolandi est non obe- dire, & quasi scelus idololatria non acquiescere. Peccatum igitur paganitatis incurrit, quisquis dum Christianum se asserit sedis apostolica obediendi contemnit.

Colloquium etiam & suspicio vetatur dist. 81. cap. 26. & 27. Mansit eadem Ecclesiæ sententia etiam a uorum temporibus; nam in concilio Lateranen- si sub Leone decimo ita statutum est. cap. 1. est in sept. l. 5. t. 16.

Statuimus quod quicumque clericus cuiuscunque condi- tionis, status, religionis, dignitatis, etiam si pontificalis vel al- terius præminentie fuerit, qui post habitam presentium no- titiam, quam habere præsumitur post duos menses post ea- rumdem presentium publicationem in ecclesiis cathedralibus factam, quam ipsi diocesani omnino sacre teneantur, post- quam presentes ad eorum notitiam pervenerint, publicus con- cubinarius à perceptione fructuum omnium beneficiorum suo- rum trium mensium spatio sit ipso facto suspensus, quos suos superior in fabricam vel aliam evidentem ecclesiarum utili- tatem, ex quibus ipse fructus percipiuntur, converterat: nec non huiusmodi publicum concubinarium, ut primum talem esse nouerit, mox suis superior mouere teneatur, ut infra bre- uissimum terminum concubinam dimittat, & si illam non dimiserit, vel dimissam seu aliam publice resumpserit, tu- bemus ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino priuet. Et nihilominus ipse publici concubinarium usque quo cum eis per- suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem ma- nifestamque vitæ emendationem fuerit dispensatum, ad sus- ceptionem quorumcunque honorum, dignitatum, benefi- ciorum, officiorumque sine inhabiles: qui si post dispensatio- nem residuo vomitu ad huiusmodi publicum concubinatum

rederint, sine spe alicuius dispensationis ad prædicta pro- terius inhabiles existant: quodque si hi ad quos talium corre- ctio pertinet, eos, ut prædictum est, punire neglexerint, eo- rum superiores tam in ipsos de neglectu, quam illos pro con- cubinatu modis omnibus digna punitione animaduertant: in Conciliis etiam provincialibus, & synodalibus aduersus ta- les punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem à collatione beneficiorum vel alia condigna poena severiter procedatur: & si ii quorum destitutio ad nos & sedem prædictam spectat per Concilia provincialia, aut superiores propter concubinatum publicum reperiantur pri- uatione digni, statim cum processu inquisitionis ad nos de- ferantur, eadem diligentia & inquisitio in quibuscunque generalibus capitulis, etiam provincialibus quoad eos serue-

tur, penes alios contra prædictos, & alios publicos concubi- narios iure statutis, in suo robore permansurus. Publici au- tem intelligendi sunt non solum ii, quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in iure factam, seu per rei euidentiam, qua nulla possit tergiversatione celari, notorium est, sed etiam qui mulierem de incontinentia suspectam & diffamaram tenent & per suum superiorem admoniti ipsam cum effectu non dimittunt. Quia vero in quibusdam regio- nibus nonnulli iurisdictionem ecclesiasticam habentes, pecu- narios quasus à concubinariis percipere non erubescunt, pa- tientes eos in tali feditate sordescere, sub poena maledictio- nis eterna præcipimus, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alterius quasus talia quouis modo tolerent, aut dis- simulent, alioquin ultra præmissam negligentiam poenam du- plum eius quod propterea acceperint, restituere, & ad pios usus omnino convertere teneantur, & compellantur. Ipsas autem concubinas, aut suspectas Prælati omnibus modis curent à suis subditis per auxilium, & brachii secularis inuocationem, si opus fuerit, penitus arcere, qui etiam filios ex tali concubinato procreatos apud patres suos cohabitare non permittant. Tube- mus insuper quod in prædictis Synodis, & capitulis præmissa publicentur, & ut quilibet suos subditos ad ipsarum concubi- narum dimissionem moneant, diligenter inuigilamus. Præ- terea omnibus secularibus viris, etiam si regali præfulgeant di- gnitate, ne vllum qualecunque inferant impedimentum, quo- cunque quasito colore Prælati, qui ratione officii sui aduersus subditos suos pro huiusmodi concubinato, & aliis casibus sibi à iure permixtis procedunt. Et cum omne fornicationis cri- men lege diuina prohibitum sit, & sub poena peccati mor- talis necessario euitandum, monemus omnes laicos tam vxor- atos quam solutos, ut similiter à concubinato abstineant: nimis enim reprehensibilis est qui vxorem habet, & aliam vxorem, seu mulierem accedit: qui vero solutus est, si con- tinere nolit, iuxta Apostoli consilium vxorem ducat: pro huiusmodi autem diuini obseruantia præcepti, hi ad quos pertinet tam salutaribus monitis, quam aliis canonicis reme- diis omni studio laborent. Roma 14. Calend. Ian. 1516.

§. 8. Item Concil. Trident. sess. 25. cap. 4. de reform. Quam turpe, ac clericorum nomine, qui se diuino cultui addixerunt, sit indignum in impudicitia sordibus immun- doque concubinato versari, satis res ipsa communi fidelium omnium offensione, summoque clericali militia dedecore, testatur. Ut igitur ad eam, quam decet continentiam ac vi- ta integritatem ministri ecclesiæ reuocentur, populusque hinc eos magis discat reuereri, quo illos vita honestiores cognoue- rit: prohibet sancta Synodus quibuscunque clericis, ne con- cubinas, aut alias mulieres de quibus possit haberi suspicio, in domo vel extra detinere aut cum eis vllam consuetudinem ha- bere audeant: alioquin poenis à sacris canonibus, vel statu- tis Ecclesiarum impostis puniantur. Quod si à superiori- bus moniti, ab iis se non abstinerint, tertia parte fructuum, obuentuum ac prouentuum beneficiorum suorum quorum- cunque, & pensionum ipso facto sint priuati: que fabrica ecclesiæ, aut alteri pio loco, arbitrio Episcopi, applicetur. Sin vero in delicto eodem cum eadem vel alia femina perseveran- tes, secundæ monitioni adhuc non paruerint, non tantum fru- ctus omnes, ac prouentus suorum beneficiorum & pensiones eo ipso amittant, qui prædictis locis applicentur, sed etiam à be- neficiorum ipsorum administratione, quoad Ordinarius, etiam vii sedis apostolica delegatus arbitrabitur, suspendantur: & si ita suspensi nihilominus eas non expellant, aut cum iis etiam versentur, tunc beneficiis, portionibus, ac officiis & pensioni- bus quibuscunque ecclesiasticis perpetuo priuentur, atque inha- biles ac indigni quibuscunque, honoribus, dignitatibus, beneficiis ac officiis in posterum reddantur, donec post manifestam vitæ emendationem, ab eorum superioribus cum eis ex causa visum fuerit dispensandum. Sed si, postquam eas senel dimiserint, in- termissum consortium repetere, aut alias huiusmodi scandalo- sas mulieres sibi adiungere ausi fuerint, præter prædictas poenas, Episcopi ex communicationis gladio plectantur. Nec quæuis appellatio aut exemptio prædictæ executionem impediatur, aut suspensat: supra- dictorumque omnium cognitio, non ad Archidiaconos, nec Decanos rigan-

Publicus cō-
fessus cui
adeest mulier
suspecta.

Nō sola pe-
cunia mul-
tandi.

Seculares
adiuuare
debent re-
formatio-
nem.

Clerum in-
samat im-
pudicitia.

Episcopi
clericos sine
strepitu cor-
dictorum, omni cognitio, non ad Archidiaconos, nec Decanos rigan-

aut alios inferiores, sed ad Episcopos ipsos pertineat: qui sine strepitu & figura iudicii, & sola facti veritate inspecta, procedere possint. Clerici vero beneficia ecclesiastica aut pen- siones non habentes iuxta delicti & contumacia perseverantiam, & qualitatem ab ipso Episcopo carceris poena, suspensione ab ordine ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, aliisque modis, iuxta sacros canones puniuntur. Episcopi quoque, quod absit, si ab huiusmodi crimine non abstinerint; & à synodo provinciali admoniti, se non emendauerint; ipso facto sint suspensi: & si perseverent, etiam ad sanctissimum Romanum pontificem ab eadem Synodo deferantur, qui pro qualitate culpæ etiam per priuationem, si opus erit, in eos animaduertat.

Episcopi quoque puniendi.

Culpa inferiorum superioribus imputatur.

Nec mirum nec nouum subditorum culpas luere superiores; nam reuera illis imputantur, dist. 86. cap. 1. Inferiorum culpa ordinum, ad nullos magis referenda sunt, quam ad desides, negligentesque rectores: qui multam saepe nutriunt pestilentiam, dum austeriorem dissimulant adhibere medicinam. Si medicus præuaticatur, dum contagiosam luem crudeli misericordia in exitium languentis excrecere sinit, quantum peccatum est prælati, animarum excidia ociose spectantis?

Quæ omnia eo pertinent, vt pure, caste, integre, à sanctis sacerdotibus sacrificia offerantur; neque propter eum contemptum Ecclesia & respublica in discrimen veniat.

Externus carimoniarum decor magni faciendus.

§. 9. Neque etiam parum nobis curæ esse oportet, vt externa carimoniarum, templorum, sacræ suppellectilis maiestas ea sit, quæ animos à terrenis cogitationibus auocatos, ad cœlestium contemplationem quasi manuducat, & diuinum numen deceat. Hæc igitur in Republica bene constituta fieri consentaneum est.

Quotidiana sacrificia in Ecclesia celebrantur.

Quotidiana sacrificia esse oportet, ne minus grata sit Christo Ecclesia Christiana, quam fuerat Hebræa. In ea namque præter sacrificia matutina, & vespertina igne perpetuo calebant ara.

Sacrificia à ieiuniis participantur.

Deinde lege insuper cautum est, & quidem vetustissima, vt à ieiuniis mysteria celebrentur & sumantur, quamuis cœnatis Christus ipse dederit. Ita enim ab Apostolicis temporibus sancitum, postquam nonnulli esurientes, alii ebrii ad mensam domini accedebant.

Minister adstet sacrificanti.

Mysteria celebrans coadiutorem, ministrumque habeat. Hoc canones ob varios casus, qui incidunt se statuere profitentur.

Calices, ceteraque instrumenta & vestes decentes sint, & mysteriorum indices, ornatusque ille, qui modestam magnificentiam præ se ferat. Neque enim sordidam decet esse templi suppellectilem, cum in mensis splendere soleat.

Ornatus, & decor domus domini.

Si autem cœmeteria sepienda esse, ne animalium accursu loca in quibus Christiani requiescunt, inquietentur, (vide T. 4. conc. p. 2. f. 437. & conc. 4. med. §. De ornatu, decore, ac nitore sacrorum locorum, si inquam tantus nitor ac ornatus requiritur, quanto magis animorum puritas, sine qua parietum fulgor, Deo gratus esse non potest?

De externo ornatu ita statutum in concil. 4. Mediol. Ne animalia, pisces grandiores, eorumque membra Ecclesiis appendantur: nisi que voti, aut pie significationis causa Episcopus permittenda censuerit. Consecrata altarium mensa tota, licet aliqua ex parte lateritia sint, tela cerata ita contegantur, vt facile à mensa tela non possit amoueri.

Cum Ecclesia fores patens; tunc altaria singula, & mappis tribus mundis, vna oblonga, quæ ad imam eorum partem pertingat, duabusque reliquis brevioribus vestita sint: ita vt gradus etiam ille ligneus, super altari à tergo collocatus, ab indumento nudus non sit, sed mappa munda totus sternatur; & pallio item coloris, quoad eius fieri potest, pro festi diei, feriæ ratione decenter eadem ornata, ac tela viridi, ne mappa puluere, aliæque sordibus inquinetur, confrata,

& præterea cruce in medio collocata, & candelabris duobus, vno scilicet ab dextera, altero ab sinistra parte posito instructa, atque ornata semper sint. Idque quotidie in Ecclesiis, quæ frequentantur, in cæteris vero Ecclesiis, festis saltem diebus.

Tabella secretorum in vno quoque altari sit item, ea tamen ratione, vt peracta Missa, non erecta sit, sed depressa sub tela, mappaue recondatur.

Quibus in Ecclesiis, feria quinta Hebdomadæ sanctæ, sepulchrum ornatur, aut constituitur, vbi corpus Christi Domini asseruatur, cum illud gloriosum fore, Isaias prædixerit, sicut pretioso ornatu decorari debet; ita in iis cauendum est, ne prophanus, & parum decens sit ornamentorum apparatus. Ne igitur cubiculis stragula, cortina, conopea, seu tentoria, ad vsum prophanium adhibita, ad illud circumuertiendum, atque exornandum vsui sint: nisi Ecclesia oblata, eius iam propria facta, & sacro vsui dicata sint.

Idem sancitur de vestibus, & ornamentis, quibus sacræ sanctorum, sanctarumque imagines induuntur.

Ne Ecclesia, oratoriae, situ, puluere, aut alio squalore obsorescant.

Vbi præterea inter altare maius, & parietem, qui à posteriori eius parte est, locus non multi spatij datur, relinquitur, quamuis exiguus, qui chorum non capiat, is etiam locus, ab omni situ, squalore, ac sorde purus, mundusque conseruetur.

Ne in Ecclesia, vbi pro foribus eius, neue in oratoriis, alioque sacro loco colligenda elemosyna causa, ne ipsius quidem Ecclesiæ, aut eius fabricæ, rectorisue nomine, capsula, vasculum, mensa, aliudue eius generis, etiam extraordinarie, collocetur: aut iam collatum in posterum permittatur, nisi Episcopi concessu, literis exarato: tuncque ei capsula, vel res aliæ ad id paratæ, duæ clauis apponantur, diuerso fabrilis opere fabricatæ: quarum altera teneatur ab eo, quem Episcopus nominarit: altera ab iis, quorum nomine elemosyna colligetur. Si contra fiet, poena sit arbitratu Episcopi; tum elemosyna collecta locis piis, addicatur item illius arbitrio.

Si qua capsula Episcopi concessu in Ecclesia constituantur, aut collocabuntur, in quas à fidelibus, vt plerisque in locis pietatis studio sit, vel frumentum, vel legumina, vel aliæ quauis elemosyna nomine coniciantur: ea ne intra capella, altarisue, quo fidelium eiusmodi res offerentium, concursum sit, cancellos, aut clathra ferrea ita ponantur, vt ipsis fidelibus, elemosynas collatis, necesse sit cancellos ingredi.

Vt & Ecclesiarum nitore consulatur, & strepitibus, ac rixis, quæ ex sedium muliebrium, quas bradellas vocant, in Ecclesiis collocatarum situ, existere sepe solent, occurratur; vique simul in iis Ecclesiis, quæ præsertim angustæ admodum sunt, populi frequentia spatium minus detur: ea sedes omnes, vbi constitutæ sunt, amoueantur: nec vero imposterum vlla vnquam collocentur: communes autem aliquas, easque humiles, simplici fabrilis opere consecras, modo, & forma in nostrarum instructionum libro præscripta, collocari, constituig, liceat concessu Episcopi. Eaque sedes communes, aut confratriarum, quæ in Ecclesiis constitutæ sunt, sumptibus, aut pecunia à populo contributa, fieri poterunt, aut alia quauis ratione, quæ Episcopo potior videbitur.

Altaria item sacra tabula, & imagines, ac parietes ipsi perpetuo enteant: tum fenestra non subobscura, sed perlucida sint: pauimentum autem saltem quoque octauo die diligerenter verratur. Hæc omnia præstari cura sit rectoris cuiusvis Ecclesiæ.

Adhibeatur item diligentia, & graui poena multaue agatur, vt & Ecclesiæ, & oratoriis, & cœmeterijs parietes ab vrina, aliisque cuiusvis generis sordibus mundi conseruentur.

Arbores, stirpes, aliæque eiusmodi arbuta ab Ecclesiis, & oratoriis quibusvis remota sint, vt ne radices dilatata parietibus efficiant: aut rami diffusi tecta operiant, unde detrimentum ipsis tectis existat. Si qui vero rami eiusmodi tectis iam officiant, amputentur omnino.

Vites præterea, hedera, aliæque id generis herbe, quæ succrescentes exterioribus ecclesiarum, aut oratoriorum parietibus adherant, prorsus conuellantur.

A rubis

A rubis praterea, & spinis, & aliis id generis, quæ adnasci solent extrinsecus, idem parietes mundi, & à cæmentorum item, lapidumque congestu remoti custodiantur.

Ex cæmentis porro vites, arbores frugiferae, & aliæ etiam infrugifera cuiusvis generis, aut arbutia, stirpesque omnino conuellantur, atque excidantur.

Neue in posterum in his sacris locis quicquam conferatur, nec vero seratur.

Nec semum ex his succidatur, neue herba item virescens, quæ bestis pabulo sit, vel detur.

Neue in earum fines res vlla abijciatur, cuius grauis, reterue odor sit, aut aliud quicquam sacris iis locis inhoneste fiat.

Stabula etiam armentorum, & cuiusvis generis animalium inde procul sint.

In iisdem ne lignorum strues fiat: ne tigna congerantur, ne cæmentorum, lapidumque acervus sit: nec deniq, quicquam loci illius decori, nitore, ac religioni, sanctitatis repugnans.

De prophano vñ à sacris locis tollendo.

Ne adium, agrorum, rerumque aliarum cuiusmodi, quæ vel locanda, vel vendenda, proponi, aut prescribi publice solent, neue omnino rei cuiusquam prophane schedula, scripturae vllæ ecclesiarum, oratorumque, aut cæmentorum foribus, valuis, parietibusq, aut in quouis sacro loco in posterum affigantur.

Ne item res venales in ecclesiis, & oratoriorum, cæmentorumque parietibus appendantur, neque intra loci spatium, quod aqua sacra aspergitur, cum Ecclesie consecratio sit: aut intra stillicidij fines, aliudue loci maius intervallum, Episcopi iudicio prescribendum.

Neue item officina, tabernacule quouis materia genere, etiam tabulis, asseribusque confecta, vel ipsi parietibus inherentes, vel in cæmentis, sacrisue locis, aut omnino intra illius spacij, aut intervalli fines, vllò modo constituantur, aut collocentur. Quæ vero iam constructa, collocatae sunt, inde quam primum penitus amoveantur.

Ne Ecclesia, aut capella, aut etiam oratorii, in quo Missæ sacrificium aliquando peragitur, recta palearum acervus, neue aliqua lignorum strue oneretur: ne item à parte superiori, vel cubiculum, vel cubiculum, vel omnino locum habeant, ubi aut dormiatur, aut habitetur, aut quicquam prophani fiat. Quæ vero loca iam eiusmodi sunt, omnino amoveantur.

Ne frumentum, milium, hordeum, vllumque triticum, aut leguminum genus, ne poma item, ne instrumenta, ad prediorum rusticorum vsum comparata, ne cuiusvis generis supellectilem prophanam, vt ab Innocentio tertio Pontifice in Concilio Lateranensi sancitum est, ne denique quicquam à domo Dei alienum in Ecclesia, etiam non consecrata, aut in oratorio, aut in cæmentis recondi, aut asseruari ab vllò quouis homine liceat. Veticumque praterea sit, nisi cum interdum aliter Episcopus faciendum censuerit, clauem illius Ecclesie, aut oratorii, etiam diocesani, ruralisue, laicis hominibus, praesertim vero colonis, vel conducticibus eiusdem Ecclesie adiun, vel prediorum, committi, aut ab illis custodiri, seruariue. Ne campanæ in eis consulantur, neue aliquid ferrummetur: neue fabrilis quicquam, aut aliud huius generis fiat, nisi quæ ad eiusdem ecclesie, aut oratorii vsum, ornatumque, alibi fieri non possint.

Ne in cæmentis frumentum, quasi in area ventiletur; ne tritura fiat: ne palea, frumenta, fruges, expandantur: nec vero tela, pannique linei, lictio, aquaue madefacti, soli ibidem exponantur: neque in eo semine, mareque colo quicquam neant, neue suant, aut aliud praterea opus faciant, eorum sacrorum locorum rationi alienum. Ecclesie ostia, cæmentaria item, aut rectori, aut etiam aliis vsui ne sint, res prophanas, oneraue a sportantibus, hacque & illac per Ecclesiam, sacrag, loca, quasi per viam publicam transiuntibus, cui rei plane vt occurratur, cautionem omnem Episcopus adhibeat.

Ne grammaticæ, humanarumque literarum rudimenta, quæ sepe manibus gentiliū fabellis tradantur, aut alia omnino litera, præter sacras in ecclesia, tanquam in ludo literario, pueris aperte, exponantur; sed rudimenta soli doctrina Christiana, & cætera, quæ in illis scholis pueris tradit consueuerunt.

Si quo tamen in loco ex causis, hoc concilio probatis, parochis permittum erit alia docere, non veramus; si domus paro-

chialis angustia necessaria postulet, hoc officium ab eo praestari serialibus diebus in Ecclesia permissu eiusdem Episcopi.

Quæ permissionis facultas scripto detur; tum praterea locus certus, ac, quam longe fieri poterit, ab omni, praesertim maiori, altari remotus, ad id muneris deligatur: Extra cuius loci fines pueri ne vagentur; nec vero ob eam causam in Ecclesia morentur, nisi cum parochus, qui eos in disciplinam suscepit, praesens adest.

Hæc ad exemplum ob memoriam sanctissimi Episcopi Caroli Borromei ponere visum fuit, vt ceteri Episcopi quod imitentur, habeant.

CAPVT V.

De primario sacerdotis Christiani officio, & veritate SS Eucharistie.

§. I. **N**ON possum tacitus etiam hoc loco praeterire, quod Pseudopoliticorum subnationibus, sectariorum execrationibus impetitur, quod profanis ludibrium est, scandalumque, nobis vero credentibus salutare mysterium SS. Eucharistie sacramentum, de quo alias quoque actum à me, sed nunc reposcit, & sacerdotum dignitas, & errantium multitudo.

Infelicissimum hoc esse dissidium, quodque maxime populos in mutuos irrisus & odia concitat, nemo non fatetur. Anno 1603, hæc de re libros quinque Pareus conscripsit, quo ostendit miserrimum Europæ statum, si vel sola illa controuersia spectetur. Quin ipse monitionem ad omnes in præfatione ad-

Vnica controuersia sat est ad bellum.

scribit, quæ quia statum, ingeniaque Sectariorum nobis graphice ab experientia depingit, magna utilitate legetur. Ita vero habet. Quo vsque tandem, O fratres, vos humane vexabit liuor & contentio? Quam diu pergetis contempta Christi pace bellum religionis gerere minime religiosum? Quem ad finem Scentorum aliquorum sese iactabit audacia? qui sine conscientia & numinis metu, Ecclesias vestras perturbant? Inter vos auditur: Ego sum Lutheri: Tu es Caluini: & dicere: Ego sum Christi: nihil apud vos est. O tempora, o mores! an Lutherus pro vobis mortuus est? An quis vestrum in Caluini nomen baptizatus est? An Christus pro omnibus vobis crucifixus nihil est? Et quis fuit Lutherus? quis Caluinus? nempeministri per quos credidistis: idque vt cuique Dominus dedit. Nonne igitur carnales estis, & secundum hominem inceditis? Quid Deo pacis respondebitis, qui Ecclesiam eius contentionebus vastatis? Quid Christo Domino, cuius præceptum de caritate contemnitis? Cuius ergo filii eritis, si Dei non estis? At quomodo Dei filii estis, si pacifici non estis? Quomodo Christum magistrum profitemini, si nemo discipulos eius vos recognoscit? Quis vero vos discipulos Christi recognoscet, si alii alios non diligitis? Nonne tandem vos miseret tot fratrum, pro quibus Christus mortuus est, quos vos altercationibus vestris, quantum in vobis est, perditis? Quin vestri tandem vos miseret, quorum in pace salus, in contentione perniciēs certa parata est. Si enim vno corde & ore inuocabitis Deum patrem in terris, vtique filiorum hereditas vna vobis proposita erit in caelis. Sin alii alios mordere pergetis & deuorare: quid Caluiniani restat, nisi vt alii ab aliis consumamini? Nonne videris, quid consumunt Satan iam pridem contra Christum machinetur? quid Anti-Lutheri Romanus molitur? vt cum tyrannis conspiret? vt per Sinones suos conscientias hominum captiuas abducatur? vt vobis simul insidietur, & exitum pareat? An vno putatis clementiorem fore quam alteris, si machinationes aliquando Caluinistæ successerint? Quidni autem successerint tandem, numine insidiantur vobis irato, & singulis non ad ea quæ Dei, & quæ pacis Lutheranis, sunt, sed tantum ad ea, quæ sua sunt, quæque dicat splendida & nobis interibilibus, atrendentibus, & in studia contraria hostiliter ruerint accubus? Quid perdidit orientem? nonne dissensiones intestinae? sant. nonne dissidium Occidentis? Quin ergo his omnis & procul

Ingenia sectariorum inquieta.

Amor hereticarum abducit à Christo.

valere

Indignatur
Pareus,
quod Luth-
erani non li-
benter mo-
riuntur.

Antiquus
Pareus facit.

Contentio
Luthero-
Caluini-
ana.

Pigmenta
errorum Cal-
uinisticorum.

Verba Chri-
sti tenemus.

valere iussis ad vosmet tandem reditis? & per charitatem alij alios tolerantes, si pacem perfecto consensu per omnia firmare nondum potestis (quod Ecclesia in hac infirmitate raro fuit concessum) tamen in quibus vere idem tenetis, tenetis autem per gratiam Dei in plerisque, exemplo fratrum Polonorum, pacem & fraternitatem sanctis, vt contra tot hostium communium cuneos coniunctis viribus & armis pugnetis? In primis doctrina capitibus secundum scripturas sacras tres fidei confessiones Augustana, Bohemica & Heluetica, quae etiam Palatina est, conueniunt: De S. scriptura, de Deo vero, de persona filij Dei $\text{I}\alpha\text{c}\text{o}\text{b}\text{u}\text{s}$, de prouidentia Dei, de Peccato, de Libero arbitrio, de Lege, de Euangelio, de Iustificacione per $\text{C}\text{H}\text{R}\text{I}\text{S}\text{T}\text{U}\text{M}$, de Fide, de regeneratione & bonis operibus, de Ecclesia CATHOLICA, eiusq; vnico & supremo capite $\text{C}\text{H}\text{R}\text{I}\text{S}\text{T}\text{O}$, de Sacramentis eorumq; numero, sine & vsu, de statu animarum post mortem, de resurrectione & vita aeterna. In solo articulo de S. Cena vnum sentire vobis nondum est datum: nec in toto tamen. Nam vnum sentitis de praesentia & manducatione spiritali corporis Christi, quae est res signata & nucleus Sacramenti, quae, vt sola ad salutem est necessaria, sic sola sufficit. De corporali & orali manducatione pijs & impijs communi, dissensio est: quam tamen ad salutem non necessariam, sine spiritali nihil prodesse, sed multis perniciosam esse sentitis. Quin ergo in formula Sandomiriensi vel aliqua simili tandem etiam conuenitis, & misis impijs aut infidelibus, tantum quid fideles percipiant in Eucharistia communiter amplectimini?

Non possumus, inquis: quia quid luci cum tenebris? Nihil sane. Nos vero tenebra non sumus. Et vos vtinam omnes lux sitis. Quae vero pars fidei cum infideli? Nulla. At nos infideles qui sumus, qui Christum Dominum diligimus, & fide sincera inuocamus? Pro gloria, inquis, & maiestate Christi pugnamus: vtinam non pro vestra. Conscientia nostra vobiscum pacem non fert. Imo affectus vestri non ferunt. Ipsi Pontificijs horribilibus erratis: Na vos, qui hac vulgo inculcatis, quid Pontificij errent vel potius blasphemant, parum scitis vel expenditis. Errantes vero cur cum omni mansuetudine & doctrina in viam non reducit? Hereticum hominem post vnam & alteram admonitionem Apostolus deuitandum monet. Cedo vero admonitiones vestras! Quid nisi anathemata fulminatis! Cedo etiam hereses nostras! Errores, inquis, graues ruemini de vniuersali gratia & redemptione, de praedestinatione, de promissionibus Euangelij, de Baptismo. Nos vero quos de his errores nobis obicitis, non agnoscimus: imo totidem calumnias quorundam Stentorum esse dicimus. Exstant Apologie & declarationes nostrae, cur has non accipitis? imo cur nec legi, nec vendi permittitis? Et de redemptione quomodo quae inter vestros conuenit? de praedestinationis causa quomodo? Nos vero omnes illas controuersias nuper motas, fidei conditione definiendas esse ex Euangelio docemus. Nam omnes & soli credentes redemptionis Christi participes sunt: Reliqui enim inanes sunt, qui vitam sine fide transigunt. Omnes & solos credentes ad vitam praedestinos agnoscimus, neq; id propter praesentiam fidem aut opera, vel quia praesentis sunt, quod essent credituri & bene operaturi (hac enim Pelagianorum fuit heresis) sed mera & doctri. Dei volentis eorum potius, quam aliorum misereri, & gratia eos donare, vt crederent & salui fierent. Ad omnes & solos credentes Euangelij promissiones & salutem proprie pertinere: ad infideles, quoad tales manent, nullo pacto pertinere dicimus ex illo Christi: Qui credit in filium Dei habet vitam aeternam: qui non credit, super eo manet ira Dei. Solos & omnes credentes in Baptismo Christum induere, & Spiritui sancto regenerari: incredulos & hypocritas non habere partem in verbo hoc, si vel millies foris tingantur, Apostolica voce edocui firmiter statuimus. En igitur nostras hereses.

Ecce dissensum, ecce odia, ecce inter illos mendacia de concordia. Non potest perseverare in his digladiationibus, & anathematismis vnitatis, ideo nec Ecclesia, nec respublica. Pacem igitur spectemus, & verum de sacrificio sensum teneamus.

S. 2. Expositionem literalem nos tenemus, & en-

sanguinem, hoc eius corpus & sanguinem esse dicimus. Hac in re cum Lutheranis nobis conuenit, & fateatur ille lib. 2. cap. 1. controuersiae Euch.

Si Lutherum & Lutheranos spectes, eorum doctrina plurimum distat. Imo audacter asserit lib. 2. cap. 1. & vere Pareus. Lutherum & Lutheranos tantum distare, vt apud Lutheranos praeter nomen & communem illam assercionem vix aliquid Lutheranum inuenias. Errores vero Lutheranorum & aliorum sunt. 1. Hoc est corpus meum: hic panis est corpus meum. De capt. bap. anno 20.

Hoc alio modo intelligi non potest, quam vt transubstantiatio admittatur; nam, Est, apud Lutherum accipitur substantiue, non pro significat, corpus meum pro naturali corpore Christi; Hic autem panis non potest vere dici corpus Christi, nisi transubstantiatio fiat, quamquam ne sic quidem recte dicatur. Non igitur culpam praesca Ecclesia, neque Catholici debent, quod transubstantiationem credant, quam negare Lutherus non potuit, quam primo ap-
Luthero & Lutherani vix quicquam conuenit.
Varia haereses.
Lutherus transubstantiationem concessit.
Lutherus probauit, deinde adiaphoram sentit, & demum summa improbitate reiecit. 2. Panis est corpus meum, in pane est corpus meum. 3. Christi corpus concedit dentibus atteri, & comminui, in conf. maiore. p. 530. 4. Hoc significare panem & corpus Christi simul. 5. alii: Hoc est corpus meum, esse intelligendum adiectiue; Hun. pag. 393. 6. Hoc est corpus meum, i. Ecce corpus meum. Flacius in glossa.

7. Licere vt alijs signis praeter panem, & vinum, Materiam ita post alios hoc anno Scharpius colum. 1293. Et Eucharistia quidem addit: quibus pro cibo, & poti communiter vtuntur: olera igitur, fructus arborum, radices, caecos, lac, carnes viupabimus. Dicemusque conuenire cum mente instituentis, id enim ipse proficitur.

8. Quiddam fractionem panis ad essentiam pertinere aiunt, quia alios omnes negant veram cenam habere: alii mandatum volunt, non tamen essentialem Sacramento, alii omnino adiaphoram.

9. Damnant hostias nostras, & Lutheranos Caluiniani, & Beza quidem vol. 3. f. 220. Panem cibarium praecipit. Naum p. 18. vocat non panem, sed spiritum panis. Verum id est omnino falsum, est enim panis ille noster & purissimo polline, & massa subacta, nec quicquam ad panis naturam illi deest. Porro Christus nec magnos, nec paruos panes, nedum formam certam praecipit. At Christus, inquit maiore pane vsus est, quem fregit. Ita sane etiam vsus est pane azymo, nec tamen id faciunt Caluiniani. Non quicquid ille fecit, necessario imitandum est, runt Caluiniani. Nam vespere, & post cenam corpus suum dedit, nunc plerique matutinum tempus praefertunt.

Bucanus pag. 710. Ineptius etiam argutatur. Omnes de vno pane participare oportet, magno igitur pane opus est. Nam si id necessarium est, coquendus erit panis instar montis, vt omnibus sufficiat, aut vni numerosissima Ecclesiae. Porro de hostijs illis nostris videri potest Epiphanius in Ancorato.

10. Manducationem fieri tantum a dignis; cum multi ad iudicium sibi & manducant, & bibant, non diiudicantes corpus Domini, vt veritas docet.

11. Comedite, interpretatur Zwinglius ad Marth. Comedit Albertum, Credite. Quod si verum est, cum diceret te, Caluinus: accipite, & comedite, & bibite: non debent admouere ori, sed credere duntaxat, quod facere poterant, quamuis in sudario reponerent. Si Bibite ex hoc omnes, est metaphoricum, & significat, credite. Igitur & illud: Et biberunt ex eo omnes, est, quomodo dederunt omnes, atque ita nihil in scriptura certi habebimus, mutatis verborum significationibus. Ferri iudicium haec non possent, si sibi tantum delirarent; at nunc manducant corruptelas illas propagare student, eoique, qui verba Christi intelligunt eo modo, quo Apostoli intellexerunt, haereseos accusant. Quid nunc de sensu duntaxat disputamus?

disputamus? Dixit Dominus: Comedite, bibite; Apostoli comedendum, & bibendum esse iudicaverunt. Et ne eos non intellexisse mentem Domini suspicemur; eodem modo nobis Paulus 1. Cor. 11. 20. exponit.

12. Synusialta impanationem somniant: Lutherus enim panem vocat artocreas, & ἀρτόκριον, conf. maiore p. 540. hincilla: Caropanis, Fleischbrot/ sanguiniuinum, Blutswin/ valuinum, Wein, faß/ vinilignum, Weinholz.

13. Carolstadius verba Christi. Hoc est corpus meum; sic accipit: Hic sedet corpus meum, cum Zwinglius merito refutat. Beza item, & alii.

14. In ipsis suis erroribus dissentiunt. Zwinglius ad Matth. Alb. f. 156. Polanus pag. 257. Danæus, Beza, Tropum ponunt in verbo, seu copula est. Contra Keckermannus sic argumentatur. In Syllemate Theologico p. 445. Alij volunt Tropum esse in copula, quod & ipsum non potest probari. Nam si sumant copulam pro voce & verbo copulativo, non potest in ea esse tropus, vtpote qui locum habet in vocibus categoricis, i. e. talibus, quæ certam rem per se significant, non autem in vocabulis consignificatiuis, quales est verbum illud, quod copula loco ponitur. Quin imo si tropus est in copula, non potest esse prædicatio disparati de disparato.

Non potest autem tropus esse in copula; si enim significat corpus Christi, non est ergo κοινωνία, seu participatio corporis Christi. Interim Zwinglius causam veritatis agit incius, in breui insit. fol. 575. cum ait. Si verbum, Est, substantiue accipitur, non potest fieri, quin panis substantia in ipsam carnis substantiam conuertatur. Quo vno verbo veritatem asserit Catholicam. Nempe si copula est proprie accipitur, in Eucharistia esse veram transubstantiationem.

15. Alii corpus interpretantur corporis signum. Sed Apostolus repugnat, nam corpus eodem modo à Christo, & Christi Apostolo sumitur; at vero Apostolus cum ait panem esse communicationem corporis dominici, verum corpus non signum intelligit.

16. Verba illa: Quod pro vobis traditur. Hieronymus Zanchius in conf. p. 171. interpretatur, quatenus itemque Pifcator in 3. q. de Cena. Sed noua est interpretatio, & violenta; deinde textui repugnat: ita enim habet. Ἐτό ἐστὶν σῶμα μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδομενον, Ἐτό ἐστὶν τὸ αἷμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur, hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur. Vel hoc est corpus meum pro vobis traditum, &c. Non est enim articulus relatiuus, vel 71, sed 76. Deinde quis ille sensus? Hoc est corpus meum quatenus pro vobis traditur?

17. Lutheranorum multi in vfu duntaxat Eucharistiam esse docent, idque manifeste contra Lutherum, Pomeranum, & alios.

18. Musculus p. 863. Ant. Sadeel Tom. 3. p. 143. Vsum priuatum Eucharistiae damnant, nec deferri ad ægrotos volunt. Cum eam Christus nequaquam damnauerit, cum primæua ecclesia ea semper vsa fuerit. Beza tamen dammare non audet. Sed vel in eo impius est, quia dubitat; cur enim in adibus ægrotorum non est Ecclesiola, cum 1. Corinth. 16. sit domestica Ecclesiola? Si Christus est, vbi duo vel tres sunt in eius nomine congregati, cur non communio Christi? Quid loci, aut multitudinis circumstantia ad rem facit, vt ægrotis solatia negentur, quæ ex omni antiquitate adhibita legimus?

19. Negant Caluiniani Sacramentum Eucharistiae adorandum, qui negant eius veritatem, multo abturdius nonnulli Lutheranorum cum Christum Deum præsentem agnoscunt, adorandum negant: Certe Lutherus adorandū censuit: & hoc illi improperat Caluinus, Ep. 72. ad Bucerum: Deliria quosdam idololatricam traherant. Quorsum enim illud Lutheri adorabile Sacramentum, nisi vt idolum in templo Dei erigatur?

20. Docent necessario speciem vtramque adhibendam omnibus & semper, quia id Christus fecit. Cum tamen illi tam multa, quæ Christus fecit, omittant. Imo Christum ipsum ex Eucharistia tollant, lignumque pro veritate substituant. Calicem, & vinum viges? Sed materiam integram tuo arbitrio commutas. Beza Ep. 25. Si desit vinum, ait, posse substitui aquam simplicem vel aliud potionis genus in illo loco non inusitatum. Eam fuisse Caluini sententiam ipse docet, & supersticiosos censeri, qui à vino penderent, vt nollent cogente necessitate ἀνάλογον symbolum vsurpare. Et Ep. 2. Vbi panis aut vini vel nullus est vsus, vel nulla certo tempore copia, num Cena Domini nulla celebrabitur? Imo rite celebrabitur, si quod panis aut vini vicem, vel ex vsu communi, vel pro temporis ratione supplet, panis aut vini loco adhibeatur. Hac enim mens fuit Christi, quum panem ac vinum ad hac mysteria deligeret, vt propositis earum rerum signis, quibus corpus nostrum alitur, veram alimoniam spirituales velut ob oculos representaret. Itaq; à Christi sententia nihil aberrat, qui nullo prorsus nouandi studio pro pane & vine substituat, quæ etsi non parem, similem tamen alimoniam analogiam habeant.

Hanc mentem Christi esse asserit, sed nullo teste, nisi quod nefandas hæreses in Eucharistia materia imitetur, nempe Gnosticorum, Montanistarum, Artoryitarum, Aquatorum, Manichæorum.

§. 3. Nos vna in specie Christum totum esse dicimus, vtramque speciem mandatam negamus, nec enim in abstemiis lex illa potest impleri, & multis in locis penuria vini communionem impediret. Nec finis communionis negatur, qui est, vt Christum sumamus, siue sub vna, siue sub vtraque specie. Qui Christum edit, pariter etiam bibit, cum in corpore viuo sanguis etiam insit. Sunt aliæ causæ, vt periculum effusionis, quorundam horror ex eodem cum multis poculo bibere nolentium. Quin Christi tempore altera species dumtaxat crebro vsurpata fuit. Et tamen hoc loco maxime insaniunt, calumnianturque sectarii.

21. Eo tandem procedunt, vt negent vnum corpus esse posse in plurimis locis. Ita Scharp. de Euch. Cont. 3. qu. 1. Quod omnibus Lutheranis, & prudentioribus Caluinianorum ridiculum visum, & impium. Cur enim Deus non potest vnum corpus, idemque quod in Germania collocauit, etiam in India statuere? An corpus quod in Germania est; potentiam Dei cohibere potest, ne sit in India?

Sed quæ contradicentia ille colligit? Primo esset in India, & non in India, esset simul inferius, & superius seipso. Vno in loco frigeret, in alio aestuaret. Erit extra seipsum, Angelus non possunt esse in diuersis locis. Erit in loco, & non in loco, non potest esse simul in tempore diuerso, ergo nec in loco. Hæc puerilia ille millies refutata inter iubila recoquit.

Cur enim esset corpus illud in India, & non in India? Idem corpus esset sane in India, falsum autem non esse in India; verum autem, esse etiam extra Indiam, seu habere aliam præsentiam præter illam, quæ est in India. Res clara est; tota anima est in capite, tota est in pedibus, non tamen negamus esse in capite, quia eadem essentia est in pedibus, sed dicimus plures esse præsentias vnius essentia. Sic anima sine contradictione inferior est, & superior, quia non secundum eandem præsentiam ista dicuntur, in contradictione autem opus est, vt quæ dicuntur, sint secundum idem. Itaque contraria experiri poterunt ea corpora, si Deo visum fuerit, sed in diuersis locis.

Pergit tamen: Corpus in duobus locis erit extra seipsum. Corpus idē si intelligit à natura sua alienum; falsum est; si vero, à seipso dicitur in diuersis locis, & quatenus est in vno, distabit à se, vt est in alio; facile admittitur, nam anima in diuisibilis vt est in pedibus, à se distat, vt est in capite. Potest vero Deus omnipotentia sua seruare caput viuum, & animatum, idemque pedes, medio corpore

Vtraq; species non necessaria.

Materiam vini mutat.

Materiam sacramenti veteres hæretici mutarunt.

Corpus vni potest esse in plurimis locis.

Idem corpus in India, & in non-India esse potest.

Tropus non est in copula.

Zwinglius insinuat substantiationem improbat.

Error Zanchii.

Ad ægrotos ferri Eucharistia potest.

Deus vbiq; adorandus.

corpore emoriente, quo facto anima omnino à se ipsa ratione loci distabit. Eadem ratione Angelo, quoque asserimus diuerſis in locis esse posse.

Quid porro Scharpius? Erit in loco, & non in loco. In loco, ex hypothesi, non in loco, quia quod est in loco ita circumſcribitur, ut non sit in alio loco.

Dignum acumen hebeti Scharpio. Nam est non modo in loco, sed in locis pluribus. Itaque falsum est; non esse in loco. Quod vero addit, quod est in loco, ita loco continetur, ut non sit in alio loco, id, si natura ordinem spectes, verum; si potentiam eius qui naturam creauit, supra naturam operantem, falsum; de ea enim quaeritur, an possit totam aliquam rem ponere in vno loco, ut tamen eadem sit etiam in alio loco.

Ridicula
argutia
Scharpij.

Denique Chrysippea argutia pugnat acutissimus Scharpius Alpha iubilantium. Non potest eadem res simul esse in diuerso tempore, praeterito & futuro, ergo nec in loco diuerso. Rem vno non acu tetigisti. Tu mihi duo tempora praeteritum, & futurum simul pone, ego simul tecum in praeterito, & futuro disputabo, & disputauim. Loca duo, Germania, & India simul sunt, duo tempora simul esse non possunt, quia praeteritum fuit, futurum nondum est.

Sacrificiū
Christianū
scurriliter
irridit.

§. 4. Si tam vere, quam furenter contra sacrificium incruentum insurgerent, iam dudum omnem populum tenerent. Nulla sacrificii pars est, nulla cerimonia, quam non scurrilibus omnino fannis, & propudiosis dictis excipiant. Matthias Hoc in Saxonia, concione 2. Iubilantia ita loquitur. Obijciunt praeterea Papista; nouum esse, quod missam non celebrant, qua tamen per multa saecula sine interruptione celebrata sit. Respondet ille: Nec Christus Iesus ipse, nec sancti Apostoli celebrarunt, quodque amplius est; Spiritus sanctus olim, missam, seu idolum Maozam tanquam horrendam abominationem descripsit. Daniel. 12. Quapropter merito nos illam fugere, & vitare, tanquam turpissimam testamenti Domini nostri corruptionem debemus, Galat. 3. Quia Christus semel duntaxat in cruce oblatus est, quae oblatio sufficiens fuit ad nostra delicta expianda, Hebr. 9. & 10.

Satana effi-
cax emerge-
ma contra
Missam ad-
e viget.

Non mirum est contra sacrificium nouae legis insurgere multos, idque furentissime, cum ipse Satan praefens has partes sibi sumperit; & Luthero persuaserit, sacrificium illud idololatriam esse. Hitoriam scribit ipse Luthers Tom. 7. Wittemb. 1558. fol. 228. quae saepe à multis Catholicis narrata est. Sed Matthiae Hoc imposturam videamus. Missa seu Latinum seu Hebraeum nomen est, à Graecis λειτουργία dicitur. Inde vel Latini nomen mutuati sunt, vel suo vsi sunt, ut missum Deo sacrificium, precesque significarent. Graeci scriptores, ut dixi, λειτουργία appellant. Interdum προσφορὰν, θυσίαν, ἱερὸν, θυσιαν ἀναμικτόν, κυσῖον, μυσταγωγίαν, τελετήν, τελετήν τελετών. Quae omnia rationem sacrificii in se continent.

Sacrificiū
est corporis
oblato.

Christum vero hoc sacrificium obtulisse docent nos Euangelistae, & Paulus. Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Luc. 22. 19. & deinde de calice dicit: τὸ εὐχρισμένον, & Paulus 1. Corinth. 11. 24. vocat τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλυμένον, corpus, quod pro vobis frangitur. In ipsa igitur cena Christi sanguis pro nobis fundebatur, corpus pro nobis frangebatur, hoc est, immolabatur, sacrificabatur; Nam corpus vere tradebat, & sanguinem, mutato pane, & vino; deinde ne hoc quidem Lutherani negare possunt, qui sub pane, & in pane corpus traditum esse aiunt. Quod vero pro aliis hoc modo funditur, frangitur, ea immutatione, seu transubstantiatione, nouo & ineffabili modo existit, id sacrificari recte dicitur.

Liturgia A-
postolorum
ostendunt
eos missam
celebrasse.

§. 5. Apostoli, inquit, non sacrificarunt. At reclamant Apostolorum Liturgia. Prima est Petri, de eos missam, quae veteres, imprimis S. Ildorus Hispalensis, lib. 2.

officiorum. Paschasius Corbeienſis de corpore & sanguine Domini. Altera quae est Iacobi teste Clemente Romano. Tertia Iacobi Minoris, qui frater Domini dictus est. Quarta Matthaei Apostoli, quae Aethiopes fere vtuntur, vocantque sacrificium Corbon, in hac ita loquuntur, ex Apostoli instituto. Tu es panis vitae, descendens de caelo, qui antequam venires, eras in figura agni immaculati pro redemptione mundi: nunc bonitatem tuam, o amator hominum, humiliter imploramus, ut faciem tuam super hunc panem & calicem in hoc altare portatile ostendas. Benedic, sanctifica, munda, & transfer panem hunc in carnem tuam immaculatam, & vinum hoc in sanguinem tuum pretiosum: Fiat sacrificium ardens, & acceptabile, medela, & salus animae, & corpori nostro. &c.

Quinta S. Marci, qui omnes inter se quoad substantiam conueniunt, caerimoniis, & ritibus differunt. Ipse sanctus Andreas tyranno, & omnibus Sectariis haec verba intonat. Ego omnipotenti Deo immaculatum agnum quotidie sacrifico, qui cum vere sit sacrificatus, & vere à populo carnes eius manducatae, integer perseuerat, & vnus. Ita presbyteri Aethiopiae. Quod si hanc ob causam nouatores sono incondito veritatem obtruant, communis est causa veteris Ecclesiae; Christi oblatum dicimus, idem fecisse Apostolos, & eorum successores asserimus. Non possumus causa cadere quae tantos habet patronos. Dionys. Eccles. Hierarch. cap. 3. ὁ θεὸς τῶν καὶ ἱερῶν τελετῶν, O diuinissimum, & sanctum sacrificium, sic Martialis Epist. ad Burdegal. cap. 3. Clemens Romanus consil. Apostol. Ἀντιστοίας τῆς δι' αἱμάτων, λαχὼν, καὶ ἀναμικτόν, καὶ τὴν μυστικὴν, ἥ τις εἰς τὸν θέναν τῶν κτερίων συμβόλων χάριν ὑπετέλει, & σώματ' αὐτῶν καὶ αἷματ'. Dedisse, ait, nobis Christum, pro sacrificio cruento, rationabile, incruentum, & mysticum, quod est corporis eius, & sanguinis, & in mortem Domini quasi symbolum celebratur.

Semper in
Ecclesia fuit
sacrificium.

Eadem mente Alexander 1. Epist. ad omnes Orthodoxos, ait, In Sacramentorum oblationibus, quae ad missarum solennia offeruntur, passionem Domini miscendam &c.

Et Iustinus Martyr Dialog. cum Tryph. Omnes igitur qui in huius nomine sacrificia offerunt, quae Iesus Christus tradidit, hoc est in Eucharistia panis, & calicis, quae in omni terra loco à Christianis sunt, praeuerens Deus grata sibi esse testificatur. Sixtus 1. Decretis suis inseruit, ut sacerdote missarum actionem incipiente populus hymnum decantaret. Eadem Telephorus Epist. ad vniuersos, & Hyginus, omnes Basilicae cum missa debent consecrari, videre licet Pii primi, Soteris, Licetis, aliorumque testimonio. Hinc ita argumentor.

Nos Christum, & Apostolos vere sacrificasse dicimus, idem omnes patres quorum scripta Christiani sacrificii mentionem faciunt; constanter, nullo excepto proficuntur; nullus retro Episcopus fuit, qui non sacrificia obtulerit. Nemo orthodoxus sacrificantes damnauit; non igitur damnare veritos Martires debent examina compungantium sectarum, neque contra nos iubilare, quod Diabolo sua sorte è finibus suis sacrificium exterminarint.

Quod vero missam aiunt esse Moghozim, seu Maghuzim, id plane ridiculum est, nam inter מִסָּחֶזִים, id est Missa, & מִגְּזִימִ Maghuzim, magna est diuersitas, & impietas in vna duntaxat litera מ mem conueniunt. Perinde scripturae eadem est vtriusque; haec harcha initio nominis litera.

At semel in cruce oblati sunt Christus, & semel satisfecit. Hoc nos quoque docemus, & in scriptis omnium patrum inuenitur. Et Apostolum audimus dicentem, nos vna oblatione esse consummatos. Confitemur hoc, & gratias agimus benignitati Redemptoris, qui precium infinitae estimationis, precium sufficientissimum pro no-

Ridicula
non res-
cienda.

Sacrificio
crucis con-
sentit sacri-
ficium Mis-
sa.

pro nobis obtulit. Consensus tamen Ecclesiae Catholicae semper docuit, precium illud per Sacramenta, per fidem, per sacrificium incruentum nobis applicari. Alioquin nec absq; scelere Abraham, aut Moyses holocausta & victimas obtulissent; nam & illi sacrificio crucis futuro seruati sunt. Participes vero eius facti etiam per illa sacrificia, quae vel sponte, vel Dei iussu obrulerunt. Quin & oratio non modo superuacanea, sed Elaspheuma quoq; erit; nam Christus pro nobis orauit, & exauditus est pro sua reuerentia; an igitur nunc non interpellat pro nobis? An nos orare non possumus, si sua oratione ille quae poscenda sunt, impetrauit? Nonne oratio nostra orationem Christi facit irritam? imo sacrificium irritum? Si enim sacrificium incruentum facit irritum & perdit fructum, honoremq; sacrificii crucis, cur non oratio hominis peccatoris iterum postulantis, quod Christus & sacrificio & oratione impetrauit, non cedit in ignominiam sacrificii & orationis Iesu Christi, cui tanquam non sufficienti videtur adungi? Atque haec est expositio sacrae Scripturae, quae de unico sacrificio loquitur, hanc omnis Ecclesia ab Apostolis usque non modo scriptis, & concionibus, sed oratorij, calicibus, altaribus basilicis, ipsiusque sacrificij perpetuo usu tenuit, hanc nullae tot sectariorum rationculae destruxerunt. Qui igitur hac in causa secessionem fecerunt, non à Monachis aut Iesuitis ut jaçant, sed ab omni vetere Ecclesia descuerunt, & nouo modo Scripturam interpretantur.

CAPUT VI.

Psallendi in Ecclesia officium esse (clericis de-
mandatum, sanctaeque colendum

§. 1. **V**etustissimum fuisse morem laudes diuinas cantu celebrare nemini dubium esse potest, qui Exod. 15. legitur, filios Israël mersit Pharaone post transitum maris rubri in choro diuinos Deo gratias concinuisse non voce modo, sed tympanis etiam atque instrumentis musicis.

Cantu di-
uinas lau-
des celebra-
re ex natu-
ra ortum
habet.

§. 2. Hos imitati sunt Isaacitae deinceps & praecipue postquam cantorum ordines, vicesque Dauid & Salomon descripsit; Quorum deuotione euanescente, Esseni successere, de quibus de vita contemplatiua Philo narrat in hac verba. *Vbi omnes consurrexere, duo chori sunt in medio caenaculo, alter virorum, alter seminarum: cuius suus inceptor praeficitur honore prestans, & canendi peritiam. Deinde cantans hymnos in laudem Dei compositos variis metrorum, carminumq; generibus, nunc vno ore, nunc alternis, non sine decoris & religiosi gestibus & accentibus, modo stantes, modo prorsum retrorsumq; gradum mouentes, ut canentes postulat. Deinde postquam vterq; chorus seorsum expleuit, his se deliciis, velut amore diuino ebrii vnum chorum faciunt promiscuum, ad imitationem illius olim instituti, quando mare, Deo iubente, alteris salutem, alteris perniciem attulit, precinente viris Moysi, Maria vero prophetide feminis.*

Essenorum
in choro de-
notio.

§. 3. Consuetudo eadem canendi in Ecclesiam mox cum ipso fidei initio translata est. Ita n. Paulus Col. 3. *Verbum Christi habet abundanter in vobis, in omni sapientia; docentes, & commones vobismet ipsos Psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes, in cordibus vestris Deo.* Quae eadem etiam monet ad Ephes. cap. 5. Christianorum cantuum testem habemus apostatam Lucianum; in Philopatr. Noctes enim diesque in eo pietatis genere perseverabant. Et persecutorem Plinium l. 10. Epist. 97. Qui nihil in Christianis delicti se reperire testatur ad Trajanum, nisi quod antelucanos ceteros concelebrent, & Christo laudes canant. Eiusdem consuetudinis testis est Iustinus Martyr oratione ad Antonium, Clemens Alexandrinus ad gentes.

Ecclesia in
muitis can-
tum com-
plexa.

§. 4. Enimuero jam olim fuisse sacri cantus contempiores docet Basil. adu. haereticos Epist. 69. ad id

vero quod propter psalmodias accusamur: quare potissimum simplices perterrefaciunt, qui nos tradunt: hoc habeo quod dicam: q. videl. qui iam obtinuerunt ritus, omnibus Ecclesiis Dei concordēs sunt & consoni. De nocte siquidem populus surgens, antelucano tempore domum precationis petit: inibiq; labore & tribulatione ac lacrymis indeficientibus facta ad Deum confessione, tandem ad orationem surgentes ad psalmodiam instituantur. Et nunc quidem in duas partes diuisi, alternis succinientes psallunt: atq; ex eo simul eloquiorum Dei exercitationem & meditationem corroborant & cordibus suis attentionem, reiectis vanis cogitationibus mentis, soliditatem suppeditant. Deinde vni ex his hoc munus dato, ut quod canendum est, prior oratur, reliqui succinunt: atq; ita in psalmodia varietate, precibusq; subinde interiectis, noctem superant. Illucescente iam die, pariter omnes velut vno ore, ac corde vno, confessionis psalmum Domino offerunt: ac suis quisq; verbis respicientiam profitentur. Horum gratia si nos fugiti; fugietis simul & Aegyptios, fugietis Lybiam vtramq; Thebas, Palaestinos, Arabes, Phoenices, Syros, & qui ad Euphratem habitant, & (ut semel dicam) omnes apud quos vigiliae ac preces, communes, psalmodie in precio sunt. Hucusq; Basilus. Innumera in hanc sententiam afferende essent testimonia Sanctorum Patrum, sed breuitatis causa temperamus. Hinc quod in vita Damasi legitur, Hic constituit, ut Psalmi diu noctuq; canerentur per omnes Ecclesias, qui hoc precepit presbyteris, Episcopis, & monasterijs; intelligendum est, non de prima institutione, sed de generali precepto, quo ecclesiae quae id facere nondum coeperant, etiam instituerent. Nam Valentiniano & Valente Imperatoribus post persecutionem Constantii, & deinde Iuliani, Ecclesiae refluoruerunt, ut publice cani posset.

Haereticum
cantum Ec-
clesiasticum
fugerunt.

§. 5. Psalmodia vetus, & hymnodia commodius erat populo & clero; sacerdoti sane populus respondebat; ut Aufonius ostendit,

Consona quem celebrans modulati carmina Dauid,
Et responsurus ferit aera vocibus, Amen.

Romae etiam ad similitudinem celestis conitui Amen reboat, ut testis est Hieronymus in Epist. ad Galat. l. 2. Crescente multitudine fidelium, cum absque vocibus inconditoq; vltu crebro Ecclesiae personaret, quae res deuotione impediēbat, ritus conciebat, infideles offendeat, magno labore Episcopi in id incubuerunt, ut cantus religiosa grauitate, numerisq; ad pietatem accommodis perficeretur. Non modo in Ecclesia, verum etiam in Agapis, caritatis videl. epulis, ita Clemens Alexand. paedag. l. 2. c. 4. Tert. apol. c. 39. Corrigendi igitur, & ad modestiam revocandi ratio fuit, ut certis peritisq; ea prouincia committeretur. In Concil. sub Martino Papa habito statuitur, ne liceat in pulpito psallere, qui ab Episcopo non est ordinatus lector. Et dist. 92. c. 2. ordo canentium statuitur. In S. Romana Ecclesia dudum consuetudo est valde reprehensibilis exorta, ut quidam ad sacri altaris ministerium cantores eligantur, & in diaconatus ordine constituti, modulationi vocis inseruiant, quos ad predicationis officium, & eleemosynarum studium vacare congruebat. Vnde sit plerunq; ut ad sacrum ministerium dum blanda vox queritur, quae congrua vitae ne gligatur, & cantor minister Deum moribus stimulet, cum populum vocibus delectat. Quae de re praesenti decreto constituto, ut in hac sede sacri altaris ministri cantare non debeant, solum cessi fuit, quae euangelica lectionis officium inter missarum solennia exoluant: psalmos vero, ac reliquas lectiones censio per subdiaconos, vel si necessitas exigit, per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum venire tentauerit, anathema sit.

Populus sa-
cerdoti re-
spondebat.

Indecora ca-
nendi ratio
sublata est.

Certis ho-
minib. ca-
nendi peri-
lis ea pro-
pium con-
cessi fuit.

Animus nō
vox canen-
tis Deū de-
lectat.

§. 6. Cantus Ecclesiae tribus modis corrumpitur. Primo, cum voce non mente canitur, cum labijs celebratur Deus ab illis, quorum cor longe à Deo est. Necessaria v. est attentio, vel ad verba, vel sensum, vel ad Deum qui rogatur, si omnium autem fit, optima est. Quae tamen ob imbecillitatem mentis humanae, & euagationem non facile semper est actualis, virtutem esse satis est, ut Theologi consensu docent D. Th.

Attentio
canentium
requiritur.

Gg

cum

cum suis interpp. 1.2.q.83.art.13. Soarez tractat. 4. de relig. & 1.3. & 4. & 5. Lessius de iustitia & iure. 1.2.c.3.4. dub.11. Valent. 2.2. disp. 6.2. puncto 10. Reginaldus 1.18. fori pœn. c.12. l.ect. 1. Itemq; alij. Nauar. in Ench. c. 25. nu. 105. Inanis enim vox est, si alio mens diuina est, & Deus solo labio honoratur.

Pocis modus sit, qui a oratione excitet.

Secundo, cum leuiter modulari, fluxeq; & indecenter infringitur. Hieron. in Ephesinam c. 5. Audiant hec adolescentuli; audiant hi quibus psallendi in Ecclesia officium est: Deo non voce, sed corde cantandum; nec in tragædorum morem guttur & fauces dulci medicamine collinendas, vt in Ecclesia theatrales moduli audiantur & cantica, sed in timore & opere in scientia Scripturarum. Quamuis sit aliquis (vt solent illi apparere) κακὸς ὢν; si bona opera habuerit, dulcis apud Deum cantator est. Sic canet seruus Christi, vt non vox canentis, sed verba placeant, quæ leguntur: vt Spiritus malus, qui erat in Saule, eiiciatur ab his qui similiter ab eo possidentur, & non introducatur in eos qui de domo Dei scenam fecere populorum.

Hæretici errorum suorum ebrietates cantant.

Tertio, cum ea canuntur, quorum recensio contra bonos mores est. Tales erant Donatistarum ab ipsis excogitatae cantiones, ita Aug. Epist. 119. De hac re tam vtili ad mouendum pie animum, & accedendum diuina dilectionis affectum, varia consuetudo est; & pleraq; in Africa Ecclesia membra pignora sunt: ita vt Donatista non reprehendant, quod sobrie psallimus, in Ecclesia diuina cantica Prophetarum; cum ipsi ebrietates suas ad canticum Psalmorum humano ingenio compositorum, quasi tubas exhortationis instrumentum. Qua quidem in re nostra quoq; pigritia lacrymis ploranda est, quod cum Anabaptistæ, Lutherani, Calviniani, Ariani, hymnos suos moribus & fidei aduersos tanta contentione proclamant, nos negligenti, & languida cantillatione multis in Ecclesijs respondemus. Cum tamen cantio Ecclesiastica, vt docet Iustin. excitet voluptate quadam animum, & flagrans ad eius q; carmine celebratur desiderium: affectiones & concupiscentias carnis sedat, cogitationes malas inimicorum, quos cernere non est, suggestionem oborientes amolitur; mentem ad fructificationem diuorum bonorum riget, pietatis decertatores generosos, & fortes, per constantiam in rebus aduersis efficiat, omnium rerum, quæ in vita tristes, & luctuosæ accidunt, piis adfert medicinam. Huiusmodi corruptiones cantionum fuere olim apud Arianos ad fotadicos modulos ab ipso Hæresiarcha compositæ, de quibus S. Athan. orat. 2. contra Arianos. Hos imitari sunt Meletiani, qui profano manuum plausu, & saltatione quadam hymnos concinebant. Paulus etiam Samosatenus mulieres docuerat loco Psalmorum laudes sibi in Ecclesia canere. Ita Synod. Antiochena ad Dionys. Roman. Similia deinde conatus est impios psalmos componendo, (vt Epiph. har. 67.) Apollinaris Laodiceus. vt Synod. Laodiceus refert c. 59. Eos gnauiter nostri temporis sectæ imitantur; nulla enim ferè est, quæ nonorgia sua concinat, & vocum blanditiæ impietatem, quasi Enthusiasmo propaget. Hinc omnes canendi illecebras in cætos suos induxerunt, vt veteres Ecclesiæ hymnos, psalmodiam quæ exterminant.

Primitiua Ecclesia cur musica instrumentalis minus vsa.

§.7. Musica omnia instrumenta in cantu Ecclesiastico rite & legitime vsurpantur. Nam hoc nos Psalmi frequenter admonent, psallere citharis, cymbalis benesonantibus, in chordis, & organo, in psalterio de carchordo. Non tamen illis magnopere vsa est Ecclesia initio Euangelij, tum quod in priuatis ædibus fere paruus ille grex conueniret, tum quod omnia illa organorum, & fidium genera tam gentium obsecnitates, quam idololatria contaminauit. Adeo vt cantio parum honesta videretur, si accederent instrumenta, quorum tum in lasciuia tantum pene erat vsus.

Sonus organorum tantum spiritibus ad cultum seruitiūq; diuinum recepit. Nolumus itaque, talia sonet. quod organici instrumentis in Ecclesia impudica aut lasciuia

Concil. Senensē prouincial. Organorum tantum vsus esse iubet. Organorum vsus Ecclesia à Patrium bus ad cultum seruitiūq; diuinum recepit. Nolumus itaque, talia sonet. quod organici instrumentis in Ecclesia impudica aut lasciuia

melodia: sed sonus omnino dulcis, qui nihil præter hymnos diuinis & canticis spiritualia representet.

§.8. Cantandi vtilitas varia est; quam Chryl. ho. 41. in Psal. expoluit. Nihil animam aquie erigit, & elatam quodammodo efficit, & à terra liberat, & exsoluit à vinculis corporis, & amore sapientie afficit, & vt res omnes ad hanc vitam pertinentes irrideat, perscitet, vt versus modularis, diuinū canticum numero compositum. Nostra certe natura vsq; adeo delectatur canticis & carminibus, & tantam cum eis habet necessitudinem, & conuenientiam, vt vel infantes ab vberibus pendentes, si flectant & afflictiuntur, ea ratione sopiantur. Nutrices quidem certè, quæ eos gestant in vlnis, sæpe abeuntes & redeuntes, & quadam puerilia eis carmina decantantes supercilia eorum ita sopiunt. Quocirca sæpe quoq; viatores meridiæ agentes iugalia animalia, hoc faciunt, canentes, timentis molestiam illis canticis consolantes. Nec solum viatores, sed etiam agricola vnas in torculari calcantes, vindemiantes, & vites colentes, & quodcumq; aliud opus facientes, sæpe cantant. Nauta quoq; remos impellentes hoc faciunt. Iam vero meliores quoq; textentes, & confusa stamina radio discernentes, sæpe quidem & per sæpe singule, sæpe a. omnes concorditer vnam quandam melodiam concinunt: hoc a. faciunt mulieres, & viatores, & agricola, & nauta, qui ex opere faciendo suscipiunt, laborem caute consolari volentes: vt pote quod anima, si carmina & canticum audierit molesta & difficilia sit facilius toleratura. Quoniam ergo hoc genus delectationis est anima nostra valde cognatam & familiare: ne demones lasciuia meretricia cantica introducentes, omnia euerterent; Psalmos Deus construxit, vt ex ea res simul caperetur voluptas & vtilitas. Et post multa de vtilitate psallendi, hoc addit: Hæc dico, non vt vos tantum laudetis, sed vt filios & vxores doceatis talia cantare cantica, non solum in texendo, aliove opere faciendo, sed maxime in mensa. Quando enim Diabolus vt plurimum insidiatur conuiuiis, cum & ebrietatis & ingluuiæ risusq; profusi & remissi animi auxilio, vitur: tunc maxime oportet & ante mensam & in mensa seminare psalmorum præsidio, & simul cum vxore ac liberis surgentes & conuiuium hymnos sacros Deo canere. Vtinam sacre cantiones in locum leuium, vecordium, spurcarum cantilenarum apud omnes succederent. Vtinam saltem die festo psallentium pietas audiretur.

§.9. Non tamen factos SS. Episcoporum, aut Doctorum hymnos Ecclesia respuit. Fuere tempore Honorij Pape I. qui eos rejecerent. Concil. Tol. 4. c. 2. eos Sanctorum approbat & recipit. De hymnis etiam canendis & Saluatorum hymnarius & Apostolorum habemus exemplum: nam & ipse Dominus nendi. hymnum dixisse perhibetur, Matthæo Euangelista testante: Et hymno dicto, exierunt in montem Oliueti. Et Paulus Apostolus ad Eph. scripsit dicens: Implemini spiritu, loquentes vobismet ipsis in Psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus. Et quia nonnulli hymni humano studio in laudem Dei atq; Apostolorum & martyrum triumphos compositi esse noscuntur, sicut hi, quos beati sumi Doctores Hilarius atq; Ambrosius ediderunt, quos tamen quidam specialiter reprobant, pro eo quod de Scripturis S. Canonum, vel Apostolica traditione non existunt; respuant ergo & illum hymnum ab hominibus compositum, quem quotidie publico priuatoq; officio, in fine omnium Psalmorum dicimus, Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui S. in secula seculorum, Amen. Nam & ille hymnus, quem nato in carne Christo, Angeli cecinerunt, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, reliqua quæ ibi sequuntur Ecclesiastici Doctores composuerunt. Ergo nec ipsi in Ecclesia canendi sunt, qui in S. Scripturarum libris non inueniuntur? Componuntur Missæ, siue preces, vel orationes, siue commendationes, seu manus impositiones, ex quibus si nulla decantentur in ecclesia, vacant officia omnia Ecclesiastica. Admonet hac fieri, atq; hortatur Timotheum Apostolus dicens: Obsecro ergo primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnib; hominibus, pro regibus & pro omnibus qui in sublimitate sunt. Sicut ergo orationes, ita & hymnos in laudem Dei compositos, nullus nostrum vberius improbet, sed pari modo in Gallicia, Hispaniaq; celebrent, excommunicatione plebendi, qui hymnos recitæ fuerint ausi.

§.10. Re-

Cur DEVS psalmos in-

Canendi ra-
tio in eccle-
sia consi-
stenda.

§. 10. Rectissime itaq; ab Ecclesia olim statutum est, vt certa psallendi forma in Ecclesia vteretur, ita Conc. Tol. 4. c. 2. vnum orandi modum atq; psallendi retineri iubet. Ita Conc. Bracarense c. 10. quod regnante Ariamiro celebratum, & Venerum sub Leone I. c. 15. Gerundense sub Hormisdas c. 1. Epaunens. sub Gelasio I. c. 4. Omnia demum in optimum ordinem redigi iussit Conc. Trid. Egregie etiam Conc. Senense c. 17. Et cum in Ecclesia Dei Psalmodia cantanda precipiatur, vt fidelium deuotio excitetur: in hoc nocturnum diurnumq; officium & Missarum celebritates assidue clero ac populo, sub maturo tenore distinctaq; gradatione cantentur, vt eadem distinctione collibent, & maturitate delectent. Propterea precipimus, vt in ecclesiis sint musici cantus distincti, ac discreti, mouentes cor ad deuotionem compunctionemq;. Porro in Ecclesiis prae textu musici cantus, non sunt audienda publica cantilena, & lasciuia. Neg enim (inquit Hieron.) in tragediarum modum, guttur & fauces medicamine sunt lenienda: ne, dum blanda vox queritur, congrua vita negligatur.

§. 11. Insignia sunt de cantu Ecclesiastico documenta Concilij Mediol. 5. quae a sanctissima Caroli Borromaei anima manarunt. Monet vero. Primo vt studio quodam intime pietatis, cuius splendor foris etiam eluceat, vnusquisq; vel Canonicus, vel alius minister, quicumq; sit, qui chori officio astriditur, ad chori disciplinam sese instruat.

Antea vero, quam eo conueniat, paululum attente secum cogitet & loci illius sanctitatem & conueniendi causam, & diuinorum laudum, quarum munus Angelorum est, officia, quae castissime ab omnibus concelebrari oportet.

Hac ipsa in cogitatione firmiter inherens, nec quicquam quidem mente, animoq; concipiat, ab eius loci religione alienum, ne dum ager, quod Dei oculus offendat.

Paret se propterea etiam, atq; etiam diligenter sancta intima animi meditatione, & religiosa oratione, vt exteriorum cultum diuinorum officiorum salutariter exequatur.

Dum superpelliceum, qui amictus ex tela candida constat, induit, cogitet, quam personam sustineat, nempe a foribus, labeg puram, qualem vestitus ille indicat.

Cum almutiam pelliceam, quod insigne canonicorum est, humeris, vel brachijs, prout moris est, canonicus imponit, eam cogitationem suscipiat, in se respiciens, ac plane mortuus esse oportere rerum mundanarum affectiones, atq; cupiditates, vt eius rei significans est illa animalis inter mortui pelis, quam de more induit.

Si vero, vt pleriq; in Ecclesiis instituti, consuetudinis ue est, cappam induit, quae humeros contegit, & brachia quasi denunciat, ex eo amictu intelligat, se expressas, quasi deuinctas habere oportere appetitiones, ac se totum ad Dei voluntatem accommodare.

Cum igitur iis chori vestibus indutus, alium vestitum, quo foris vtitur contegat, siq; aliam personam habitu gerat, caneat, ne quicquam etiam in sacrificia, agat, admittatue, quod cum actione non recte conueniat, ob quam illum habitu induit.

Non in colloquiis quidem ab ea actione alienis se occupet: nisi cure praesit, quae id necessario postulet.

Abstineat autem semper, sed maxime dum chori vestibus indutus est, vbi sit, vel in sacrificia, vel alio loco, a iocis, a ridiculis dictis, facietisue, a cachinnationibus, a verbis inutilibus, atque inanibus, quae temere, & imprudenter effunduntur.

In chorum ne properantem, quasi distributionum quaestu incitatus accedat, sed graui incesu.

Dumq; ad chorum procedit, quanquam alij comes adiunctus, at quasi solus accedat, in ea meditatione fixus, vt secum cogitet, se ad chorum, nempe ad sancta sanctorum, vt canone antiquo cautum est, & ad publica orationis sacrificium accedere.

Cum in choro est, animum, mentemq; ab omnibus curis, perturbationibus, & cogitationibus a rei, quae geritur, sanctitate alienis, quoad eius fieri potest, abducatur, seseq; totum in Dei cultu colligat.

Illud etiam cogitet, quae ob causam eo se contulerit; tñ sibi statuat, se in conspectu Dei omnipotentis, & in corona innumerabilium Angelorum & Sanctorum esse.

Qua in cogitatione videat, perpetuoq; reputet, se eo loci con-

stare, vt Deo sanctissimum cultum, venerationemq; tribuat, atq; ab eo, & sibi & aliis omne bonum deprecetur.

Consideret vero ipsum Deum, tanquam patrem, & redemptorem amantissimum, optimum, sapientissimum, misericordissimum, quig; omnia intuens, vbique, & semper est.

Tum cordis castitatem beneq; orandi donum, & gratiam a Deo supplex petat, orationisq; sacrificium simul cum meritis Iesu Christi, & sanctorum, eius praesertim cuius memoriam ecclesia illo die celebrat, ad gloriam sancta & indiuidua Trinitatis, & ad suam, proximorumq; vtilitatem dirigat.

Cum psallendum est, primum psalmi argumentum mente animoq; concipiat.

Obseruet praeterea, quis in psalmo loquatur, an Deus, an Ecclesia, an penitens, an aspirans ad perfectionem.

Attendant item, ad quem praecipue salutarem affectum psalmus referatur.

Cum ita se religiosè pararit, magna animi attentione se ad verba, sententiasq; psalmi accommodet, ita vt laudet, gemat, extimecat, sicut psalmorum voces indicant: & quod denique ore profert; animo primum concipiat.

Tum verba singula notet, interpretationem studio assequatur, vnde mens, animusq; ad aliquem salutarem affectum inclinatur.

Ad verba etiam adiungat animo cogitationem vel amoris, vel reuerentiae vel humilitatis. Atq; ita quidem affectum aliquem excitet, vt si de virtute verba psalmi profert, desiderio accendatur imitationis, si de peccatis, intime doleat, quod in eo statim ipse fuerit, aut certe proximi eius. Et sic de alijs item, quae Psalmo significantur.

Eam porro attentionem initio vnus cuiusq; psalmi, orationis, & aliarum diuini officij partium, tum singularum horarum canonicarum renouare, atq; excitare studeat, praesertim dum illa verba, quae ad sancta orationis spiritum inflammandum valent, promittunt, Deus in adiutorium meum intende, &c. renouet.

Idem faciat, cum aliorum se cogitationibus distrahi animaduertit.

In fine etiam vnus cuiusq; psalmi sese excitet illis verbis, Gloria Patri, &c.

In conclusione item orationum, cum dicitur, Per Dominum nostrum Iesum Christum, spe sancta erga illum redemptionis nostrae auctorem se confirmet.

Et quoniam attentio valde admodum excitatur, si qua quisque profert, recte intelligit: ideo in ea potissimum expositione psalmorum assidue versetur, quae non varia sit, sed quae tota in excitandis, exercendisq; sanctis affectibus versetur.

Cum autem magnus psallendi fructus in Psalmodum affectibus versetur, siue quis in choro, siue priuatim, siue submissa, siue alta voce oret: idcirco certos sibi locos Psalmodum praefiniat, quibus omnis hac ratio concludatur.

Loci praecipui praeter ceteros hi sunt, vnde salutare affectus existunt, laus Dei, memoria bonorum nostrorum, commemoratio nostra miseriae, & reprehensio male agentium.

Psalmodum verbis cum Dei bonitas predicatur, ad illius dilectionem, & ad gratiarum actionem de beneficiis, quae a diuina benignitate proficiuntur, se toto animo accendat. Cum illius infinita sapientia, potentia commemoratur; admiratione afficiatur: tum intime gratuletur, cum aliquid Dei auxilio bene gestum narratur.

Cum bonorum memoria recordatioq; Psalmodum vocibus excitatur, desiderium quoddam concipiat illa sibi, & aliis consequendi, tum illa eadem a Deo petat, tum in Deo spem animo capiat fore, vt diuina eius ope, non modo quae bona sunt, quae salutaria, assequatur, sed quae mala, ac quae perniciem afferunt, vitet.

Aliquando etiam intime in Domino gaudeat; se bona, Deo iuuante, adeptum esse, & mala cauisset.

Ex miseriarum commemoratione timorem concipiat, dolorem, ac humilitatem, cum suas cognoscit infirmitates.

Ex reprehensione male agentium, agnoscat zelum diuinae vindictae, & indignationem contra nequitiam. Atq; ita quidem ex salutaribus his affectibus fructum psallendi vberimum capiet.

Chorus do-
mus ora-
tionis
Deus om-
nium cor-
dib. interest

Orationis
sacrificium
cum Christi
meritis of-
ferendum.
Psalmi in-
telligendi
sunt.

Affectus
psalmorum
sentiat.

Initio se ex-
citet, saepe
attentione
renouet.

Psalmis in-
telligendis
studeat.

Quidā ver-
sus psalmo-
rum affe-
ctus maio-
res habent.

Hinc gau-
dia, dolor,
timor, ca-
ritas.

Canonicus
ad cantum
separet.
Dignitas
cantus di-
uini.
Tota mens
in Deo sit.
Cui consen-
tiat cultus
exterior.

Superpelli-
ceum puri-
tatis insig-
ne.
Almutia,
& cappa
vinctas pas-
siones signi-
ficat.

Vestis mu-
tatio ani-
mum mu-
tatum in-
dicat.
Silentium
chori.
Gradus len-
tus animi
compositi
iudicium.

Chorus pub-
lica oratio-
nis est locus.

In choro a-
liena a Deo
nulla cogi-
tatio ad-
mittenda.
In conspe-
ctu Dei stat,
qui in cho-
ro est.

No igitur
a ore finem
excurren-
dum.

Pœroratis Psalmis, abfolutoq; canonicarum horarum officio, paululum tacitus consistat, genibusq; flexis veniam deprecetur & negligentia, & distractionis aliusculpe, quam in eo precatationis officio admisit: tumq; hoc oret, vt pro Christi toriusq; Ecclesie meritis orationis sue obsequium, ac ministerium gratum sit, atq; acceptum.

In eo psallendi officio, cum ea mentis attentio, & salutaris affectus, tum corporis decens compositio requiretur.

Caremoni-
arum decet-
tia sit lite-
ris descri-
pta.

Ideo, præter ea, quæ de genibus flectendis, de capite inclinando, de stando, de sedendo, ac de cæteris partibus in primo Concilio constituta sunt, quadam etiam in choro cauemus; quæ, utpote minus decencia, & à loci illius cultu aliena, vitari oportet: ea vero tabella descripta sunt, quæ cura nostra edetur, ac in singulis sacristiis Ecclesiarum, tum cathedralium, tum collegiatarum, tum parochialium affixa perpetuo sit.

Cur non &
in choris
Germania
suspenda-
tur.

Tum vero etiam hæc ipsa monita, alia tabella descripta, iridem in singulis sacristiis habeantur.

Non in sacristiis, & tabulis duntaxat, sed in tabulis cordis carnalibus: quorum enim omnis templorum ornatus, carimoniarum apparatus, nisi vt animis integris Deo feruiatur: Si tamen prelati vsum fuerit etiam in choro hæc monita suspendere, pijs incitamentum adferent, negligentibus, & rerum sacrarum fastidiosius pudorem inficient. simul eos, qui beneficia libera, & sine onere fructus sagacissime vestigant, facile coërcerunt.

Puniendi
qui in cho-
ro negligit
ordinem &
decorem.

§. 12. Quam ob causam eum qui Choro præfideret grauitate officii admonet Concilium primum: In cathedralibus, & collegiatis Ecclesiis, qui choro præfider, vigilet diligenter, ne quid prætermittatur, in diuini officii institutione, vel progressionem, vel in reliquis, quæ ad probatam Chori rationem pertinent, & aliis, quæ communibus, vel propriis constitutionibus, in diuini officii obeundis præscribuntur. Neue absurdè, indecorè, vel præposterè quicquam fiat. Si qui suo officio non satisficiant, eos grauius, & amanter obiurget; si non respuerint, iubeat punctatorem in libro illos describere, & ad Episcopum deferre, cui dignas penas pendant. Sin ipse in suo munere obeundo negligens fuerit, ab Episcopo, vel ab alio, qui Ecclesia præsit, puniatur.

Si quæ autem Ecclesia non habet, qui huic muneri nominatim præpositus sit, vel si habet, is non adsit in choro, præfidentis officio fungatur, qui primo chori loco tunc sedet ex iis, qui dignitates, aut Canonicatus in ea Ecclesia obtinent.

Inde uoti
Deum prin-
cipi postpo-
nunt.

§. 13. Nec minus accuratè Concilium Basiliense omnes instruxit scilicet. 21. Si quis Principem seculi rogatus, habitu honesto, gestu decenti, prolatione non præcipiti, sed distincta, attenta quoq; mente, supsum verbo studet componere, quanto diligentius in sacro loco omnipotentem oraturus Deum, hac omnino facere curare debet: statuit igitur sancta Synodus, vt in cunctis cathedralibus ac collegiatis Ecclesiis, horis debitis, signis congrua pulsatione præmissis, laudes diuine maiestatis per singulas horas non cursim ac festinanter, sed ad-

Tractim &
intelligen-
ter canen-
dum,

eatim & tractim, & cum pausa decenti, præsertim in medio cuiuslibet versiculi Psalmorum, debitam faciendo inter solenne ac feriale officium differentiam, reuerenter ab omnibus persoluantur. Horas canonicas dicturi, cum tunica talari, ac superpellicii mundis ultra medias tibias longis vel cappis, iuxta temporum ac regionum diuersitatem, Ecclesias ingrediantur,

Fabula in
templo in-
terdicta.

non capucia, sed almucias vel byrreta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint, grauitatem seruent, quam & locus, & officium exigunt, non in simul ac cum aliis confabulantes seu colloquentes, aut literas seu Scripturas alias legentes. Et cum putare de psallendi gratia ibidem conueniant, iuncta ac clausa labia tenere non debent, sed omnes, præsertim qui maiori funguntur honore, in Psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter modulentur. Cum dicatur, Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto, omnes consurgant. Cum nominatur gloriosum illud nomen Iesus, in quo omne genu flectitur, celestium, terrestrium, & infernorum omnes caput inclinent. Nemo ibidem, dum horæ publice cantantur, legat vel dicat priuatim officium. Nam non solum obsequium, quo obnoxius est choro, subtrahit, sed alios psallentes perturbat. Super his debite obseruan-

dis, aliisq; ad diuini officii prosecutionem ac chori disciplinam spectantibus, Decanus, vel cui onus incumbit, diligenter inuigilet, hinc inde ne quid inordinate fiat, circumspiciens. Horum autem transgressores, illius hora in qua circa prædicta excesserint, vel alia maiori, prout transgressionis grauitas exigit, plectentur pœna.

Hæc si serio, prout debent, æternæ salutis discrimine, prelati curent, breui aliam Ecclesie formam intuebimur.

§. 14. Eadem etiam sessione de præsentia in choro ea docuit, quæ neglecta clerum perdidit, & hæreses nouas adsciuerunt. Qui in matutinis ante finem Psalmi, Venite exultemus, in aliis Horis ante finem primi Psalmi, in Missa ante ultimum Kyrieison, vsq; in finem diuini officii non interfuerit, nisi forte necessitate cogente, ac petita & obtenta à Præfide chori licentia, discedere oporteat, pro illa hora absens censetur, salus Ecclesiarum consuetudinibus, si qua forte circa hoc arctiores existant. Idem in his obseruetur, qui in principio vsq; in finem in processionibus non habens notandi personas singulas statuto tempore non conuenientes, iuramento adstrictus agere fideliter & nulli parcere. Inbet etiam hæc sancta Synodus, quod in illis Ecclesiis, in quibus singulis horis certæ distributiones statuta non sunt, omnino etiam de grossis fructibus, (si opus sit) deputentur, vt iuxta mensuram laboris plus minusue quisq; capiat emolumentum, tollens prorsus abusum illum, quo in vna duntaxat hora præfens, totius diei distributiones usurpat: & illum, quo Præpositi, vel Decani, aut alii officiales ex hoc solum, quod officiales sunt, licet actualiter pro vtilitate Ecclesie non absint, quotidianas distributiones percipiunt.

Ex quo certo colligimus. Primo. Grauius eos delinquere, qui canendi partes laudesque Dei celebrandi in Ecclesia, cum viuunt, & saepe laute viuunt de Ecclesia, tanquam sua dignitate inferius arbitrati, pauperioribus Sacerdotibus, vicariis, studiosis, conductitijs cantoribus delegant. Non ita David noctes & dies Deo concinens, non ita Carolus Magnus qui canendi modos ipse tradidit, non maximi, sanctissimiq; Pontifices, qui cum Regibus & Imperatoribus munificentissime Ecclesias dotarunt, vt à viris doctissimis, illustrissimisq; publice diuinum numen coleretur. 2. Consuetudinem, opinionemque eorum damnablem esse, qui cum beneficia Ecclesiastica possideant, vel raro adeundum templum sibi arbitrantur, vel solam præsentiam ad redditus accipiendo sufficere jactant. Cum enim beneficium detur propter officium, ocio solo fructus suos facere non potest, multo minus negotio, quod ocio peius est. Quis enim credat, vel mentem fundatorum fuisse, vel Deo cura esse prauissimum morem eorum, qui in perystilio, vel ipsa Ecclesia inanibus sunt fabulis intenti, dum alii officia diuina decantant? Nunquid domos habetis, & xyftos, & hortos ad ambulandum, & fabulandum, & Ecclesiam Dei contemnitis? Ecclesiam Dei, vnde vobis præstatur, vt ocio se fabulari possitis? Quo autem vultu alios ciues vestros, qui decimis collationibusq; Ecclesias conseruant in eo templo orare, psallere que cernitis, quod vestris fabulis personat? Sacerdos, Canonicus, Diaconus, ridendo, garriendo, in conspectu angelorum, inter Psalmos & tremenda mysteria, in medio templi, in conspectu S. Eucharistia, cum eorum officium sit modestia, deuotionis, reuerentia erga Ecclesiam exempla cunctis dare; magno omnium scandalo præfens est, secularia negotia forte nugatoria tractatq; si forte aliquando de pietate loquitur; quia tamen loco fit nō concessio, culpa nō vacat, quia domū orationis, sacrarium Domini corporis facit domum negotiationis, recreationis, discursationis, nugarum.

3. Hinc ortam esse tot malorum causam. Quia domus Dei à suis ministris contemnitur. Aggai c. 1.

Insigne præ-
ceptum.

Absens di-
tributioni-
bus caret.

Damnata
consuetudo
in Ecclesia
fabulandi.

Canonicus
Ecclesia ex
qua vni
contemnis
merito ab
omni con-
temnitur.

Deus mali-
tiam bene-
ficii alere
non solet.

v. 2. Deus causam malorum esse ait, sacrorum negle-
ctum. Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Do-
mini edificanda. Et factum est verbum Domini in manu Ag-
gei Prophetæ dicens: Nunquid tempus vobis est, vt habitetis in
domibus laqueatis, & domus ista deserta? Et nunc hæc dicit
Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras:
seminastis multum, & intulistis parum: comedistis & non estis
satiati: bibistis & non estis inebriati: operuistis vos, & non
estis calefacti: & qui mercedes congregauit, misit eas in saccu-
lum pertusum. Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite cor-
da vestra super vias vestras: ascendite in montem, portate li-
gna, & edificate domum, & acceptabilis mihi erit, & glori-
ficabor dicit Dominus. Respexistis ad amplius, & ecce fa-
ctum est minus: & intulistis in domum, & exussistis illud:
quam ob causam dicit Dominus exercituum? quia domus
mea deserta est, & vos festinastis unusquisq; in domum suam.
Propter hoc super vos prohibiti sunt coeli ne darent rorem, &
terra prohibita est ne daret germen suum & vocauit siccitatem
super terram, & super montes, & super triticum, & super
vinum, & super oleum, & quicquid profert humus, & super
homines, & super iumenta, & super omnem laborem manuum.

Nunc vero non tantum domus Dei non ædifica-
tur, sed quæ est edificata in vsus profanos vertitur:
ideoque vbi tantum inualere mali mores, vt ordina-
ria potestate non possint emendari, clerus templi
sui cõtempor eradicabitur, vt iam multis in locis factum
est. 4. Reformatio facilis, si velint illi, qui velle de-
bent. Quis enim si superioribus displicere videat, in
re, cuius emolumentum nullum est, inuerecunde
offendere audeat? Deinde vt absens distributionib;
priuatur, ita ambulones illi multa duplici punian-
tur, vt & careant distributionibus, & pro fabrica Ec-
clesiæ sumptum pendant. Neque enim licentia, sed
depositione tanta templa exstruxit maiorem nostro-
rum, & religiosa magnificentia. Verum de hoc errore
iterum rediturus est sermo, quia sæpe est reppen-
dendum, quod sæpe peccatur.

CAPVT VII.

Horas Canonicas, & Vigilias in Ecclesia vfitatas fuisse, & esse.

Ordo precũ
olim in Ec-
clesia, vt &
in templo
Salomonis.

§. 1. **H**ORA Canonica in Ecclesia instituta sunt, vt
à Dei ministris certo ordine, diuinae laudes
canantur, dicantur. Postquam enim Sacerdotibus
Christianis alimenta statuta sunt, etiam laudum di-
uinarum, & precum certa pensã definita sunt: Quæ
prius temporibus, quamquam certo Psalmorum, &
orationum, lectionumque numero non continerentur,
maiora fuere, quam nostris.

Certe hora
solennes in
oratione.

Antiquissima igitur res est, horarum Canonicarum
in Ecclesia, cantio, recitatioque. Imo vero ini-
tia sunt in Iudæorum Ecclesia. Tertullianus contra
Psychicos c. 10. Porro cum in eodem commentario Luca, &
tertia hora orationis demonstratur, sub qua Spiritu sancto
initiati pro ebriis habebantur; & sexta qua Petrus ascendit in
superiora, & nona qua templum sunt introgressi, cur non in-
telligamus salua plane indifferentia semper & vbiq; & omni
tempore orandum: tamen tres istas horas, vt insigniores in
rebus humanis quæ diem distribuunt, quæ negotia distinguunt,
quæ publice resonant, ita & solennes fuisse in orationib; diui-
nis: quod etiam suadet Danielis quoq; argumentum ter die
oranti, vtiq; per aliquarum horarum exceptionem, non alia-
rum autem quam insigniorum exinde Apostolicarum, tertia,
sexta, nona.

Tres igitur horas vfitatas inter Christianos, & ho-
ras precum insigniores, siue solennes agnoscit Ter-
tullianus. Eadem eodem modo probat Cyprianus
I. de orat. Dominica. Verba sanctissimi martyris, &
præfatus adducere in animo est, vt cognoscat Clerus
Christianus, quo studio oporteat sacra officia pera-
gere, nobis à tam veneranda antiquitate commen-

data intelligant, & irrefræcos precum nostrarum hære-
tici, se cum vetustate, & sanctis vniuersis pugnare. Ita
igitur Cyprianus l. citato. In orationibus vero celebra-
dis inuenimus obseruasse cum Daniele tres pueros in fide fortes,
& in captiuitate victores, horam tertiam, sextam, nonam, sa-
cramento scilicet Trinitatis; quæ in nouissimis temporibus
manifestari habebat. Nam & prima hora in tertiam veniens,
consummatum numerum Trinitatis ostendit. Itemq; ad sex-
tam quarta procedens, declarat alteram Trinitatem. Et
quando à septima nona completur per ternas horas Trinitas
perfecta numeratur: quæ horarum spatia iam pridem spirita-
liter determinantes adoratores Dei statuti & legitimi ad
preces temporib; seruiebant; & manifestata postmodum res
est, sacramenta olim fuisse, quod ante sic iusti precabantur.
Nam super discipulos hora tertia descendit Spiritus sanctus,
qui gratiam Dominica repromissionis impleuit. Item Petrus
hora sexta in tectum superius ascendens, signo pariter & voce
Dei momentis instructus est, vt oēs ad gratia salutis admitteret,
cum de emundandis gentilib; ante dubitaret. Et Dominus
hora sexta crucifixus, ad nonam peccata nostra sanguine suo
abluit, & vt redimere & viuificare nos posset, tunc victoriam
suam passione perfecit. Sed nobis, fratres dilectissimi, præter
horas antiquitus obseruatas, orandi nunc & spacia & sacra-
menta creuerunt. Nam & mane orandum est, vt resurrectio
Domini matutina oratione celebretur, quod olim Spiritus
sanctus designabat in Psalmis dicens: Rex meus & Deus me-
us, quoniam ad te orabo Domine: mane exaudies vocem me-
am: mane assistam tibi, & contemplantor te. Et iterum per Pro-
phetam loquitur Dominus: Diluculo vigilabunt ad me dicen-
tes: Eamus & reuertamur ad Dominum Deum nostrum. Re-
cedente item sole ac die cessante necessario rursus orandum est.
Nam quia Christus Sol verus, & dies est verus, sole ac die secu-
li recedente, quando oramus & petimus, vt super nos lux denique
veniat, Christi precamur aduentum, lucis æternæ gratiam præ-
biturum. Christum à deo dictum declarat in Psalmis Spiritus
sanctus: lapis, inquit, quem reprobauerunt edificantes, hic fa-
ctus est in caput anguli: à Domino factus est iste, & est admi-
rabilis in oculis nostris. Iste est dies quæ fecit Dominus, ambule-
mus & iucundemur in eo. Item quod Sol appellatur sit, Mala-
chias Prophetæ testatur dicens: Vobis a, qui timetis nomen
Domini oriatur Sol iustitiæ, & in caelis eius curatio est. Quod
si in Scripturis sanctis Sol verus, & dies verus est Christus, ho-
ra nulla à Christianis excipitur, quo minus frequenter & sem-
per Deus debeat adorari, vt qui in Christo, hoc est, in sole, & in
die vero sumus, in ipsam per totum diem precibus & oremus:
& quando mundi lege decurrens vicibus æternus nox reuoluta
succedit, nullum de nocturnis tenebris esse orantibus damnum
posse, quia filius lucis & in noctibus dies est: Quando enim sine
lumine est, cui lumen in corde est? aut quando Sol ei & dies
non est, cui Sol & dies Christus est? qui autem in Christo, hoc
est, in lumine semper sumus, nec noctibus ab oratione cessamus.

Horis igitur Tertullianæ Cyprianus adiungit
matutinam, vespertinam, nocturnam. Hieron. Epist.
ad Demetriadem, & Latam sui etiam temporis con-
suetudinem eam fuisse ostendit. Non est ergo hoc in-
stitutum Damasi, Hieronymi, Ambrosii, nisi quod
magis horum consilio, iussuq; in ordinem omnia sint
reducta, atq; ita Sigebertus in Chronicis, & Radul-
phus Tungrensis intelligendi sunt, cum hos patres
institutores horarum nominant.

Antiquiorẽ horarum fuisse rationẽ docet Athasi-
us de virg. Oriens Sol videat librum in manibus. Post ter-
tia synaxes conficies, quoniam ea hora defixum est lignum
crucis. Sexta hora absolues deprecationes cum Psalmis, plo-
rationem, & supplicationibus; quoniam hac hora pe-
pendit Filius Dei in cruce. Nona hora rursus in hymnis &
glorificationibus eris, cum lacrymis & confessione peccatorum
tuorum Deo supplicabis; quoniam hac hora Dominus in cru-
ce pendens reddidit spiritum: & post synaxin hora nona co-
mede panem tuum, & post nonnulla: Si, inquit, ingredieris
in templum duodecima hora, maiorem & longiorem facies
synaxim cum virginibus tecum concordibus: quod si nullam
habeas

Horæ sacræ
mento Tri-
nitatis dis-
tincta.

Mane cõf
orandum.

Posteriore,
magis ordi-
narunt ho-
ras.

Varis horis
facta my-
steria deu-
otionem au-
gent.

haebas concordem, sola Synaxim absolues, Deo praesente & audiente, Bonum autem est lacrymas effundere coram Domino, in ore regis. Hic duodecima hora, quod in illa Dominus ad inferos descendit, inferius vero haec addit: Media nocte excubabere, & hymnis celebrabis Dominum Deum tuum: ea n. hora surrexit a mortuis Dominus Deus tuus, & Patrem suum hymnis celebravit, atq; ideo nobis iniunxit, ut eadem hora hymnis Deo decerimus. Cum primum surgis, hunc versum recita: Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudiciis iustitiae tuae, & precare, & incipere citare Psalmum quinquagesimum, donec absolvas. Auctor etiam de regulis brevioribus interrog. 37. Hieron. ad Eustochium. In Daniel c. 7. Epist. 7. & 37. de his agunt.

§. 2. Porro quo animo etiam nostro sæculo fuerint SS. Concilia docent, id quod Treuiris sub Reuerend. atq; illustriſſimo Ioanne celebratum eſt, Anno 1549. Omnes qui horis Canoniciſ perſoluendis deputati ſunt, dene operam, vt collectis animis, quoad fieri poteſt, debitum penſum abſoluant, nec ita ſe habeant, vt dū voce pſallunt, quidvis potius quam Deum animo cogitare videantur, ſemper cauentes, ne Propheticum illud audiant : Labis quidem me honorant, cor autem eorum longe eſt à me. Quid autem eſt, voce quidem pſallere, mente a. domum aut forum circare, niſi homines ſalutare, & Deum irridere? Graue admodum eſt, quod Scriptura dicitur : Male dictus qui facit opus Dei negligenter. Statuimus proinde, vt laudes diuine per ſingulas horas non curſim, ac feſſimane, ſed tractim, ſeruati interualli decentiſſim, ratione diernum feſtorum ac profeſſus intermedium ſecernendorum, habita, reuerenter & alacriter abſoluantur, nequaquam ſubſtrato in altum clamore, ne vel in animæ, vel animi laſciua geſſire videantur potius, quam ſeruore ſpiritus exultare ſemper verſiculum decantantiſſimum animo volentes.

§. 3. Ad horas obligantur Clerici majoribus ordinibus initiati, religioni professi, qui chororum habent, beneficiati. Ita Canon. *Presbyter de celebr. Miss. & can. Si quis presbyter.* dist. 92. Item c. dolentes. *de celebr. Miss.*

§. 4. Magna diuino nomini, Ecclesiæq; injuria infertur horum canonicorum omissione; Quod ita emendari poterit. I. Si pleraq; beneficia in distributionibus quotidianas præsentium, canentiumq; conferantur. 2. Si pueris non ita facile beneficia conferantur: aut sane dum literis operam dant, legere doceant, & legant accuratè. Nunc enim experientia docet, vel optimos, vel nequissimos esse eos, qui adolescentes beneficijs grauantur. Si enim indies cum attentione ac deuotione pensum precum persoluant, magnos in pietate, & literis progressus faciunt. Si vero sacerdotiorum censibus fruuntur, & preces negligant, quandoquidem graui se quotidie peccato obstringunt nihil mirum est, à gratia diuina relictos, euadere pessimos; sunt enim quasi arari Ecclesiæ isti depeculatores, qui velut ex Ecclesiasticorum bonorum rapina viuunt; officium verò ob quod bona illa dantur, omnino subterfugunt. Verum de horis plura Canonistæ, & in vtilissimo suo libro, de statu Ecclesiastico Collega meus P. Gisbertus Scheuich habuit, quem Sanctorum Patrum ore loquentem audire merito debent, qui loca functionesq; Sanctorum Patrum tenent.

CAPVT VIII.

Ecclesiasticos posse rerum, & controuersiarum civilium esse iudices.

§. 1. **M** Agnum hoc Ecclesiæ privilegium est in medio Romani Imperij, aliorumq; regnorum proprium Tribunal erigendi potestas. Hoc tamen legitimum esse nos Doctor gentium Paulus docuit. 1. Cor. 6. 1. & seq. *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? an nescitis, quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? & si in vobis iudicabitur Angelus, indigni estis, qui de minimis audieritis? nescitis quoniam Angelos iudicabimus? quanto magis*

secularia, *secularia igitur iudicia si habueritis: contempnibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad indicandum. Ad ver-
recundum vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quis-
quam, qui possit iudicare inter fratrem suum. sed frater cum
fratre iudicio contendit: & hoc apud infideles. Iam quidem
omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos.
Quare non magis iniuriā accipitis quare non magis fratrem
parimini, sed vos iniuriā facitis, & fraudatis, & hoc fratrib.
Christianos quidem sic affectos esse Apostolus de-
siderat, ut pati injuriā, quam inferre malint, quia
tamen in magna multitudine non deerant; qui sua
pertinaciter tueri, aliena audire appetere solebant,
iudice opus erat. Ne vero inter Ethnicos lis agitare-
tur, in Ecclesia iudices legendo censuit. Hoc igitur
est regale sacerdotium, cui cedere debuerunt gentili-
um Caesarum leges. Si igitur Apostoli in ciuitatibus
tribunalia engere, iudices constituere potuerunt,
quis dubitet eos quoque iudicasse, multo magis iudi-
care potuisse? Dare enim potestatem iudicandi, plus
est, quam iudicare; est n. Architectonica potestas.*

§. 2. Iudices Ecclesiasticorum sunt Ecclesiastici tantum; ita caul. II. q. I. c. 15. *Experientia tunc praesenti auctoritate mandamus, vbi in causis, in quibus qualibet Ecclesiastici officii persona loco petitoris existit, quemquam laicum pulsaturus apud sine provincia iudicem suas proponere actiones non deferat. In iis vero negotiis, in quibus Ecclesiastici officii persona pulsator, totius submoto pulsationis obstaculo, ad Episcopos, vel presbyterorum in loco, vbi questio vertitur, constitutorum occurrat indifferenter examen. Et can. 2. Nullus iudicium, neq. presbyterum, neq. diaconum, aut clericum vllum, aut maiores Ecclesie sine licentia Pontificis per se distringat, aut condemnare praesumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia, cui murturam irrogare dignoscitur, tamdiu sequestratus, quousque suum agnoscat & emendat.*

Et can. 5. Continua lege sancimus, ut nullus Episcopus, aut
vel eorum, qui Ecclesia necessitatibus seruiunt ad iudic. & sine
ordinariorum, siue extraordinariorum iudicum pertrahatur.
Habent illi suos iudices; nec quidquam his, publicis est com-
mune cum legibus. Item. Constantinus Imperator presides in
sancta Synodo, quæ apud Nicæam congregata erat, cum que-
relam quorundam conspiceret coram se delatâ, ait. Vos a nemi-
ne diiudicari potestis: quia ad Dei solius iudicij referamini.
Sed hæc res ad exceptionem pertinet, de qua suo loco.

§. 3. Iudices in Ecclesia contemptibiles collocari
jubentur; Non vt quilibet iudex esse possit; Illa n.
mens Pauli non est. Nam sapientem requirit, qui pos-
sit iudicare inter fratrem, & fratrem. Contemptibi-
lem v. appellat, quia ad verecundiam eorum loquitur
eum sit confessus Sanctorum; minimus v. videatur
sapientior gentilium sapientib. ad quos lites suas de-
ferrebant. Itaq; iudices esse posse eos, qui sunt con-
ditionis vilioris, vt si quis dicat ex vilioribus Acade-
miæ posse iudices constitui in oppidis, pagisque.

§. 4. Olim coram clericis Christiani iudicio experiebantur. Clem. 1.2. Const. c. 49. Iudicia vestra sunt in secunda Sabbati, vsque qua controvērsia ex sententia vestra oritur, vsq. ad Sabbati libera sit vobis facultas, qua positis controvērsiam illam componere, & pacem conciliare inter eos, qui litigant. Adfuit a. iudicio Diaconi, & presbyteri integre iudicaturi, veluti Dei homines, cum iustitia. Cum vitra, persona venerit, prout lex iubet, ambo qui litigant, statuantur in medio tribunali: iisq. auditis, sancte iudicium pronunciate. Studentes ante sententiam Episcopi eos conciliare, ne exeat supra terram iudicium in peccatores. Hoc Chrysostomus egregie exponit, vt de Sacerdotibus interpretatur.

οὐδὲ λέγει· οἱ ἰσὶν ἐστίν· ἵνα ἐρεῖ τις ὅτι καὶ εἰς ἐν ὑμῖν ἱερεὺς
ἔδει ἱκανὸς διακονεῖν, ἀποθρονηθεὶς πάντες ἔχοντες
το, καὶ οὐ μὴ εἶς ἢ ἱερεὺς, φησὶ, τοῖς ἐλαχίστοις ὁππότε
πτε. Ταῦτα δὲ πρὸς ἐντροπὴν ὑμῶν λέγων· Ἐλεγεῖστές
ἐστὶν πᾶν τῶτον ἀντιθεῖν, ὡς καὶ ἡμεῖς ποιεῖμεν. διὰ
θεοῦ ἡγουμένου. Οὕτως σὺ καὶ ἱερεὺς ὑμῶν ἐσὶς ἐξ ἡμῶν. Τε-
ρατίη

Deum irri-
dent, qui a-
lia cogitan
respiciunt.

*Voce moderatio in
horis.*

Concilia v
gent distri-
buciones.

Cur pueri
Canonici
optimi, &
pessimi
evadūt.

Ecclesia i
tribunali
habet.

Apostolus
cum iudi-
candi dat
potestatem
etiam iudi-
care potest.

- Sacularis
Ecclesiasti-
cum non in
dicat.

Contempti-
biles iudi-
cent, sed sa-
pientes.

Olim con-
trouersia
ab Ecclesia
sticis defi-
nita.

ἑαυτῶν, φησὶν δὲ τὰς αὐτῶν ἀρετὰς ἀνδρῶν ὧν
τῶν πατρῶν, καὶ ἡ ἐπαγγελία δεξιότατος τῶν πληρῶν
ἐστίν. ἅπλως δὲ, ὡς καὶ ἐν τῷ Κορ. ἐν ὑμῶν ἐδεῖς, ἐπὶ
ῥαβδῶν, ὅς δι' αὐτῶν διακρίναι μετὰ ὑμῶν ἀδελφῶν
ἴσῃ. Ὁ δὲ ἀδελφὸς δικαιοσύνην μετὰ ἀδελφῶν, ἐδεδί-
κε δέσται τῷ ὧν ἐστὶν, καὶ τῷ δεινότητι. Ὁ δὲ μετὰ ἡμῶν τῇ
δικῇ, τῷ διακρίναι, καὶ τῷ ἀναγινώσκοντι πολλὰ ὑμῶν ἐπὶ
ῥαβδῶν πρὸς τῶν λόγων τῶν φιλονεικούντων.

Fortasse dicit quispiam nullum esse inter vos sapientem, neque
qui ad discernendum & diiudicandum sit idoneus. Et quid tum?
Nam & si nullus, inquit, sit sapiens, vos minimis permittite. Ad
verecundiam vestram dico. Est resellens eorum obiectionem,
ut qua sit excusatio & prætexus superuacaneus. Et ideo sub-
iunxit, Sic non est inter vos sapiens quisquam. Tanta est, inquit,
inopia, tanta apud uos aruitas uirorum intelligentium: Quod
autem subiunxit, maiore infert plagam. Nam cum dixisset, Sic
non est inter vos sapiens quisquam, subiunxit, Qui possit iudicare
inter fratres suos. Nā quando frater cum fratre iudicio contendit,
intelligentia & solertia non est opus litis arbitro, cum effectio &
cognatio magna opem afferat ad solvenda huiusmodi contentione.

Eadem est sententia Aug. ep. 47. ad Proculian. &
de opere monachoru c. 29. Testem inuoco super animam
meam, quoniam malle per singulos dies certis horis, quantum
in bene moderatis monasteriis constitutum est, aliquid manib. o-
perari, & certas horas habere ad legendū & orandum, quā tu-
multuosissimas perplexitates causarum alienarū pati de nego-
tiis secularib. vel iudicando dirimendis, vel interueniendo pra-
cipientis. Quib. nos molestus idē afflixit Apostol. non utiq; suo,
sed eius qui in eo loquebatur, arbitrio: quas tamen ipsi perpe-
sum fuisse, non legimus: aliter n. se habebat Apostolatus eius dis-
cursus. Nec dixit: Secularia igitur iudicia si habueritis, ad nos
deserte, aut nos constituere ad iudicandum: sed eos qui contem-
ptibiles sunt in Ecclesia, hos, inquit, collocare. Ad reuerentiam
vobis dico. Sic non est inter vos quispiam sapiens, qui possit inter
fratrem suum iudicare, sed frater cum fratre iudicatur, & hoc
apud infideles. Sapientes ergo, qui in locis consisterant, fideles &
sanctos, non qui hac aequae illac propter Euangelium discurre-
bant, talium negotiorū examinatores esse uoluit. Vnde nunquā
de illo scriptū est, q. aliquando talis uacauerit, a quibus nos ex-
cusare non possumus, etiam si contemptibiles nos simus: quia &
hos collocari uoluit.

§5. Exempla sanctissimorum ac laboriosissimorum epi-
scoporū iudiciariam potestatem nobis ostendunt. Greg.
Nyssen. orat. de virtut. Greg. Thaumaturgi Epi Neo-
caesariensis. Ne secularium quidem ac temporalium controuer-
siarum aliud ullum iudicium sibi magis ratum ac firmū, ma-
ioriq; auctoritatis esse probarent: sed omnis quæstio discepta-
tioq; & omnis intricatus difficultq; negotiorum nexus illius
consiliis & admonitionibus resoluebatur & dirimebatur. Vnde
cum communiter vniuersis, tum singulis illius beneficio, tam
equitatis rectaq; iuris constitutio, quam pax erat.

Deus vero cordi sibi esse oratum in sedendis dif-
cordiis miraculo demonstrauit. Nec ille tamē in ora-
tione, lectione, operibus misericordiae, doctrinā ne-
gligens, 17 Christianos cum Episcopatum accipe-
ret, inuenit, 17 gentiles, cum moreretur reliquit.

Ambros. ita litibus diiudicandis occupatus fuit, ut
neget eum Aug. respirare potuisse l. 3. conf. c. 3. Non n.
querere ab eo poteram q. volebam sicut volebam, secularentibus
me ab eius aure atq. ore ceteris negotiorū hominum, quorū
infirmitatibus seruebat. Cū quibus quando nō erat, q. per exi-
guum temporis erat, aut corpus resiciebat necessarius iustenta-
culis, aut lectione animum. Et paulo post: Et coniectabamus
eum paruo illo tempore, quod reparanda menti sua nancisce-
batur, seriatim ab strepitu causarum alienarum, nolle in aliud
auocari, & cauere fortasse ne audire suspensio & intento, si
qua obscurius posuisset ille quem legeret, etiam exponere necesse
esset, aut de aliquibus difficultioribus disceptare questionibus, at-
que huius operi temporibus impensis, minus quam uellet volumi-
num euolueret. Tam multa tamen fecit, dixit, scripsit
Ambros. ut eius opera insipienti in summo ocio vi-
sille videri posset.

Nec sponte se tam laboriosae, tamque odiosae pro-
uinciae mancipauit, sed indurum illa necessitate se
Beati Pauli auctoritate scribit ad Marcell. epistol. 49.
Ambrosij discipulus Augustinus loco supra citato.
Maligni homines efflagitant, aut certe infirmos premunt, ut
causas suas ad nos deferre compellant. Quibus dicere non au-
demus; Dic homo quis me constituit iudicem, aut diuisorem
inter vos? Constituit n. talibus causis Ecclesiasticos Apostolus
cognitores. Quæritur ille frequenter de negotiorū mul-
titudine; sed tū taretur, se nō conteri ab fidelibus li-
tigando, sed eos potius obtemperando ipsum cōsolari.

Extat querela Synesij, qui ad Episcopatum com-
pullus est epistola 57. Otio opus est ei qui cum philosophia
sacerdotio fungitur. Non condemno Episcopos qui in rerum
negotiis versantur, sed magis miror eos qui utrumque possunt:
mea sacultas non est duobus dominis seruire. Si vero sunt alio-
qui, qui neque a condescensu leduntur, poterunt sanē & sacer-
dotio fungi, & ciuitatum Praefecti esse. Radius enim Solis si
cum stercore versabitur, purus manet, non inquinatur:
ego vero cum idem hoc fecero, fontibus & mari opus habeo.

Milio Synesio petenti negata est, & ille Andro-
nicum, & postea Ionanem praedices excommuni-
cauit, quod tacere non potuit nisi prius cognouisset,
iudicasset. Videatur epist. 58.

§6. iniurius est igitur in viros sanctissimos Beza
in notis ad cap. 6. Corinth. primae. Istiusmodi audiendis
disceptationibus minime adhibendos esse ministros, quorum
longe diuersum sit munus, sed alios potius quosvis, ex iis quos
postea Laicos vocarunt, in aliis utilioribus rebus minime om-
nium occupatos. Sic enim τὸς ἐξ ὧν μετὰς hyperbolice di-
ctos interpretor, non qui maxime sint imperiti, vel qui sint vi-
tiosissimi. Hac illa est igitur Apostolica doctrina ipsius CHRIS-
TI & mandato, & exemplo plurimus loci confirmata, ne-
dum ut utrumque gladium seu Petro, seu aliis a Petro vllis pa-
storibus concesserit. quod si attente, ut oportuit, a veteribus il-
lis Episcopis, ab ambitione, fateor, qua mox illos secuta est, pro-
cul remotis, sed tamen ab Apostolica regula deficientibus sus-
set consideratum, neque seipos tot laboribus fatigassent, de qui-
bus alicubi conqueritur Augustinus, neque postea inuadende
Magistratum potestati aditum certo cum humani generis
exitu tandem sequuntur pateficerent.

At Episcopi illi sanctissimi laboriosum, odiosum-
que negotium, pietatis causa susceperunt, & ab Apo-
stolo sibi impositum arbitrati sunt.

Nihil tñ hic verius, quā ministros Caluinianos ad
controuerfias diiudicandas non esse adhibendos; A-
postolus tamen Episcopos sic obligauit, non contra
Christi, aut Petri praeceptum. Non illi contra normā
apostolicam iudicauerunt, multo minus tyrannidem
occupauerunt, sed opprellis contra potentiorum vio-
lentias subuenerunt. Quod Siluanus vñ sanctissimus
Troados Episcopus clericis suis iudicandi potestatem
eripuit, signum est fuisse eam penes illos potestatem,
qua cum abuterentur, cum deessent idonei clerici, fi-
dos laicos constituit. Nicephorus enim mndmatio-
nem instituisse, Socrates ait, eos quāstum ex litigantium
controuerfibus fecisse. Nec mirum, pars illa Asia varijs hæ-
resibus agitabatur, & Cleri tam in fide, quam mori-
bus sinceritas, ac constantia labefacta erat. Neque
tamen idcirco ordini iurisdicatio non debetur, si vnus
Ecclesiolæ Episcopus, iudicia ad Laicos trāstulit. Quia
male iudicabat clerici. Quin omnino iudico in cleri-
cos iudices diligenter annuatimq; inquirendum, &
si a iustitia declinarint seuerissime puniendos.

§7. Tandem vero Concil. Trident. (sess. 13. c. 1. de
reform.) reos criminum varie constringit, qui episco-
palia iudicia euadere satagebant. Itaq; negat finio-
læ appellationi deferendū. Cum igitur rei criminū plerumq;
ad euadendas penas, & Episcoporum subterfugienda iudicia,
querelas & grauamina simulent & appellationis diffugio in-
dici processum impendant, ne remedio, ad innocentia pra-
sidium inuito, ad iniquitatis defensionem abutatur, atq; vñ

Apostolus
constituit
Ecclesiasti-
cos cognito-
res.

Synesius in-
dicare reue-
satur.

Sed iudica-
re tamen
debeuit.

Beza ambi-
tionis san-
ctos viros
accusat.

Clerici iudi-
ces Troade
adiudicande
prohibiti.

Si nō est sa-
piens contem-
ptibili cau-
sa committit-
tatur.

August. iu-
dicandis li-
tibus occu-
patus.

Greg. Thau-
maturgi co-
trouersias
dirimere so-
litus fuit.

Ambros. eodē
labore oc-
cupatus fuit

Tridentina huiusmodi eorum calliditati, & tergiversationi occurratur, ita
synodus epi- statuit, & decreuit: in causis visitationis, & correctionis, siue
scopale tu- stabilitatis, & inhabilitatis, nec non criminalibus, ab Episcopo,
autum sta- seu illius in spiritualibus Vicario generali, ante definitivam
bilit. sententiam, ab interlocutoria, vel alio quocumque, gravamine,
non appelleretur: nec Episcopus, seu Vicarius appellationi huius-
modi, tanquam friuola, deferretur.

§ 8. Causæ cur id vile Reipublicæ sit multæ sane fuerunt, hodie que manent.

Sacerdotes
sincerius in-
dicant.

1. Quod sincerius causæ tractentur à Domini sacerdotibus, & ministris, quam à profanis iudicibus. Nam iustitiæ, æqualitatisque regulam apertiores ar-
etius custodiunt. Quæ etiâ causa est, ut populus ipse, ad audentiam episcopalem appellaret. Quemadmo-
dum enim leges civiles debent Ecclesiasticis atque re-
rari, ita quoque iudices sæculares audire par est episco-
pos & sacerdotes. Constitutiones imperatorum vim legis obtinent, sed firmiorem canones apostolorum. Hinc factum ut verè Innocent. dixerit Ecclesiam mun-
dani legibus non constringi. Et Hier. in Epitaph. Fabiola, & ep. 30. ad Ocean. Aliæ leges Cæsarium, aliæ Christi: aliud
Episcopus Papinianus, aliud Paulus precipit. Quo factum est ut Co-
stantinus sanciret, Præsidium sententias posse ab Epi-
scopis rescindi. quod à se factum, testis est ipse Am-
brosius l. 2. off. c. 29.

Episcopus
rescindit
sententias
præsidum.

2. Minore sumptu apud Episcopos litigabatur. Nam erant iudices illi tum pietate, & scientia insi-
gnis, tum vero plerumque diuites, & in pauperes libe-
rales, ut nullo modo probabile videretur, eos hoc age-
re, ut possessiones eorum ex litibus crescerent. Nunc
quoque ex Ecclesia viuunt, nec heredes habent, quo-
rum causa iustitiam violent, sententiamque vendant.

Minore su-
ptu causa
agitur apud
Episcopos.

3. Civilis Ecclesiæ potestas in tanta hominum malitia, arrogantia, subtilitate, pertinacia ad errores
compescendos necessaria videtur; ideoque merito co-
cessa episcopis. Ante Constantinum plures emerere
hereses, quia nulla vi comprimabantur, & sub blas-
phemis imperatoribus hæreticarum blasphemiarum
summa libertas erat, ut grauius domesticis dissidiis,
quam persecutione Ecclesia scinderetur.

In multitu-
dine, nisi sus-
ficiens sit po-
testas, quæ
coerceat,
grauia in-
commoda
oriuntur.

§ 9. Quod si dominum civile recte Ecclesiæ pas-

Civile do-
minium est
clericis con-
cessum.

storibus conceditur, ut est à me in Coronide Jubilorum probatum, illi inherens, & connexa iudiciaria
potestas etiam concedenda est. At dominium hoc om-
nimodis multis datum, acceptumque fuit, hodieque retine-
tur, nec ab illis tantum, quorum virtus in dubium vo-
cari posset, sed omnibus omnino, qui eas ecclesias ad-
epti sunt. De quibus eruditissime egit Joann. de Polemar archidiaconus Barcinonensis in Concil. Basile-
nensi: cuius hæc verba sunt. sic vero ait, Impiam ab Ec-
clesia Moguntina. Ecce S. Bonifac. qui tanta fuit auctoritatis,
quod tempore suo dicebatur Apostolorum tempora rediisse, hic
sua predicatione multas provincias illustrauit. In eadem Ec-
clesia S. Lullus Confessor. Item Rabanus magnus Doctor quo-
tidie allegatur. Item in eadem Moguntina Ecclesia Bardo Ar-
chiepiscopus, in eadem VVilligisus. In Ecclesia Treuerensi, quæ
Helena mater Constantini, quæ de Treuera fuit oriunda, plu-
ribus dotauit reliquis, & bonis temporalibus, adiciendo pri-
ma dotationi, fuerunt nonaginta nouem Archiepiscopi usque
ad Dominum Ottonem ultimo defunctum, ex quibus viginti
quing. sunt Sancti, ut habetur in Calendario Archiepiscopi
Colonienfes Baldyini, quod in ipsa Ecclesia seruatur. In Ecclesia Colonienfi
episcopi cau- B. Seuerinus, qui multis claruit, & claret miraculis. Item S.
sa iudica- Remedius, item S. Cunibertus, item S. Haymo, Agolfus: mar-
runt. tyr, item Euerigisus martyr, item Heribertus, omnes isti fue-
runt sancti Archiepiscopi Colonienfes. In Ecclesia Leodiensi,
quæ opulentissima in temporalibus est, S. Maternus, S. Huber-
tus, S. Theodardus, S. Seruatius, S. Lambertus martyr, S. Gere-
gisus, Episcopi omnes. Item in Ecclesia Laureacensi fuit S.
Laureacen- Maximianus, à sancto Sixto consecratus Episcopus, circa an-
num Domini CC. XXIII. qui patrimonium dicte Ecclesiæ
conculcit, quod nunc Anasum dicitur, cum omnibus vicinis op-

Moguntini.

treuerenses ad Dominum Ottonem ultimo defunctum, ex quibus viginti
quing. sunt Sancti, ut habetur in Calendario Archiepiscopi
Colonienfes Baldyini, quod in ipsa Ecclesia seruatur. In Ecclesia Colonienfi
episcopi cau- B. Seuerinus, qui multis claruit, & claret miraculis. Item S.
sa iudica- Remedius, item S. Cunibertus, item S. Haymo, Agolfus: mar-
runt. tyr, item Euerigisus martyr, item Heribertus, omnes isti fue-
runt sancti Archiepiscopi Colonienfes. In Ecclesia Leodiensi,
quæ opulentissima in temporalibus est, S. Maternus, S. Huber-
tus, S. Theodardus, S. Seruatius, S. Lambertus martyr, S. Gere-
gisus, Episcopi omnes. Item in Ecclesia Laureacensi fuit S.
Laureacen- Maximianus, à sancto Sixto consecratus Episcopus, circa an-
num Domini CC. XXIII. qui patrimonium dicte Ecclesiæ
conculcit, quod nunc Anasum dicitur, cum omnibus vicinis op-

Item Leodi-
enses.
Laureacen-
ses.

pidis & iudiciis secularibus, quæ manent usque ad præsens in Patauenfis
Austria, & obtinet illa Patauenfis Ecclesia. Item Sanctus Pragen-
Adalbertus Ecclesiam Pragensem magnificè dotatam felici-
ter rexit pluribus annis. Item Sanctus Procopius opulentissi-
mum Monasterium in Bohemia habuit, cuius possessiones in-
quietantes diuinam interdum vltionem in se experti sunt. I-
tem Sanctus Guelfgangus in Ratisbona. Item S. Corbinia-
nus Frisingensis Episcopus prædixit pro eadem Ecclesia hodie no-
ta comparauit. Item Sanctus Valtricus augustinensis Ecclesiam
opulentiam prædixit & ciuilibus dominis rexit. Item Sanctus
Conradus Constantiensis Episcopus. Item Sanctus Virgilius
Ecclesiam Salzburchensem dominis dotauit. Fuit quoque San-
ctus Virgilius Episcopus Tridentina Ecclesiæ, ciuili domino o-
pulentia. Prætermittendum non est de sancto Stanislao Cra-
coviensi Episcopo, qui passus controuersiam super villa Ecclesiæ,
à sepulchro cum, qui ante per triennium mortuus fuerat, re-
suscitatum, ad iudicium duxit in testem. Possem sine falso, si
benè quæuissem, etiam multo plures reperisse sanctos
Episcopos & Abbates, qui præfuerunt ecclesiis & monasteriis
habentibus temporalia & ciuilia dominia. Exhorrent viti-
pia aures audire in dubitationem deduci, an licitum sit, quod
à tanta sanctorum multitudine per tanta curricula tempo-
rum pro licito habitum fuit, prædicatum & obseruatum.

Ratisbonen-
Frisingen-
Augustani-
Constanti-
enses.
Salzbur-
genfes.
Tridentini.
Cracouien-
ses.

Atque hæc exempla recentiora, & transalpina, quæ
tamen factis vetustissimorum, & sanctissimorum vi-
rorum nituntur, ita enim idem Archidiaconus. Inci-
piam à B. Syluestro, de cuius sanctitate & doctrina viciis in-
daorum scriptis, fidei Catholice exaltatio testimonium præ-
bet. Sub hoc Nicanum primum sacrum & venerandum Con-
cilium fuit, & post dotationem Ecclesiæ, ex quo satis auctoriza-
tur factum Constantini, quoniam stultitiam fuisse, reprobaf-
set hoc tam celebre Concilium. Sed & habeo testimonium bea-
ti Ambrosii, de obitu Theodosii Imperatoris, dicentis: Constan-
tinum magni meriti apud Deum, quia primus Imperatorum
credidit, & post se hereditatem fidei & deuotionis principibus
dereliquit. Et Isidorus noster Hispanus idem in suis Chronicis
attestatur. Et Greci qui tunc erant Catholici, ipsum Constan-
tinum Catalogo Sanctorum annuerant, & festum de eo cum
solennitate agunt 21. Maii. Postea dicam de sancto Marco, sub
quo fuit celebrata sancta synodus Nicæna, & claruerunt eius
tempore & post, sanctus Athanasius, Eusebius, Nicolaus & Hi-
larius, & Ioannes Chrysostomus. Item sanctus Leo Papa, qui
fuit XLII. post sanctum Petrum. Item Felix secundus, qui
Martyrio coronatus est. Item Damasus primus, sub quo syno-
dus Constantinopolitana 10. Patrium, cui Hieronymus illam
scripsit epistolam: Quoniam vetus Oriens inter se iurare colli-
sus indecram Domini tunicam desuper textam minutatim
per frustra decerpit. Etiam petens ab eo sua fidei confessionem
approbari. & alias multas epistolas. Item Cyriacus qui cum
vndecim milibus virginibus in Colonia martyrio coronatus
est. Item S. Symmachus Papa, de cuius vita & miraculis
Vincentius in historiali libro 23. cap. 1. & 2. Item S. Ioannes
Papa, de quo in eodem Vincentio eodem libro cap. 33. Item S.
Agapitus eodem lib. cap. 61. Item S. Gregorius vnus de quatuor
doctioribus Ecclesiæ, cuius sanctitas & doctrina nota est. Item
S. Martin. de quo Vincent. eod. lib. 23. c. 84. Item S. Stephanus
Papa, de quo idem Vincent. eod. lib. 167. Item Honor. Papa mi-
ra pietatis fuit, cuius tunica demonius quidam indutus fuit,
& liberatus est. Item S. Seuerin. benignus amator cleri & pau-
perum, & possessiones Ecclesiæ ampliauit. Item Ioan. IV. the-
sauris Ecclesiæ distractis multa millia hominum per Histriam &
Dalmatiam redemit. Item S. Martin. Tuderinus, cuius festum
celebratur crastino S. Martini Tuorenfis, Eugenius I. hic omni-
bus benignus & amabilis, maximeque sanctitatis. Agatho dum
quendam leprosum oscularetur, mundatus est. Ioan. natione
Græcus, hic martyrio coronatus est. Paulus nitissimus & mise-
ricors, nocte cum paucis familiaribus ibat ad visitandam pauperes
& infirmos, & cum ministrandis. Leo IV. multe patientie, mul-
teque humilitatis, fecit mirabilia in vita sua, cuius festum celebra-
tur 17. Calendis Augusti. Nicolaus post hunc vir fuit sanctiss.
cui post Mag. Greg. vix in sede Romana simile. Omnes prædicti
fuerunt in sede Roma post dotationem Ecclesiæ viri sancti, appro-
bati.

Syluester in
dex fuit.

Synodus Ni-
cæna id pro-
bavit.

bata sanctitatis fuerunt & plures alij virtutib. & scientia clari, sicut Innocentius III. qui tam reuerenter allegatur in tractatu de Missa & alijs operibus. Petrus de Tarantasio dictus Innocentius V. Doctor clarissimus, & multi alij, quos nominare longum esset. Volui solum predictos exprimere, qui sancti intulantiur, alijs multis omisus. Sed hoc vnum nolo omittere, quia ad propositum valde facit, quod narrat Vincentius in historiali libro vigesimo quinto, cap. 25. de Gregorio Sexto, qui magna studia & labores impendit ad recuperandum temporalia bona Ecclesie à tyrannis occupata, & cum nec hortationibus, nec censuris posset hoc efficere, vi armorum hoc fecit, unde Cardinales cum, virum sanguinarium, dicentes: cum infirmitate decumberet, de qua deceffit, dicebant eum non debere sepeliri in Ecclesia S. Petri cum alijs Pontificibus, quod cum ipse intellexit, vocauit Cardinales, & habito cum eis colloquio, tandem dixit: Quoniam nostra & vestra cogitationes falsi possunt, committamus omnia diuina examini, corpus meum antecessorum meorum more compositum ante ianuam Ecclesie sistite, & firmentur ianuæ seris & repagulis, si Deus voluerit, ut ingrediar, applaudatis miraculo; sin minus, de cadauere meo faciatis sicut vobis placuerit: sic factum est. Mox enim & corpus eius ante portas Ecclesie seris obclusas positum est, turbo ingens diuinitus emissus, repagulorum obstacula dirupit, & ipsas valuas vehementer impetu patefactas, ad parietem cum magno fragore impulit.

Pontifex & Petro & Constantino successit
Hanc ob causam Bern. l. 4. ad Eug. discipulum de confid. in his successit non Petro, sed Constantino, & lib. 2. Eflo, ut alia quacumq. ratione hæc tibi vindictas, sed non iure Apostolico. Bono iure possideri illa tum hæc docent, tum vero orbis Christiani consensus, quo ea defensa sunt. Romani cum pristina libertatis, & maiestatis intemptiuo desiderio omnia quondam suæ ditionis regna in suam potestatem redigere satagerent, etiam Pontificem in ordinem redigere, omniaq. regalia adimere conati sunt; sed eos Franci & Germani Imperatores, ut etiam Longobardos puniuerunt. Viderunt Pontifici ecclesiam rectore sceptri, & principatus dignitatem esse opportunam. Bono iure sua possidere Pontificem Barretus l. 2. c. 1. docet, quantum alioqui regum adulator. Imo addit, iura antiquiora, æquiora (quod semper spectandum) Deinde posteros Constantini potius accusat, quod deriderint, quam Pontifici ius derogat. Constantinus opes, honoremq. dedit. Carolus restituit; addita alia sunt; Alpes, Cortiæ, Exarchatus, Beneuentana ditio, Sicilia, Tufcia, Liguria, Apulia, Ferraria, aliaque dominia.

Pontificali decor institutio præfidi-um.
§. 10. Tandem concludo Reipublicæ singulari emolumento fieri, ut Episcopis & Sacerdotibus magna iudicandi gubernandique potestas permittatur. Fructus esse debet, ut facilius verbum Dei audiant, audito obtemperant, mores corrigant illi qui emendabiles sunt, contumaces terrentur, si non ab inualido, & contemptibili Sacerdote, sed regio Pontifice mysteria tractentur, doctrina explicetur. Illam Constantinus causam ipse donationis suæ adducit, ut non vilescat Pontificalis apex, sed magis, quam terreni imperij dignitas, gloria, & potentia decoretur.
Non tamen honor ille finis primarius est, sed Reipublicæ salus. Unde enim iudices peritiores, æquiores, pecuniæ minus egentes, minus appetentes munerum, haberi possunt, quam in Episcoporum honoratissimo cætu, in Prelatorum Ecclesie multitudine? Hoc nunc in præcipuis Europæ partibus, Germania, Gallia, Hispania obtinet; imo & in ipsa Britannia, quæ Episcopis in rerum ciuiliu administratione virtut.

CAP V T IX.

Contra sectarios Prelatorum iurisdic-
tio ciuilis defenditur.

§. 1. Legitimam, iustam, vtitatam, vtilem Reipublicæ, ostendi Ecclesiasticorum gubernandi, & juris dicundi potestatem esse. Nunc quia in eam vehementer hæretici insurgunt, illis quoque, ex lege diuina, humana, proba consuetudine respondeamus.

Primum eorum axioma est, Papam, Episcopos omnes, prelatosq. nullam ciuilem administrationem habere posse. Hoc plerique vehementer inelamant, longa disputatione id agit Scharpius quæst. 6. de Antichristo. Cum enim libi objecisset, Ecclesiasticos habere iurisdictionem dono Principum, Responder: Licet controuersum sit antecedens, ut supra dictum, tamen neg, sequi, quia tum acceptatio Pape, tum donatio Principum sunt contra ius Diuinum, ut & etiam contra ius Pontificum: nam in Decretis Canone Dicenti 25. quæst. 11. Pelagius Papa ait Rescripta quæ surreptione, aut falsis precibus impetrantur nullum ius afferre, & in glossa. Clericos qui iis vtuntur, officijs, & beneficijs expoliandos, Laicos vero excommunicandos esse, at Principum rescripta, quibus Papa iurisdictiones obtinuit, erant subreptitia, si non ratione scripturionis & expeditionis, saltem ratione causæ in iis allegatæ, quæ fuit, quod pietas Christiana posceret, ut illis donis & priuilegijs ornarentur Episcopi, expresse contra Dei verbum.

Et paulo post ait non aliter quam per latrocinia Papam acquisiuisse temporalem potestatem. Deinde pergit: Alexander III. Papa rescriptione in capite Vigilanti. Et Innocentius III. Papa in capite, Si diligenti. Et Concilium Lateranense in capite, Quoniam. & in canone, Placuit 16. quæst. 3. Canoniste autem, sicut in male fidei possessore, tempus non tollit obligationem, neg, ius ali-quod acquirit, at bona fide Principatus illos Episcopi non obtinuerunt, qui contra Christi institutum ut supra: recte ergo Bellarm. ius Papæ cum regno per latrocinia acquisito cõparat.

Denique Principes qui Ecclesie bona donarunt, accusat: Principes, inquit, qui Ecclesie donarunt, unde Pastores se alere possunt, laudandi sunt, at qui immensas illas opes tradiderunt, unde sumptuose & otiose viuunt, male fecerunt, quia ita Ecclesiam corruerunt, ideo recte illud: Religio peperit diuitias, sed filia deuorauit matrem: habebant quidem Principes zelum, sed non secundum scientiam, qui vero iurisdictiones temporales contulerunt, impie fecerunt, quia Christi institutionem violarunt, nec Papæ Christi exemplum sequuti sunt, qui quum Iudei illum Regem consituere vellent, fugit: Ioan. 6. 15. Vide Bernard. in libris de consideratione.

§. 2. Hinc facile patet si sententia prædicantium res decidatur, omnem iurisdictionem temporalem Episcopis, & Prelatis auferendam; nam impie donatam, & acceptam arbitrantur, per latrocinia acquisitam, & nunc nullo iure præscriptionis, sed tanquam à male fidei possessoribus, & latronibus iniuste teneri, ideo à Principibus secularibus data occasione eripi omnino posse.

Nec fœdera vlla, aut pacta posse obfistere, vel leges imperij, quia ait esse contra legem diuinam. Hinc clarum est, fieri non posse, ut quamdiu hæresis ista dominatur, pax constituatur, cum altera pars alteram licet donationis, emptionis, præscriptionis iura pratendentem inique possidere, & latrocinio tueri se arbitretur, hinc legum, & iudiciorum omnem vigorem necessaria consequentia extinctum eunt: quicquid enim pro Ecclesiastico quocumque Iudices Cameræ Imperialis decernunt, id illi impostores contra ius & æquum pro latrone decretum esse affirmant. Si Princeps secularis Episcopi alicujus opes ditionemque inuadat, atque occupet, vindicias à latronibus iure captas pronunciant.

Hæc opinio summam inter status diffidentiam, & bellum a seorsum efficit, quod etsi non semper geratur, semper tamen timetur, & paratur. Nec securus vllus Episcopus esse potest, si suis ministris aliquando credant Principes seculares, quos spe opum Ecclesiasticarum in cades, & exitia patriæ agere

Episcopis ne
gant ius ad
ministran-
da Reip. vñ
eos spolient.

Episcopos &
Papam per
latrocinia
obtinere;
nec præscri-
bere auiunt.

Adulatores
Principum
illis spolia
Ecclesia con-
cedunt.

Hæresis illa
pacem tol-
lit.

Causa dif-
fidentia in-
ter Princi-
pes.

agere furor ministrorum assidue conatur. Subactis vero direptisq; Episcopatibus, fugatis, aut cæsis Episcopis, Pastoribus, Doctoribus libere hæresin suam exultare posse, grassariq; confidunt. Sed errant, & errorem illorum Deus mundo jam dudum ostendit.

Iure naturali regnū, & Sacerdotium non pugnat.

§.3. Certum est, iure naturali sacerdotium & regnum, seu jurisdictionem civilem non pugnare. Nam in lege naturæ iidem & Reges & Sacerdotes erant. Gen. 14. Melchisedec, Moyses Ex. 18. est iudex & Pontifex, & Heli. 1. Reg. 1. Maccabæi Principes fuere & Pontifices. Respondet Scharpius illa tum licuisse, nunc minime, deinde fuisse illa extraordinaria.

Hoc primum nobis omnino satis est, scil. primogenitos simul Principes & Sacerdotes fuisse, duoque illa officia Patriarchas, Prophetas, aliosq; vsurpasse. Alterum falsum est: Nam in lege naturæ ordinariæ fuere Principes iidem, & Sacerdotes. Deinde Maccabæi ordinarii Pontifices, & Principes fuere.

§.4. Deinde. Non est in N. Test. cautum lege aliqua, ne idem Princeps sit, & Episcopus, seu iurisdictionem habeat civilem, & Ecclesiasticam. Nam leges quas in hanc sententiam allegat, nihil pro ea faciunt, & argumenta sunt friuola, quæ perpendere operæ precium fuerit, tantum ut seditiosorum ruditas, & ingenij imbecillitas appareat.

Arg. 1. *Quæ Deus separauit & distinxit, illa non sunt ab hominibus confundenda.* Matt. 19. 6. *at Deus munera ciuilia, & Ecclesiastica, tam sub V. quàm sub N. T. distinxit, personis administrantibus, causis, legibus, penis, &c. (nisi extraordinariæ & certis temporibus) ut 2. Chron. 6. 19. Matth. 18. 15. Ergo in persona vnius hæc simul esse non possunt.*

Olim iuncta fuere officia Ecclesiastica & ciuilia.

Respondeo: Matt. 19. 6. scriptum est, *Quæ Deus coniunxit, homo non separet*: agit autem de matrimonio. Deinde 2. Par. 19. Iosaphat officia templi: & ciuilia distinxit. At vero non est rationi consentaneum, ut quamuis aliquando illa separata sint, ut nunquam coniungi queat. Sunt enim talia, vt pro ratione temporum mutantur, in Moysē, Heli, Samuele, Maccabæis vtraq; potestas coniuncta fuit. Quin & Eleazar filius Aaronis Ios. 14. 1. partitur terram filiis Israel, & Iosue filius Num. dare vero terram, vt ibi scribitur, ad secularem pertinet iurisdictionem. Quæ v. species est argumenti: Deus matrimonio conjunctos separari non voluit, non ergo Episcopus potest esse iudex in causa ciuili, aut administrare partem Reipublicæ, ne pagum quidem?

Arg. 2. *Quod Christus ipse ad se pertinere negat & recusat, id ad illius successores & ministros pertinere non potest, quia nullus potest esse maior autoritas, quàm Christi.* Matt. 10. 2. 4. *at negat Christus, iurisdictionem civilem ad se pertinere.* Luc. 12. 14. Ioh. 6. 15. & 8. 11. ideo recte Chrys. hom. 42. in Ioh. hoc fecit, vt admoneret de humanarum dignitatum contemptu, & ostenderet se nullis secularibus rebus indigere. Ergo.

Respondeo. Luc. 12. 14. Fugit Christus officium iudicandi, Homo, quæ me constituit iudicem aut diuisorem super vos: Iohan. 6. 15. Fugit cum vellent eum facere Regem. Ioh. 8. 11. querit ex adultera: nemo te condemnauit, & respondenti: nemo. Nec ego, inquit, te condemnabo.

Christus aliqua fecit, & aliqua omisit, quæ nos non obligant.

Sed nihil hæc conficiunt contra iurisdictionem Episcoporum temporalem. Christus enim diuisionem illam rejecit, non quia iudicare non potuit, sed quia legitimam ob causam noluit; nam primo habebant illi suum magistratum: deinde ex illa diuisione Pharisæis calumniandi, magistratui seuiendi occasio dari potuit. Deniq; non venerat ad agellos diuidendos. Quod si hoc factum ita accipitur, ut omnis iurisdictionis, & ciuile officium ab Episcopo auferatur: non poterunt Ministri Euangelici, vel diuidere agros, vel arbitri esse, aut testes rerum politicarum. Quis enim eos constituit diuises? Fugit Christus regnum, quia honores fugiendos exemplo docuit. Fugerunt reg-

na, & Episcopatus viri multi, sancti, & prudentes: alij tamen eadem sine fraude, sine culpa acceperunt. Si datum exemplum obligat, omnes igitur regno arceat. Fugiendum est enim quod Christus fugit. Nam Donatistæ, Libertini, Anabaptistæ his verbis contra Magistratum vtuntur. Munus enim imperandi in se malum esse ajunt. Atq; vtinam ministri exemplo Christi potius, quàm suis moribus viuere. Christus enim non habuit vbi caput reclinaret, Christus vxorem non duxit, nec tamen hæc tamen & ministris imitorem inuenit. Fugiant igitur possessiones, & vxorem, quia Christus fugit.

Arg. 3. *Si regnum Christi non est ex hoc mundo, non circa res huius mundi, tum nec officium Ministrorum debet esse circa res politicas & principatus ciuiles, at prius.* Ioh. 19. 36. 1. Cor. 4. 1. 2. Cor. 10. 4. ideo recte Ambrosius, non conuenit vni duplicem habere possessionem: & Lyra in c. 6. Ioh. Christus non acceptauit honorem, dan exemplum fugiendi honores.

Honores fugiendi sunt omnibus, nisi legitima de causa admittantur.

Resp. Regnum Christi non erat de hoc mundo, vt mundana potentia, & opibus fulciretur, venerat enim vt non modo regno non vteretur, sed ne possessiones quidem haberet. Non tamen vetuit Christianos habere regna, quamuis Episcopi sint, sicut nec habere possessiones, & possunt circa negotia ciuilia, imò interdum debent occupari, si ita salus Reipubl. & religionis causa postulet. Sane si nobilis, si baro, si comes, si Princeps aut Rex ministerio se Ecclesiastico mancipare vellet, si per impositionem manuum ordinaretur, iure non possent eum iurisdictione, & regno priuare. Cur enim tanta eum pœna dignum arbitrentur, vt se, filiosque, suscipiendo munere prædicantis exueret? Potest igitur Superintendens Calvinianus, aut Lutheranus vtramque iurisdictionem tueri, cur igitur non poterit Catholicus?

Nobilitas si prædicans fiat, iure suo excludit.

Arg. 4. *Quod Apostolis vetitum fuit, qui erant primarii post Christum Ecclesie Ministri, id aliis non licet, at principatum exercere Apostolis simpliciter vetitum fuit.* Matth. 20. 25. Marc. 10. 43. Luc. 22. 25. ideo recte Tertull. de idololatria. c. 18. Christus gloriam sæculi sibi & suis alienam esse iudicauit, & Bern. 1. 2. de confid. c. 4. Apostolis interdicitur dominatus, ergo tu vsurpare aude, aut Dominus apostolatur, aut Apostolus dominatur, plane ab vtroq; prohibetur: & Cyrillus in Ioh. 1. 3. c. 20. honor & gloria mundi fugienda sunt iis, qui volunt gloriam Dei consequi. Ergo.

Resp. Locum Matth. 20. 25. esse fulcrum, sed ruinolosum hæresis cauillatiticiis, scitis (ait Dominus) quia Principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos, &c. Verum nihil ad rem præsentem: Illis enim verbis durus, & imperiosus dominatus, qualis est hominum sua commoda querentium prohibetur, hoc est enim, *κατακλιναί*, dominatu violento premere, hoc est, *καταβυβάζειν*, potestatem in subiectos cum fastu exercere. Itaque non imperium, sed imperij abusus, violentia & superbia verbis illis reprehenditur.

Dominatui non superbia, non potestas, non potestas exercenda.

Obijciunt eundem locum contra magistratum Anabaptistæ, quibus respondet Scharp. Christus enim distinguit ministerium à dominatu ciuili, etiam legitimo, quia non vult ministros dominari in Ecclesia, vt reges in regno. Ad idendum vt reges gentium in regno, vt illo tempore Herodes, Tiberius, alij.

Apostoli omnia reliquerunt, i. deo nec regna habuerunt.

Arg. 5. Christus non mittit Pastores ad aliud munus exercendum, quàm illud ad quod missus fuit à Patre. Ioh. 20. 21. at Christus non fuit missus ad politicum principatum exercendum, vt Bell. concedit supra c. 4. ideo recte Chrysost. hom. 11. in Epistol. ad Ephes. sermonis doctrina nobis commendata est, non potestatis auctoritas.

Quis prædicantem reliquit omnia.

Resp. Pastores à Christo mitti munus spirituale exercendum, nec illa missione ciuile imperium dari: sunt enim distincta imperia, & munia. Non tamen prohiberi, quò minus ad salutem Ecclesiæ, & Reipubl. etiam curam ciuilem suscipiant pastores. Sane perio-

Missio spiritalis ex se non est improbienda, cum imperio temporali.

magistri discipulis constituuntur, vt eorum ingenia explorent, moresque forment, non tamen vetantur etiam eorum causas agere, sanitati, victui, habitationi consulere. Imo id sæpè necessarium est.

Quamuis igitur missio ad munia sollicitudinemq; ciuilem non obliget, crebro tamen est vilis ea cura, interdum necessaria, non autem vetita. Nisi quispiam forte Ambrosium reprehendat, dum periculosas legationes pacis causa obit, aut alios Episcopos, suorum salutis inuigilantes condemnet. Quid porro facient Episcopis Germaniæ Lutherani Lutherani, aut Caluiniani in Angliā Caluiniani, qui non modo latè imperant, sed regia etiam officia in aula administrant?

Arg. 6. Si officia necessaria etiam naturalia sunt omittenda, vt officio Ecclesiastico ministri fungantur, tum multo magis debet minister abstinere ab officio & Principatu politico: at prius, Luc. 9. 60. ideo recte Concil. Calcedon. can. 7. vetat ne Episcopus, sub pœna excommunicationis, recipiat seculares honores: & can. 3. ne vilius Clericus suscipiat in se tutelam & curam Orphan.

Resp. Naturalia officia Christum non veruissè: Vocabat discipulum, ille veniam petit sepeliendi patris, idilli negat Christus, sine, inquit, mortuos sepelire mortuos suos, Tu autem vade, annuncia regnum Dei. Dilationem, & inducias ille postulat, & quidem incerti temporis, ad mortem vsq; patris; quid si enim pater vitam non in longum modo tempus, sed etiam vltra filij annos produceret? Hæc tarda molimina Christus abscondit. Nec enim pater mortuus erat, sicut nec illi mortui, qui mortuos sepulchro mandaturi erant, sed mortui fortasse, quia vitam gratiæ amiserant. Ita sane Beza interpretatur. Vera videlicet vita expertes, & doctrina de vita æterna contumaciter resistentes. Quod si hæc sententia Christi Domini iubet ministros Ecclesiæ ab omni naturali officio abstinere, adeo vt nec parentum funeri interesse possint, quis excusare tentabit prædicantes, qui parentes funerant, hereditatem adeunt, cum alijs sæpè litigio & iure diuidunt? Imo matrimonia ineunt alijsq; procurant, filias nuptui dant, filijs vxorem deducunt domum. An non sunt ista secularia?

Arg. 7. adducit exemplum de militibus, qui se non implicant negocijs secularibus; An nescit hæc eo vsq; noxia, dum impediunt spiritalia, alioqui vtilia & diuina esse? Ciuilia negotia a viro spiritali ad gloriam Dei possunt spiritaliter agi. Certe August. non modo causas iudicauit, sed id moris esse significat. Epi. 147. Et homines quidem causas suas seculares apud nos finire cupientes, quādo eis necessarij fuerimus sic nos sanctos & Dei seruos appellant, vt negotia terræ suæ peragant: aliquando agamus & nos negotium salutis nostræ, & salutis ipsorum, non de auro, non de argento, non de fundis & pecoribus, pro quibus rebus quotidie submisso capite salutemur, vt dissensiones hominum terminemus, sed de ipso capite nostro tam turpis inter nos, & pernitiosa dissensio est.

Verum hæc ita tractanda sunt, vt secundaria, atq; vt spiritalia non impediunt. Sanctum esse, atq; vtilissimum opus Reipubl. causas, controuersiasq; audire, & finire, nemo est, qui non intelligat, nisi adeo contentiosus sit, vt discordijs, litibusque delectetur.

Arg. 8. Qui totus debet esse in lectione & predicatione, tempestiue, intempestiue, vt posuit animarum rationem reddere, is non debet præter officium Ecclesiasticum, etiam ciuile exercere; at, talis debet esse Minister Dei, Rom. 12. 17. 1. Tim. 4. 15. 2. Timoth. 4. 2. ideo recte Carthag. Concil. 4. c. iubet Episcopum attendere solum predicationi, lectioni, precationi: & Canones Apostolorum iubent, excommunicari Episcopum, qui secularibus rebus se implicat.

Resp. Apostolus inquit, hæc meditare, in his esto. Et, prædica verbum, &c. Episcopis omnibus hæc dicta. Verum ita, vt nec hospitalitatem, nec alia omittant. Pos-

sunt vero ista præstare, & hæc non omittere. Nonne potuit Dauid in lege Domini meditari die ac nocte, & tamen bella gerere, regnum administrare, vicinas gentes subigere? Nonne multi sancti Reges id egerunt, quamuis multis, maximisq; regnis imperarent? Cur igitur Episcopus aliquis diuinculam administrare nequeat, & simul animarum salutis inuigilare? Tria regna magnæ Britanniæ Rex in vnum corpus redacta administrat, & est tamen caput Ecclesiæ, cur non Episcopus Cantabrigiæ aliquot oppida curare possit? Nec queri hac de re ministri possunt, qui domesticis publicisq; reb. impliciti meditationi rerum diuinarum minimam temporis partem assignant.

Arg. 9. Si Apostoli, qui multis Ecclesiæ ministris, donis inferiores non fuerunt, non poterant, duo Ecclesiastica munera exercere, inter quæ maior est assinitas, quam inter Politicum & Ecclesiasticum, tum multo minus possunt alij ministri principatum ciuilem & Ecclesiasticum administrare, at prius, Act. 6. 2. & 4. ergo.

Resp. Apostolos inter magistratus Iudæorum, & gentium versantes nullam jurisdictionem ab illis accepisse: Potuisse tamen eos iudicare. Imo Paulus Apostolus quod plus est, quam iudicare, nouum tribunal crexit. 1. Cor. 6. 4. Secularia igitur iudicia si habueritis: contemptibiles qui sunt in Ecclesiā, illos constituite ad iudicandum. Ecce ipse in scio Cæsare, in media Ecclesiā iudices rerum secularium constituit. Si sine jurisdictione, cur id fecit? si cum jurisdictione, potestatem igitur habuit hoc imperandi. Duo igitur munia illa ab vno possunt exerceri: cur igitur vnus Pastor minimi pagi, non posset eundem & ciuilem & spiritalem jurisdictionem regere, cum vnus Rex tot regna administrat?

Ad argumentum 10. & 11. jam responsum, cura pastorum spiritalis tantum spiritalia, ciuili etiam ciuilia officia exercet.

Argumentum 12. Si nemo est idoneus ad solum munus spirituale exercendum, tum qui ad illud est vocatus, non debet aliud ciuile exercere: at prius, 2. Cor. 16. Ergo.

Respondeo. Nemo plane civile imperium nisi vocatus administrat, quicunq; enim Episcopi secularia suarum dioceseon negotia tractant, ad hoc legitima electione vocantur.

Arg. 13. Si licet ministerio exercere Principatum politicum, tum licet politico Magistratus fungi officio Ecclesiastico, quia horum par est ratio: at consequens est absurdum, vt ex Scriptura patet: nam qui hoc sibi arrogarunt, grauiter a Deo puniti fuerunt, vt in exemplo Ozia Regis, & aliorum videre est, ergo.

Resp. Longe diuersam esse rationem: Quia multo eminentior est sacra, quam ciuilis potestas. Deinde legitimo sensu hoc concedi potest. Quemadmodum Episcopus ciuitatem politice regere potest, si hoc ei regimen offeratur, ita Princeps si sacris initiis potest secularem jurisdictionem retinere. Non enim certis familijs Sacerdotum Christianum continetur, quemadmodum Leuiticum, itaque ad hanc rem nihil facit Ozia Regis exemplum.

Ad arg. 14. responsum est. Episcopos enim ex vocatione, & officio non sunt iudices rerum secularium, aut Reipublicæ rectores, sed donatione & vocatu Principum, quamuis Ecclesiā iussu Episcoporum suam habeat in iudicijs constituendis quandam libertatem, vt ex S. Paulo docui. In prima vero Ecclesiā Principes non fautores, aut patroni, sed carnifices erant Episcoporum, nec dignitate illi eminebant, sed in speluncis & cauernis terræ delitescabant.

Hæc ille non modo contra Catholicos, sed Lutheranos & Caluinianos, qui varijs locis Episcopali titulo, & potestate tam seculari, quam spiritali, sed magis seculari vtuntur. Obijciunt alij multos abuti opibus Ecclesiæ. Verum est, sed abusus ad vitia hominum pertinet, non autem ad ordinis confusionem. Multi

Paulus tribunalis constituit.

Princeps ordinari potest, nec ideo principatum amittet.

Abusus opii
est etiam in
secularibus

Scharpius
Mennon-
zot.

Magistra-
tus politici
auctoritate
sollunt.

Pradican-
tes omnia
iudicia tol-
lunt.

Omnis lex
obligat.

Magistra-
tus loco Dei
imperat.

Si consien-
tia nulla sit,
penam sa-
cile eludunt
aut susci-
piunt.

Multi diuitum lasciuunt in luxurijs suis, non ta-
men ideo rerum suarum Domini esse desinunt. Sic i-
pse Scharpius de magistratu, q. 1. obj. 7. argumentum
Anabaptisticum proponit. Multi Principes abutuntur
potentia, & pauci fuerunt boni. Respondet: Est captio ab
Accidente, quia vitia personarum non vitiant officium, simile est,
Iudas fuit malus, ergo Apostolicum officium reiiciendum. Ne-
gatur sequi, Deinde plures fuerunt boni reges.

Idem plane sibi responsum putent qui res ipsas
propter abulum sublatas cupiunt.

§. 6. Alterum Sectariorum axioma est. Leges ci-
uiles, seu leges magistratum non obligare in consien-
tia, ita de Magistratu Scharpius quaest. 2.

Hinc consequitur primo. Ex sententia aduersario-
rum omnem vim legum, auctoritatemq; magistratus
eneruari, atq; abjici. Si enim conscientiam leges ci-
uiles non constringunt, ergo nec imperium magistratu-
rum. Nam legem ita ita definit Scharp. q. 1. Lex nihil al-
iud, quam regis iussio. Si igitur praecipua iussio, quae fe-
rendis legibus constat, non obligat conscientias sub-
ditorum, multo minus alia, quae minore studio, so-
lennitate, curaq; promulgantur. Secundo. Hinc ori-
ginem videmus conturbatae pacis in Germania. Post-
quam enim sine crimine leges ciuiles migrare se posse
audierunt homines, quos ante leges vix regebant,
quicquid moliri contra leges potuerunt, id licitum
duxerunt; hinc contemni edicta Caesarea, eludi iudi-
cium Camerae, vexari leges omnes, sententiaq; iudi-
cium, si enim conscientiam non obligat legislator,
nec metus vindictae incumbit, cur pareant illi legib.
quibus id damnosum est? Huic igitur sententiae dis-
cordias, & clades tribunalium debemus, hinc tot ex-
orta lites, & causarum pendendum ac revidendarum
rixosa immortalitas.

Quam vero illi perniciose, grauiterq; errent, mul-
ta nos docent. Nam legis communis est ratio, vt ob-
liget, non modo ad penam, sed etiam ad culpam, nisi
speciatim id excipiat. Nec rationem eleuat Schar-
pius, cum ait, Ius in conscientiam habere neminem, nisi so-
lum Deum. Quia ius hoc in conscientiam a lege Dei di-
manat, si enim magistratus vicarius est Dei, ergo loco
Dei imperat, obediendum est igitur tanquam a Deo
missio, ideoq; peccant, qui illi repugnant. Deinde q. 2.
licet, inquit Scharpius, pauci familias liberos, & seruos
disciplina regere, castigare, praemijs afficere, ergo &
magistratui, qui est pater Reipublicae. Conclude am-
plius, ergo & obtemperandum est subditis, sicut filiis.
Inter grauiora enim peccata filiorum refertur parenti-
bus non obedire. Hinc idem Scharp. q. 1. Magistratus
dicuntur Dei, quia a Deo instituti Dei locum tenent Iosue 1. o.
v. 35. & qui magistratum reiiciunt. 1. Sam. 6. 7. ergo. Offi-
cium cuius leges praescribit Deus, est a Deo: at magistratus le-
ges praescribit Deut. 17. & alibi, ergo.

Qui dantur & mittuntur a Deo, vt serui Dei etiam propter
bonum Ecclesiae, illorum officium est bonum, & inter Christi-
anos tolerandum. At Magistratus sunt tales, E. vide Prou. 8. 15.
Is. 10. 5. & 45. 1. Ier. 27. 6. Ez. 29. 20. Dan. 2. 34. & alibi, ergo.

Et deinceps praecipitur in N. T. vt magistratui nos subiti-
ciamus, vel Ethnicis Matth. 22. 21. Rom. 13. 1. & seq. Tit. 3.
1. Per. 2. 13. Ergo multo magis licet subesse magistratui Christi-
ano, & si licet subesse magis quia praesse, ergo subesse magis con-
trariatur libertati Christianae quam praesse, quia autem Deus
praecipit, est bonum, & inter Christianos tolerandum, ergo.

Cum autem lex sit iussio magistratus omnino ob-
ligat, quamuis sit de re alioquin indifferente. Exem-
plo sit lex Anglicana, Ne die mercurii carne vescantur in-
cola. si non potest ad hoc obligare conscientias Rex,
clam igitur omnibus liberum est, quemadmodum
ante legem, vesci carnibus, nec quicquam juris in a-
nimis Rex obtinet.

Non est dissimulanda Satanar in subuertendo or-
dine, & disciplina consilium. Initio turbatum, Prae-

latorum Ecclesiae auctoritatem, potestatemque, &
leges disputando conuellerant, Magistratum politi-
cum tueri se profitebantur, imo multum etiam juris
in Ecclesiam vltro largiebantur. At vero vbi Ecclesi-
asticas leges vi, arte, vitiosisq; opprefferunt, Politicas
aggrediuntur, earumque neruos dissolunt. Minus
enim illis, quam Ecclesiasticis tribuunt. Sic enim
Scharp. q. 2. Si leges Ecclesiasticae non obligant conscientiam
extra casum scandalis, & contemptum, tum multo minus ci-
uiles. Ecce tibi, leges ciuiles infra Ecclesiasticas po-
nunt, quid aliud superest, quam vt quemadmodum
Canones Luther. in cinerem redegit, ita quoq; Pan-
dectas, Codicem, omnes Nouellas, omnia Germani-
ae iura totam Cameram, atq; adeo iustitiam ipsam
exurant?

Tertium axioma est; Licere magistratus ipsos oc-
cidere. De quo errore in libro de Syncretismo actum
est a me, sed a quodam anonymo quaedam sparsa in-
tellexi, de quib. alibi breuiter lector instruendus est.

CAPVT X.

Vita Ecclesiasticorum laudabilis com- mendata.

§. 1. **M**Ores Sacerdotum ad Reipubl. salutem, vel **Mores Sa-**
euerfionem valere, omnis aetas docuit. Ex-
empla enim potentum in vulgus manant, exempla fa-
cerdotum pererrant. Qualis sacerdos talis popu-
lus, quin imo vulgus Deum talem arbitrat, quales
vidit illius ministros. Deos adulteros, homicidas,
fures, perjuros antiquitas finxit, vt caelestium exem-
plo sua scelera excusaret, inde in theatro spurcitia, in
circo furoribus, in amphitheatro crudelitate, vbi que
scelerib. colebantur. Daemonum assectae, & ministri
ipfos Deos suos proxime moribus exprimebant. Orbi
quidem vniuerso sacra exempla debent Sacerdotes,
Deo autem omnia, tanto impensius, quanto arctius
illi conjunguntur.

Hoc nos iura nostra docent caus. 2. q. 7. can. 41. Nos
si competenter aliquid egimus, & subditis iusta legis tramitem **Error Sa-**
non conseruauimus, vestro ac missorum vestrorum cuncta vo-
luntus emendare iudicio: quoniam si nos, qui aliena debemus **cedotum po-**
corrigere peccata, peiora committimus; certe non veritatis di-
scipuli, sed (quod dolentes dicimus) erimus praeter ceteros erroris **puli permi-**
magistri; Inde magnitudinis vestrae magnopere clementiam **ties.**
imploramus, vt tales ad haec, quae diximus, perquirenda Missos
in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, & can-
ctis (quemadmodum si vestra praesens fuisset imperialis gloria)
diligenter exquirant; & non tantum hac sola, quae superius di-
ximus, quaerimus, vt examini sum examinent: sed siue minora,
siue etiam maiora illis sint de nobis indicata negotia, ita eorum
cuncta legitimo terminentur examine: quatenus imposterum
nihil sit, quod ex eis indiscussum, vel indefinitum maneat.

§. 2. Cum igitur omnes causae cur bene viuendum
sit, in Clericis conueniant, illis tamen illa, quae ad ex-
empla pertinet, est peculiarissima. Nam cum in alto
loco sint, cum arctiore disciplina viuunt, cum primo
motori immobili propinquius haereant; conspectio-
ra sunt eorum errata, magis defleunt, & efficacius
omnia conturbant. Nec tamen ita famam vereri de-
bent, vt etiam conuitia, & calumnias vitare se possent
confidant. Recte hac de re nos canones instruunt.
caus. 11. q. 3. can. 55. Inter verba laudantium, siue vituperan-
tium ad mentem semper recurrendum est, & si in ea non inue-
nitur bonum, quod de nobis dicitur, magnam tristitiam gene-
rare debet: & rursum si in ea non inuenitur malum, quod de
nobis homines loquuntur, in magnam debemus letitiam prosi-
lire: Quid enim, si homines laudent, & conscientia nos accuset? **Inter lau-**
aut quae debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola consien- **dantes, &**
tia liberos nos esse demonstret? Habemus Paulum dicentem **reprehen-**
(gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae) Iob quo- **dentes sola**
que dicit. Ecce in caelo testis meus. Si ergo est nobis testis in caelo, **conscientia**
testis **iudex est.**

Dissoluen-
da Reipubl.
initium a
prelatis, si-
nus in prin-
cipib.

Mores Sa-
cerdotum po-
puli permi-
ties.

Error Sa-
cerdotum po-
puli permi-
ties.

Vitia Cl-
ricorum po-
tentius con-
moneant.

Inter lau-
dantes, &
reprehen-
dentes sola
conscientia
iudex est.

Graue est
sacerdotem
inebriari.

Pena ebrii
Clerici.

Ebriosus ex
communi-
catur.

Ebriofus ine-
mendabilis
morae mul-
tandi.

Prudentia
publica per-
sona neces-
saria est.

Negociorū
cognitio E-
piscopis ne-
cessaria.

Simplicitas
impedit ab
Episcopatu.

Ornatus E-
piscopi est
modestia.

tum mentis evertit; quanto magis noui Testamenti Sacerdotes odisse conuenit ebrietatem? Nonne si crimen est inter nidores bubularum, & ouillarum carniū, inter cruores hircorum, & vitulorum, inter ignes, & sartagine ebrium versari; crimen non erit, ebriosi ructibus sanguinem filii Dei, sanguinem Testamenti miscere? Deum ac Dominum inter vinorum postridiana incendia manducare? Egregie igitur Concilium Agathense cap. 4. Ante omnia Clericis vitetur ebrietas, quā omnium victorum fomes ac nutritrix est. Itaque eum quem ebrium fuisse confiterit, ut ordo patitur, aut triginta dierum spacio a communione statuimus submouendum, aut corporali subdendum supplicio.

Hos canones in vltimū reduci velim; nam si prisca disciplina non modo laxatur, sed etiam dissoluitur, quid tandem sperandum est de moribus? Quantam olim in Christianis temperantiam fuisse credendum est, Cum Eutyrianus Papa ediceret. Magnum ebrietatis malum, vnde omnia vitia pullulant Christianis, omnibus modis cauere precipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum esse decernimus, vsque ad congruam emendationem. Et tunc conatus vitis magnis non defuit. Otto Cardinalis Episcopus Augustus Vindelicorum, Anno 1548. Synodum celebrauit, in qua ita statuitur. Item qui ebrietati, & crapula, & commensationibus perpetuo dediti sunt, & inhaerent, & maxime qui festos dies, aut noctes in tabernis exiguunt, illi post factam confessionem venerabilis huius Sacramenti sumptione per triginta dies est interducendum, ut ab his vitis se emendent. Quod si sacerdos nolint iuxta canonum decreta etiam morie multandi sunt. Non est nimium seuera illa censura. Nam Deuteronom. 22. 18. ita Deus iudicauit. Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audiat patris aut matris imperium, & coercitus obedire contempserit: apprehendent eum, & ducunt ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentque ad eos: Filius iste noster proteruus & contumax est, monita nostra audire contempsit, commensationibus vacat, & luxuria atque conuiuiis: lapidibus eum obruet populus ciuitatis: & morietur, ut auferatis malum de medio vestri, & vnuerfus Israel audiens pertimescat.

§ 8. Prudentem, *σοφειρα* vocat Graecus, quod temperantem aliqui interpretantur. Temperantia pauciterque prudentia exigitur; hic prudentiam intelligo, nam de temperantia partibus sapientius mentio fit. Non sane sufficit ad Episcopatum recte gerendum sancta simplicitas, sed magna circumspectio inter tot malos necessaria est. Oportet ordinandum esse prudentem, quod contra eos notandum, qui sub nomine simplicitatis exculant stultitiam Sacerdotum. distinctione 39. Sacerdotum labia custodiant scientiam, & legem requirunt ex ore; Verum hoc loco de prudentia gubernandi agi constat, quā interdum eximius, & sanctis alioquin doctoribus deest. Ideoque & secularium negotiorum peritus esse debet; nam illorum tractatio ad pietatem saepe utilis, interdum est necessaria. ita Gregorius, Clero & nobilibus Neapolitanis epistola 40. libro 8. Petrus Diaconus (distinctione 39. capite 1.) quem a vobis electum asseritis, omnino (ut dicitur) simplex est: & nostis, quia talis hoc tempore in regiminis debet arce constitui, qui non solum de salute animarum, verum etiam de extrinseca subiectorum vtilitate, & cautela sciat esse sollicitus.

§ 9. Ornatum, *κοσμιον*, compositum alii vertunt, seu habitum composito. intelligo eum, qui victu, habitatione, vestitu, decentem modestiam praefert, qui verbis moderate vitur. Plaro lib. 1. Polit. vocat *κοσμιος*, qui facies sunt, & *εὐνοιοι*, affabiles, comites. Medium enim multorum omnibus accommodare sese, omnibus prodesse oportet. De hac *κοσμιότητι*, seu modestia ornatus, accipio tot canonū praeceptiones di-

stinctione 41. capite 5. Parsimoniam cum veste humilis (Concilio Granatensi. capite vltimo.) non reprobamus, sicut etiam ornatum propter curam corporis non superuacuum (*ἀναγκασιον*) laudamus: dissolutos autem, & fractos in vestibus incessus non recipimus. Et aurea est regula Concilio Carthagenensi. 4. Clericus professionem suam & habitum, & incessu probeat; & ideo nec vestibus, nec calceamentis decorem quarat. Non enim venerat Concilio in mentem periculis postumas vanitates praedamnare. Incompositio corporis inaequalitatem mentis indicat. Mutabilis ille est, & conscientia affigitur, cuius modo est citus, modo tardus incessus.

§ 10. Hospitalem; Diuitem igitur esse oportet; aut a populo accipere, vnde hospitalitatem seu *ἐπιμελειαν* perseveranter exercere possit. Hospitalis vero (distinctione 42.) sacerdotem oportet esse, ne sit in numero eorum, quibus in iudicio dicitur (Hospes eram, & non suscepistis me.) Quicquid apostolum secutus, alios ad hospitalitatem debet invitare, quemodo hospitalitatis exhortator poterit esse, qui domum propriam hospitibus claudit? Si enim Sacerdos primum a seipso, & a domestica Ecclesia sua debet exigere, quod postea populus imperet: si primum, Christum imitando, ipse debet facere, quā postea populum doceat, necesse est, ut pauperes hospitio recipiat, quo ad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos attrahat.

Zelandum esse pro hospitibus, quia hospitalitas etiam apud barbaros inuolabilis custoditur, nos monent canones, 32. quæst. 7. offerebat. Imo 16. quæst. 1. quoniam. Res Clericorum vult esse communes hospitali. Maxime tamen praelatis ea virtus conuenit, quia cum habeant vnde possint esse liberales, debent & velle. distinct. 89. volumus, & 12. quæst. 1. quia. Olim sane tanti ea res fuit, ut Gregor. Archidiacono Florentino neget confirmationem Episcopatus, si tenax sit, ut eius domum nullus amicus introeat. distinct. 85. Archidiaconum. Hospitalis igitur esse conuenit, qui alios cohortari ad hospitalitatem ex officio debent. Vtinam nunc in Clero sit ea *ἐπιμελεια*, quæ olim in laicis fuit. Carolus Rex Sveonum, eius, qui ter hospitium negasset, domum incendi iussit. Joannes Magnus 1. 4. c. 2. Neque dubito, quin multa praelatorum domus, multa monasteria in flammis abierint, quia adulatoribus, non hospitibus patuerunt.

§ 11. Doctorem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere. Ita sane explicatur quod in graeco legimus, *διδασκαλὸς* noster legit *διδάσκων*, eodem sensu, qui enim vere doctorem agit, ad docendum aptus sit, necesse est. Olim in Latino fuit, *doctorem* quod merito Hieronymus reprehendit. Maxima est, sanctissimaque functio Episcoporum, docere: id ipsi per se praestare debebant, si non ex ambone, idoneos suo loco collocare tenerentur, ut quodum errata ipsi sint luituri.

§ 12. Non violentum. Graecum textum, *ἀεὶ ἡσυχον*, Chrysostomus interpretatur, qui vino ardens effertur, & bacchatur; Syrus vinificatorem, Beza vinosum, quasi vino assidentem. Apostolus v. 8. Non multo vino deditum interpretatur. Est vero *ἀεὶ ἡσυχον* per vinum, & lasciuia, contumelias iniuriarumque adferre. Hinc apparet *ἀεὶ ἡσυχον* ebriosi peiores esse, cum ebrietati contumelias in alios adiungant.

§ 13. Non percussorem. *πληκτικον*, Chrysostomus: de maledico, & conuiciatore, sed non de verberum iniuriis intelligendum est Pauli dictum. Sed distinctione 86. cap. non liceat, veratur percutere suis manibus, etiam eos in quos corrigendi potestatem habet. Et distinctione 45. capite septimo. Deici iubetur Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, percutiens fideles delinquentes, aut infideles inique agentes. sic enim vitia non corrigunt, sed odio se, & timore

Vanitas de
ricorū quo-
rundam.

Hospitalis
esse debet,
quia doctor
est liberali-
tatis.

Praelati ho-
spitales san-
to.

Inhospitali-
tatis pena.

Percutere
non licet.

more subditos onerant. Deponendi igitur illi qui Clerici militiam sectantur, qui noctu urbium plateas infestant, obuiisque cadunt. Quos potius domesticos, & vrbicos latrones, quam Clericos dixeris. Si enim Clericus in sacris ordinibus, non potest esse tabellio in causa criminali, vt est libro tertio decret. Ne clerici. &c. capite octauo. sicut te. Si Clerici nec dictare, nec proferre sententiam sanguinis debent, nec quicquam exercere per quod ad sententiam sanguinis tendatur, vt hoc loco tradunt, si Clericus arma portans priuilegio Clericali excidit post trinam monitionem. de sentent. excommunic. cap. In audientia. Quid illi merentur qui per iniuriam alios percutiunt?

Clerici gra-
satores eli-
minandi.

Facilis sit
clericus, &
cedat.

Pacificus sit
clericus.

Clerici cu-
pulas pre-
cipiat.

Cupiditas
negociorum
causa.

Domici-
cus, foris o-
culatus non
erit.

§ 14. Sed modestum. *ἐμετρώ*, æquum, de suo iure facile remittentem; nihil enim grauius, quam rigidi iuris exactio, si in principe sit. Nam inde contentio, odiumq; nascitur. Ideo & Dominus fratri septuagies septies vsque remitti imperat.

§ 15. Non litiosum. *ἀμαχόν*, à contentionibus & pugnis alienum. contra eos distinctione 46. capite primo. Ecce, quare litiosi prohibentur in episcopos ordinari. Est & alia causa huius prohibitionis. Litiosi namq; vel adulationibus animos principum sibi conciliant: vel fratribus suis detrahendo, infamia notam ingerunt; vel inter fratres discordiam seminando, seditionem: nunquam facere cessant: quæ omnia in prelatis damnabilia esse probantur.

Denique distinctione 90. Litigantes in concordiam vocare Sacerdos, non ergo ipse litigare debet.

§ 16. Non cupidum. Non turpe lucrum sectantes; *ἐν ἀσχεγέσει*, non turpilucrum, vt loquitur Hieronymus ad Heliodorum. Cupido Clericos secularium audios negociorum facit, in quibus nonnulli pro dolor ipsis secularibus sunt versatiores. omnia ista complexa est Moguntina Synodus sub Carolo Magno capite decimo quarto. & sub Rabano Episcopo capite decimo tertio. recitatur libro tertio decretal. titulo quinquagesimo. Multa sunt negotia secularia de quibus pauca perstringamus, ad quæ pertinet omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus iusto appetit homo, turpe lucrum est: Munera iniusta accipere, vel etiam dare: Pro aliquo seculari quasiu, precio aliquem conducere: Contentiones, vel lites, vel rixas amare: In placitis secularibus disputare, excepta defensione orphanorum, aut viduarum: Conductores secularium rerum, aut procuratores esse: Turpis verbi vel facti esse ioculatorum, vel iocum secularium diligere: Aleas amare: Ornamentum inconueniens proposito suo querere: In delicijs viuere velle: Gulam & ebrietatem sequi: Pondera iniusta, vel mensuras habere: Negotium iniustum exercere: Nec tamen iustum negotium est contradicendum propter necessitates diuersas, quia legimus sanctos Apostolos negotiati fuisse: & in regula Beati Benedicti precipitur prouideri per quorum manus negotia monasterij procurantur: Canes & aues sequi ad venandum: & omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia, & his similia, ministris altaris DOMINI, necnon & monachis omnino contradicimus; de quibus ait Apostolus: Nemo militans DEO, implicat se negotijs secularibus. Et in Concilio Lateranensi vetatur esse procurator generalis principis, vel iustitarius. In Concilio Londonensi. luci causa negotiatio prohibetur.

§ 17. Sui domui bene prepositum. Vt bene præsit domui suæ, opus est, vt neque res suas dissipet, nec malis artibus adaugeat, deinde vt domesticos in officio, disciplinaque contineat. Quomodo integram diæcesin administrabit, qui vnus domus potens non est? quomodo tot viris prudentibus, nobilibus, addo callidis, malitiosis imperabit, si domitutoris eger? Si domui suæ præesse non nouit, id

vel ab insigni negligentia, vel imprudentia procedit, quorum vtrumque Reipublicæ noxium est.

§ 18. Filios habentem subditos cum omni castitate. Si qui filios habens fideles, non in accusatione luxuria, aut non subditos.

Castitatem noster interpretes intellexit per *ἀκατάστατον*, quia accusationem luxuriæ remouet: Si vero filios, hoc est, suum sanguinem negligit, quomodo Ecclesiæ curam habebit?

§ 19. Non neophytum. Non vetat iuuenem eligi, sed neophyton, recens conuersum, & religione imbutum: ne in superbiam elatus, incidat in iudicium, & damnationem, qua diabolus damnatus est, qui de cælo propter superbiam cecidit. Pulchre omnino Gratianus distinctione quadragesima octaua. Prohibentur etiam neophyti in episcopos ordinari, vt qui heri erat catechumenus, hodie non fiat Episcopus; qui heri erat in theatro, hodie non sedeat in Ecclesia: qui vespere erat in circo, hodie non ministret altario: qui dudum fuerat fautor histrionum, hodie non sit consecrator virginum. Causa autem huius prohibitionis est secundum Apostolum, ne elatus in superbiam, tamquam religio Christiana plurimum eo egeret, incidat in ruinam diaboli. Momentaneus namque Sacerdos nescit habere humilitatem, obseruare modos personarum, vel se contemnere: non ieiunauit, non fleuit, non se correxit, non pauperibus erogauit. In arrogantiam (que est ruina diaboli) incidunt, qui puncto hora necdum discipuli, sunt magistri.

Concilij Niceni canon ille est. Quoniam multa siue per necessitatem, siue ex quacunque causa contra regulam gesta sunt, ita vt homines ex vita Gentili nuper adhuc catechizati, vel instituti, statim ad spiritalem baptismum venissent, & continuo cum baptizati sunt, etiam ad episcopatum, vel ad presbyterium prouecti sunt; recte igitur visum est, de cetero nihil tale debere fieri. Nam & tempore opus est, vt sit catechumenus; & post baptismum multa probatione indiget. Euidens namque est Apostolicum præceptum, dicens: Non neophytum, ne forte elatus, in iudicium incurrat, & laqueum diaboli. Si vero procedente tempore aliquod peccatum admiserit, & conuictus duobus vel tribus testibus fuerit; cesset à clero qui huiusmodi est. Si quis vero præter hac facit, tanquam contraria statuti Sancti Concilij gerens, etiam ipse periclitabitur de statu sui cleri.

§ 20. Oportet autem illum & testimonium bonum habere ab his, qui foris sunt; vt non in opprobrium incidat, & laqueum diaboli. Optime Hieronymus ad Oceanum. Quale principium, talis est & clausula qui irreprehensibilis est non solum à suis domesticis, sed ab alienis consono ore laudatur. Tanta olim fuit æstimatio Episcoporum, vt ipsi gentiles frequenter causas suas ad eos deferrent.

§ 21. Diaconus similiter pudicos. *σεμνός*. Pudicos animo, deinde corpore, 32. quæstione quinta. itane. Nam pudicitia non est in corpore, nisi in spiritu sit insita castitas. Neque casto spiritu, vel lingua, vel oculus est impudicus. *Σεμνότης* alioqui est virtus speciosa, castitatis comes, in verbis gestibusque decens verecundia grauitasque omnino talis, qualem in filia, filioque ingenuæ, pudiceque educatis seuerus pater amat, & probat. Arist. Rhet. 2. *Σεμνότης ἐστὶ μαλακὴ καὶ ὑπερβαρὺς βασις*; grauitas non aspera, aut superba, sed bene morata.

§ 22. Non bilingues. *μὴ διλόγος*. Os bilingue Deus detestatur. Prouerb. 8. 13. Timor Domini odit malum: arrogantiam, & superbiam, & viam prauam, & os bilingue detestor. Et 18. 8. Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa perueniunt vsque ad interiora ventris. Et Ecclesiast. 5. 17. Super furem enim est confusio & penitentia, & denotatio pessima super bilinguem. Et 6. 1. Noli fieri pro amico inimi-

Ecclesiam
regere non
potest, si fi-
lios exleges
esse sinit.

Si non neo-
phytus, quo-
modo puer?

Virtutum
habere ab his,
qui foris sunt;
vt non in opprobrium incidat,
& laqueum diaboli.

Pudicitia
verborum
& gestuum.

Sinceritas
diaconorum.

inimicus proximo: improprium enim & contumeliam malus hereditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. Et 28. 15. Sufurro & bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.

Non igitur mirum est, si Apostolus diaconos requirit non bilingues, cum homines quoscunque bilingues diuina sinceritas detestetur.

Cur adeo
diaconis sin-
ceritas com-
mendatur.

§ 23. Verum in diaconis causa peculiaris est. Minister est sacerdotum diaconus, distinctione 99. Dominus, sed tamen honoratior plebe; non aliter plebi, aliter sacerdoti loquendum, ne schisma faciat; oculus est Episcopi oberans, & circumlustrans, 93. distinctione, itaque magna opus cautione, ne vel incaute notet, vel indiligenter, aut prae referat, ex monitore delator. Assistit Episcopo praedicanti, ne ab amulis infestetur, distinctione 93. diaconi qui. Praestit Ecclesiae huius, ideo saepe supra sacerdotes & Episcopos sese extulerunt diaconi, captato populi fauore, quod maxime bilingues facit, dum hinc ambitiose populo, inde fallaci adulatione Episcopo se insinuat. Jam olim se quidam presbyteris aequabant. Concilio Niceno capite decimo-quarto. Et Toletano quarto, capite trigesimo octauo. & Hieronymus ad Euagrium Epistola octuagesima quinque. sinceritas itaque in diacono requiritur, ut Deum, Episcopum, presbyteros ex animo honoraret, illis ministraret, nullo modo obrectando maioribus, ipse maior fieri conetur.

Quid igitur os bilingue? Hebraeus vocat חֲפִזָּה quod apud 70. vertitur διασκευάζων ἰδίῃ καὶ ἑτέρῃ, peruersus vis malorum. alij os peruersitatum, os versutiarum, Theodorus ὁμιλῶν, intortum os. Nolter omnium accuratissime. Os bilingue, nam חֲפִזָּה est vertere, conuertere, in aliam formam mutare. itaque 70. vertere solent: ὁμιλῶν, διασκευάζων, μεταβαλλῶν, κυλῶν. & quod hic ponitur חֲפִזָּה, Prouerb. 23. 33. σκόλια. & Prouerb. 17. 21. dicitur חֲפִזָּה אִישׁ, ὁμιλῶν, vir mutabilis, versatilis, vir mutatum; proprie vir contrarietatum. nam חֲפִזָּה, vel חֲפִזָּה, est contrarium, vel contrarietas. Ezechielis decimo sexto, trigesimo quarto. Puerilitates igitur significat, cum contraria in corde versat, & varie loquitur, quod est proprie διλογον esse, seu διλογισσιν, lingua illa serpentum est bisulca, veneni instillatrix, lingua illa διχόμυθος, dicitur Graecis. quae vel ita fallit, ut sermo prolatus discrepet ab interno, & qui apud alios atque alios, alius est, atque alius. Ecclesiastici decimo octauo, decimo sexto. vocatur ἄσπετος ἑλκή, lingua tertia, quod inter duas quasi media utrinque dilectas secat. Vide doctissimum Delrium in sacris adagiis. Sunt vero linguae peruersitatum, cum veritatem inuertunt, vane promittunt, laudanda culpant, praua dilaudant, praesentibus adulantur, abfentes rodunt, ad gratiam audientium contraria loquuntur.

Fides & mo-
res coniun-
gendi.

§ 24. Habentes mysterium fidei in conscientia pura. Non monet ne efferant, quae domi geruntur, hoc enim non est habere mysterium in conscientia pura, sed credi sacris mysterijs ab illis omnino vult; cum diaconi potestate accepta docere possint; deinde quia conscientia relicta, vel suppressa fidei naufragium imminet. Neque enim haec res vlla apostatam fecit, nisi conscientia scelerum perpetratorum, vel sperata licentia faciendorum.

Probatio or-
dinandorum
neglecta, fa-
cit ut impro-
bi ordinen-
tur.

§ 25. Hi autem probentur primo, δοκιμαζόμενοι πρῶτον. Nunc hoc negligitur, & quod dolendum est, ubi viget etiam disciplina, non satis probantur ordinandi. Hinc omnium malorum origo, dum ad ordines sacros admittuntur indigni, si non pecunia, saltem fauore, ignorantia, probationis omissione. In Ecclesiis nonnullis scrupulosissime nobilitas quaeritur, virtus negligitur. Hoc quam-

diu non corrigitur, non est speranda reformatio, quia turpius eicitur, quam non admittitur clericus. Neque de hac neglectione vlla species excusationis adduci potest, cum sint tot canones, qui probationes & testimonia exigunt. Haec res materiam obloquendi cunctis haeresibus dedit, imo haereses creauit, dum in factarium Domini admitti vident eos, qui sinistra fama in mundo vixerunt. Quid haeretici obijciant omnium inuectiue clamant. Specimen dabo ex Erasmo eorum prodromo. In caput tertium Timothei. Quin illud magis mirum, cum tot egregias dotes requirit Paulus in Episcopo, ceteris praetermissis, solus vxoris habetur ratio. Admittitur incestus, admittitur homicida, admittitur pirata, admittitur sodomita, sacrilegus, parricida, denique quis non? solus digamus excluditur ab hoc honore, qui solus nihil admisit. Mirum est autem ut quidam virgeamus ac pliusquam mordicus teneamus, ad quadam prorsus conuientes. Si quis perpendat horum temporum statum, quotam portionem hominum monachorum greges occupent, quotam sacerdotum & clericorum collegia: deinde perpendat, quam pauci e tanto numero vere seruent vitam castimoniam, tum in qualibet generis quam innumeri deuegant, quanto cum probro complures palam incesti sint & impudici, fortassis iudicabit magis expedire, ut iis qui prorsus non continent, ius fiat publici matrimonij, quod absque mala fama, pure sanctaeque colant, potius quam infelicitate ac turpiter libidinentur. Nunc calibes habet mundus quam plurimos, castos perpaucos: quanquam nec is castus est, qui videretur non attingit, quia non licet. Sed etiam atque etiam vereor ne census Ecclesiastici castrent hodie clericos veracius quam pietas, dum metuimus, ne quod tenemus intercipiatur, aut certe nihil accedat.

Improbior-
dinati here-
ses creant.

Hyperbolice vitia extollit, ipse apostata & defector, qui bene loqui de illis quos male deseruit, non potuit, ne fugam suam accusaret. Hoc tamen verum est, in sacerdotibus DOMINI fuisse Offensios, & Phincas, Jafonas, & Caiphas, nec magis mirum id longo saeculorum tractu aliquoties contigisse, quod tempore DOMINI accidit, ut Judas proderet, discipuli negarent. Remedium tamen est, ante datos ordines instituta probatio, qua neglecta Episcopi, praetique causa malorum sunt, & quamuis ipsi mysterium conferunt in conscientia pura, li tamen cito manus imponant non probatis, communicant peccatis alienis, illis tanquam suis damnandi, quia negligentia, & cooperatione sua fecerunt. Verum de illis alio tempore agam. Neque enim dissimulandum est, quod publicum & notorium est.

Et maledi-
cta essent
tollatur ec-
clesia.

Examina-
tores ordi-
nandorum
malorum
peccati ut
suis dam-
nantur.

§ 26. Nullum crimen habentes. Si quis sine crimine est. ἀνελάττος vocat, quorum ea sit non modo integritas, sed etiam fama integritatis, ut crimen illis imponi, & in iudicium vocari non possint. Est enim ἐλαττωα atrox iniuria, propter quam praetor actionem dare solet. Si Clericus infamia laborat, nec conuinci potest, iurciurando se purgat, 15. quaestione quinta. infamis, & 3. quaestione quarta. nulli, & quaestione quinta. omnes. 4. quaestione prima. diffinimus; quomodo Clericus infamis esse potest? cum infamia Clericorum propter aliorum scandala maxime postulet purgationem? 2. quaestione secunda. presbyter.

§ 27. Dei dispensatorem. Est enim ΔΕΙ οἰκονομῶν, bonorum maximorum, hoc est caelestium dispensator. Secundaria igitur de rationibus, commodisque sit cura, oportet. De officio Episcopi in dispensandis rebus externis constituit Concil. Antiochenum, 12. quaest. 1. cap. 23. Episcopus Ecclesiasticarum

regum

Episcopi ex clericorum iudicio res dispensent.

verum habeat potestatem ad disputandum erga omnes, qui indigent, cum summa reuerentia, & timore Dei. Participet autem & ipse quibus indiget (sitamen indiget) tam in suis, quam in fratrum qui ab eo suscipiuntur, necessarijs vsibus profuturis, ita vt in nullo qualibet occasione fraudentur, iuxta sanctum Apostolum sic dicentem. (Habentes victum, & tegumentum his contenti sumus.) Quod si contentus istis minime fuerit: conuertat autem res Ecclesie in suos vsus domesticos, & eius commoda, vel agrorum fructus, non cum presbyterorum conscientia, diaconorumque pertractet, sed horum potestatem domesticis suis, aut propinquis, aut fratribus, filiisque committat, vt per huiusmodi personas occulte res ledantur Ecclesie, synodo prouincia paruasque persoluat. Si autem & aliter accusetur Episcopus, aut presbyter, qui cum ipso sunt, quod ea, qua pertinent ad Ecclesiam, vel ex agris, vel alia qualibet Ecclesiastica facultate sibi inuit vsu perpendit, vt ex hoc affligantur quidam pauperes, criminationi vero, & blasphemijs tam sermo predicat ionis, quam ij, qui dispensant, taliter exponantur, & hoc oportet corrigi, sancta synodo id, quod conceder, approbante.

Contumacia in societate noxia.

§ 28. Non superbum. ἀυδάδν vocant, praefractus, & iudicio suo nimium innixos. Vitium enim hoc est, τὸ ἐμπύκτων, non κοινωνικόν, qui enim seipsi contenti, in consortio aliorum non degunt, facilius praefracti euadunt. Itaque humilitas sacerdoti commendatur, ne nouas opinionis ex scriptura conflagat diff. 30. haec autem, ne auferre, sed manifeste subditos corrigat. diff. 4. 5. licet nonnunquam.

§ 29. Non iracundum ἐργάδν, iracundiae fons est superbia, quae enim opinio contemptus. Magnum vitium, quia iratus putat omne iustum, quod facit. de hac vide it. q. 3. ira. & 5. q. 1. velut. & 5. q. 2. Irati enim dum aliena peccata corrigere student, grauiora committunt.

Bonorum consortium bonitatis iudicium.

§ 30. Benignum, ἐράδν. Ad res & personas referunt. Rectius ad personas: est enim Episcopi insignis ornamentum erga viros bonos benignitas; erga improbos, leues, auaros, aueritas probatur. Nemo enim talibus viris deditum, esse probum arbitrat. Nam suspectus Clericus, aut laicus domum Episcopalem infamat, Judaeus detestabilem facit. Praclare statutum de Episcopi familia 2. q. 7. can. 58. Cum pastoris vita esse discipulis semper debeat in exemplo, plerumque clerici, qualis in secreto sit vita sui potestis, nesciunt, quam, vt dictum est, saeculares pueri sciunt. De qua re praesenti decreto constituitur, vt quidam ex Clericis, vel etiam monachis electi ministerio cubiculi pontificalis obsequantur, vt is, qui in loco regimini est, tales habeat testes, qui vitam eius in secreta conuersatione videant, qui ex visione sedula exemplum profectus sumant.

Iustitia procul sit quae ab hostibus laudetur.

§ 31. Iustum. Iustitiam non in vita modo, sed in iudicio; cum enim tanquam Dei loco iudicet, cum a partibus crebro arbitri deligatur, omnes iustitiae numeros accurate cognoscere, & seruare studeat.

§ 32. Sanctum, ἁγιον. Duplex est in sacerdote sanctitas, prima sacramentalis, altera vitae innocentia 1. q. 1. Dominus. Nobilis est sententia distinctionis 40. cap. 3. Nos qui praesumus, non ex locorum, vel generis dignitate; sed morum nobilitate innotescere debemus: nec vrbium claritate, sed fidei puritate. Et 2. Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, iam cum Christo regnantium: quia hinc dicitur; non sanctorum filii sunt, qui tenent loca sanctorum; sed qui exercent opera eorum. Et 12. Multi sacerdotes, & pauci sacerdotes; multi nomine, pauci opere. Videte ergo quomodo sedetis super cathedram; quia non cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram; non locus sanctificat hominem, sed homo locum; non omnis sacerdos sanctus, sed omnis sanctus sacerdos. Qui bene sedet super cathedram, honorem accipit ab illis, qui male sedent; iniuriam facit cathedra, ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim sedens, si quidem bene vixeris, & bene

docueris, omni index es: si autem bene docueris, & male vixeris, tui solius condemnator eris. Nam bene viuendo & bene docendo, populum instruis quomodo debeat viuere: bene autem docendo, & male viuendo, Deum instruis, quomodo te debeat condemnare. Frustra de ordinibus sibi gratulantur, qui vitiis suis eos infamant. August. ad Valerium, epist. 148. diff. 40. ca. 7. Ante omnia peto, vt cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore facilius, & latius, & hominibus acceptabilius Episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio, si perfunctorie, atque adulatorie res agatur; sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & damniabilius.

§ 33. Continentem. ἐγκρατῆν, de Clericorum continentia multa statuta a patribus in conciliis, vt Niceno can. 3. 32. diff. interdicunt. Nannetenli cap. 3. Triden. sess. 28. de reform. cap. 14. Nicolaus 5. cap. 2. de vita & honestate Clericorum ita statuit. Si diligenter attendimus vitia singula, quae in conspectu populi, deus vilescere faciunt clericale, quam odibilis sit incestus in clero, crimen incestus huiusmodi, quod plerique propter illius impunitatem, sibi blandiuntur minime verecundum, imo quasi non foret peccatum non immerito cohibere compellimur, & praesertim eo propensius in curia nostra, quo illud ibidem videtur scandalosius, & ab alijs periculosius trahitur in exemplum. Hinc est, quod nos praesentis constitutionis edicto, vniuersis & singulis sedis Apostolicae officialibus, necnon quacumque Romana curia officia exercentibus, etiam ratione officiorum huiusmodi ipsius sedis officiales non censeantur, & alijs quibuscumque clericis eandem curiam sequentibus, districtius inhiibemus, ne quisquam ex eis concubinam publicè in domo suo, aut alibi, vt illius turpi commercio liberius vtatur, teneat, seu quicumque mulierem ad aliorum turpem vsu huiusmodi, vt quamcumque mulierem in praesentiarum tenuerit, nisi post praesentium publicationem in valuis Basilicae principis Apostolorum de vrbe, & in cancellaria nostra faciendam (quam etiam vim habere volumus monitionis peremptoria) infra nouem dies ab huiusmodi excessu realiter & cum effectu destiterit, ac concubinam seu mulierem ipsam penitus & omnino dimiserit, quodque quisquis in antea concubinam vel mulierem talem tenere praesumpserit, omnibus beneficijs suis ecclesiasticis, necnon quae in dicta curia obtinent vel exercent, officijs sint ipso facto priuati, illaque ex tunc possint per quoscumque alios libere impetrari, idemque priuati, necnon quicumque alij concubinas & mulieres huiusmodi, contra praesentem cohibitionem, tenere praesumentes, inhabiles censeantur ad beneficia obtinenda, & in dicta curia officia huiusmodi exercenda, nec illorum capaces efficiantur, nisi inhabilitatem suam antea, per dicta sedis litteras, obtinuerint aboleri, & interim per eos in praedictis gestia habeantur pro infectis.

Bene docere, & male viuere est sese condemnare.

Si angelo castitatis careas, oia per terram trabis,

Concubinam ruit statim beneficij priuantur.

Inhabiles sunt ad omnia beneficia.

In sacrificiis summa cura, vt recte omnia fecerint.

§ 34. Amplectentem eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem. Recte tractantem verbum veritatis. Quod posterius sumptum est a sacrificijs, ἐθροτομῶν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, recte secantem verbum veritatis, quemadmodum in victimis omnia recte secabantur. Vt nimirum verbum Dei recte legat, recte interpretetur, non de suo sensum commentus, sed ex contextu, patribus, conciliis, Ecclesia. Prouerb. 11. Διχαστούν ἀμῶν ἐθροτομῶν ὁδὸς. iustitia inculpati recte vias secant. Magnum vero studium requirit, hoc ipsum ostendit, quod ait, ἀντὶ τοῦ μέρους, contra conantes eripere, tueri, & defendere.

§ 35. Bonum Christi militem. Duplex militia est, spiritalis, & saecularis; spiritalem omnes militant, nisi qui victi, hostium captiui sunt, sed Clerici militia illius duces sunt, & antesignani, qui Leonem se praestent, totum exercitum facile conseruant. Quomodo militabunt? arma nostra sunt orationes, & lacrymae; 23. qu. 8. cap. 19. Reprehensibile valde constat esse, quod subintulisti dicendo, maiorem partem omnium Episcoporum die noctue cum alijs fidelibus tuis contra piratas maritimos inuigilare, ob idque Episcopi impediuntur venire, cum militum Christi su Christi seruire: militum vero saeculi saeculo,

Clerici duces sunt militiae spiritalis.

secundum quod scriptum est. (Nemo mittens Deo implicat se negotijs secularibus.) Quod si saculi milites seculari militia student, quid ad Episcopos, & milites Christi, nisi ut vacent orationibus?

§ 36. Sollicite curent seipsos probabiles exhibere Deo. Nam reuera sacerdotium peccandi licentiam non admittit, sed coerctet. Cum honoris augmento cura quoque sollicitudinis debet accrescere dist. 10. orationis. Cura sit ut se Deo probent, & ut alios Deo lucentur.

Sacerdotis honor cura recte viuendi auget.

§ 37. Operarium inconfusibilem. *de veteribus*, qui non erubescat. S. Ambrosius impudoratum vocat. Eo modo quo Paulus gloriatur, cum ait: non erubescio Euangelium. Quod non est magnum cum inter Christianos honoratur Christi antistites, sed cum vel inter gentes, vel hereticos, vel impios Catholicos Christi improperium ferendum est. Primo inconfusibilis est, qui vincens inanem pudorem nullam officij partem praetermittit. Deinde qui nullis contumelijs, sannis, & irrationibus ab opere impeditur. Olim magnum periculum verecundiae erat, & nunc inter haereticos est de Euangelio; quia religio humilitatem requirit, quae contemnitur. Nec frustra Paulus Rom. 1. 16. Non erubescio Euangelium. Cur non potius gloriatur in Euangelio? Quia Judaeis scandalum, gentibus erat ludibrium.

CAPVT XI.

Reformationem Cleri ad normam Apostolicam serio vrgendam esse.

Vetusta in nouanda sunt.

§ 1. REFORMATIONE sunt, quaecumque negligentia, improbitate, temporum lapsu, & ipsa vetustate facta sunt deformia. Hoc velle, conari, efficere à primo Ecclesiae capite omnes, vsque ad infimum sacellanum, à Caesare Augusto, vsque ad minimum minimi pagi praetorem pro officio, viribusque debent. Impis, rerum sacrarum fastidiosis, saginam ex crucifixi patrimonio quaerentibus inuisum est nomen reformationis, res ipsa abominabilis, quia venter aures non habet, nec quae sub ventre, intelligentiam. Sed vrgenda tamen, & omnino perficienda reformatio.

Reformatio nis nomen inuisum.

§ 2. Causa primaria est, & esse debet summo Pontifici, Episcopis, Praelatis, obligatio, qua seuerissima tenetur. de qua alias dicam. Altera quia vsu, & tota historia antiquitatis cognitum est, tum publice puniuntur, & regna euerfa, vastatione, & cecidibus deformata; cum ita vitia inualuerunt, ut legum potestas illis cederet, nec illis eliminandis magistratus infunderet. sic diluuium mundus primogenius perit, sic Sodoma in flammis subedit, sic Chanaan ad summum ductis iniquitatibus extirpati sunt. Haec est enim vicissitudo rerum, hic orbis calamitatum, non fortuito grassantium, sed diuino iudicio meritis poenas exigentium. Babylonii Assyrios, hos Medii & Persae, illos Macedones, hos Romani, Romanos omnis barbaries euerit, idque eo tempore, quo quaeque gens vitiosissima fuit. Consulatur Augustinus de Africa contra Vandalos lucta, Prosper de Gallis & Hispaniis; Videantur praesentia, & his proxima, nonne Vngaria pars magna frenum Turcicum recepit, finitimosque aut crudeli, aut infida pace infestat? Locum habet hoc praecipue in populo Dei, quem beneficio ingrati ceteri poena clementer fauens numinis prouidentia reuocare consuevit. Legantur Iudicum, & Regum libri pro moribus semper fortuna fuit. Erit & in Christiano orbe, qui seruabitur, quandiu vitia punientur, quandiu virtuti studebitur, si effrenatius erumpant, euertetur, vel mutua cade, vel potentiore hoste. Vitia autem reformatione praesidia extirpabuntur.

Cum magis stratus vitia dissimulat, peribit orbis.

Timiditas quorundam praetorum perniciofa.

§ 3. Damnabilis est, & aeternis ignibus vindicabitur quorundam praetorum ambitiosa segnitie; qui molibus verbis eneruant animos, vitiosque sua sponte crescentibus spacia concedunt. Aiunt illi; alia esse nunc tempora, dissimulanda, quae vix emendari queunt, ca-

nonum rigorem esse relaxandum. Reformationes adferre incommoda, haereticos impedire disciplinam. Extiosa sunt haec verba, atque impia. Non enim temporibus, sed animis leges statuta sunt; nec vitia temporum communia exculant singulorum delicta. Nulla tempora adeo vitiosa fuerunt, ut legibus, non obstringerentur. Emendari autem possunt, qui mutari possunt; In gratiam redemptoris sunt iniurii, qui de correctione desperant; Nonne Deus Ecclesiam suam vsque in finem saeculorum custodiet, & mundabit sibi Ecclesiam acceptabilem? Quomodo igitur peccata membrorum eius si non omnino tolli, saltem minui non poterunt? Vnus Eldras, vnus Maccabaeus, quam multa corripuit; cum tota gens, in gentium mores, vitiaque tuitura fatisceret, ad pietatem reduxit partem maximam. Non est abbreviata manus Domini, ut saluare non possit, sed hominum est praecisa voluntas, ut saluari non laborent. Tot millia gentium barbararum cum ab vno saeculo Christum agnouerunt, vltis, cecidibus, polygamia, anthropophagia abdicata, Christianis se moribus formandas vtrique India, & per usque solibus Aethiopum plagas tradidit; cur nos igitur negemus, eo populum, clerumque Christianum posse redire, quo barbaries illa praecessit, veniens ab Oriente, & Occidente, & recumbens cum Abraham, & Isaac, & Jacob, & filios regni in tenebras exteriores proiectos demirans? Ignorare non possunt, sanctissimos canones, ad quos reformatioem exigo, non modo ab optimis, sed etiam mediocribus posse seruari, qui; eos fecerunt, eorum observationem serio praecipisse. Multae fuerunt intra paucos annos prouinciales synodi, omnium vna vox est, Canones in vsu esse reuocandos; Quod si numerum inire sit animus, haud pauciores Conciliorum canones reperiemus, quibus praescos canones seruare iubemur, quam sunt illi canones, de quibus seruandis agitur.

Corripio, rest, qui corripuit.

Barbari ceteri possunt, pauperes non possunt.

Frustra canones statuuntur si seruari non possunt.

Quod si etiam propius orbem nostrum inspicere lubet. Jam multa penitus emendata sunt, ut reliqua prouinciae videantur. Ante annos centum magna orbem ignorantia tenuit, nunc artibus, ingenijs, disputatoribus fere laboratur, nunc vna aliqua ciuitas Academicam plures eruditores habet, quam olim tota Germania. magna ergo progressiones sunt factae. Itaque tum ut primum haec concipit digitis, dimidia pene Cleri, & religiosorum pars respexit retro, & latas, debellatasque saeculi vias ingressa est; nunc quauis preciosi sunt in castris sectatorum, rari sunt in apostata.

Reformatio in eruditione magna est.

Minor, sed aliquis tamen in moribus progressus est; nam & veteres familiae religiosorum pristina integritatem, rigoremque receperunt, & in dies magis magisque efflorescunt, magna spe meliorum temporum, cum tam sancta, fortia, Deo sacratissima pectora caliginoso mundo demonstrent continere saeculi popos, & se se pro nobis apud Deum interponant: Et nouorum turba selecta primitias spiritus praefereutes senescenti orbi auxiliari conantur. Vrgenda igitur illa res est, curandumque ut ea quae defunctae addantur. Defunctae vero quibusdam in locis plurima, in alijs paucissima, prout Episcoporum diligentia, aut incuria fuit.

Mores etiam emendantur.

CAPVT XII.

Reformationis ratio facilissima est delictus ordinandorum.

§ 1. CUM in beneficiis Ecclesiasticis ea, quae haereditariae successione imaginem referunt, sacris constitutionibus sint odiosa, & patrum decretis contraria, ut est in Concilio Trid. sess. 25. c. 7. hinc fit, ut nullus Clericus malus nascatur; si igitur contra canones quisquam viuit, vel ex eo est, quod malus electus sit, vel postquam ordinatus est a virtute deficiuerit, quorum vtrumque sagace cautela Episcopi impediunt. Vix enim quisquam diu malus est, ut nemini constet, aliquo se iudicio semper malitia prodit.

Nemo clericus nascitur, si eligatur, si eligatur, si eligatur, si eligatur.

§ 2.

*Institutione
facultatum
vita clerici
corum as-
cuntur.*

§ 2. Causa plerumque cur mali clerici euadant, sunt parentes, magistri, tutores, cognati, quia aut negligenter, aut vane educantur. Quocirca improba sunt facularium de vitiis Clericorum querelae. miraris filium esse vanum, superbum, ebriosum? patris tui; vitia tua ex patria auctoritate hausit; aut dic sane, quid fecit, quod domi tuae non didicit, aut inter familiares, quibus eum addixisti? si tamen ex te non didicit esse malus, vide an non tua indulgentia, merofitate, imprudentia factum sit, ne maneret bonus.

*Idoneus cl-
gendus ele-
ricus.*

§ 3. Qui idonei non sunt, nullo modo sunt admittendi, ita uis, & concilia, aureus canon est Concilii Mediolanensis. Pro auctoritate, canonum iure, & a Concilio tibi tradita, Episcopus, si idoneus non comperit, a patronis etiam quibuscumque, praesentatos, ne probeat, admittatur, neuue instituat, nec vero eo uilo quouis nomine provideat, sed plane illos repellat. Idoneos porro ne censeat, quos experimento examinis interrogationibus diligenter facto, & doctrina, & cantus peritia, & aliis qualitatibus, ad recte ritum, obeunda munera, eo beneficio, ad quod praesentatur, incumbentia, communiter necessarius, praedictos esse non uiderit.

*Ordinator
indigni de-
ponitur.*

Porro ordinator indigni iure canon. deponitur. dist. 24. c. 55. ex poenitentibus. & dist. 59. c. 1. Qui Ecclesiasticis disciplinis imbutus per ordinem non est, & temporum approbatione diuini stipendii eruditus, nequaquam ad summum Ecclesiae sacerdotium aspirare praesumat: & non solum in eo ambizio efficax habeatur; verum etiam in ordinatore eius, ut careat eo ordine, quem sine ordine contra precepta Patrum creditur praesumendum.

Hic reuocandus canon est, si sacerdotalis pietas, sinceritasque restituenda est.

Modus etiam & ratio de idoneis statuendis, ex dist. 77. & aliis colligitur.

*Gratissimū
fidelis Episcopi
indigni
deleto.*

§ 4. Quo maior est dignitas ordinis, ad quem quisque assumitur, eo maior est cura habenda facultatum, & virtutum eius, qui est ordinandus; Episcopis eligendis prima cura impendenda est. Non enim in membrum Ecclesiae esse potest, si laborat in capite. Quamobrem electores Episcoporum grauissime delinquit, cum muneris sui rationem non ducunt.

§ 5. Annorum quidem ratio in ordinibus obseruatur, sed tamen non ueteri more. Sexta synodus c. 15. Subdiaconus (dist. 77. c. 4.) non minor 20. annorum ordinatur. Si quis uero in aliquo ordine sacerdotali praeter constituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.

*Diaconus
25. annorum.
Presbyter
30. sit.*

Et Carthago. c. 4. Placuit, ut ante 25. annos aetatis nec diaconi ordinentur, nec uirgines consecrantur, & ut lectores populum non saluent. Idem statuit Agathensis. c. 16. & 17. Episcopus benedictionem diaconatus minoribus, quam 25. annorum penitus non committat. sane si coniugati iuuenes conseruauerint, ordinari etiam uxorui voluntas ita requirenda est, ut sequestratio mansionis cubiculo, religione promissa, posteaquam pariter conuerfi fuerint, ordinentur. Presbyterum uero vel Episcopum, ante 30. annos, id est, antequam ad uiri perfecti aetatem perueniat, & diaconos ante 25. nullus metropolitanorum ordinare praesumat. nec per aetatem (quod aliquoties euenit), aliquo errore culpentur. In sacerdote requiruntur annos 30. dist. 78. c. 4. Presbyter ante 30. annorum aetatem non ordinatur, quamuis sit probabilis uita: sed obseruet usque ad praesentum tempus. Dominus enim noster Iesus Christus 30. anno baptizatus est, & tunc praedicauit. Eadem sunt in nouell. in authent. de sanctis. episcopis. §. Clericos. & apud Leon. ep. 83. c. 1. ad episcopos Africanos. Zachar. tamen Papa in necessitate an. 25. permittit ordinationem presbyterii.

*Ordines ex
auctoritate
firmati im-
probos mo-
res gene-
runt.*

Ego arbitror in tot casibus iuniorum sacerdotum expe die, ut maior aetas constituatur, praesertim cum abest necessitas, cum diaconatus, aut lub diaconatus non ex necessitate, sed cupiditate ampliorum reddituum petitur. Nam ea aetas, quae nunc est sacerdotalis ex dispensatione, & necessitate Ecclesiae permittentis, non ex libero iudicio talis est. Deinde in minoribus ordinibus non puto magnopere laborandum, quia non obligat ad castitatem perpetuam. Alia tamen ex causa noxia est

properatio, cum lectores exorcistae, acoluthi constituntur, qui nec legere, nec quid illi ordines sibi uelint suspicari possunt. Non sic Petri fuit, ueterumque norma. duodecim in his annos leges requirunt, sed eos idoneos instructos esse praesumunt. licen. dist. 28. c. 5. De his, quos uoluntas pariterum a primis infantiae annis clericatus officio mancipiauit, statuimus obseruandum, ut mox de tonsura, vel ministerio lectorum traditi, in domo Ecclesiae sub episcopali praesentia a praeposito sibi debeant erudiri. At ubi octauum decimum aetatis suae complenerint annu, coram totius plebisque conspectu uoluntas eorum de expectando coniugio ab Episcopo perscrutetur: quibus si gratia castitatis, Deo inspirante placuerit, & promissionem castimonie suae absque coniugali necessitate spondiderint seruaturus; hi tanquam appetitores arctissima via, leuissimo Domini iugo subdantur; ac primo subdiaconatus ministerium habita probatione professionis suae a 20. anno suscipiant. Quod si inculpabiliter, ac inoffense 24. annum aetatis suae peregerint, ad diaconatus officium (si scienter implere posse ab Episcopo comprobantur) promoueri debent. Cauendum tamen est his, ne quado sua sponsonis immemores ad terrenas nuptias, aut ad furtiuos concubitus ultra recurrant. Quod si forte fecerint, ut sacrilegi rei ab Ecclesia habeantur extranei. Quibus autem uoluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuasit, concessam ab Apostolo licentiam auferre non possumus; ita ut cum prouectae aetatis in coniugio positi renuntiaturos separi consensu operibus carnis spondiderint, ad sacros ordines adspirent. Omnino maturitatem, & constantiam requiro, praesertim cum in mundo uicturi sint, & inter quotidiana castitatis pericula, & naufragia decertaturi.

§ 6. Nemo sine legitimo examine in clerum admittatur dist. 24. c. 2. Nullus ordinetur clericus nisi probatus fuerit, uel episcoporum examine, uel testimonio populi. Quare in quibusdam locis quita ordinetur? Vbi sit morum & doctrinae tanta ratio. dist. 24. c. 4. Episcopi iudicio metropolitanorum, & eorum episcoporum, qui circum circa sunt prouehantur ad ecclesiasticam dignitatem, ut uidel. qui plurimo tempore probantur tam uerbo fidei, quam recta conuersationis exemplo. Nam reuera doctorem uirtutis, etiam ductorem esse oportet. si sal infatuatum fuerit in quo salietur.

Modus examinis est ibid. c. 5. Quando Episcopus ordinationes facere disponit, omnes, qui ad sacrum ministerium accedere uolunt, seria quarta ante ipsam ordinationem euocandi sunt ad ciuitatem uia cum archiepiscopis, qui eos representare debent: & tunc Episcopus a latere suo eligere sacerdotes, & alios viros prudentes, gnaros diuinae legis, & exercitatos in ecclesiasticis sanctionibus: qui ordinandorum uita, genus patriam, aetatem, institutionem, locum, ubi educati sunt, si bene literati, si instructi in lege Domini, diligenter inuestigent, ante omnia, si fidem Catholicam firmiter teneant, & uerbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem, quibus haec cura committitur, cauere debent, ne aut fauoris gratia, aut cuiuscumque muneris cupiditate illecti a uero demerit, ut indigni, & minus idoneum, ad sacros gradus accipendos, episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, & ille, qui indigne accessit, ab altari remouebitur; & illi, qui donum Spiritus uideri conati sunt, coram Deo tam condonati ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur: & sic subdico, qui probati inueniunt, episcopo represententur. Non examinantur tamen, si Clerico testimonium Episcopus, monacho Abbas dederit.

Nisi forte Abbas ipse iudicetur imperitus, sic enim testimonium elidit seipsum. 16. q. 1. si quis. Ratio ueri examinis describitur in Conc. Mediolan. 5. Quae ad beneficiorum collationem attinet. Cum aliquis examinatur ad aliquod beneficium Ecclesiasticum, cui prouidendum sit, de eo experientia fiat examine non solum in litterarum scientia, sed etiam in carnis peritia, ad illius beneficii functiones rite, & recte obeundas, tum praeterea in usu, ac notitia, quam in recitandis diuini officii horariis precibus habet. Vbi praebenda, uel Theologalis, uel penitentialis vacauerit, si illius conferenda uis ad alium, quam ad Episcopum, praeterquam ad sedem Apostolicam, pertineat, adiectum de more apponatur, quo ad eorum sumuocetur, quicunque sint, qui illi muneri causa examini subire uelint, alioque nominare, qui subeant, per concursu autem constituti temporis spatio, uiniscuique eorum, qui illo

*Minores or-
dines non
nisi instru-
tis dandi
sunt.*

*Ratio insti-
tuendi no-
uos canoni-
cos.*

*Examen e-
ruditionis,
& morum
est primum.*

*Quomodo
examinan-
di clerici?*

*Testimoniū
incredulit
inefficax.*

*In catu et-
iam exami-
nandi sunt.*

*Praebenda
sum danda.*

Domine conuenerint, periculum experimentumue in litteris ac doctrinis omni vel diligentissima percontationum, questionumue ratione, fiat; Episcopus, adhibitis sibi pro arbitrio suo aliis peritis, probisque viris, tum etiam de illorum vita, moribus, aetate, gradu, ordine, ceterisque conditionibus ad tale munus necessarius, accurate perquirat. Tum demum Episcopus ipse solum rebus iis omnibus accuratè perpensis, maturè in Domino deliberet, & liberè deligat, quem pro conscientia sua religionè digniorem aptioremque existimet, cui tale munus, tantique ponderis rectè committatur. Quia in re deliberationeque, idem videat, ut quod præsertim ad penitentiarium attinet, eum peritiam necessariam spectarit, tum maxime vitæ innocentiam, morum grauitatem, spiritualium exercitationum studium, & rsum diuturniorem in audiendis confessionibus exercitiorum prudentiam, ceterasque religiosas pietatis virtutes perpendat. Tu Deus magne da nobis in Germania talem Carolum, non qui constituat tantummodo, sed qui exequatur; nunc enim præbendas doctorum, & numerosas parochias, pueri, nobiles, scribæ, idioteæ frequenter obtinent, ad certissimam sui damnationem, aliorum perniciem.

Hinc Germania perniciet.

§ 7. Quia vero crebro quæstiones iactantur, quid quemque scire oporteat, multaque latent eo sub prætextu fraudes, & machinæ quaruntur eludendi examinis, visum est mihi rationem examinis quam Concilium 5. Mediolani habitum prolixè confectum, exhibere ita vero habet.

DE EXAMINANDI RATIONE.

In Ecclesiæ administratione, ut necessarium, ita multiplex est examinis de litterarum peritia, & disciplina officium: modo namque ab Episcopo, cum ab eorum qui ordinis sacramento initiandi sunt, tum etiam ad concionatorum, confessorumque approbationem adhibetur; tum præterea ad indagandam prospiciendamque cleri in litterarum studiis rationem progressionemue: ad aliaque item multa Episcopo idem adiumento, atque vsui est: modo autem non solum de illis, qui ecclesiis parochialibus, aliisque curam animarum habentibus, præficiuntur, illud instituitur, & conficitur, sed de iis etiam, quibus beneficium ecclesiasticum cuiusque generis, vel litterarum Apostolicarum, quæ forma, dignum, conscribi solent, auctoritate, vel alio iure conferuntur, quæ ad ea præsentationis, nominationis, electionisue nomine instituuntur. Quamobrem, ut omnis, quacunque causa suscipitur, hac examinandi ratio per examinatores, ut fieri potest, quam rectissimè conficiatur præter aliqua, quæ præsertim Concilio provinciali quarto enucleatius decreta sunt, has etiam instructiones consciendas censuimus, quæ partim ad vniuersum hunc examinandi modum pertinent, partim vero certorum examinum propria sunt.

Atque iis quidem omnibus pro sua quisque pietate Episcopus, & prudentia, alias etiam instructiones adiungat, aut de iis aliquid remittat licet, prout è sue diæcesis rationibus atque vsu esse viderit.

Quæ instructiones, ut in morem & rsum inducantur, cura sit eiusdem Episcopi, & Vicarii, qui examini præest.

Porro in primis examinatores in synodo diæcesana constituri, cum eorum, qui Ecclesiis parochialibus præficiendi sunt, examen ineunt, iurisperiti, quo publicè in synodo, quo primum tempore delecti sunt, sese obstrinxerint, memores, videant, ut omni humana affectione deposita, munus à se susceptum rectè curent, atque administrant, ne quod sanctè religiosè, spondiderint, violent, ac propterea periuri fiant.

Examinis causa, occasioneue, nihil quicquam, ne minimum quidem, neg, ante, neg, post accipiant: aliqui sciant, qui dant, se simonia crimine ex sanctione Tridentina subisse, nec vero præterea se neg, adeo illos, qui dant, absolui licere, nisi dimissis beneficiis ecclesiasticis quacunque, obtinent, ac inhabiles item factos se esse, quibus in posterum ea vel alia conferantur.

De omni vero culpa, in suscepto munere commissâ rationem in synodo provinciali reddant, in eâque grauius

autoritate Tridentini Concilii puniantur.

Nec vero item qui examinatores liberè pro arbitratu Episcopi ad alios quocunque nomine, causaue examinandos afficiuntur, examinis occasione inquam quicquam, ne esculenta quidem, poculentæ capiant. Qui contra fecerit, cum indignus deinceps censetur, qui id muneris gerat, tum alia pœna arbitrio Episcopi afficiatur.

Omnes vero examinatores, quicunque sint, nouerint sibi munus vsq, adeo graue committi, ut si negligerent aut malè se illo modo gesserint, Deo in primis culpa in eo munere admittenda, exactam rationem reddituri sint.

Quare non spe, non metu, non præmio, non personarum ratione, non aliquo affectu ducti, muneris sibi commissi curam gerant.

Proposito sibi in primis timore Dei, ne quemquam, quem indignum norint, probent; rursum, quem experimento periculose factò, idoneum dignumque comperiant, ne reiciant. Itaque grauius, maturè, prudenter rectèque, tum de probando, tum de reiciendo deliberent.

Cum in locum conuenerint, ubi moris est, clericorum experimentum fieri, priusquam aggrediantur, à statuta prece, orationeque congregationum vsui præscripta, quam de libro pronuntiet, qui examini præfides, initium faciant, hoc piè intimeque precantes, ut Dei ope illud in primis rectè, prudenter, diuinèque voluntati congruenter conficiant.

Ne quempiam, de quo examen periculumue fiat, examinatore, alii collegæ, illa ratione commendent.

Ne ad alienius examen accedat, nec vero suffragii ius habeat, nisi Episcopi, Vicarii iussu ad illud euocatus.

Si quis quempiam priuatim docuerit, qui examen subiturus est, cum id subibit, ne præfens quidem ille adsit, ne dum ad examen adhibeatur: sed alius in eius locum, Episcopi, Vicarii iussu tunc vocetur.

Cautio diligens sit, ne alterius nomine quis examen experiat, experimentumue subeat, quod aliquando factum esse compertum est.

Quærat item diligenter de iis, qui ad examen subeundum accesserint, an alias institutis de more examinandi quæstionibus, experimentum periculumue sui fecerint, anque si quid extet, quod de illis compertum vel deliberatum sit.

Ne examinis initium fiat, nisi præfentes adsint tum Episcopus vel Vicarius, tum examinatores ex præscripto Concilii Tridentini, ad minimum tres, cum de beneficio curato quauis ratione conferendo examen instituitur. Id quod locum etiam habeat deinceps, cum vel de aliquo maioribus ordinibus initiando, vel de concionatore, confessorieue approbando examen conficitur.

Cum quis in examen venerit, eius vultus & habitus corporis, & vestitus, & incessus, & gestus & sermo inspiciatur diligenter.

Si quis vel clericali vestitu deformis ab ordinis ecclesiastici decore aut disciplina alieno indutus, vel sine congrua proprii status & ordinis ratione consura accesserit, nec ad ullam examinis experimentum ueritatem ei aditus fiat, nisi decenti veste amictus & consura præscripta ad illud redierit.

Ne de illo quocunque, initiando, si modo non aliter Episcopus aliquando censuerit, examen, experimentumue antea fiat, quam ætatis, natalium aut dispensationis concessa, beneficii Ecclesiastici, vel pensionis patrimonijue testificationes scriptas, easdemque à Vicario Episcopali recognitas, illiusque subscriptione signatas ac probatas attulerit, exhibueritue: nisi aliquando Episcopus eas post examen adhiberi recognoscere iusserit.

Neg, item, nisi alias præscriptas decretis provincialibus, editæque Episcopali testificationes dederit.

Nec vero propterea, nisi de eo à Cancellario Episcopali examinatores audierint cognouerintue, quæcunque, Episcopi iussu inquisitiones de eo factæ atque ex officio præscriptæ, aliorum litterarum significata, vel denunciata, vel delatae sint.

Testificationes vero omnes, tum ab eo qui initiandus est, tum ab alio quouis occasione examinis exhibitæ, Cancellario Episcopali restituantur tradanturue.

Quis sit illos ipsas in eodém certum, eo nomine conficiantur.

Etiam summam referre, eundemq; in Archivio Episcopali asseruare. Verum testificationes etatis, natalium, ac si de eo, qui maioribus ordinibus initiandus est, agitur, patrimonij, beneficij Ecclesiastici idem Cancellarius asseruet: ac literis publicis, quas de eo qui ordinem suscepit, conficiet, de illis pro ratione sibi prescripta testatum faciat.

Cum examen igitur illius, cui in curam certa Ecclesia parochialis tradenda est, instituitur, videant ante examinatores, qui, qualis & quam numerosus populus sit, cuius parochialem curationem is suscipiet.

Qua sane re diligenter explorata, in examine quod inibunt, sibi proponant accuratè perspicere, an ad eam curam suscipiendam gerendamue idoneus omnino ille sit.

His omnibus ita prescriptis, examinatores ordine ad interrogationes quæstionesue veniant. Atq; in examine quidem ea ratio inest, ut interrogationes quæstionesue examinatore proponat, quem pro vicissitudinis ratione & pro doctrina disciplinæ genere, modo hunc, modo illum in eo ipso examine Episcopus vicariusue, examinis preces interrogari iusserit, ut ne vnus alterum vario multipliciq; interrogationum modo certatim interpellat.

Interrogationum porro & quæstionum rationem examinatores ita teneant, ut illis inter se sic distributis, examinis instituti rationibus, prout oportet, cumulate satisfactum sit: atq; eorū vnusquisq; quo de genere quærere instituerit, ita de eo quærat interrogetue, ut quemadmodum pars est, illius generis quæstiones interrogationesue satis explicatae sint.

Silentio dum examen habetur, videntur: nec inter se colloquia confabulationesue habeant: nec mutuas itidem quæstiones dubiorumq; explicationes sibi proponant: sed ad illius, de cuius doctrina interrogationibus quæritur, responsiones attentum animum attentionis studio eidem addant, ad rectè explicandas propositas sibi quæstiones. Nec vero examinatore loco suo in terrogantem, alius interturbat: sed vnusquisq; expectet, dum sibi ordine p quæstionis genere rationeue interrogare cõtingerit.

In quæstionibus interrogationibusue proponendis, non verbis, non aspectu, non vilo modo seueros vehementesq; se præbeant: ut qui examen subeunt seueritate deterrent, animum ne despondeant, memoratq; languescant, ac vacillent non sine aliquo dedecore: ac benigni, grati, animi significationes illos vel differentes vel respondentes audiant: nec vero quibusdam interrogatunculo alia et illa ratione interpellent.

Si quid autè vel in differendo, vel in legendo, vel in pronuntiando, vel in respondendo, eos offendere animaduertent: ne tunc illos doceant oburgentue, ac ne moneant quidem, nisi quid ad examen rectè instituendum perficiendumue pertineat: sed examine peracto eos breui admovent doceantue, si quid necessario tunc illos admonendos docendosue duxerint.

In omnibus porro & singulis examinis interrogationibus spectetur non solum vnusquisq; eorū qui examinantur scientia: sed etiam vsus, iudicium, ingenij vis ac solertia.

Examinis autem omnium ea ratio instituta sit. Ut primo de voto, vita, statu, genere, patria, domicilio eius quærat, qui examen sibi.

An impedimentum aliquod habeat, quo irretitus vel initiari vel beneficium Ecclesiasticum, cuius nomine experimentum sit, vel predicandi munus, vel confessiones audiendi, suscipere ac exercere non possit. Quo impedimento si quis etiam occultè il ligatus tenetur, id plane Episcopo saltem patefaciat, ne quisquam illegitime vel iniuste, vel beneficium consequatur, vel aliud munus suscipiat geratue.

An in orationis sanctæ studio vsusq; versatus. Quibus meditationibus instructus, Deum tacitus oret. Qui orationis modus.

Qui illius fructus, quæue utilitates. Quor, quibusue partibus illa constet.

Quor regulæ preparationis ad orationem, & cetera multa eiusdem generis, prout prudens piusq; examinatore pro ratione aut persone, de qua quæritur, aut c. m. se, ob quam sit examen, opus esse viderit.

His perquisitis, examinatores ad scientiæ, eruditionisue experimentum descendant. Ut autem si certam sibi formulam proponant, qua illorū, qui examinantur, & literarum doctrinā, &

vite clericalis disciplinā, & rei Ecclesiasticæ peritiā experiantur, in omni experimenti, examinisue ratione, sacris Bibliis, Catholico Rom. in primis Conc. Trid. sacrorum canonum decretis, & aliis Pontificiis constitutionibus, synodisq; tum prouincialibus, tum diocesanis videntur, unde suas interrogationes hauriant, quibus, prout est illorum ingenij capius, explorent eorūdem & scientiā, & Ecclesiasticarū rerum notitiā atq; vsū.

Cautio autè sit, ut si, dum quis interrogatur, ita rudem atq; ignarum se ostendat, qui rerum faciliū, minimarumq; nullam scientiam vsusq; teneat, ne aliarum rerum difficilium interrogationibus tempus conteratur.

Rursus cum quempiam, quanta doctrinā, & vsu literate peritus sit, exploratum erit, non est cur pluribus interrogationibus secum diutius agatur.

Nunc igitur vniuersè infra præscribemus, quæ ad rationem pertinent vniuscuiusq; examinis eorū, qui vel Ordinis Sacramento initiantur, vel parochialium Ecclesiarum curam, vel alterius beneficii munus suscipiunt, vel sacra confessionis audiendæ officium sumunt, vel ad verbi Dei predicationem mittuntur. At vero speciatim longe plura, atq; adeo pauciora, prudentium examinatorum, ac presertim Episcoporum, eiusue qui examini præest, iudicio relinquuntur, & pro eorū captu, qui ad examen accedunt, & pro ordine, quo quis initiandus est, & pro ratione locorum, qui mittuntur, & pro genere doctrinæ, quam proficiuntur.

Qui vero earum rerum, quæ certis interrogationibus demonstrata, in hac instructione continentur, se minus eruditos esse ostenderit, eos Episcopus admoneat, ut diligenter in posterum in doctrinis incumbant, atq; harum ipsarum rerum in primis peritiā, & scientiam percipere studeant: ita, ut cum vifitationis munus, aliæ eorū studij & progressus in literis recognitio adhibebitur, rectè periteq; omni eo doctrinæ genere instructi comperiantur.

Ac primo quidem eum, de quo examen faciendum est, legere examinatores iubeant, quoad experiundo videant, an ille rectè, explicateq; legat.

Post, si ordinis, aut beneficii, aut recognoscendæ clerici cuiusquam in literarum studio progressus causa experimentum sit, grammaticorum more, verborum constructionem proponat: quo in genere, si quid is errat, labiturue, ita ut ne pro grammatica quidem ratione, illorum vsū, peritiāue teneat, ne propterea eum interturbent, interpellentue, aut impendant, quo minus ad propositū grammaticæ instructionis modū redire possit.

Tum verborū, quæ legerit, construxeritq; sensum ab eo quærant: quem ut rectè eliciat atq; exprimat, quod ei legendum proponunt, eiusmodi sit, quo tota scientia, sensusq; perfectus concludatur, nihilq; in se habeat, quod sub historia intelligentiam cadat, aut ex antecedenti, consequentine alio capite explicatio existat: deinde ad alia grauiora eius doctrinæ, disciplinæue experimenta examinatores progrediantur.

Qui primam tonsuram, aut minores, maioresue ordines suscepit, ad experimentum examenue accedent, ab vnoquoq; eorū vniuersè ac sigillatim quæritur præterea, an impedimentis, quæ Concilij prouincialis quarti decreto de initiandis, commemorata sunt, irretiti teneantur, vtpote, an scil. sint,

- Maiores natu.
- Rudes, & ignari.
- Criminosi.
- Solemner penitentes.
- Neophyti.
- Ebrietati, & gula dediti.
- Impudici.
- Lapsi post ordinem susceptum.
- Periuri.
- Vsuarij manifesti.
- Infames.
- Ratiocinijs obligati.
- Serui.
- Corpore vitiat.
- Insigniter deformes.
- Illegitime nati.
- Peregrini, & ignoti.

Bigami.

Irregulares quouis alio modo.

Quo in genere cautio sit, ut præter alia, speciatim perquiratur ab eo.

An stipendium belli fecerit, unde cedes hominum extiterit.

An iudicis criminalis in foro laicali officium gesserit.

An sententiam capitis tulerit.

An criminis, cuius nomine capitis quis damnatus sit; acta, sententiam, iustificationesq. dicitur, aut conscripserit.

An in eo procuratoris, advocatiq. fiscalis munus administravit, aliq. exercuerit, unde irregularitatis macula contraxerit.

An suspensi.

An interdicti.

An excommunicati.

An amentes.

An morbo caduco laborantes.

An emergenti.

An vero non examinati, & probati.

Exploretur item, an surtim, per saltum ordinem suscepit.

Inuestigetur præterea, cum quis ordinem aliquem suscepit, ad examen venit, quamdiu est, quo alium ordinem suscepit, ut nemini ad altiore gradum pateat ascensus, nisi in singulis alijs inferioris ordinis gradibus congruo temporis spatio perstiterit ad præscriptum Tridentine sanctionis.

An vim, & naturam, mysteriaq. ordinis, quem suscepturus est, norit.

An item ritus, & ceremonias quæ ex libro pontificali adhibentur, cum imitantur.

An eorum item significationes sanctiores.

An sacramentum vestium, quibus induuntur, mysteria item, & significata.

An functionum notitiam habeat ordinis, quo quisque initrandus est.

An earum usum, exercitationemq. rectè teneat, cum in literis, tum etiam in cantu: in quo experimento adhibeantur cantus periti.

Hac generatim ab omnibus & singulis explorentur. Nunò præterea sequuntur, quæ sigillatim cuiusq. ordinis propria, suo loco præscripta, perquirenda sunt: ita tamen, ut examinatores prudentia sua ratione, quæ in ordinis inferioris examine explorationeue requirantur, aliquando etiam perquirant ab ijs, qui superiore ordine imitantur.

De ijs qui primatonsuram imitandi sunt queratur & inuestigetur primum, quam ob causam se clericos fieri velint.

An secularis iudicii vitandi causa imitari curent.

An contentiosis litibus implicati.

An rixam, simultatemq. exerceant.

Quod item artificium teneant, quæ in arte, quove in vita genere hactenus versati sint. (fore.)

An tales sint, qui spem præbeant, Ecclesie ministros utiles se

A quo sacerdote, sanctioris vite magistro, instituti sint ad clericalem vitam.

An legere, & pronunciare, & scribere norint, tum in utroq. genere de iis periculum fiat.

An doctrine Christianæ præcepta institutaq. sciant.

An Epistolæ intelligentiam habeant.

Præterea an sacramentum confirmationis susceperint.

De ijs vero, qui in minoribus ordinibus adscribi volunt, queratur, experiendog. cognoscatur.

An saltem primordia grammaticæ, & linguam latinam intelligant.

An scientiæ speciales eos ostendat, qui digni sint ut ad maiores ordines aliquando ascendant.

Qui vero sacris ordinibus, utpote subdiaconatu, diaconatu, sacerdotio imitandi sunt, cum ornatu, excultisq. iis virtutibus esse debeant, quæ in clericis inferiorum ordinum requiruntur, sicut ad altiore ordinis gradum ascendunt; ita virtutum, & probitatis & doctrinæ quodam quasi ascensu præstare debent.

Quamobrem hoc in primis examinatores videant, an qui ordinis sacramento imitantur, per singulos illius gradus & in vita spiritualis disciplina maiorem progressionem fecerint.

An Breuiarium, anq. sacra Biblia, an item sanctorum pa-

trum volumina, Conc. Trident. & provincialia quoq. synodos Episcoporum diocesani, Catechismum Roman. rationale diuinorum effectorum, & libros aliquos, de vita spiritualis rationibus conscriptos, sui muneris vsui accommodatos habeant.

A subdiaconis potissimum de ordinum minorum queratur, & maiorum differentia.

An in minoribus ordinibus probatus sit. (Eum est.)

De voto item continentia, q. subdiaconatus ordini coniun-

De sacramentorum etiam doctrina, saltem generatim. Tum eorundem periculum, experimentumue fiat in officii diuini recitandi ratione.

Diaconorum examen experimentumue fiat, præterea aliquanto digentius de sacramentorum doctrina.

Experimentum item aliquod fiat in concionibus habendis, extratione concionatorum examini infra præscripta.

Ab ijs, qui sacerdotio initiari volunt, hac sigillatim studio perquirantur.

An pie & fideliter in ministeriis ante altis se gesserint.

An spectata pietate, anq. castis moribus.

An præclarum bonorum operum exemplum & vitæ documenta ab eo expectari possint.

Hac præterea querantur.

Quid sit Missæ sacrificium.

Quid sit sacrificium effectus.

Quæ eiusdem partes.

Quæ mysteria in eo insint.

Quæ sacramentum vestium significationes.

Quæ in eo officio offerendo requirantur.

Vbi & quando in id fieri non licet.

Quæ dubia aliquando incidere possunt.

Quæ explicatione opus habeant, ut illud rectè fiat.

Tum experimentum eorum ex præscriptis infra regulis fiat.

An sacre confessionis aliquam peritiam habeant. (sint.)

An ad alia item sacramenta rectè ritèq. ministranda idonei An eorum cognitionem explicationem habeant, ex interrogationum præscripto, ut infra de Parocho.

An doctrinam item teneant, quæ verbum Dei rectè tractare, concionemue habere possint.

Anq. de sacra, de Christianarum virtutum officiis, atque de omni re ad salutem necessaria aptè populum instruere aut docere possint.

Cum vero à ceteris omnibus, ut præscriptum paulo ante est, qui clericali militia adscribuntur, de vita spiritualis sanctiorisq. institutis atq. exercitationibus perquiratur, tum maxime ab ijs, qui vel sacerdotio imitantur, vel parochialem curam suscipiunt, vel sacre confessionis audienda munus sumunt, vel in tractatione verbi Dei sacrisq. concionibus versari volunt.

A quibus omnibus & singulis, cum ad examen veniunt, præter cetera quæ ad sanctiæ spiritualis vitæ usum pertinent, ea maxime explorentur, quæ de orandi modo, deq. omni sanctarum meditationum coelestiumue contemplationum exercitatione ab alijs, qui in eo genere religiose se exercuerunt, tractata sunt.

De ijs vero sacerdotibus, qui Ecclesiarum parochialium curationem suscepturi sunt, queratur præterea, experiendog. cognoscatur imprimis.

An apti ad sensus percipiendos, non solum qui ad grammaticæ intelligentiam sumuntur, verum etiam interiores illos, sanctioresq. tam ad Christi Ecclesiæq. mysteria, & ad spiritualis vitæ modum pertinentes.

An sermones contexere habereque sciant.

An si quos habuerint, unde sumperint, aut quam illis contexendis conscribendisue rationem adhibuerint; & veros quos apud se conscriptos tunc habeant, eos ostendant atq. tradant.

An in eo genere aliquid ex tempore possint; tunc ex temporaneo breuiq. sermone periculum fiat, quantum concionando valeant.

Atque si tractationis quidem verbi Dei vsu peritiorem parochum, Ecclesie parochialis, quæ committenda est, ratio deponit; examen aliqua ex parte, quæ potior examinatorum iudicio videbitur, incatur ad interrogationum normam, concionatorum examini infra constitutam.

Queratur præterea, an alias vñquam animarum curam gesserint.

gesserint; quod si affirmant; tum interrogentur etiam, & ubi gesserint & cur inde discesserint.

An intelligant quanti illud sit, animarum curam suscipere, rursumque gerere, quaeque partes ac virtutes illa sint, quibus bonum & vigilantem animarum curatorem praeditum esse oporteat.

An item norint impedimenta omnia, quorum causa interdictum est, ne quis sacramenta ministret & ne quis suscipiat.

An sacramentorum, praesertim vero quorum ille minister est, vim & naturam intelligant; atque hac sigillatim in primis interrogentur.

Qua unuscuiusque sacramentorum materia, qua forma ite.

Qua eorum efficiens causa est principalis.

Qua causa efficiens instrumentalis.

Qua causa finalis.

Qua eorum differentia.

Qui effectus, quae fructus.

Qui eorum ritus, quae caeremoniae.

An maxime omnium peritiam teneant audiendo sacrae confessionis.

Quos huius generis libros, atque adeo summas habeant.

Tum periculum fiat, quam valde casuum conscientia usu periti sint, quamque tum in illis, tum in aliis id generis perite versati, praesertimque in Ecclesiasticis constitutionibus, quae ad rectum vitam usum, populique Christiani mores & virtutes pertinent.

An noverint casus, sanctissimo Papa & Episcopo item a iure & ab homine referuatos.

Atque adeo diligentius, prout opus erit, de singulis interrogentur, quae infra praescribentur rationi examinandi confessarios sacerdotes.

Videant praeterea examinatores, an aliquam sacrorum canonum notitiam habeant, & praecipue quod ad Tridentinum, & provincialia concilia, synodique diocesanas attinet, an illi hac norint quae sequuntur.

An scilicet doctrinam de praecipuis Christianae Religionis articulis, quos oecumenica illa synodus Tridentina contra Haereticos designavit.

An item quae de residentia praescripserit.

An quae etiam de parochis parochialibusque Ecclesia, & de divinarum officiorum cultu caterisque eiusdem generis statuit.

An quae praeterea de clericorum honestate sanciant.

An caetera denique, quae vel ad clericum, vel ad populi disciplinam, vel ad aliarum rerum reformationem constituunt, quae parochi scire beneque nosse intersit.

Ex provincialibus conciliis sigillatim quaeant.

Quae de clericali vitae honestate & de parochorum officiis constituta sunt.

Qua item de sacramentorum recta administratione, quae Missae sacrificio, quae praeterea de divinis officiis.

Quae etiam de sacramentalibus, & quae de festorum dierum veneratione, quae de Ecclesiarum cultu, quae de scholis doctrinae Christianae, quae de populi Christianae institutione morumque disciplina, deque aliis ad parochialis vitae munus potissimum pertinentibus, sancita sunt.

Ex synodis diocesanis eam ipsam certis capitibus distinctam, examinandi rationem ineant, prout genus decretorum est, quae in illis Episcopus conficit.

Qui causa beneficii, cuiusvis generis, quod tamen curatum non sit, ad examen accedit, de eo hac inuestigentur.

An canonicarum horarum officium ex Brevarii instituto, rubricisque recitare sciat.

An doctrina disciplinaque omni instructus quae ordo deposcit quo initiari debet, pro beneficii officii, dignitatisque ratione, cuius causa examen instituitur.

An peritiam item teneat functionum, quas illius beneficii, dignitatis munerisue ratio postulat.

An teneat quae scitu necessaria sunt ad functiones illas vel beneficii recte ritusque praestandas, etiam quae ad recte canendi modum, rationemque pertinent.

Atque haec quidem sunt quae ad examinis instructionem pertinent, eorum, qui aut Ordinis sacramento initiandi sunt, aut

ecclesiarum parochialibus perficiendi, quibusue beneficia conferenda.

Nunc vero sequitur examinis ratio confessariorum, de quibus praeter caetera, quae cum sacerdotis & parochi officio inirene coniuncta ipsis sunt, hac etiam sigillatim atque exploratori ratione perquirantur.

De Sacramenti Poenitentiae necessitate.

Quare institutum sit hoc sacramentum, & a quo institutum.

Quae huius sacramenti materia.

Quae forma.

Qui illius effectus.

Qui Minister.

Quae conditiones in eo requirantur.

Quae regulae ad discernendum & distinguendum peccatum mortale a veniali.

Quae poenitentiae partes.

Quae earum partium ratio.

Quid Contritio.

Quae ad veram contritionem sint necessaria.

Qui contritionis fructus & utilitas.

Qua quisquam ratione se ad contritionem exercere possit.

Quae signa sint verae contritionis.

Perquiratur item quae confessionis, quae secundae pars poenitentiae est, natura sit atque substantia.

An diligenter inquirere sciat & peccatoris circumstantias, & peccati item.

Quae mutant speciem peccati, & quae in confessione explicanda sint.

Quae restitutionem exposculent, quae radices causae restitutionis.

An dubios suspectosque contractus norint, aut saltem de iis dubitationes & quaestiones instituire inirene sciant.

Quibus criminibus annexa sint censurae.

An item illarum peritiam & vim teneant.

An casus, in quibus irregularitatis macula contrahitur.

An saltem in iis omnibus, & aliis quae ad verum perfectumque huius sacramenti poenitentiae ministerium pertinent, sciant dubitare & noverint consulere peritos, quomodo agendum sit id, de quo in dubitationem adducunt.

Qui item ritus & sacra caeremonia confessionis.

Quae conditiones ad confessionem vere poenitentis necessariae.

Qui ordo confitendi, quando quis statim confiteri debeat, quando item confessionem iterare.

De satisfactione, quae tertia pars est poenitentiae, quae atur.

Quae satisfactionis partes.

Quis satisfactionis finis.

Qui fructus, quaeque utilitates satisfactionis.

Quae in satisfactione requirantur.

Qualis & quanta poenitentia poenitenti imponi debeat.

An salutare & convenientes satisfactiones pro gravitate criminum & poenitentium facultate iniungere sciant.

An item ex Innocentii III. praescripto, more periti medici sciant infundere vinum & oleum vulneribus sauciari, ac quale debeant praebere remedium aut consilium.

An praeterea canones poenitentiales recte teneant.

Quae differentia sit satisfactionum, poenitentiarum, &c.

De absolute indagatione.

Quae verborum formula requiratur.

Quae preces, orationesque praeterea adhibeantur.

Quis ordo servandus in absolviendo tam a peccatis quam ab excommunicatione suspensioneue.

De sigillo item confessionis plura quaeantur, ac praesertim quae vis & quanta sigilli.

Quae sub illud cadunt.

Ex sanctionibus Ecclesiasticis, Trident. Concil. synodis tum provincialibus, tum etiam diocesanis indagatione, quae in illis constituta ad poenitentiae sacramentum pertinent, quaeque de clero, & populi disciplina, & moribus constituta sunt, ut paulo ante in parochorum examine demonstratum est.

Sed hactenus de ratione interrogationum, quae examinandis confessariis sacerdotibus adhibentur.

Iam est locus examinis concionatorum, & sacre scripturae interpretum, a quibus haec quaeantur.

Primo

Primo de doctrina articulis, dogmatibusque Concilio Tridentino explicatis, vix de canone scripturae, de peccato originali, de iustificazione, de sacramentis, & generatim sacrificio Missae, de purgatorio, de invocatione, & veneratione Sanctorum, de sacris reliquiis, de imaginibus Sanctorum, de indulgentiis, potestate, & auctoritate Papae, de ieiuniis, & diebus festis, & reliquis multis.

An praeterea habeat reliquos Theologiae notos, & tractatos locos.

Quem in scholasticis praesertim auctorem familiarem habeat.

An saepius sacrorum bibliorum volumina cum glossa, aliove commentario studiosè evoluerit; anque in his ipsis ita diligenter versatus, ut inde locos facile apteque promere possit ad omne sacrae tractationis genus.

An sanctarum interpretationum usu literatè versatus.

An ex antecedentibus & consequentibus verum scripturae sensum elicere norit: anque, item hac Evangelistis, in eodem narrationis genere versantibus.

An rursus temere, pro suoque libito sacram scripturam a vero sensu detorqueat.

An tropologicos, moraleque sensus, cum liberali sensu non coherentes, commentetur.

An explicandis parabolis rectum, praecipuumque rerum sensum spectet, praetermissis explanationibus, quae nihil ad propositum faciunt.

An traditionum Apostolicarum, Ecclesiasticarumque notitiam habeat.

An in sanctorum Patrum scriptis, atque sermonibus perite versatus sit.

Quem item de Patribus maximè in concionando sequatur, atque imitetur.

An sacrorum mysteria temporum norit, annue sacrorum rituum significationes habeat.

An rerum, in Ecclesia sancta gestarum, & Conciliorum praesertim vniuersalium cognitionem teneat.

An Sanctorum vitas, historiamque veram norit.

An congruam canonum scientiam teneat.

An summorum Pontificum iura, atque instituta sciat.

An conciliorum, provincialium praesertim, & dioecesanorum decreta in promptu habeat, ut in parochorum examine praescriptum est.

An casuum conscientiae doctrinam instructus sit.

An Theologiae illius mystica, quae tota in spirituali vita constituitur tradendis, quaeque purgandis affectibus, in reformationeque interiori versatur, praecipua atque exercitationes bene norit.

An denique sanctarum meditationum, orationisque mentalis usum habeat.

An morum doctrinam, Christianamque disciplinam locos, non solum ordine collectos, sed recte notos habeat.

Quos locos teneat, quibus auditorum animi excitantur, vel ad Dei amorè, vel ad caelestis patriae desiderium, vel ad virtutum studium, vel ad detestationem scelerum, vel ad misericordiam, vel ad certas praeterea affectiones, quae ad cultum excitant, Christianas virtutes pariunt.

An apti denique sint, atque idonei ad concionem concipiendam, & explicandam, non solum Theologiae locorum tractatione, sed similitudinibus, quae ab agricultura, vinea, semine, aliisque rebus ducuntur, quae sub sensum cadunt, atque intelligentiam, praesertim eorum, etiam rudium, ad quos concio habetur.

An ad concionis ingressum, recta ratione utatur, & ab iis vitis refugiat, quae plerique eo in genere admittunt.

An totam concionem recte, ordineque disponat.

An dilucide, distincteque enarret.

An bene pronunciet.

An illius verba pondus habeant, anque vim item, ut non solum auditorum aures attingant, sed animos intus penetrent.

An in tota concione, pro cuiusque rei, de qua agit, ratione, recte, apte, decore, & congruenter agat.

Quo in genere omni, & perquirendo, atque explorando, tum

in aliis diligentius indagandis, examinandos, prout occasio tulerit, quam diligentissime instructiones adhibebunt, quae de concionatoribus ad provinciam vniuersam ex Concilio provincialis auctoritate, in suo nostro edita sunt.

Cum non certa cura, alteriusque beneficii, vel officii, munerisque, sed doctrinae tantum, aut in litterarum studiis progressionis recognoscenda causa examen alicuius instituitur, diligenti etiam illa praecipuaque disquisitione, & interrogationibus supra varie descriptis, pro vniuersiusque conditione indagetur illius doctrina, & in ministeriis Ecclesiasticis peritia atque usus.

Horum vero classes quatuor saltem, vel etiam plures constitui poterunt, quibus pro peritia ratione, experimento illorum pacto, adscribantur.

Prima classi adscribantur, qui & perfecte concionandi peritia, & conscientia casuum explanationibus se tales ostendant, qui aliis multis prodesse, atque praesse possint, promouendique idonei sint, non modo ad parochiam, sed etiam ad Praepositi, Vicarii foranei, vel visitatoris munus, vel ad penitentiae etiam, aut doctoralis, aut Theologiae praebende obtinendae officium, dignitatemque, in Ecclesia cathedrali assequendam, atque ad alia id generis.

Secunda classi erunt adscribendi, qui si minus, ut illi concionari perfecte, atque mediocriter, tum etiam de suggesto possint, quique in casuum conscientiae summis studiose versati sint, & vero Catechismi Romani doctrinam diligenter teneant.

Tertia erunt classi, qui intelligentia tantum assequuntur, ut si vnus accurata doctrinae concione, atque sermonem de altari saltem habere, ac Evangelium, prout usu venerit, enarrare, & explicare possint; & administrationis Sacramentorum, & casuum conscientiae usu ita periti sint, ut qui frequentius incidere solent, eos aliquo studio adhibito enodare, atque explicare apte queant.

Quarta classi, qui si non magno litterarum studio, aliquo tamen usu apti sunt ad aliquam Evangelii breuiem explanationem; & notitiam quandam habent rerum ad docendum populum, quae salutis necessariae sunt, & ad Sacramentorum administrationem, casuumque conscientiae explanationem pertinent: ita ut si ob sacerdotum paucitatem, necessariumque causam, aliquando curatio aliqua spiritualis pro loci ratione praesertim ad tempus committi possit.

In inferiori classe reliqui adscribuntur, quorum nulla ratio omnino haberi debeat in curatione animarum committenda, sacramentique administrandi facultate, neque in sermonibus ad populum habendis.

In omni hac examinandi ratione Cancellarius pro sui officij munere hoc praestet.

Certum librum habeat provisionum Ecclesiarum parochialium, aliorumque beneficiorum, quae examine adhibito, etiam ex literis Apostolicis, conferenda sunt.

Quo in libro recte, atque ordine ab eo notentur haec.

Acta examinis, quae in singulos dies, prout examinandi occasio tulerit, fiunt.

Dies vacationis certi beneficii, & modus item vacationis aliarumque id generis.

Dies etiam promulgationis, aut prorogationis editi, quod de concursu proponi solet; cum beneficii vacationis ratio id possit, & reliqua etiam, quae ad promulgationem pertinent.

Nomina quoque examinatorum quos Episcopus certi illius beneficii vacantis nomine ad examen conferendum nominatum delegerit.

Nomina etiam eorum, qui eo nomine examinandi proponuntur.

Dies praeterea, quo quisque examen subit.

Nomina etiam examinatorum, qui interfuerint.

Approbatio, aut reiectio, quam eorum iudicio singuli tulerint.

Nomen item, & cognomen eius, quem Episcopus tanquam aptiorem, magisque idoneum delegerit, cui beneficium ab eo conferatur, ad quem spectat.

Cui libro alia praeterea adscribat, quae Episcopus censuerit.

Librum alterum conficiat, in quo omnes, & singulos, quos vel concionandi, vel confessionis audiendi, vel sacra lectionis interpretanda causa Episcopus adhibito examine vel probat, vel improbat.

In hoc

In hoc ipso libro notet etiam, & nomina examinatorum, & diem, quo examen consecrerint, & causus item repulse, si quam aliquis tulerit.

Id ipsum de certo die, examine, probatione, aut reiectione eorum seruet, quorum experimentum sacra ordinationis causa sit.

Tertium librum habeat, in quem examina referat, quae generatim instituuntur, atq; adeo cōficiuntur ad clerici progressionem in literarum studio inuestigandam, atq; explorandam.

Videatur, & concilium Colonien. anno 1549.

Nemo examine eximendus.
Estque ea mens Concilii Tridentini sess. 7. cap. 13. Presentati, seu electi, vel nominati à quibusvis ecclesiasticis personis, etiam sedis Apostolicae Nuntius, ad quavis ecclesiastica beneficia non instituuntur, nec conferuntur, neque admittantur, etiam praetextu cuiusvis privilegii, seu consuetudinis, etiam ab immemorabili tempore praescriptae, nisi fuerint prius à locorum ordinariis examinati, & idonei reperti. Et nullus appellatus remedium se teneri possit, quominus ex amen subire teneatur. Presentatis tamen, electis seu nominatis ab vniuersitatibus, seu generalium studiorum exceptis.

Simoniacus recipitur.
§. 8. Ordinandus non est Simoniacus, causa prima tota ea in re versatur, semperque contra hoc vitium pugnat Ecclesia, & pro eo arma gerit mundus. Mihi sententia S. Greg. Ep. 110. lib. 7. probatur. Quisquis per pecuniam ordinatur (i. q. 1. c. 5.) Ea quae à sanctis patribus de Simoniacis statuta sunt, nos quoque & iudicio sancti spiritus & Apostolica auctoritate formamus. Quidquid ergo vel in sacris ordinibus, vel in ecclesiasticis rebus, vel data vel promissa pecunia acquisitum est, nos irritum esse, & nullas vquam vires habere, censuimus.

Et cap. 6. Quos consiliteri indignos meritis sacram mercatos esse pretio dignitatem conuictos oportet arceri, non sine periculo facinus tale perpetrantes, quia dantem pariter & accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio testatur, inuoluit.

Nec ordinatur inuitus.
§. 9. Nec inuitus, nec ambiens ordinetur. i. q. 6. Sicut. Inuito enim ordines dari non possunt, ambitioso non debent.

Homicida reuincitur.
§. 10. Ordinari non possunt homicidae, distinct. 50. c. 4. miror. Imo milites, & alii distinct. 51. cap. 1. Aliquantos ex his, qui post acceptam baptismi gratiam in forensi exercitatione versati sunt, & obinendi pertinaciam susceperunt, accitos ad sacerdotium esse conperimus, & quorum numero, Rufinus, & Gregorius perhibentur: aliquantos ex militia, qui cum potestatibus obdierunt, sēna necessario praeccepta sunt executi: aliquantos ex curialibus, qui dum parent potestatibus, quae sibi sunt imperata, fecerunt: aliquantos, qui voluptates, & editiones populo celebrarunt, ad honorem summi sacerdotis peruenisse, quorum omnium neminem, ne ad societatem quidem ordinis clericorum oportuerat peruenisse. Quae si singula discutienda mandemus, non modicos motus, aut scandala Hispaniensibus prouincis, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducemus: idcirco remittenda potius haec putamus. Sed ne deinceps similia committantur, dilectionis vestrae maturitas providere debet, ut tantae usurpationi saltem nunc finis necessarius imponatur: eo videlicet constituto, ut quicumque tales ordinari fuerint, cum ordinantibus suis deponantur.

Milites, confidici, curiales.
Et c. 2. Designata sunt genera laicorum, de quibus ad clericatum peruenire non possunt, id est, si quis fidelis militauerit, si quis fidelis causas egerit, hoc est postulatuerit, si quis fidelis administrauerit. De curialibus autem manifesta est, quoniam etsi immeniantur huiusmodi viri, qui debeant fieri, tamen quoniam saepius a curia repetendum, cauendum ab his est propter tribulationem, quae saepe de his ecclesiae prouenit.

Poenitentes non ordinandi.
§. 11. Nec ordinandus Clericus ex poenitentibus distinct. c. 15. Ex poenitentibus, quamuis sit bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantiam Episcopi factum fuerit: deponatur à clero: quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse poenitentem. Si autem sciens Episcopus ordinauerit talem, etiam ipse ab Episcopatu suo ordinandi duntaxat potestate priueretur. Simili sententia subiacet Episcopus, si sciens ordinauerit clericum eum, qui viduam, aut repudiatam, vxorem habuit, aut secundam.

Et c. 57. & 58. Idem Canones Niceni, qui ab infimis etiam clericorum officiis poenitentes excludunt. Hæc autem de publice poenitentibus, quorum sceleribus tremefacta est ecclesia, intelliguntur; quam humilitatem poenitentiam vocat Augustinus Epist. 54. quam describit Agathense concilium c. 15. Mitigatum est hoc decretum in concilio Tolet. i. distinct. 50. c. 68. Placuit ut poenitentes non admittantur ad clerum, nisi tantum sit necessitas, aut usus exegerit, & tunc inter ostiarios deputentur, vel inter lectores, ita ut Euangelium, aut Epistolam non legant. Si qui autem ante ordinati sunt diacones, inter subdiaconos habeantur, ita ut manum non imponant, nec sacra contingant. Eum vero poenitentem dicimus, qui post baptismum, aut pro homicidio, aut pro diuersis criminibus, grauissimisq; peccatis publicam poenitentiam gerens sub cilicio, diuino fuerit reconciliatus altario.

Causa quæ patres mouit, ut poenitentes solenniter excluderent, fuit, quod eos qui in Ecclesia docere, sacramenta administrare debent, nolent ex grauissimis peccatis, ob quæ poenitentia imponitur publice notos, & quodammodo infames esse. Tanto magis nunc aduigilandum, ne non modo poenitentes, sed etiam impenitentes, post grauissima peccata in Ecclesia locum honoratum teneant.

§. 12. Non admittendi vsuarii, distinct. 47. cap. 1. 2. 4. Nec modo non admittendi, sed nec retinendi, sed deiciendi de gradu merito indicantur. Inuita est illa cupiditas, & alieni subtilior, sed nequior inuasio, quam furtum, aut rapina. Nunc quoque cum omnia pessum eunt, cum ludæorum vsuras instruant, animantque Christiani, ut multarum vrbium sit illa negotiatio, ac ipse senatus multis Germaniæ locis Societatem cum vsuariis ludæis inisse videatur, miserique illis veministris vtatur, hinc inquam ad aliquas etiam Clericorum ades penetrant Iudæi, quamuis & sine Iudæis nonnulli aurum ex auro generent. Hos si Clerici sint, deponendos censent canones, si laici non admittendos ad ordines. Leges ciuiles etiam infames habent, nec vllum licet in senatore eligere, feneratorem, multo vero indignius est, ipsum senatum aerarium suum vsuris, hoc est, subtilioribus, & nocentioribus furtis implere. Eiusmodi vero senatores causa cognita, dignitate, & officiis deiici oportebat. Verum de vsura mihi alius dicendi locus est. Nunc quisque consideret, quam turpe sit in seruo Dei, quod leges puniunt in proceribus mundi.

§. 13. Apostata etiam ad clericatum non admittuntur. Si enim primam Deo fidem irritam fecerunt, quomodo eos Ecclesia, ut fidos Dei ministros honorare, atque iis se credere potest? Ita ex concilio Arelat. distinct. 50. c. 69. Hi, qui post sanctam religionis professionem apostatant, & ad sacularem redeunt conuersationem, & postmodum poenitentia remedia non requirunt: sine poenitentia communionem penitus non accipiant. Quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti. Et quicumque ille sit, post poenitentiam sacularem habitum accipere non presumat. Quod si presumpserit, ab ecclesia alienus habeatur. Multo minus ad curam animarum adhibendi sunt, qui animam suam tam temere abiecerunt: aliorum exemplo perdidicerunt.

Laudabile est itaque Moguntiacensi in Academia Theologica Theologica facultatis status, ne ad gradus Theologicos, aut in senatum admittantur apostatae, quam nulli apostatae honores conferant.

§. 14. Serui & curiales excluduntur. Nam liber ordinatione efficitur, domino itaque nocetur. Ita Serui non Leo Epist. ad Episc. camp. prima. distinct. 54. c. 1. 2. Seruus si ad sacerdotium latenter irrepsit peculium amissione multandus est, & manet seruituti obnoxius, cap. 9. & 10. Imo nec ad religionem potest admitti. Si domino praesen-

peritos esse oportet. alleffores, & collegæ, prælati, & canonici, quique in Ecclesiis illis concionantur, & in Academiis docent, tantum emineant in Ecclesia vera sapientia, ac scientia, quanta illis necessaria est, qui doctos clericos instruant, ac regunt. Hos omnes doctorem nomine compellabo, nam horum præcipuum est munus docere. Nam Episcoporum proprium munus est docere; Canonicorum cathedralium pro Episcopo suo docere, monere; concionatorum, & Academicorum instruire sæculares & clericos, explicare scripturas, quæ omnia sunt munia Episcoporum, & ostendunt hoc lucubrations eorum, qui Episcopatum gessere. Pleriq; enim doctores Episcopi veteris Ecclesiæ fuerunt, nec mutatum est, nisi postquam crevit regendi, & diuicandæ lites occupatio, docendi functio in alios velut subsidiarius transiit. Ita veterum leges. distinct. 36. c. 2. Qui Ecclesiasticis disciplinis per ordinem non est imbutus, & temporum approbatione diuinis stipendiis eruditus, nequaquam ad summum ecclesiæ sacerdotium aspirare presumat; & non solum in eo ambitio inefficax habeatur, verum etiam ordinatores eius careant eo ordine, quem sine ordine contra præcepta patrum crediderant præsumendum. Indignitateque ad Clerum irrepunt, qui de beneficiis hincinde in Academiis luxuriantur, donec biennalis oculi testimonia ad Ecclesias suas peregrinis vitii infecti attulerint.

Episcoporum est docere.

Abusus studiorum clericorum.

Turpissima est ignorantia doctorem.

les habent affectus. Denique non potest satis obfisti hæresibus, nisi sint multi ita docti, ut & Theologiam intelligant, & aduersariorum argumenta solide refutare queant. Quemadmodum in nouis, periculosisq; agnitionibus opus est sagacissimo, doctissimo, expertissimoq; medico, ita multo magis in tot errorum venenatissima colluie, opus est insignibus Theologis qui antidota, & soteria pharmaca perite erogent.

§. 4. Hinc Concilium Tridentinum hortatur ut insignium collegiorum Canonici sint graduati scilicet. 24. c. 12. de reformat. Hortatur etiam sancta synodus, ut in prouinciis, ubi id commode fieri potest, dignitates omnes, & saltem dimidia pars canonicatum, in cathedralibus ecclesiis, & collegiatis insignibus conferantur tantum magistris, vel doctoribus, aut etiam licentiatis in Theologia, vel iure canonico. Præterea obtinentibus in eisdem cathedralibus, aut collegiatis dignitates, canonicatus, præbendas, aut portiones, non liceat vigore cuiuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses, ab eisdem ecclesiis quolibet anno abesse: saluis nihilominus earum ecclesiarum constitutionibus, quæ longius seruij tempus requirunt: alioquin primo anno priuatur vnusquisque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam præbende, ac residentia fecit suos. Quod si iterum eadem usus fuerit negligentia, priuatur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit. Crescente vero contumacia, contra eos, iuxta sacrorum canonum constitutiones, procedatur.

Insignium collegiorum Canonici sint docti.

Cui præcepto obstat Academiarum quarundam leuitas, perfidiaque, quæ accepta pecunia quoslibet insignibus honorum exornat, quo factum est, ut facilius sit titulos doctoratus, aut magisterii in vniuersitatibus adipisci, quam in tribum sacrorum, aut furorum. Hinc comites, barones, nobiles, etiam eruditionem habeant, titulos tamen, ut dubia testimonia eruditionis aspernantur.

Doctrina obstant Academiæ præuicacitates.

§. 5. Ratio vero ut studia floreat illa est, ut præmia sint laborum, & diligentia; non inanes tituli Academiarum, sed multo magis præbendarum collationes. Excitat honores, & vrilitas, studiū. Prouisum huic rei à Concilio Basileensi scilicet. 31. anno domini 1438. de qualificationibus, & ordine conferendi beneficii. Primo cum per generalis Concilii statuta sancte ordinatū existat, quod qualibet ecclesia metropolitana teneatur & debeat habere vnum Theologum, qui sua doctrina & predicationibus fructum salutis afferat, ordinat hæc sancta synodus, quod extendatur etiam huiusmodi ordinatio ad ecclesias cathedrales, taliter videlicet, quod quilibet collator ipsarum præbendarum teneatur, & debeat canonicatū & præbendam, quam primum facultas se obtulerit, & inueniri poterit, magistro, Licentiato vel in Theologia baccalaureo formato conferre, qui per decennium in vniuersitate priuilegiata studuerit, & onus residentia ac lectione & predicationis subire voluerit, quig, bis aut semel ad minus per singulas hebdomadas cessante legitimo impedimento, legere habeat: & quoties ipsum in huiusmodi lectione deficere contigerit, ad arbitriū capituli in subtractione distributionum totius hebdomade puniri possit. Et si residentiam deseruerit, de alio provideatur. Verumtamen ut liberius studio vacare possit, nihil perdat, cum absens fuerit à diuinis. Insuper quod in qualibet Ecclesia cathedrali vel collegiata, ultra prædictam præbendam Theologo (ut præmittitur) assignandam, tertia pars præbendarum conferatur graduatis alias idoneis modo & forma infra scriptis, sic quod prima vacatura huiusmodi graduato, & deinde post alias duas sequens eo modo conferatur, & sic deinceps, videlicet magistris aut licentiatis seu baccalaureis formatis in Theologia, qui per decennium in aliqua vniuersitate priuilegiata doctoribus seu licentiatis in altero iurium vel medicina, qui per septem annos in sua facultate studuerint in vniuersitate, ut supra, magistris seu licentiatis in artibus, præbendarum cum rigore examinis, qui per quinquennium in aliqua vniuersitate a logicis inclusiue & supra in artibus, vel in alia superioriori facultate studuerint, nec non in Theologia, qui per sex annos vel in vtroq; aut in altero iurium, baccalaureis qui per triennium, si nobiles ex vtroq; parente, & ex antiquo genere,

Eruditionis ratio in beneficio danda habetur.

Decem annorum studio præbenda conferatur.

§. 3. Non sufficit Ecclesiæ cognitionis Theologiæ aliqua mediocritas, sed hoc curandū est, ut quantum fieri potest, sint quam plurimi excellenter docti. Itaque in eam rem incumbere Episcopos necesse est. Ratio manifesta est, quia quemadmodum mediocritas vni, aut parti sufficere potest, ita excellentia aliorum toti corpori est necessaria: In regimine politico vnius, aut paucorum summa potestas requiritur, in bello quorundam summa exercitatio atque industria. Nam si difficultates oboriantur, quæ mediocres vires exuperent, omnes stupent. Deinde si nemo mediocritatem supergrediatur, non erit spes vlla excellentiorum, raro enim erit discipulus supra magistrum. Hinc ingenia mediocria non excitantur, insignia torpescunt, aut nimium extolluntur; nam magna pars excellentium ingeniorum labores fugitant, & mobi-

Tertia pars in vniuersitate, ut supra, magistris seu licentiatis in artibus, præbendarum graduatis

alias autem per quinquennium consimiliter in aliqua vniuersitate priuilegiata ad minus suum studium fecerint, qui de predictis gradibus, tempore & nobilitate supradictis fidem facere teneantur collatori per legitima documenta. Exhortamur tamen ordinarios collatores, quod in conferendis beneficiis huiusmodi, praesertim quo ad dignitates, respectum habeant singularem ad magistros, nec non licentiatos & baccalaureos formatos in Theologia. In dignitatibus vero non electiui, personatibus, administrationibus & officiis dictarum Ecclesiarum, idem ordo, modus & forma in omnibus obseruentur. Quod si quis ex dictis qualificatis, tempore vacationis praebenda seu dignitatis huiusmodi, alias duas obtineat praebendas, seu dignitates & praebendas, vel aliud seu alia beneficium aut beneficia, quod vel qua residendo in altero ipsorum, & horis diuinis inter essendo, valeret seu valeret vsque ad summam seu estimationem ducentorum florenorum camera, similiter quicumque duas praebendas seu comprehendi censetur. In ecclesiis autem parochialibus, quae in ciuitatibus aut villis muratis existunt, instituuntur persona sic, vt supra, qualificata, aut ad minus qui per tres annos in Theologia, vel in altero iurium, seu magistris in artibus, qui in aliqua vniuersitate priuilegiata studentes fuerint, & huiusmodi gradum adepti fuerint, si tales potuerint inueniri, qui voluerint huiusmodi beneficiis deferre. Et vt facilius inueniri possint, statuit hac sancta synodus, quod quolibet anno, durante tempore quadagesime, omnes & singuli hoc modo qualificati, de ipsa diocesi & alij qui voluerint, habeant per se vel per procuratorem sua nomina exhibere illis, ad quos beneficiorum curatorum collatio vel praesentatio spectat, seu eorum vicariis. Quod si non fecerint, collatio seu praesentatio vel dispositio aliter quam (vt praemittitur) facta, non propter hoc irrita censetur. Et similiter in collatione tertiae partis praebendarum superius memorata, intelligatur, si tot graduati seu qualificati modo praemisso potuerint inueniri, teneanturque (vt praemittitur) ipsi graduati & qualificati sua nomina tempore praedicto ipsis, ad quos beneficiorum dispositio spectat, seu eorum vicariis exhibere per se vel per procuratorem. Quod si non fecerint, collatio seu praesentatio vel dispositio aliter quam (vt praemittitur) facta, non propter hoc irrita censetur. Si autem illi ad quos beneficiorum quauis dispositio spectat, contra supradictarum qualificationum designationem & ordinem aliquod beneficium contulerint, seu ad ipsum praesentauerint, vel quomodolibet disposuerint, sit ipso facto irritum & inane, velut superius praemissum est. Et nihilominus per concilia provincialia cum in his defecerint, aut etiam personis non idoneis quoquo modo prouiderint, iuxta tenorem constitutionis Concilij generalis, quae incipit, graue de praebendis, corrigantur & debite puniantur. Illi vero ad quos beneficiorum regularium spectat collatio seu dispositio, praetermissis indignis, eadem religionis idoneis conferant & assignent. Quod si aliter fecerint, per eorum superiores & capitula provincialia corrigantur, & debite puniantur.

Parochia ciuitatenses graduatos requirunt.

In monasteriis etiam scriptura exponenda sunt.

In omnibus Academiae requiritur, lectio sacrae scripturae.

Sic Concilium Aquileiense cum Tridentini decretum induxisset, ad monasteria idem extendit. In monasteriis quoque Monachorum, etiam Carthusianorum, vbi commode fieri queat, item lectio sacrae scripturae habeatur: quae in re si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum in hoc, vt sedis Apostolica delegati, eos ad id opportunis remediis compellant, quemadmodum decreto Concilij prouide statuitur. In conuentibus vero aliorum regularium, in quibus studia commode rigere possunt, sacra scriptura lectio similiter haberi ex Tridentini Concilij praescripto debet: quae lectio a Capitulis generalibus, vel provincialibus assignetur dignioribus ministris. In Gymnasijs etiam publicis, si hactenus sacra scriptura lectio instituta non fuit, ad Catholicam fidei conseruationem, nem. propagationem, & defensionem quamprimum institui, lectio sacrae scripturae & si instituta foret, & negligenter, restitui ex Tridentini Concilij decreto omnino debet; ne, si artium & scientiarum principia, & documenta studiose passim tradantur, vt nihil ad perfectam cognitionem desideretur, neglecta iaceant sacra scripturae studia, Euangelici verbi pabulum, diuinorum eloquiorum maiestas, & promissorum caelestium amplitudo,

quod est vnicum praesentis vitae subsidium, & futuri saeculi argumentum.

§. 6. Altera ratio est, vt scholae, & seminaria Clericorum instituuntur. Exstat hac de re in Synodo Treuerensi anni 1549. sub Ioanne Archiepiscopo celebrata canon de scholis. Ita caus. 12. q. 1. can. 3. Necessaria etenim res exigit, vt iuxta ecclesiam claustra constituantur, in quibus clerici disciplinis ecclesiasticis vacent. Itaque omnibus vnus sit refectorium, ac dormitorium, seu cetera officina ad vsus clericorum necessaria. Ministri vero post episcopum suos semper eos eligantur, quorum vita, atque doctrina illos potius exornet, quam dehonestet.

In Concilio Patisiensi supplicatum Ludouico a patribus c. 12. vt scholae publicae ex eius auctoritate fierent, saltem tribus frequentissimis imperij Francici locis. Verum de Gymnasijs ad me dictum est l. 4.

§. 7. Quandoquidem multorum Clericorum studia remoratur penuria librorum, huic quoque rei prospiciendum est. De Bibliotheca etiam supraegi, verum vt Episcopi, & collegia canonicorum formam habeant constituendae Bibliothecae, modumque augendae, proponam hoc loco Concilij Mediolanensis 4. decretum de Bibliotheca: Sicut in libris sacris voluminibusque sanctorum, & alijs Ecclesiasticis cuiusvis generis codicibus, copiose, sumptuoseque comparandis diligens fuit, accurataque maiorum industria; ita & in ipsis asseruandis, illorum, qui successerunt non negligens studium, nec vero cura minor esse debet: cum ex manuscriptis, recteque exaratis voluminibus, in tanta librorum corruptela, his praesertim temporibus, per hereticos introducta, plurimum adiumentum rebus ecclesiasticis publicis afferatur, & ad catholicae doctrinae veritatem tuendam, & ad conuersionem illorum, vitiose illa deprauantium temeritatem.

Bibliotheca igitur ecclesiae, vbi ecclesiastica volumina, alijs codices sunt, certus locus, vbi nullus constitutus, in Episcopopalibus, aut in canonicis, alijsque ecclesiae adibus, curante Episcopo constituatur.

Quo in loco armaria aliquot extruantur, eaque sitibus distincta, in quibus codices, & volumina, quaecunque ibi extant, non acruatim, sed ordine disponantur.

Index praeterea fiat, in quo pro disciplinarum genere, aut pro alphabeti ratione volumina singula notentur.

Istique index certo loco in perpetuum asseruetur, notatis etiam deinceps ordine alijs libris, quicumque in posterum eidem bibliotheca, quouis modo accesserint.

Cum igitur plerique priuatorum desint idonei ad instruendam bibliothecam sumptus, publici id muneris esse debet. Vt scilicet omnibus quibus animus est, & ingenium, copia discendi non defuit.

§. 8. Primum est quo studia incitantur, honos, & utilitas; itaque in prouincijs, quibus praebenda, & sacerdotia probae eruditioni per concursum dantur, ingens est copia vitorum doctissimorum: at vero vbi vel generi, vel fauori tantum locus est, caret adiutorio sapientiae, ideoque lento gradu procedit, aut alio migrat. Quo enim argumento adolescenti honeste nato, ingenioso, studioso, persuadebimus, vt Theologicis studiis serio incumbat, nisi praeter caeleste premium habiturus sit etiam dignum in Ecclesia locum: praesertim cum altioris philosophiae parum capaces sint adolescentes: crebro etiam minus id velint parentes. Nonne in oculis incurrit non facile solubilis obiectio. In episcopis Ecclesijs diuitum stupida proles, magnatum scribe, praelatorum assertores, canonicorum cognati saginantur, si ipse Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Aquinas, Suarez adesset, cedendum esset fauori. Quae enim beneficia conferuntur eruditis, quae eruditi sunt? Hoc igitur reformandum est, excutienda est ignauia, & praecare ceptum a multis collegijs continuandum, quae non nisi aliquo gradu insignes admittunt. Sed quia Academiae multae fallunt, alio examine praeterea opus foret.

Seminaria clericorum instituenda.

Bibliotheca instruenda.

Manuscripti libri preciosi.

In cathedralibus bibliotheca constituantur.

Beneficium studij inueneri potest.

Serio magna agenda sunt.

Seminaria
pro studiis
instituta.

Finis semi-
narium.

foret. Hæc itaque ubi vel in usu non sunt, vel languide, & prævaricatorie tractantur, subsidiis aliis sustentanda sunt. Quod in Germania fit seminariis clericorum institutis; experientia sane docuit, eo modo & literas, & religionem reflorescere; imitantur etiam hoc sectarii, qui phronitisteria & mandras suas habent, in quibus ad infame mentiendi, Ecclesiamque oppugnandi ministerium seducti iuventus deprauatur, & acuitur. De seminariis Concil. Trident. sess. 23. c. 18. sic statuit. Cum adolescentium ætas, nisi recte instituat, prona sit ad mundi voluptates sequendas, & nisi à teneris annis ad pietatem & religionem informetur, antequam vitiorum habitus totos homines possideat, nunquam perfecte, ac sine maximo, ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio in disciplina ecclesiastica perseveret: sancta synodus statuit, ut singula cathedralia, Metropolitana, atque his maiores Ecclesie, pro modo facultatis, & diocesis amplitudine certum puero- rum ipsius civitatis, & diocesis, vel eius provincie, si ibi non reperiantur, numerum in collegio ad hoc prope ipsas Eccle- sias, vel alio in loco convenienti, ab Episcopo eligendo, alere, ac religiose educare, & ecclesiasticis disciplinis instituere te- neantur. In hoc vero collegio recipiantur, qui ad minimum duodecim annos, & ex legitimo matrimonio nati sint: ac legere, & scribere competenter noverint, & quorum incli- nes, & voluntas spem afferat, eos ecclesiasticis ministeriis per- petuo inseruiros. Pauperum autem filios precipue eligi- vult; nec tamen diuiores excludit: modo suo sumptu alantur, & studium præstent Deo & Ecclesie inseruiendi. Hos pueros Episcopus in tot classes, quot ei videbitur, diuisos iux- ta eorum numerum, ætatem, ac in disciplina ecclesiastica progressum, partim cum ei opportunum videbitur, ecclesia- rum ministerio addicit: partim in collegio erudiendos reti- nebit, aliosque in locum educorum sufficit: ita ut hoc col- legium Dei ministerium perpetuum seminarium sit. Vt vero in eadem disciplina ecclesiastica commodius instruantur, Tonsura statim, atque habitu clericali semper utantur: gram- matices, cantus, computi ecclesiastici, aliarumque bonarum artium disciplinam discant: sacram scripturam, libros ec- clesiasticos, homilias sanctorum, atque Sacramentorum tra- dendorum, maxime que ad confessiones audiendas videbun- tur opportuna, & rituum, ac caeremoniarum formas edi- scant. Curet Episcopus, ut singulis diebus Missæ sacrificio intersint, ac saltem singulis mensibus confiteantur peccata: & iuxta confessoris iudicium sumant corpus Domini nostri Iesu Christi; cathedrali, & aliis locis ecclesiis, diebus festis inseruiant. Quæ omnia, atque alia, ad hanc rem oppor- tuna, & necessaria Episcopi singuli cum consilio duorum Ca- nonicorum seniorum, & grauiorum quos ipse elegerint, pro- ut spiritus sanctus suggererit, constituent: eaque ut semper obseruentur, sapius visitando operam dabunt. Dyscolos, & incorrigibiles, ac malorum morum seminatores acriter pu- nient, eos etiam si opus fuerit, expellendo; omniaque impe- dimenta auferentes, quacunque ad conseruandum, & au- gendum tam pium, & sanctum institutum pertinere vide- buntur, diligenter curabunt. Et quia ad collegij fabricam instituendam, & ad mercedem præceptoribus & ministris soluendam, & ad alendam iuuentutem, & ad alios sum- ptus certi redditus erunt necessarij, vltra ea, quæ ad institu- endos vel alendos pueros sunt in aliquibus ecclesiis, & locis des- tinata, quæ eo ipso huic seminario sub eadem Episcopi cura applicata consueant: iidem Episcopi cum consilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter ab ipso Ca- pitulo eligatur: itemque duorum de Clero ciuitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad Episcopum, alterius vero ad Clerum pertineat: ex fructibus integris mensæ Episcopa- lis, & Capituli, & quarumcunque dignitatum, persona- rum, officiorum, prebendarum, portionum, Abbatiarum, & Prioratuum, cuiuscunque Ordinis, etiam Regularis, aut qualitatis, vel conditionis fuerint, & hospitalium, quæ dan- tur in titulum, vel administrationem, iuxta constitutionem Concilii Viennensis, quæ incipit, Quia contingit: & bene-

ficiorum quorumcunque, etiam Regularium, etiam si iuris patronatus cuiuscunque fuerint, etiam si exempta, etiam si nullius diocesis, vel alius ecclesiæ monasterij, & hospitali- bus, & aliis quibuscunque locis pijs, etiam exemptis, annexa, & ex fabricis ecclesiarum, & aliorum locorum, etiam ex quibuscunque ecclesiasticis redditibus, seu prouentibus, et- iam aliorum collegiorum: in quibus tamen seminaia di- scentium, vel docentium ad commune Ecclesiæ bonum pro- mouendum actu non habentur: hæc enim exempta esse vo- luit. præterquam ratione reddituum, qui superflui essent vl- tra convenientem ipsorum seminariorum sustentationem, seu corporum, vel confraternitatem, quæ in nonnullis locis scho- la appellantur, & omnium monasteriorum, non tamen men- dicantium, etiam ex decimis quacunque ratione ad laicos, ex quibus subsidia ecclesiastica solui solent, & milites cuius- cumque militia, aut ordinis, pertinentibus, fratribus sancti Iohannis Hierosolymitani dumtaxat exceptis, partem ali- quam, vel portionem detrahent: & eam portionem sic de- tractam, nec non beneficia aliquot simplicia, cuiuscunque qualitatis, & dignitatis fuerint, vel etiam præstimonialia, vel præstimonialia portiones, nuncupatas, etiam ante vacatio- nem, sine cultus diuini, & illa obtinentium preiudicio, huic collegio applicabunt, & incorporabunt. Quod locum ha- beat, etiam si beneficia sint reueruata, vel affecta: nec per resignationem ipsorum beneficiorum, vniones, & applica- tiones suspendi, vel nullo modo impediri possint, sed omnino quacunque vacatione, etiam si in curia effectum suum for- tiuntur, & quacunque constitutione non obstante. Ad hanc autem portionem soluendam, beneficiorum, dignitatum, personarum, & omnium, & singulorum supra com- memoratorum possessores, non modo pro se, sed pro pensioni- bus, quas alijs forsan ex dictis fructibus soluerent, retinen- do tamen pro rata, quidquid pro dictis pensionibus, illis erit soluendum, ab Episcopo loci per censuras ecclesiasticas, ac alia iuris remedia compellantur: etiam vocato ad hoc, si videbitur, auxilio brachij secularis: quibusvis, quoad om- nia & singula supradicta, priuilegijs, exemptionibus, et- iam si specialem derogationem requirerent, consuetudine, et- iam immemorabili, quauis appellatione, & allegatione, quæ executionem impediatur, non obstantibus. Succedente vero casu, quo per vniones effectum suum sortientes, vel al- liter seminarium ipsum in totum, vel in partem dotatum reperitur: tunc portio ex singulis beneficijs, ut supra, de- tracta, & incorporata ab Episcopo, prout res ipsa exegerat in totum vel pro parte remittatur. Quod si cathedralium, & aliarum maiorum ecclesiarum Prelati in hac seminarii erectione, eiusque conseruatione negligentes fuerint, ac suam portionem soluere detrectauerint: Episcopum Archiepisco- pus, Archiepiscopum, & superioris Synodus provincialis ac- crite corripere, eosque ad omnia supradicta cogere debeat: & ut quamprimum hoc sanctum, & pium opus, vbicumque fieri poterit, promoueat, studiose curabit. Rationes au- tem reddituum huius seminarii Episcopus annis singulis ac- cipiat, presentibus duobus à Capitulo, & totidem à Clero ciuitatis deputatis. Deinde, ut cum minori impensa hu- iusmodi scholis instituendis prouideatur; statuit sancta Sy- nodus; ut Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & alij loco- rum Ordinarii, scholasterias obtinentes, & alios, quibus est lectio, vel doctrina munus annexum, ad docendum in ipsis scholis instituendos, per se ipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneos substitutos, ab eisdem scholasticis eli- gendos, & ab ordinarijs approbandos, etiam per subtractio- nem fructuum, cogant, & compellant. Quod si iudicio Epi- scopi digni non fuerint: alium, qui dignus sit, nominent, omni appellatione remota. Quod si neglexerint: Episcopus ipse deputet: docebunt autem predicti, quæ videbuntur Epi- scopo expedire. De cætero vero officia, vel dignitates illæ, quæ scholasteria dicuntur, non nisi Doctoribus, vel Magistris aut Licentiatis in sacra pagina, aut in iure canonico, & alijs per- sonis, idoneis, & qui per se ipsos id munus explere possint con- ferantur: & aliter facta prouiso nulla sit, & inualida: non obstantibus quibuscunque priuilegijs, & consuetudinibus, etiam immemo-

immemorabilibus. Si vero in aliqua provincia ecclesia tanta paupertate laborent, ut collegium in aliquibus erigi non possit: Synodus provincialis, vel Metropolitanus cum duobus antiquioribus suffraganeis in ecclesia Metropolitana, vel alia provincia ecclesie commodiori vnum, aut plura collegia, prout opportunum iudicabit, ex fructibus duarum, aut plurium ecclesiarum, in quibus singulis collegium commode institui non potest, erigenda curabit, ubi pueri illarum Ecclesiarum educantur. In ecclesiis autem, amplas dioceses habentibus, possit Episcopus vnum, vel plura in diocesi, prout sibi opportunum videbitur, habere seminaria: quæ tamen ab illo vno, quod in ciuitate erectum, & constitutum fuerit, in omnibus dependant. Postremo, si vel pro vnionibus, seu proportionum taxatione, vel assignatione, & incorporatione, aut qualibet aliaratione difficultatem aliquam oriri contigerit, ob quam huius seminarii institutio, vel conseruatio impediretur, aut perturbaretur: Episcopus cum supra deputatis, vel Synodus provincialis pro regionis more, pro ecclesiarum, & beneficiorum qualitate, etiam supra scripta, si opus fuerit, moderando, aut augendo, omnia & singula, quæ ad felicem huius seminarii profectum necessaria, & opportuna videbuntur, decernere, ac prouidere valeat.

Seminario-
rum profe-
ctus.

§. 9. Maximas illa res Germaniæ utilitates attulit, eaque re multas Germaniæ Ecclesias Gregorius XIII. restituit. Nunc vero ita seminaria profecerunt, ut cum initio pueri duodennes admitterentur, vel citum est ex concilio, tandem eo sit ventum, ut etiam philosophiæ studiosi, & Theologiæ recipientur, in quibus tanto maior est utilitas, quanto celerius in messem domini admitti possunt.

Ocioforum
beneficia in
seminaria
conferenda.

In ditione Mediolanensi omnium beneficiorum decimas, etiam mensarum Episcopatum eo reuerunt, sed in plerisque locis tot beneficia detinentur ab ociosis, ut facile confici sumptus possit.

In eadem ditione singulis mensibus Episcopus seminarium visitat. Concil. Med. 2. decreto 26. & 5. conc. iubetur duos canonicos eligere, quorum consilio in administratione utatur.

Sine semi-
nario cleri-
corum Eccle-
sia consistere
vix possit.

Concilium Aquileiense anno 1596. celebratum existimat, sine seminario clericorum hoc tempore consistere Ecclesiam vix posse. Seminariorum, inquit, institutionem, conseruationem, & promotionem in Dei Ecclesia summe fructuosam, quo clericali militia propagatur ordo, & progressio, tantopere necessariam, ut stare Ecclesiastica disciplina, sine illorum subsidio, & adminiculo vix possit, in provincia Aquileiensi ciuitatibus audimus, & incredibili iucunditate vidimus; dolimus autem Metropolitanam Ecclesiam nostram propter maximas difficultates hactenus seminario caruisse, quo tamen modo latamur, nunc ita carere, ut habere pene dici possit.

Vbi disci-
plina viget,
eo se appli-
cant bona
ingenia.

Atque hæc de delectu, institutioneque clericorum, in quo omnia pene sunt, poteritque integritas seruari, si modo conciliis canonicisque Episcopi obtemperant. Multæ religiones, ut Carthusienlis institutum suum tot annos inuolutum retinent, de rigore nihil remittunt, orationes priuatae manentibus publicis, quotidie crescunt, nec tamen deest illis multitudo insignium adolescentum, & virorum, quotidie angustas portas ad cælum in illa Eremita quarentium; Quid hoc prohibet fieri in Ecclesia Christi, quod fit in Carthusia, quæ est nobilis quidem, sed parua tamen portio Ecclesiæ Christi? Vnde hoc illis tam diuturnum ac perseverans bonum? Primo ex accurata regulæ suæ obseruantia, & institutione.

Si canoni-
cus in ma-
iore salutis
periculo est,
quam secu-
laris, Eccle-
sia inueneris
ordo est.

Nam ubi facile, & felix iter ad æterna gaudia Deus aspicit, eo vocat electos suos, itaque ibi gratia, ibi vitæ honestas florēt. Deinde quicunque salutis propriæ desiderio tenentur, eo, ubi illius expeditior ratio cernitur, conuolant. Hoc in Ecclesia fieri oportet, sit illa disciplinæ custodia, sacrarum legum vigila, quæ Episcopos, canonicos, omnesque in quocunque ordine constitutos facile ad virtutem indu-

cat, cœloque traducat. Sit illa Collegiorum Canonicorum facies, modestia, institutio, cura, ut facilius sit canonico saluari, quam seculari. Hoc quamdum non agitur, nunquam is fructus erit, quem Ecclesia spectauit. Nam ut nunc res habet. Quotus quisque canonicatum appetit, ut faciliorem salutis viam habeat, non autem ut quietius viuat? Si autem magno delectu in clerum admittantur, admissi summa cura ad pietatem erudiantur, incorrigibiles, aut perniciosi reiciantur, ut Ecclesiastica cærimonia, religiosa caritas, deuotioque vigeat, ad Ecclesiam salutis causa, non opum cupidine venient, eritque Clerus sanctus, & pius, monasteriorum etiam optimorum sanctitatem exuperans. Clericorum enim status dignior est, quam monachorum in Ecclesia, est & sanctior sacramento, vinam ad sua primordia reuocetur, ut sit etiam spiritalior. Nunc pro dolor in media Ecclesia, in ipso sacrario Christi, in medio sacerdotum domini mundus est; & quod dolenter dico, mundus maior periculo regnans, quam in mundo: multi enim ita Ecclesiæ opibus fruuntur, ut non fugisse mundum, sed mundum quassisse in domo patris cœlestis, in crucifixi patrimonio, in sanguine eius qui vicit mundum, videntur. Vnde faculares sacerdotes, & esse & dici gaudent; merito, qui domum domini, in mundanum palatium quotidie vertunt. Verum hæc mitamus, quæ piis quotidie plangenda sunt, prælati emendanda. Advigilent, ne per quos iustitia doceatur, per ipsos peccati morbus obrepant, & mors ad plebem pertranscat. Quod nunc pro dolor quotidie dolenter videmus, & eo dolentius, quod remedia alibi inefficacia, alibi nulla, paucis locis victricia.

Virtutis nō
opum causa
ad ecclesiā
eundam.

Et sine ac-
cipiendus
canonica-
tus, quo
Carthusia-
nismus.

Ceteris sa-
cerdotum
domini
mundus est,
si pietas ab-
est.

CAPVT XIV.

Visitationes frequentes esse oportere.

§. 1. TANTA quidem est sacrorum Christianorum maiestas, ut facile homines Deo dicatos ad virtutem integritatemque adducant, nec arte opus esset, nec poena ad Christi sacerdotes regendos; quia tamen natura fragilis est, & magni interest, pietatis duces pios esse, nulla remedia spernenda sunt, quibus & religio inducatur, & foueatur, virtutis arceantur. Quorum primum esse arbitror crebras Episcoporum, aut ab eis delectorum, seriasque visitationes.

Nihil omi-
tendum quo
virtus ac-
cenditur.

§. 2. Vitas esse omnino Ecclesiarum visitationes, easque ad Episcopos pertinere omnia pene nos religionis Christianæ monumenta docent. Actorum 9. 32. Petrus transit vniuersos, & Paulus ipse tantum curæ habuit, ut conuersos inuiceret, & consumaret, quantum, ut gentes conuerteret. Canon etiam S. Concilii Nicæni visitationem Episcopis committit. Athanasius Ægypti monachos visitat, anno 382. Patri modo Ecclesias suas Chrysostomus; Augustinus iussu Zosimi interiora Africa; multaque corrigit, anno 418. Cyriacus Gallias, & Hispanias anno 599. Bonifacius Gregorio promissit, se Ecclesias visitaturum, & difficultates maiores, ad pontificem remissurum anno 740. Ludouicus Archiepiscopus cum comite ad visitandum misit anno 819. Carolus anno 853. Facile enim abusus irreperunt, quos inspectio, instructio, poenæque emendant.

Visitationes
olim vti-
lissima.

Fragilis
hominum
visitatione
requiritur.

Ex antiquo vtu estigitur lex illa 10. q. 1. c. 4. Relata est coram sancta synodo querimonia plebium, quod sint quidam Episcopi nolentes ad predicandum, vel ad confirmandum suas per annum parochias circumire: qui tamen exigunt, ut mansiones, quibus in processione vti debuerant, aliquo pretio redimant, qui parare debebant. Quæ duplex infamia, negligentia, & auaritia sanctæ synodo magno fuit horrore. Statuerunt itaque, ne quis ultra exerceat id cupiditatis ingenium, & ut solliciti sint episcopi de suis gregibus visitandis.

§. 3. An-

Annua sit
visitatio.

§. 3. Annua debet esse visitatio, 10. q. 1. c. 10. Decretum, ut antiqua consuetudinis ordo seruetur, & annua vicibus ab Episcopo dioceses visitentur, & si qua forte basilica fuerit reperta destituta, ordinatori eius reparari precipiatur: quia tertia pars ex omnibus per antiquam traditionem ut accipitur ab Episcopo nouimus esse statutum.

Quod si ipse morbo detentus, aut alio modo occupatus non possit officium visitatoris præstare, alteri committendum est, 10. q. 1. c. 11. Episcopum per cunctas dioceses, parochiasque suas per singulos annos ire oportet, ut exquirat, quo vnaqueque basilica in reparatione sui indigeat. Quod si ipse aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus id exple nequieuerit; presbyteros probabiles aut diaconos mittat, qui reductus basilicarum, & reparationes & ministrantium vitam inquirant.

Idem seuerè vult Concilium Aquileiense.

§. 4. Tam necessaria iudicata est visitatio, ut neminem canones exceptum velint, omnes exemptiones, tergiversationes, appellationes præciderint. Ita Tridentinum Sess. 24. c. 8. & sequentibus. Ius illud ad omnia monasteria extenditur, si modo à suis prælatis non visitentur. Ita & vetus ius, 18. q. 2. c. 28. Nec præscriptio admittitur vtrius Conc. Rauennate 2. sub Clemente 5. rub. 8. Item statuimus, & auctoritate eiusdem Concilii prohibemus: quod nulli religiosi, vel seculares predictæ provincie Reuennat. pretextu, seu occasione lapsus temporis, desuetudinis, vel præscriptionis, suis ordinariis, & prælatis visitantibus, seu visitare volentibus repugnare, contradicere audeant, vel præsumant: alioquin præter penas à iure statutas in personas contradicentium, & eisdem scienter facientium, excommunicationis; in Ecclesias vero interdicti sententias, auctoritate præsentis Concilii proferimus.

Merito; omnis enim anima subdita debet esse potestatis, nec quicquam magis infringit Ecclesiæ mores, quam exemptiones. Omnes vero Episcopi iure communi post Concilium Tridentinum sunt legati pontifici quoad visitationem, ita omnia constituta, conuentiones, ordinationes contra hoc visitandi, corrigendi, puniendi ius, quocunque modo illicitæ sunt, nec admittere, nec exigere possunt, & si factæ sunt vtriusque remitti debent, quia sunt colligationes impietatis, quibus impunita licentia quaeritur. Consultatur & Concil. Trident. sess. 14. c. 2. Imo Episcopum negligentem Synodus excitare debet.

§. 5. Visitacionis incommoda sunt, nimius rigor, & sumptus eorum qui visitantur. Ad vtriusque quod attinet, Rigorem misericordia temperatum requirit Concilium Tridentinum, & sumptuum moderationem.

Sess. 24. c. 3. Visitacionum autem omnium istarum precipuus sit scopus, sanam, orthodoxamque doctrinam, expulsis heresibus, inducere, bonos mores tuere, prauos corrumpere: populum cohortationibus, & admonitionibus ad religionem, pacem, innocentiamque accendere: cetera prout locus, tempus & occasio feret, ex visitantium prudentia ad fidelium fructum constituere. Quæ ut facilius, feliciusque succedant: monentur predicti omnes, & singuli, ad quos visitatio, ut paterna caritate, Christianoque zelo omnes amplectantur: ideoque modesto contenti equitatu, famulatuque, studeant quam celerrime debita tamen cum diligentia, visitationem ipsam absolueri. Interimque caueant, ne inutilibus cuiquæ graues, onerosæque sint: neque ipsi, aut quisquam suorum, quidquam procuracionis causa pro visitatione etiam testamentorum ad pios vsus præter id quod ex relictis piis iure debetur, aut alio quouis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcumque sit, etiam qualitercunque offeratur, accipiant non obstante quacunque consuetudine etiam immemorabili: exceptis tantum victualibus, quæ sibi ac suis frugaliter, moderateque pro temporis tantum necessitate, & non ultra erunt ministranda.

De sumptu etiam cautum est, multis canonibus. Valentianum Concilium sub Leone 4. c. 17. Vt ipsa visitatio plebium, & parochialium sacerdotum, tam modera-

te, & quantum fieri potest iuxta canonicam institutionem fiat, ut manifestum sit, siue per nos, siue per nostros, sola ibi animarum lucra perquiri, nec aliquem importunitate, & nimietate grauari, & contristari, ne verbum Domini, & doctrina blasphemetur. Placet firmatum. Particulatim autem expressum contra sumptus in Lateran. Concil. sub Alexandro 3. c. 4. Cum Apostolus se & suos propriis manibus decreuerit exhibendos, ut locum predicandi auferret Pseudoapostolis, & illis, quibus predicabat, non existeret onerosus: graue nimis, & emendatione fore dignum dignoscitur, quod quidam fratrum, & coepiscoporum nostrorum ita graues in procuracionibus suis subditis existunt, ut pro huiusmodi causa inter dū ornata Ecclesiastica subditi compellantur exponere, & longi temporis victum brevis hora cōsumat. Quocirca statuimus, quod Archiepiscopi parochias visitantes, pro diuersitate prouinciarum, & facultatibus Ecclesiæ, rum, quadraginta, vel quinquaginta euectionis numerum non excedant: Cardinales vero, viginti quinque, non excedant: Episcopi, viginti, vel triginta nequaquam excedant, Archidiaconi, quinque, aut septem: Decani constituti sub ipsi duobus equis, existant contenti. Nec cum canibus venatoriis, & auibus proficiantur: sed ita procedant, ut non quæ sunt sua, sed quæ Iesu Christi, querere videantur, nec sumptuosas epulas querant, sed cum gratiarum actione recipiant quod honeste, & competenter fuerit illis ministratum. Prohibemus etiam, ne subditos suos tallis, & exactionibus Episcopi grauare præsumant.

Quod de epulis dictum est, etiam monetur ea de re Episcopus Vigilentis ab Alexandro. Nihilominus (in appendice Lateran.) necessaria permittuntur. Cum sit Romana Ecclesia cui licet immeriti præsidemus, mater Ecclesiarum omnium & magistra: cogimur ex debito suscepti honoris & regimini, prout Dominus nobis dederit, respondere cōsultationibus singulorum, ut dubia quæstiones, Apostolica sedis providentia enodentur. Quæ si uisit aut frater Episcopo, tunc fratemitati rescribi, vtrum pro Ecclesiarum consecratione quicquæ præter procuracionem moderatam habere debeas, cum Apostolus dicat, nemo cogitur suis stipendiis militare, ab eadem Ecclesia exigere potes. Sumptuarie etiam leges factæ sunt pro ipsis monasteriis in Conc. Salsburg. sub Frederico Archiepiscopo, tempore Martini 4. ita ait: item ne monasteria, immoderatis visitatorum sumptibus grauitè onerentur, statuimus, ut quilibet Abbas, qui pro tempore visitator fuerit, vel etiam capitulum generale accesserit, octo euectionum numerum non excedat: inferiores vero Abbates paucioribus sint contenti.

Quomodo enim ieiunium, & poenitentiam prædicabunt, si splendore & deliciis aliena monasteria grauant? Non enim cogenda pietas, sed suadenda. Nec sperandum est, ut inter Abbatum luculenta cōuiuia, fratribus maneat ætæ paupertatis, & ieiuniorum amor, domestico prælatorum exemplo concussus. Tota res à Tridentinis patribus est definita: Sess. 24. c. 3. quo lectorem remitto.

De muneribus iam ante cauerat Concil. Lugdunense sub Gregorio 10. c. 24. & censibus & procuracionibus. Sed omnia magis restrinxerunt Concilium Mediolanense 5. & Aquileiense.

§. 6. Visitator ipse sit forma vitæ Christianæ, deinde familiam suam prius visite, ordinesque. Aurea sunt monita Concil. Aquileiense. Cum ad visitationem egredi Episcopus animum induxerit, parumper se ipsum colligat, ac medietur projectionis suæ causam: si enim cogitatione perspexerit, se aliorum vitam, mores, actiones examinandas suscipere, ut corrigat, emendet, restituat: certe ipse satis intelliget, à domo, & familia sua visitationem instituendam, cuius exemplo vel tacitus predicabit reliquis Christianas virtutes: ut si domum, & familiam non bene compositam, orio, & leuitate diffusentem pro negligentia aliis præbuerit videndam, fructum vniuersæ visitacionis perdidit. Quod licet videatur simplici quodam sermonis contextu propositum, ad duo tamen, quæ maxima sunt, in hoc genere pertinebunt.

Primum est, ut talem se forma vitæ, famulatus, & familia modesta

Mores emendandi in visitatione, sumptus temperandi.

Moribus ostendat visitator virtutem, quæ docet.

Qui suorum domesticorum curam non habet, est infideli deterior.

modestia Episcopus praebeat, qualem habere populus exemplaris ad imitandum propositi loco possit.

Iterum, iterumque Episcopus castitatem, modestiam, pietatem, omnes Christianas virtutes indicat, praedicat, inculcat, in domo vitia vigeant, petuntur, laetitia, lascivia, remeritas: quod si suos correxerit, ac bene composuerit, omnes in Dei opere adiutores habebit.

Detestanda est igitur quorundam visitatorum malitia, qui ipsi avari, ebriosi, in populo, & clero nihil emendant, satis arbitrati si nummos corrogent. Sed si sal infatuatum fuerit, in quo salietur?

CAPVT XV.

Ratio visitationis in Concilio Mediolanensi 4. praescripta.

Visitatio tollat comensationem, non adferat.
§. 1. **L**VCRA aut comensationem in visitatione tur animarum ad diuinam gloriam scopus est visitationis. Mirum est haec in Ecclesiam vitia irrupisse, insigne specimen est, ex Concilio Tol. & 4. siue ex Triburienfi 10. q. 1. c. 9.

Visitatio medicina est.
Verum parum est vitia visitantium abesse, nisi corrigantur mores cleri, & plebis; Medicus enim vt bonus censetur, haud satis est, vt sit ipse sanus, sed opus est in super, vt sanet agrotum. Multis modis visitatio à Concilio Mediolanensi 4. describitur, habitum est illud à S. Carolo Archiepiscopo tempore Gregor. 13. anno 1573. Hanc reddere opera precium duxi, vt praefules ad eum modum, demptis, additis, mutatis pro temporum, locorum, negotiorum varietate quibusdam, suis diæcesibus accommodat. ordo visitationis ille est.

Episcopus per se annue visitet, si fieri potest.
§. 2. Necessarium illud ac plane debitum visitandi munus, quod ex sanctione Tridentina praestari oportet, prouincia nostra Episcopi, ita solite exequantur, vt sua quique vrbes ac diæcesis visitationem singulis ipsis annis, aut si per diæcesis amplitudinem non possunt, biennio ad summum ipsi per se conficiant. Si vero legitima occupatione, causaue impedit, id muneris aliquando per se ipsos obire nequeunt. Vicarios generales, visitatoresque alios, huius rei vsu peritos atque idoneos adhibeant, qui visitationis officium sedulo, vt par est, praescripto tempore exequantur.

Canonicos adiutores habebunt.
Cum vero visitationis munus ipsi per se obeunt, vel vnum, vel duos canonicos, vel alios quoscumque homines Ecclesiasticos, quos vsui & adiumento sibi fore viderint, prout maluerint, secum in ea visitandi cura adhibeant.

Homines 10. iumenta 7. habere poterit, ita vt ipse sit decimus.
Ne deinceps plures quam homines decem, & iumenta septem ad summum secum in visitando ducant, supputata hoc numero Episcopi etiam persona, ac illius Ecclesiastici viri, quæ ex huius Concilii decreto Episcopus quisque aliquando praemitet: suis tamen propriis sumptibus licebit eis plures conducere. At vero, qui Episcopis gradu inferiores sunt, in visitatione non ge pauciores homines, & iumenta adhibeant.

Hocque decreto derogatum sit alteri, in Concilio primo prouinciali edito.

Mensa sit modesta, frugalis.
Laiorum hospitia, eoque magis conuiuia, vt maxime possunt, omnes fugiant; sin autem ad illos diuertere aliquando necesse erit, cum cetera seruent, tum imprimis caueant, vt ne extra mensa Episcopalis & clericalis modum, regulaeque in visitatione praescriptas, quicquam omnino ab hospitibus apparatur, apponaturque.

Notarii munera ne accipiant.
Notarius autem cancellariusue, ne quicquam pro visitatione ab iis qui visitantur, vilo quouis nomine exigat, neque vllam doni, etiam pusilli quocumque modo oblata, genus accipiat, ac ne item pro decretorum, ordinationumue in visitatione confectarum actione vel conscriptione, earumque exemplo, etiam singulis vel Ecclesiis, vel clericis, vel aliis qui visitantur, iussu visitantis edito. At pro opera laborumque, quem alterius, cuius interest, illarum exempla alio deinceps tempore perentis,

causa in iis exscribendis posuerit, mercedem capiat, licet, pro taxa in foro Episcopali praefixa aut praefigenda ratione.

Episcopi, qui ceteris omni bene sancteque agendi exemplo praere debent, antequam cleri populique visitationem ineant, a se suaque familia visitandi initium vtiliter facient, quo reliqui omnes domestice illius visitationis actione executioneque incitati, pastor alia iussa qua ipsi visitando praescripserint, promptius ac studiosius exequantur.

Diligentiam vero omnem visitando adhibeant, non modo in Ecclesiarum cultu & ornamento tuendo, augendo, sed maxime in omni & cleri & populi pristina Christiana disciplina restituenda; in vtriusque item moribus cognoscendis, infidemque deprauatis corrigendis. In eaque vel visitatione, vel morum correctione etiam tanquam sedis Apostolicae delegati, auctoritate Tridentini Concilii statuunt, moderentur, puniant, & exequantur ad sacrorum canonum praescriptum, quacumque illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, & diæcesis sua vilitate necessaria videbuntur. In iis, neque vlla inhibito, appellatio, aliudque quicquam impediatur, aut retardetur executionem eorum, qua ipsi mandarint, aut iudicauerint, decreuerintque.

Summum ius visitantis est.

CAPVT XVI.

Clericorum delicta seuerius puniendae quam Laicorum.

Clerici grauius puniendi.
§. 1. **V**ISITATIO duo proposita habet; nempe corrigere peccata commissa, & prauertere secutura, nunc de correctione seu poena dicendum est, quam in peccatis Clericorum esse grauiorem oportet.

Neque obstat canon 77. Concilii Niceni, in quo Episcopus deprehensus in adulterio deponitur in perpetuum, non tamē communione priuatur, quod etiam can. 25. Apostolorum statuitur. Causa adhibetur, quia non est eadem ratio peccati sacerdotis, & laici. Non enim leuius peccatum sacerdotis dicitur, sed diuersa spectatur ratio, si poenam spectes; Nam officio & dignitate in aeternum priuari Episcopum, magna poena est, idcirco ea contenti canones fuere, vt docet S. Basilus, excommunicatio Laicorum poenitentiam requirit, qua peracta in ordinem suum foecitati Ecclesiae restituntur. At Clerici si in adulterio deprehensi fuerint, reparari non possunt, distincti 50. si quis. Nam clericus de adulterio conuictus, toto vitæ tempore in monasterio retruditur, distincti 51. Si quis Clericus. Si igitur rem spectemus grauior est poena clericis, quia perpetua; Laici temporaria; ita quoque in Concilio Romano I. in causa Lapsorum à Cornelio habito. Constitutum enim est, vt sacerdotes praeterea poenitentia, & satisfactione, ad Ecclesiam recipiantur, sed omnino functionibus sacerdotilibus abstineant.

Perpetua ex dignitate deiectione grauius poena.

Cyprianus Epist. 67. & Epistola 52. Nam & de Trophimo, de quo tibi desiderasti, non ita res est, vt ad te peruulit rumor, & mendacium malignorum. Nam sicut antecessores Trophimus nostri saepe fecerunt, colligendis fratribus nostris, carissimus quamuis frater noster Cornelius necessitati succubuit: & quoniam cum tot rediit, Trophimo pars maxima plebis abscesserat, redeunte nunc ad Ecclesiam Trophimo, & satisfaciente, & poenitentia deprecationis errorem pristinum consistente, & fraternitatem, restituit. quam nuper abstraxerat, cum plena humilitate & satisfactione reuocante, audita sunt preces eius; & in Ecclesiam Domini non tam Trophimus, quam maximus fratrium numerus, qui cum Trophimo fuerat, admissus est: qui omnes regressuri ad Ecclesiam non essent, nisi cum Trophimo comitante venissent. Tractatu ergo illic cum Collegis plurimis habito: susceptus est Trophimus, pro quo satisfaciebat fratrium reditus, & restituta multorum salus: sic tamen admissus est Trophimus, vt Laicus communicet; non secundum quod

quod ad te malignorum littera pertulerunt, quasi locum sacerdotis usurper.

Deposicio
toto orbe
facta fuit.

Idem Epistola 68. Frustratales episcopatum sibi usurpare conantur, cum manifestum sit eiusmodi homines nec Ecclesia Christi posse praesse, nec Deo sacrificia offerre debere. Maxime iam pridem nobiscum, & cum omnibus omnino Episcopis in toto mundo constitutis, etiam Cornelius collega noster sacerdos pacificus ac iustus, & martyrio quoque dignatione Domini honoratus, decreuerit eiusmodi homines ad penitentiam agendam quidem posse admitti, ab ordinatione autem clerici, atque sacerdotali honore prohiberi.

Et Stephanus apud Euseb. de Episcopis Nouatiani ordinatoribus, vnum ait se ad communionem laicam recepisse. Eodem modo Conc. Sardicenf. c. 1. & Agath. 33. & Concil. Tol. i. c. 4. Absentibus biennio (subdignatus) postea inter laicos reconciliatus per penitentiam communicat. Penitentiam itaque agebant grauiorem quam laici, deinde perpetuo ordinum carebant fructu & honore. Non excommunicabantur, ne triplo grauior esset poena.

Causa
laicorum
delicta
dis
simulatur,
in peccatis
clericorum
locum non
habent.

distin.
43. c. 1.
commessa
tiones.

§. 2. Clericus peccans impune nunquam ferre debet, nec dissimulatione vtendum, quae in laicis siue pelocum habet. Nam mali in Ecclesia tolerandi sunt: quia bonos exercent, & per malos ad meliora excitantur boni, sed Clericorum peccata bonos seducunt, & malos obdurant, ideo nunquam tolerari debent. Non asperere, non dure, non imperiose peccata multitudinis aut prauae consuetudinis corripienda sunt: Quia, quicquid multis peccatur multum est. At Clerici coparatione ceterae multitudinis pauci sunt, ideo facillime puniri possunt, modo in vindicta mansuetudo, & Ecclesiae bonum, non ostentatio potestatis valeat.

Laici tole
randa &
monendi.

Multa etiam peccata Laicorum dissimulant leges, quae in Clericis acriter puniunt. De malis laicis recte dicitur, tolerandos, & associandos, quamdiu de ipsorum correctione non desperatur, 23. q. 4. c. 1. Tolerandi sunt quidem mali pro pace, nec corporaliter ab eis recedatur: sed spiritaliter exire, est facere quod pertinet ad correctionem malorum, quantum licet pro gradu cuiusque, salua pace dissimulare est non tangere. Non enim propheta, qui hac dicebant, populum suum dimiserunt: sed inter eos habitabant, quos increpabant: vnum templum cum eis intrabant, eadem sacramenta celebrabant. Hoc est exire, ore non parcere: hoc est immundum non tangere, voluntate non consentire.

At in Clerico id locum non habet, quia ille corrigere alios verbo & exemplo debet.

Quorum
peccata tra
hant exem
pla non de
bent tolera
ri.

§. 3. Grauiorem poenam merentur peccata sacerdotum quia plures offendunt. Grauius igitur punienda sunt. Nam reuera superiores inferioribus exemplum date tenentur. 8. q. 1. qualis, 12. q. 1. nolo. Seuerata comminatio est, sed vera tamen, 11. q. 3. c. 3. Praecipue Gualdrade pellicis tua, & iam dudum a te repudiata communionem declina: excommunicata est enim, & vsque ad praesentiam nostram ab omni Christianorum contubernio sequestrata. Quamobrem cauendum est, ne cum ea pari mucrone percellaris sententia, ac pro vnus muliercula passione vincitur, & obligatus ad perenne traharis exitium. Deterius quippe in Dei oculis prelati delinquent: ac per hoc ipsi crudelius, quam ceteri puniuntur, vt ait Beatus Gregorius, scire enim prelati debent, quia si peruersa vnquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Vnde necesse est, vt tanto se cauius a culpa custodiant, quanto per praua, quae faciunt, non solum moriuntur. Ceterum praecauere, ne quando nobis secundum Domini praeceptum duos aut tres testes adhibeamus, imo vero, ne hoc sanctae Ecclesiae dicamus, & (quod non optamus) de cetero fias cunctis sicut Ethnicus & publicanus. Eadem 2. q. 7. Paulus, & distin. 93. leges inculcant.

Prælati pec
cantes mul
tis digni
mortibus.

§. 4. Quia meliorem vitam professi sunt, & tanquam magnates honorantur, ideoque violenter ad exemplum culpam extendunt, distin. 83. Nemo quippe in Ecclesia nocet amplius, quam qui peruersus agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc nemo

redarguere praesumit, & in exemplum culpe vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis, peccator honoratur. Episcopus itaque, qui talium crimina non corrigit, magis dicens est canis impudicus, quam Episcopus.

gens pecca
ta Cleri, ca
nis impu
dicus.

Quid igitur mirum est, si grauius puniatur, quando peccatum eius grauius: sic 17. q. 1. Qui bona agunt, si meliora agere deliberant, & post deliberata non faciunt, licet in bonis prioribus perseuerent, in conspectu tamen Dei ceciderunt ex deliberatione. (Item paulo superius) sunt qui cuncta relinquere & Dei seruitio se subdere, & frano castitatis se restringere deliberant, sed cum post castitatem alios cecidisse conspiciunt, se retrahendo, meritum perdunt.

§. 5. Quia maior in illis scientia, instructio, gratia. 6. q. 1. c. 21. Quare ergo, quis peccet grauius, an qui nesciens in haeresim currens, an qui sciens ab auaritia, id est ab idololatria non recesserit? Secundum quidem illam regulam, quae peccata scientium peccatis ignorantium praeponuntur, auarus cum scientia viuat in scelere. Sed ne forte hoc fiat, facit in haeresi sceleris ipsius magnitudo, quod facit in auaritia scientis admissio, vt haeretici nesciens auaro scienti coaequetur. Item c. 20. eiusdem libri. Vtrum autem Catholicum pessimis moribus alicui haeretico, in cuius vita, praeter id, quod haeticus est, non inueniunt homines, quod reprehendant, praeponeere debeamus, non audeo precipitare sententiam, ita Augustinus.

Scientia &
gratia facit
peccatum
inexcusabi
le.

Cui autem plus datum est, plus requiritur ab eo.

Sacerdos
peccans de
ponitur.

§. 6. Peccata sacerdotum canones ordinarie grauius puniunt. Nam in plerique officio deponitur, distin. 50. c. 7. Si Episcopus presbyter, aut diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam falsauerit, aut falsum testimonium dixerit, ab officii honore depositus in monasterium retrudatur, & ibi, quamdiu vixerit, laicam tantummodo communionem accipiat.

Auctoritate tamen plurium canonum distin. 50. in pristinum gradum vere poenitentes restituuntur, quos non satis conciliant, qui vere poenitentes restitui, sic simulantes non posse restitui censent. Na de vere poenitentibus canones loquuntur. Dicendum itaque est, & I. Ius hoc esse vt non debeant restitui, & quantumvis Ecclesia videat eorum diuturnam, humilimaque poenitentiam, non tamen eos in pristinos honores restituere teneretur. Idque ea causa ne spe restitutionis simulent poenitentiam. II. In publicis & detestabilibus peccatis, quae vehementer infamant, manente infamia, non restituendos. talia sunt haeresis, apostasia, homicidia, adulteria. Ita canon 34. distin. 50. De his vero visum est nobis scribendum, qui sacros ordines habentes, ante vel post ordinationem contaminatos se esse in capitalibus criminibus consensunt. In quibus vt mihi videtur, hac distantia esse debet, vt hi qui deprehensi, vel capti fuerint publice in perurio, furto, atque fornicatione & ceteris huiusmodi criminibus secundum canonum sacrorum instituta, a proprio gradu decedant: quia scandalum est populo Dei tales personas sapra sepositas habere; quas vltra modum vitiosas esse constat. Nempe inde retrahuntur homines a sacrificio Dei (sicut quondam, Heli filius peccantibus fecisse leguntur) & rebelles hinc atque contrarii existetes, eorum prauis exemplis quotidie peiores fiunt. Qui autem de praedictis peccatis abscondite a se admisisse, per occultam confessionem coram oculis Dei praesente etiam sacerdote, qui eis indicturus est poenitentiam, consentunt, & semetipsos grauius deliquisse queruntur, si se per ieiunia, & elemosinas, vigiliamque, & sacras orationes purgare certauerint, his etiam gradu seruato, spes veniae de misericordia Dei promittenda est. Neque tamen dubito, quin illa crimina, quibus poena depositionis, cum annexa clausula de non restituendo imponitur, seruari debeat, nec sine legitima causa tolli. Haereticus deponitur, aliam fidem docens deponitur. De his multi canones; & difficillime recipiuntur, non item alii, qui in errore educati, magna infelicitate veris doctoribus caruerunt. Iurans deponitur, si per capillos Dei, ita decretis Pii 7. si quis per capillos.

Infames no
possunt res
titui.

Periurus etiam deponitur: videatur appendix C6. cili Lateranensis de iuramentis seruandis.

Homi-

Homicida. distinct. 50. c. 5. Etiam si se defendens paganum occiderit, suadetur, ne sacerdotali munere fungatur. Episcopus 15. sacerdos 12. lex his tres annos in pane, & aqua, diaconus, 10. in pane & aqua penitere iubetur distinct. 50. c. 4. 1. Si quis homicidium fecerit, si Episcopus est, 15. annos peniteat, & deponatur, cunctos quoque dies vite sue peregrinando finiat, presbyter 12. annis peniteat, tres ex his in pane, & aqua, & deponatur superioris sententia. Diaconus 10. annis peniteat, tres in pane & aqua, & ad gradum cuiuslibet sacerdotis accedere non presumat.

Falsarius beneficio priuatur, ita his appendice Lateran. Conc. 113. Qui literas pontificis falsauit in monasterio districtae religionis debet intrudi, beneficio, & officio spoliatus. ita distinct. 50. si Episcopus.

Et distinctione 19. c. 3. In memoriam. Si vero, (inquit) quod non decet, quilibet, siue sit presbyter, siue diaconus, aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguatur falsam ab Apostolica sede detulisse epistolam, vel aliud quid, quod inde non venerit, falsa fide, & integra circa Apostolicum humilitate, penes Episcopum sit potestas, utrum eum in carcerem, aut aliam detrudat custodiam, vsquequo per Epistolam, aut per idoneos sua partis legatos Apostolicam interpellat sublimitatem, ut potissimum sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus iusto ordine lex Romana statuatur definire, ut & is corrigatur, & ceteris modis imponatur.

Concubinari deponitur, eorum concubinae ex urbibus propelluntur, vide T. 2. p. 1. 36. c. 2. c. Ipse damnantur. T. 3. p. 2. f. 393. c. 1. c. & seq. Vide & t. 4. p. 2. f. 555. c. 1. d. c. & seq. & f. 234. c. 1. d. editionis Binianae.

Vsurarius distinct. 47. degradatur, c. 5. & 1. siue suo, siue alieno nomine id faciat. In his & similibus non deest poena secularibus, sed tamen nulla pars poenae Clericorum, qui fere deponuntur, est vero grauis depositio, cum enim sit ignominiosa, etiam facultates vitae aufert.

§. 7. Leuiiores etiam culpa, quas leges in ciuibus non puniunt, in clericis tamen grauius puniri solent quia non potest in eo statu esse aliquid leue, quod in initium est malorum ingentium.

Nempe 1. aduocato regulari nihil accipere licitum est, seculari multa, 15. q. 2. obseruandum.

2. Episcopus rapere dicitur, cum nihil donat, 1. q. 2. Si quis propter.

3. Clericus aliena rapere conuincitur, qui sibi ultra necessaria retinere probatur. At Laici patrimonium sine nota augent.

4. Sacerdos si fuerit de collegio, si in aduersitate ab Ecclesia se auxilio subtraxerit, magis schismaticus, quam sacerdos iudicatur, 3. q. 1. nulli. At timore fugere non datur Laicis vitio.

5. Qui comam nutriunt inuiti ab Archidiacono, si deponere noluerint, derondeantur. Quis Laicorum comas censura dignatur.

6. Tabernaculum intrare non licet Clerico distinct. 43. c. 3. Nulli clerico licet tabernaculum, aut ergastrium habere. Si enim huiusmodi tabernaculum ingredi prohibetur, quanto magis aliis ministrare in ea? si quis vero tale quid fecerit, aut cesserit, aut deponatur.

At seculares hac in re ne appellantur quidem.

7. Distinct. 44. 1. & seq. non liceat, si commensationes Laicis damnabiles sunt, quanto magis Clericis.

8. Curiositas in lectione philosophorum & poetarum puniunt, distinct. 37. sacerdotes.

9. Ignominiosum est Clericis affluere deliciis, & Christum pauperem praedicare, distinct. 35. Ecclesiae.

10. Deponuntur & degradantur praelati, & clerici post admonitionem frequentantes domos feminarum, 81. distinct. Clericus; causam suspicionis tam grauius leges puniunt:

Clericus tabernaculum exhibens deponitur.

Commensationes ventantur. Profanationes. Diuitia ignominiosa Clerico. Causam suspicionis in Clero puniunt leges.

11. Aleatores, ebriosi, & inhonestis ludis dediti deponuntur, 35. distinct. Episcopus.

12. Dilapidator rerum Ecclesiasticarum deponitur, 10. q. 2. & 12. q. 2. diaconi, nec depositus viuere debet seculariter, sed agere debet penitentiam. Hoc quidem graue est, sed si de eo agit lex, qui suos fructus dilapidat, de tali delicto decernit, quod lex ciuilibis raro punit.

13. Irreuerentia depositione puniuntur, 11. q. si quis.

14. Episcopus, presbyter, vel diaconus ludo seruienti, nisi desinat esse deponendus, 35. distinct. Episcopus, & distinct. 64. Clericum.

15. Negotiator Clericus, ut pestis fugiendus est. distinct. 88. Negotiatorem. At alios negotiari facile patimur.

16. Venatio Clericis prohibetur, & poena imponitur. Decret. l. 5. t. 2. c. 1. Episcopum, presbyterum, aut diaconum, canes, aut accipitres, aut huiusmodi ad venandum habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluptate sepius detentus fuerit: si Episcopus est, tribus mensibus est communione; si presbyter, duobus: si diaconus, ab omni officio suspendatur.

Et cap. 2. Omnibus seruus Dei venationes & syluaticas rationes cum canibus, & accipitres aut falcones interdiximus.

Cum igitur Clericorum vel parua, vel maximis minora delicta grauius puniantur, quam Laicorum; non est illa pars disciplinae negligenda: Vbi vero conuenitur non potest stare morum integritas. Non est caritas, sed languor, ubi mali mores non corriguntur, 23. q. 5. non putes. Addam ego, sepe est ambitio, ideo enim multi praelati non corriguntur, quia offensionem timeant, ne suffragia sibi ad maiorem dignitatem obasperitatem disciplinae denegentur; imo multi ita se gerunt, quasi probatores sint vitiorum, quae a subditis committuntur, ne timeantur ut censores, si ad Episcopatum euahantur. Quia in re praelatus incerta spe dignitatis certam damnationem acquirit, & ordinarie Deus tam improbam praesumptionem plectitur infamia & repulsa.

Deinde subditos perdit. Nam non corrigere malos, sed fouere, est eos occidere, 23. q. 5. qui vitius, dist. 45. sed illud. Multi etiam propter obloquia officio defunt. Nam falsa & periculosa misericordia malis indulgent; cum propter asperitatem, vel blandimenta linguae delinquentium correctio postponitur, distinct. 50. Si diaconus. At verus praelatus malorum laudes amare non debet; quia vituperia sunt; neque eorum vereri obloquia, quia laudationes sunt; audiat, in quos iurauit, canones; Episcopus, in quibus illi, qui crimina non corrigunt, non Episcopus, sed canis dicitur impudicus. dist. 73. nemo. Non est enim crudelitas crimina pro Deo punire, sed pietas.

C A P V T XVII.

Ad bonos mores Ecclesiasticorum facere plurimum vitam communem.

§. 1. IN Ecclesiae moribus & disciplina praecipue est spectanda antiquitas, omnia enim quo propius a suo principio abfuerunt, sinceriora fuerunt. Initialis vero Christi Ecclesiae recens de sanguine redemptoris sui purpurata, communem vitam in Apostolis, deinde in fidelibus post Domini ascensionem approbavit. Ita Clementis Epistola. Dilectissimis fratribus & condiscipulis, Hierosolymis cum charissimo fratre laico coepiscopo habitantibus, Clemens Episcopus: communis vita laudanda est, Frater, omnibus necessaria est, & maxime his, qui Deo dabilis, pro irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, praeterea verum eorumque discipulorum imitari volunt. Communis enim usus omnium, quae sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit.

Aleatores, ebriosi, & deponuntur. Dilapidator, ludo seruienti deponitur.

Negotiator.

Venator.

Renouanda leges & disciplina, aliqui ex tunc emendabuntur vitia.

Ambitio conuenit plebs, & damnatione aeterna, & temporaria repulsa. Timor obloquiorum vigorem corrigentis hebetat.

Communitas vita antiquissima.

Communis vita laudanda est, Frater, omnibus necessaria est, & maxime his, qui Deo dabilis, pro irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, praeterea verum eorumque discipulorum imitari volunt. Communis enim usus omnium, quae sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit.

sed per iniquitatem alius hoc suum esse dixit, & alius illud, & sic inter mortales facta diuisio est.

Denique Græcorum quidam sapientissimus hac ita sciens esse, ait: communia debere esse amicorum omnia. Et sicut non potest (inquit) diuidi aer, neque splendor solis, ita nec reliqua quæ communiter in hoc mundo omnibus data sunt, ad habendum diuidi debere, sed habenda esse communia. Vnde & Dominus per Prophetam loquitur, dicens: (Ecce quam bonum & quam iucundum habitare fratres in vnum.) Iste etiam consuetudinis more retento, etiam Apostoli, eorumque discipuli: ut prædictum est, vna nobiscum & vobiscum communem vitam duxere. Vnde (ut bene nostis) erat multitudinis eorum cor vnum & anima vna: nec quisquam eorum aut nostrum de his quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed omnia illis & nobis erant communia, nec quisquam edens erat inter nos. Omnes autem, qui domos vel agros possidebant, vendebant eos: & præcia eorum, & reliquas res quas habebant, afferbant, ponentes ante pedes Apostolorum, sicut nobiscum quidam vestrum cognouerunt & viderunt: & diuidebantur singulis, prout cuique opus erat. Ananias autem vir auferus, & Sappira vxor eius, qui mentiti sunt Apostolis de pretio agrorum suorum, quos vendiderant, nobis presentibus, in conspectu omnium circumadstantium, a conspectu Apostolorum, propter peccatum eorum & mendacium quod fecerunt, mortui delati sunt ambo. Ceteraque quæ de talibus cognouimus & vidimus, nec recordatione, nec demonstratione digna sunt. Quæ propter hæc vobis cauenda mandamus, & doctrinis & exemplis Apostolorum obedire præcipimus: quia hi, qui mandata eorum postponunt non solum rei, sed extorres sunt. Quæ non solum vobis cauenda, sed & omnibus prædicanda sunt.

Authenticam vero Epistolam esse docemur ex Euseb. lib. 3. histor. c. 32. Hieronym. in Catal. & in comment. 55. Isaia cap. 10. Epiphani. hæres. 30. Fuitque consuetudo diu Ierosolymis.

Facultates
possessiones
data sunt
Ecclesiis
ex eis viuere
rent.

§. 2. Urbanus primus testatur, postea facultates fidelium Ecclesiæ delatas, ut ex ipsi possessionibus viuerent. Ita Epist. videntes ergo sacerdotes summi & alii, atque Leuitæ & reliqui fideles: plus utilitatis posse afferri, si hereditates & agros quos vendebant, Ecclesiis, quibus præsidebant Episcopi traderent, eo quod ex sumptibus eorum tam presentibus, quam futuris temporibus, plurima & elegantiora possent ministrare fidelibus communem fidem ducentibus, quam ex pretio eorum: ceperunt prædia & agros quos vendere solebant, matricibus Ecclesiis tradere & ex sumptibus eorum viuere. Ipse vero res in ditione singularum parochiarum, Episcoporum, qui locum tenent Apostolorum, erant, & sunt usque adhuc, & futuri semper debent esse temporibus. E quibus Episcopi, & fideles dispensatores eorum, omnibus communem vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout melius potuerint, ut nemo in eis egens inueniatur. Ipse enim res, fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. Non ergo debent in aliis vibus, quam Ecclesiasticis & prædictorum Christianorum fratrum vel indigentium conuerti: quia vota sunt fidelium, & præcia peccatorum, ac patrimonia pauperum, atque ad prædictum opus explendum Domino tradita.

Res Ecclesiæ
Clericis &
pauperibus
destinate,
quia sunt
præcia pec-
catorum.

§. 3. Hinc monet Hieronymus vt Clerici nihil proprium possideant, Epist. ad Nepotianum. Clericus (1. 12. q. 1. c. 5.) qui Christi seruit Ecclesiæ, interpretetur primo vocabulum suum: & nominis definitione prolata, nitatur esse, quod dicitur: Si enim & Græce, fors latine appellatur, propterea vocantur clerici, vel quia sunt de sorte Domini, vel quia Dominus fors, id est pars clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet: talem se exhibere debet, vt ipse possideat Dominum, & possideatur a Domino.

Olim cleri-
ci pauperes,
& nudam
crucem nu-
di secuti.

Qui Dominum possidet, & cum propheta dicit, pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere potest. Quod si quippiam aliud habuerit præter Dominum, pars eius non erit Dominus verbi gratia, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem, cum istis partibus Dominus fieri pars eius non dignatur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hereditatis eius, nec accipio partem inter ceteras tribus: sed quasi leuitas,

& sacerdos vinctus de decimis, & altari seruienti, altaris oblatione sustentor. Habens victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequor.

Et Gregorius, Augustino Episcopo Anglorum resp. 1. & 2. Quia tua fraternitas monasterii regulis erudita, seorsum non debet fieri a clericis suis in Ecclesiâ Anglorum, quæ auctore Deo nuper ad fidem perducta est, hæc debet instituere conuersationem, quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit patribus nostris: in quibus nullus eorum ex iis, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia.

§. 4. Communem viuendirationem Clericorum Restaurata S. Augustinus, & Ambrosius restaurare conati sunt, vt crebro Clericorum vita & libris clarum est, magnam eius rei vtilitatem Augustinus libro de cūmuni vita Clericorum ostendit. Marcus Alexandria omnes Christianos ita instituit, vt testatur Hieronymus de script. Eccles. in Marco. Idem tamen Augustinus suis Clericis de proprio viuentibus, id permisit. Quia, inquit, Augustinus malus eos cæcos, & claudos habere quam mortuos. Qui enim suadet, non Hypocrita est, mortuus est, magnum vero ab hypocryta periculum illis erat, qui inuiti socialem cum Augustini vitam viuenter. Itaque necessitatem simulandi illi abstulit.

§. 5. Cum igitur Clericis liceat habere propria, habitare suis in ædibus priuatim, & in communi plurimum societate; hoc secundum Ecclesiæ, moribusque vtilius esse arbitror. Ideoque ad laborandum, vt quantum eius fieri poterit, simul habitent Ecclesiastici. Id eo quod semper in Ecclesiâ viri sanctissimi & desiderarunt, & fecerunt, id nunc quoque faciendum est. Itaque contra ius commune, ideoque ipso iure irrita sunt statuta quæ communem habitationem clericorum impediunt, nec cogi possunt vlli, vt domi sue soli habitent, focum habeant, sint familiæ suæ procuratores, sed apud quemlibet Ecclesiasticum virum honestum, prope suam Ecclesiâ, apud collegas, aut prælatos habitare possunt nisi euidenter ostendatur separationis necessitas, de pueris, & adolescentibus statutum est in concilio. Aquilgranensi c. 135. Sed causæ in omni ætate valent, ita Concilium censuit. Solerter, rectores Ecclesiarum vigilare oportet, vt pueri & adolescentes qui in congregatione sibi commissi nutriuntur, vel erudiuntur, ita iugibus Ecclesiasticis disciplinis corrigantur, vt eorum lasciuia, & ad peccandum valde procliuus, nullum possit reperire locum, in quo peccati facinus proruat. Quapropter in huiusmodi custodiendis & spiritaliter erudiendis, talis à prælati constitutus est vitæ probabilis frater, qui eorum curam summa gerat industria, eosque ita artissime confringat, qualiter Ecclesiasticis doctrinis imbui, & armis spiritalibus induti, & Ecclesiæ vtilitatis parere, & ad gradus Ecclesiasticos quandoque digne possint promoueri. Libuit præterea ob adificationem congruam, & instructionem negotii de quo agitur, quandam sanctorum patrum sententiam huic operi inferere, quæ ita se habet. Prona est omnis ætas ab adolescentia in malum. Nihil incertius, quam vita adolescentium. Ob hoc constituendum oportuit, vt si quis in clerico puer est, aut adolescentes existunt, omnes in vno conclauis atrii commorentur: vt lubrica ætatis annos non in luxuria, sed in disciplinis Ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori, quem & Magistrum doctrinæ & testem vitæ habeant, &c. His ita præmissis, oportet vt probatissimo seniori pueri ad custodiendum, licet ab alio erudiantur, deputentur. Frater vero cui hæc cura committitur, si eorum curam parumper dereliquit, & aliud, quam oportet, docuerit, aut eum in aliquo cuiuslibet læsionis maculam ingesserit, seuerissime correptus, ab officio amouatur: & fratri alii id committatur, qui eos & innocentis vitæ exemplis informet, & ad opus bonum peragendum excitet.

§. 6. Atque vt propius rem attingam, de canonicis, & eorum vicariis loquar, quamquam olim vicarii eo modo, quo nunc sunt, nulli fuerunt, & expediret, atque omnino ad Dei maiorem gloriam est; canonicos, quocumque natalium, vel dignitatum splendore fulge-

Hæc cura
iunioribus
canonicis,
præcipue
cathedralibus
impendenda est.

Iuniores sub
probatissimo
seniore
fene si-
mul educa-
di.

Vicariiorum
nomen pe-
perit cano-
nicorum ab
undantia.

Canonici
ex instituto
simul habi-
tarunt.

Claustra
canonicorum
olim fuisse.

Hi clerici
vetantur
inducere ve-
stem mona-
chalem.

Societas stu-
diorum ma-
ter est.

In vita com-
muni pruden-
tia di-
scitur, &
exercetur.

Pericula
peccandi
per vitam
commune
vitantur.

fulgeant, omnia diuina officia peragere, & Deum toto corde, atque intima humilitate colere, quos Deus tam splendide in Ecclesia sua conseruare, atque alere dignatur. Hos tamen vel omnes vel plures simul habitare, vna cibum capere, legere, conuersari velim; Hoc enim fuit eorum primæuum institutum. Legatur cap. 117. Concilii Aquilgranensis sub Stephano 5. tempore Ludouici pii. Prepositorum officium est, vt subditorum mētes sanctarum scripturarum lectionibus assidue muniant, ne lupus inuisibilis aditum inueniat, quo ouile Domini ingredi, & aliquam ouem subripere valeat. Et quauquam ab his hoc instantissime spiritus fieri oporteat, necesse est tamen, vt claustra in quibus clero sibi commissio canonice viuendū est, firmis vndiq; circumdant munitionibus, vt nulli omnino intrandi aut exeundi, nisi per portam, pateat aditus. Sint etiam interius dormitoria, refectoria, cellaria, & cætera habitationes, vbi fratribus in vna Societate viuendum necessaria. Qui vero hac, quæ permissa sunt, iuxta quod possibilitas suppetit, agere reuerit, impar minusque idoneus ad cætera officia Ecclesiastica peragenda habendus est. Et quanquam diuina vltione sit dignus, Synodali tamen est sententia feriendus.

Ecce canonicorum non modo coniunctionem, sed claustrorum munitionem, firmat Concilium, & ne monachos esse suspiceris, cap. 115. & cap. 125. eos à monachis dispescit.

Nec enim monachierant, qui vestem monachicā induere, diserte prohibentur, nisi & monachorum propositum velint assumere. Non itaque nouum cōsiliū scribo, sed ad vetera & probatiora digitum intendendo.

§. 7. Canonicorum mutua cohabitatio ad studia literarum, rerumque diuinarum est vtilissima. Nam & in eodem loco habere Bibliothecam possunt; deinde alios consulere, inquirere, disputare, omniaque exercitamenta doctrinarum in societate iucundissima vlturpare, incitant alios aliorum profectus, prouehit caritas, perficit eruditio. Neque enim haecenus vidimus viros, quos solitaria studia in summa eruditionem adduxerint. Variam enim agitationem, multorumque iudicia, & disceptationem postulat eruditio, ideo res publica est, & quo magis in publico, eo magis viget, floretque.

Quod de studiis vel liberalioribus, vel philosophia, & aliarum scientiarum dico, idem de sapientia, prudentiaque & agendi comitate asseuero; huius enim in multorum consortio primarius est fructus. Quemadmodum enim metalla mutuo attritu splendent, ita animus humanus, dum solitarius est, aut cum vno alteroue dūtaxat viuunt, quodammodo torpet, & æruginem trahit; dum in societate multorum agitur, multa videt, plura audit, ad prudentiam, viuendique familiaritatem ac comitatem mirabiliter expolitur. Quia vero iuniores maturis, & senibus in conuiuium dari vellem, vtilissima hæc societas erit. Vere Seneca Epist. 11. Omnium societas nulla præstantior est, nulla firmitior est, quam cum viri boni, moribus similes, sunt familiaritate coniuncti.

§. 8. Vel vnum hoc commodum, omnibus quæ in societate fingi possunt incommodis præponderat; quod suspiciones ex ancipiti cohabitatione, vera pericula, occasionesque delinquendi, & ipsa peccata vitantur.

Plurimorum casus luget Ecclesia, plurimorum cognatorū pudet viros bonos, de scandalis plurimorū firmatur, & augeatur hæresis, non alia de causa, q̃ quod coniectus, hospitium, sodalitas, occasionem peccandi, cum spe latendi obtulit. Magnam habet occasio vim, quæ subito animos bene compositos deturbat, & antequam periculum videatur, inuoluit. Olim nonnulli præpositi plures canonicos congregabant, vanam gloriam ab hominibus captantes, vt numerosam cleri congregationem viderentur habere, cui nec

corporis, nec animæ solatia curabant exhibere, vt queritur Concilium Aquilgranens. Quid inde secutum? Explicatur eodem Concilio cap. 118. Hi namque taliter aggregati, dum à prælatis stipendia necessaria non accipiunt, neque canonicum seruant ordinem, nec diuinis officiis insistant, claustra, societatemque cæterorum relinquentes, efficiuntur vagi, & lasciuia, gula, & ebrietati, & cæteris suis voluptatibus dediti, quicquid sibi libitum est, licitum faciunt. Tantorum malorum causa erat, claustra, & societatem reliquisse: Quid iam sperandum de clericis, qui canonicum ordinem non seruant, non insistant diuinis officiis, extra consortia bonorum cum improbis, aut suspectis viuunt, & ingentes reditus ab Ecclesia percipiunt, quos aliqui vna se deambulatiuncula promereri vanissime credunt. His solitudo, opes, opium, quanta incitamenta ad flagitia præbeant multorum ruina testatur. Quas omnes occasiones tollerent, si vicium, habitationemque apud aliquem è prælatis, aut maturioribus confratribus sibi compararent. Hoc enim ago, vt si in vnam alteramue domū conuenire multi nondum consentiant, id tamen aliqui faciant, tres quatuorue canonici, totidem vicarii, illorum studium commendetur, & prælati approbent. Omnis clericus habeat vitæ suæ testem clericum.

§. 9. Periculum dixi in promiscua habitatione Clericorum & Laicorum, quia vitæ testes non habent, nisi eo tempore, quo in Ecclesiam conueniunt, ita mecum sentit S. Carolus Borromæus, & Concil. 1. Mediolanense, atque ex eo sensu leges bonas dedit, de ædibus Clericalibus. Quoniam non solum malum cauere, verum etiam omnem mali suspensionem fugere oportet, ne in cuiusquam offensionem incurramus; in ædibus ad canonicorum, aliorumue clericorum domicilium, & vsum edificatis, aut aliis, in quibus ipsi habitant, feminas quascumque, etiam quouis sanguinis cognationis, aut affinitatis vinculo coniunctas habitare prohibemus, nisi Episcopus in alicuius urgente necessitate aliter faciendum esse duxerit; cuius conscientiam in hoc valde oneramus.

Ne parochi, aut omnino clerici, quauis etiam dignitate præditi, Ecclesie, etiam si commendata sit, ades, aut earum partes in vrbe, aut in oppidis possint, in quibus ipsi habitare soleant, aut debeant, vilo modo laico locent; nisi Ecclesia magna premarum inopia, & ea domus commode Episcopi iudicio diuidi possit.

Si vero ades extra urbem, & oppida ruri sita sint, locandi facultatem habeant; modo earum diuino eiusdem Episcopi iudicio recte & commode fieri possit.

Cauet etiam Episcopus, ne in vrbe, aut extra, huiusmodi ades, vel alia ab Ecclesia seuincta, vel etiam si patrimonii sint, ac propria, locentur iis quorum fidem, vitam, moresue suspensos esse iudicauerit.

§. 10. Quam vero honestum sit Canonico iuniori cum prælatis suis, virisque Ecclesie suæ spectatissimis viuere, adesse ei, quem vereatur, nemo est qui nō intelligat; imo quoddam, quorum nobis virtus ignota est, magni facimus, idcirco quia cum bonis versatur. Imo si maculam aliquam contraxerint, ea conuictu, & familiaritate grauium virorum dereritur, eluiturque; Nulla res magis animos inhonestos, & in prauum inclinabiles, reuocat ad rectum, quam bonorum virorum conuersatio. Paulatim enim descendit in pectora, & vim præcepti obtinet, frequenter affici, frequenter audiri. Cum enim sint inter eos colloquia pia, honesta, erudita, ingenue recreationes, ipsi lusus, & relaxationes animorum liberalibus iocis, mature hilares, non dissolutæ, animus hæc ita combibit, vt totus ad honestatem transeat. Testimonium vitæ suæ habet, verecundiam retinet, ipse mox aliis verendus.

Decorum vero est, & prælatorum dignitati, & te- niorum, venerandæ canitiei, turbam iuniorum, aut honestum etiam

Hæc vitæ
nondum in
quibusdam
emendata
sunt.

Clericorum
ades ne fa-
mine in-
greddiamur.

Clericorum
ades Laici
non locan-
da.

Iuniori ni-
hil honestius, quam
cum graui
prælato co-
habitatio.

Senioribus
aut honestum
etiam

est fratres conuictores habere.

Pralati se- cum pluri- mos habe- ant clericos.

etiam fratrum coæuorum trahere. Publice viuere, & omnium actorum, verborum, imo processum habere testes. Eam esse de se opinionem, vt honestissimus quisque conuersationem eius familiaritatemq; optet. Non est indignum prelato conuictores habere Ecclesiæ Clericos, quos confratres appellare consuevit. Non enim lucri cupiditate, sed amore disciplinæ domum aperit, tanquam refugium alias periclitaturis, & palæstram studiorum, & virtutum, alias minus profecturis. Concilium Mediolanense i. §. de familia Episcopi. Eum autem vehementer hortamur, vt in familia, quam plurimos possit, habeat Clericos, qui non nisi clericali vestitu vtantur, & in illis si commode fieri possit, nimirum duos sacris initiatos, & bona existimationis, qui vigilantem, & antem, in opera misericordie incumbentem, ac diuinarum literarum mysteria scrutantem Episcopum studiosius attendant, eiusque actionum, & sanctæ conuersationis quasi testes sint, & imitatores. Habeat deinde Ecclesiasticam personam, spectatam & probatam, quæ præfecta sit moribus familia, ac de omnium salute sollicita; spirituales vitam sustineat, eamque bonis & pijs artibus, ac literis, præsertim sacris, pro cuiusque sensu, & intelligentia, erudiendam curet.

Si honor est Episcopi Clericorum multitudo, cur non in Germania prælatorum, aut insignium canonicorum.

Coniunctio multorum celebriora reddit officia diuina.

§. 11. Fauere autem huic rei omnes Collegas oportet, nam & bonum inde nomen Ecclesiæ conciliatur, & frequentia maior in officiis diuinis erit. Si enim decem cum aliquo canonico alii habitent, nō facile cum præsentibus aliorum diligentiam intuentur, ipsi aut domi remanebunt, aut alio se conferent; facit n. verecūda, vt raro delinquāt, rara delinquentia inducit vsum vitutis; quia rarum malum non est, nisi cū spisso bono. Nunquā decem omnes simul emanebunt, tum quia bonos esse statuimus, tum quia in negligentiam culpabilem nunquam omnes conspirabunt. Quin ipse tam honoratæ societatis paterfamilias non æquo animo feret, eorum, quos domesticos habet, ignauiam. Aberunt etiam illa mala, & pericula, quæ a diuinis officiis omnino auocant.

Sumptus declinatur, vt superflui pauperibus.

§. 12. Quantum vero sumptibus detrahatur, id maxime sentient illi, qui communis vitæ dare voluerint. Pro decem focis lucebit vnus, non suppellectilis, non sartorum tectorum, non famulantium vel periculosa castitati, vel infidelia patrimoniis obsequia alenda, non conuiuiorum sumptus, non contractuum; nec tamen deferi hospitalitatem necesse fuerit, erit enim illa communis, plusque conferre singuli hospitalibus poterunt, quam nunc faciant vniuersi.

Ne vero hæc res in dubium vocetur; Aio nunc furto, & malignitate familia, canonicis ditioribus plus perire, quam in annum victum impenderent, si plures simul habitare vellent. Quid vero, dices, opulentia illa sacerdotali facies? Respondeo restituendas opes Christo. Bonum factum; parce viuere, vt pauperes liberaliter pascas. Hoc qui negat suæ dignitatis esse, ille æquum putat, esuriente Christo, se lautum esse.

Agri parua solatia inter seculares, vel solitarie habitantibus.

§. 13. Hanc denique coniunctionem plurium suadet ipsa necessitas, vt agri sibi mutuo, morientisque solatia præstent; nam dura est profectio eorum conditio, qui agri vix fida adiutoria habent, quorumque res inter ipsa funera rapiuntur. Quod non modo canonicis, sed Episcopis & Cardinalibus interdum contigisse constat.

Itaq; consultū foret, sumptu, priuilegio, fauoreque eos iuuare, qui velin collegiatis Ecclesiis confratres suos æquo precio ad mensam suam adhibere, vel aliorum conuictores esse volunt.

Possentque eum in finem laxiores ædes, hortique concedi.

Vbi autem fieri potest, id agendum, vt plerique simul, aut sane nemo inter sæculares habitet.

Nec quicquam obstat, quo minus statuatur, vt omnes, qui capitulares non sunt, nec in studiis versantur, non libere, & suo arbitrio sibi diuersoria eligant, sed statuto capitulari apud virum aliquem grauem propriæ vel alterius Ecclesiæ habitare iubeantur, & vitæ suæ testimonium admittendi ad capitulum adferre.

Possent autem iudicio capituli, aut Episcopi designari viri prudentes, graues, bonique exempli. Nam absoluti, aut abruptis studiis, in summa libertate iuniores canonici facile aberrant.

Nec modo id in iunioribus, sed adultioribus etiam sensum inducendum arbitror, quamuis ad senatum seu capitulum sint admissi. Salubrique decreto licentiæ frena iniicienda. Quid enim graue fuerit, si tale statutum fiat? Quandoquidem multorum casus pro dolor nos docuerunt, in promiscua habitatione cum sæcularibus magna pericula esse, multosque boni propositi iuuenes, & viros mala societate à pietate abductos; capitulum pro suo officio, volens omnium & singulorum saluti consulere, irrefragabiliter statuit obseruandum.

PRIMO, vt iuniores canonici, qui studiis operam dant, siue in vrbe suæ residentiæ id faciant, siue diffitis Academiis, hospitium non nisi cum Scholastici consensu & approbatione accipiant, & si ei visum fuerit, mutent, certo scientes, fore vt pro toto tempore, quo non obtemperauerint, fructus illis tanquam suspensis negentur. Statuet vero Scholasticus, vt non nisi apud parentes, tutoresque sint, vel in seminariis, vel apud exemplaris vitæ, modestæque familiæ Ecclesiasticæ diuersentur, qui etiam de domestica conuersatione capitulo rationem reddere tenebuntur. Quod si apud honestos, piosque ciues habitare voluerint, id non sine capituli consensu permittetur. Idem statutum est de illis, qui studiis non vacant, nec in capitulo tamen sunt, quos omnino prope templum, apud confratres habitare volumus. Denique idem consuevit de omnibus, qui intra annum vice simum sunt, quos senum exemplo in pietate proficere, nec rerum domesticarum cura occupari conuenit.

Hæc aut similia, vel strictiora, vel laxiora, si sensum inducantur, absque labore reformatio sponte sequetur.

De parochiis dicam peculiari loco.

CAPVT XVIII.

Capitula discipline causa instituta esse, & eorum modus.

§. 1. CAPITVLVM voco selectum Ecclesiæ se- natum iure & ordine congregatum; duplex vero est Cathedrale, & Ecclesiarum priuatarum, nam de religionum capitulis modo non agimus.

§. 2. Capituli nomen à religionum capitulis fluxit, cum enim plerisque in Ecclesiis vbi nunc Clerici, seu canonici degunt, fuerint religiosi, hinc factū est, vt nomina quædam & caeremonias religionum retinuerint, postquā in canonicos mutati sunt. Res tamen antiquissima est; nam Episcopi olim cum fratribus suis; hoc est, consilio presbyterorum res arduas deliberabant, & eorum concilio exquebantur, ita normam habemus Apostolicam. Nam Apostoli loco Episcoporum, presbyteri vero sacerdotum loco fuerunt. Erant vero tum presbyteri siue seniores, qui Actorum §. in concilio cum Apostolis se-

kk

Imo saluti iuniorum necessarium est tale statutum.

Statutum bene, & utile de vitæ communi clericorum.

Capitulum causa.

Plerique canonici & Monachi sunt.

Capitulum
refert con-
cilium pres-
byterorum.

dent; Conuenerunt Apostoli, & seniores videre de verbo hoc Item non modo Apostoli, sed & seniores scribunt Antiochenis. Hieronymus etiam tradit communi presbyterorum consilio Ecclesias gubernatas, postea tamē obortis schismatis presbyteri tantum assessores Episcoporum fuerunt. Episcopi tamen iudices presbyterorum fuerunt. Sic i. Tim. 5. Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus. Poterat igitur apud Episcopum accusari presbyter, iudex ergo presbyteri Episcopus. Hoc ergo presbyterorum consilium nobis capitula referunt, quamuis sacerdotes omnes non sint, qua quidem in re vsus obtinuit contra veteres canones, vt etiam subdiaconi, & diaconi sacerdotibus aequentur, quoad gubernationem, archidiaconi etiam saepe in sacerdotes potestatem exerceant.

Capitula
discipline
sunt obser-
uanda.

Quid agen-
dum in ca-
pitulis.

Monasteria
ad prima-
nam regulā
reforman-
da.

§. 3. Magna nunc est in Ecclesia auctoritas Capitulum praesertim cathedralium, eaque vtilis, & Ecclesiarum conservatrix. Nam capitula disciplinae inuigilant, cum Episcoporum absentia, negligentia, occupatio, valetudo eam curare nequit. Monet Concilium Colonienſe 2. anno 1536. celebratum, cap. 14. part. 3. Capitula vero disciplinae (que vocant) multo maiori diligentia obseruentur, atque haec tenent. Id ita fiet, si non tam prophana quam res sacra in his tractentur. Si de moribus inquiratur, si vita expendatur singulorum, & quod olim sancti patres fecisse dignoscuntur, ex temporali oratione interdum commonerentur fratres. Et in primis ad sacras litteras capeſcendas instigarentur, atque vt in his optimas horas collocarent, incitarentur, quod hic reperitur fons vitae, saturiens, ex quo qui haurit, non sitit in aeternum. Hic thesaurus Euangelicus, propter quem oportet vendere vniuersa, reconditus sit, ex quo prudens ille pater familias profert noua & vetera.

De monachorum capitulis pari modo Concilium Augustanum anno 1548. celebratum c. 12. Monasteria cuiuscunque ordinis, secundum regulas quas professi sunt, reformari, ipsosque monachos in obedientia & religione sui ordinis contineri, Capitulum disciplinae frequenter seruari, vitia illic quotidie subnascencia seueriter corrigi, cultum diuinum reuerenter & debite seruari, concubinos, adulteros, ebrios, criminosos, infames, suspectos de heresi, aliusque criminibus, penitus debite castigare, habitum de auctoritate diligenter seruare, ad scripta & bibliothecas studiose curari, praedia, census, & iura conseruari praecipimus, repugnantes aut reformationis impatientes seuerā coercionem debitis mediis castigaturi.

Quoniam veto promptum est, cum de iuribus, prouidentibus, aliisque rebus agitur conuenire, & quibusdam in locis disciplinae rari conuentus habebantur, nonnullae Ecclesiae sapienter ac pie statuerunt, vt in capitulis maior ratio pietatis haberetur, ita Mediolanenſis 2. decret. 13. In singulas hebdomadas canonicis cuiusvis Ecclesiae Capitulum habeant, in quo cum quaratur, an superioris Concilii decreta de diuinorum officiorum ratione seruentur, an si qui item errores in sacrarum caeremoniarum ritu commisi sint, cum legatur pars aliqua earum rerum, quae de vita & honestate clericorum nostris constitutionibus praescriptae sunt, vel illarum, quae Catechismo Romano, aut aliis item libris expressae ad Christiana pietatis doctrinam, vitaeque Ecclesiasticae disciplinam & rationem pertinent: tum etiam in aliis spiritualis vitae exercitationibus ipsi versentur: idque omne prout Episcopo, Capituliue Praefecto visum erit. Quo in Capitulo ne quidquam aliud quod ad rerum temporalium curam, ac procuracionem pertinet, prius agatur, geraturue, quam ea tractationis ratio habeatur, quae tota in rebus spiritualibus posita sit.

Imitami hoc omnes Ecclesiae; nam Ecclesiae vastitas, ornamentorum multitudo, iura, opes, nobilitas eo omnia referuntur, vt pietas vigeat, vt diuini officii cultus, cum deuotione, & animorum puritate peragatur.

Episcopi in
capitulum,

§. 4. Omnino expedit vt Episcopus in capitulum magnam potestatem habeat, & capitulum vicif-

sim in Episcopum. Non est illa sibi contraria, sed bono publico salutaris, & disciplinae Ecclesiasticae necessaria potestas. Primo de capituli cathedralis potestate dicam.

Prima est: Posse ab eo sede vacante haereticos excommunicari. ita decret. 1. s. t. 7. c. 9. Vniuersus, qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, vel de baptismo, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire, aut docere non metuit, quam sacrosancta Romana Ecclesia praedicat & obseruat, & generaliter quoscumque eadem Romana Ecclesia, vel singuli Episcopi per diocesanas suas cum consilio clericorum, vel clerici ipsi sede vacante cum consilio (si oportuerit) vicinorum Episcoporum, haereticos iudicauerint: vinculo perpetui anathematis innodamus.

Secunda, vt collegarum singulos arceant à sacris, fructu priuent, ita omnibus in locis. Et pulchra est Delinquen-
constitutio Synodi Colonienſis anni 1549. Si quos de-
canus rebelles cernat, si diuini cultus atque sui officii negligenter
tiores, si rixosos, si litigiosos, si percussores, si aleatores, si cortafouentes, aut alii publicis criminibus irretitos, atque hi si fratrem
nam correptionem audire recusauerint, agat in his capitulis
quod iubet Paulus: Peccantes coram omnibus argue: Tum se
reſpiciere nolint, arceat à sacris, prohibeat participare fructibus,
donec ad meliorem vitae frugem reuertantur, sic tamen, vt hic
seruetur regula Apostolica: Corripite inquietos, consolamini
pusillanimes, patientes estote ad omnes, & neque ira, neque odium,
neque rancor vllas sibi partes vendicat. Nam illa praepo-
sitorum sollicitudo est vtilis, illa cautela est laudabilis, in qua con-
totum ratio agit, & furor nihil sibi vendicat. Ira enim sepe ni-
etiam innocentes ad crimen inducit. Dum enim iusto amplius lum in di-
traſimur, & volumus aliena coercere peccata, grauiora com-
mittimus. negligentia.

Per haec tamen nostris, ac Ecclesiarum prouincia nostra pri-
uilegiis ac legitimis consuetudinibus, & praesertim morac-
consuetudinis, quae in aliquibus Ecclesiis est, (nempe vt causa gi-
disciplina per diaconos diuiditur) nihil prauidamus: mo-
do tamen diaconi, ad requisitionem Decani, suo officio gra-
uiter ac strenue incumbant ac satisficiant. Quod si Decanus
& Capitulum, negligentes, aut eisdem criminibus irreti-
ti fuerint ad iuris communis dispositionem redire necesse
erit.

TERTIA, ad fideliter pronunciandam sententiam, aliaque iuramenta capitulares, praesertim ad obediendum Decano alstringere. Id quoque in vsu est; sed interdum nimium multa exigunt iuramenta, quod Synodo Colonienſi merito displicuit, c. 20. Et quum Christus tanto serio iurandi facultatem prohibuerit, vt nisi necessitate veritatis, aliqui periclitande, cogamur, omnino iurare non debeamus: coercenda est illa immoderata in Capitulis iuramentorum exactio, per quam necesse est, vt multi in ancipitia periuria corruant, quorum non tantum illi qui pederant, sed & qui causam periurii temere exigendo praestant, rei sint. Nam Christi verbum est: sit verbum vestrum, Est, est: non, non: quod amplius est, à malo est. Et in Ecclesiastico legimus: Vt multum iurans, replebitur iniquitate, & non discedet à domo eius plaga. Si nos ipsos diuidicaremus, non vti que iudicaremur.

QUARTA, qua plurimum capitulum cathedralium cteui auctoritas, est Episcopos, Archiepiscoposque eligendi potestas; cum enim frequenter pontifici obreperent callidi homines, cum populelectio tumultuosa esset, cum praeturas venderent Imperatores, deuoluta est ea potestas ad capitula, quae electiones fidelius, sincerius, constantiusque tenuerunt. Et tanquam optimates Ecclesiae sacerdotem eligere solent. Non ignoro quorundam capitulum pudenda fuisse errata, dum sibi, vel suis vitis Minus er-
commodum Episcopum, Ecclesiae vel inutilem, vel perniciosum elegerunt. Nechorum dedecorum exempla nostris temporibus defuerunt, sed multo pauciora, & minus nocentiora fuerunt, quam vetera. Neque

& huius in
illius potestas.

Delinquen-
tes corrige-
re tenentur.
superiorum.

Si archidia-
coni, Deca-
totum ratio agit,
etiam innocen-
tes ad crimen
inducit. Dum enim
iusto amplius lum
in di-
traſimur, & volumus
aliena coercere
peccata, grauiora
committimus.
negligente,

Iureiuran-
do obstringunt
suis, sed parca
faciendum.

Episcopi t-
legunt ca-
pitula.

Minus er-
rant capi-
tula quam
cetera dele-
tores.

Neque enim in vnum improbum facile capitulares omnes, cum inter eos multi boni, docti, prudentesque viuunt, conspirabunt.

Porro electio Capitulis conuenit has in leges. 1. Canonici eligant praelatum, nisi alteri id iuris conueniat. 2. Pueri, quique subdiaconi non sunt, ne eligant. 3. Nec excommunicati, suspensi, haeretici, abfentes, nisi legitima sit causae absentiae. 4. Si non eligant praescripto tempore, & modo, ius eligendi ad superiorem proximum deuoluatur. 5. Si scientes indignum eligunt, ut concubinarium, ius eligendi amittunt, idque ad pontificem transfertur. 6. Qui indignum eligunt triennio inhabiles sunt ad passiuam vocem, non enim eligi debent, qui improbum, aut indignum elegerunt. 7. Electus vero confirmationem a pontifice habeat, oportet. 8. Ante omnia iurati suffragium dant, & sua consuetudine plerisque in locis sumpto Eucharistiae sacramento. 9. Electum, aut eligendum nulla promissione contra canones obstringant.

QVINTA, possunt etiam praelaturas quasdam tollere, sed opus habent confirmatione facti. Ita Tullenses Canonici primiceriatum sustulerunt, redditibus inter canonicos distributis. Quasdam etiam praeposuit in Ecclesiis tenuibus diuiserunt nostro tempore, quod negant, sibi opus esse praeposito.

SEXTA, possunt canonici certum numerum canonicorum in capitulo constituere, non tamen praebendas diuidere, aut suppressere. Possunt facultatibus auctis plures canonicos admittere. Ut vero non possunt suppressere praebendas, ita nec accedere, onera noua imponere, siue corporalia, siue pecuniaria, nisi ea, quae in communi sunt, ut omnium beneficia aequabili proportionem grauentur, alioqui iuniorum quotidie deterior conditio redderetur. Quae de re passim multa sunt iure constituta, contra quae nihil facit ius priuatum, seu statuta capitularia. Irrita enim sunt ipso iure, quae in praedictum iuris communis a paucis constituuntur.

SEPTIMA, vocem, seu ius suffragii nemo, nisi subdiaconus habeat. Ita Trident. Sess. 22. Quicumque in cathedrali, vel collegiata, faculari, vel regulari Ecclesia diuiniu mancipatus officii, in subdiaconatus ordine saltem constitutus non sit: vocem in huiusmodi Ecclesiis in Capitulo non habebit: etiam si hoc sibi ab alio libere fuerit concessum. Si vero, qui dignitates, personatus, officia, praebendas, portiones, ac qualeslibet alia beneficia, in dictis Ecclesiis obtinent, aut in posterum obtinebunt, quibus onera varia sunt annexa, videlicet, ut alii missas, alii Euangelium, alii epistolas dicant, seu cantent: quocumque in privilegio, exemptione, prerogatiua generis nobilitate in signiti: teneantur, iusto impedimento cessante, infra annum ordines suscipere requisitos: alioquin poenas incurrant, iuxta constitutionem Concilii Viennensis, quae incipit. Ut ii, qui: quam praesenti decreto innouari cogantur Episcopi eos diebus statutis dictos ordines per seipso exercere, ac caetera omnia officia, quae debent in cultu diuino prestare: sub eisdem, & aliis, etiam grauioribus poenis, arbitrio eorum imponendis. Nec alius, impofterum fiat prouisio, nisi iis, qui iam etatem, & caeteras habilitates integre habere dignoscuntur: aliter irrita sit prouisio.

Ita per statuta Ecclesiarum omnium, quas quidem memini, & iura communia, consuetudoque corroborat.

OCTAUA, prauos domicellares arcere a capitulo possunt, nec potest eos Episcopus cogere, ut recipiant. Moguntinum Concilium anno 1549. sub Sebastiano celebratum, ita statuit.

Hactenus in Ecclesiis cathedralibus & collegiatis (saltem in ea parte, quae maiores nostri, non sine magna ratione, iuniores canonicos, quos Domicellares vocant, non statim ut beneficia acceperint, ad Capitula admitti, sed ad tempus sub iugo

praelatorum detineri voluerunt) satis negligenter aduigilatum esse, non sine Ecclesiarum perniciem sentimus, dum hi, quibus ea cura incumbit, ad studia & mores Domicellarium parum attendentes: si modo Domicellares certum tempus in beneficii possessione exegissent, aut pecuniam pro emancipatione constitutam numerassent: sine ampliori delectu quosuis ad Capitula admiserunt, etiam eos, quos nec vita honestate, nec doctrina satis idoneos, aut Ecclesiis utiles futuros norint. Vnde fit, ut interdum Ecclesia, minus virili Canonicoz turba onerata, nec in spiritualibus, nec in temporalibus, debitis obsequiis administrantur.

Quarum indemnitati consulere volentes, Praelatorum, Capitulorum & aliorum, quorum interest, conscientias duximus onerandas, hisque districte precipiendo iniungimus, in posterum, non secundum praesentem consuetudinem (qua ut in hac parte, ut Ecclesiis perniciosa, irrationabilis, aut potius corruptela censenda est) quoslibet, sed secundum conscientiam idoneos tantum & dignos, ad Capitula, praesertim Metropolitani & Cathedralia, admittant. Praui vero moribus deductos & ignauos, tantisper a Capitulari dignitate & emolumento arceant, donec emendatione vitae locum hunc mereri videbuntur: aut si contra omnem emendationem praeracti, & incorrigibiles se exhibere per seuerauerint, ad dimissionem beneficii remediis iuris, tanquam inhabiles & insufficientes ac minus idoneos, prorsus cogant. Quae constitutione nostra, & ipsi Praelati & Capituli, ut officio suo diligenter in vigilent: & iuuentuti Ecclesiasticae, ut vita ingenuae cultum accuratius studio capeant, occasionem, praestari arbitramur.

NONA, Alienatio Episcopi sine consensu capituli irrita est, ita Concilium ad Valentiam, & decret. l. 3. t. 10. c. 1. Irrita erit Episcoporum donatio, & venditio, vel commutatio rei Ecclesiasticae, absque collaudatione, & subscriptione clericorum.

Legitima ratio est, & ex aequitate; cum enim res Ecclesiasticae sint tales, quibus ministri, Ecclesiae, pauperes, iustitia defenditur, facta testata templorum restaurantur, non debent alienari absque scientia eorum, quorum interest, leges vero illas multorum praesulum vitia fecere, qui bona Ecclesiarum magnarum, ministris, assentatoribus dare, aut exiguo precio diuendere solebant; ad eas res comprobandas non facile capitulum adduci potest.

DECIMA. Imo eadem de causa nec publica Ecclesiae negotia sine consilio capituli tractare praelatus debet.

Statuit Alexand. 3. hanc legem. Decret. l. 3. t. 10. c. 4. Nouit tua discretionis prudentia, qualiter tu & fratres tui vnum corpus sitis, ita quod tu caput, & illi membra esse probantur, unde non decet te omis membris, aliorum consilio in Ecclesia tua negotiis vri: cum id non sit dubium, & honestati tuae, & sanctorum patrum institutionibus contraire. Innouit si quidem auribus nostris, quod tu sine consilio fratrum tuorum, abbates & abbatissas, & alias Ecclesiasticas personas instituis, & destituis: & infra adeoque id auctoritate Apostolica prohibemus: & infra. Nos enim tales institutiones & destitutiones carere decernimus robore firmitatis.

Etc. 5. Fraternitati tuae mandamus, quatenus in concessionibus, & confirmationibus, & aliis Ecclesiae tuae negotiis, fratres tuos requiras, & cum eorum consilio, vel senioris partis eadem peragas & pertractes: quae statuenda sunt statuas, & errata corrigas, & euellenda disipes & euellas: Absentium quoque fratrum nomina inscribi non sinas: quia talia munita irrita sunt & falsa, & tu exinde questionem falsi poteris merito formidare.

VNDECIMA. Nec sine capituli consensu alias Ecclesias, aliis date potest. Ibidem c. 8. Adieciſti etiam, utrum Episcopo vel Electo, cum solo Archidiacono praeter assensum maioris Ecclesiae, cum ab ipsa eligatur Episcopus, & archidiaconus assumatur de ipsa, canonicis vel Ecclesiis conuentualibus, ad quas ius pertinet patronatus, liceat conferre perpetuo vacantes Ecclesias baptismales: & infra: Alterius etiam

Pernicies Ecclesiarum ex Domicellariarum admisione.

Praui & ignaui ad capitulum non admittantur.

Domicellares inemendabiles priuandi beneficio.

Largitiones ex bonis Ecclesiarum irritae.

Negotia publica Ecclesiae cum capitulo tractanda.

quaestiois solutio ex Epistola Leonis Papa colligitur euidenter, in qua legitur: Ne quis Episcopus de rebus Ecclesiae quicquid donare, vel permutare, vel vendere audeat: nisi forte aliquid bonum faciat ut meliora prospiciat: & cum totius cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiae profuturum. Irrita enim Episcoporum donatio, venditio, & commutatio rei Ecclesiastica, erit absque conuiuentia & subscriptione clericorum, per hoc enim noueris solutam secundo loco propositam questionem: cum concessionem Ecclesiarum perpetuas, ad alienationes non sit dubium pertinere.

DVODECIMA. Valet tamen concessio Episcopi, si capitulum postea ratam habeat, ibidem cap. 3. Certum est, de rigore iuris concessionem illam non tenere, quā reclamante capitulo per praedecessorem tuum constat factam fuisse. Nisi eam ratam postmodum habuisset.

Olim taciturnitas capituli ratam faciebat, ibidem cap. 2. Nunc merito ex statutis apertum, & scripto consignatum consensum requirunt. Leges enim bonae ex malis moribus factae sunt.

Capitula cathedralia ad Synodos admittuntur.

DECIMATERTIA. Capitulum Cathedralium priuilegium est, ut ad Synodos prouinciales admittantur, ita decretal. l. 3. c. 10. Prouincia Senonensis capitula Cathedralium Ecclesiarum ad nos queremoniam transmissit quod Archiepiscopus Senon. & eius suffraganei, procuratores eorum nuper ad prouinciale concilium conuocatos, ad tractatum eorum admittere noluerunt: & infra. visum fuit nobis & fratribus nostris, ut capitula ipsa ad huiusmodi concilia debeant inuitari, & eorum nuntii ad tractatum admitti: maxime super illis, quae ipsa capitula contingere dignoscuntur.

Tota disciplina capituli est in manu Episcopi, in ne-gociis idem pender à capitulo.

Hinc itaque apparet optime ordinatam esse Ecclesiam, in qua plurimum potestas adificationem antistes, ut tota disciplina sit in eius manu; nec ab ea ullus appellare possit. Minimum vero ad destructionem, in iuribus, bonisque vendendis, donandis, aut quocunque titulo alienandis, in canonicis sine legitimo examine admittendis.

Qui iurat in capitulo contra canones excommunicatur.

DECIMAQUARTA. In capitulo pars maior & sanior praeualeat, nisi minor cum ratione contradicat. ita decret. l. 3. t. 11. cap. 1. Cum in cunctis Ecclesiis quod pluribus & sanioribus fratribus visum fuerit, incunctanter debeat obseruari: grane nimis est, & reprehensione dignissimum, quod per quasdam Ecclesias pauci quandoque non tam de ratione, quam de propria voluntate, ad ordinationem ecclesiasticam procedere non permittunt. Quocirca praesenti decreto statuimus, ut nisi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter obiectum fuerit & ostensum, appellatione remota praeualeat semper, & suum consequatur effectum, quod à maiori & saniori parte capituli fuerit constitutum: Nec constitutionem nostram impediatur, si forte aliquis ad conseruandam ecclesiae suae consuetudinem, se iuramento dicat astrictum: Non enim iuramenta, sed potius periuria sunt dicenda, quae contra utilitatem ecclesiae & sanctorum patrum veniunt instituta. Si quis autem huiusmodi consuetudines, quae nec ratione inuuantur, nec sacris congruunt institutis, iurare praesumpserit: donec dignam egerit penitentiam, à perceptione sit Dominici corporis alienus.

Non seruanda sunt im-pia iuramenta.

Itaque si maior capituli pars Episcopum in doctum, auarum, concubinarium, alioque vitio infamem eligeret, minor pars cum ratione, & canonum auctoritate contradicet, & faciet electionem irritam.

Quod vero de iuramentis, ait periuria esse. Ille sensus est: Iurare in id quod contra canones est, aut iustitiam, tam est peccatum, quam periurium: nec magis seruandum quam periurium. Consultum itaque foret, omnium capitulum iuramenta in Synodo prouinciali proponi & excuti, atque de iis confirmandis, vel abolendis constitui, nec venientibus noua sine publica auctoritate imponi. Deinde multos abusus mutua conuiuentia induxit, ut de distributione prouentuum, qui magni absentibus dantur qui-

busdam in Ecclesiis, ut queritur Concilium Moguntinum sub Sebastiano c. 70. Permiciosus abusus est, cum pudendo cleri dedecore, & animarum periculo, grauique ecclesiarum detrimento coniunctus, quod in ecclesiis quibusdam cathedralibus & collegiatis, potissima prouentuum portio canonicis etiam apud Ecclesias non residentibus, nec quicquam utilis aut necessarij ministerij exequendis distribuitur: vicarij, qui diurna & nocturna fatigatione omnes ecclesiae functiones sustinent, vix tenui censu, & qui ad vitam misere sustentandā egre sufficiat, relicto. Hinc capitula & canonicos ecclesiarum in Domino exhortamur, ut aequitatis & rationis olim Deo reddenda memores, ad functiones ecclesiis suis necessarias, his qui eas gerunt, de fructibus ecclesiarum sufficientem & honestum victum depudent: ne causam prebeant, de ecclesiarum prouentibus necessario aliter disponendi.

Et sane Tridentinum nuper, & Deus ab aeterno aliter disposuit. Cuius hoc est: Qui non laborat, non manducet. Hanc ob causam tam multa rapit fiscus, miles, praedo, quia pro eo quod reliquum est, nondum latis laboratur, & laboranti minima portio distribuitur, non canonum iure, sed prauo contra canones abusu.

§. 5. Magna quoque & ordinaria potestas est Episcopi in capitulo, & capitulares omnes, eaque Apostolica. Ita Concil. Trident. Sess. 6. cap. 3. Ecclesiarum praelati ad corrigendum subditorum excessus prudenter ac diligenter intendant: & nemo secularis clericus, cuiusvis personae, vel regularis, extra monasterium degens, etiam sui ordinis priuilegijs praetextu tutus censetur, quo minus, si deliquerit, ab ordinario loci, tanquam super hoc à sede Apostolica delegato, secundum canonicas sanctiones visitari, puniri, & corrigi valeat.

Episcopus in causa disciplinae legatus Apostolicus est.

Et c. 4. Capitula cathedralium, & aliarum maiorum ecclesiarum, illorumque persona, nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententijs, iuramentis, concordijs, quae tantum ius obligent auctores, non etiam successores, tueri se possint, quo minus à suis Episcopis, & alijs maioribus praelatis, per se ipsos solos, vel illis, quibus sibi videbitur, adiunctis, iuxta canonicas sanctiones, toties, quoties opus fuerit, visitari, corrigi, & emendari, etiam auctoritate Apostolica, possint, & valeant.

Ea potestas nulla capitulatione tolli potest.

Nulla igitur exemptio ullum capitularem potest à correctione Episcopi tueri; omniaque in hunc finem statuta irrita sunt, quia contra ius; addo contra iustitiam. Nam Episcopus est etiam capitularium Episcopus, ut ceteri Cleri, & Laicorum; eidem igitur incumbit, ut sua in eos potestate; alioqui sine spiritali capite essent. Quod si forte praetendant se sub solo pontifice immediate esse, quemadmodum multi sunt; non tamen sic à iurisdictione Episcopi sunt exempti; nam ille legatus est pontificis, contra quem omnis exceptio, exemptioque inualida est. Itaque in capitulo etiam exempto morum censor est Episcopus; itaque rectissime statutum est in Concil. 3. Mediol. Quo facilius Episcopus in Ecclesia sibi commissā, & diuinum cultum augere, & canonicorum concordiam, mutuaque charitatem conseruare, & canonicam disciplinam tueri possit; singulis mensibus, aut saltem saepe in anno, canonicali capitulo interesse studeat, vel eo loco, ubi haberi solet, vel alio, quo illud ut ad se conuocare maluerit: conuocet autem cuiusvis rei causa, ob quam expedire iudicabit. Quo in capitulo aliquando videat, an quae de diuinorum officiorum cultu praescripta sunt, recte, rite, ordine, atque cum dignitate gerantur.

Episcopus in ipso capitulo de moribus agat.

Nec eximit exemptum; nam adiungit. Quod si capitulum exemptum sit, possit Episcopus ex decreto Concilij Tridentini, illud conuocare arbitrio suo, eo solo casu, quando ipse vult aliquid canonicis proponere in re, quae ad suum suorumue commodum non spectat, & tum in loco duntaxat, in quo antea solitum fuit capitulum conuenire.

Itaque exempto capitulo interesse, mores componere, corrigere malos, ea quae ad diuinum obsequium

CAPVT XX.

De Pontifice Romano.

Clericus ex
emptus ab
Episcopo, vt
est Episco-
pus, subici-
tur Episco-
po, vt est le-
gatus Apo-
stolicus.

Nimia ex-
emptionis
malum.

quum pertinent, statuere potest, hoc enim non est agere de suis suorumue commodis, sed communi; nam ab exemptis capitulis fere dependet Ecclesiastica disciplina.

§. 6. Neque ad capitulationes, & pacta recurri potest; nam Episcopus ordinarius est iudex, & superior sui Cleri. Deinde quocunque modo exemptus Clericus præcepto concilii generalis subiicitur, quoad visitationem, correctionemque Episcopo, non ergo possunt vllis se pactis aut constitutionibus eximere.

Quod si ante electionem Episcopi omnes iuramentum præstent; *selektus fuero, iuro me nullum capitulum monitum, citatum, iudicatum, omnem illis libertatem permissum*: Iniquitatis est hoc iusiurandum; quia iurat se non functurum officio boni viri, nedum boni Episcopi. Possuntque omnes tale iuramentum exigentes, aut præstantes iure electionis priuari. Verum & de his plura, cum de Episcopis agendum est. Nam ex hoc abusu sequitur quoddam canonicos vix vllum superiorem agnoscere. Pontifex procul abest, à nunciis Apostolicis tuti sunt, Episcopum non curant, itaque nonnulli quos obedientiæ specimen præbere omnibus oportuit, suo penitus arbitrio viuunt, & quicquid libitum est, licitum putant. Hoc autem contrarius naturæ est.

CAPVT XIX.

Varij Ecclesiasticorum ordines.

Varij ordi-
nes ad Ec-
clesiæ utili-
tatem per-
tinentes.

Ordo Hie-
rarchicus
in Ecclesia
summum
est mundi
miraculū.

§. 1. **B**IFARIAM Ecclesiastici diuidi solent; Prima diuisio est quasi essentialis, ratione ordinis, sumpta ex ipso sacramento, vt sacerdotum, diaconorum, subdiaconorum, &c. Alii ratione officiorum, instituto vitæ, sine proximo; sic est Pontifex, Patriarchæ, Metropolitani, Archiepiscopi, Episcopi, Archipresbyteri, Archidiaconi, Canonici, Monachi, Sacellani, Vicarii, de singulis breuiter, quantum ad Ecclesiæ, & Reipublicæ corpus attinet, dicendum; disputationes enim Theologicæ alium locum postulant, vt & alium scopum habent.

§. 2. Septem ordines sacri in Ecclesia numerantur, sacerdotium, diaconatus, subdiaconatus, deinde minores ordines, Lectorum, Acoluthorum, exorcistarum, ostiariorum. Quos omnes esse vnum sacramentum genere, sed specie diuersum docet auctores; de minoribus nonnulli dubitarunt; Verū hæc Theologis & illis qui controuersias tractant considerata relinquo. Mihi de hisce agendum præctice, vt ad constituendam Rempubicam Ecclesiasticam conueniunt. Itaque de ordine Hierarchico præcipue quo gubernatur Ecclesia in foro externo vt vocant agamus. In eo primum locum tenet Episcopus, Episcoporum vero vna est ordinis potestas, sed varia in gubernatione, alii que aliis præfunt, vt Episcopis Archiepiscopi, his Patriarchæ, omnibus Pontifex eo modo & ordine, ea Reipublicæ utilitate, vt nihil mirabilius vnquam mundus aspexerit, nihil ad mores, & quietem Reipublicæ conuenientius.

De hoc igitur ordine dicamus.

§. 1. **D**E Pontifice Romano sine stomacho hæreticorum nemo Catholicus loqui potest; nec hoc nouum est, in eo vnitas Christiana neclitur, & fides fundatur, non vt in causa principe, sed vt vicario summi pastoris. Non tamen mirum esse debet, omni scetario nomen Pontificis esse odiosum, ipsam vero personam abominabilem, officium vero antichristianissimum; nam iam olim nemo veritati contradixit, qui non pontifici quoque inimicus fuerit; Nobis sane permirum est inter tot hæreses oncenturias nullam fuisse, quæ non Romano se Papæ opposuerit. Ortum est hoc immane dissidium in mensa Domini, in qua Petrus feruentior Domini amator, de proditore seruatoris inquisiuit, & in orto fatellitem hostium aure truncavit, denique Simonem ipse damnavit. Hæreditarium odium omnium Christi inimicorum summo sacerdotio connexum est. Iam dudum sane vnum ex tot hæresiarchis quero, ex omnibus inquam à Capernaitis ipsis, vsque ad Vorfianorum nouissimos discipulos, qui non Pontifici, eiusque potestati fuerit inimicissimus. Quid mirum? Inter veritatis cathedram, & errorum subfellia, nunquam potest esse concordia. Nemo reus contumax iudicem suum amauit: non est nouum igitur Pontifices nostros omnium scetarum odium sustinere, hæreticos, cum omnes eorum antecessores, martyres & confessores sui temporis hæreticorum calumniis, insidiis, armisque appetiti sint.

Omnis hæ-
resis à Si-
mone Mago
vsque se
Pontifici
opposuit.

Vel hoc ar-
gumento est
nostros se-
ctarios esse
hæreticos.

Vnus pastor
vnitatis est
fundamen-
tum.

Schismata
ex multitu-
dine exorta.

§. 2. Pontificiæ potestatis finis est, vt sub vno capite aspectabili, vicario Christi tota Ecclesia regatur, & schismatis tollatur occasio. Eam ob causam schisma in pontificis electione est omnino abominabile. Nam caput in quod mens & sensus Ecclesiæ conuenit sine perniciæ magna non scinditur. Hinc tot legibus cautum est, ne duo capita eligi videantur, dubiumque sit, cui parendum sit. Schismata omnia Deo iniusta, mortalibus exitiosa sunt. Chore, Darhan, Abiron terra dehiscens absorbit. Num. 19. Vestem scindere pontifici non licuit, Leuit. 10. Tunicam domini incofutilem ne miles quidem discidit. Primum schisma fuit, cum Episcopi tres Nouatianum claudesine, in Pontificem Romanum elegerunt, & ordinarunt. Ita in Epist. 48. & 52. Cypriani, & Cornelii ad Fabium, aut Flavianū Antiochenū: secuta sunt deinde alia, atque alia. Ingens illud fuit, & diuturnum; cum factione gentium diuersi eligerentur, cum Itali anno 1376. vt Blond. decret. 2. l. 10. Urbanum sextum Neapolitanum suæ nationis Pontificem; Galli Clementem septimum elegerunt, quod schisma post annos 39. in Concil. Constantiensi sublatum est. Quod si nullum vnum sit caput, nullus religionis magister, omnia dissidiis misceantur, omnes enim hæreses in cunis bella gesserunt, vt in libro de Synodo Euangelicorum, & pace Germaniæ, atque adeo Iubilo Iubilorum docui.

§. 3. Electio summi Pontificis vt pote à qua Ecclesiæ dependet salus, magnæ semper curæ fuit antistitibus, imo & principibus. Populus eligendi Pontificum & Episcoporum iure diuino potestatem non habet. Nam Christus ipse Apostolos elegit, ipse septuaginta discipulos constituit, Apostoli per diuersa loca Episcopos & presbyteros constituerunt. Populi munus est audire, & pasci, non ordinare præfides, idem constituit Concilium Nicenum, ne turbis permittatur facere electionem eorum, qui sunt ad sacerdotium promouendi. Ita can. 13. Nicenum. Verum hac de re sunt propositiones Bellarminianæ l. 1. c. 7. &

Magna cu-
ra eligendus
cui cura o-
mnium co-
mittitur.

Electio non est populi.

Pontifex Episcopos eligat.

h. c. sacro-
sancta 32.
dist. can. ita
Dominus
19. dist.
i. D. Matth.
c. 16.
q. D. Petrus
sibi in sede
de legit suc-
cessorem
dari o alia
formula eligendi
summi Pontificem
compro-
bata est, & a
solis Ecclesiasticis
electus. Ecclesia
postea pacem
adepta interfuit
populus, & secuta
Imperatorum
seu authoratio:
p. omnia Imperatoris
comprobatio in
electione Pelagii
q. & Gregorii I.
r. Benedictus II.
sum. Pontif.
statuit in posterum
deligi summos
Pontifices per Cle-
rum & populum
Romanum sine
consensu Imperatoris.
f. prohibitum de
hinc laicis, ne se
immiscerent
Pontificum ele-
ctioni, & ab Adriano
S. P. & in 8. Synodo:
t. ne consensus
Imperatoris adhiberetur,
& ne electio ab
imperatoribus facta
q. 1. Clemens
rata esset, cautum
est u. quamvis
placuerit aliquando
& Epist. ad fra-
tribus electioni
adeffe. x. Sub
Agathone sum. Pontifice
Sicubum
lo Imperatori
dabatur certa
pecunia pro
ordinatione
Pontificis.
y. sub anno
Domini 680. Quia
& Stephani
Papa extat
decretum, ut
pre-
sentibus legatis
Imperatoris
ordinaretur
summus Pontifex
concil. in
videlicet ut
coercerentur
scandala, qua
solent in
electione
interuenire.

m. Can. si
Adrianus primus,
qui adeptus est
sedem Apostolicam
anno Domini 772.
cum eius rogatu
Carolus magnus
ad de-
tagl. pen. 8.
bus, electionem
summi Pontif.
Archiepiscoporum
& Episcoporum,
cum omnibus
inuestituris
Carolo concessit
cum digni-
tate patri-
ciatus. a. Ludouicus
primus, Caroli
Magni filius,
no. in can.
cessit hoc
ius electionis
in perpetuum
Paschali primo,
b. sum. Episcopo
no liceat pro
se & concil. Martini
Papa, C. Episcopo
non liceat ante
8. q. 1. c. 1. de
concess. preb. o.
D. can. Episcopo
non liceat ante
8. q. 1. c. 1. de
conuenior. 23. q. 8.
p. Polydo Virgil.
l. 4. de inuentor.
rer. c. 10. con.
Episcopos, & can.
principali 63. dist.
q. Platina in
vita i. elagii. r.
Platina in Greg. I.
f. Polydo Virgil.
l. 4. de inuentor.
rer. c. 10. Platina
in Benedict. 2. &
Volater. t. C. nullus,
C. Adrianus 63. dist.
u. C. Valentiniano
& can. se-
quentibus 63. dist.
infect. x. C. plebs
63. dist. in infect.
y. Can. Agatho 63.
dist. in infect. 2. c.
quia sancta Romana
63. dist. in infect. a.
C. Adrianus 63. dist.
Sabell. Ennea
8. l. 8. & Sigiber. b.
C. Ego Ludouicus
63. dist.

sequentibus, de Clericis, ab Catholicis probata, a pri-
scis Conciliis sumpta. Propositio Quinta. Ius eligendi sum-
mum Pontificem, ceterosque Ecclesia pastores, & ministros,
non conuenit populo iure diuino: sed si quid aliquando in hac
re populus potuit, id totum habuit ex conuenientia, vel conces-
sione Pontificum.

Propositio Sexta. Electio Episcoporum non pertinet iure di-
uino ad Clerum, sed ad summum Pontificem, ut vel ipse eligat,
vel prescribat eligendi modum.

Propositio Septima. Ratio eligendi summum Pontificem
per solos Cardinales, est omnium optima, & merito conseruanda,
est absolute posset Pontifex eam mutare si vellet.

Propositio Octaua. Si nulla extaret Pontificia constitutio de
electione sum. Ponti. vel casu aliquo omnes electores a iure desi-
gnati, id est, omnes Cardinales simul perirent, ius electionis
ad Episcopos vicinos, & Clerum Romanum pertineret, cum
dependentia tamen aliqua a Concilio generali Episcoporum.

Verum ea de re exstant multorum disputationes,
neque nunc mihi propositum est, de iure agere. Sed
id quod paci Ecclesiae conducit, exponere.

§. 4. Hinc constat Electores constitui ab Eccle-
sia posse; & idcirco in electione sepe variatum est, qua
de re eruditissime Greg. Tolosan. A quibus autem eligatur
summus Pontifex, quaestio temporum habet distinctionem. Et
sacro sancta Romana & Apostolica, non ab Apostoli primus,
sed ab ipso Domino & Salvatore nostro primatum obtinuit,
h. nam Beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus & super hanc
Petrā edificabo Ecclesiam meam, & c. i. subinde q. D. Petro
in sede non succederet, & ipso volente ante illum eandem tenuer-
unt Linus, Cletus seu Anacleus I. Eo quod vivente adhuc D.
Petro Linus & Cletus adiutores adsciti sunt in administratio-
nem bonorum externorum, qualem diacones habebant, & nunc
camerarii Papa. m. Fuitque Clemens secundum electionem
q. D. Petrus secundus, sed in administratione quartus summus Pontifex.

Deinceps quia exemplo perniciosum visum est, ut quis deligeret
sibi Episcopum successorem, n. & qua Dei sunt ab hominibus
dari o alia formula eligendi summum Pontificem compro-
bata est, & a solis Ecclesiasticis electus. Ecclesia postea pacem
adepta interfuit populus, & secuta Imperatorum
seu authoratio: p. omnia Imperatoris comprobatio in
electione Pelagii q. & Gregorii I. r. Benedictus II. sum.
Pontif. statuit in posterum deligi summos Pontifices per Cle-
rum & populum Romanum sine consensu Imperatoris. f.
prohibitum de hinc laicis, ne se immiscerent Pontificum ele-
ctioni, & ab Adriano S. P. & in 8. Synodo: t. ne consensus
Imperatoris adhiberetur, & ne electio ab imperatoribus facta
q. 1. Clemens rata esset, cautum est u. quamvis placuerit aliquando &
Epist. ad fra- tribus electioni adeffe. x. Sub Agathone sum. Pontifice
Sicubum lo Imperatori dabatur certa pecunia pro ordinatione Pontificis.
y. sub anno Domini 680. Quia & Stephani Papa extat decretum, ut
presentibus legatis Imperatoris ordinaretur summus Pontifex
concil. in videlicet ut coercerentur scandala, qua solent in electione
interuenire.

Adrianus primus, qui adeptus est sedem Apostolicam
anno Domini 772. cum eius rogatu Carolus magnus ad de-
tagl. pen. 8. bus, electionem summi Pontif. Archiepiscoporum & Episcoporum,
cum omnibus inuestituris Carolo concessit cum digni-
tate patri- ciatus. a. Ludouicus primus, Caroli Magni filius,
no. in can. cessit hoc ius electionis in perpetuum Paschali primo, b. sum.
Episcopo no liceat pro se & concil. Martini Papa, C. Episcopo non liceat ante
8. q. 1. c. 1. de concess. preb. o. D. can. Episcopo non liceat ante
8. q. 1. c. 1. de conuenior. 23. q. 8. p. Polydo Virgil. l. 4. de inuentor. rer. c. 10. con.
Episcopos, & can. principali 63. dist. q. Platina in vita i. elagii. r. Platina in
Greg. I. f. Polydo Virgil. l. 4. de inuentor. rer. c. 10. Platina in Benedict. 2. &
Volater. t. C. nullus, C. Adrianus 63. dist. u. C. Valentiniano & can. se-
quentibus 63. dist. in infect. x. C. plebs 63. dist. in infect. y. Can. Agatho 63.
dist. in infect. 2. c. quia sancta Romana 63. dist. in infect. a. C. Adrianus 63. dist.
Sabell. Ennea 8. l. 8. & Sigiber. b. C. Ego Ludouicus 63. dist.

Pontifici qui sedit anno 817. & ipse ante a populo Romano si-
ne consensu Imperatoris electus, c. Quare nec in electione
Adriani II. adhibiti fuerunt Legati Caesaris Ludouici II. quamvis tunc in vrbe essent, anno Domini 869. & si qua-
dam usurpata consuetudo ante obtinisset, d. Henricus V. Imperator,
contendere de principatu & de inuestituris Episcoporum, cum Paschali II. ausus, excommunicatus, tan-
demque culpam deprecari coactus est, ut eius temporis author
signauit literis Gothfridus Viterbiensis libr. 17. historia qua
Panttheon inscribitur, in Henrico V. Adrianus III. qui sedit in
Pontificatu anno Domini 886. primus ad populum retulit, ne
in creando Pontifice consensus Imperatoris expectaretur.
Verumtamen Leo 8. sum. Pontif. qui sedit circa annum
Dom. 968. Otthoni 2. Imperatori, potestatem eligendi Pon-
tificem renouauit & confirmauit, certis ob id literis datis, quo
tutius se imperii hostibus opponere posset. f. Iurauit autem
ante Ottho Ioanni 12. antecessori fidelitatem, & nihil suo
consilio consensu, aut exhortatione perditurum, nullumque
placitum de rebus, quae ad illum terrarum sancti Petri sine
consilio suo facturum. g. Ex his tandem variis concessioni-
bus & remissionibus, & decretis nihil prater seditiones cre-
bras & schismata Ecclesia accepit: donec Nicolaus 2. Sabau-
dus, qui sedit circa annum 1065. Ex concilii decreto, quod
Mantuae habitum est, statuit Pontificem summum a solis Car-
dinalibus eligendum esse, cum precedente tractatu. h. Ale-
xander 3. Senensis rursum circa annum 1165. statuit adden-
do, ut dissentientibus inter se in electione Cardinalibus, valeat
illius electio, quem ex tribus paribus Cardinalium duo eleger-
int: excepta causa necessitatis, in qua non expectantur dua
partes Cardinalium, imo & aliquando huius solennitati renun-
ciare possunt eligentes. k.

10. 1. Alex. 4. in c. licet de vitanda c. 1. de electione apud Greg.
d. c. licet in verbis a duabus partibus & ibi Gotfred. & Ioan. Andrea.

Pontifici qui sedit anno 817. & ipse ante a populo Romano si-
ne consensu Imperatoris electus, c. Quare nec in electione
Adriani II. adhibiti fuerunt Legati Caesaris Ludouici II. quamvis tunc in vrbe essent, anno Domini 869. & si qua-
dam usurpata consuetudo ante obtinisset, d. Henricus V. Imperator,
contendere de principatu & de inuestituris Episcoporum, cum Paschali II. ausus, excommunicatus, tan-
demque culpam deprecari coactus est, ut eius temporis author
signauit literis Gothfridus Viterbiensis libr. 17. historia qua
Panttheon inscribitur, in Henrico V. Adrianus III. qui sedit in
Pontificatu anno Domini 886. primus ad populum retulit, ne
in creando Pontifice consensus Imperatoris expectaretur.

Verumtamen Leo 8. sum. Pontif. qui sedit circa annum
Dom. 968. Otthoni 2. Imperatori, potestatem eligendi Pon-
tificem renouauit & confirmauit, certis ob id literis datis, quo
tutius se imperii hostibus opponere posset. f. Iurauit autem
ante Ottho Ioanni 12. antecessori fidelitatem, & nihil suo
consilio consensu, aut exhortatione perditurum, nullumque
placitum de rebus, quae ad illum terrarum sancti Petri sine
consilio suo facturum. g. Ex his tandem variis concessioni-
bus & remissionibus, & decretis nihil prater seditiones cre-
bras & schismata Ecclesia accepit: donec Nicolaus 2. Sabau-
dus, qui sedit circa annum 1065. Ex concilii decreto, quod
Mantuae habitum est, statuit Pontificem summum a solis Car-
dinalibus eligendum esse, cum precedente tractatu. h. Ale-
xander 3. Senensis rursum circa annum 1165. statuit adden-
do, ut dissentientibus inter se in electione Cardinalibus, valeat
illius electio, quem ex tribus paribus Cardinalium duo eleger-
int: excepta causa necessitatis, in qua non expectantur dua
partes Cardinalium, imo & aliquando huius solennitati renun-
ciare possunt eligentes. k.

10. 1. Alex. 4. in c. licet de vitanda c. 1. de electione apud Greg.
d. c. licet in verbis a duabus partibus & ibi Gotfred. & Ioan. Andrea.

§. 5. Anno 1059. in Concilio Romano Episco-
porum 113. sub Nicolao II. ita statutum est.

Primo namque inspectore Deo est statutum, ut electio Ro-
mani Pontificis in potestate Cardinalium Episcoporum sit,
ita ut si quis Apostolica sedis sine praemissa concordia, & canoni-
ca electione eorum, at deinde sequentium ordinum religio-
rum, clericorum, & laicorum consensu intronizatur, is non
Papa vel Apostolicus, sed Apostaticus habeatur.

Ut moriente Romano Pontifice vel cuiuscunque ciuitatis,
nullus praesumat facultates eorum inuadere, sed successoribus
eorum referuentur integra.

Hanc legem multorum rapinae extraferunt, qui
morientium opes diripiebant, cum tamen Ecclesiae
sint, & pauperum, itaque neque eas nunc in proprios
usus vertere electores canonici possunt.

Totus autem ordo eligendi & conclauium descri-
ptus est in Synodo Lugdunensi sub Gregorio decimo;
nam additis illis ad constitutiones Concilii Late-
ranen. I. & Alexandri tertii, perfecta est ratio. Quin
& in Concilio Basileensi Sess. 23. multa ad electio-
nem vtilissima constituta sunt, requiriturque con-
sensus, & professio Pontificis electi: plura etiam in
eodem Concilio Sess. 37. Item Sess. 38. de electori-
bus, & confirmatione P. a. p. a. Fatetur Concilium
varios fuisse eligendi modos, prout necessitas, &
utilitas Ecclesiae exigit, nunc vero ex Cardinalibus
eligi solet.

§. 6. Mores Pontificis optimos esse oportet, ut
ea omnia quae de Episcopis & Presbyteris dicta sunt,
tanto in Pontifice praestantiora sint, quanto ille om-
nibus Episcopis maior est; itaque cum in ceteris ve-
rae solidaeque virtutes, in Pontifice omnium virtu-
tum apex exigitur.

Grandi autem scelere se Cardinales obstringunt,
cum in supremam dignitatem, hominem haud satis
probatum euehant; quod cum factum est, magno
motu concussa est Ecclesia, verique in deterius Cle-
ri mores.

c. Platina
Paschal. &
Volater.
d. Can. in
Synodo 63.
dist. in.

e. Platina
Adriano 3.
& Sabell.

f. Platina
in Leone 8.
Albertus
Kranius l.

4. c. 10. &
11. c. can.
in Synodo
63. dist.

g. Can. tibi
Domino
62. dist.

h. Can. in
nomine
Domini
23. dist. in.

i. Lanfran. de
sacramen-
tis, Volate-
ra. Polydo

Virg. l. 4. c.
k. Glof. in
d. c. licet in
verbis a duabus
partibus & ibi
Gotfred. & Ioan.
Andrea.

Cardinales
Episcopi
Pontificem
eligunt.

Facultates
Pontificis
& Episcopi
manet suc-
cessoribus,
non electo-
ribus.

Optimus
omnium
Pontifex
eligatur.

Cardinalium
summa ob-
ligatio est,
ut optimi
pastorem e-
ligant.

Pote-

Familia pontificis sit exemplum toti orbi.

Omnes circa pontificem sanctos esse oportet.

Qui iudicet in terris non habet, Deo iudici se probet.

Honor summus summam virtutem requirit.

In vicario suo, etiam peccatore Christus honoratur.

Ecclesia in pontifice honoratur.

Officiū sanctissimum.

Beatus, beatissimus dicitur.

Idem titulus Concilio generalibus tribui solitus.

Potestas eius est, quæ aliorum Episcoporum; sed eo maior, quod est in ipsos Episcopos; quod sine eo Synodus oblematica cogi nulla possit. Cura eius vniuersalis, obligatio pro cunctis animabus. Sed maxima pro domesticis, & curia sua, quam omnes ita constituere tenentur, ut in ea sit modestia, pudor, iustitia sacerdotis domui conueniens; si enim suorum domesticorum, iudicum, & officialium curam non habeat, fidem factis negat, & pastor omnium fidelium, est infideli deterior. Cum enim summa sit eius iurisdictio in terris, à qua nulla datur appellatio, cum eius iudicium sit à nullo retractabile, cum ad eum omnes vndecunque appellent, causa Episcoporum, principum & regum, ad eum deferantur, de omnibus iudiciis ille iudicat, ille à nemine iudicetur: ut autem iuste iudicet, assessores, cognitores, subordinatos iudices iustos, diligenterque habere necesse est.

Cum vero pietatis causa, & religionis, pontificem Imperatores venerentur; ut est in Epist. Nicolai ad Constantinopolitanum Imperatorem; necesse est grauissimi sceleris reum esse pontificem, cum officio suo deesse, & orbem Christianum frustrare incipit. Imo nisi maiorem zelum pro Dei honore quam ceteri Christiani præstat, præuicator est. 32. q. 1. officii.

Quanta vero eius esse debet innocentia, qui non necessitate, sed propria voluntate se purgat ab obiectis criminibus? 2. q. 4. Mandatum. q. 7. Nos si.

§. 7. Huic tantæ potestati Christianam Ecclesiam decens, honor adiunctus est; Nam & diademate cingitur, & regum obsequiis colitur, demissione etiam ad oscula pedum procedente. Culpant hoc sectarii, & si fastu, non autem officio agatur, culpandum foret. S. Thomas 22. q. 20. ostendit honorem eum non esse inordinatum. Nam obseruantia, qua dignitate excellentes prosequimur, si publico funguntur munere, non ad eorum sed Dei, & Reipublicæ honorem pertinet. Honor pontifici delatus non illi, sed Christo cuius vicarius est, exhibetur, quocirca & crucem gerit, ut crucifixus, non sibi honorem dari contestetur; cum vero etiam sit totius Reipublicæ Christianæ caput, ipsi Ecclesiæ honor in eius capite merito deferatur, defendit olim in Concilio Basileensi Henricus Kalteisen, eam cerimoniam, neque nunc vllum, nisi hæreticum offendit. Sanctissimus vocatur, quia sanctissimum est eius officium. Ipse interdum impius est, atque in æternum damnatur.

Beatus, & beatissimus dicitur ex eadem excellentia potestatis, idem Henricus Kalteisen de libertate Euangelicæ prædicationis, in t. 4. conc. p. 339. sic exponit. Venerabilis Thom. de Walden, lib. 2. c. 36. sic & Concilia generalia dicuntur sancta & sanctissima, non à sanctitate personarum inibi existentium, sed ex plenitudine officij sanctificandi & infallibili assistentia Spiritus sancti, sic & ecclesia Catholica dicitur sancta, non propter sanctitatem omnium existentium in ea, cum sint multi peccatores, sed propter sanctissima eius officia, propter sacramentorum sanctitatem existentium in ea, non enim talia dicuntur sancta ex opere operante, sed ex opere operato. Ideo S. Cyrillus in epist. Synodica directæ Nestorio, quæ incipit: Religioso & Deo amabili; nominat Papam sanctissimum, & venerandissimum, similiter sacrum generale Concilium, similiter S. Hieronym. Papam vocat sanctissimum, gloriam sanctitatis suæ magnificans in libro, qui intitultur: de gestis Romanorum pontificum, in principio scribens ad Damasum Papam. Tertium, quod Papa ratione officij sepe aptissime nominatur beatus seu beatissimus, non quasi extra statum via æternaliter constitutus beatus, sed propter admirandam suæ potestatis excellentiam, quæ prope Christum attingit,

quicquid enim potestatis, quicquid gratiæ sacramentalis, quicquid dispensationis celestis à Christo capite Ecclesiæ commissum est, ipsa Ecclesia dispensat, & Papa in fide non errante, totum est eius dispensationi commissum. Hinc B. Hilarius etiam Imperatorem Constantinum propter auctoritatem imperialem beatissimum nuncupauit in epistola sua ad eundem de fide. Et B. Ambrosius quibusdam scribens Episcopis & sacerdotibus malis, quos de symonia & multis excessibus redarguit, beatissimos & sanctissimos patres nominat in libro suo pastoralis, quem de obseruantis ipsorum intitulat. Quarto ergo dico, quod si Papa aliquid mandat faciendum, quod non est contra legem Dei expresse aut contra statuta aliqua sanctorum patrum, etiam si se literaliter in lege Dei veraciter non fundat, ei obediendum est.

§. 8. Cum omnium cura pontifici incumbat, vniuersa tamen ratio est omnia curandi, si curiam suam vitiis liberet, si viros rerum, iustitiam, gubernandi peritos, vere pios, avaritiæ munerumque ofores circum se habeat, alioqui nec causas intelliget, nec recte iudicabit. Curiam itaque conseruare, & si opus sit reformare studebit. Nec exustationem vllam præterdere potest, si enim episcopos, principes & reges admonet, corrigit, punit, non poterit ministros suos aut dimittere, aut ad honesta cogere? Actum ea de re in Concilio Lateranensi, & extant Bullæ Leonis decimi. Nec modo curia ipsius, sed Legatorum quoque pontificiorum, quorum cum sit Episcopalis, & interdum Cardinalicia dignitas, religio decet non modo mores esse probos, sed familiam etiam esse modestam: alioqui probra in ipsos, & sedem Apostolicam recidunt.

Constantinus vocatus ab Hilario beatissimus.

Inter omnia nihil efficacius, quam curia Romana sanctitas.

Aula pontificis omni monasterio religiosior est.

CAPVT XXI.

Immerito multi odio Romani pontificis à vetere Ecclesia secessionem faciunt.

§. 1. Quid ad omnes ætates pertinet, ut legitimum in Ecclesia magistratum agnoscant, id in coronide mea contra eos, qui, cum ista scriberem, iubila sua declamabant, conueriti, ut à calumniis falsis, verum Christianorum omnium, etiam regum pastorem vindicarem. Hoc etiam munus ad politicum pertinet, quandoquidem in Ecclesia est nostra respublica, & in hac illa.

Generatim hoc propono, quia maxima pars concionum conuiciis contra pontificem infumitur, adeo, ut si maledicta illa demantur, ex multis tomis futurus sit libellus vnus. Concionum plurimarum argumentum est, ex Danielis cap. 11. 31. & sequent. Apocal. 12. & 13. & 14. & 17. ut omnia quæcunque in Antiochum, & Antichristum scriptura vnquam dixit, Pontifici imputent. Ita Matthias Hoc conc. iubiliana 3. Baldunus Fredericus, Wolfgangus Franzius, Erhartus Lauterbach, Michael Mullingius, Vincentius Schmuk, Paulus Laurentius, duabus concionibus, Ioannes Pandocheus, sunt & aliorum theses, & declamationes.

In hisce tria notauimus omnes facere. Primo quæcunque vnquam ab aliquo Pontifice male gesta sunt, toti ordini imputant, & exaggerant, ut si quis Achabi vel Manassis scelera cunctis regibus attribuat, ideoque sceptrorum vim tollat, quia suis affectibus multi reges sapius, quam legibus obsecuti sunt. Secundo, quæcunque contra Pontifices vnquam ab eorum inimicis facta sunt, tanquam oracula cum auctario proponunt, quæ autem pro Pontifice dicuntur feruentius, illa in calumniam rapiunt. Ut cum dicitur Pontifici in terra datam potestatem sol-

Novatores omnes in Pontificem insurgunt.

Artes calumniandi Pontificem. 1. Vnius peccata omnibus imputant. 2. Figmenta contra Pontificem colligunt.

uendi peccata, sicut Deus in cælo soluit, & iudicium Pontificis etiam Dei esse, mox clamant, Pontificem æquari Deo, Deum de throno deiici, & Pontificem extolli, Pontificem Deum à nobis statui, cum tamen particula *et*, aut sicut similitudinis non minus, quam æqualitatis sit nota, cum aliud non doceamus, quam ea, quæ Pontifex soluit aut ligat in terra legitimæ potestatis usu, ea in cælo solui vel ligari, & Christum habere serui sui, & Vicarii ratam sententiam.

3. Doctrinam oppugnant.

Purgatoriū qui nouum inuentum aiunt, omnia vetera ignorat.

Tertio doctrinam Pontificis oppugnant, in quo certamine tria stratagemata notauimus. Primum est, imputare pontifici, & Catholicis ea dogmata per calumniam, quæ expressissime damnamus, & anathematizamus. Alterum, quæ antiquissima Ecclesia docuit, verbi gratia de purgatorio, ea velut noua Pontificis, Monachorum, & leuitarum inuenta traducunt v. g. Purgatorium figmentum Monachorum aiunt, at Zanchius lib. 4. cap. 4. quæst. 5. de natura Dei ita loquitur: Verum enim vero primum, nondum potius certi aliquid reperire. Est tamen antiqua consuetudo, & doctrina. Nam Tertullianus de eis precibus pro defunctis mentionem facit, in lib. de cor. mil. Christi. pag. 449. sed aperte inter ea numerat, quæ ex sola consuetudine fluxerunt: minime autem ex scripturis desumpta sunt. De eadem re scribit lib. de monogamia pag. 578. item oblationum pro defunctis mentionem facit, lib. de exhortatione ad castitatem, pag. 564. Nunquam vero docet vel innuit, preces illas vel oblationes fuisse ex verbo Dei, aut etiam ex Apostolica traditione.

Dionysius, qui Areopagita dicitur, in lib. de Ecclef. Hierarch. cap. vii. & alibi. Cyprianus Epist. lib. 13. Epist. 6. item lib. 4. Epist. 5. & alibi sepe. Ambrosius T. 3. in orat. fun. de obitu Theodoti: item altera de obitu Valentiniani: & in orat. de obitu fratris sui Satyri. Chrysost. in Liturgia, & alibi. August. T. 1. confes. lib. 9. cap. 12. 13. rogat Deum, ut peccata matris defunctæ remittat. item lib. de cura pro mortuis agenda. cap. 4. ait, non esse omittendas supplicationes pro spiritibus defunctorum. item Tom. 4. in 8. quæst. ad Dulcium quæst. 2. & alibi.

Exemplum exhibere volui artificiosæ & rudis malitiæ: Zanchius atque alii, qui aliquando veteres legerunt, fatentur iam Dionysii Areopagitæ tempore & Tertulliani fuisse consuetudinem, citant Cyprianum, Augustinum, alios Patres. Itaque hæc, cum parum ad odium Pontifici concitandum valerent, artificiose omittunt, & simul stolidæ & ruditer: Et si enim suis imponant, & oratores videantur, conscientiam tamen Christiani orbis vereri debent. Tertium est odiosa facere Catholica dogmata, & sua horridiora mollibus verbis polire.

Odiosam reddunt veritatem dactis.

§. 2. Odiosam nostram doctrinam faciunt interpretatione peruersa. Id cum olim cœperunt multi, præsertim scurra Anonymus contra Priuilegia Calvinistarum à P. Martino Becano edita, quem secuti sunt Anonymus contra Vngersdorff, & nunc Iubilantes præsertim Zeeman, & ceteri qui nihil nisi suorum famulos libellos legere consueuerunt. Verba scurræ de Oppenheim, qui se mendaciter Guilhelmo de Pratis indigat, in eius Epistola legerunt. Papa, inquit, ille potest dispensare contra ius naturale, & Apostolorum. Nam Glossator Gratiani expressè scribit, 15. quæstione 6. cap. auctoritatem, d. 32. cap. presbyter. dist. 34. c. lector. Sed grandis est calumnia, nam Pontifex dicit anathema cunctis docentibus, Posse pontificem contra ius naturale dispensare. Itaque glossatoris culpa, non est pontificis, deinde glossa illa in iure canonico hodierno nulla est. Nec vllus horum glossam vidit, sed mendacium mutuo acceptum aliis tradunt. Sed tamen sunt quedam, quæ iuris naturalis esse Canonistæ, & iurisperiti dicunt, quod iuri naturæ sint consentanea, mutari tamen

Calviniani pradicantes archiepiscophanta.

Ius naturale varie dicitur à iurisperitis.

possunt, quia non omni tempore nec loco obligant, v. 9. Iuris naturalis est alienum reddere, ius ciuile præscriptione transfert dominium, ius Apostolicum est, ne Episc. sit neophytus, sit vnus vxoris vir, vt omnis vir oret, & prophetet aperto, & semina operto cap. In his tamen dispensare videmus omnes interdum Sectas, non modo Catholicos. Hac mente loqui aliquis glossator potuit, & in istis dispensari posse docet Pareus in 1. Cor. 1. 14. Deinde calumniam retundit titulus Canonis, qui est: Apostolica auctoritas penitus illicita in irritum deducit iuramenta. At illicita iuramenta facere irrita non est contra ius naturale. Deinde ipse Canon qui est non modo Nicolai Papæ, sed veterum etiam. Auctoritatem venerabilium (15. q. 6.) prædecessorum nostrorum secuti, & nominatim beatissimi Papæ, & martyris Alexandri quinti à Beato Petro, ab omnibus iuramentis, & cuiuscunque modi obligationibus, quibus illi se coacti violentia impiorum obligauerant, absoluiimus: & ne illa seruentur, vetuimus tam præfatum Archiepiscopum Treuerensem, quam eius præpositum, & omnes qui tunc temporis capti se illis quoquo modo obligauerunt: neque vllam eos proinde infamiam, vel calumniam, aut à suis bonis sequestrationem vnquam auctore Deo, & sanctis Apostolis, & nostris prædecessoribus sustinere permittimus: sicut per prophetam Dominus dicit. (dissolue colligationes impietatis) Quinetiam præfato fratri nostro, filiusque Treuerensis Ecclesiæ, illiusque defensoribus hæc in mandatis damus: vt spirituali simul, & materiali gladio tam diu malignos illos, eorumque fautores insequantur, quousque cum integritate possessiones, vel quacunque res Ecclesiastica hoc facto vel quocunque pacto distracta, seu direpta sunt, reuocentur.

Impia iuramenta, & coacta etiam iura ciuilia soluant.

§. 3. Nec tolerabilior calumnia est, cum dicunt, Panormitanum dicere c. fin. de diuortis, Papam contra nouum Testamentum dispensare posse. Hac scurra: & speciem habet calumnia, quia verba Panormitani sunt. Secundo nota, quod Papa ex maxima causa posset dispensare contra nouum Testamentum. Quomodo vero intelligenda sunt verba dure sonantia, dicendum est ex additionibus, quibus lector ibidem remittitur ad cap. 13. 4. qui filii sint legitimi. Vbi sic habet: Nec obstat, si dicitur Papam posse ex causa dispensare in gradibus diuina lege prohibitis, vt notatur per aliquos in c. literas, de restitut. spoliator. quia illud verum, secundum eum disponendo, & legitimando matrimonium, vt ex nunc, non autem ex tunc, ita vt filij ante geniti censentur legitimati.

Hæc dispensatio non est in eo, quod simpliciter in nouo Testamento mandatum est, sed disponit circa aliquid, quod non est contra nouum testamentum. Agitur enim de rebus non omnino necessariis: quale est illud, quod Ambrosius Neophytus contra nouum testamentum venit ad Episcopatum. Deinde ex ipso canone res clara est. Panormitanus explicuit illud caput, in quo Innocentius tertius recens conuersis ad fidem, qui matrimonium contraxerant, cum relicta fratris secundum legem Moysi, propter infirmitatem permittit, vt eo matrimonio post baptismum vtantur. Non tamen liceat baptizatis ita contrahere, deinde subiicit. Secundo nota, quod Papa ex maxima causa, posset dispensare contra nouum testamentum. Quod non est dispensare de aliquo, quod in nouo testamento scribitur seruandū, sed de aliqua lege Ecclesiæ, quæ in nouo testamento seruatur: nam nullus apex est in nouo testamento quo vetetur aliquis viduam defuncti fratris domū ducere, in veteri testamento etiam lex erat, quæ matrimonium illud imperabat. Non igitur contra nouum testamentum scriptum, sed contra legem Ecclesiæ noui testamenti dispensabat. Nec obstat, quod Matth. 14. 3. Ioannes dicit Herodi, non licere habere vxorem fratris sui. De vxore enim viuientis agitur.

Papa potest dispensare contra legem aliquam, quæ in nouo testamento est, hoc est in ecclesia.

Vt Hic-

Vt Hieronymus, Beda, alique testantur: Philippus enim anno Tiberii 20. mortuus est, Mens autem Pannormitani eodem in loco, (nempe in c. finali de diuortio, lib. 4. decretal. t. 19.) clara est, docet enim, non posse Papam contra leges diuinas dispensare.

Idem scurra, & ex eo Nouatores nudis quoque mendaciis contra auctoritatem Pontificis pugnant, Idem dicit Bertachinus, inquit, in Repertorio dictionis Papae. Idem allegant Iubilantes. Sed in eo repertorio contrarium penitus reperitur. *Papa non potest dispensare in prohibitis testamento peteri & nouo.* Anton. de But. & Ioan. Andr. in c. super de vsur. & Anton. de Prato in d. cons. 11. col. nec contra Euangelium, nec ius diuinum 20. distinct. 1. deinde 14. dist. sicut & glossa in cap. literas de restitut. spoliat.

Bertachinus igitur eos mendacii arguit, & auctores pro eare citat. Alia sunt innumera, vt nos Papam facere verum Deum, & similia, quae ab vno semel sine fronte dicta, ab omnibus deinde iterantur. In his itaque coram Deo & hominibus protestamur iniuriam fieri nobis, illi enim ἐν πλεονεξία πλεονεξίας ἡμᾶς ἐμπορεύονται, in auaritia fictis sermonibus animas negotiantur. Vita eorum doli meditatio, & tritura mendacii:

Πενδὼν ἀνγκτες, μηχανήροποι καὶ ὀλίγοι.

Mendaciorum reges, Machinarum structores, malorum Qui secum ita ratiocinantur: (volutabra.

Τὸ κέρδιον ἡδὺ καὶ ἀπὸ ψευδῶν ἐστίν, Lucrum dulce est, etsi ex mendaciis sit.

Veteres haeretici, hostes Papae, nostris quoque haereticis sunt haeretici.

§. 4. Cum igitur errore magno deficiant à prisca veritate, considerata sunt quae proponunt. Nunc quia generatim ea de re agimus, hoc solum protestamur, nullam fore excusationem illis, qui ob has causas deficiunt, non magis quam decem tribubus, quia ab Hierosolymitano templo defecerunt. Nam nullo vnquam saeculo ab Romano Pontifice defecerunt, nisi qui haeretici fuerunt, quos nostri quoque damnant. Deinde qui à nobis exierunt, à se multo magis distant, quam à nobis plerique, alii in orientem, alii in occidentem traducti.

Sed nihil admirabilius in eorum erroribus, quam quod iam conuicti, eo deuenerunt, vt veteres martyres in numero Antichristianorum habeant, quod impudentissime fecit Fredericus Braubomus in floribus flammis, & refutauit in libro de incremento haereseon, sed prolixissime Wolfgangus Franzius disseruit thesi 300. & sequentibus.

Martyres inferi ad dicunt.

301. Tenuia quidem erant principia in Lino, Cleto, Clemente, & tamen ille ex sacris ordinibus bis in vrbe habitis presbyteros decem & octo, Episcopos XI. creauit, quos sine dubio alibi presiceret, iste redegit in ordinem ex mandato Petri, vt dixit, 25. presbyteros, hic scripsit ad alias Ecclesias Epistolam, quae non omnibus fuit probata, quemadmodum apud Platina haec leguntur.

302. Secutus Anacletus constituit, ne Clerici barbam vel comam nutrent, Euaristus ne plebis in Episcopum accusatio reciperetur, Episcopos in diuersa loca creauit. Alexander, vt aqua sancta, sale admixta interpositis sacris orationibus, & in templis, & in cubiculis ad fugandos demones retineretur, voluit quoque aquam admisceri vino in consecratione sanguinis Christi: Oblationem quoque ex azymo & non ex fermentato, vt antea, fieri mandauit.

Odiopontificis, etiam martyres detestantur.

303. Xystus I. constituit, ne Episcopi ad sedem Apostolicam vocati (Ecce & Nota Lector, Romani Episcopi cito ausi sunt imperare externis aliarum urbium doctoribus) redeuntes à suis reciperentur, nisi secum deferrent literas plebem saluantes. (Ecce & Nota iterum lector, ita Romani Episcopos inter persecutiones aliorum procerum protectione confissi, tamen non tantum exteris Episcopis, sed & Ecclesiis se insinuarunt pro capitibus) & vide exemplum in vita Xysti.

304. Telephorus constituit, vt septem hebdomadibus ante Pascha obseruaretur ieiunium: Higynus Papa ne tem-

pla dedicarentur, ne augerentur, ne diminuerentur sine arbitratu Metropolitani vel Episcopi. Pius I. thermas Nouati in vico patricij in honoratione sororis suae diuina Pudenciana dedicauit. Anicetus constituit, ne Episcopus crimen Metropolitani sui ad aliam quam sedem Apostolicam deferret: item ne Episcopi omnes Patriarcha vocentur. Soter, ne Monacha villa pallam attridaret, neue thus in acerram poneret, dum sacrificia fierent.

305. Eleutherius initio pontificatus statim Epistolam accepit à Lucio rege Britanno, quare rogabatur, vt se & suos in Christianorum numerum reciperet, quare Eugatium & Damianum eo misit, qui regem ac populum baptizarent. Hunc secutus Victor I. excommunicauit Episcopos Orientis, qui Pascha nolebant celebrare statis diebus Dominicis. Zephyrinus I. ne Episcopus vel à Patriarcha, vel à Primate, vel à Metropolitano suo in iudicium vocatus sine auctoritate Apostolica damnaretur. Callistus I. vt quatuor ieiunia quatuor anni temporibus haberentur: edificasse dicitur in honorem B. Virginis Basilicam in Transiberina regione. Sed nolimus ulterius progredi, quia (quantum pontificis est tribuendum historicis) ex his vnguibz facile est estimare leonem, & intelligere quid sit, quod dicitur, illis temporibus fuisse operatum iniquitatis mysterium.

Quis illi est B. Virginis Basilicam in Transiberina regione. Sed nolimus ulterius progredi, quia (quantum pontificis est tribuendum historicis) ex his vnguibz facile est estimare leonem, & intelligere quid sit, quod dicitur, illis temporibus fuisse operatum iniquitatis mysterium.

§. 5. Ecce lector Linus, Cletus, Clemens, Anacletus, Euaristus, Alexander, Xystus, Telephorus, Higynus, Pius I. Anicetus, Soter, Eleutherius, Victor I. Zephyrinus I. Callistus I. operabantur iam mysterium iniquitatis: quia illa fecerunt, quae narrat homo haereticus: & quamuis vitam pro gloria Christi fuderunt, huic tamen sunt Antichristi, quia operati sunt mysterium iniquitatis, nec innocentes sunt, quia ascendere altius non potuerunt: sed Antichristi, quia sedem eius appetuerunt, censendi sunt, si credimus haeretico. Absit vero vt primitiae Ecclesiae martyres Apostolicorum temporum coaevos, Antichristianissimi damnemus, id potius gaudeamus, eos nobiscum in eadem fide vixisse. vt habet de Lino vultuissimus canon missae. Iren. lib. 3. cap. 3. Hieronym. in catalago. Euseb. lib. 3. hist. cap. 12. Epiph. har. 27. De Clemente idem illi testantur auctores. ille Epist. 3. Missas sine Episcoporum licentia celebrare vetat. Cum illo communicarunt tot millia martyrum primi saeculi, quos iam Antichristianos appellant nouatores. Anacleti Epistola, quae sunt in primo tomo Conciliorum, ostendit illum esse nostrae fidei. Hic Pontifex omnium antichristianissimus esse debet: Nam Epist. 3. ex instituto Romanae Ecclesiae primatum asserit. Haec vera inquit, &c.

Quid mirum est, eos nobis infensos, qui beatos martyres calumniantur.

Anacletus Romanae Ecclesiae primatum asserit.

Euanthum Irenaeus lib. 3. cap. 3. Epiph. har. 27. Optatus lib. 2. contra Parmenianum. Aug. Ep. 165. martyrem Christi non Antichristum agnoscunt. Alexander Epist. ad Orthod. in T. I. conc. & de consec. d. 2. can. In Sacramentorum, in Eucharistia corpus & sanguinem confici docet.

Martyres illi in nostra fide mortui sunt.

Xystus inter alia statuuit de Episcopis euocatis ad sedem Apostolicam, appellationes recipiendas docet, in T. I. Conc.

Telephorus Epist. ad vniuersos T. I. coh. & de consecratione, d. I. can. Nocte sancta, missas celebrare iubet, corpus domini conficere. Idem ieiunium quadragesimae ait 7. septimanis ante Pascha obseruandum, carnibus abstinendum. Epist. ad vniuersas d. 4. can. statuimus.

Higynus omnes Basilicae, inquit, debent cum missa celebrari. T. I. conc. & de consec. d. I. can. omnes Basilicae.

Pius, in domo sororis Euprepiae missas agit, & sanguinem domini conficit, vt constat ex Epist. ad Iulium Viennensem Episcopum, de consec. d. I. can. li per negligentiam. Idem de cruce consecrata, T. I. conc. & 22. quaestione 5. can. Romanam Ecclesiam ait esse omnium Ecclesiarum caput.

Anice-

Anicetus, Epistolæ eius, & decreta, quæ in T. i. conc. habentur, ostendunt, cum eiusdem nobiscum fuisse fidei.

Soter statuit, si vnus sacerdos morbo impeditus missam nō absoluat, vt alius perficiat, in Tom. i. conc.

Eleutherius Romano Pontifici referuata ait definitiua de Episcopis iudicia, alia eius decreta Catholica sunt, ad eum à Martyribus Lugdunensibus legatus venit S. Irenæus. Victor sibi de Episcopis ait iudicium referuatum, contra Quartadecimanos egit.

Zepherini Decretales Epistolæ Tom. i. conc. plures leguntur, quibus nostram fidem astruit. Martyr egregius fuit anno 203. Euseb. l. 5. c. 27. Optatus. l. 2. Callistus anno 226. Martyrio coronatus est. De ieiunio quatuor temporum scripsit, nam ante Apostolica traditione tenebatur. Sed vt videtur tē in anno prius agebatur, quod illud, quod in quadagesimam incurrebat, non numerarent pro ieiunio quatuor temporum.

Nostris hostes, calumniatores sunt martyrum.

Nunc omnium conscientiam appello, martyres illi, eadem docuerunt, propter quæ nos vt Antichristiani damnatur, cur ergo illorum est melior conditio, quam nostra? nam illis nos potius credere par est, qui & Apostolicis temporibus vicini fuerunt, & fidem suam sanguine suo consecraverunt, & quia nemo vel in illa Ecclesia, vel sequente de erroribus eos appellauit. Cur ergo ab illis receditis? cur persecutores Nerones, Domitianos, Traianos, Nervas, Adrianos, Antoninos canonizatis, quasi Antichristianorum Pontificum iudices, & legitimo iure vindices?

§. 6. Sufficit illa Martyrum damnatio nostræ religioni, separari ab illis nolumus, cum illis in carcerem, & mortem, imo in vestra odia, & contumeliosa iudicia ire lubet. Si hæc in illis fuisse venialia, nec celesti eos aspectu priuarunt, cur in nobis sunt tam mala, quam vos esse fingitis? Nolite o Christiani audire Martyrum Christianorum posthumos calumniatores.

§. 7. Sed parum est in Martyres esse asperos, non Apostolis, non Ioanni Baptista parant. Horrendum auditu est, quod inter exultantes Iubilorum infanias in Academia Wittenbergenfi defendere ausus est Wolfgangus Frantzius. Ille, vt opera supererogationis negaret, & indulgentiarum thesaurum è medio tolleret, Ioannem Baptistam accusat.

Quid mirum, si Pontifex Antichristus audit, si Baptista damnatur.

Thesis 191. Porro opera supererogationis augere cupit Ioannis Baptista, 1. asperissima vita, de qua inter alia dicitur, nos in scripturis ostendere non posse, vbi Deus istam asperitatem imperauerit. 2. ex eiusdem respicientia & vitæ nouitate, qua ipse, qui nunquam à Deo alienus fuit, nunquam indiguerit.

192. Quod attinet ad historiam de asperitate vitæ Ioannis Baptiste, ibi non est questio de facto, hoc enim concedimus, quia à sacris literis commemoratur, sed de iure, vtrum recte talem asperitatem amulatus fuerit Ioannes.

193. Non recte fecisse Ioannem, inde patet 1. quia lex Moysis ceremonialis tum nondum erat abrogata. Et lex illa plures admittebat cibos, quam quos solos Ioannes comedeat. Vnde Christus discipulos ad Iudeos emittens dicit eis Luca 10. 7. Quicquid vobis apponitur, edite, nimirum non prohibetur lege Moysis. 2. Quia illam rigiditatem Essæam & Pharisæam pariter Christus ipse carpit Matth. 9. 16. 17. Marc. 2. 21. 22. Luc. 5. 36. 37. 38. 39. Vbi doctrinam Pharisæam, & Ioannis quoque de nimis ieiunio vocat vestimentum vetus, vtres veteres. Legatur præ reliquis in hanc sententiam ista rectissime explicans Iacobus Faber Stapulensis in commentariis initiatoris super 4. Euangelia.

194. Et istam prauam consuetudinem contrariam legi Dei & à Christo cum improbatam, contraxerat Ioannes Baptista inter Essæos, siquidem tales fuisse mores Essæorum ex historicis liquet, nimirum gaudebant esse remoti à frequentia, secessuum, & solitudinis cultores, habere victum herbarum,

& fructus arborum, fugere cibos animales, sicut antea fecerunt Pythagorici.

Quid mirum est martyrum & pontificum esse hostes, qui præcursores domini, quo non est maior inter natos mulierum, à Christo toties laudatum, qui erat lucerna lucens, & ardens, tam petulanter infectantur?

Historiam veram esse concedit, contra aliorum Lutheranorum vanissimas expositiones, nam quidam dixerunt, herbarum tenera, aut canculos, Eremum villam suburbanam, vestem è pilis camelorum, damascenam togam interpretati sunt, vt cum Ioanni similes esse non vellent, illi sibi similem efficerent; maluerunt enim Ioannem deliciis solum proponere, quam illius asperitatem delectamenta sua turbare.

Veteres Lutherani S. Ioanni laetitias affingunt.

Sed rationes videamus. Lex Moysis plures cibos admittebat, quam Ioannes edebat, male igitur Ioannes. Vt species argumenti sit, addatur maior. Quicumque non edit omnes cibos, quos lex permittit, ille contra legem agit. Vbi obsecro mentem reliquerunt, qui sic argumentantur? Qui inter legis imperium, & permissionem discrimen ignorant? Lex Christiana omnibus mullos, ostrea, Artagenas & quicquid est escarum permittit, nec tamen peccant, qui à plerisque abstinent. Nonne est virtus placitis abstinuisse bonis? Nonne in regio apparatu mensarum licet vno genere cibi altero contentum, paucis sedare famem? at Christus discipulis dixit Luc. 10. 7. Quicquid vobis apponitur, edite. Estto sane, illi hac potestate vsi sunt, Ioannes arctiorem sibi abstinentiæ legem indixit, non ideo peccauit Ioannes iuri suo renunciando, quia discipuli bene fecerunt vtendo. Licuit Apostolo Paulo de Euangelio viuere, quemadmodum & ceteris Apostolis, sed maluit sine sumptu ponere Euangelium. De altari viuere poterat, nec illi trituranti os obturandum erat magis, quam fratribus Domini, & Cephæ, mortamen mauult, quam euacuare gloriam suam.

Non potest baptista, nisi à magna infamia, damari.

Quod vero ait Ioannis ieiunium à Christo reprehensum, calumnia est. Matth. 9. 16. & 17. Marc. 2. 21. 22. Luc. 5. 36. 37. 38. Non enim Ioannis nimia dicit ieiunia, nec vocat vtres veteres, aut vestimentum vetus. Sed discipulos suos tirones, infirmos, nondum ad noua, & grauius toleranda duratos. Excusat igitur suos, non accusat Ioannem. Quod ex hoc loco constat: nam dicit, non esse conueniens, vt filii nuptiarum, aut thalami, quamdiu est cum ipsis sponsus, ieiunent, fore, vt postea ieiunent, quod eos præstitisse eorum historiæ, & Epistolæ docent. Quod si vtres veteres, & vestimentum vetus vocantur ieiunia Ioannis, quid ergo est vter nouus, & vestimentum nouum? Deinde si vitiosum fuit Ioannis ieiunium, fuit & de Iudeis, ab ipso male electum, non igitur verus Doctor Ioannes fuit, præsertim hæreticis, qui de Iudeis & gentilibus idololatriæ comparant. Tertio, ieiunium Ioannis Christus ipse laudauit, cum enim Matth. 11. à v. 7. vsque ad 18. Ioannem laudasset: subiungit: Venit Ioannes neque bibens, neque manducans, & dicunt, demonium habet: ideo similem ait generationem illam pueris laudauit dicentibus, cecimus vobis & non saltastis, lamentauimus & ieiunium non planxistis. Tanta igitur asperitate penitentia, qua monstrabatur, non tantum docebatur vita æterna, oportebat eos excitari ad virtutem: & quia nec seueritate Ioannis, nec benignitate Domini conuersi sunt, exprobat illis contumaciam.

Christus Ioannem laudauit dicentibus, cecimus vobis & non saltastis, lamentauimus & ieiunium non planxistis.

At si contra legem Moysis fuisset illa vestitus, vitæque asperitas, merito dixissent Iudæi, demonium habet, vt qui legem Dei violaret. At tam Lutherani, dicunt inquam Calviniani fatentur Iudæos impudentissime, pudenter & calumniosissime, tam Ioannem, quam Christum miserrime fugillasse, quibus nunc succedit Academicus Wittenbergenfis, qui vt Papam euerteret, Ioannem Baptistam Christo opponit.

Deniq; Ioannem Essæum vocat, eorum moribus im-

Essæi quibutur, les.

butum, eorum discipulum. Essenos admodum laudant historiæ, liber hebræorum quem Iuchasin vocant, Essenos Nazareos appellat, quos 70. nominare solent *ἡσαστῆρες*, origo eorum ab Rechabitis, quidam eorum erant *Κεϊνόβιαι*, alii *μονάζοντες*, ita Iosephus, alique. Abraham Zachutz, moribus optimis ait fuisse, odio habuisse lucrum, causasse scortationes, & Iosephus *Καταφροντίας* fuisse *Ἰσλάτυ*. & lib. 18. cap. 2. *βαλπίτης ἢ ἀλλῶς ἀνδρες τὸν τεσπὸν*, optimis moribus præditos, cœlibes, agricolas, deliciarum, vt vnctionis & ornatus exortes, de fato, quod illud crediderunt, bonum sensum habere potest. Si Esseni viri boni, & sancti fuerunt, non docuerunt Ioannem consuetudines legi Dei contrarias; si hæretici, vt fere sentiunt nouatores, Ioannem quoque eorum discipulum, & imitatore hæreticum faciant oportet, vt cuius vita tota fuerit diuinæ legi contraria, & à Christo improbata: cum tamen de eo dictum sit, *Et tu puer Propheta altissimi vocaberis, præbisc enim ante faciem Domini parare vias eius, ad dandam scientiam plebi in remissionem peccatorum eorum.*

Contumeliosa est laus eorum, qui tam sanctos accusant.

Hæc generatim monere volui, ne quispiam tot calumniis, quas plenis mendaciorum plaustris deuehant, moueatur, cum videt, non modo pontifices, & clerum, sed quod impium est, veteres martyres & eorum Ecclesias antichristianissimi accersi, imo S. Ioannem Baptistam, impietatis, & erroris accusari. Id Deum rogamus, ne vnquam illo ore laudemur, quo tam sancti tam impudenter accusantur, nec ab illis, qui non magis à nobis, quam à Baptista recefferunt.

CAPVT XXII.

Aliæ causæ, cur à nobis recefferint, iniustæ.

§. 1. **O**STENDI causam eût tanto odio in pontificem, Catholicosque ferantur, non esse in nobis, sed in malitia apostatarum, nam pari modo in veteres martyres, & Ioannem Baptistam inuadunt. Nunc causas speciales examinare placeat. Causas tot allegant, quot articulos à nobis diuersos tuerunt, sed eos singulatim deinceps explicabo, nunc quæ proprie in pontifice carpunt, videamus. Refferri illa ad tria capita possunt, superbiam, quod se Deo æquet, Regibus imperet, duplicem potestatem vsurpet, 2. libidinem, quod scortationem appetat, quod impure viuat. Auaritiam quod fraudibus omnes circumueniens opes colligat. Hæc omnium argumenta sunt concionum. Legi potest vel vnus Pandocheus, non quod reliquis doctior, sed quod mendacia in concione velut in Pandocheio errabundus constiparit. Aut Vincentius Schmuck in thesibus. Vel sane si varietas placet. Simon Steinius poeta, qui ridicule mendax carmen miserum in Academia Heidelbergensi disperdidit, ille saltem legenti gratias ager, & quidem carmine, quo miserimos versiculos conclusit.

Quod reliquum est, auditorum, mea Musa, corona,

Pro tanto sese gratam declarat honore,

Quod voluit præsens decorare senem capularem.

Quia vero ex Daniele & Apocalypsi omnes pontificem oppugnant, & scripturarum deprauatione hæreses stabilire conantur, ego quoque loca illa explicanda sumpsi, vt omnibus constet, quantum à vero aberrant. In quo iterum & merito, & serio protestor: Ex Apocalypsi non posse eos fidem firmare suam, cum illum librum primores Lutheranorum, & Caluinianorum repudiarent, & posteri certiores esse non possint, quam illi fuerint. Secundo

Ex Apocalypsi nihil agere contra Pontificem possunt.

Prophetias Danielis, & Apocalypseos esse obscurissimas, ab interpretibus varie intellectas in pontificem intorquent, & catholicos omnes, & ex coniecturis leuissimis condemnant, & pœnas atrocissimas decernunt. Fateor, inquit Pareus (qui anno 1618. in cumulum iubilorum omnium edidit commentarios in Apocalypsin,) complures seculi nostri maioris notæ Theologos, Lutherum, Melancthonem, Bucerum, Martyrem, Caluinum, Bezam, alios, ab interpretatione Apocalypseos abstinuisse. Id vero neque auctoritatem libri diminueret, neque interpretibus aliis præiudicare potest. Quis scit enim obscuritate absterriti, an laborum mole, temporis angustia præditi abstinerint, cum de libri auctoritate minime dubitarent. Tandem fatetur illos commenta parum coherentia, aut ad mentem Spiritus sancti quadrantia protulisse. Factum inde, vt cumulati quidem in hunc librum commentarij exstent, quorum nullus non nouam lucem polliceatur, obscuritas vero eius non modo non sit imminuta, sed densioribus alicubi tenebris inuoluta. Nihil vnquam in his rebus dixit verius Pareus, & si ita pergat, aliquam tot mendaciorum veniam meretur. Ex his ergo tam obscuris damnari nos æquum non est. Sed rem ipsam videamus, vt magistratum Ecclesiasticum, sine quo nec concordia, nec disciplina consistit, stabiliamus.

Lucem promittunt, & tenebras cõdentsant.

CAPVT XXIII.

Angelus Apocalypsis 14. 6. Lutherus non est, nec is contra pontificem audiendus.

APocalypsis 14. 6. ita scribitur. Et vidi Angelum volantem per medium cœli habentem Euangelium æternum, vt euangelizaret sedentibus super terram & super omnem gentem, & tribum & linguam, & populum dicens magna voce: Time Domini & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius: & adorare eum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, & fontes aquarum. Et alius angelus secutus est dicens, Cecidit, cecidit Babylon illa magna, quæ à vino ira fornicationis sue potauit omnes gentes. Et tertius angelus secutus est illos dicens vocemagna. Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit charactèrem in fronte sua aut in manu sua: hic bibet de vino ire Dei, quod mistum est mero in calice ire ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum & ante conspectum Agni.

Hic Angelus iubilantibus est Lutherus, non vultuosis Lutheranis, non Caluinistis. Multi hæc verba pro themate concionum vsurparunt, imprimis Matthias Hoc Archiconcionator Saxonicus Concionibus quinq; de Thaumasiandro & Triumphatore Luthero, cui video cæteros blandiri, vtpote ex aulica potentia venerando. Mirum vero est, tot concionibus ne vno quidem eos argumento probare Lutherum esse angelum, sed tantum affirmare, & tanquam id certum sit, inde confectaria deducere, epiphonemata proclamare. Sed ille adeo stolidus est, vt confessionem Augustanam tenere se putet integram, aut ex opinionibus Lutheri se Euangelium docere. Ideoque in concione prima in Caluinistas iracunde inuehitur. Plurimi alii in hoc argumento versati, hunc angelum de Luthero interpretati sunt. Quorum illa est ratiocinatio. Angelus qui volans per medium cœli, fert librum Euangelij æterni, is audiendus est. Sed angelus ille est Lutherus, igitur audiendus est Lutherus. Igitur est Antichristus Pontifex.

Lutherus angelus est Lutheranus.

Nemo non videt totam difficultatem in minore consistere, si enim ita est; omnibus nobis antiqua fide mi gran-

migrandum est, Caluinianis quoque retro ad Lutheranos, unde plerique recesserunt, vela dare oportet.

Primum itaque sedulo atque in timore Dei considerandum est, an in verbo Dei sit ille articulus: *Lutherus est angelus habens librum Euangelij æterni*. Quod si in sacris scripturis non est, an ex illis euidenti consequentia deducatur? Iubilatores nostri ridicule faciunt, dum hyperbolice contra verum, & supra fidem laudantes Lutherum, rem confecisse se putant, si aliqua in vitroque similia commenti sint, ut maiore probabilitate olim Epicurum in hortulis suis porcelli illi dilaudarint, quem cælo quasi lapsum arbitrabantur; quam hæc oracula ad Lutherum transferebant Luthericolæ.

Causæ cur ita sentiam sunt multæ.

Pauci Lutheri angelicum volatant.

Prima. Quia nemo præter paucos Lutheranos ita prophetiam interpretatus est. Deinde illi nullo modo conueniunt. Nam Hutterus lib. de sacrificio Lutherum iudicat; alii primum angelum esse Lutherum, sed determinate ut contra indulgentias prædicauit, alium vero angelum esse eundem Lutherum cum Antichristum reuelat, & damnat. Tertium angelum esse Lutherum, & Lutheranos qui interim oppugnant, & omnes cum Papa collusiones. Tertio, Caluiniani Ioannem Wicleffum anglicum doctorem, esse hunc angelum Bibliophorum arbitrati sunt, ita Pareus in hunc locum.

Caluiniani Wicleffum illo dignantur honore.

Hic angelus est Anglicus Doctor Ioh. Wicleff in Oxoniensi Academia Professor publicus, vir toto orbe nominatissimus, qui cum totus Occidens bestiam Romanam sequeretur admirans anno 1371. in Angliam aduersus Antichristum concionibus & scriptis detonare cepit, docens ex Euangelio: Non debere esse in Ecclesia Christi supremum aliquem Episcopum: Papam non esse vicarium Christi, sed Antichristum, eius priuilegia, bullas, dispensationes & indulgentias esse otiosas, inutiles, impias: spiritibus non esse dandum dominum politicum, &c.

Cur non potius Augustinus, Vincencius, Dominicus, Ignatius, Xauerius.

Vix igitur dubium est, quin eodem Anabaptistæ suos, Sociniani Ostrodium, alii Swenckfeldium nominaturi sint, nemo certe aliorum Lutherum tanto honore dignabitur. Non igitur hoc fundamento ad firmandam fidem niti oportet. Cum res nondum probata sit.

Lutheri mores porcis quæ angelis similiores.

Secunda ratio. Angeli natura nimium quantum à moribus Lutheri distat. Nolo illa referre quæ notissima sunt, ex sympoliacis, & turpiloquiis illius, quæ totus mundus Germaniæ illi obiicit, quæ posterius hincinde verecundia tam magnæ *αἰσχυροφίας*, deleuerunt. Hoc tantum modo rogo, ut legatur Lutherus Anglicus. nulla alia oratione opus fuerit.

Lutherici nominis pars parua est.

Tertia ratio. Non volat per medium cæli, & *ἐν μέσσοις οὐρανῶν*, hoc est loco conspicuo per totum mundum, sed in vnica parte, quæ mox tamen in particulam dissecta est, & nunc fere extinctum est etiam nomen Euangelij Lutherani, res enim dudum in nihilum abiit. Quantulus enim angulus est Germaniæ, in quo manet integrum nomen Lutherismi? Et in illis ipsis angulis sub alienis hæresibus miserrime trepidat, imo ita contemnitur, ut nihil sit abiecius ministris Luthericis, testem cito senem Paulum Laurentium Misniensem concionatorem, conc. Iubil. 2. pag. quadragesima septima. Iam non adeo diligenter, nec pie templa frequentantur, cōciones audiuntur; passim hæc se secum posse discere credunt homines; neque tantum nouas audiendi cupidi conacionalis officium ita fastidiunt, ut multi filios suos in Concionatorum venire numerum prorsus abnuant; multos etiam prædicantium filios, postquam ad alios honorem, & officiorum gradus sunt euecti, pudeat patre se prædicante genitos. Non igitur ne Lutherismi quidem suos prædicantes eiusmodi angelos arbitrantur, quos ut histrones, & mendaciorum factores contemptui, & ludibrio habent.

Prædicantem esse apud Lutheranos est probrosum.

Quarta ratio. Euangelium Lutheri non est æternum; Nam ante Lutherum nemo illud norat, & illi fuit Lutherus superstes. Hoc si quis negarit, necesse est vel vnum ante Lutherum, vel cum Luthero, vel post Lutherum nominare, Luthero consentientem. Imo ostendendum Lutherum sibi constituisse; quod nemo ne Lutheranorum quidem credit.

Quinta ratio. Angelus hoc modo per cælum volans, sine errore Euangelium docet. Lutherus cum incepit, & aliquandiu docuit, se adhuc fuisse insanissimum Papistam fatetur. Pareus primis annis fuisse Augustinianum affirmat. Verba eius, l. 4. c. 13. de Cæna Domini.

Nec sumo mihi iudicium de tanto viro, & Dei aduersus Lutheri Papatum singulari organo. Saltem quantum ad hanc questionem dicam id, quod non semel interrogatus respondi, quodque scripta eius & historia comprobant, Lutherum à Luthero distinguendum esse. Homo enim fuit, in contentione feruentior sepe (quod magnis ingenis contingere solet) quam circumspicietior, aut veritæque seruantiior.

Augustinianum amplectere: ad annum 24.
Synecdochistam ne tene: ad ann. 29.
Concordiam eius suscipe: ad ann. 43.
At parua confessum fuge: ad ann. 44.
Rursus satentem sustine: ad ann. 46.

Non est igitur Euangelium æternum, quod nunc est Augustiniani, nunc Synecdochista, nunc Zwingliano-concordista, deinde parua & praua confelli, denique fatentis errorem, nec sine errore tamen alio errorem contentitis.

Obiiciunt tamen nobis: Ideo Lutherum esse angelum, quia liber fuit eius volatus à iurisdictione Papæ. Verum non est vllijs momenti hæc ratio, omnes enim quotquot olim, quotquot nunc ex orco emerunt hæreses, libertatem eam, licentiamque, alioqui mancipia peccati, usurparunt. Nec laudis est ipso Ecclesiæ & antiquitatis iudicio, suis auspiciis, non vlitata via ad gloriam tendere. Hanc vero ob causam Icarus volatus fuit, & decidit in Papatum Saxonicum, ut Clebitius Caluinista scribit, queriturque Melanchthon *pro iugo ligneo ferreum impostum*.

Quod si videre possent Ministri verum, certe animaduertent, sole clarius, maiorem fuisse, & esse inter nos docendi libertatem, quam inter eos, qui tot catenis attriti, Dædalos fæ Apocalypicos esse imaginantur. Nonne à regibus, à curiis docendi leges accipiunt? Videant obsecro acta Marpurgensia anni 1606. Antwort auff den Historischen Bericht der Marpurgischen Kirchhändel pag. 49. & 50. Vbi Illustrissimus Landgrauus Hassiæ Lutheranis cedere Ecclesiis, & ministerio reculantibus ius suum exponit: narrat rem ipsimet exules hisce verbis: *Daß wir aber vns beschweren / vnsere Diensten selbst*

Jhr. Fürstl. Gn. auffzutragen / vnd zu resignieren / káme Jhr das wunderbarlich für / da sie vns noch nie nicht angenommen / sondern es weren solche Aempter allbereits soß gestorben mit dem Herrn / dem wir zimor gedienet / vnd ipso facto vns resigniert. Quod grauatur ipsimet nostra ministeria sue Celsitudini tradere, & resignare, id sibi admirabile videri, cum nos nondum acceptauerit, sed omnia illa officia cum domino priore defuncto, cui seruimus vacua esse facta, atque exspirasse, atque ipso facto sue Celsitudini resignata. Ecce libertatem Angelorum per medium cæli volantium. Non modo dimittere, recipere, præcipere de prædicatione possunt principes sæculares, sed ipsorum morte ut palatina officia scribarum, & equisonum, ita quoque prædicantium ministeria deficiunt, nec nisi noui domini, voluntate, atque acceptatione rata sunt.

Sexta ratio est. Non cōuenit oratio huius Angeli, & Lutheri, Verba angeli sunt. *Timeo dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius, & adorare eum, qui fecit cælum*

Libertas à legitimis imperio seruitem induxit.

Pro Papæ iugo ligneo datum est iugum ferreum.

Luther. ti-
morem pel-
lere cona-
tur.

cit ielum & terram, & mare, & omnia que in eo sunt, & fontes aquarum.

Lutberi verbum est, timorem Dei perniciosum esse, magis peccatores facere. Vetat considerari Christum ut iudicem, & vindicem.

Deinde docet fiduciam, quæ omnem timorem excludit. Angelus timere Dominum iubet, quia venit hora iudicii ejus: At timere Dei iudicium, ac penas iudicio decretas & Lutherani & Calviniani iudicant esse fremitum contra Deum, & ad desperationem deducere, hic autem Angelus ad crimina, & blasphemias nequaquam adhortatur.

Nec Angelus ille est Wicleffus, ut Pareus putat. Nam Angelus hic non docet hæreses, at Wicleffus multas hæreses protrahit, quas etiam non potest inficiari Pareus esse hæreses: In Concilio Constant. sess. 8. & 45. numerantur articuli 45. quos Concilium damnauit, & Pareus ex his quoque damnare debet nonnullos.

Quantum articulum, si Episcopus, aut Sacerdos existat in peccato mortali, non ordinare, non consecrare, non consicere, non baptizare.

Angelica
dogmata
Wicleff.

Sextum, Deum debere obedire Diabolo.

Decimum, Contra Scripturam sacram esse quod viri Ecclesiastici habeant possessiones.

Vndecimum, Nullum Prælatum debere aliquem excommunicare, nisi prius sciat eum excommunicatum à Deo, & qui sic excommunicat, fieri ex hoc hæreticum, & excommu-

Cur hæc in
Republic.
inducun-
tur.

nicate. Decimum quintum, Nullum esse Dominum civilem, nullum esse Prælatum, nullum Episcopum, dum est in peccato mortali.

Decimum septimum, Populares posse ad suum arbitrium Dominos delinquentes corrigere.

Vigefimum septimum, Omnia de necessitate absoluta euenire.

Vicifimum nonum, vniuersitates, studia, Collegia, graduationes & Magisteria in eodem esse vana gentilitate introducta, & tantum prodesse Ecclesiæ, sicut Diabolum.

Quadragesimum tertium, Iuramenta illicita esse, que sunt ad corroborandos humanos contractus & commercia ciuilia.

Quadragesimum quintum, Omnes Religiones indifferenter introductas esse à Diabolo.

Veteres Pö-
tiffes agno-
uit ad Vr-
banum VI.
1378, sedit.
Wicleff

Alios collegerunt alii, ut Matrimonium lege diuina licitum esse inter fratres, & sorores, nec nisi humana ordinatur ad vitionem inter dictum, ita l. 4. dialogi c. 20. Et quod omnibani VI. no blasphemum est. Creaturam quamlibet esse ac vocari posse Deum, quod illius perfectio sit in Deo, ut in sua causa, & quidem modo idealis & exemplari.

Wicleff
multa Ca-
tholica do-
gmata re-
tinuit, ob
que nos da-
mnant Se-
ctarii.

Quid vero illud? Quod vsq; ad Vrbani veros Pontifices agnoscat, cum Caluinus Gregorium vltimum putet? Cum alij à Lino & Cleto Antichristianos auspicentur? Verba ejus sunt errore nono. Post Vrbani Sextum non esse alium Pontificem suscipiendum, cum Vrbano vero communicationem habuit, si igitur verus Angelus est Wicleff, omnes Prædicantes damnantur, quia possessiones habent, non quantas vellent, sed quantas aula permittit.

Multa ille Catholica retinuit, quæ Calviniani detestantur. l. 2. c. 4. meritum agnoscat. & l. 3. c. 2.

Fidem ponit in intellectu, & à spe distinguit. l. 3. c. 2. quod est contra Calvinianos.

Fidem habere meritum. ibidem.

Fidem & spem tribus modis distinguit. libr. 3. c. 3.

1. Spes est solum de eterno premio, fides de omni alia veritate. 2. Spes quietatur in quodam actu medio inter dubietatem, & credulitatem. 3. Spes est tantum de bono possibili, fides de malo etiam, quæ sunt contra Calvinum.

C. 3. l. 3. ait Deum approbare & necessitare ad peccatum, sic necessitare creaturam peccabilem ad peccatum. Hoc Calviniani multi negant, & recte.

Cap. 5. ait, peccato aliquo gratiam exstingui. Rigidus igitur hac in parte est.

Cap. 6. Multos præcitos, hoc est reprobos, ait, esse in præsentigratia.

L. 4. c. 1. Agnoscat septem Sacramenta.

L. 4. c. 20. Matrimonium vocat venerabile Sacramentum.

L. 4. c. 22. agnoscat purgatorium.

L. 4. c. 24. Contritionem vocat dolorem sufficientem ad peccati deletionem, & penitere est peccata plangere, & plangenda non committere.

Hæc aliaq; tam docet aliena ab hodierno Calvinismo, ut mihi magis ridiculus sit visus Pareus, dum Wicleffum canonizat, & angelum facit, quam cum dixit, Calvinianos, & Lutheranos in vno tantum articulo, eo que non toto discrepare. Sed ex aeterno damone Angelus fieri sine ingentibus mendaciis non potest.

Excusat se tamen Pareus: Non displicet Brichmanni coniectura, significari hoc volatu inter vtrumq; imperfectionem doctrinæ initio ab illis Doctoribus prolata. Licet enim errores crassiores Papa viderent & reprehenderent: tamen aliquid adhuc de seculis terrenis in multis adhærescebat, ut non plenis alij se in summum cælum efferre possent. Ut enim qui diu in tenebris delituit, repente prodiens in lucem omnia oculis caligantibus adspicit: ita qui in tot seculorum Papatus tenebris detenti fuerant, protinus haud poterant, nisi caligantibus oculis lucem Euangelij aspicere, sed primum hoc absurdum est: Angelum esse tam ignorantem, tam blasphemum, & mitti tanquam Magistrum omnibus sedentibus in terra, super omnem tribum, & gentem & linguam, & populum. Angelum inquam generalem mundi Doctorem, tenentem Euangelium æternum tam solenniter à Deo missum, tot errores nomine Euangelij æterni circumferre. Si igitur in tam multis Angeli aberrant, non est causa cur illis credamus. Nam pluribus in rebus nobiscum sentit, quam cum Calvinianis Wicleffus.

Angelus ille
cæcutiebat,
& caliga-
bat.

Si Angelus
tot modis
errauit, cur
non nobis i-
gnoscat,
quos errare
sint?

Cum verò Angelus ille venerit eo tempore, quo bestia secunda, fecit homines adorare imaginem primæ bestie, aduersarij autem prima bestia sit Imperium, seu Imperator, altera Papa seu Papatus, & nondum Papa iusserit adorari imaginem Imperatoris, aut Imperii, aut gerere ejus characterem, necdum etiam venit ille Angelus, non igitur Wicleffus fuit. Tres igitur illi Angeli tres erunt præcipui Doctores, Antichristi tempore, qui bestie repugnabunt, qui veram doctrinam promulgabunt.

CAP V T XXIV.

Verbis Danielis c. 7. 21. & 8. vers. 23. non describitur Romanus Pontifex.

S. 1. **V**erba Danielis c. 7. v. 21. Aspiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & præualebat eis: donec venit antiquus dierum & iudicium dedit sanctis excelsis, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt sancti. Et sic ait: bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit omnem terram, & conculcabit & comminuet eam. Porro cornua decem ipsius regni, decem Reges erunt: & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit. Et sermones contra Excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret: & putabit quod possit mutare tempora & leges, & tradentur in manu eius vsq; ad tempus & tempora, & dimidium te ursoris.

Verba Danielis Prophetæ c. 8. sunt. Et post regnum eorum cū creuerint iniquitates, consurget Rex impudens facie, & intelligens propositiones, & erorabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis, & supra quam credi potest, vniuersa v-

l. l.

stabit,

stabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu eius, & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos, & contra Principem Principum consurget, & sine manu conteretur. Et visio vespere, & mane qua dicta est vera est. Tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit.

Et cap. 11. 36. Et faciet iuxta voluntatem suam Rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem Deum: & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia, perpetrata quippe est definitio. Et Deum patrum suorum non reputabit, & erit in concupiscentiis feminarum, nec quemquam Deorum curabit, quia aduersus vniversa consurget. Deum autem Maozim in loco suo venerabitur, & Deum quem ignorauerunt Patres eius collet auro & argento, & lapide pretioso, rebusq; pretiosis. Et faciet vt muniat Maozim cum Deo alieno quem cognouit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram diuidet gratuito. Et in tempore presinito prallabitur aduersus eum Rex Austri, & quasi tempestas veniet contra illum Rex Aquilonis in curribus, & in equitibus, & in classe magna & ingreditur terras & conteret, & pertransiet & introibit in terram gloriosam & multi corruent. Hæc omnia inquit, facit Pontifex. Ex Paulo Laurentii referam, nam multieadem scribunt.

Calumnia ingentes. Primo ait conc. 1. Pape legatum Tezelium docuisse. Rubram crucem cum Pape insignibus habere eandem vim quam habeat crux Christi.

Vnus auctor ostendatur, qui ira doceat. Secundo. Indulgentias esse gratiam iustificantiem. Tertio. Indulgentiis sine penitentia peccata dimitti.

Quarto. Etiam futura peccata sermittere. Hæc de doctrina.

Supremus iudex non habet iudicem. Facit, quod licet Dei minister est. Nihil par sanguini Christi Agnus sacra- tus ob preces Ecclesie per modum impetrati- onis aduer- sum pecca- tum est. Quinto. Papam vocari מלך Regem illum cer- tum, qui Antiocho respondeat malitia, & criminibus. Sexto. Bonifacium VIII. Alberto negasse confir- mationem, qd se Regem & Pontificem diceret. Regio etiam ornatu incesisse, dixisseque, Ecce duo gladii hic.

Septimo. Scripsit Philippo Regi Francia, scirete volumus quod & in spiritualibus, & temporalibus nobis subes.

Octauo. Exlex est, & a nemine iudicari vult.

Nono. Faciet quod volet.

Decimo. Eleuabit se contra Deum.

Vndecimo. Dicit se omnia posse, qua Deus potest.

Duodecimo. Deum se facit, distinct. 96. c. 7. Satis.

& conc. 2.

Tertiodecimo. Dicit se Vicarium Christi.

Quartodecimo. Agnus Dei aquat sanguini Christi.

Ita Urbanus V. ad quendam Græciæ Imperatorem misit, & scripsit, peccatum frangit, vt Christi san- guis, & angit.

Quintodecimo. Matrimonium tollit, libidines cæteras permittit.

Sextodecimo. Maozim colit, & idolo latra efficitur.

Septimodecimo. Pius IV. octoginta Euangelicos occi- di iussit, alii multas persecutiones instituerunt.

Matthias Hoë in præf. de Thaumasiandro Luthero, tempore Iulii II. ait, decies centena milia occisa esse.

Verum hæc partim falsissime, partim malignissi- me sunt narrata, nos Scripturam interpretemur, sed incipere præstat à c. 7. v. 24.

Reges illi va- rie accipi- untur. Porro cornua decem ipsius regni decem reges erunt, & alius surget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit.

In Chaldaeo est, מלכות מלכות minah, malcuta, ex regno enim consurgit, ille vero alius dicitur fore illis potentior, siue vt Chaldaeus habet, (hoc enim caput à Daniele Chaldaicè non Hebraicè scriptum est) שבע antecellens cæteros, seu differens præ cæte- ris, quod editio Romana Græca non de potentia sim- pliciter, sed de impietate interpretatur, & οὐκ ἐπὶ τῷ κα- τοῦς πᾶσι τοῖς βασιλεῦς, alia tamen editiones nomen τοῖς βασιλεῦς omiserunt. Cornu paruum Porphyrinus

olim dixit, esse Antiochum qui dictus est nobilis, seu Epiphanes. Ita & Bruchthonus, Iunius, Tremellius, quæ hæc decem cornua sic enumerant.

1. Seleucus Nicanor.
2. Antiochus Soter.
3. Antiochus Soter.
4. Seleucus Callinicus.
5. Ptolomæus Euergetes.
6. Seleucus Ceraunus.
7. Antiochus Magnus siue Hierax.
8. Ptolomæus Philopater.
9. Seleucus Philopater.
10. Antiochus Epiphanes.

Tres Reges humiliati ab Epiphane,

Ptolom. Philopater.

Seleucus frater Epiphanis.

Demetrius.

§. 3. Hæc sententia facile refutatur omnibus illis argumentis, quibus probatur, ad quartam bestiam, quæ est Romanum imperium pertinere paruum cornu. Ille tamen error Calvinistarum pro nobis est, quia ex eo constat incertam esse de Pontifice con- iecturam, cum illorum primores eorum Prophetiam ad Christiana tempora nequaquam producant. Sed quia veritate non alieno errore nitimur, hanc quo- que opinionem confitemus.

Primo avisogayilla sententia continet, vel enim cum decimum eum faciunt, enumerant solos Reges Syria Seleucidæ, & eo modo octauus fuerit Epipha- nes, si addunt duos Ptolomæos, Euergeten, & Phi- lopatorem, pari ratione Ptolomæus Lagi iungendus e- rit, qui vtructor est Ioseph. I. 13. antiq. Syriam, & vr- bem occupauit. Et Ptolomæi filius, qui dictus est Philadelphus, sub quo facta est conuersio 72. inter- pretibus.

Secundo in tribus regibus humiliatis non conue- niunt Porphyrus Philometorem, Euergeten, Ægy- ptios, Artaxiam Armenum iudicat. Calviniani hunc Demetrium statuunt. At non magnopere Ægyptios humiliavit, nam infecta re discedere coactus est. Sed neq; Epiphanes reliquis potentior fuit, sed exhausto arario miser, & egens, vt testatur historia Maccabæo- rum. Certè Seleucus Nicanor victo Lysimacho lati- us imperauit, ipse etiam Antiochus Magnus, alii que.

Altera sententia est, cornu paruum esse Turcam, ita Annii, Pintus, Vatablus, ipse Lutherus & Strige- lius. Sed tamen de tribus regibus quos Turca humi- liarit res inter eos non conuenit: alii n. regnum Ara- bicum, Ægyptiacum, Asiaticum. Lutherus pro Ara- bico posuit Græcum regnum. Additq; non plura de- jecturum ante diem extremum iudicii. Quod si ve- rum est, nec Germani, nec Itali metu istius tyranni ne- ri possunt, ipsa etiam Panonia ejus viciniam non exhorrescet. Daniel hanc sententiam refutat, cum a- ir esse reges non regna, & reges deiciendos. Quod Luther. audacter pronunciat, Romanorum Monar- chiam esse diuisam in 10. regna, nempe, Syriam, Ægy- ptum, Asiam, Græciam, Italiam, Galliam, Hispaniam, Africam, Germaniam, Angliam, more suo libere ma- gis quam considerare loquitur. Quid enim de Illyri- co, Istriq; regionibus, atq; adeo Mesopotamia dice- mus? Deinde Turca plura regna tenet, Syriam, Ægy- ptum, Asiam, Græciam, Africam. Vt taceam Hispan- ias per octingentos annos à Saracenis possedisse, quinque igitur vel sex cornua dejecta sunt.

§. 4. Impia est & blasphema sententia Iudæorū cornu paruum esse Christum Dominum, qui à paruis ini- tiis cepit, fabri filius, & latronum in cruce collega, & Apostoli piscatores. Secundo, locutus est ingentia, esse se filium Dei. Tertio mutauit tempora & leges Quarto regnauit per tempora & tempora & dimidiū temporis, nā ab ejus baptismo ad crucē sunt 33. anni.

Quinto

Hæc verba doctores ad Græcā Mo- narchiam referunt.

Ad Græcos non perti- net.

Epiphanes inferior multos re- gibus fuit.

Luther. de Turca in- terpretatur

Iudæi par- uulum cor- nu autem qd se Christum Dominum.

Quinto contritum est cornu hoc à populo Sancto-
rum, à Synagoga, at eos Christiani & Turcæ sibilis
excipiunt, vel eo maxime quod post hoc cornu con-
tritum regnum non datur populo Dei, id est, Iudæis,
sed excidium accidit, & totæculum captiuitas, de-
inde si cornu paruulum est Christianorum regnum,
quomodo illud tria tantum regna in Imperio Roma-
no obtinet? quæ illa tria, & quæ reliqua septem? de-
inde non sunt Christiani, qui Iudæam exciderunt,
sed Christianorum hostes Vespasianus, Adrianus, al-
lii, reliqua non conueniunt in sequentium explicatio-
ne dicitur.

Hos imitantur nostri, temporis Sectarii, & quod
in Christum conferre non audent, in ejus Vicarios
euomunt.

**Perum est Antichri-
stus.** §. 5. Vera est igitur sententia Patrum plurimorum
cornu paruulum esse Antichristum, Ergo dicamus, (in-
quit Hierony. hoc loco) quod omnes Scriptores Ecclesia-
stici tradiderunt, in consummatione mundi, quando regnū de-
struendum est Romanorum, decem futuros Reges, qui orbem
Romanum inter se diuidant, tum vndecimum Regem surre-
cturum paruulum, qui tres Reges de illis septem separaturus
sit, id est, Aegypti, Africa, Aethiopie Reges quibus interfectis
etiam septem alii Reges colla victori submittent.

Vnus igitur Rex Antichristus, qui tres Reges eo-
dem tempore regnantes subijciat, vt recte ait Theo-
doretus. Quod si, inquit, non eodem tempore imperarunt,
verum singuli superioribus succedentes, aliis alii, quomodo iste
tres superiores eodem tempore humiliabit? Graferus in pla-
ga in c. 13. ait: Illud caput Ioannis ducere nos in acropoli
Antichristi & conuenire cum cap. 7. Dan. Verum nihil
ad Pontificem illa pertinere dicitur verbis probo.

**Pontifex
tres Reges
non humili-
auit.** §. 6. Primo Pontifex tres Reges non humiliavit,
vel enim loquimur, de ejus imperio temporali, &
hoc parte latij non magna continetur, vel de pote-
state spiritali, & illa in omnes Reges, & regna Chri-
stiana semper fuit, non in tria duntaxat. Eam, adhuc
Germania, Gallia, Italia, Hispania, Polonia, aliaq;
regna agnoscunt. Itaq; nihil hac in parte coheret; ori-
turque inuictum argumentum pro Catholica fide.
Pontifex Romanus post decem Reges, qui Roma-
num orbem tenuerunt diuini, non est exortus, nec
tres ex illis Regibus humiliavit, non est ergo Ponti-
fex hoc cornu paruulum.

Hinc ad alia gradum facio. Non est iudicio pluri-
morum Pontifex hoc cornu paruulum, nec esse po-
test, non est ergo etiam rex ille de quo c. 8. agitur, nec
bestia Apocalyptica. Nam hoc cornu, & illum Re-
gem, & bestiam Apocalypticam vnum regnum, seu
Monarchiam sectarij affirmant. Si itaque hoc cornu
nihil ad Papæ regnum facit, nec ergo illa bestia. Quæ
enim non conueniunt cum aliquo, etiam non con-
ueniunt cum illo, quod idem est cum aliquo.

**Pontifex
non dicit se
Deum.** Deinde n. 25. Et sermones contra Excelsū loquetur, &c.
Chaldaus textus quo vsus est Daniel, ait
עליון לומר אלוהים, quod est proprie, loquetur sermones
ad partem vel ex parte Altissimi. LXX. vertunt, λόγους
πρὸς τὸν ὑψίστον θεόν. Sermones ad Altissimum loquetur.
Symmachus teste Hierony. vertit. Sermones quasi Deus
loquetur, vt qui Dei assumit potentiam, verba quoq;
diuinæ sibi vendicat maiestatis. 2. Thess. 2. ostender se
tanquam sit Deus. Hoc Pontifex non facit; non est er-
go cornu illud, de quo Propheta Daniel loquitur.
Minor certa est apud omnes legitimos iudices. Pon-
tifex enim se hominem, peccatorem, seruum Dei, ser-
uorum Dei seruum profitetur. Omni die peccata sua
Deo confitetur; sæpe etiam Sacerdotibus, in faciem
eorum Deo prosternitur. Quæ omnia hominis sunt,
& hominis Deū cognoscentis, suam imbecillitatem
gementis, non diuinitatem affectantis.

§. 7. Hic insurgunt omnes. Primo, qui à nemine vult iu-
dicari, ille se Deum facit, sed Papa à nemine vult iudicari, ergo

diuinitatem affectat. Nam si Papæ innumeras animas secum
ad inferos trahat, tanta est eius superbia, vt nolit sibi à quo-
quam dici cur ita facis? Integrum tibi locum ex Episto-
la sanctissimi Archiepiscopi Moguntini & Martyris
Bonifacii ascribam, nam pars habetur dist. 40. can. 6.
S. Papa. Verba Bonifacii sic habent. Sancta Romana
Ecclesia priuilegio specialis auctoritatis diuinitus, & humani-
tus caput omnium Ecclesiarum post Christum Iesum effecta,
secundum Antiquitatem, vel rectoris sui qualitatem, & valetudi-
nem afficit totius Christianitatis membra, vt illius incolumi-
tati sua respondeant incolumitate, & congaudeant: & nihil-
ominus eius languoribus suo languore consentiant: & sicut e-
ius gloria iuxta Apostolum conglorificatur, sic eius deiectione
deiciuntur, vt illud Propheticum in eo præcipue compleri de-
prehendatur (Omne caput languidum & omne cor merens, à
planta pedis vsq; ad verticem non est in eo sanitas) Et, reuer-
a tantæ reuerentia apicem præfata Apostolica sedis omnes suspi-
ciunt, vt nonnullam Sanctorum canonum disciplinam, & an-
tiquam Christiana religionis institutionem magis ab ore præ-
cessoris eius, quam à sacris paginis, & paternis traditionibus
expectant: illius velle illius nolle tantum explorant, vt ad eius
arbitrium suam conuersationem & ipsi remittant aut inten-
dant. Quod si, vt summopere sibi, & omnibus expedit, zelo
domus Dei sine intermissione tabescens, fidelis dispensator &
prudens existens, Deo & hominibus, opere & sermone irrepre-
hensibilem se se conseruare studuerit, vt fere fatear vniuersum
pene mundum, secum attonitum, & sollicitum post Deum cur-
rere facit, ex virog, sexu populos diuersa professionis, conditio-
nis & ætatis cateruatim in Domino suo super omnia bona ip-
sius constituendus ducit. Si vero sua & fraterna salutis negli-
gens deprehenditur, inuita, & remissus in operibus suis, & in-
super à bono taciturnus (quod magis officit sibi & omnibus)
nihilominus innumerales populos cateruatim secum ducit,
primo mancipio gehennæ cum ipso plagis multis in æternum
vapulaturus: cuius culpas istis redarguere præsumit mortali-
um nullus: quia cunctos ipse iudicaturus à nemine est iudican-
dus, nisi forte deprehendatur à fide deus: pro cuius perpetuo
statu vniuersitas fidelium tanto instantius orat, quanto suam
salutem post Deum ex illius incolumitate animaduertunt pro-
pensius pendere. Saluo enim diuina omnipotentia mysterio, vt
dignum est, loco ab ipso secundo illud B. Iob non incongrue ap-
tari sanctæ Romanæ Ecclesiæ potest: (si destruxerit, nemo est,
qui adificet: & si incluserit hominem, nullus est qui aperiat ei:
si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emisit eas,
subuertent terram) nec immerito: cum ipsa specialius in Pe-
tro cæli, terræ, retinet habenas. Hac cum omnium fidelium
in Christo spiritalis sit mater, nemo debet renuere illius sermō
disciplina, vel emendari censura, iuxta illa Prouerbia Salo-
monis (Ne dimittas legem matris tue, ligam eam in corde tuo
ingiter: qui enim abiicit disciplinam, infelix est: & stultus ho-
mo despicit matrem suam) & rursum (Est maledictus à Deo
qui exasperat matrem & maledictio matris eradicat funda-
menta) illa virg, quæ arrogant, diuisa à sede illius, cui diuini
est (Tu es petrus, & super hanc petram adificabo Ecclesiam
meam) & super arenam concupiscentie carnalis, seu humane
presumptionis probantur posita: cursus riuus minime prospera-
tur, si à suo fonte diuidatur.

Calumniā
orta est ex
verbis San-
cti Bonifacii
martyris &
Archiepi-
scopi.

Grauis-
mus morb-
us est qui à cæ-
pite promā-
nat.

Exempla
Episcopi po-
pulus sequi-
tur.

Sine ratio-
ne trium-
phus.

§. 8. Hoc est, q omnium libros occupat, quasi tan-
tum jus Papæ tribuamus. Hic exclamationes, & pe-
dum suppositiones sunt. Sed nos tamen auditi fas est.
Primo, Verba sunt Bonifacii viri sancti. Secundo sen-
sum verum verba habere possunt. Nam sensus est to-
tius canonis, quem titulus præfert; Damnatu Aposto-
licus, qui sua & fraterna salutis est negligens. Nam anti-
theta duo sunt, primum est: Papa fidelis dispensator
mundum post Deum currere facit. Alterum est, si vero ne-
ligens, nihilominus multos populos secum in gehennā vapu-
laturus ducit. Propter ejus enim vel exempla, vel ne-
ligentiam pereunt multi. Damnatio igitur illi in-
cumbit, si negligens sit.

Verum hoc offendit, quod ejus culpas nemo redar-
guat. Hujus quoq; sensus non est. Nulli licere monere

Moneri, &
reprehendi
potest Pon-
tiffex.

Pontificem; nam multi viri graues multos moruerunt, & exemplum Paulus dedit, qui Petro in faciem restitit. Sane confessarius redarguere, & reprehendere potest, nec minus Cardinales, Episcopi, & quorum interest. Quid igitur est, quod redarguere possit negat Bonifacius? Hoc quod adjungit: Quia cunctos ipse iudicaturus à nemine iudicandus. Quia non est tribunal ad quod tanquam subditus citari possit. Neque enim à subditis quisquam ex auctoritate iudicari potest.

*Iuridicalis
accusatio
soluitur.*

*Re non iu-
dicatur à
subditis.*

*Antichri-
stus conte-
ret sanctos
altissimi.*

*Calumnia-
rum caput.*

*Cui spirat
mendacia
folles.*

*Incendiarii
Lutherani
suorum.*

Atque hoc est, quod causa 17. q. 4. c. 30. Nemini. & caus. 9. q. 3. c. 17. cuncta. alijsque locis dicitur. Iuridicalis enim redargutio tollitur. Nec hoc mirum videri debet nostris sectarijs, qui ita omni iudicio reges eximunt, ut dicant eos esse Deo proximos, supra eos esse solum Deum omnipotentem, vide Guilelmum Barret libris de jure regio, in quibus veritatem & adulationes iuxta ponit, vincitur tamen adulandi desiderio, Si igitur reges non coguntur stare rei ad suorum subditorum tribunalia, cur cogatur Pontifex? cum ille quoque aliorum Episcoporum, & Regum subditus non sit?

§. 9. Obijciunt secundo, Antichristus sanctos altissimi conteret, hoc facit Pontifex. Ille igitur est illud cornu, ille Antichristus.

Mihi verò facilius ad innocentiam Pontificis indicandam illa verba interpretari fas erit, & in aduersarios retorquere. Verba ipsa magnam persecutionem indicant. לֶקְרָאֵי עֲלִיּוֹרֵי יִבְלֵא Lekodesche ghelionin jeballe sanctos Altissimi, siue altorum: ita enim usurpat illud עֲלִיּוֹרֵי ghelionin, sicut Hebraei אֱלֹהִים Elohim plurali numero. Itaque non recte verunt nonnulli, sanctos altissimos siue supremos, qui cum ad regimen non attenderint, non debuerunt se præferre LXX. Interpretibus, qui verterunt τὸς ἀγίους ὁ ὑψίστος. Conteret, Romana editio 70. habet παλαιώσας, vetustos faciet, seu vetustate consumet: Geneuensis verò παλαιώσας, decipiet. Iustinus κτασέσας, eueriet, alii πατασέσας humiliabit. Hæc an fecerit Pontifex queritur, varia adferunt, sed exempla suorum, quid enim Lutherani de Caluinianis martyribus sentiant, & è contrario, quid hi de illis, dixi in Iubilo, & in instructione, de Chronologia.

§. 10. Præ omnibus hoc obijcit Sigismundus Euenius in palma sæculari Lutherano-Euangelica p. 27. à regibus hisce ad subditos descensione facta (sicut initio statim reformationis Pontificij, & Ann. 24. Archiepiscopus Moguntinus in hac etiam nostra Hala in Euangelicos sauij) persecutionem vnam ex altera seuerunt, & martyria multiplicarunt sine fine, adeo ut ab Anno 1550. ad 1580. triginta annorum spacio nongenta hominum millia cæsa, & ab Antichristo trucidata sint, ijsque haud plebei omnes sed 39. Principes, 148. Comites, 235. Barones, 147511. Nobiles, reliqui ex plebe. Quid nuptiæ Parienses Anno 72. effuderint sanguinis Christiani ex historijs constat, ultra 30000. in illa laniena miserè occubuisse. Dux de Alaba valedicturus Belgio 18000. ob religionem se occidisse jactitat spacio sexennij. Et viuent adhuc Carolo V. ad quinquaginta millia Christianorum trucidata fuerunt eodem in Belgio: item ab An. 76. vsque ad Gandauensem transactionem 30. millia Hispanica tyrannide interierant. Nec in viuos modo sanctorum, sed nec cadaueribus parsum est. Hinc Buceri & Fagij corpora effossa cremata sunt Anno 1556. Cantabrigia in Anglia, pio pretextu, quoniam non solum perniciosam ac erroneam doctrinam sparsissent, sed familiam interfectarios ambo duxissent, non solum ipsi ab Ecclesia Catholica aberrassent, sed & alijs exemplum ab ea deficiendo dedissent: Esse contra sacra decreta & disciplinam, ut vel eorum qui tales sunt corpora Ecclesiastica sepultura tradantur. Adjuncta sunt incendia & venena, quibus certi emissarii hisce

laqueis liberatos perderent & trucidarent. Per Saxoniā varia exaudita fuerunt incendia, circa Ann. 41. deprehensi denique ex incendiarijs atque complures capti, diuersis locis: habita quaestione plerique testificabantur ad extremum vsque spiritum, à præfectis & familiaribus Heinrici Brunsvicensis (contra cujus calumnias, quando scriptis inuectiuis Ducem Saxoniam hæreticum, seditiosum, Cainum, monstrum, Asopum, nulla nec corporis, nec animæ virtute prædium proclamauerat, eodem Anno scripserat Lutherus) accepta pecuniā se fuisse conductos atque summissos, ut id facerent. Imo de Pontifice Romano Antichristo, organo Sathanæ, Anno 46. quo bellum vigeat protestantium, cujus ipse Papa auctor primarius, à fide dignis spargitur, eum non modo superioribus aliquot annis per incendiarios conductos igni Saxoniam grauius afflixisse, sed tunc temporis etiam emississe veneficos, qui puteos & aquas stagnantes corrumpere, ut quod ferro superesset & armis, hoc isti veneno perderent. Itaque Protestantes movent in vniuersum omnes præsertim suæ ditionis homines, dent operam, ut Commissarij illi comprehendantur, & subiecti tormentis, cum de scelere constabit, poenam luant. Nuper enim, addit Ioannes Guilelmus Electoris filius, non procul à Vinaria oppido Thuringiæ comprehensum esse quandam ex suspitione Italum, qui sibi & nonnullis alijs Romæ datam esse pecuniā fatebatur nomine Pontificis, ut incendias atque veneno, quantum omnino possent, per Germaniam damni darent. Nec Satan sui similis esse cessat. Anno siquidem proximo millesimo sexcentesimo decimo, die vndecima Iunij Monachus, qui duos pagos ad magistrum Equorum Cæsaris pertinentes igni accensos deformauerat, captius Pragæ adductus & Archiepiscopo vna cum aliorum præterea Bohemiæ Procerum, quorum prædij ignem subficere deberet, reperta apud eum designatione traditus est. Taceo exilia, in quibus tanta tyrannis occurrerit, ex eo solo patet, quod, sicut Mauritius Dux Saxonie ad ordines scripsit Anno quinquagesimo secundo, Concionatores & Ecclesiæ Ministros extra fines imperij passim ejiciant, & non solum legitimi, sed ne Pontifici quidem Concilij decretum expectent, & ab ipsa statim executione rem ordiantur. Taceo carceres aliæque sub & ab Antichristo Romano intenta suppliciorum genera.

§. 11. hæc ille, qui si consideret, Lutheranos, à Lutheranis, Caluinianis actos exilio, nihil omnino mirabitur, id aliquando egisse Catholicos. Sed hanc iniquam esse accusationem res ipsa docet, neque enim eos omnes Papa occidi iussit, neque tam multi sunt. Sed non fuisse sanctos altissimi, cum plerique fuerint Caluiniani, hos autem non fuisse martyres ipsa palma sæcularis docet. pag. 55. ita habet: Martyria visa tum infirmiora debilitatis tenuiora, quam quippe hæreticos & perditos nebulones haud raro inuoluant, tum Lutheranae professioni ac abnegationi Tyrannidis Papæ, non Zyvinglianae nouitati ac blasphemis illata. Lenissimas vero opinionum quas iactant stipulas seu festucas, trabes potius crassissimorum esse errorum, ac blasphemiarum in Dei omnipotentiam, sanctitatem, misericordiam, Christi meritum, impiissimarum. Fucum denique in confessionibus & reformationibus manifestiorem esse quam qui diiudicatione egeat, quem quippe praxis haud raro hæcenus detexerit.

Deinde de numero Martyrum credit Caluinianus Testes de nis, quod facere non debuit. Cum in eadem palma Martyrum pagina quinquagesima quinta dicat. Ex mendaciorum sunt ipsorum horum (quorum seges fertilis admodum apud gentem Sacramentariam inuenienda, ut non immerito Beatus Lutherus non mendaces amplius Zyvinglianos, sed mendaciam ipsam vocandos arbitratus sit) censu primario ferè illud, Cret.

*Vnus testis
adducitur:
mendacia
illa sumpta
dicantur,
ut odia con-
stent Ponti-
fici.*

*Cui non
publico iu-
dicio deo
quaestio est.*

*Hoc quoque
fictum de
Monacho
non factum.*

*Idem Cal-
uiniani se-
cerunt.*

*Ipsæ Edu-
cator ex
retur et non
fuisse mar-
tyres.*

Quales illi
Martyres
teste Calu-
miniore.

Tertio idem ille noster accusator fatetur eos, qui cæsi sunt, deliquisse. Secundo fuisse Sacramentarios. Tertio, ab ipsis seditiis punitos. Quarto, illos sibi illa pericula acceperuisse. Quinto, impetuose egisse, & à plebe Lutherana punitos. Sexto, ipsos Calvinianos crudeliter agere, ubi rerum potentiuntur. Folio 94. hæc omnia describit. Notum est, quomodo anno vigesimo nono initium reformationis Basileæ Sacramentarius Spiritus fecerit ab Iconomachia. Cum enim quidam hasta sua statuum alicujus Divi reuelaret, sic ut in terram delapsa confingeretur: ea occasione in plures deinde manus sunt injectæ, & armatiter centum ad templum missi, qui idola seu statuas passim in templis demolirentur. Cumq; è Senatu quidam accurrerent motus sedandi causa, respondens Iconomachi: quod vos totum jam triennium deliberatis, an fieri debeat, illud nos vna perficimus hora, ne propter idola sit vllum posthac inter nos dissidium. Tertio die novem componuntur strues ante primariam adem & inflammata cremantur. Quod exemplum secuti sunt Waldenses Anno 61. qui similiter imagines ac altaria humi dejecerunt ac confregerunt. Simile quid in Delphinatu contigit Anno 62. ubi statuarum profligatores seditiosos minime dicendos esse statutum, qui cum veritatis patrociniū suscepissent, sui officij esse dicant tam detestandum, & pijs omnibus inuisum spectaculum è conspectu hominum tolli. Cum primis Anno sexagesimo sexto in vniuerso Belgio tanta Iconoclastiarum vehementia inualuit, ut paucorum dierum spacio Antuerpiam ac vicina loca plurima tumultu maximo & magna celeritate perualerit: Huic statuarum in latius infingunt, illi securi caput amputant: pendentes è cruce Christi imaginem funibus è sublimi detrahunt, detractam in frustra comminuunt, altaria subvertunt, hieroglyphicas, ornamenta, aliumq; sacrorum apparatus dejiciunt & expilant, ac deniq; patrant, quæ nemo sanus aut prudens homo vnquam probaret. Hæc Comitibus adeo in statuas & idola populus exarserat, ut non quieturos se profiterentur, donec non tantum, quæ in templis supererant, sed & quæ in ædibus suis aliqui occultatas habeant, statuarum omnes in forum publicum allata & frustulatim comminutæ finem furori facerent. Sed non caruit suo præmio hæc temeritas ac seditio. Confœderationem nobiles, aliq; Ecclesiarum Patroni odio Iconomachorum nomine appellari nolentes, factum illud dejectarum hoc modo statuarum non modo grauitur improbabant, sed collecto etiam ad has operas tumultuario milite complurimos vbiq; cæperunt, inque crucem variis in locis egerunt.

Wilhelm.
Auricus
Iconoclas-
tas occidit.

Id quod Princeps Auricus Antuerpiæ etiam præstitit, primarios ex seditiosis comprehensos die 18. Octobris in foro publico, ut alijs terrori essent, in crucem agens. Quod si idem in Palatinatu, Anhaltinatu, Hassia & locis alijs fuisset factum, minus certe periculi & turbarum suo cum magno malo tumultuantes Sacramentarii coacti fuissent experti. Anno certe millesimo sexcentesimo quinto, cum in Reformatione Marpurgensi articulo ex tribus pro mutatione doctrinæ & Ceremoniarum propositis, secundo, statuas imaginesque ex templis ejiciendas esse statueretur, die sexta Augusti pro Concione idem inculcaretur: secuta sunt ex vnicuique hocce principio violento ejusmodi turbæ actumultus, ut Theologi Calviniani ad mortem ferè ab infaniente plebe pugnis & verberibus fuerint mulctati, inquit Artus Tomo decimo continuationis Sleidani libro 4. pagina 50. Ejusmodi catastrophæ scilicet rationes reformandi à verbo DEI alienas sequi necesse est.

Iconoclas-
mus Mar-
purgi dedit
tumultum.

Da man alles schnell Purdi / Purdi ansetzt / mit
Zäusen hinein treibet / vnd so vnuorsichtig hinein
plumpet / vnd noch den Ruhm dauon haben wil / als
schon man besser denn ein ander. Hæc consequuntur cū
subito armis agitur, atque improvide ruitur, & ex eo
ramen, præ alijs excellentia quaritur. Vt Lutherus
de Reformatione simili Carolstadiana scripsit Anno
vigesimo secundo, sapienti addita *ἐμπερία*. Da hastu
weit gefehlet / du wilt Gott damit dienen / vnd weist nit /
dass du eben des Teuffels Vortlauffer bist / der hat dich
auff das Klemen Narrenwerck geführet / das Sacra-
ment anzugreifen / vnd siset mich gleich an / als hetten
die jenigen / so dieses Spiel angefangen haben / ihren
Ruhm gesucht / so hat auch ihnen der Teuffel ihren
Lohn gegeben. Longe aberrasti; Deo obsequium
præstare voluisti, & ignoras dæmonis te anteambu-
lonem esse, qui eo stulticia te redegit, ut Sacramenta
violares; Mihi plane constat, eos qui negotium ince-
perunt, gloriam propriam quaesisse; Itaq; Diabolus
mercedem illis dedit. Hæc Lutherus, adde carceres,
quibus sæuiunt in contradicentes errori suo, uti An-
no 91. Crellius fecit, qui Doctori Martino Miro con-
cionatori aulico Saxon. carcerem in arce Hohenstei-
nia parauerat: sed iusto Dei iudicio ipse, post mor-
tem Christiani I. accusatus, quod Duci Christiano
religionis in Saxonia mutandæ & introducendæ Cal-
uinismi auctor fuisset, quodque omnes in hoc suo
proposito contradicentes è medio tollere decreuis-
set, &c. Currum ascendere iussus & spectante maxi-
ma hominum multitudine in hunc est compactus.
Quæ omnia & plura alia tanta sunt, tamque insidio-
sa & atrocia ut præcaueri, vitamque fortunasque sal-
uas, doctrinam vero ipsam illibatam ab ijs conser-
uari plane sit *ὅτι ἐξ ἐνδὸς*: Dei vero gratia est, quod
non plane consumpti sumus, hic enim, licet ali-
quando oculis quasi clausis connexerit, & frænali-
bidini Sacramentaria laxauerit: paternè at tandem
causæ suæ patrociniū suscepit, solus hostes fudit,
confudit & liberationem populo suo & Ecclesiæ ex-
optatissimam præstitit: ut rueret Ilium ingens, peri-
cit Troja magna momento vno & fabula sacramen-
tatorum in fabulam exiret, & desineret in lætam na-
ra *ἡ πόλις* quam ipsi exitu *ῥῆγῃ* *ἰκονοκλάτῃ* claudere in ani-
mum induxerant suum.

Conatus sa-
cramenta-
riorum.

§. 12. Denique cur nobis objicit Lutheranus Cal-
uinianorum supplicia, quasi innocentum, cum sciat
eos in Gallia & Belgio immania ausos, qualia descri-
bunt Historici, cum illis de sua innocentia jactanti-
bus credere non possint.

Nam primo folio 55. Ex horum mendaciorum (quo-
rum seges fertilis admodum apud gentem Sacramentariam
inuenienda, ut non immerito B. Lutherus non mendaces am-
plius Zwinglianos, sed mendacium ipsum vocandos arbitra-
tus sit) censu primarium fere est illud, quo B. Lutherum certa-
minis sacramentarii authorem primum proclamare integro
fere hoc sæculo non sunt veriti.

Calumni-
ator ut Pon-
tifici male-
dicat ipsi
mendacio
credit.

Si sunt ipsum, ipsum inquam mendacium, cur cre-
dis ipsi mendacio contra Reges Franciæ, Hispaniæ,
aliosq; Principes innocentiam suam asserenti: prius
acta iudiciorum, & archiue examina, nec ita odes
pontificem ut mendacio ipsi non modo mendacibus
credere malis, quam eum, & Reges Christianissimos,
Catholicosque non infamare.

Sed domi tuæ te conuenio, inter tua præsidia pu-
gnabis. Ajunt Calviniani se à Pontifice martyrio af-
fectos, hoc est, innocentes, pro vera fide occisos. Caluini-
Hoc si credis, etiam testimonium contra tuos admit-
te, cur enim sint fide digni contra nos Martyres, & si lumini-
verba contra tuos faciant, sunt inestabiles. Sculte-
tum Calvinianum pag. 59. jubes roforbere calumni-
am cum reliquis quam efflauit: Deinde pergis: De sufficit, re-
quibus (calumniis) se particulatim differere esset animus, dies sit Luth-
erianus rano.

Caluiniani
de Luthe-
ranis.

Et in Boe-
mia tamen
conspirant.

Lutherano-
rum doctri-
na qualis
Caluinia-
nis?

Nunc in v-
num ubi-
late.

Prætex Cal-
uinianorum
in Luther-
anos.

Δόξα
ἀδωξ.

citius me, quam oratio deficeret. Calumniarum compendium ostendimus. Ecclesiarum nostrarum Doctores appellantur homines stolidissimos, Fanaticos, Philautos, Theologastros, Mathematicos, Sophistas nequissimos, Sycophantas, Theosophistas, Corporalistas, morosos, ambitiosos, proscriptores Pontificios, Homines Principum animos, suis calumniis in ignorantia detinuit, genitores Pandora, percitos furore, obliros omnis modestia & pudoris, superbos, feroces, flagitiosissimos Dominatores fidei, Nestorianos, Eutyrianos, Patronos Mahumetis, contumaces, inuictores paradoxorum & scandalorum, inhumanos, odio & ambitione fascinosos, pendentibus in cruce felle mixtum acetum porrigentes, Patres ubiquitatis, novos Dogmatistas, Dipnosophistas, Longodadalos, homines, prater omne modum contentiosos, & pertinaces, recentes Capernaitas, malignos veteratores, flagitiosos, impie leues, Ubiquistas, conuictos veritatis hostes, impudentissimos cauillatores, Acephalorum & Eutyriana hæresis renouatores, Phantasmaticos vera incarnationis Christi irrisores, conspiratam Schismaticorum factionem, Artolatras instauratores, deliros Sacramentarios, sincere doctrina assertores de Cæna Domini, instar piratarum per Ecclesiam nauigantium super ambitione & opinionibus, veritatem cum pace depraudentes, homines odio & inuidia excecatores, Sophistas nequissimos, novos fidei Magistros, prestigiatos, veritatis & pacis hostes, conuictos in opressionem veritatis, impudentissimos cauillatores, rerum flagitiose signatos, manifestos hostes ac inficioris omnipotentia Dei, Pseudo-Lutheranos ac Elaccianam factionem, Ἀνδρῶν ὁμάδης, ἡγετῶν ὁμάδης, ὁμοφύλων, carnuioros: Doctrinam vero nostrarum Ecclesiarum Symbolis Augustana Confessionis ac Formula Concordie comprehensam, flagitiosissimum errorem, fictum infelicem, Pandoram, Phantasma & Spectrum, laruam scenicam, absurdissimam impietatem, putidissimam ac Sophisticam vanitatem, hæresin mixtam ex Eutyriana, & Nestoriana, imaginationes phantasticas, insanissimam sententiam, execrandam blasphemiam, ludibriosum commentum, sacrilegam impanationem, corporalis præsentie idolum & commentum doctrinam impostoribus, non Theologis dignam, nugatorium commentum, execrandam Theologiam, Nestorianismum, Antichristianum cultum, idololatricum dogma, & quæ sexcenta huiusmodi Epitheta alia, fraterni erga nos affectus horum hominum indicia. Quæ omnia si, vitpar est, suscipere, deprecemur: Entibi paratas insidias vite & Doctores Orthodoxis! videas, inquit Doctor Mylius in Synopsi Comædie Mispnicæ, à morte Augusti Electores constitutos corycæos, qui dicta, factaq; sincerorum Theologorum obseruent, conductos, qui lites iniustas intendent, & cum causis non possint, modo saltem agendi animas expugnent: preces & supplicationes, periculosas admonitiones, seditiosas excusationes atq; accusationes omnes capitales haberi atq; nominari ceptas, Computa viarum publicarum vtrinque haud procul ab vrbe aliquot mensium spatio obsita, tabellariorum omnium, qui vel ad urbem commearent, vel inde etiam remearent, sarcinulas apertas isti homines scrutati sunt, conquistis omnibus, quæ vel à Wittebergensibus Theologis ad alios vel ab aliis ad ipsos conscriptæ erant literis, vt ex resignatis istis depromerent, vnde capitibus ipsorum pericula creare possent. Imo atrocior istud: Conscriptæ sunt ad Theologos literæ fictitiæ, quibus magna significabatur οὐρανῶν δόξα erga miseram religionis faciem, solatium ad securum auxilium communicabatur, subsidia exaltaturis promittebantur, insuper missis vna cum istis fictitiis literis splendidis muneribus, vt, si quid penitissime reconditum in pectore haberent, quo prodito periculum ipsis creari posset, hoc artificio emungerent. Quæ in re industrius fuit Ioannes ille Maior Poeta Wittebergensis, qui ista hac arte optimum virum & Theologum insignem Doctorem Ioannem Mattheum, & conditione Academicam & vita hac mortali exiit atq; spoliavit. Inseruerunt huic schemati Mutata Augustana Confessionis corburius vtrique pedi aptus, perfidia ac similes impostura, quibus Peucerus olim eiusq; socii summum suum Magistratum circumuenerunt, illuserunt, & de-ceperunt. Conuenerunt scripta ambigua & libelli famosi,

iure quasi suo quodam ab huiusmodi hominibus recepti, imo defensi publice nuperrime, quibus absq; fronte, & fonte fama bonorum suggillatur atq; traducitur, vt condemnationi iniusta & doctorum & doctrinæ gradus sterneretur propior: Inseruerunt edicta & decreta de non nominandis vel condemnandis Sacramentariis, eorundemq; blasphemis in concionibus ad populum, adiunctis relegationum seu exiliorum aliarumq; panarum horribiliorum minis, ipso demum facto non quiescentibus flabellis illis sanguinarius compendius. Imo compleris per tot exilia & penas similes, quibus ipso Antichristo clementiores vix existerunt. Nota sunt Aulici istius verba tempore Christiani Primi Ducis Saxonia: Si Saxonici isti molesti tibi esse perrexerint, eice illos, idq; saltem ex hoc capite, quia Ubiquitatem canonizare conentur; & eiusdem alterum Apophthegma: Nunquam rectè successura sunt res, nisi veterani, & quibus priorum temporum memoria conficit, & medio prius tollantur, Ne dicam de Personalibus Contentionibus, Prouocationibus ad Synodum.

His talibus quomodo potest inferri iniusta nex, aut tu qui tales eos iudicas quomodo seueritatem Christianorum Principum in inuidiam vocas, quod iusta ultione vigorem legum in eos exercuerint: si eos vere Martyres arbitrare, illa tuorum facinora agnosce. Eos vix clementiores in tuos ipso Antichristo prædicas, & martyrum elogio donas, & post Ubiquitatem Canonizas. Hæc faceres si quicquam prudentiæ reliquum tibi odia, atq; inuidia reliquisset? Tu illorum acta lege; Vnus alterue annus plures Catholicos in sola Francia, Belgioq; Caluinisticis furoribus mactatos vidit, quam totos sexcentos annos in vniuersum reos Pontificia tribunalia sustulerint.

Quod si vere tempora consideremus sanctos Caluinianorum inueniemus Berengarianos, Wicleffitas, Hussitas, imo Copronymos, Leones Isauricos, Henricos, aliosq; quos odio Pontificis canonizant. Itaque hinc ex Scriptura contra Lutheranos sic argumentor.

Cornu paruulum seu Antichristus sanctos Altissimi conteret, tantamque persecutionem concitabit quanta non fuit à tempore, quo homines esse ceperunt; at Pontifex in Lutheranos tantam persecutionem non instituit, multo enim plures morte, exiliis, carceribus Catholicos afflixerunt, quam à nobis illi passi sint. Quot enim Lutherani propter fidem perierunt? quis Ubiquitatis sanguinem dedit? Nam de pure Lutheranis, & Lutheranis vnius gentis queri duntaxat possunt; ceteris vero miscuissse se alios nebulones fatentur. Nos vero de toto Lutherismo negamus. Nonne enim tota Germania ferè dominati sunt, & tantas fecere strages, vt adhuc squalcant Tristitia semitæ altaria templis?

CAPVT XXV.

Papa non putat quod possit mutare tempora & leges.

§. 1. **C** Haldæus Danielis textus. Putabit mutare tempora, Græcus ὑποτάξῃ, existimabit, non enim poterit; ita Græcus Scholasticus; πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἐλαττωθεὶς ὑποτάσσεται. Quid sit autem ἀλλοιοῦσθαι τὴν ἡγεσίαν ex adjuncto intelligitur, quia dicitur ἡ νόμος, & leges. S. Hieron. In tantam erigetur superbiam, vt leges Dei, & ceremonias mutare conetur, & eleuetur supra omne quod dicitur Deus, religionem cunctam suam subiciens potestati: Theodoretus; Opinabitur sepietatem, quæ tunc vigebit, funditus posse euertere. Illigitur tempora intellexerunt Ecclesiæ immutationem. Qui de Antiocho sunt interpretati, nomine temporum intelligunt Iudæorum solennitates, Sabbathata, Paschata, Pentecosten, festa tabernaculorum, dies expiationum, nouilunia, septennia, annos Iubilæos, & similia.

Quia

Martyres
Euangelii
non fuerunt
clementio-
res in Lu-
theranos
quam Ca-
tholici.

Caluinia-
tor mente
deiectus est.

Tempora
mutabit &
leges.

Pr
leg
par

Don
des
om
fod

Quia autem de Antichristo loquimur, mutabit ille tempora, & leges, dies festos in sui honorem institui curabit, iam nonnulla indicia dedit Machometes, deinde Lutherani, sed efficacius Calvinista, ut appareat iam mysterium in præcursoribus incipere. Atque hic sensus est scripturae.

Calumnias à Pouello, aliisque mutuas acceperunt. Quia dicitur solutus legibus, transferre imperia, &c.

Solutur legibus Pontificis ut principis. Leges diuinae non soluitur.
§.2. Respondeo non aliud per hæc res Pontifici concedi, quam quod suis Episcopis, & regibus proportionem quadam ipsi permittunt. Primo quidem negamus leges diuinas vllas Pontificem mutare posse; Anathema si quis Pontificem legibus diuinis solutum asseruerat. Canonista qui id asserere dicuntur, partim mendaciter allegantur, ut supra probaui; partim alieno sensu. Mihi hoc certo constat, si quis dicat Papam posse vnum iota de lege Dei tollere, fore ut sit primum spiritali fulmine à Papa feriatur.

Ab humanis legibus quomodo soluitur.
Ad leges Ecclesiasticas, & ciuiles, vbi Papa etiam temporale regimen tenet, ita obligatur, ut ad suas leges principes, quem quidam omnino, alij ex parte legibus eximunt. Eas leges interdum mutari vtile est, ideoque tolli, & in meliores commutari possunt. Qui principem negant legibus subiectum quoad potestatem coactiuam, etiam negant eum ab alio iudicari posse, qui enim alium iudicem habet, is accipere, & subire sententiam iudicis debet. Hinc inuictum argumentum pro Pontifice facio.

Pontifex Romanus negat se legem Dei mutare posse, milles mortem oppetendam potius docet, quam ut lege Dei exemptum dicat, omnes, qui id affirmant, sua damnat sententia; non igitur Papa est Antichristus. Hæc est omnium qui Papam Ecclesiæ pastorem agnoscimus sententia. Papam diuinis legibus subiectum, quas si violet, grauissimè peccare, & nisi à peccato suo resipiscat, in æternum perituum esse. Huic meæ sententiæ vniuersitas Catholicorum, atque adeo ipsa curia Romana subscribit. Verum quid de Dei legibus sentiat Pontifex, exponitur distinctè.

Dei legibus semper, ubi ab omnibus parèdum est.
§.cap.2.
Quæ contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diuersitate vitanda sunt, ut pactum inter se ciuitatis, aut gentis consuetudine, vel lege firmatum, nulla ciuis, aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo vniuerso non congruens. Cum autem DEVS aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet iubet, etsi nunquam ibi factum est, faciendum est, & si ommissum, in laudandum est; & si institutum non erat, instituendum est: Si enim Regi licet in ciuitate, cui regnat, iubere aliquid, quod neque ante illum quisque, nec ipse vnquam iusserat, & non contra societatem ciuitatis eius obtemperatur, imo contra societatem non obtemperatur (Generale quippe pactum societatis humanae obedire Regibus suis) quanto magis Deo regnatori vniuersæ creaturæ sue, ad ea quæ iusserit, sine dubitatione seruandum est: sicut enim in potestatis societas humana maior potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.

Principes legibus suis pareant.
Et distinctè, 9. cap. 2. Principes iubet obedire suis legibus: verba Canonis sunt. Iustum est principem legibus obtemperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse illis reuerentiam præbet. Principes legibus teneri suis, nec in se conuenit posse damnare iura, quæ in subiectis constituunt. Iusta est enim vocis eorum auctoritas, si quod populus prohibent, sibi licere non patiuntur.

Romana se des præcipue omnia cuspodit.
§.3. Pari ratione constitutiones Synodorum generalium præcipue seruandas docet Ecclesia Romana, causa 25. q. 1. cap. 1. Confidimus, quod nullus iam veraciter Christianus ignoret, vniuersusque Synodi constitutum, quod vniuersalis Ecclesiæ probauit assensus, nullam magis exsequi

sedem præ cæteris oportere, quam primam: quæ vnquamque synodum sua auctoritate confirmat, & continuata moderatione custodit.

Ea mente Gregorius Felici Episcopo lib. 12. Epist. 31. est causa 25. cap. 4. si ea destruerem, quæ antecessores nostri statuerunt: non constructor, sed euerfor esse iuste comprobaret: testante veritatis voce, quæ ait: (Omne regnum in seipso diuisum non stabit:) & omnis scientia, & lex aduersum se diuisa destruetur.

§.4. Quomodo autem nouas leges condere liceat Pontifici, est ab Urbano Pontifice expositum, causa 25. cap. 6. Sunt quidam dicentes Romano Pontifici semper licuisse nouas condere leges. Quod & nos non solum non negamus, sed etiam valde affirmamus. Sciendum vero summo opere est, quia inde nouas leges condere potest, vnde Euangelista aliquid & Propheta nequaquam dixerunt. Vbi vero aperte Dominus, vel eius Apostoli, & eius sequentes, Sancti Patres sententialiter aliquid definierunt; ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, sed potius, quod prædicatum est, vsque ad animam & sanguinem confirmare debet. Si enim, quod docuerunt Apostoli & Propheta, destruere (quod absit) niteretur; non sententiam dare, sed magis errare conuinceretur. Sed hoc procul sit ab eis, qui semper Domini Ecclesiam contra luporum insidias optime custodierunt.

Nihil vero contra leges diuinas statui posse docetur causa 25. cap. 8. Omne quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia. Et infra. In iustum iudicium & definitio iniusta regio metu, vel iussu à iudicibus ordinata non valet. Nec quicquam quod contra Euangelicæ, vel Prophetice, aut Apostolicæ doctrine constitutionem successorum eorum, siue sanctorum patrum actum fuerit, stabit: & quod ab infidelibus, vel hereticis factum fuerit, omnino cassabitur.

Hinc igitur clarum est, non conuenire in Pontificem, quod de mutatis temporibus & legibus dicitur. Non enim nisi necessitate, vtilitateque exigente, aliqua mutantur in Ecclesia, optime enim dixit. Contra statuta patrum condere aliquid, vel mutare nec huius quidem sedis potest auctoritas: apud nos enim inconuulsis radicibus vixit antiquitas, cui decreta patrum sanxere reuerentiam.

Quod si veros diuinarum legum abrogatores quæras, qui mutant tempora & mores, haud difficulter eos in caltris aduersis reperies. Quenim existimat, se non nisi lege gratitudinis ad legem seruandam teneri, qui legem putat impossibilem obseruatu, quo ore, qua fronte Pontificem quasi legis violatorem accusat? Quid durius illius Lutheri verbis, qui Christum ut legislatorem, & vindicem apprehendit, diabolum pro Christo apprehendit?

Vnum quod hoc loco palmarium est, præterire non possum; est enim imperitiæ, & impudentiæ prædicantia luculentissimum testimonium. Quadragesimi ministrorum Luthericorum de mutatione temporum accusarunt Pontificem, quod astronomicos calculos errantis anni ad veram normam reduxisset. Ita in Academia Oxoniensi thesibus impressis Baccalaureolus Pouellus, quod magis miror, cum enim ex Anglia prophetæ exierint molesti Scaligero, qui de correctione Calendarij libros scribere potuerunt, monstri simile est, ex Academia neminem prodixisse, qui Pouellum de tam rustica ignorantia com-moneret; Quis enim non admittetur ea de re in illa Accademia eruditionis simulatrice fuisse disputatum, in qua se pagani prædicantes in Germania, non sine suorum irrisu impigisse doluerunt, verum admirabilius quod magna pars Germaniæ, Gallia, Hispania & Anglia, errorem calculi antedecentis agnouerunt, & nouam correctionem admiserunt.

Pontifex protestatur se nihil contra Dei leges posse.

Ecclesia Romana antiquo iure stat.

Legem mutat, qui impossibilem affirmat.

Maleficarum scitias Lutheranorum.

CAPVT XXVI.

Tradi in manus per tempus, & tempora, & dimidium temporis ad Pontificem non pertinet.

*Tempus &c.
3. anni, 10.
dies Iunio
&c.*

CHALDÆVS textus habet; *יחידה* tradentur: Quia id diuina providentia permittit: Regnum & potestas traditur, qua deinde contra Sanctos abutitur. Junius, Tremellius sic vertunt: Per tempus, & tempora, particulamque temporis: eam vero particulam temporis, aiunt esse dies decem. Id est, inquit, per tres annos & decem dies probant, nam decimo quinto die mensis Cisleui, anno centesimo quadragesimo quinto regni Seleucidarum, hoc effectum est. 1. Machab. 1. 57. deinde vero die quinto mensis Cisleui anno centesimo quadragesimo octauo, legitimus Dei cultus instauratus. 1. Mach. 4. 12. Quamobrem prima vox, tempus, annum significat corruptum, siue constantem ex diuersorum duorum annorum partibus, Tempora biennium iustum, particula temporis dies decem.

Fundamentum huius interpretationis, quod putent de prophanatione templi per Antiochum facta agi, & textus Chaldaeus non repugnat, nam *פלג* est diuisio temporis, & pars: et si enim frequentius medietatem significet, vt Jos. 10. Jud. 9. & in Syro *פלגא* in Euangeliorum titulis vsitatum, hanc tamen significationem non respuit. Quin & Pagninus vertit partem temporis.

*Dimidium
temporis nō
sunt 10.
dies.*

Hanc sententiam refutant omnes doctores silentio, neque ex nouis quisquam eam sequitur; nam & Munstherus, Lutherus, Pelicanus, Castalio haeretici veterum Græcam versionem quæ habet *ἡμιον* sequitur. Imo etiam Bruchtonus, alias sequi solitus Caluianam communem, vertit hic, *dimidiumque temporis*. Et Tempus, inquit, hic annum significat, sicut *ἑξῆς* vos, Tempus & tempora & d. id est, dimidium septimanam 42. menses, vt Iosephus testatur.

Huic denique obstat, quod cap. 12. 7. eodem modo accipiantur verba tempus, tempora, dimidium temporis, nec est tamen in hebræo *פלג*, diuisio, sed *חצי*, dimidium, quemadmodum & in Apocalypsi est *ἡμιον*. Itaque de Antichristo illa rectissime dicuntur. Nam non recte dies decem dicuntur, dimidium temporis, ubi tempus annum significat.

*Idem nume-
rus apud Da-
nielem, &
Ioannem.*

§ 2. Hoc ex loco Bellarmin. lib. 3. cap. 8. de Pontifice sic argumentatur. Antichristus regnabit per tres annos cum dimidio, hoc est tempus, tempora, dimidium temporis, at regnum Papæ est multo diuturnius, non ergo Papa est Antichristus. Minor est extra controuerſiam: maior vero probatur. Quia tempus, tempora, dimidium temporis, sunt tres anni & medius. Nam ita veteres ab ipso Papia vsq; interpretati sunt, vt fatetur Jubilarius Parei commentarius in Apocalypsin in cap. 11. v. 2. Deinde ex Apocalypsi cap. 11. v. 2. ubi Antichristus calcatur templum & ciuitatem mensibus quadraginta duobus. Menses autem quadraginta duo sunt tres anni cum dimidio. Agi vero de eodem tempore Pareus ipse fatetur, in 12. capite, v. 11.

*Antiochi te-
pus & tem-
pora anni
fuerunt, igitur & hic
quoq;.*

Quamdiu vero exulabit in deserto mulier TEMPVS TEM-
PORA, ET DIMIDIUM TEMPORIS. Hac temporis tri-
partita notatio sumpta est ex Dan. 7. 25. & 12. 7. ubi Antio-
chus, typum Antichristi gerens, dicitur conculcaturus sanctos
per tempus, tempora, & dimidium temporis. Quid hic sibi ve-
lit, ex vers. 6. liquet. Pascunt eam ibi diebus 1260. De his die-
bus dictum est capite 11. 2. Erat ibi tempus prophetie duorum
testium. Hic est tempus exilij mulieris in deserto. Idem tempus
XLI. mensium ibi erat conculcationis vrbis sancta: & erit
cap. 13. 5. grassationis bestie in sanctos. Eodem igitur tempore
Ecclesia exulabit in deserto, & vrbis sancta conculcabitur à

Gentibus; & duo testes prophetabunt: & bestia bello persequetur sanctos. Ibi proinde hac paribus passibus, quæ obseruatio multum illustrabit Prophetiam. Ex vno enim notiore patebunt alia ignotiora.

§ 3. Inuicem fecit ille senex contra se, & omnes Papæ calumniatores rationem Bellarmini: Nam Antiochus per tempus, & tempora, & dimidium temporis afflixit Ecclesiam, vt ipse docet, & idem tempus est sequentis Antichristi, non igitur diutius ille regnabit. Quomodo igitur Pareus multo longius facit regnum Antichristi? Respondeo quia quid dicat, nescit, quid dixerit non meminit, errores multi multorum, plurimi vero proprii ad insaniam eum reducerunt. Verba eius in cap. 11. v. 2. sunt. (Mensibus quadraginta duobus.) Hic est sapientia. Tempus persecutionis Antichristiana designari, manifestum est omnium prope interpretum consensu. Quale vero & quantum sit tempus, ubi principium, ubi terminus fingendus, obscurum est mihi & interpretibus alijs, & forte ab hominum indagine reconditum. Voluit enim Spiritus, ad tempora quod attinet, nos quadam potius scrutari, quam nosse, quod & Dominus innuit dicendo discipulis, volentibus scire tempus occultum: Non est vestrum nosse tempora & opportunitates, quas Pater in sua ipsius auctoritate posuit. Act. 1. 7.

*Tandem Pa-
reus facit
ignorantia*

Nihil igitur hac de re statuere potest, quia tempora, & momenta scire non potest. Veteres vt Hippolytus, Ireneus, Hieronymus, Augustinus, alij, quos refert Bellarminus nostræ sunt in sententia. Cum illis sentiunt Junius, Tremellius, Bruchthonus Caluianus: & Munstherus homo sui iudicij, non obligatus Luthero.

§ 4. Deinde nemo ita respondet, vt non in pluri-
ma falsa & absurda impingat: Chytræus apud Bel-
larminum incertum tempus esse ait, & idem probat
Pareus, & concludit: de 42. mensibus nihil determinare
habeo. Sed cum tot modis Daniel & Joannes deter-
minent, non debemus incertum asserere, cum vete-
res omnes nobis certum exposuerint.

§ 5. Tertio. Quomodo cumque hæc interpretemur,
non possunt non ostendere Papæ innocentem. Nam
Pareus annos vaticinatur esse 1260. & incepisse ab
anno 606. Christi, cum Bonifacius tertius Ecclesiæ
præsideret, & hæcenus calculum annis 103. calcan-
dum adhuc annis 257. vsque ad annum Christi 1866.
incertum tamen sibi faretur istum terminum, & à
Deo propter electos decurtandum. Sed refutant e-
um tum alia, tum vero quod tempus illius persecu-
tionis Christus dicat breuissimum, & non est breuis-
simum, si est 1260. annorum; quod longius est eo,
quo Saran ligatur, nam mille annis eius malitia con-
stringitur, postea grassatur, sciens, quia modicum tempus
habet. Apocal. 12. Postquam autem mille annos fuerit
ligatus, oportet eum solui modico tempore. Certe
modicum tempus solutionis non est, quod longius
est eo, quo ligatus dicitur Saranas.

*Expositio-
nes contra
Papam se
impediunt.*

Etsi enim mille anni sunt vt dies vnus apud Deum,
apud homines tamen longum tempus est, nec villo
modo hic breue est, quia dicitur tempus modicum
comparatum ad mille annos.

§ 6. Quarto. Qui accuratissime tempus hoc de-
scribunt, fœdissimum in modum aberrant. Conradus
Graferus in 12. Apoc. pag. 73. Certas Periodos anno-
rum significat, Tempus à captiuitate Babylonica ad
Christum, duo tempora ad seculum decimum sex-
tum, dimidium temporis ab initio seculi decimi sex-
ti, cum rueret caput Papatus. Hæc monstrum unquam
Luthero in mentem venerunt, neque enim inter ce-
lesterrima errorum contagia, paucis annis vulgata, pu-
tabat tam longam vitam, regnumque Papæ duraturum.
Et merito; nam omnibus interpretibus, Judæis,
Græcis, Latinis, Sectariis ipsis repugnat. 2. Nusquam
in sacris literis, aut profanis, in nullo calculo, tempus
quingentos, tempora mille annos significat. 3. Nihil
hæc

*Graferus
contra om-
nes interpre-
tes rectus
vim facit.*

Hæc ad captiuitatem Babylonicam faciunt: Nam hoc cornu est in quarta bestia, at tempore captiuitatis, regnabat Chaldaea, & captiuitatem soluit Persica bestia, Cyrus videl. Pardus itaq; tum rerum potiebat. At cornu paruulum, non est in vertice Pardi, sed quartæ bestia. Quod si quartam bestiam fingat esse regna Seleucidarum, & Lagidarum, nec sic quidem fabulam contexere poterit; vt non sua se prodar inconcinnitate. Nam cornu illud à Romanis contritum, quomodo demum an. Christi 500. renascitur?

Demadac
nunquam
coheret.

Pergit Graferus: Ioannes intelligit tres *parauulorum* post Christum natum, per tempus & tempora, & ab an. 1500. numerat annos 150. Sed sibi repugnat, quia de re eadem loqui Danieli, & Joannem asseruerat; nunc diuersam materiam vtrique tribuit, cum Danielis tempus à captiuitate Babylonica, Joannis à nato Christo auspiciatur. Deinde menses & dies nullo modo possunt huic rei accommodari. Multo minus ad bestias Apocalyplicas, de quibus postea agendum est.

§. 7. Ecce in re grauissima, qua totus orbis Christianus iam à Christo nato exoritur (nam supra ostendi, à multis primis Pontificibus Antichristianos vocari) condemnatur, inter omnes est dissensio, nullus aptare textui suam opinionem potest, & ex re obscurissima cuditur articulus fidei, nempe iste. *Papa est Antichristus.*

Nec solos Pontifices calumnia ista petit, sed omnes martyres, confessores, doctores, ecclesias, quæ pontificibus communicantur. Verum nihil mirum si hæc de pontifice iactentur ab illis, quibus est hæreticus angelus ille magnus, Ioannes Baptista.

§. 8. Obiiciunt tamen (nunquam enim deest garrulæ nequitiæ pretextus.) De tribus annis cum dimidio est somnium Monachorum, inquit Chytraeus & Pouellus; & ex his Jubilantes.

Cum pro-
phetis &
patribus lo-
quimur.

Respondeo 1. Esse vetustissimorum & doctissimorum Ecclesiæ doctorem, vt fateatur Pareus. 2. Blaphemum est in sacram Scripturam, quod aiunt. Dicit Daniel & Joannes, esse tempus, & tempora, & dimidium temporis, esse menses 42. esse dies 1260. quibus prophetæ testes, & mulier pascatur in deserto. Hæc tam signanter dicta, nos accipimus, eo modo quo dicta sunt, nam menses quadraginta duo sunt anni tres, & dimidius, dies 1260. sunt anni tres cum dimidio & dies aliquot, quibus Ecclesiæ, occiso Antichristo, florebit. Quis ergo tam tyrannice imperio- sus est, vt me dicentem eadem, quæ Prophetæ dicunt, & Apostoli, somnare dicat, cum ipse immanissimo somnio, incerta sententia, Pontificem omnibus supplicis addicat?

§. 9. Obiicit Pareus Quæ de Antichristo dicuntur, non possunt tam breui spacio fieri, non ergo tam breue spacio est. Verba Parei audiamus. Secum non consistit, quoniam quæ fingunt, Antichristum suum efficere debere, spacio trium annorum cum dimidio cum conficere non magis est possibile, quam cochleam tridui spacio vniuersum terrarum orbem perreptare. Debet à gente Iudæa per vniuersum orbem dispersa, pro Messia agnoscere: Debet sedere in templo Ierosolymitano, quod tot secula iacet in cineribus: Debet tres reges Aegypti, Libiæ, Aethiopiæ trucidare: septem alios reges subigere: Romam à decem illis regibus exustam instaurare, ibique Pontifice excusso Monarcha sedere: Christianam religionem toto orbe persequi, delere Ecclesiam, denique & totius orbis imperium sua potestatis facere, &c. Quis quæso hæc per sebrim somniet quadriennio non integro futura? Quos tigitur Antichristus mittet Mercurios? qui Iudæis toto orbe dispersis aduentum sui Messia repente nuntient, persuadeant? Templum scilicet triduo reedificabit, quod Salomon ex omni materia preparata septennio absolueret, Zerobabel quadraginta sex annis instaurare vix potuit. Turcam Syria, Persiam Oriente, Chammum Septentrione, Præto Ioannem Austro vni-

diurnum Pa-
tri somniū.

uerso Antichristus iste quadrimulus momento nimirum expellet. Quid nugacius? Adeone vero Imperatores & Reges Christiani omnes altum sterent, vt simul vniuersi ab vno repente opprimantur? Itane Papa Romanus cum suis Cardinalibus rigilabit, vt Roma ex Catholica Gentilis fiat, Antichristo venienti omnes Christiani temere manus dent? O nugæ theatricæ? secum itaque hoc commentum nequaquam consistit.

Fingit ab-
surdum, quæ
oppugnat.

Respondeo. Contra larvas luctari Sectarios. Nemo omnia illa ab Antichristo trienni spacio, & sex mensium facienda somniauit. Nemo tam multifaceta quadriennio non integro alcibit. Primo n. erit cornu paruulum, cum tres reges subiecerit. Iudæos asciuerit, templum extruxerit, imperium pessum dederit, tum vero tot victoriis exaltatum cor eius loquetur magnifica. Alexander non nisi multis victoriis inflatus Deus esse voluit. Tem sauiet illa persecutio, cum potestatem firmasse videbitur, nam initio & progressu, opus est opinione clementiæ. Antiochus ipse primo sexennio egit minus tyrannice, nam etiam crudeliter Ierosolymam habuit anno sexto regni, nondum tamen fastigium malitiæ conscendit, nam & ob necem Onias fleuit, recordatus defuncti sobrietatem & fidem, & mortem eius vindicauit. At anno octauo serio typum Antichristi egit, & omnia violauit: itaque desolatio illa ab octauo Antiochi anno est inchoanda, non à regni exordio, pari modo Antichristi crescentis, & in culmine constituti tempora distinguenda sunt. Itaque, hæc quidem in re puerum se Pareus ostendit, & tota illa Sectariorum *reuerbia*. Nam sensim alios atque alios vincet, & victoria vretur, vt ab vno ad alios procedat, donec opprimat vniuersos: Interim hæc documento sunt certissimo, prophetiam de Pontifice non agere. Non enim à Iudæis pro Messia accipitur, non sedet in templo Ierosolymitano, non trucidauit tres reges, non reliqua fecit, non est ergo Antichristus.

Antichristi
victor crue-
delis erit.

§. 10. Pergit Pareus: Scripturis etiā sacris variè repugnat. Docent hæc, Antichristum non nisi per vniuersalem venturum apostasiam à fide. 2. Thess. 2. 3. 1. Tim. 4. 1. seruatis scilicet electis in fronte signatis. Quis vero dixerit, vniuersos Christianos etiam Episcopos, cum suo Pontifice intra quadriennium posse abduci à fide.

Respondeo: Non quadriennio abductos à fide, sed iam ante multos naufragium fidei fecisse, multa hæreses præiuerunt, vt generalem apostasiam conficerent, eam ipse complebit Antichristus. Ita quoque abominatio, quæ Antiochi tempore fuit, dispositiones & causas habuit. 1. Maccab. 1. 11. Exiit ex eis radix peccatrix Antiochus Illustris, filius Antiochi regis, qui suæci Roma obses: & regnavit in anno centesimo tricesimo septimo regni Græcorum. In diebus illis exierunt ex Israel filij iniqui, & suaserunt multis, dicentes. Eamus, & disponamus testamentum cum gentibus quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis inuenerunt nos mala multa. Et bonus visus est sermo in oculis eorum. Et destinauerunt aliqui de populo, & abierunt ad regem: & dedit illis potestatem, vt facerent iustitiam gentium. Et edificauerunt gymnasium in Ierosolymis secundum leges nationum, & fecerunt sibi praputia, & recesserunt à testamento sancto, & iuncti sunt Nationibus, & vnumdatis sunt vt facerent malum.

Non qua-
driennio o-
mnes desici-
ent, & tum
quoque multi
perissent.

§. 11. Ita nunc quoque si hæreseon multitudinē, feditatemque spectemus, facile omnia ad apostasiam parata esse inueniemus. Nam si Pareum consulamus, quæ tula pars hominum rigidum Calvinismum, cui ipse initiatus est, agnoscit, & sequitur, & in illo ipso quantæ sunt dissensionēs, & qui sinceriores videntur Caluino iudice, ex illis vix decimus quisque est non hypocrita. Tandem ita concludit contra Danieli, & Joannem. Testatur Scriptura diem, mensem & annum extremi aduentus Domini omnibus creaturis absconditum, soli DEO cognitum esse: venturum vero Dominum repente

Nunc in
Germania
tot hæreses
ostendunt fa-
cilem esse
generalem
apostasiam.

*Certitudo
ex annis et-
iam collige-
tur.*

Caluiniani
iam ante o-
mnia desi-
gnant.

Hieronymum igitur potius audiamus hunc in modum loquentem. Tempus annum significat, tempora iuxta hebraici sermonis proprietatem, qui & ipsi dualem numerum habent duos annos presigunt, dimidium autem temporis sex menses, quibus Sancti potestati Antichristi permittendi sunt, vt condemnentur Iudei, qui non credentes veritati susceperunt mendaciam. Notandum est inquam, illud de duali non esse, neque hic, neque in cap. 12. nam vtumque pluralis est numeri, & Iudei ferè duali non nisi in rebus natura geminis vtuntur, nisi ea sit consuetudo, vt cum proferunt absens tempus, tempora, dimidium, dualiter accipiunt. Non hoc ideo dicit Hieronymus, quod vel hic vel cap. 12. Danielis sit dualis, nam coferre, non nisi in rebus natura geminis vtuntur Hebraei: quia tamen punctis illa ætas caruit, ille tam legere potuit מועדים, Moghedaim, duali, quam מועדים, Moghedim, plurali, nullum est enim discrimen literarum sed punctorum.

Capite 8. v. 23. de Pontifice non prophe-
tat Daniel.

Ruente Gra-
corum Mo-
narchia An-
tiochus re-
gnavit.

Antiochus, iam Græcia atque adeo Macedonia erat in potestate Romanorum, magna etiam pars alienata erat, ante annos 16. tributum indictum fuit Antiocho magno huius parenti, qui magna parte Asiae, infulsisque exutus fuit, arma, Elefantos, classem tradere coactus, ipse rex modicis finibus ci Taurum regnare iussus est. Ipse Antiochus Epiphanes Romæ obles, & pignus feruitus fuit, nec Ægypti melior conditio: nam Pupillum regem Romani tutati sunt: cum ergo tum regnum Græcorum in vnica parte hæserit, nec liberum, sed obnoxium, merito dicit Spiritus S. *post regnum illorum.*

§. 2. Secundum dicitur causa tam magnæ persecutionis, cum creuerint iniquitates : alij cum consummabunt defensionem preuicatoribus illi. Luxher. Wann die Obbelthäter vberhand nehmen / alij consummati sunt inique: itaque duplex interpretatio. Prima, Cum Deus consumit preuicatoribus, nam id factum sub Antiocho, à Juda, alijsq; Secunda, quia est cõmunis πληρωµένων τῶν ἀμαρτιῶν cõpletis peccatis, cū iam maturi pœnæ fuerint, ita de Amorrhæis Moses, & 1.2. Mac. c. 4. Heb. **וַיְשַׁבֵּחַ** בְּנֵי בְנֵי חֵם, Haphoschéhim. Secundum consummandum preuicatoribus, Noster legit mutatis punctis. **וַיְשַׁבֵּחַ**, Happefchaghim. hac explicatione clarius cap. 11. & cap. 1. 1. Machab. v. 11. & cap. 4. 1. 2. Mach. v. 7. & seq. & hoc indicat v. 12. **robur autem datum est eis.**

§ 3. Tertio, hæc omnia Antiocho, nonnulla conueniunt iudæis. Nam primo Antiochus est cornu modicum. Cornu, qui rege patre natus, externis regnum inuentibus ipse obtinuit. Modicum quia minor fratrum, Romæ obies, omnes potentes adulaturs feruitutem tantum non seruatur, sed ueniens ad imperium ab exilio regnauit sanguine multo.

Factum est grande, occupata Palæstina, positis in
Ægypto præliis, & victa variis bellis, non tamen
veterum regum potentiam æquavit.

Quarto. Rex impudens facie, **צופנים**, Ghaz- *Impudem-*
phanim, fortis facierum, **צופנים** *πεσάρπ.* Duo sunt *facie.*
in illa impudens facie, ob quā a Polybio, Athenaeo, Ce-
dreno, Gorionide vocatur **ἠμυαῖς**: nam summa erat
ambitio diuinitatem affectantis, & summa inuere-
cundia, publicē enim & inspectante populo libidi-
nes explebat.

Quinto. *Intelligenspropositiones*, Hebræus textus vocat חִידוֹת Chidoth, anigmata, quidam verunt *קשיון קשיון* & *סודות*, agitans consilia tenebrarum, ad fraudes enim, & dolos insigniter eruditus est.

Sexto. *Roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis.* Hieronymus: quia propter populi peccata illa sunt permissa, cum alias non potuisset quicquam efficere, idque tam in capiendi Aegypti, cuius rex omnino macebat desidia, ut non modo regia maiestatis officia intermitteret, sed etiam sensu hominis nimia sagina careret, & par erat aula, procerum, & ciuitatum corruptio. Deinde pauca viribus, pleraque fraude, & periurio transigit.

§.4. Septimo. Supra quam credi potest vniuersa vassal-
bit, & prosperabitur, & faciet, & interficiet robustos, & popu-
lum Sanctorum.

Hebraeus vastabit פִּתְּוֹלָה, Niphleoth, *admiranda*, seu *admirabiles*, 70 *Savasa* διαφθορά, *mirabiliter corrumpet*. Graerus occultissime corrumpet. Sed nec boni nec mali interpretis habet auctoritatem.

Octavo. Successus etiam tam pravi hominis indicatur. v. 25.

Secundum voluntatem suam dirigitur dolus in manu eius,
& cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet
plurimos, & contra principem principum confurget, & sine
manu conteretur.

Hebraeus על שכל, ghal schichlò, superintellectum eius prosperabitur deluseius. Hoc est, vt ille dicebat,

dicebat, dolo astutetrabit, & euentus felix erit. Interpretes 70. ita vertunt: ὁ δὲ ζυγὸς ἔκλειψεν καὶ τεθυμένοι, iugum numella, seu supplicii dirigitur. Legeunt illi pro ב, literam illi affinem ב, nempe על שבלר Ghal Schiblo, iugum vinculi eius. Nam שבלר Schabal, vel סבל vinculum est, hinc Sibboleth סבולת Societas. סבלונוth Sablonoth, ornamenta, catenulae, annuli. Chaldaei. Graeci itaq; lectionis duplex est sensus. Primus, vt ipse Antiochus sit iugum vinculi, seu iugū hominis vincti, & obsidis, quod prosperatum est, cum ex vincto factus est rex. Alter quod multos vinxerit, atq; in captiuitatem abduxerit, vt praedictio sit eius, quod 2. Macc. 5. 14. dicitur. Erant autem toto triduo octoginta milia interfecti, quadraginta milia vincti, non minus autem venundati. atq; haec vna clade confugerunt.

Nos tamen hebraea, & veterem interpretem secuti, de temporaria Antiochi felicitate interpretamur.

§. 5. Nono. Cor suum magnificabit, quidam hebraea verba בלבב Vbelbbo, & in corde suo, iungunt eum praecedentibus, dirigitur dolo eius in manu eius, & in corde eius. Noster vero: Et in corde suo magnificabit. Hoc est cor magnificabit: cum dominum magnificare oportuisset. Sic 70. ὁ δὲ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ μεγαλυνήσεται. Et in corde suo magnificabitur. Id in Maccab. lib. 2. cap. 5. 21. narratur. Existimans se praesuperbia terram ad nauigandum, Pelagus vero ad iter agendum, deducturum propter mentis elationem. & cap. 19. 7. Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudeos, & precipiens accelerari negotium, contigit illum imperu euntem de curru cadere, & graui corporis collisione membra vexari. Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in scatera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso confitens: ita vt de corpore impii vermes scaturirent, ac viuentes in doloribus carnes eius effluerent: odore etiam illius & furore exercitus grauaretur. & qui paulo ante sidera caeli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam factoris portare. Hinc igitur cepit ex graui superbia deductus ad agnitionem sui venire, diuina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta sapientibus, & cum nec ipse iam furorem suum ferre posset. Ita aut, iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.

§. 6. Decimo, & in abundantia occidet plurimos, בשר בשלח Beshaluch, quod alii interpretantur, in pace: 70. ὁ δὲ ἐν τῇ ἀφθονίᾳ ἐκείνῃ ἀποκτενεῖ, & dolo multos occidet. Omnia vera sunt: nam reuera ex Aegypto spoliata rediens cum rebus omnibus abundaret, caedes Ierosolymis, & alibi fecit: & in pace, non enim bellum erat, sed facienda, rapiendi; occasionem quaesivit: denique omnia illa dolo sunt peracta. Nec repugnat Hebraea dictio, nam שלח Schala, est in pace agere, fortunatum esse. Jer. 12. 1. sic Psal. 15. Psal. 72. 21.

Vndecimo. Contra principem principum confurget, ita Hebraeus. Editio Romana 70. non habet ἐπ' ἀχροντα ἀφ' ὧν ὁ σῆσται, sed ἐπ' ἀπὸ λεία πολλὰν ὁ σῆσται, ad interitū multorum confurget. itaq; pro Resch legit Daleth. ita alia quoq; editiones: Francofurtensis, & alia vtunque ponunt, ἐπ' ἀπὸ λεία πολλὰν ὁ σῆσται, ὅ ἐπ' ἀφ' ὧν τὰ ἀχροντα ὁ σῆσται. at posterior vt legitima retinenda est, alia vero omittenda.

§. 7. Duodecimo, & vna manus contretur, vt nō manu contretur: nam lectio quam exponit Theodoretus, & libri Graeci habent, ὅς δ' ἀπὸ συντελέσει, vt oua contretur. Hebraeum ממש Ephes, quamuis variae sit significationis, pro ouo tamen hoc solum loco accipitur, sed magis credo ex hoc factum ὅς. Alioqui pro ב legerunt ב, & pro שבלר libbalchar passiuo, ישרב libbalchar actiuum. Ex quo apparet, quam necessario sit traditio cū scriptura iungenda: nam si absq; traditione punctorum his, tam legam, conteret, quam contretur. De interitu An-

tiochi lib. 1. & 2. Maccabaeorum non habere contraria, ostendit Serarius lib. 1. c. 6. & 1. 2. c. 9.

Tertiodecimo. Haec omnia mala Pontificibus eo quo supradixi modo aduersarii accommodare fatagunt. Sed argumentum nullum est, aut si quod est, in eos retorquetur.

Nam primo, omnia in quemlibet impium regem dici possunt, in Mahometem, in ceteros. Secundo. Si acta Fracica, Anglicana, & Belgica legam, sine dubio inueniemus omnia quae Calviniani crudeliter, sacrilegē, libidinose egerunt, Antiochenica haec superare. Tertio. Queruntur Lutherani, vt ex verbis, quae ex palma saeculari citauimus manifestum est, Calvinianos in se vix esse clementiores, quam sint Pontificii. Quiritur Melanchthon vt ostendi in Jubilo, à rigidis Lutheranis iugum grauius imponi mollibus, quam fuerit à Pontifice impositum. Queruntur Arminiani in Belgio Gommaristas in se maiorem tyrannidem exercere, quam fecerit inquisitio hispanica. Queruntur Calvinistae Lutheranos in se atrociores esse, quā sint Papistae. Mutuae igitur cum sint querelae, non est causa, cur in Pontificem conferant vniuersa. Quarto, Hic Antiochus rex vnus, è modicis initiis progressus, impudens facie, &c. opponitur vni Antichristo. Vnus homo, vni homini, malus pessimo typus statuitur, nō vnus integro regno, non vnus multis. Quae est causa, aut ratio similitudinis, vt Antiochus vnus è nouemdecim Syriae regibus eligatur, qui typus sit omnium Pontificum, non omnes reges, aut regnum Syriae, etsi enim Antiochus palmam nequitiae omnibus praeipuit, omnes tamen insignitè improbi fuerunt, crudelisque & libidinosi, etiam Seleucus ille, qui vtunque hostis Deum coluit. Huius historiae consideratio omnem vim tollit quam aduersarii in Jubilis suis metiendo, & nugando allinere inuitae historiae conatur.

Quinto, Scriptura quoque à Pontifice totam culpam amolitur, ita enim cap. 8. v. 8. Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumque creuisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos caeli. De vno autem ex eis egressum est cornu vnum modicum: & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem. Et magnificatum est vsque ad fortitudinem caeli: & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas. Et vsque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius. Robur autem datum est contra iuge sacrificium, propter peccata: & prosternebat veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. Et audiui vnum de sanctis loquentem: & dixit vnus sanctus alteri nescio cui loquenti, vsque quo visio, & iuge sacrificium, & peccatum desolationis quae facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur: Et dixit ei vsque ad vesperam & mane, duo milia trecenti: & mundabitur sanctuarium.

Tempora desolationis, & tyrannidis describit Daniel dies 2300. veros autem dies accipit, non aenigmaticos. Cum vero aduersarii fateantur, de eisdem rebus, loqui Daniele & Joannē, oportet quoq; Joannem proprie dies, & menses accipere; deinde hoc loco proprie dies accipiuntur, ergo c. 12. v. 12. nec enim causa est, cur alibi aenigmata, hic vero propriam locutionem accipiamus. Praesertim cum eisdem de rebus sermo sit. Cumq; Antiochi tyrannis veris propriisque diebus explicetur, non debent res Antichristi, quae hisce significantur improprie diebus indicari. Hinc est, quod fatetur Pareus nullos haecenus interpretes connectere potuisse, illam quae est de Antichristo prophetiam, quia vel Daniele vel Joanne torquent. Porro dies illi non sunt inchoandi ab eo tempore quo Antiochus in templo posuit idolum abominationis, sed à tempore quo Jafon cadib. grafsari cepit. Quod si hos dies de Antichristo aenigmatice interpretentur, adhuc illi multos annos donent necesse

Hic in multis conueniunt.

Vnus Antiochus vnum Antichristum designat.

Proprie dies hic accipiuntur.

Superbia panis.

Sanguinem in pace fundet.

Contra Deum confurget.

Sine manu conteretur.

necesse est; nam dies duo millia trecenti totidem anni erunt.

Sexto, Antichristus sicut Antiochus sine manu conteretur, at iam omnes ministri suos reges hortantur, ut bello Papam perficiantur, & carnes eius vorant. Frustra id suadent, si Papa manibus non est conterendus.

CAPVT XXVIII.

Quæ Danielis cap. 11. vers. 31. & sequentibus dicuntur, ad Pontificem non pertinent.

§. 1. **T**EXTVS ita habet. Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem. Et impij in testamentum simulabunt fraudulentè: populus autem sciens Deum suum, obtinebit & faciet. Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma, & in captiuitate, & in rapina dierum. Cumque corruerint, subleuantur auxilio paruulo: & applicabuntur eis plurimi fraudulentè. Et de eruditis ruent ut consensur: & eligantur, & dealbentur vsque ad tempus presinitum: quia adhuc aliud tempus erit. Et faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem Deum; & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia, perpetrata quippe est definitio. Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentiis faminarum, nec quemquam Deorum curabit: quia aduersum vniuersa consurgit. Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & Deum quem ignorauerunt patres eius, colet auro & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis. Et faciet ut muniat Maozim cum Deo alieno quem cognouit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram diuidet gratuito. Et in tempore presinito praeliabitur aduersus eum rex Austri, & quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis in curribus & in equitibus, & in classe magna: & ingredietur terras, & conteret, & pertransiet. Et introibit in terram gloriosam, & multi corruent: haec autem sole saluabuntur de manu eius, Edom, & Moab, & principum filiorum Ammon. Et mittet manum suam in terras: & Terra Aegypti non effugiet. Et dominabitur thesaurorum auri & argenti, & in omnibus pretiosis Aegypti: per Lybiam quoque & Aethiopiam transibit. Et famaturabit eum ab Oriente, & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna ut conterat, & interficiat plurimos. Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclitum & sanctum: & veniet vsque ad summum tatem eius, & nemo auxiliabitur ei.

De quo illa dicantur intelligi non potest, nisi accuratè sensus intelligatur, qui idcirco apud multos dubius est, quia cui applicanda sint illa facta, nesciunt. Nam quidam etiam nouatorum ita omnia Antiocho accommodant, ut in eo sistant, alij alio feruntur.

Hu verbis
describitur
Antichristus.

Sed dicendum est sermonem esse de Antiocho, quia eius progenies, & facta describuntur, idque à v. 24. certissimè. Deinde in Antiocho, ut in figura describi Antichristum. Ita tamen ut nonnulla soli Antiocho, alia Antichristo soli conueniant, cum tamen Sectarii omnia facta Antichristo accommodant, nos eorum vestigia sequemur, & ostendemus ad Pontificem non pertinere. Non sunt illi solliciti ut Danieli exponant, sed ut verba illius proponant, & deinde collectis vndique famosis libellis, & publicis calumniis ea Pontifici impingant.

Brachia.

§. 2. V. 31. Et brachia ex eo stabunt. Septuaginta habent σπέρματα, semina, quod interpretantur, de Eupatore Antiochi filio, qui Judæos etiam ipse oppressit. Legerunt illi זרעים, Zarghim, semina, pro זרעים, Ze-

roghim, brachia. Sed de Eupatore non puto accipienda esse, non enim ille abstulit iuge sacrificium, imo nec potuit, restauratum iam erat, & se Macchabæi fortiter defendebant. Brachia igitur sunt quos Antiochus Judæis atrocissimos imposuit. Ita i. Macc. 5. 22. Reliquit autem propósitos ad affligendam gentem; Ierolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliterem, eo ipso à quo constitutus est. In Garzim autem Andronicum & Menelaum, qui grauius quam ceteri imminuebant ciuitibus. Cumque oppositus esset contra Judæos, militi odiosum principem Apollonium cum exercitu 22000, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, iuuenes ac mulieres vendere.

Horum facta sunt. Sanctuarium polluere, profanare: describitur res gesta 2. Macc. 6. & lib. 1. cap. 1. à v. 40. Deinde שִׁכְּוֹת שִׁכְּוֹת Schickutz, Melchomem, dabunt abominationem desolationis, seu desolantem, seu obstupescientem. 70. vocant ἡ ἀβὸν, ἡ ἀβὸν, abominationem non apparentem, ita Romanus habet codex, melius alia exemplaria, καὶ δαδὸν ἡ ἀβὸν, ἡ ἀβὸν, dabunt abominationes eorum quæ è medio sublata sunt, simulacrum Jovis quod nihil erat, quia idolum nihil est. v. 37. Et impij in testamentum simulabunt fraudulentè, populus autem sciens Deum suum obtinebit, & faciet.

Hebr. verba sunt emphatica בְּרִישֵׁי בֵּרִית בְּרִישֵׁי בֵּרִית Vmarichighe, Berith, Jahaniph, Bechalakoth, quod in Græco vertitur, καὶ οἱ ἀνομώτες διαβήντες τὰς ἐνοχίας ἐν δόλοισιν. Hebræa ad verbum ita verti possunt. Et peccatores testamenti faciet peccare, simulare, impiè agere in blanditiis, Græca, peccantes testamentum traducet in ruinis, seu lubricitatibus, hoc est, lubrico casu. Noster legit, יַחַנִּיפּוּ, Jachaniphu, peccabunt, simulabunt, nam hoc verbum peccare significat, sed præcipue cum hypocrisi, & simulatione perniciofa, eodem modo etiam Græci legerunt. Est verò Job. 34. 30. & 36. 13. חֲנֹפִי, Choneph, hypocritia. Sunt verò illi qui i. Macc. cap. 1. vers. 12. Disponunt testamentum gentibus, omnes deinde qui fraudulentè populum Dei deciperunt, aut decipere sunt conati. Hoc etiam fecerunt Antiochus Eupator, libro i. Maccab. 6. 61. & cap. 7. 5. 10. & 28. Nicanor. & cap. 9. 58.

§. 3. Hæc profanatio, & abominatio non est in Pontifice, sed in ducentis sectis, quæ à Pontifice defece- runt. Nos in prima religione permansimus, nihil à prima fide mutauimus, ut ex ipsiusmet aduersariis probauimus, quia Martyribus tribus, & triginta Pontificibus auspicantur nostrum, ut vocant Antichristianismum. Si fraudulentos queris, vide testimonia Lutheranorum, & Calvinianorum contra se mutuo, nulla supererit dubitatio. Sacrificia sustulerunt, Sacramenta prophanarunt, adeo ut non alio fere nomine à Lutheranis vocentur, quam Sacramentfchēder, & Sacramentichv vermer. Sacerdotes occiderunt, ipsa sanctorum corpora effoderunt, atque in cineres redegerunt. Ad Pontificem & Catholicos id pertinet quod sequitur: Populus autem sciens Deum suum obtinebit, & faciet.

§. 4. Ita populus fortis contra Antiochum victor in prælio, victor in tormentis, i. Macc. 1. 56. & seq. lib. 2. cap. 5. cap. 6. cap. 7. Nec aliter nobilissimi martyrum tempore Antichristi, si enim patrum memoria, & diebus nostris, theatrum crudelitatis Calvinificæ in Gallia sustinuerunt, & nunc adhuc variis in locis sustinent, si patientia sua carnificum ingenia superarunt, cur non in summo illo grassantis Antichristi terrore, diuina virtute protegentur, ut tum quoque bestia cruentissima sese opponant? Macchabæi quidem lib. 2. cap. 2. 47. dicuntur perferantur filios superbiam, & prosperatum esse opus in manibus eorum, obtinuisse legem de manibus gentium, & de manibus regum.

Abomina-
tio desola-
tionis.

Simulato-
res plus ipsi
hostibant-
cent.

Fraus à Pon-
tificis abst.

Populus
fortis sciens
Deum.

regum, & non dedisse cornu peccatori. Agimus tibi gratias magne Deus, quod populus sciens Deum, etiam nunc obtinuerit, & faciat, & inter tot millia errorum in fide antiqua permaneat. Horrescit animus cum video intra paucos annos innumerabiles hareses produsse, & ab una aliqua opportunum quemque abreptum esse. Eas ipsas inter se collatas esse, & infestissime concurrisse. Interea tamen video in prisca fide Martyrum, in canone Apostolorum, in Ecclesiis quæ traducem doctrinæ, & Episcoporum, à primæ Ecclesiæ acceptum manere tot millia, ex errantibus redire tot millia. Benedictus Deus, qui fecit, ut populus suus faceret, ut non daret cornu peccatori.

§. 5. Versic. trigesimo tertio. Et docti in populo docebunt plurimos, & ruent in gladio, & in flamma, & captivitate, & in ruina dierum.

Hæc quoque de Maccabæorum tempore, & Antichristiana persecutione accipienda sunt. Nam & tum in doctores populi præcipue rabies impiorum incubuit, & nostro quoque tempore sacerdotum, monachorumque multa millia trucidata, & quidem nouo tormenti genere trucidata sunt.

Docti in populo, *עם רשעיהם* *ymaschile gham* intelligentes populi, vel etiam intelligere facientes populum, miris enim modis eos persequuntur, gladio, igne, ferro cum possunt, calumniis, cum non possunt. quis vnquam à condito mundo atrociores calumnias, quam illustrissimus, & doctissimus Bellarminus expertus est? Quis ordo hodie ita expositus est, quasi signum ad sagittas, quemadmodum societas Iesu, cuius hoc institutum est, ut omni generi hominum, docendo proficit, ex qua etiam ceteri ordines refluunt, quam Clemens octauus societatem ingeniorum appellare consuevit?

Hic iactantur, atque agitantur in rapina dierum, in Hebræis nonnullis additur, *רבים* *thabim* multorum. Vt vero lector iudicet quæquam partem persequatur, Ministrorum pseudo-Euangelicorum in Catholicis vrbibus libertatē, & aliquando proteruiam perpende, at Societatis nostræ alumnis sine irrisu, conuitiis, interdum iniquis detentionibus, lapidationibusque transire oppidulum vix licet, in quo regimen est prædicantium, nec inuadit pax religionis, nec magistratus veritatis auctoritas, ministerialis furor omnes odio veritatis, & vera docentium imbuunt.

§. 6. Versic. 35. Et deruditur ruent, ut consensur, & eligantur, & dealbentur vsque ad tempus præfixum, quia adhuc aliud tempus.

Finis tribulationum est, profectus fidelium, & sanctorum. Ruunt enim non à fide desciscendo, sed pro fide fortiter occumbendo, *לצורם בהם* *Lazeph bahem*, ad consilandum in illis, quemadmodum Malachia 3. sedet Deus, quasi ignis consilans. Metalla enim igne mundantur, & fideles tribulatione. Stipula exurit, aurum purgatius exit. Ut eligantur, Hebr. *רלבח* *vlbachar*, quod eligendi, & mundandi significationem habet; Græcus textus *ἐκλέγεται*.

Dealbare in Hebræo est, *רלבן* *vlaban*, & ad dealbandum, quædam Græca pro *ἐλευκναι* habent *ἀποκαλύπτειν*. Nunc illa incipiunt, sentiente Antichristo, pii & constantes eximie proficiunt: cuius nunc quoque videmus exempla, quot enim fideles principes, nobiles, quot canonicorum collegia, quot monasteriorum cætus sese reformarunt, & nouis legibus omnia vitiorum irritamenta excluderunt?

§. 7. Versic. 36. Et faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur, & magnificabitur, aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica, & dirigitur, donec compleatur iracundia, perpetrata est quippe definitio.

Duplex est sententia, primū de solo Antiocho accipiendum, Bruchthonus, Iunius, Tremellius, alii

Caluinistæ ita interpretantur, ut ostendant frustra eos laborare, qui hæc Pontifici aptare student. Peticianus primū Antiocho, deinde Turcis accomodat.

Altera sententia de Antichristo interpretatur, sed dupliciter: Primo de Antiocho & Antichristo simul, alii de Antichristo solo: Catholici de vero Antichristo, Antiochi antitypo, Sectariorum alii de Turca, alii de Pontifice Romano, alii de vtroque simul. Iubiliarii pro suo instituto omnia ingenti maleficientia ad Papatum, hoc est omnes principes Catholicos referunt. Erhartus Lauterbach compendio refert alienas calumnias prima conc. Quia nota generalis est, inquit, Antichristi, secundum suam voluntatem faciat. Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas, ita in iure Canonico: Papa in his quæ vult, pro ratione est voluntas. Antichristi Canones citat eo modo quo illi qui non vident, nempe distinct. 19. cap. si Romanorum caus. 9. quæst. 3. cap. Cuncta, & causa 16. quæst. 3. cap. nemini. In his non conceditur Papæ ut quidlibet, siue æquum sit, siue iniquum sit, possit agere pro arbitrio, sed tantum suprema iudicandi potestas in spiritualibus, à qua non sit appellatio, quemadmodum in politicis regi eadem datur. Nec omnino aliud ex his verbis concludi potest. Itaque quod licite honesteque iubet, id sequendum: Papæ, si mala iubeat, non est parendum, & si iniuriam inferat, licita est contra eum inculpatæ tutelæ defensio, quam contra tyrannum Iurisperiti, & Theologi concedunt, non tamen est iudex superior ad cuius cognitionem Papa citetur.

§. 8. Hoc igitur loco probatur futurum, ut alius sit Antichristus. Nam qui non secundum suam voluntatem, sed leges diuinas, canones, & statuta patrum Ecclesiæ gubernat, non est Antichristus. At Pontifex ita gubernat, & si quis ab eâ lege recedit, à Deo reprobat, & Ecclesiæ turbat. Quod vero dicatur interdum pro ratione esse voluntatem: id non affirmant canones, sed quandoque dicunt iurisperiti, & eo sensu, quo in omnes iudices id conuenit. Nam qui expensis controuersiarum momentiis litem decedit, rationem non reddit, sed ex auctoritate iudicat, ne perpetuo res agitur, & controuersie nunquam finiuntur. Deinde in rebus adiaphoritis, quas fieri oportet, sed diuerso modo, & recte quidem fieri possunt, sed opus est vniuersi & consentiente agendi ratione: vnā determinare potest Papa bonam, honestam, sed quæ tamen ex natura non magis hoc quam illo modo fieri postulat. Sic in Republica lex vocatur voluntas principis, quæ multa constituuntur, quæ alio quoque modo recte fieri possunt, sed tamen propter pacem, & quietem Reipublicæ voluntas principis tenenda est, nec debent eius iusto arbitrio rationes suas subditi opponere. Sic intelligendus est Carolus Magnus in viginti tribus capitulis, quæ ad omnes prouincias milit, quæ sunt in Luone, & Concilio Triburiensi, &c. & distinct. nonagesima cap. tertio. In memoriam beati Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam, & Apostolicam sedem, ut quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeant Ecclesiastica magistra rationis. Quare seruanda est cum mansuetudine humilitas: Vt licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione toleremus. Si vero (quod non decet) quilibet, siue sit presbyter, siue diaconus, aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio infidando, redarguatur falsam ab Apostolica sede detulisse epistolam, vel aliud quid, quod inde non venerit, salua fide, & integra circa Apostolicam humilitate, penes Episcopum sit potestas, vtrum eum in carcerem, aut aliam detrudat custodiam, vsquequo per Epistolam, aut per idoneos sue partis legatos Apostolicam interpellet sublimitatem, ut potissimum sua sancta legatione dignetur decernere, quid

richristo accipiend.

Ex hoc loco constat Papam non esse Antichristum.

Voluntas principis ex duobus vrbibus vnā deligit.

Carolus Magnus ceteri non facit le damnamus qua Pontifex sancti.

quid de talibus iusto ordine lex Romana statuat definire, vt & is corrigatur, & ceteris modis imponatur.

Nam de illis quæ iusto ordine lex Romana definit, quæ sepe vix ferenda putantur illis, quorum est ante-occupata sententia vel voluntas, subditi non recte iudicant. Interim Pontificibus omnibus illa posita lex est: Causa vigesima quinta cap. nono. Prima salus est, fidei regulam custodire, & à constitutis patrum nullatenus deuiare. Non igitur secundum suam voluntatem Papa agit, sed ad præscripta legum suam voluntatem accommodat.

Vana etiã
ad subsidium
quarunt.

§. 9. Nec facit Pontifex quod de Antichristo Daniel Vaticinatur. Et eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem Deum. In Hebræo *וַיִּשְׁתַּלְחֵם* Vajithromem, sese eleuabit, & *וַיִּגְדַּל* Vajithromem, quod prædicantes quidam valde exagitant quasi in Romam, ipsam Romam teneant. Deinde *וַיִּגְדַּל*, & magnificabit se. Non videtur id conuenire Antiocho, qui Iouem Olympium, Liberum, aliosque Deos peruersissima superstitione coluit. Itaque Antichristi illa est infamia, qui nec veri, nec falsi Dei vilius reuerentia à sceleribus retrahetur.

Calumnia.

Papam ait Erhartus Lauterbach, nec Deum, nec demonem, nec cælum, nec infernum curare. Et Lutherum Romæ audisse hæc verba. *Ist ein Helle / so stehet Rom drauff / si est infernus, super eum Roma ædificata est.* Probat vero: Quia mandat angelis vt animas Romipetarum cælo inferant, cibos, dies prohibet, peccatum facit, quod non est peccatum. Deinde dicitur à canonicis Deus, Augustinus Boetius scribit illum omnia posse, quæ Deus potest. Itē Philippus Decius.

Antiochus
Deum coluit.

Hæc accurate consideremus. Ad Antiochum regem quod attinet, Deos ille coluit eximie, ita Polybius apud Athenæum, *ἐν τῇ ταῖς πόλεσι θεοῖς καὶ ταῖς πόλεσι θεοῖς πᾶσι, πάντας ὑπερέβαλε τὸν βέλτατον, ἵνα τις περιήμετο ἐν τῇ πόλει ἀνηρώσει δυνάμει, καὶ κατὰ τὸν δὲ ἐν δὴλῳ ἀνδείκνυνται.* Neque vero huius contemptus causa videtur sufficiens, quod nullius Dei reuerentia, à scelere abstineret, nam & hoc athei, Epicurei alique fecere permulti, imo sceleribus numina sua coluere. Videatur & alia apud Athenæum pars de pompa, quam duxit. *πάντων γὰρ τῶν πολεμικῶν ἀνθρώπων ἀρχομένων, ἢ νομιζομένων θεῶν, ἢ δαιμόνων προσέειπε καὶ ἡρώων εἰδωλὰ διήγατο, τὰ μὲν κεχρυσωμένα, τὰ δὲ ἡμιεσμένα σολαῖς διαχρυσούσι, καὶ πᾶσι ταῖς οἰκιστικαῖς μύθοις καὶ τὰς πόλεις δεικνύμενας ἰστοίας ἐν διασκευαῖς πολυτέλεις παρέκιντο.* deinde ait cum cum mimis saltitasse, καὶ κατὰ τὸν γὰρ λατοποιῶν. Tandem in fine addit *ἰεροσολικῆς καὶ τὰς πόλεις τῶν ἱερῶν.* pleraque templa sacrilege spoliavit. Ecce idem supersticiosissimus esse videtur, & in Deos tamen maxime esse impius.

Antiochus
Deum negauit.

§. 10. Verum Antichristus nullum Deum curabit, sed vt secundæ Thessalonicensis secundo, quarto dicitur. *Qui aduersatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens seipsum, tanquam sit Deus, & primæ Ioannis secundo, Negabit Christum.*

Orat Angelos.

Pontificis igitur innocentia hoc loco valide comprobatur. Deum enim veneratur, seruum seruum Dei se proficitur; Angelis non mandat, sed eos orat. Est quædam oratio amicitie fidentissimæ, & mandantis, ille omni die orat, *Sancte Michael, sancte Gabriel, omnes sancti Angeli, & Archangeli orate pro me.* Deus non vocatur nisi eo modo quo Principes Scriptura vocat Deos, & vicarios, eo maiore gradu, quo Spiritus potestas sublimior est temporalis. De Augustino, & Decio mendacium est luculentum. Deinde quis hominum est adeo rerum humanarum rudis, vt credat, aliquem dixisse, Papam omnia posse, quæ potest Deus? Hominem plerumque infirmum, senem. Fœda est calumnia à quibusdam ficta, ab aliis arrepta. Nos Anathema dicimus illi; si

Deus est vt
principes,
& sacerdo-
tes.

Non potest
omnia quæ
potest Deus.

quis dicit Papam posse omnia, quæ potest Deus, §. 11. Deus bone, si verba captari fas est, vt vetera taceam, quæ non hoc anno scripta sunt? Ecce tibi Scharpius rudis, & maledicus nebulo, vocatur Alcides, serenissimus Iacobus Rex magnæ Britanniæ Britannus Iupiter, sic enim Stephanus Gilbertus legum doctor vtrique adulatur hoc anno.

Quondam à supremo missus in terras Ioue

Insecta teneris orbis incunabulis

Portenta forti stravit Alcides manu.

Extrema terris monstra qua languens dedit

Mundi senectus perdere BRITANNVS volens

IUPITER, benigno SCHARPIVM emittit sinu.

MACTE rediit domitor, i tanto auspice:

Varicana quicquid (certa Christicolam lues)

Spelunca diuis prodidit, Cacos, Lycos,

Ipsamque septem capita pandentem Feram

Et ferro & igne perdoma. Quanto hac noua

Piora priscis, quippe non solum truci

Dedit nec corpus, est animam quoque,

Tanto Hercle nobis, maior antiquo venit.

Hoc anno
Scharpius
Hercules,
& serenissi-
mus Iaco-
bus Britan-
nus Iupiter
dicitur.

Ferro & i-
gne in Pa-
mam agen-
dum aui.

Maior
Scharpius
Hercule.

Sed his omissem accuratius spectemus. Antichristus non factis modo, sed professione, & palam negabit Christum esse redemptorem, quia vero Christum oppugnat, idcirco Iudæos sibi conciliabit, inimicos crucis Christi, hoc non fecit Pontifex, sed damnat, non igitur est Antichristus. Deinde Christum fateatur esse Christum, esse saluatorem, omnem se ab eo habere potestatem, sine illo nihil posse, illius sanguine se redemptum; ad Christum omnes vocat.

Tertio, Distingunt ipsi Antichristum in eum, qui communiter, & qui proprie dicitur Antichristus, sicut communiter & proprie. Pouellus l. 1. c. 1. §. 3. Antichristum communiter vocant eum, qui quoquo modo Christo aduersatur, vt sunt Iudæi, Gentiles, Hæretici. Proprie regnum aliquod Christi regno oppositum, aut eius regni caput. At illi quos impropre vocant Antichristos palam negant Christum, ergo & ille qui proprie dicitur Antichristus, cum sit illis & potentior, & deterior, & sedeat in templo, ostendens se tanquam sit Deus. Quarto. Ita S. Patres interpretantur: Hilar. lib. 6. de Trinit. Hippolytus ait, eius characterem fore, vt negent homines baptismum. Hier. in Dan. hunc locum simulaturum se ducem esse fœderis. Greg. lib. 11. Epist. 3. Coacturum Iudaizare. Quinto. Veniet in suo nomine, non igitur, Christum & Christi vicariatum præteritis suis blasphemis. Bezai itaque recte in 2. Thess. 2. monet, Antichristum ad se translaturum non hominum modo honores omnes, sed etiam quicquid gloriæ cuiusque numini vsquam fuit exhibitum. Quod in Pontificem non conuenit, qui quotidie genua sua Deo flectit publice, & priuatim, qui non modo Deum vt summum initium, & summum bonum adorat, sed minore etiam cultu Dei amicos prosequitur. Exemplum est in Gregorio 14. ita de eo Cicarella. Singulis feriis sextis ieiunabat: & feriis quartis à carnibus abstinere: nisi forte aduersa valetudine impediretur. Precum horariorum pensum, tam ordinarium, quam de Domina (vt vocant) flexis semper genibus persolvebat. A somno mane surgens mox septem psalmos penitenciales incipiebat, & dum se se vestiret, prosequeretur. Meditabatur mane hora integra, legens opera mellisui Bernardi, & si quos ex iis bonos erueret mentis conceptus, eos diligenter annotabat concinnet, scribebat. Quamdiu sacerdos fuit, nullo die sacrum dicere intermisit: nullo non die confessus est, nisi infirmitas impediret, quo minus id facere posset. Cum autem infirmabatur, quotidie ab alterius manibus Eucharistiam suscipiebat. Quod si infirmitas lethalis fore videretur, cum multa quoque deuotione extrema se vñctione procurari mandauit.

Pontifex
humiliter
Deum colit.

Nihil tale Antichristus, videbunt eum *ἐν τοῖς δεικνύον-
τι ἐαυτὸν ὡς θεός.* Ostendunt, quod sit Deus. Iren.
l. 5. Amb. in c. 21. Luca, ait, eum ex scripturis disputaturum se

θεσμιον
numen est
non cultus.

De Dei ma-
iestate ne-
mo accuratius docuit
quam illi,
qui sunt in
Ecclesia Ro-
mana.

Рара patrū
Deum colit.

Antichristi
castitas.

rum se *Christum* esse. Theodor. 2. Theff. 2. *Nominabit se Christum*. Nullo igitur modo effert se supra omne *omnesque*, quod etiam peruersè interpretantur Lutheranorum rudiores, dum volunt significare *cultum*, quos bene refutant Calvinistæ dum *numen* vertunt.

§. 12. *Nec aduersus Deum deorum confurget, aut magnifica loquetur*, seu *ὁ ὁτις γὰρ* valde iunuda, vt habent 70 quod in hebraeo *בפלאתא* *niphleoth* est, hoc est mirabilia Dei enim opera mirabilia proficitur, & eius omnipotentia docet omnia constare. Testor omnes & Catholicos & hæreticos, nunquam de Dei maiestate, potentia, bonitate, personis accuratus esse doctum & scriptum, quam ab illis qui in Papatu vixerunt, & viuunt. Libri ipsi loquuntur. Cur igitur viri tam multi tam docti, qui infinitissimam Dei naturam investigauerunt, & tam multa cognoscunt, ferre Papam possent, si Deo se quocunque modo anteponeret, aut æquaret? Aut quomodo Papa ex Theologis assumptus suæ imbecillitatis memor eo se erigeret, vnde cum non modo scripta Theologorum, sed regum etiam gladii detraherent? Quod si Papam genibus nixum, aut humi stratum orantem audirent, miserere mei Deus, &c. Si confitentem peccata sua, & fletum viderent, an adhuc de *ἀποδείξεις* negotium illi facerent? Confirmatur illa eadem ratio. *Et Deum patrum suorum non reputabit*, Hebraeus textus *על אבותי לאביו* *ghal elohé abutau lo iabin*. super Deos patrum suorum non intelligit, *ὅτι πάντας τοὺς θεοὺς Ἰσραὴλ* *panthesan yisrahel*. Nec hoc tantum, sed nec quempiam deorum curabit, quia aduersum vniuersa confurget.

Nullum siue verum siue fictum Deum curabit
Antichristus, sed aduersus omnes Deos **הַגָּדֵל** *lish-*
gaddel, se magnificabit. si hoc facit is, qui proprie est
Antichristus, hoc est regnum Papæ, aut regni caput,
hoc est ipse Papæ, id saltem agant, ne nos multiplicis
idololatriæ accusent. Si enim nullum Deum cura-
mus, non igitur sanctos facimus Deos.

CAPVT XXIX.

Ex eo quod dicatur Antichristus fore in concupiscentiis sœminarum non recte pontifex accusatur.

5.1. **I**N Hebræo textu anceps est locutio, ועל חמדה וגו' vel *chemda meschim, veghal lo eloché iabin*, super concupiscentias feminarum, & super Deum non intelligit. Græcus textus aliud nō habet, de hac nota Antichristi, quam καὶ ἐπιθυμία γυναικῶν, & concupiscentia mulierum. Ita hodierna lectio. Sed aliter habuisse 70. ostendit D. Hieronymus, cuius verba ponenda sunt. Pro eo quod nos interpretati sumus, & erit in concupiscentiis feminarum 72. transfulerunt, & concupiscentiis feminarum non subiaceret &c. Quia vero in Hebræo pro eo quod nos diximus, & erit in concupiscentiis feminarum, ambigue posuit est dicente Aquila, qui verbum expressit ē verbo καὶ ἐπὶ δέον τὸν πατέρα αὐτοῦ ὁ συνήγει, καὶ ἐπιθυμίας γυναικῶν, & ἐπὶ πάντα δέον ὁ συνήγει. quibus verbis intelligitur eum habere concupiscentias feminarum & non habere; si intellexerimus ἀπὸ καὶ ὅ, super concupiscentiis feminarum non intelligit. De Antichristo facilius interpretatio est, quod ideo simulat castitatem vt plurimos decipiat. Si autem legimus: & super concupiscentiam feminarum, vt subaudiatur, erit; Antichiper persona magis coaptabitur, qui luxuriosissimus fuisse dicitur, & in tantum dedecus per stupra & corruptelas venisse regia dignitatis, vt mimis, quoque & scortis publice iungeretur, vt libidinem suam populo præsentē expleret.

Si itaque de Antiocho intelligitur, satis intelligitur monstrum illud fuisse supra omnes alios *μυνητο*

pueris, & mulierofissimum, & non modo prostituta pudicitia, sed etiam pudoris, testantur historia. Frustra igitur sunt, qui hoc de crudelitate interpretantur ex 2. Macc. 5. 13. Nam ne mulieribus quidem pepercit: vertuntque, & ne ad teneritudinem feminarum quidem attendit; semper enim atrox visum est, esse crudelem in feminas,

Nullum est enim memorabile nomen

Fœminea in pœna, nec habet victoria laudem.

Sed ad rem quod attinet, חמדר *chamad* non est teneritudo, sed desiderium, pulchritudo, & non intelligitur super desiderium, est non desiderare, sic & יומה אהבונו על בתולה *yma Eihbonen ghal Bethula*? Vt quid me facere intelligere super virgine?

Mihi sententia Pererii & aliorum non displicet, vt illud; super desiderium mulierum, separatim ponatur, & sit subaudiendum **וְהָיָה כִּי יִהְיֶה** *ibihi, ipse, yelir;* quomodo etiam Græci & Hieronymus exponunt. Nam primo, omnium etiam hæreticorum est sententia, Antichristum libidinosum futurum, & quamuis initio castitatem simulabit, mox tamen Antiochum suum ad viuum exprimet, & equis præcurret albis. Secundo ex Apocalypsi ostenditur eius lascitia. Tercio, non obstat crudelitas, nam qui crudelis est, ille & in venereum putris est, & qui libidinosus etiam crudelis, nam sunt vtriusque affectus signa physiognomica non diuersa. Denique diaboli instrumentum erit, quod non crediderim castum, & purum fore. Id præcipue cum Antichristi præcursorēs veteres & noui, venerei nepotes se vltro infamarint, Lutherum libidines transcursum egerunt, Carolistadæ primas nuptias iniit, Caluini ligmata, Bezae paradigmatata nota sunt, Ochinus Polygamiam inlicituit.

§. 2. Obiiciunt Iubilantes ex Pouello not. 18. 27. Papam vetare nuptias, & adiiciunt permittere eum, cortationes. Exempla adferunt.

Respondeo. Matrimonium nulli prohiberi, nisi qui voto se castitati obstringit. Fidem castitatis Christo datam irritum non licet facere. Adulteria & fornicationes grauiter inhiher. Sententia Papæ variis locis proponitur, mihi sufficit causa 17. quæst. 1. cap. 20. Nubendi licentia quibusdam tribuitur: illis videlicet, qui virginalem, vel vidualem castimoniam nequaquam professi sunt, quibusdam autem non tribuitur; illa videlicet; qui virgines, vel continentis esse decreuerunt. Fornicatio autem nulli imune conceditur. & c. 21. Meliore proposito lapsus; si nupersit, feminas à castitate sanctiori, qua vouerit Deo, adulteris esse peiores manifestum est.

De toto genere videantur canones causæ 32. q. 4.
rem q. 5. 6. 7.

His enim matrimonium laudatur, adulteria, scortationesque vetantur. At Pontificum nonnulli impure iuxerunt. Negare non possum; nec ad Ecclesiae defensionem est necessarium. Non tamen id mihi excusandi. Qui ita argumentantur: Pontifex aliquis est scortator, Antichristus est scortator, ergo Pontifex est Antichristus. Quis enim non videt, hæc talia in multis eorum magnates conuenire? Quis miseram consequentiam non videt ferula castigandam? Si enim ubi regum aut principum aliquis deliquit, mox reum est infamandum Antichristianismo, nihil toto rube sincerum est. Editæ enim regum aut principum innocentium seriem; etiam eorum qui à vobis docti non sunt, legem de adulteriis seruati non posse. Si rationem res veniat, vincemus. Ad exempla respondeo. Quædam esse perspicue falsa; vt de Gregorio 7. aliique, alia ab inimicis ficta. Quorumam ante Pontificatum licentio rem vitam fuisse, in summa dignitate correctam esse. Summum sex aut octo fuisse, quorum in tam sancta functione vita impropria fieret; de pontificibus loquor, nam pseudopapas nihil moror, non magis quam lasonas, & Me-

Antichristi
effusa libi-
dines.

Antichristi
præcursores
libidinosi
sunt.

Nuprias
Pontifex nō
vetat, vōrō
castitatis
obstrictus,
se libertatē
illa priuā
uit.

Adulteria,
corratio-
nesque ve-
antur.

principum
peccata non
continuo re-
rum faci-
unt Anti-
christianū.

Pontifices
pauci mali.

nelaos, qui veterem Ecclesiam turbant. Maxima gloria Ecclesiae est, iam ducentos & triginta septem numerari Pontifices, inter eos tres & triginta continuos martyres esse, exsequentibus tot martyres, tot sanctitate, & doctrina illustres, ut ne inimici quidem pro triginta castis, vnum impudicum ex eis nominare possint, & quidem omnibus omnium temporum calumniis adiuti. Regnum, principatum, comitatum mihi date, in quo tam multi boni, tam pauci mali. Scio non posse id a vobis fieri. Hæc est tamen peruersitas generationis adulteræ, geniminum viperinorum prædicantium, quorum mendacia damnationem habent, ut quæ ipsi faciunt, aliis imputent. Quis vero miretur de priscis illos fingere, qui in præfentes, scientes, volentes omnia fingunt? omnes Alexandrum sextum improbum quidem sed qui plura, quam fecit mala audire coactus est, in mediū producant. Sed cur alios omittunt, quos eximie laudant historiae, cur suorum scelera non meminerunt?

CA P V T XXX.

Deus Maozim non est sacrificium Missæ.

Deus Maozim apon-
tifice nō co-
latur.

§. 1. **V**ers. 38. & 39. ita describitur ille Deus, Deum autem Maozim in loco suo venerabitur, & Deum quem ignorauerunt patres eius colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusque preciosis, & faciet ut munit Maozim cum Deo alieno. Hebraeus textus habet, והאלהים על כנור *veeloha Maghut-zim ghal canno*. Deum Maghozim in loco, vel throno suo 70. vertunt דֵּיּוּן יִשְׁרָאֵל *Deum fortissimum*, Aq. דֵּיּוּן יִשְׁרָאֵל *Deum fortitudinum*, alii tamen legunt, דֵּיּוּן יִשְׁרָאֵל *Deum fortem*.

Deus munitionum.

Versum 39. sic vertunt Græci, καὶ ποιήσει τοὺς ὅπλῳματά σου κατασκευῆσαι πρὸς θεὸν ἀλλοτρίον, & faciet munitionibus refugorum cum Deo alieno. alia lectio: καὶ ποιήσει τοὺς ὅπλῳματά σου πρὸς τὸν θεὸν ἀλλοτρίον. Et illa faciet ut firmet munitiones cum Deo alieno. Lutherus vertit: Aber an desß statt wird er seinen Gott Mauszim ehren. & in v. 39. Und wird denen die ihm helfen stärken Mauszim / mit frembden Gott. Vbi quidem in vers. 38. sine intelligentia linguæ hebrææ והאלהים *ghal canno* vertit, an desß statt loco eius, cum expresse sit, super loco eius, vel super loco suo. In vers. 39. si in verbo למבצרים *lemibkere*, puncta mutauit, ostendit ead scripturæ essentiam non pertinere. Sensus verborum est; Fore ut Antichristus Deum Mausim, munitionum colat, Deum nouum quem veteres ignorauerunt, has autem munitiones firmabit cum Deo alieno; nam in munitionibus collocabit homines impios & superstitiosos, in illis colent ipsum diabolum. Nec mirum est eum nullum colere, & hunc tamen colere. Nam magus futurus est, se pro Deo palam venditabit, ut olim impii reges fecerunt, sed quia vtetur ope demonis, eum horrebit, & clam colet, etiam familiaribus eius in eadem Dæmonolatria occupatis.

Antichristus palam
non colet
Deū, clam
demonem
adorabit.

§. 2. Varie tamen interpretantur; Scholia Græca. τὸν θεὸν τὸν ἰσχυρὸν, ὃν ἀποποιήσονται οἱ ἰουδαῖοι σέβασθαι, ἐν τῷ ναῷ δοξάζειν, ὅπως εἴς ἀπὸ τῶν τῶν ἰουδαίων ἀνίστη. Deum fortem, quem Iudæi se colere simulant, in templo honorabit, quem quidem ipse ad decipiendos Iudæos erigit. Ita & alii, nam Deus verus dicitur in scriptura Deus fortitudinis. Psalm. 26. 1. & Psalm. 30. 3. Ita Hæretici Bruchthonus, Iunius, Tremell. qui vocant Deum Israelis. Theodoretus ipsum Antichristū dicit Deum Mausim, futurum enim ut se ipse glorificet, nam δῆσται est in græco, & דָּבָר *iecabed* in Hebræo. Neque hoc mirum, olim tantæ infantiæ fuisse exempla, Caligula se cum Deum fecisset, ipse sibi sacrificabat.

Caligula
Deus, & ipse sibi sa-
cerdos.

Lutherus in not. marginali vocat, Deum presidium, sed in præfatione. Deum munitionum asserit, esse in templis, in monasteriis, quæ sunt instar arcium, & munitionum, collegia, inquit, Pape seruiunt. Speciatim autem voluisse dicere Deum missæ, sed indignatione fregisse vocabulum missæ, & vocasse Mausim, munire autem Maozim esse curare omnia, quæ ad missam pertinent. Strigelius Lutheranus Maozim esse omnem cultum idolatricum, adorationem Eucharistiae, prohibitionem coniugiorum.

§. 3. Dicendum est, primo. Non esse Deum verum Israelitarum: nam aduersus illum Deum, aduersus Deum Deorum confurget. Non igitur eum venerabitur.

Maozim
non est ve-
rus Deum.

Secundo. Non est ipse Antichristus, quia eum colet auro, argento, quo modo se ipse nequaquam colet. Deinde scriptura loquitur de Antichristo, & Deo illius tanquam de diuersis.

Nō ipse An-
tichristus.

Tertio. Non est sacrificium Eucharistiae, seu Christus in Eucharistia, vel, in missa. Quia non colitur in munitionibus, sed in omnibus templis, in plateis, deinde Christum sic coluerunt patres nostri. Tertio. Antichristus publice ipse supra omnem Deum colitur, non igitur publice Christum sibi Deum esse dicit.

Christus nō
soli munitionibus co-
latur.

Quarto. Deus Maozim non sunt ieiunia, cælibatus, & similia. Primo, quia hæc sunt cultus Dei, at Maozim est ipse Deus, quod si Deus Maozim dicitur Deus munitionum, seu fortitudinis, ineptissima est interpretatio, si Deus fortitudinum, dicitur, Deus delectus ciborum, cælibatus, & similitum. Secundo. Quis cælibatum & ieiunia colit auro, & argento, & rebus preciosis: sic epulæ, & thalami coluntur. Tertio. Virginitas cæstus, & vota castitatis iam olim in Ecclesia visitata sunt, & multa ieiunia, non sunt ergo noui dii quos non nouerunt Patres nostri. Non ergo Deum Maozim Papa colit, vel munit.

Maozim
nō sunt ieiunia, &c.

Est igitur Deus ille, Deus quem virum, & potentia suæ auctorem conservatoremque Antichristus arbitratus cum suis colet magna cura, & sumptu, idque in locis munitis, in locis thesaurorum. Sacrificium iuge, agnus immaculatus tantum abest à Maozim, quantum Christus à Belsal.

CA P V T XXXI.

Reges Austri contra Papam pugnaturi non sunt.

§. 1. **V**ers. 40. Et in tempore præfinito præliabitur aduersus eum rex Austri, & quali tempestas veniet, aduersus illum rex Aquilonis, veniet contra illum rex Aquilonis in carribus & equis: & in classe magna, & ingreditur terras & coneret & pertransiet, & introibit in terram gloriosam, & multi corruent, hæc autem sola saluabuntur de manu eius, Edom & Moab & principum filiorum Ammon.

Plerique ministrorum hæc verba, & sequentia omittunt, quia nullo modo Pontifici accommodari posse vident. Quia in re conscientiam cauteriatam penitus produnt. Si enim huic regi attributa non conueniunt Papæ, quo ore cætera illi attribuunt? Sed tamen nunc inuentus est, qui se opponeret, & etiam hæc ipsa in Pontificem dicta assereret, est vero Paulus Laurentii, qui in præfatione copiam sapientia sibi, ex veritate non ex humilitate deesse fastus, alterius prædicantis, qui conciones eruditas appellarat, elogio stulte credidit, & euulgauit. Audire igitur delirum iuuat. pag. 38. Tertio dicit Angelus apud Prophetam de casu huius idolatriæ, qualem finem habitura sit, nempe cum pompa & fastus illius in fastigio erit, cadere incipiet & in nihil abire, de quo textus ita habet: Rex Austri aduersus eum præliabitur, & rex Aquilonis veniet contra eum.

Priscia ar-
rogantia est,
quæ soluere
nō possunt,
dissimulare.

Hic audi-

Non sum-
nium de
rege Austri
& Aquilo-
nis.

Hic audimus impietatem hanc ad finem vergere, nam ex-
pressum textu verbi (finis) mentio sit. In tali fine ita ene-
niet, ait Textus: Rex Austri adversus regem Aquilonis
preliabitur: apud illud praelium mira videre licebit, quis finis
futurus sit.

Hic ante omnia interrogabis, quoniam duo illi reges, qui
adversus se invicem preliantur sunt, & si quis forsitan re-
gem Austri, Ptolemeum regem Aegypti suspicaretur, & Re-
gem Aquilonis Antiochum Epiphanem Syria regem, quorum
superiori capite mentio facta est, dicit tamen Angelus Pro-
pheta consignatos esse sermones, idcirco intelligi non potuit,
quinam hi reges. Postquam vero impleta fuerint prophetiae,
& praelium peractum, tunc apparebit unde oriatur & qua
de causa accidat.

Nunc vero Dominus Deus Christianos homines excitavit,
qui subinde immoderato Papa fastui se opponerent, & homi-
nibus aliqua ratione monstrarent, quid de ipso sentiendum,
& ita illum opprimerent. Exempli causa, cum Pontifex Bo-
nifacius Octavius omnino superbiret, ut se Dominum totius
mundi appellaret, tam in spiritualibus quam temporalibus,
& sic toti mundo imperare vellet, Christus Dominus exci-
tauit Philippum regem Franciae occidentalis, qui anno millesi-
mo trecentesimo tertio, Papam Anconae ita obruebat, capti-
vum ducebat, itaque ipsum depreliabatur, ut parvo inter-
iecto tempore emoreretur, de quo postea scribebatur diceba-
turque: Intravit ut vulpes, regnavit ut leo, mortuus est ut
canis. Forte fuisse spiritum efflavit.

Viginti circiter annis post hunc Ioannes Papa huius nomi-
nis vigesimus secundus per literas publicas ob nimiam avari-
tiam depositus est à pontificatu; Ioannes nominis huius vi-
gesimus tertius anno 1415. variarum nequitiarum ergo à se-
de sua deturbatus est. Postmodum etiam Papa in Concilio
Constantiensi haud levis ictus inflicus est per Martyrem Io-
hannem Huss.

Omnium gravisimum subiit Papa per Doctorem Marti-
num Lutherum ante annos centum qui contra ipsum concio-
natus est, & scripsit, ut integra iam regna & nationes ab ipso
secesserint. Omnia ea, omnem doctrinam & scripta, quibus
Papa manifestatus est, ictum lethalem accepit, ut cadere coepe-
rit, Christus Dominus effecit, homines ad id efficiendum ordi-
navit, excusavit. Quocirca Christus Dominus est rex o-
rientis, qui Papa Mausim missa, ictum intulit. Nam Chri-
stus Dominus Sol est Iustitiae oriens ex alto, & lux vera qua
illuminat universum mundum. Ex adverso rex Aquilonis
qui adversus eum preliatur, ipse Papa esse debet, nam nemo
splendori lucidaeque aurore sese opponit, nisi solus Papa, quod
experientia testatum facit, quod ipse ejusque curribus, &
navibus terra marique irruerit omnes sibi adversarios per-
dere conatus, imo quam plurimos enecavit. Quod autem rex
Aquilonis dictus sit, ideo sit, quia versus Aquilonem tenebrae
sunt, & ipse spiritualibus tenebris offuscatus est, à Deo tene-
brarum diabolo agitur. Et hic finis est Papae, incipiet ca-
dere sed vehementer rebellabit, & in terra incluta multos
enecabit.

§. 2. Nos verba exponamus, deinde prophetiam
& tempora perquiramus.

Circa finem
praelium
hoc erit.

Primo. In tempore praefinito, בעתה בעתה Beghedketz,
in tempore finis, וְעַתָּה עַתָּה תִּהְיֶה. Circum finem tem-
poris, cum iam prope futurum est ne sit tempus am-
plius, Vatablus etiam tempore praefinito, quod est
perinde ac si dicat, in tempore à Deo statuto.

Praeliabitur adversus eum rex Austri. וְהָיָה עִמּוֹ מֶלֶךְ אוֹסְטְרִיָּה Vaithgabbach ghimmo melch hannegeb, וְהָיָה עִמּוֹ מֶלֶךְ אוֹסְטְרִיָּה
שֶׁהָיָה עִמּוֹ מֶלֶךְ אוֹסְטְרִיָּה. Cornu petet eum rex Austri,
neque enim regum quamvis exercitibus magnis
praeliantium rixas plures facit Deus, quam tauro-
rum depugnantium.

Violenter
agit rex A-
quilonis.

Et quasi tempestas veniet contra eum rex Aquilonis, in cur-
ribus, & in equis, & in classe magna, & ingredietur in
terras, & conteret, & pertransiet. Hebraeus וַיִּשְׁתַּחֲוֶה
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה, 70. וַיִּשְׁתַּחֲוֶה, Hebraum est horri-
pillare, mouere, stupere, turbinare, שַׁחַח Schaghar

pro וְעַתָּה positum putant, quod est degere instar tempe-
statis, Graeci vertere solent καταπίπτειν, καταπίπτειν, καταπίπτειν,
φουδὲν, φουδὲν, Vide Ier. 23. vbi εἰς οὐδὲν 19. Zach. 9. 14.
σαλ, Job. 38. 1. λαλα. Isa. 29. 6. Psal. 148. 8. τῶν.
Psal. 54. 8. καταπίπτει. Magna igitur violentia rex A-
quilonis ingredietur, & omnia diruet. Nunc qui sint
illi reges, quamque certa sit fides horum videamus, qui
haec omnia de pontifice certo asserunt, & ludentes æ-
nigmatibus, atque allegoriis mundum conturbant.

Aenigma-
tibus
mundum
conturbant
ministri.

§. 3. D. Hieronymus circa consummationem ait,
fore decem reges, qui orbem inter se diuidant, eorum tres ab
Antichristo occidendos, Aegypti, Africae, Aethiopiae, reliquos
deinde se illi permitturos. Ministri clamant Papam ista
fecisse, nos negamus, & contra dicimus. Papa non
est rex Aquilonis, non intruit in regem Austri, non fe-
cit illa, quae hic scribuntur, non igitur Papa est Anti-
christus. Lutherus illa allegorice interpretatur, ut
iam ex eo Laurentij. Sed quia hoc ridiculum est, de-
inde textui contrarium, ceteros puduit. Denique
ex tam inconcinnis allegoriis nihil in dogmatibus
concluditur. Repugnare textui ostendo: Reges
veros Perfidis nominat vers. secundo, & tertio &
versu quinto, & sexto. Sunt quoque Reges Austri,
& Aquilonis, in omnibus pene versibus, nominatur
& Aegyptus vers. octavo, & decimo septimo. Nec
vlli venit in mentem ut aliter intelligat Regem Au-
stri, quam Aegypti, & regem Aquilonis, quam regem
Syriae. Hic igitur in eadem significatione manen-
dum est, ut veri Reges sint, alter Aegypti, alter Syriae,
qui inter se pugnant.

Rex Austri
hic est rex
Aegypti.

Itaque tam pueriles nugas pertasi Iunius Tremel-
lius, Abbatus, Brugithonus, Sutliuius, Danaeus, o-
mnino negant in Daniele quicquam agi de Anti-
christo, omnia haec ad Antiochi, Phylconis, & Phi-
lometoris bella pertinere, cur igitur alii operosissi-
me de Antichristo haec & Papa producant, atque ad
suum institutum torquent?

Hoc argu-
mento ducti
Caluimiani
negant in
Daniele
quicquam
agi de An-
tichristo.

§. 4. Obiiciunt Lutherani, Edom, Ammon, Moab,
effugient Antichristi tyrannidem, sed non sunt nunc illa gen-
tes, ergo allegorice intelligenda sunt. Sed eodem ante-
cedente Calvinista diuersum concludunt: Non
sunt nunc illa gentes: non igitur nunc est ille quem effugient:
non igitur de Christianis temporibus, sed Antiochianis agi-
tur. Hi posteriores nihil contra Pontificem ex Da-
niele proponunt. Priores vero vehementer errant:
nam ratione locorum ita vocantur, quamvis gen-
tes magna ex parte desierint. Nam inter tot migra-
tiones, migrationes, interneciones gentium, non po-
test facile statui de vllius nationis certis initiis, ne-
que enim nunc vlllo loco puto esse ἀντιχριστός, nisi
forte in occidentali, reconditissimaque India. Ne-
que vero iam tempore Antiochi gentium earum re-
gna supererant, sed sparsae reliquiae, Dauid Ammo-
nitas excidit, secundo Reg. vndecimo, duodeci-
mo, vigesimo tertio. Ptolemaeus Philadelphus Rab-
ba occupavit, & Philadelphiam dixit. Sophoniae
quidem c. secundo vers. 8. Moab ut Sodoma erit, &
filii Ammon quasi Gomorrha, Superfuerunt tamen ca-
ptiuitati, secundo Eldrae cap. nono. Nam cum Israe-
litis miscebant connubia. Fuerunt & filii Ammon 1.
Macc. quinto, v. sexto. Et transiit ad filios Ammon,
Superfunt & Moabitides 2. Eldrae cap. 13. 23. Quin
& 2. Macc. 10. 16. nominantur munitiones Idumaeo-
rum, & Herodes Magnus Idumaeus fuit. Gentes i-
taque illae numerosissimae non ita deletae sunt, ut non
reliquiae in eisdem locis permanerint, hodieque su-
perfunt, quae Antichristi seuium euadent, montium
credo, & latebrarum beneficio.

Post capti-
uitatem re-
liquiae Mo-
ab, & Am-
mon & E-
dom fuere.

§. 5. Denique iam vanum est, quod mysterium Edom nō est
in nomine fingatur, ut sint electi, qui semper typum typus mar-
gesserunt reprobos. Ipse Edom certe non ita di-
ctus est, ob martyrium, sed ex profana coctionis rufus, sic

nec draco
rufus in A-
pocalypsi.
Edom est
typus repro-
batorum.

rufæ appetitione. Ammonitæ quoque & Moabitæ propter nominis incestam originem non ideo debent inter sanctos numerari. Quia semper hostes populi Dei fuerunt, & à Deo maledicti Deut. 23. 3. Ammonites & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt in Ecclesiam Domini in æternum. Inuitio- sum itaque est, ex alicuius grammatica, seu Cabali- stica interpretatione omnes Catholicos reges cum Pontifice & Episcopis Antichristianismi damnari, propter Enthusiastiam Edom, Moab, Ammon in- terpretationem.

Contradi-
cunt sibi si-
gmenta.

Denique non coherent sibi, ne hæc quidem tam insulsa figmenta. Quomodo enim martyres eua- dunt eam persecutionem, cuius hoc loco mentio- nem Daniel facit? Nam de curribus, equitibus, clas- sibus loquitur, hæc mala euadent illæ gentes, at mar- tyres exercitibus, & classibus Antichristi opprimen- tur. Multo minus hoc conuenit. Et introibit in ter- ram gloriosam, & multi corrunt. In Hebræo dicitur terra, *אֶרֶץ חַיִּים* 70. *חַיִּים* & *חַיִּים*, vel *חַיִּים* & *חַיִּים* vocant. Scholia Græca interpretantur *τὴν γῆν τῆς αἰδιότητος*; ἀπό- γοι *τῆς αἰδιότητος*, cap. 8. 9. vocatur terra glo- riosa, ubi 70. vertunt *δύο* occidentem, accommo- date, quia egressum est cornu contra meridiem, & orientem & fortitudinem, vt noster vertit. Roma- na editio 70. habet, *αὐτὸς τὸν νότον, καὶ αὐτὸς τὴν δύνα- μιν* ad austrum & ad virtutem. Versu 16. huius ca- pituli: Et stabit in terra inclita. Hieronymus testis est septuaginta vertisse, *terram voluntatis*. Scholia Græ- ca ita in hunc locum habent. *Ἀντιόχῳ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, αὐτὴ γὰρ εἶπε τὸν νότον ἰσχυρῶς τῆς ἐξουσίας, δόξης, δυνάμεως, τῶν γὰρ ἐκαστὸν τὸ οὐκ εἰρηνεύεται.* Ita altera lectio, quæ est apud Theodoretum *οὐκ εἰρη- νεύεται*, hinc corrigenda est.

Terra sebi,
vel saba vel
gloriosa.

Iudæa terra
Dei volun-
tatis.

Hæc terra Iudæa est, non Roma, historiam ita scribit Iosephus. Postea vero expugnatis in Syria ab An- tiocho urbibus, & Samaria, Iudæi se sponte illi dederunt, & vrbe excepta toti exercitui, & elephantis abunde omnia suppeditarunt, & oppugnantem relicto à Scopa præfidiarios adiunxerunt. Itaque cum Pontifex in Iudæa non fte- terit, non potest hoc illi tribui: nam quod quidam ad sacram expeditionem ista retulerunt, admodum impium est, & in optimos principes contumelio- sum, qui è manibus sæuissimi tyranni terram san- ctam eripuerunt.

CAPVT XXXII.

Pontifex non est collocaturus tabernaculum
inter duo maria, & capturus Egy-
ptum.

§. I. PROPHEAT in huncmodum Daniel: Et mittet manum suam in terras, & terra Egypti non effugiet, & dominabitur thesaurorum auri, & argenti, & in omnibus preciosis Egypti; per Libyam quoque, & Æthiopiam pertransiet.

Nihil horum conuenit Pontifici, omnia autem Antichristo à Lutheranis & quibusdam Caluianis tribuuntur, non est igitur Pontifex Antichristus. Semper est à nostris quæsitum, quando Pontifex Egyptum, Libyam, Æthiopiam occuparit, quando inter duo maria tabernaculum fixerit?

Tentoria
equestris.

Quod attinet ad dictionem Apadno, Græcus eam retinet *ἀπαδνώ*, alia *ἐπαδανώ*. Symmachus *τὴν σκηνὴν ἐπ' ἰπποσύνας*, & græca Scholia *τὸ ἐπ' ἰπποσύνας* interpre- tantur, *τὸ ἐπ' ἰπποσύνας ἐστὶν ἐπὶ τὸν ποδόν*, castra equestris, regum sane comitatus equester est, & præcipua est in equita- tu potentia. Quia vero Babylone Antichristus orie- tur, hinc Daniel cum de illius aula, castris domesticis loquitur vti dictione Babylonica voluit. Frequens est in Thalmudistis eadem vox. Bruchthonus id fa-

ctum ab Antiocho vult, cum profecturus in Persidem Lyfiæ filium, & excidium Iudeorum commendauit.

§. 2. Vbi autem figet? In monte sancto, inter duo maria. Quem montem sanctum Daniel diceret, nisi quem omnes Iudæi intelligerent, montem sanctum, montem Sion, inter mare Tiberiadis, & mare Phœ- nicium. Non venit eo Pontifex.

Qui dicunt significari Ecclesiam nunquam expli- cabunt, cur inter duo maria ponatur, cum toto orbe sparsa sit. Verum, de his vide Bellarm. l. 3. c. 13. & eius defenforem Iacobum Gretserum.

CAPVT XXXIII.

Bestiæ Apocalyptrice c. 13. ad Pontificem non
pertinent.

§. I. MAGNA pars Florum Flaminiorum insu- mitur in capite 13. & 17. & 18. Apocalypseos exponendo. Nam Papa ait datum os loquens ingentia. Papa tribuit charactrem, numerum nominis, mulierem esse Romanam Ecclesiam, septem montes esse Romanos colles. Summa, omnia infanda esse Romana. Occur- rendum est maledico conuitiatori, & hoc loco etiam ostendenda est, supra omnem retro seculorum mali- gnitatem, calumnia.

Vide de in-
cremento
harefcon.

§. 2. Duplex est Apoc. 13. Bestia, prima sepriceps, decicornis, altera adiutrix primæ, & assentatrix bi- cornis. Mihi probandū est nec Decicornem esse no- strum Imperatorem, nec Bicornem esse Pontificem.

§. 3. Primo. Imperator non est Bestia Decicornis, Nam Apoc. 13. v. 2. dicitur. Et dedit illi Draco virtutem & potestatem suam magnam, & vt quædam græca ad- dunt: *καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, & θρόνον suum.* At non de- dit Imperatori nostro Draco, hoc est Sathan virtu- tem *δύναμιν*, sed Respublica, sed Electorum Reue- rendissimum, & Serenissimum Collegium. Nam & aduersæ Religionis Principes Sacrosanctum Roma- num imperium vocant. Graferus quidem necessario affligi ab eo Ecclesiam, & plenitudinem Diabolismi in eo habi- tare asseuerat. Sed portentosa conuitiandi malignita- te, quem etiam Serenissimus Angliæ Rex abunde re- futat, cum suis Imperatorem titulis appellat. Et anno 1614. liber de vnione & Synodo Euangelicorum Heidelbergæ editus subscriptum habet. Cum gratia & priuilegio S. R. Imperii Vicarii. Falsum ergo quod Aretius ait: Diabolus affinxit sua ornamenta imperio. Ratio- nem claudo, & principibus considerandum, quo illa tendant, relinquo.

Seditiosa
scripta Cal-
uinianorum
imperium
diabolo ad-
scribunt.

§. 4. Secundo. v. 3. Et vidi vnum de capitibus eius quasi occisum in mortem: & plaga mortis eius curata est: & admi- rata est vnuerſa terra post Bestiam, & adorauerunt Draco- nem, qui dedit potestatem Bestiæ, & adorauerunt bestiam, di- centes: Quis similis est bestiæ? Hæc in imperio non fiunt, non igitur est imperium illa bestia. Aretius tamen occisum caput ait fuisse in Iulio Cæsare, vel Nerone, vel aliis Imperatoribus, à Longobardis, vel à Turca victis, restitutum à Vespasiano, vel Antonino, vel Carolo Magno. Impia expositio, & sese euertens. Non enim adoratus diabolus in imperio, nec Impe- rator, ob mortuum aliquem Cæsarem, & restitutum imperium. Theodosius Magnus, Carolus, Otho- nes, alii eodem crimine tenerentur.

Magno cri-
mine omnes
Imperato-
res accu-
santur à
Caluinia-
nis.

§. 5. Tertio. v. 8. Et adorauerunt eam omnes qui inha- bitant terram. At non omnes adorant Imperatorem, non igitur ille est bestia. Quantæ enim terræ, & reges sceptro Romano liberæ & sunt, & semper fuerunt? quorata- ma à Persis, Gothis, Hunnis, Wandalis, Longobar- dis, Nortmannis, Saracenis, Turcis imperium affli- xerunt, profecto quod tanto furore oppugnant, ex parte obtinuerunt, non adorant?

Nō adorat
imperato-
rem vni-
uersa terra.

§. 6. Quarto: In toto hoc genere conuitiandi fœ- de inter se dissident, Illyricus aliiq; cum Imperio Ro- mano

Artio est
Imperator
persona dia-
boli.

mano Turcicum coniungunt; alii adorationem illam ingenti principum contumelia exponunt. Aretius in Apoc. 13. 7. *Admirari Bestiam est imperii successum, & felicitatem admirari, Augustum, sanctum, sacrosanctum, immortale illud predicantes.* Pergit Aretius: *Secundo Adorauerunt Draconem, hoc est, diabolum in eius persona colunt, & adorant.* Draco enim diabolus est, qui sua ornamenta affingit imperio. En quo vos odia inconsiderate professa propellunt? Papa vobis est Antichristus, bestia secunda; hoc vt miseris esse verum appareat, primam bestiam secunda nequiores decuplo, Imperium Romanum esse statuitis, adeo effrontes, adeo temerarii, vt cum secundam bestiam primæ ancillantem occidendam, tormentis lacerandam; exurendam dicetis, primæ maiore pœna dignam non animaduertatis. Deinde vestros quoque principes facitis bestię adoratores, illi enim voce & diplomatis suis imperium sanctum, augustum, &c. nominant. Pergit ille: *Vide quid sit colere diabolum, hoc est, admirari nimium, maiestatem, & felicitatem imperii Romani, de reformato etiam imperio agere proficetur v. 8. & ad v. 2. in margine notat.* Diabolus Romani Imperii *ὁ υἱος τοῦ σατάν*. Deniq; adiungit, eos qui hac faciunt, non esse scriptos in libro vite agni. An igitur principes, comitesq; vestri ô Collegæ Antibelarminiani, vestro iudicio, scripti non sunt in libro vite agni? An omnes subditos imperii excluditis cælo? nam eo titulo imperium honorant, quem Idololatram, hoc est, diabolum cultum Collega vester in Heluetia, vel vrbe Heluetice confederationis tanto studio, tanto odio denarrat: sentire vos itaideo dubitare non debeo, quandoquidem tantam inter vos dogmatum cōsensionem esse asseritis, deinde alia ratione nocere Papæ non potestis; nisi per latius imperii Romani eum configatis, neq; mitum, aut nouum est, si Papam pessundare liceat, paratos vos esse nauem qua nauigatis perforare, Scio quo vos Conspiratoris violentia trahat. Hæc alterius disputationis sunt, quætionem vnicam nunc propono. Disputatio aphoristica contra Bellarminum excusa est Heidelbergæ, typis Ioannis Lancelotti Academicæ Typographi, cui subscriptum in hæc verba: *Cum privilegio & Romani imperii Vicarii.* An vestra est hæc, an typographi? Idolomania: nam sanctum dicere imperium, est diabolum colere, adorare draconem, vt vestri docent. An forte imperium Romanum, cum habet Vicarium caput, est sanctum, cum vero primum, proprium, & sui nominis, est profanum in quo, vt ait Graferus, sit plenitudo diabolismi?

Imperium
non est à
diabolo, nec
eius vica-
riatus.

§. 7. Ludibrium debetis, non Turcis modo, & Persis, sed Francis, Italis, Hispanis, Polonis, cum vestrum imperium Sathanæ Auctori transcribitis. Multi vestrum in eo adlaborarunt, vt ostenderent, transpositionem imperii à Pontifice factā non esse, non confirmationem, non coronationem, nulla ornamenta accipere à Sacerdote Romano, & cur obsecro? Videte & doctrinæ, & conuicti portentosam Imperiūq; legibus indicandam malitiam, Diabolus (inquit Benedictus Aretius collega vester) *sua ornamenta affingit imperio.* Diabolus Romani imperii *ὁ υἱος τοῦ σατάν*, cooperatur, adiutor. Tanti erat negare communionem Papæ, vt ornamenta tribuerentur Diabolo? Satis est, abunde est, odium sacerdotii Apostolici, amor est demonis. Hortescere referens. In hoc laborarunt tam multa scriptorum vestrorū ingenia, vt Imperium omni iurisdictioni, quam vetustas dedit Pontifici, subducerent, non vt libera esset, & omni modo ex illa maiestas, sed Sathanæ auctoraretur. Vt excluderetur Vicarius Christi, Seruus seruorum Dei, *ὁ υἱος τοῦ σατάν*, & esset, & ornator, ille fratrum accusator, Christi aduersarius, Dæmon. Tam odiosa Roma, vt diadema malitiae tartarus summum itaq; & hoc loco fastigium tenet impietas. Tantum progressa odio veteris Ecclesiæ, vt in eius locum Draconem tartareum cooptaret, regna illi tribuat.

Quid super est aliud quam vt credat dicenti: *mea sunt omnia regna mundi, & promittenti: Hæc omnia dabo vobis, si cadentes adoraueritis me, & conditionem spe regni expleant, cadantq; & adorent diabolum? nihil non illi facient, quibus imperium Romanum appellare sanctum, est colere diabolum. Et sanctum dicere Imperium est dæmonilatria.* est ne peccatum libro suo subscribere, quod fecit vester pseudopropheta.

Anno

Mat Vres Centis sponsæ DIVÆ?

Iterum quæro: si idolomania est Augustum dicere Imperium Romanum, vt vult Aretius Caluinista, anne eo se crimine obstrinxerit Beza, dum sub Augusto nomine Elisabethæ Britannicæ, noui testamenti versionem edere se scribit. An nomen Augusti in Augustali imperio est cultus dæmonum, in ditione vnus insulae *ὁ πονοεισίδος*, & fidelitatis insigne?

Minoribus
tribuunt
honorem,
quem ma-
gnus negat.

§. 8. Tertio quæro. Anne Casparius Waserus, qui plagam Regiam Graferi Serenissimo regi Britanniarum vendidit, sit idololatra, nam in illa præfatione, ait: *Tertium fuit Maiestatis tuæ auctoritas, quæ & in ipso summa, ac plane diuina residet, & talis iam olim residebat in immensa magnitudinis, & claritudinis profatoribus tuis, &c.* pergit.

Quorum consideratio omnium, auctorem huiusce operis iustissime mouit, & permouit, vt ad sacratissimi patrocini, & celsissimi præsidii Maiestatis tuæ aram istas lucubrationes quasi suspenderet. Nonne Maiestatis auctoritas plane diuina, Immenso magnitudo, & claritudo, sacratissimum patrocinium, Celsissimum præsidium, maxime cum ara additur, in qua flamines Waserus & Graferus adulationes sacrificant, nonne inquam defendunt ista verba tam ampla Germanos Principes, cum vocant Romanum Imperium sanctum? Cum Pareus I. de Vnione, & Synodo Euangelicorum, Serenissimum magnæ Britannicæ Monarcham vocet D. Iacobum VI. Si ille Diuus, cur non Imperator Augustus. Illud enim D. Diuum, non Doctorem significat.

Quorsum ista tendant vel cæcus viderit, vtinam non interitu suo Germania nostra discat. Omnes reges sunt sacrosancti, coluntur à suis, in admiratione sunt, eorum læsa maiestas supplicis rebellium sese vlscitur, an solum Imperatorem sacrosanctum dicere, colere, mirari idololatria est? an solum hoc regnum est diabolicum? Quid aliud Propheta isti agunt, quam vt miseram Germaniam fraterno collisam ducello, seruitio & libidini tyranni Mahomerani contradant?

CAPVT XXXIV.

De iisdem Bestiis, ex cap. 13. Apocal. à

versu 11.

§. 1. De altera bestia agitur à v. 11. ad finem capituli, quam Pontificem, seu Pontificatum esse vult noster propheta. Spiritus sanctus autem qui referauit ora Ioannis Euangelistæ, ea symbola adiunxit utrique Bestiæ, quibus certo consistet nec illam esse Imperatorem, nec hanc Pontificem.

§. 2. Ratio prima. Secunda Bestia omnem potestatem prima facit in conspectu eius, v. 12. Eam potestatem non facit Papa coram Imperatore, non igitur est altera bestia, nec prior est Imperator.

Pontifex
non facit
potestatem
bestia pri-
ma.

§. 3. Ratio secunda. Et fecit terrā & habitantes in ea, adorare bestiam primā, cuius curata est plaga mortis. Pontifex hoc nō fecit, nō ergo est altera bestia. Resp. Graferus: Pontificem retinere homines in cultu prioris bestie, etsi illa iam non sit. Resp. deo vicissim, tam clarū hoc esse mendacium, quā clarū est meride liquere. Est n. adhuc Imperium Rom. omnesq; principes eius se ita nominant, & nominantur ab omnib. Respondeo deinde Adorari bestiam, non quæ non est, sed quæ reuera est, id enim Spirit. S. spiritui mendaci opponit, cuius, inquit, curata

Pontifex
non facit
adorari
Imperato-
rem cultus
latria.

M m *

est pla-

est plaga mortis. Respondeo tertio, multum debere principes imperii, etiam suorum iudicio, Pontifici, qui tam sedulo auctoritatem illis conciliare conatur. Nam facere ut bestia adoretur. Nihil aliud esse vult Aretius, quam velle imperium sacrosanctum, augustum, & venerabile esse, ut olim sub gentilibus fuit; hoc vult Pontifex non tamen caritatem gentilium, vel Imperatorum *ἀποθεώσεως* induci; si male nos, qui Imperium Sacrosanctum, augustum, venerabile esse volumus, si ideo antichristiani sumus, & morti destinamur ab iis qui sub eodem Imperio viuunt, quid merentur illi qui augustum, Sacrosanctum, venerabile esse nolunt? qui humile, profanum, contemptibile esse volunt? tanto odio Germano-Romanæ Maiestatis, ut extrema exempla meritos velint, si qui Imperio bene volunt? an alia vota in Mahometanorum Moscheis concipi, nuncuparique putamus? at maiore scelere nostri Caluino-Turcæ, quia ciues, quia iuramenti sanctitate Imperio deuincti.

Non possum hoc loco ridiculam Illyrici præterire delirationem, facere potestatem corâ bestia, ut ipsa adoretur; interpretatur. Exercere potestatem inuiti Imperatoribus, subicere Imperatores.

§. 4. Ratio tertia. Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret, de celo descendere in terram in conspectu hominum. V. 13. Nemo Pontificum ignis e celo deuocatione Imperatoribus adorationem conciliauit, non igitur Papa est bestia secunda, vel Imperator prima. Quis n. Pontifex quequam coegit titulum Imperii adorare? si adorare est dicere augustum, inuictum quæ etiam Britannii regni titulum adorat Walerus, vocat enim Augustissima auspiciâ, ipsum regem Inuictum *ἡγεμόνιν*.

§. 5. Ratio quarta. V. 14. Secunda bestia dicit, ut faciant imaginem bestia, quæ habet plagam gladii, & vixit. Quâ imaginem Imperatoris fieri, & adorari iussit Pontifex, quam illi vitam dedit: Imaginem bestia formam reipublicæ Illyricus. Bullam auream Caroli quarti, eneruam imperii vmbra, alii aliud interpretantur. Si ita res habet, non igitur iam viuum & verum imperium habemus, sed vmbraicos magistratus. Deinde imago est bestia quæ reuixit, viua ergo est imago. Itaque Aretius, imaginem bestia, ait esse Imperatorem electum, vitam vero confirmationem esse. Sed blasphemæ, & stultæ, secunda enim bestia, & bestiam & imaginem simul adorari cogit, & imago bestia, & posterior ipsa Bestia, deinde imago viuens & garrula, non est ipsa bestia, sed imago bestia, nouum enim erat loqui imaginem; nam bestia iam ante blasphemias elocuta fuerat, in Deum & Sanctos, V. 5.

§. 6. Ratio quinta. Bestia secunda faciet omnes habere characterem primæ bestia, aut nomen, aut numerum nominis, hæc Pontifex non præstitit Imperatori, non ille ergo secunda, nec hic est prima bestia. Quis enim vetitus est emere vel vendere sine characterē Imperatorio? Dum characterem quaerimus, Bullingerus est Chrisma, Chytræo iuramentum fidelitatis, Aretio vtrumque etiam doctorum & magistrorum dum inaugurantur. Illyricus extendit ad rasuram & characterem ordinis. Graferus characterem ordinis, exorcismum, sacramentum confirmationis. Sutilius communem viuendi modum Papistarum, elidunt illa semutuo, & a nostris sæpe refutata sunt, mihi satis est insignem Sectariorum in conuitiando ostendere instabilitatem; nil enim contra Pontificem omnia illa faciunt, quod in hunc modum irrefragabili *ἀποδείξει* demonstro.

Quinque sunt quæ Euangelista, & Propheta Ioannes bestia Symbola proponit, Imago bestia, vita imaginis, character bestia, nomen bestia, numerus nominis bestia. Triâ posteriora omnes Pontifici attribuant, maxime noster præstigiator. Ut probent eum esse Antichristum, mira nomina fingunt & refingunt,

quæ apud Lutherum, Chytræum, Graferum, & nostrum quem nunc refutamus prophetam inueniuntur, nam de characterē totum librum sextum implet. Characterem bestia ait esse nomen eius hoc proprium, vel numeris signatum, vel ænigmaticum, tædet nugatum, ita ad explicandum argumentum procedo. Antichristus ille est, cuius imago character, nomen, numerus nominis in Apocalypsi describitur, sed illa non sunt Pontificis, non igitur est Pontifex Antichristus. Propositio controuersa non est, utraq; enim pars illa Antichristo tribuit. Assumptio probatur. Imago, character, nomen, numerus nominis sunt primæ bestia, seu primariæ, non secundæ, quæ primæ ancilatur, sed iuxta conuicia Sectariorum, secunda est Pontifex, non prima, Imperium n. aiunt primam esse bestiam, non ergo character, nomen, numerus nominis ad Pontificem, sed ad Imperatorem, & Principes imperii pertinent, si illorum vera est hæresis. Nunc itaque probandum est, hæc primæ esse, non secundæ bestia.

§. 7. Primo. Contextus ipse docet; eiusdem bestia esse imaginem, cuius est character, nomen, numerus nominis: Imago est primæ bestia. Dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestia, quæ habet plagam gladii & vixit. v. 14. Pergit v. 15. Et datum est illi, ut daret spiritum imaginem bestia, & ut loquatur imago bestia: & faciat, ut quicumque non adorauerint imaginem bestia occidantur. Nulla igitur controuersia est, de Imagine, illa enim est eius bestia, quæ habet plagam gladii, & vixit. Sed eiusdem bestia est character, & nomen, quod probō ex v. 16. Et faciet omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis. Et v. 17. Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem aut nomen bestia, aut numerum nominis eius. Non dicitur secunda bestia id agere ut imago, vel character suus habeatur, sed bestia, primæ scilicet. nec dicit, numerum nominis sui, sed numerum nominis eius.

Secundo. c. 14. v. 9. 10. 11. Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua, & hic bibet de vino ira Dei, &c. Nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerint bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit numerum nominis eius. Clarius Spiritus S. dicere non potuit, eiusdem bestia imaginem esse, & characterem, imago prioris est, ergo & character, prior est imperium ex Ieditioâ Sectariorum sententia. Character ergo est imperii, non pontificatus, omnis ergo calumniarum & conuictorum mephitis in Augustos, & Electores Imperii, principisque exhalat, quam merito subditi omnes abominamur, liber autem est Pontifex.

Tertio. c. 15. 2. Et vidi tanquam mare vitreum mistum igne, & eos qui vicerunt bestiam, & imaginem bestia, & numerum nominis eius, stantes supra mare vitreum, &c. Non alius bestia est imago, & alius numerus nominis; Imago non est bestia pontificia, ex consensu hostium Pontificis, nec igitur numerus nominis, itaq; vanitas tot nominum in pontifices confictorum principes petit, ad eos enim primam bestiam pertinere ingratum & flagitiosum subditi Calvinistæ calumniantur.

Quarto. c. 16. 2. Pœna reos secuta idem iudicat. Et factum est vulnus saui & pessimum in homines, qui habebant characterē bestia, & in eos qui adorauerunt imaginem eius. Cuius imaginem adorauerunt: Eius, cuius erat, & character.

Quinto. c. 19. 20. Et apprehensa est bestia, & c. u. pseudo propheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestia, & qui adorauerunt imaginem eius. Pseudopropheta est secunda bestia, minor ipsa, quæ simpliciter bestia dicitur, ideo nec secunda dici potest Pontifex, ne quidem peruicaci malitia Sectariorum, cum enim extollere illum dicant, sese supra omne *ὅσα οὐρα*, quomodo sui negligens hoc agit, ut diuinitatis opinionem primæ bestia conciliet?

Nequic-

Ministri perduelles.

Impii ministri in formam Reipublicæ Germanicæ.

Character non est bestia secunda.

Considera quid de imperio sentiant Calviniani.

Pontifex se non extollit supra omnes *ὅσα οὐρα*.

Ne quicquam igitur tantis furoribus, tanto apparatu, Character, nomen, numerus nominis iactatur in Romano Ecclesia, frustra bella & cruentus cedes machinantur, non est illa, quam insequuntur fera: fragili carni, hoc est, clero, ut Graecus interpretatur, quaerunt illidere dentem, solido autem infringunt, hoc est, eodem interprete, Laicis. Misericordie potius, quam insecutione, vel risu digna, multorum Germanorum, etiam Principum simplicitas, qui cum numerum nominis 666. in vocula aliqua, a suis intuentum audirent, vt *ῥωμανοί* romani, vt *λαϊκοί*, aliaue, continuo *ῥωμανοί* admirati, imperioso ostracismo a Christiana republica omnes pontificios exulare iusserunt, ignari illa subtilitate Politicum Magistratum, Imperatorem, & nobilissimum imperii Dynastiam, tanquam bestiam, in itagnum sulphuris, & ignis abiici.

CAPVT XXXV.

Pontifici ad Consilia, gubernationesque iungi Cardinales.

Cardinalium nomen recens est, res antiquissima; sunt enim precipui summi Pontificis senatus, sunt gubernatores, consiliarii, assessores. Ita dicti quod in illis, velut cardinibus Ecclesie negotia verterentur; suntque antistites & duces religionis, ita Chalcondylas l. 6. vbi de Bessarione, & Isidoro in Conc. Florentino Cardinalibus electis agit. Qui tamen labitur cum triginta eligi tradit. Syluester in Romano Concilio, nominat presbyterum, & diaconum Cardinale. 2. q. 7. c. 5. Presul non damnabitur nisi cum 72. testibus: nec presul summus a quaquam iudicabitur, quoniam scriptum est, non est discipulus super magistrum, presbyter autem Cardinalis nisi cum 44. testibus non damnabitur: diaconus vero Cardinalis vrbis Romae nisi cum 27. testibus non condemnabitur.

Qua ex re colligimus aliarum Ecclesiarum etiam Cardinales fuisse, & Cardinales vrbis Romae longe infra Episcopos fuisse, nam 27. testibus condemnantur, cum Episcopi non nisi 72. quod etiam in cap. 3. repetitur. Volaterranus in Anthropologia, sub Benedicto non eos ita nominari incepisse arbitratur an. 1031. verum iam anno 950. sub Lodouico 4. Othone magno hoc nomen vitatum fuit. Postea crescente negotiorum multitudine, firmatoque ciuili Romano Ecclesie imperio in Italia, Sicilia, aliisque locis eorum creuit auctoritas, dignitas, opes; itaque recte Chalcondylas ait Pontificem illis reditus sufficientes dare assignatis regionibus, vnde alii maiores, alii minores percipiant.

S. 2. Cardinales iussu Conc. Basileensis scrutinio eliguntur, verba Sess. 23. sunt ista. Non fiat Cardinalium electio solum per auricularia vota, sed illi solum assumi possint, in quos factio vero scrutinio ac publicato, maiorem partem Cardinalium: per subscriptionem manus propriae constituerit collegialiter consensisse. Desuper etiam Apostolica littera cum subscriptione Cardinalium conscribantur, decreto huius sacri Concilii in quarta sessione solemniter publicato, quod incipit. Item cum multiplicatio Cardinalium, &c. in suo robore inuolabitur permansuro: Cum recipient Cardinales sua dignitas insignia, quorum significatio est, vt pro bono vniuersalis Ecclesie sanguinem proprium (si opus sit) non vereantur effundere, iurabunt in publico consistorio (si sint in curia: si vero absentes, in manibus alicuius Episcopi & publice, cui per litteras Apostolicas, in quibus forma iuramenti inserta sit, commissum fuerit) in hunc modum: Ego N. nuper assumptus in sancta Romana Ecclesia Cardinale, ab hac hora in antea ero fidelis beato Petro, vniuersali, & Romana Ecclesia ac summi Pontifici, eiusque successoribus canonice intrantibus, laborabo fideliter pro defensione fidei Catholicae, extirpatione, haeresum & errorum ac schismatum, reformatione morum, ac pace in populo Christiano. In alienationibus rerum & bonorum Ecclesiae Romanae, aut aliarum ecclesiarum, & beneficiorum quorumcumque, non consentiam, nisi in casibus a iure permixtis, & pro alienatis ab Ecclesia Romana recuperandis, pro posse operam dabo. Non consulam quicquam summo Pontifici, nec subscribam me, nisi secundum Deum & conscientiam meam. Quae mihi per sedem Apostolicam commissa fuerint, fideliter exequar. Cultum diuinum in Ecclesia tituli mei, & eius bona conseruabo, sic me Deus adiuuet.

Hodie quoque ita quandoque eliguntur, sed cum arbitrio Pontificis nominantur, consensu aliorum Cardinalium adiungitur, estque vna de precipuis Papae virtutibus, prudentia, sinceritasque bonos Cardinales constitutiendi. Non enim tanta dignitatis scopus est, vt in purpura resplendant, sed vt sanguinem pro fide & religione effundere sint parati. Itaque insignia sic honoris esse voluit Ecclesia, vt simul officii commonitionem habeant, toga purpurea, & pileus rubeus, color regius est, sed & color martyrum; nam solennitibus martyrum eo colore Ecclesia vitur.

S. 3. Numerus Cardinalium nullus est certus, plurimos, si idonei sint, esse, optatissimum, atque optimum est. Quod tempore Pontiani, anno Domini 234. dicantur a glossatore 236. fuisse, non tam alienum a vero est, quam nonnulli arbitrantur, etiam enim nomen defuerit, consilium tamen Romani cleri magnum fuit, & copiosum, Concil. Basileense moderatum numerum praescribit, Sess. 23. Cum summo Pontifici sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, in dirigenda Christiana Republica collaterales assistant, necesse est vt tales instituantur, qui sicut nomine, ita re ipsa cardines sint, super quos omnia vniuersalis versentur & sustententur Ecclesia. Statuit igitur sancta Synodus, vt deinceps eorum numerus adeo sit moderatus, quod nec sit grauis Ecclesiae, (quae nunc ob temporum malitiam plerisque grauius affligitur incommodis) nec superflua numerositate vilescat. Qui de omnibus Christianis aetate reque, quantum commode fieri poterit, assumantur, vt notitia rerum in Ecclesia emergentium facilius haberi, & super his maturius deliberari possit, sic tamen quod numerum viginti quatuor inter hos qui nunc sunt & assumendos, non excedant, ita quod de vna natione ultra tertiam partem respectu Cardinalium pro tempore existentium, ac de vna ciuitate & diocesi ultra vnum inde oriundum, & de ea natione quae nunc ultra tertiam partem habet, vsque ad ipsius partis reductionem esse nequeant. Sint viri in scientia moribusque ac rerum experientia excellentes, non minores triginta annis, magistri, doctores, seu licentiat, cum rigore examinis in iure diuino vel humano. Si saltem tertia vel quarta pars de magistris aut Licentiat in sacra scriptura. Inter hos autem viginti quatuor, esse aliqui poterunt admodum pauci filii, fratres aut nepotes Regum seu magnorum Principum, in quibus cum circumspectione & maturitate morum compotens literatura sufficiat.

Quidam 72. constituendos censuerunt, quod si numerus fuerit seniorum apud Iudaeos, & discipulorum Domini. Sixtus 5. decreuit ne plures septuaginta essent, atque inter illos ad minimum quatuor Theologiae doctores ex ordinibus mendicantium assumpti. Quid si uideam, si quaeras, aperte dicam; Si multi sint sumptuosi, & parum gnauis, magno oneri sunt, grauantque Ecclesiam, & offendent inermes; si multi sint, & moderati, laboriosi, prudentes, non potest esse tanta multitudo, vt non maior, sit melior. Salus enim Reipublicae est multitudo sapientum; Ecclesiae etiam salus est dignitas cum virtute, vbi enim duo illa iuncta sunt, summa est auctoritas, & illius usus optimus.

S. 4. Non est minus hoc agendum, vt sint Cardinales diuersarum gentium, quia vt multi sint, & probati; itaque prudenter Bellarion, & Isidorus in Florentino Concilio ad vniorem Graecorum retinendam sint Cardinales.

Cardinales ex omni natione docti, & prudentes, probique legendi.

Regum filii aut nepotes pauci.

Ex ordinibus mendicantium Cardinales.

Si boni sunt, multi sint, si mali sunt, pauci aut nulli sint.

Ex diuersis nationibus sint Cardinales.

adlecti sunt; nam non modo multa huius rei sunt cōmoda, sed necessitas pene videtur. Primo, ne in consistorio, & iudicio Ecclesiæ, quod est omnium sanctissimum studia nationum sentiantur, ne vlla natio se contēptam arbitretur, ne deesse sibi apud Apostolicum queratur patronum. Secundo, quia cum omnium gentium principibus, Rebus publicis, regibus agendum est, huic rei conducit, in consilio habere omnium gentium optimates; per quos negocia tractentur. Tertio, id quoque cognoscendis causis, statuque gentium omnium necessarium est, neque maiores in gubernatione committuntur errores, quam ignorantia Reipublicæ; at fieri non facile solet, vt exteri omnia perfecta habeant, quæ ad alias gentes instruendas, conciliandas, gubernandas pertinent. Quam multi Italorum Germaniæ Episcopos suis pares in externa gubernatione arbitrantur, & myncis abietes conferunt? Quam non pauci Germaniam magnam urbem esse imaginantur? Quidam non ignobilis ex Germano quærebat; An Cæsar etiam multos haberet pagos?

Germania
Episcopi
principes
sunt, non
Itali.

Ignoratio
Reipublicæ
ad quam
mittitur
legatum
perdit.

Tam fœdam historia, gentiumque ignorantiam in tanta dignitate esse non posse est probabile; ignorantur tamen alia, quæ non minoris momenti sunt, vt leges particulares, æmulationes principum, ingenium, agendi modus, consuetudines, in quibus non tantum diuersarum gentium optimates aberrant, sed etiam Legati Apostolici cum alterius nationis sunt, interdum, impingit, & quasi reum pro quibus mittuntur ignari, perdunt auctoritatem; Cardinales igitur pro nationum diuersitate varios esse oportet, atque ex omni gente selectissimos viros, multos etiam nobilitate, ac statu insignes, non modo sanctitate & eruditione; nam per eos frequenter res maxime conficiuntur, fœdera regum, pax, & tranquillitas Reipublicæ acquiritur.

§. 5. Quales vero Cardinales esse oporteat Conc. Basileense docuit. Sess. 27. decret. 2. Sint viri in scientia moribusque ac rerum experientia excellentes, non minores triginta annis, magistri, doctores, seu licentiati, cum rigore examinatis in iure diuino vel humano. Sit saltem tertia vel quarta pars de magistris, aut licentiatis in sacra scriptura. Inter hos autem viginti quatuor, esse aliqui poterunt admodum pauci, filii fratres, aut nepotes Regum seu magnorum Principum, in quibus cum circumspectione & maturitate morum competens literaturæ sufficiat. Non fiant Cardinales nepotes ex fratre vel sorore Romani Pontificis, aut alicuius Cardinalis viuientis, non illegitime nati, non corpore vitati, nec alicuius criminis, non infamie nota reperi. Prædicto autem numero viginti quatuor, pro magna Ecclesiæ necessitate vel vtilitate duo alii, in quibus vitæ sanctitas vel eximia virtutes resurgant, quæquam memoratos gradus non habeant, ac de Gracis cum Romana Ecclesiâ vniti fuerint, insignes aliqui viri adici poterunt. Non fiat Cardinalium electio solum per auricularia vota, sed illi soli assumi possint, in quos factio vero scrutinio ac publicato, maiorem partem Cardinalium per subscriptionem manus propriæ consenserit consensisse. Desuper etiam Cardinalium Apostolica litera cum collegialiter subscriptione conscribantur, decreto huius sacri Concilii in quarta sessione solenniter publicato quod incipit: Item, cum multiplicatio Cardinalium in suo robore inuolabiliter permanens.

Cardinales
enim eliguntur
propter
Ecclesiâ.

Potest sine dubio in hisce Pontifex habita ratione temporis, loci, & necessitatis aliter disponere; sed an ita expediat, diligenter perpendendum est. Id sane tenendum: Nunquam esse aliquem eligendum Cardinalem vt ipse electus ad honores, opes, potentiam euehatur, sed publici boni causâ, vt vtilitati, ac necessitati Ecclesiæ prospiciatur.

Verum leges optimas Cardinalibus fixit Concilium Lateranense Sess. 9. (7. decretal. l. i. t. 4.) Cum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales ceteros omnes in ipsa Ecclesiâ post summum Pontificem honore ac dignitate præcedant, con-

ueniens ac debitum est, vt vitæ munditia, ac virtutum splendore cunctis præfulgeant. Quapropter non modo hortamur eos ac monemus, verum etiam statuimus, & ordinamus, vt de cetero quilibet Cardinalium pro tempore existens, iuxta doctrinam Apostoli, ita sobrie, caste, ac pie viuatur, vt non solum à malo sed ab omni etiam specie mali abstinent, corâ hominibus luceat, Deumque, in primis, operibus honorificet. Sint omnes vigilantes, ac diuinis officiis, missarumque, celebrationibus intenti, habeantque capellas suas in loco honesto, prout facere consueverunt. Sitque eorum domus, familia, mensa, suppellex, non fastu, aut pompa, neque superfluis rebus, neque aliquo modo reprehensibilis, ne peccandi, excedendi, modum licentia inde nascatur, sed vt æquum est, modesta & frugalitatis speculum dicereantur. Illi itaque sint contenti, quæ sacerdotalem præseferat modestiam, ac prælatos & quoscunque, alios insignes viros ad Romanam Curiam venientes, benigne, honorifice, tam publice quam priuati tractent, & apud nos & successores nostros gratiose, liberaliterque eorum negotia commendata suscipiant. Præterea ministerium indecori Episcoporum, Prælatorumque, in domibus non habeant, ne ceteris præesse instituti, & sacro Characteri insigniti, in villa descendant ministeria pastorumque, pastoralis officii contemptum inducant. Eos itaque, quos vel nunc habent, vel impofterum habebunt, honorifice, vt fratres, ac iuxta eorum status concedentiam tractent. Cuius Rom. Pontificis communi omnium Christi fidelium patri assistant, personarum acceptatores, vel aduocatos eos fieri, valde inconueniens est. Propterea statuimus, ne partialitatem suscipiant aliquam, neque principum, aut communitatum, vel quorumcunque, aliorum contra quempiam nisi quantum iustitia & æquitas postulat, eorumque dignitas, & conditio requirit, promotores aut defensores fiant, sed à priuata omni passione se iuncti, sedandis & componendis inter quoscunque, libere, omni diligentia vacent, incumbantque, principum, & quorumcunque, aliorum ac præsertim pauperum, & religiosorum iusta negotia pio promoueant affectu, oppressos & iniuste grauatos iuxta vires suas, & officii debitum adiuuent. Tituli sui loca, si præsentibus in curia fuerint personaliter, si vero absentes, per Vicarium, idoneum semel saltem singulis annis visitent, clericos & populos ecclesiarum titulo suo subiectarum, cum diligentia inquirant, vigilentque, circa cultum diuinum & bona dicarum ecclesiarum, moreque, in primis & vitam clericorum, & parochianorum solerter explorent, eosque omnes & singulos ad recte, honesteque, viuendum paterno moueant affectu. Pro augmento autem diuini cultus, & salutis animarum suarum, quilibet Cardinalis, vel in vita donec, & in mortis articulo relinquat suo titulo, quantum sit satis ad presbyterum vnum commode ibi sustentandum, vel si Ecclesiâ indigeat reparatione, vel alia subuentione, tantum illi relinquat, vel donec, quantum conscientia sua videbitur. Et cum minime deceat, affines & consanguineos præsertim bene meritos, & ope indigentes negligere, sed illis prouidere iustum & laudabile sit, non propterea tamen vel beneficiorum multitudine, vel Ecclesiasticis redditibus ita eos implere conuenire arbitramur, vt ceteri damnum ex huiusmodi largitionis intemperantia patiantur, & inde scâdalum nascatur. Statuimus itaque, vt Ecclesiarum bona temere non effundant, sed in eis & sanctis operibus exponant, quorum causa magni, & optimi redditus per sanctos patres statuit, & ordinati fuerunt. Volumus etiam, vt Ecclesiis eisdem Cardinalibus commendatis, etiam si Cathedralibus, Abbatialesque, aut Prioratus, vel quacunque alia beneficia Ecclesiastica fuerint, absque omni prorsus excusatione procurent, ac omni conatu suo prouideant debite inferui Cathedralibus dignos & idoneos Vicarios, seu suffraganeos, prout consuetudo fuerit, cum digna & competenti mercede apponentes, reliquis autem filiis commendatis Ecclesiis, aut monasteriis de iuncto Clericorum, vel Capellanorum, seu religiosorum, aut monachorum Deo sufficienter & laudabiliter seruientium, munere prouidentes adificia quoque, possessiones, & iura quacunque in statu conuenienti conferuent, & diruta instaurent, sicut ad bonorum prælatorum & commendatiorum officium spectat.

§. 6. Quemadmodum ex suo corpore Episcopum Pontificem Canonici, ita Pontificem eligunt Cardinales, estque eligunt. hoc eorum primum & excellentissimum officium; eligunt,

Cardinales
sunt pii, casti,
rebus
sacris intenti.
Sine fastu,
sine superfluitate.

Certis principibus ne sint addicti.

ligunt enim & eliguntur, idque crebro, cum non nisi pro ueritate etatis Cardinales in Ecclesia pastores eligantur, ideoque diu praesse non possint, raros enim in illa sede iuuenes Ecclesia conspexit.

De ratione electionis, conuincit, & aliarum circumstantiarum leges dedit sub Greg. 10. Concilium Lugdunense. Sunt vero etiam constitutiones iuris, distinct. 23. In nomine, item distinct. 70. per totum. & 79. c. 1.

Iuramentum
Cardinalium
de Pontifice
eligendo.

Iuramentum illis exhibendum à Concilio Basiliensi Sess. 23. tale proponitur. *Sequenti die Cardinales omnes coram his qui in conclave fuerint, audita Missa de sancto Spiritu, sacram sumant Eucharistiam. Et antequam scrutinium inchoent, antepositis sanctis Euangelis, iurent super hac forma: Ego N. talis Cardinalis iuro & promitto omnipotenti Deo Patri, & Filio, & Spiritui sancto, ac beato Petro Apostolorum Principi, cum eligere in Pontificem, quem credam Ecclesiae uniuersali in spiritualibus & temporalibus utile, & tanta dignitate idoneum: nec illi uocem dare, quem veri similiter sciuerim, promissione aut datione alicuius rei temporalis, seu prece per se vel alium interposita, aut alias qualitercunque directè vel indirectè, pro se electionem procurare, electoque in Pontificem non prius obedientiam facere, quam iuret iuxta formam decreti sacri Basiliensis Concilii, ita me Deus adiuet, cui in die tremendi iudicii redditurus sum de hoc, & cunctis operibus meis rationem.*

Post hac quilibet eorum schedulam dabit, in qua ultra tres non nominet, inter quos si ultra unum nominauerit aliquis, sit extra Cardinalium collegium. Neque una iuret nisi unum fiat scrutinium, & immediate post Missam. Lectis schedulis, nisi duarum partium in unum uota concurrant, mox comburantur. Ante autem sex completa scrutinia accessus ad quemquam fieri non possit. Recogitent eo tempore Cardinales, & attente mente considerent, quantum sibi ipsis meritum vel demeritum, quantumque populo Christiano fructum vel prauium, bonum vel malum eligendo Pontificem facturi sunt. In nulla profecto re magis Domini nostri Iesu Christi gratiam vel iram assequi possunt, quam cum de Vicario eius, suo praeficiendo oibus agitur, quas ita dilexit, ut pro ipso & morti & crucis tormentum pati dignatus fuerit.

Cardinales
mortui Pon-
tificis admi-
nistrant
Ecclesiam

§. 7. Cum mortuo Pontifice interregnum est, omnia Cardinales administrant, eam penes Clerum Romanum fuisse potestatem ex Epistola sancti Cypriani facile colligimus. Nam Epist. 29. Et dilectio communis, & ratio exponit, fratres charissimi, nihil vestra conscientia subtrahere, de his quae apud nos geruntur. Et: quod si ultra eorum temeritas, nec meis, nec uestris literis compressa fuerit, nec consiliis salutaribus obtemperarit, agemus, &c. Sed minor tamen est, quam Pontificis potestas, cum sit primarius Ecclesiae Christianae Clerus, non ipse sit caput Ecclesiae, sed Ecclesiae caput eligere possit.

Legati de
latere.

Constitutio Pontificis, sunt eius consiliani, Legati-que, sunt autem Legati alii qui nati dicuntur, quia dignitati eorum annexum est ius legationis, ita olim Oxoniensis in Anglia, nunc Salisburgensis Archiepiscopus dicitur Legatus natus. Alii dicuntur Legati de latere qui fere Cardinales sunt ad regendas prouincias missi, qui uero ad reges & principes mittuntur, vel dicuntur Legati de latere, vel cum potestate Legati de latere, vel Legati simpliciter dicuntur, in quibus omnibus summa prudentia, modestia, familiaritas decens frugalitas requiritur.

Distinctio Cardinalium qua dicuntur alii Diaconi, alii presbyteri, nonnulli Episcopi, ratione titulum est instituta; nam etiam Episcopus si titulum habeat qui sit Diaconi Cardinalis, vocatur Cardinalis Diaconus.

§. 8. De Cardinalibus quae statuta sunt in septimo, l. 1. c. 4. Statum eorum satis exponunt. Immunitati illorum Leo decimus ibidem praefixit. c. 2. Nam consuetudinem, qua populus Cardinalis, quem audierat fore Pontificem, ades diripit, omnino iustulit.

Pius 5. ex decreto Bonifacii Noni, cum qui per se, aliumue laeserit Cardinalem reum maiestatis pronunciat. ita c. 3. In felicitis seculi pericula miserati, dolorem comprimere non ualemus. quod nefarii homines, iustorum sanguinem sitientes, ad illorum quoque perniciem infestiore animo incumbant, quos Spiritus sanctus membra constituit praecipua Ecclesiae Dei, quam suo sibi sanguine acquisiuit. Magna igitur ratione post alios felicitis recordationis Bonifacius Papa V. l. 1. de fratrum suorum consilio perpetua constitutione sancit, ut si quis sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem fuerit hostiliter insecutus aut percussit, aut ceperit, aut mandauerit id fieri, & cuiusque fuerit facientis, factumue ratum habuerit, seu dederit consilium, vel fauorem, aut receptauerit, aut defenderit scienter eundem, tanquam lese maiestatis reus, perpetuo sit infamis, & praeterea diffidatus, bannitus & interstabilis. Omnia eius & diffidia ruinae perpetuae subiaceant, nullus ei debita reddere, nullus ei in iudicio respondere teneatur, bonis omnibus fisco, vel reipublicae applicatis. Idem etiam feudis, beneficiis, & officiis spiritualibus, & temporalibus sit ipso iure priuatus, sed & ipse infectans, excommunicationis sententiam incurrat, quam solus Romanus Pontifex excepto mortis articulo, valeat relaxare. Sed ne hac quidem constitutio, propter abdita consiliatorum consilia, omnino satis esse noscitur ad huiusmodi sacrilegia amplius prohibenda. Qui enim alicui vim inferre sibi proponunt, id secreto, in occulto, ut maxime machinantur, vel ut impium illud facinus indicat in personam dilecti filii nostri Caroli, tituli sanctae Praxedis presbyterii Cardinalis Borromaei, Ecclesiam Mediolanensem sanctissimis institutis studiose informantis, proxime attentatum. Quae res nos grauius commouet, uehementiusque excitat, omnia exquirere, ut nobilissima corporis nostri partes undique protegantur. Quibus enim praesidio erimus, quibus suppetias afferemus, quos denique tutabimur, si templi Dei bases, si clarissima Ecclesiae lumina, si speciales filios, qui pro animabus populorum, pro fide, pro iustitia, pro unitate peruegilant, multos deseramus. Itaque sanctionis praedictae de simili fratrum nostrorum consilio adiacentes statumus, ut quisque, etiam à nudo consilio, aut simplici fauore, aut omnino à ceteris praedictis alienus, quem praeterea autorum, administrorum, vel consiliorum conuersionis, aut commissi, committendae criminis in personam Cardinalis, illorumue factorum, receptorum, vel occultatorum, siue ex renunciatione sibi protinus vel per interpositam personam aut litteras facta, cognouerit, siue ex scripturis, ceteris, conatu, concursu, in iudis, alijsue signis, & indicis qualemcunque scientiam habuerit, vel etiam conecerit, quae horum quicquam intellexerit, quantumcunque res alias occulta sit, quam primum id Rom. Pontifici si in Curia fuerit, sin autem, ordinario loci, vel si Cardinalis ipse ordinarius extiterit, propinquiori Episcopo, & si crimen nondum commissum fuerit, etiam ipsi Cardinali prope reuelare. Quicumque uero etiam non subditus, & omnino extraneus defecerit, cuiuscunque dignitatis fuerit, praedicto sit excommunicationis laqueo inmodatus, pariterque maiestatis reus infamiam, & omnes poenas praedictas eo ipso incurrat. Eadem nihilominus constitutione quoad reliquas eius partes, ac ceteris omnibus sanctionibus canonicis, & civilibus, ad talem coercionem editis, in suo robore duraturis. Porro si quis ad sanitatem reuertens, rem adhuc incognitam retexerit, omni noxa penitus liberetur. Ceterum loci ordinarii secreto casum ad se delatum, praedicto Pontifici primo quoque tempore nunciare, & interim rem omnem ab ipsis perquirere, & si nece sit tunc postulare, seculare quoque, brachium adhibere. Dat. Rom. 14. Calend. Ian. 1569.

Non immerito maiestatis crimen imponitur, cum sint principes Ecclesiae, iudices, consiliiarii, in partibus sibi committis rectores, quos necesse est, si officio fungi uelint, multos offendere. Cum autem parua praesidia habeant armorum, quibus se tueantur, omni ratione eorum securitati consulendum est. Interim & illis ita uiuendum, ne occasionem periculis suis sponte arceant. Quod maxime modestia & frugalitate consequentur, qui enim sumptu, & magnificentia procedunt, multos inuidos, multos inimicos sibi

Cardinales
ne sint per-
iculorum
suorum oc-
casio.

sibi conciliant, Deo temerariam sacrarum opum prodigalitate vindicant, ut dum splendorem principalem ambiunt oculis, & periculis agitentur, ratio Ecclesiae Cardinalis profuit, nisi modestus & frugalis, nimis opes obfuerunt sapius. Ideo rectius honesti, & mediocres sumptus in plures, quam immodici in unum conferuntur. De Cardinalibus si plura desideras vide Barbat. in tract. de praestantia Cardinalium. Hieronymum Munfredum in tract. de Cardinalatu c. 1. Aluarum Pelagium de l. 2. de planctu Ecclesiae, art. 26. Waldensem l. 2. doctrinalis fidei art. 3. c. 54. Ioan. Turricrematam l. 1. de Eccl. c. 81. 82. 83. 84. Dominicum Soto 4. sent. 2. q. 2. art. 4. Martinum Landensem de Cardinalibus. Dominicum Iacobatum l. 1. de Conciliis a. 12. Hieronymum abbatem lib. de Cardinalibus. Onuphrium, Volaterranum, aliosque. Quorum moribus, vigilantia, moderatione, potest Ecclesia stabiliri, ordines Cleri reformari, si voce, & exemplo praecant.

CAP V T XXXVI.

Patriarcharum dignitas proxima est Pontificiae, deinde primatum, & Archiepiscoporum.

S. 1. **M**INOR fuit in Ecclesia dignitas Cardinalium, atque etiamnum est, quam Patriarcharum, & primatum; nunquam enim Clericos Romani Papae Collaterales Ecclesia Patriarchis praeposuit, sed proximum locum dedit Patriarchis ipsis, nunc cum secessionem fecerint, plerique sedium Patriarchalium praesules, ut in eorum officium, ita etiam dignitatis estimationem venerunt Cardinales; olim ut dignitate, ita sessione, ceterisque insignibus proximi erant Patriarchae.

S. 2. Patriarchae quasi patres principum, seu Archiepiscoporum dicti sunt, distinct. 2. c. 1. Patriarcha patrum princeps, *Ἀρχιεπίσκοπος* enim princeps. Est etiam de his disputatio Henrici Kalreusen de punitione peccatorum publicorum, in Concil. Basileensi. Patriarchae autem dicti sunt illi qui Archiepiscopos, & Episcopos sibi subiectos habuerunt, ut Constantinopolitanus, Alexandrinus, ceteri. Sed tamen aliquando latius nomen usurpatum est: nam in Concilio Matifconensi, quod anno Christi 588. est celebratum, sub Pelagio 2. Priscus Episcopus Patriarcha dicitur, sed ille Episcopus erat Lugdunensis, ut patet ex subscriptione, in qua primus ille est. Nomen igitur hoc Archiepiscopo interdum est tributum. Nam Gregorius Turonensis l. 5. c. 20. histor. S. Nicetium Archiepiscopum Lugdunensem appellat Patriarcham. Consuetudo saeculi eius hoc tulit; quae iam abolita est. Ariani ut se aequarent Orthodoxis, suos Episcopos primarios Patriarchas nominarunt, ut est apud Gregorium, & Victorem. Quin etiam Schismatici Venetiarum, Istriae, Liguriae Episcopi Paulinum Aquileiensem praesulem sibi in supremum Patriarcham elegerunt, ut Paulus Diaconus lib. 2. de rebus Longobardorum. Sed nos proprie de Patriarchis loquimur.

S. 3. Patriarcharum officium est, Archiepiscopos & Episcopos gubernare, ita ut ad ipsos grauiorum negotiorum causae deferantur. Rationem distinctionis adfert Epist. 3. S. Anacletus. Prouinciae autem multo ante Christi aduentum tempore diuisae sunt maxima ex parte, & postea ab Apostolis & beato Clemente praedecessore nostro ipsa diuisio est remota. Et in capite prouinciarum, ubi dudum primates legis sedulierant, ac prima iudicaria potestas, ad quos qui per res quas ciuitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui a d. aulam Imperatoris, vel regum confugere non pote-

rant, vel quibus permittum non erat, confugiebant pro oppressionibus vel iniuriis suis: ipsosque appellabant, quoties opus erat, sicut in lege eorum praeceptum erat: ipsis quoque in ciuitatibus: vel locis nostris, Patriarchas, vel primates qui unam formam tenent, licet diuersa sint nomina, leges diuinae & Ecclesiasticae poni & esse iusserunt, ad quos Episcopi (si necesse fuerit) confugerent, eosque appellarent, & ipsi primatum nomine fruerentur, & non alii. Reliqua vero Metropolitana ciuitates, quae minores iudices habebant (licet maiores comitibus essent) haberent Metropolitanos suos; qui praedictis iuste obedirent primatibus, sicut in legibus saeculi olim ordinatum erat, qui non primatum, sed aut Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine fruerentur. Et licet Metropoles ciuitates suas prouincias habeant, & suos Metropolitanos iudices habere debeant Episcopos, sicut prius Metropolitanos iudices habebant saeculares, primates tamen (ut praefixum est) & tunc, & nunc habere iustae sunt, ad quos post sedem Apostolicam summa negotia conueniant, ut ibidem, quibus necesse fuerit reuelentur & iuste restituantur, & hi qui iniuste opprimuntur, iuste reformentur atque fulciantur. Episcoporumque causa & summorum negotiorum iudicia (salua Apostolica sedis auctoritate) iustissime terminentur. Hac ab antiquis, hac ab Apostolis, hac a sanctis patribus accepimus, nobisque (ut postulat) rimanda, & futuris tenenda temporibus, mittimus, & reliquis siatribus praedicanda, ac cunctis fidelibus tradenda mandamus, ne pastorum imperitia, qui sequuntur, deteriores fiant, dicente Domino per prophetam (ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam) quos rursus Dominus detestatur, dicens: Et tenentes legem nescierunt me. Nesciri ergo veritas alius conqueritur, & nescire se principatum nescientium protestatur, quia profecto hi, quia ea quae sunt Domini, nesciunt, a Domino nesciuntur Paulo attestante, qui ait: (si quis ignorat, ignorabitur.)

S. 4. Sine consensu Patriarchae non licebat Archiepiscopum eligere. Hinc privilegio Cyprus donata est, ne opus sit ad Antiochenum referre, sed possint ipsi Archiepiscopum eligere. ita in ean. Conc. Niceni cap. 37. Si Episcopus Cypri diem suum obierit, & populi non potuerint propter tempestatem maris mittere Antiochiam, ut eligatur, Patriarcha Antiochenus ordinet eis Archiepiscopum, in locum mortui: debent scribere ad Patriarcham, & petere, ut vnus aliquis fiat Archiepiscopus, quem ipsi desiderant, neque debet hoc prohibere Patriarcha, cum ad eum scriptum fuerit. Quis enim scit an defuncto Archiepiscopo, propter tempestatem hyemae sine capite remaneant; an aliquis fortassis ex tredecim Episcopis de vita decedat: atque ita fiat, ut toto illo anno Archiepiscopo careant: ob hanc causam Synodus hunc canonem constituit, cui qui contraxerit, hunc Synodus excommunicat.

Ephesina Synodus can. 7. item huiusmodi, ne integro anno sine Archiepiscopo diocesis illa periret.

S. 5. Patriarchae ius habent Synodi conuocandae, cogunturque illis parere Metropolitanis; ita Synodus octaua cap. 27. Sancta & vniuersalis Nicena prima Synodus antiquam consuetudinem iubet seruari per aegyptum, & prouincias quae sub ipsa sunt, ita ut horum omnium Alexandrinus Episcopus habeat potestatem, dicens: Quia & in Romanorum ciuitate huiusmodi mos praualuit: quia pro causa & hac magna & sancta Synodus, tam in seniore & noua Roma, quam in sede Antiochia, ac Hierosolymorum praesentem consuetudinem decreuit in omnibus conseruari, ita ut earum praesules vniuersorum Metropolitanorum qui ab ipsis promouentur, & sine per manus impositionem, siue per pallii dationem Episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt, habeant potestatem, videlicet ad conuocandum eos, urgente necessitate, ad synodalem conuentum, vel etiam ad coercendum illos & corrigendum, cum fama eos super quibusdam delictis forsitan accusauerit. Sed quoniam sunt quidam Metropolitanorum, qui ne secundum vocationem Apostolicam praesulis occurrant, a mundi principe se derineri in eatione causantur; placuit talem excusationem omnimodis esse inuolidam. Cum enim principes pro suis causis conuentus frequenter agat, impium est, ut summos praesules ad Synodos pro Ecclesiasticis nego-

Ratio con-
struendorum
Metropoli-
tanorum &
Archiepisco-
porum.

Archiepiscopus
est, ne opus sit
ad Antiochenum
referre, sed possint
ipsi Archiepiscopum
eligere. ita in ean.
Conc. Niceni cap. 37.
Si Episcopus Cypri
diem suum obierit,
& populi non potuerint
propter tempestatem
maris mittere
Antiochiam, ut
eligatur, Patriarcha
Antiochenus ordinet
eis Archiepiscopum,
in locum mortui:
debent scribere ad
Patriarcham, & petere,
ut vnus aliquis
fiat Archiepiscopus,
quem ipsi desiderant,
neque debet hoc
prohibere Patriarcha,
cum ad eum scriptum
fuerit. Quis enim
scit an defuncto
Archiepiscopo, propter
tempestatem hyemae
sine capite remaneant;
an aliquis fortassis
ex tredecim Episcopis
de vita decedat: atque
ita fiat, ut toto illo
anno Archiepiscopo
careant: ob hanc causam
Synodus hunc canonem
constituit, cui qui
contraxerit, hunc
Synodus excommunicat.

Patriarcha
lem ad Synodum
conuocandam
iubet seruari
per aegyptum
& prouincias
quae sub ipsa
sunt, ita ut
horum omnium
Alexandrinus
Episcopus habeat
potestatem, dicens:
Quia & in
Romanorum
ciuitate huiusmodi
mos praualuit:
quia pro causa
& hac magna
& sancta Synodus,
tam in seniore
& noua Roma,
quam in sede
Antiochia, ac
Hierosolymorum
praesentem
consuetudinem
decreuit in
omnibus
conseruari,
ita ut earum
praesules
vniuersorum
Metropolitanorum
qui ab ipsis
promouentur,
& sine per
manus
impositionem,
siue per
pallii
dationem
Episcopalis
dignitatis
firmitatem
accipiunt,
habeant
potestatem,
videlicet
ad conuocandum
eos, urgente
necessitate,
ad synodalem
conuentum,
vel etiam
ad coercendum
illos & corrigendum,
cum fama
eos super
quibusdam
delictis
forsitan
accusauerit.
Sed quoniam
sunt quidam
Metropolitanorum,
qui ne secundum
vocationem
Apostolicam
praesulis
occurrant,
a mundi
principe
se derineri
in eatione
causantur;
placuit
talem
excusationem
omnimodis
esse inuolidam.
Cum enim
principes
pro suis
causis
conuentus
frequenter
agat, impium
est, ut
summos
praesules
ad Synodos
pro Ecclesiasticis
nego-

riis celebrandum impediatur, vel quosdam ad concilia eorum prohibere, licet tale impedimentum & fictam prohibitionem Metropolitanorum suggestione diuersis modis fieri didicerimus.

Inobedientem eadem Synodus segregari iubet, deinde, si in contumacia perseveret, deponi.

§. 6. Pontifex Romanus ceteros Patriarchas confirmat, & scriptum cap. 40. de electione apud Gregorium. Hinc & pallium accipiunt à Romana Ecclesia, ita in Lateran. sub Innocent. 3. cap. 5. Antiqua patriarchalium sedium privilegia renouantes sacra vniuersali Synodo approbante sancimus, ut post Romanam Ecclesiam, quae dispositione Domino super omnes alias ordinaria potestatis obtinet principatum, utpote mater vniuersorum Christi fidelium, & magistra Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineant, seruata cuilibet propria dignitate, ita quod postquam eorum antistites à Romano Pontifice receperint pallium, quod est plenitudinis officii Pontificatus inigne, praestito sibi fidelitatis & obedientiae iuramento, licet & ipsi suis suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsonem obedientiae ab eisdem.

Hic eorum insignia, & ius crucis anteferendae etiam confirmantur. Obediendum esse illis, statutum est distinct. 99. Ex Epist. Anacleti.

Non audiunt causas nisi ex appellatione, ne proprii Archiepiscopi, & Episcopi contemnantur, & plus nimio Patriarchae grauentur. Ita Greg. I. decret. t. 3. c. 9. Consultationi.

§. 7. Sedes Patriarchales illae definiuntur quas Petrus fundauit, fueruntque initio tres, ita Anacletus Ep. 3. Prima ergo sedes est caelestis beneficio Romana Ecclesia, quam (ut memoratum est) beati Petrus & Paulus suo martyrio consecrarunt. Sic Roma quae prius erat ac Cademonis artificis omnium errorum mater & alitrix, excussis tenebris, & raris superfluitum ritibus abiectis, filiorum Dei, exorto sole iustitiae, facta est copiosa propagatrix.

Secunda autem sedes apud Alexandriam, beati Petri nomine à Marco eius discipulo atque Euangelista consecrata est, quia ipse & in Aegypto primum verbum veritatis, directus à Petro, praedicauit, & gloriosum suscepit martyrium. Cui venerabilis successit Abilius.

Tertia, autem sedes apud Antiochiam, eiusdem (id est, beati Petri) Apostoli nomine habetur honorabilis: quia illic, priusquam Romanam veniret, habitauit, & i. nomen Christianorum nouae gentis exortum est. Reliquas vero (ut praediximus) in quodam tono, prolixitate vitantes epistola, vobis conscriptas direximus. Inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt, ut Episcopi singularem scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenus id est potior eorum sollicitudo pertineret. Nam & inter beatos Apostolos quedam fuit discretio: Et licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se id ipsum voluerunt, ut reliquis omnibus praesent Apostolis, & Cephas, id est caput & principium teneret Apostolatus: Qui & eandem formam suis successoribus, & reliqui Apostoli Episcopis tenendam tradiderunt.

Tres illae à Petro Apostolo fundatae sunt, ideoque honorem antiquitus tenebant. De hisce Baronius anno 112. num. 2. & Doctissimus Seuerinus Binius in notis ad Anacleti Epistolam tertiam. Tres Ecclesiae: Romana, Alexandrina, & Antiochena, & quod à Petro Apostolorum principe fundatae sint, sola ac semper patriarchales habitae sunt, ut patet ex Concil. Nicen. can. 6. Chalced. Act. 16. Item ex epistola 53. Leonis ad Anatholium: ex epistola Gregorii ad Eulogium, quae est lib. 6. cap. 37. Hierosolymitana per annos fere quingentos non re, sed nomine, non potestate, sed honore duntaxat, quarta patriarchalis habitae est; ut patet ex Nicen. Conc. can. 7. Vbi decernitur ut Hierosolymitanus, quartum quidem patriarchalis sessionis locum ac honorem habeat, non tamen propterea à subiectione Caesariensis, quae Metropolitana erat, eximeretur. Vnde B. Hieronymus in epist. ad Pamachium,

contra Ioannem Episcopum Hierosolymitanum, sic cum alloquitur: Tu, inquit, qui regulas queris Ecclesiasticas & Niceni Concilii canonibus veteris, responde mihi, ad Alexandrinum Episcopum Palaestina quid pertinet? ni fallor hoc tibi de cernitur, ut Palaestina Metropolis, Caesarea sit, & totius orientis Antiochia. Aut igitur ad Caesariensem Archiepiscopum referre debueras, cui spreta communione tua, communicare nos noueras, aut si procul expetendum iudicium erat, Antiochiam potius litera dirigenda. Sed non cur Caesaream, cur Antiochiam nolueris mittere. Maluisti occupatis auribus molestiam facere, quam debitum Metropolitanano tuo honorem reddere. Patriarchatus Constantinopolitanus, (quia tempore Niceni Concilii Constantinopolis vrbs nondum dedicata fuit) hinc postea tempore Iulianiani, post annum Domini quingentesimum opera Imperatoris, & Romani Pontificum permissione accepit. In concilio quoque Constantinopolitano primo, ac postea in Chalcedonen. si, Constantinopolitanus non modo patriarchatum, verum etiam secundum locum obtinere conatus, sed Pontifici reliquisque reclamantibus primatibus frustra. Cur tres tantum praedictae sedes patriarchales isto ordine collocatae fuerint, solius Petri Apostolorum principis prerogativa, auctoritas & primatus, velut propria & immediata causa honoris & potestatis efficit: quanquam Petrus in his sedibus eligendis, quod S. Leo in Ep. 84. ad Anastasium docet, quandam rationem magnitudinis & nobilitatis urbium habuisse, negari non possit. Romana sedes primam dignitatem patriarchalem obtinet, quia Petrus Apostolus in hac, quam fundauit, ut inquit S. Greg. I. 6. epist. 37. ad Eulogium Alexand. quiescere & vitam finire dignatus est. Alexandrinam sede patriarchali decorauit (verba Gregorii sunt) in quam Euangelistam Marcum discipulum misit. Tertio sedem in qua ipse septem annis sedet, Antiochenam numerum firmavit, & sedis patriarchalis honore condecorauit. Ita Greg. praedicta epistola, S. Leo epist. 53. ad Anatholium. Sicut ergo maior est Petrus Apostolus Marco Euangelista, & Marcus Euangelista Euodio, qui neg. Apostolus neg. Euangelista fuit, ita quoque Romana Ecclesia Alexandrinam, & Alexandrina Antiochenam auctoritate & dignitate superat. Vnde Bellarm. de Rom. Pont. lib. 1. cap. 24.

Iidem dicti sunt primates, ut constat ex Epistola Stephani Papa 2. Nulli enim metropolitani, aut alii Episcopi appellantur primates, nisi hi qui primas sedes tenent, & quorum ciuitates antiqui primates esse censuerunt. Reliqui vero, qui ceteras metropolitanas ciuitates adepti sunt, non primates, sed aut Archiepiscopi, aut metropolitani vocentur. Vrbes enim & loca, quibus primates praesidere debent, non à modernis, sed etiam multis ante aduentum Christi sunt statuta temporibus, quorum primates etiam gentiles, pro maioribus etiam negotiis appellabant. In ipsis vero vrbus post Christi aduentum Apostoli & successores eorum patriarchas vel primates posuerunt, ad quos Episcoporum negotia, salua in omnibus Apostolica auctoritate, & maiores causae, post Apostolicam sedem sunt referenda.

Non dissimilia habet Nicen. c. 39. Consideret Patriarcha, quae Archiepiscopi, & Episcopi eius in provinciis suis faciunt, & si quid reperiat, secus quae oporteat factum, mutet, & disponat, ut sibi videbitur. Siquidem ipse est Pater omnium, & illi filii eius, & quamuis sit Archiepiscopus inter Episcopos tanquam frater maior, qui curam habet fratrum suorum, & ei debet obedientiam, quia praestitit tamen Patriarcha loco Patris sub cuius dominatu ac potestate sunt filii eius. Sicque praestit Patriarcha iis omnibus, qui sub potestate eius, sicut ille, qui tenet sedem Roma, caput est & princeps omnium Patriarcharum, quandoquidem ipse est primus, sicut Petrus, cui data est potestas in omnes principes Christianos & omnes populos eorum, ut qui sit vicarius Christi Domini nostri, super cunctos populos, & cunctam Ecclesiam Christianam. Et quicumque contraxerit, à Synodo excommunicatur. Hunc canonem citat Augustinus Siuechus libro secundo de donatione Constantini, & Franciscus Turrianus l. 2. de dogmaticis characteribus, & Alanus Copus in Dialogis, & extabat Arabice in Bibliotheca Marcelli secundi Romani Pontificis, numer. 44. in hunc modum. Veneramus secundum scripturas, & canonum definitionem, sanctissimum Romanae antiquae Ecclesiae Episcopum, primum

Patriarcha
sunt prima
tes.

esse, & maximum omnium Episcoporum. vt autem cunctis di-
tioniſ ſua nationibus, imperat Patriarcha, & leges inducit,
vt à principio Petrus Chriſti Vicarius, Religioni, Eccleſiæ, ca-
teriſque ad Chriſtum reb. pertinentibus, præſectus, Principum
Chriſtianorum, Prociuantum & omnium gētiū Dominus,
& rector erat: ita ille, cuius Principatus Romæ, Petro ſimilis,
& authoritate par. Patriarcharum omnium dominatur, & Prin-
cipatum obtinet. Huic ſanctiōi ſi quis repugnauerit, & obſte-
re auſ fuerit, totius Synodi decreto anathemati ſubiciatur.

8. Quamvis autem inter Patriarchales sedes tandem collocata sit Constantinopolitana, fero tamen id factum, postquam Constantinopoli Concilium habitum est. ita c. 5. Constantinopolitanæ civitatis Episcopum, habere oportet primatus honorē, post Romanum Episcopum: propterea quod sit nova Roma. dist. 23. c. 5. Eodem modo deinde decretum est in Synodo sub Iustinian. c. 36. dist. 23. c. 6. & cap. 7. Quibus autem in vrbibus oporteat Patriarchas creare distinct. 80. c. 1. ostenditur. Vrbes, inquit, canon, quibus primates presidere debent, non à modernis, sed etiam multis ante aduentum Christi sunt statuti temporibus: quarum primates etiam gentiles, pro maioribus etiam negotiis appellabant. In ipsis vero vrbibus post Christi aduentum Apostoli, & successores eorum, patriarchas, vel primates posuerunt, ad quos Episcoporum negotia (salva in omnibus Apostolica auctoritate) & maiores causæ, post Apostolicam sedem sunt referenda.

§9. Multitudo Christianorum crescente plures sedes Patriarchales erectæ fuere. Nam præ tres primas, ait S. Anacletus etiam alias fuisse designatas. Deinde postquam ille ordo placuit, vt post Romanam esset Constantinopolitana, deinde Alexandrina, tandem Antiochena, & vltimo nomine magis, & honore Hierosolymitana, nam Cæsareensi Metropolitana obtemperabat, aliæque institutæ sunt.

Inter Canones Synodi Niceni cap. 35. & 36. ad-
dunturaliqui Patriarchæ. caput 33. Patriarcha ſim ciui-
tate Regia, vt fit honoris ipſi & Regi, & aliis ſimul prebysteris
Honoretur etiam Episcopos Helie pluxquam alii Episcopos, quia
ipſi reſidet in eam ciuitate, vnde crux Dei Domini noſtri cæ-
pit, & vbi eſt locus iudicii. Honoretur quoque ſimiliter ſedes
Seleucie, quæ eſt ex ciuitatibus Orientalibus, qui debeat etiam
appellari nomine Catholici & poſit in ordinare Archiepoſos,
ſicut faciunt Patriarchæ, vt Orientales non patiantur dam-
num expectandum Patriarcham Antiochie, aut eundem ad eum,
& Gentiles reperiant viam ad neceſſitates ſuas. Quia in hoc
non fit iniuria Patriarchæ Antiochæno, ſiquidem ipſe conſenſit,
poſtquam hoc ab eo Synodus petiuit, ne de ſublata poteſtate iſta
conquereretur, quæ nihil aliud deſiderabat, quam vt illius pro-
uincia ſideles paci & quiete fruenter, ſimul etiam vt ſi qui
tenet ſedem Seleucie, nomine Catholici honoraretur.

Caput 34. Si acciderit, vt necesse fit conuenire Episcopos Gracia, & fuerit præfens Prelatus Seleucia, quem diximus, quæ Seleucia est in Prouincia Babilonia in regno Zabur, & hodie est Ciuitas, oportet honorare eum multum & magnificare, atque extollere supra omnes Episcopos Gracia. Si quidem ipse tenet locum Patriarche in Oriente, & sedes eius in Concilio debet esse sexta post Episcopum Hierosolymitanum, & quicumque hanc constitutionem violauerit, Synodus eum excommunicat.

Caput.35. Non permittit magna Synodus, vt congregentur in provincia Persidis ad disponendum aliquid ad ordinem Ecclesie pertinentes, sine consensu & auctoritate Patriarchæ Antiocheni, quia quamvis prelati Synodus sit loco Patriarchæ, & non querat aliud, præterquam quietem & tranquillitatem ipsorum Persarum, tamen non licet immittere se ad constituendum ordinem Ecclesie, sed potius in omnibus sint Metropolitanis Patriarchæ obediētes, & qui contraxerint, Synodus eum excommunicat.

Caput 36. *Ve non possint Aethiopes creare, nec eligere Patriarcham; quin potius eorum praelatus sub potestate eius sit, qui tenet sedem Alexandria. Sit tamen apud eos loco Patriarcha & appelletur Catholicus; non tamen ius habeat, consti-*

tuendi Archiepiscopos vt haber Patriarcha, siquidem non ha-
bet Patriarcha honorem & potestatem. Quod si acciderit vt
concilium in Gracia habeatur, fueritque presens hic praelatus
Acriorum, habeat septimum locum post praelatum Seleucia: &
quando facta fuerit ei potestas constituendi Archiepiscopos in
provincia sua, non licebit illi constituere aliquem ex illis, &
quicumque non paruerit, Synodus eum excommunicat.

Hic ergo Ecclesiatus ordo fuit. Romana, Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, Seleuciensis, Aethiopica. In hunc ordinem conferuntur etiam Graeci in Concilio Florentino licet de Seleuciensi, & Aethiopico solliciti non fuerint. ita ipsi scribunt. *Περὶ τῆς ἀρχῆς ὁ παπᾶς, ὁ μελαγχολὺς αὐτῶν ἄρχων, ὁ ἐκτενέας, ὁ ἐπισκοπος, ὁ ἐπισκοπὸς τοῦ Βικάρου, ὁ Χρυσῶς. ὁ ποιμένας τε καὶ ὁ διδασκαλὸς πάντων χριστιανῶν, ἰδιωτὴν τε καὶ κυβερνᾶν τὴν ἐκκλησίαν, ὁ θεὸς, ὁ ἀρχὸν τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ἰσχυρίων τῶν ἀρχιεργῶν τῶν ἀναλόγων, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ ἄλλοτερον εἶναι μὲν τὸ πάπῶν, εἶτα τὸν Αλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας μὲν ἔστω, εἶτα τὸν Ἱεροσολύμων. De primatu Papae. Item nunc summus Pontifex, & procuratorem, locum gerentem, ac Vicarium Christi, pastorem & doctorem omnium Christianorum, regentem & gubernantem Dei Ecclesiam, salvis privilegiis & iuribus Patriarcharum Orientis. Et Constantinopolitanum quidem secundum esse post Papam; deinde Alexandrinum; post hunc esse Antiochenum; postremo Hierosolymitanum.*

§. 10. Primates vocatos esse Patriarchas dixi, sed tamen præter eos quos proprie Patriarchas nominare consueuimus, alii etiam primates dicuntur. Potest enim esse Primas etiam sub Patriarcha, & ad quæ Archiepiscoporum causæ deferantur. dist. 99. c. 1. dicuntur à Gratiano Primas & Patriarcha diuersorum nominum, sed eiusdem officii, ab Archiepiscopis autem alitè primates appellari.

Primates nec tamen Patriarchas appellant, qui sunt immediate sub summo Pontifice, Lugdunensis, Toletanus, Bituricensis, Aqueleisensis. Non enim sub illo Patriarcha sunt, ita & Archiepiscopi Germaniæ, nullum enim Patriarcham agnoscunt præter Romanum Pontificem. Quod si tamẽ hoc ad primate requiritur, vt ad eum appelletur ab Archiepiscopis, ex his fere nulli est primas. Aliæ sane Constantino- politanus dicitur Patriarcha cui 26. Archiepiscopus subiecti fuerunt, tempore Pipini, & Caroli. In orientali iure 1. 2. recensentur 80. Ecclesiæ Metropolitane, & 39. Archiepiscopi. Antiochenus habuit sub se Archiepiscopatus 12. deinde 13. Guilh. Tyrius 1. 14. de bello sacro c. 12. Nam Ægyptius, seu Alexandrinus propter adiunctam Lybiam multo latiore ditione habuit.

*Primates
sub Patri-
archa esse
possunt.*

Qui pri-
mates.

CAPVT XXXVII.

*De opinione Sectariorum ordinem Hierar-
chicum vel admittentium, vel re-
pudiantium.*

§. i. **N** Villares magis obstat licentiæ, nouitati, se-
ditioni, quam fundatus legibus, iudiciort,
ac magistratum ordo; contra quem stare necesse est
eum, qui noua dogmata inducit. Ea causa supra dixi
omnes sectarios contra magistratum Ecclesiasticum
insurgere, qui omne quod eorum libidini cōtrarium
est, tyrannicum clamant, & omnem potestatem vel-
ut superbarum traducunt. Horum nonnulli vt Gene-
uenses inter ministros æqualitatem virgent, non Pre-
byterum imperare presbytero, non Episcopum, non
Archiepiscopum. Atque vt omnem tyrannidis suspi-
cionem amoliantur, ipsa officia è medio tollunt. Alii
cent-

Nomina
veritas rei
cuius nostri
Sectarii,
Angli reti-
nent.

Magnum
scandalum
tollere Epi-
scopatus
censet Cal-
vinianus.

Odio tyran-
nidis pote-
statem tol-
lere, & sum-
mam ty-
rannidem
inducere.

Lutherani
ministri de
suo regno
dimicant,
non de E-
uangelio.

cenfuram morum ad politicos magistratus relegant. Ceteri retinent rem ipsam; nomen respuunt; vocant enim superintendentes, & superattendentes generales, non Archiepiscopos, aut Patriarchas. Denique prudentiores & rem, & nomina retinent, ut Britannii, ut quorum sunt Primates, Episcopi, & in summo fastigio, siue suprematu, ut vocare consueverunt, rex ipse collocatus est. Britannii igitur maximi hanc rem faciunt, & cardinem Euangelii sui in ea ponunt: ita Adrianus Saravia in praefat. ad Episcopos Anglicanos. In meo tractatu de diuersis ministrorum Euangelii gradibus, quicquid homines cogitent, non tantum vestras dignitates defendere in animo habebam, sed omnium Ecclesiarum Christi tam Gallia quam Germania Episcopis, & aliis viris doctis, & praeae ecclesiae gubernationis non ignavis, datas offensiones a nostris hominibus, pluribus in locis, si non tollere, saltem minuire, & vulnus (quod nunquam sanabunt qui inflexerunt) lenire, & quantum liceret remoras propagationis doctrinae euangelicae amoliri conatus sum.

Idem in prologo causam tanti erroris esse, quod odio tyrannidis, nomen primatus sustulerunt, ut odio Romani odio Tarquiniorum regnum ipsum euerterunt, qui tamē postea plures tyrannidis formas passi sunt, quam si regii nomen auctoritatemque retinissent. Non enim potestatis sunt ista vitia, sed hominum.

§. 2. Potestatem hanc retinendam Philippus Melancthon censuit, ad Lutherum sic scribit: Non credis, quanto in odio sui Norici, & nescio quibus aliis, propter relictam Episcopis iurisdictionem. Ita de suo regno, non de euangelio dimicant socii nostri. Amicus quidam scripsit, me si quanta voluissim maxima pecunia à Romano Pontifice conductus essem, non potuisse meliorem rationem suscipere relictuende dominationis pontificiae, quam hanc esse, iudicent homines, quam instituiimus.

Et alio loco. Quidam legati mirifice mihi succenserunt, quod videret relictuere Episcoporum regnum: Sacranus nequam amanter de eare exposulauit mecum, noua quadam & iniustata vsus verborum acerbitate: sic est ut scribit Thucydides, τὰ ἐν μέσῳ ἀπορρήγου πείνομεν. Vtinam id mihi accidisset iam olim, ne nunc videre hac vitia partium cogerer, &c.

Insigne testimonium illius, qui suam partem optime norat. Non enim Euangelii causa instituta fuit, sed licentiae tanta tragodia, & anomiæ, anarchiaeque seruitura.

Eandem esse aliorum mentem multis contra Bezam probat Saravia, pag. 236. & seq. Hinc ait idem alios retentare mutasse nomina, pro Episcopis creasse superintendentes, & pro Archiepiscopis, Generales, aut prouinciales superintendentes, quasi de nominibus, non de re sit controuersia, pag. 5.

§. 3. Consensum itaque veteris Ecclesiae probant, Saravia in prol. p. i. Contra vnam, & constantem omnium patrum veteris Ecclesiae consensum, nihil sine expresso Dei verbo est nouandum. Hoc enim libere dico: Quisquis patribus omnem auctoritatem adimit, ipse sibi nullam relinquit.

Et: Mos populi Dei ab omnibus totius orbis Ecclesiis receptus, inuolabilis quadam lex est. Verisimile non est vniuersalem consensum omnium Ecclesiarum, & temporum, sine verbo Dei, aut Apostolica traditione accidere potuisse. Et tandem subdit. Olim Episcopos, & Archiepiscopos nemo bonus improbabat.

Hunc consensum quem tanti faciunt Angli c. 20. sic probat Hadrianus Saravia, cuius verba idcirco ponam, quia in omnibus articulis fidei controuersis esse vsui possunt.

Quod inde ab Apostolorum temporibus, à patribus per vniuersum terrarum orbem factum in omnibus ecclesiis legimus usque ad nostra tempora canonem Apostolorum immutabilem esse iudico. Non parua res est adrogare, quod tanto, tam vniuersali consensu receptum fuit: à quo recessisse praequam quod

temerarium est, cladem maiorem Ecclesiae adfert, quam multi suspicentur, cui subueniri postea non poterit. Inter vetustos canones qui propter antiquitatem dicuntur Apostolorum legimus eum qui hic sequitur. Τὰς ἐποποιίας ἐκείνους εἰδέναι καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μὲν τὴν ἐκείνους ἀδελφὸν ἀντὶ τοῦ ἐκείνους ἡγουμένου, ἐκείνους δὲ μὲν ἀδελφὸν ἐκείνους, ὅσα τῇ αὐτῇ παροικίᾳ ἐμμένει, καὶ ταῖς ὑπὸ αὐτὸν ἡγεσίαις. Ἀλλὰ μὴδὲ ἐκείνους ἀντὶ τοῦ ἐκείνους ἡγουμένου ποιεῖν, καὶ τοὺς ἡγουμένους ἐκείνους, καὶ δὲ ἀδελφούς, οὐδὲς ἐστὶν οὐκ ἐν ἀγίῳ πνεύματι. Episcopos singularium gentium scire oportet, quibus inter eos primus sit, qui habeatur veluti caput, praefer cuius sententiam nihil quod maioris momenti sit agant, sed illa tantum quis agat quae ad ipsius paritatem, & ad villas quae ei sub sunt pertinent. Sed nec ille praefer omnium conscientiam quicquam faciat: sic enim vnanimitas erit, & Deus glorificabitur per Dominum in Spiritu sancto.

§. 4. Eos grauitur Puritani reprehendunt, qui nomina illa Episcoporum, Archiepiscoporum, Metropolitanorum, Patriarcharum conuictis lacerant. ita Saravia c. 25. Hec non esse superba, nec contra Concilii Carthaginensis canonem, qui est dist. 99. Primus sedis Episcopus non appelletur princeps sacerdotum, vel summus sacerdos, vel aliquid eiusmodi, sed tantum prima sedis Episcopus, nec dici aliquem ἐκκλησιαρχα, esse contra honorem Christi, nam non maior est in his quam similibus superbia, cum architectus, archiatros quispiam nominatur, non enim Archiepiscopus simpliciter dominum Episcoporum significat, sed certo modo. A Principis nomine se abhorre negat, & Patriarchas, imo malle modestie causa Archiepiscopos, & Patriarchas, quam ἐκκλησιαρχα appellare. Non tamen principis nomine quoniam offendit oportere, cum Ambrosio c. 4. ad Ephes. scribat: In Episcopo sunt omnes ordines, quia primus sacerdos, hoc est princeps sacerdotum, & Propheta, & Euangelista. Nec obstat, quo minus tamen Christus sit ἐκκλησιαρχα, hoc ille. Ad principis nomen quod attinet, erat eo tempore emphaticae significationis, atque ita Imperator fere vocabatur, ut videre licet, in historiis, idcirco à modestis aliquando reiectum; ita nominum ratio mutatur. Nunc Caesarem, aut regem Hispaniae, Franciae, appellans in consuetudinem loquendi peccarem, si dicerem: o princeps, filios eorum, aut praefectos de more sic nominarem, at olim nomen principis haud facile summi principis comitibus tributum est. Inuidiosum itaque tum erat, quia potentius, & absoluti dominii erat nomen principis.

§. 5. Docent magnum signum ira diuina esse, quod nomen Episcoporum in odium non modo apud aliquos est vulgo, sed etiam Theologos venit, in praef. Quia scilicet Episcopatus diuinus est, pag. 4. Et primatus, apostolatus olim dicebatur. Non enim absque hisce teneri concordiam posse, in praef. ita pag. 278. & 405. Prophecat quidem Saravia à pag. 397. non fore firmum regimen, nec diuturnam pacem in omnium paritate, & verum id fuisse, Hollandorum Remonstrantiae, Contraremonstrantiaeque docuerunt, & docet ipsa male coacta Synodi Hallucinatione. Quid enim facient pauculi, quamuis conspirare possent? Sed audire aduersarios placet.

Sed age, inquit Saravia pag. 397. cogitemus nullos illis saeculis fuisse Episcopos, nec Archiepiscopos, & circularem fuisse praesidentiam, & presbyteratum annuum, ut dominus Beza vult: num cuiquam rerum humanarum perito, & peruersitatis humani ingenii gnaro persuasum esse potest meliori loco tunc res futuras fuisse? Sunt in hac urbe, & eius suburbii, paulo plus minusque ducenti verbi Dei Ministri; non minor fuit Constantinopolitana, nec Romana, nec Alexandrina, nec Antiochena Ecclesiarum cleri numerus, sed longe maior, age, patres illi fuerint omnes, & aequalis auctoritatis sine Episcopo, qui hanc multitudinem auctoritate contineat, & in vnum veluti corpus recolligat: quem statum huius Ecclesiae futurum, aut illarum

Defendunt
vetusta or-
dinis Hier-
archici vo-
cabula.

Principes
sacerdotum
bono sensu
dici potest
Episcopus.

Principis
nomen a-
pud Roma-
nos honoris
summi.

Odiu Epi-
scoporum
plaga Dei
est.

In paritate
non est pax.

Nisi Episco-
pi fuissent,
Ecclesiae o-
lim peris-
sent.

larum fuisse verisimile est, diuersis haresibus in ipsis visceribus harum Ecclesiarum grassantibus: Absit ut cum domino Beza sentiam: credo enim Ecclesias illorum temporum stetisse, & ab interitu defensas fuisse secundum Dei gratiam solo vigore & virtute Episcopalis gradus & auctoritatis supra reliquam presbyterorum turbam.

Solo vigore Episcopatum Ecclesia steterit.

Deinde, secundus à Caluino nunc Beza Geneuensem regit Ecclesiam, in parua republica, cum collegio numero paucis, nempe ad summum octodecim, si cum pastoribus doctores numeres: & scilicet illis hebdomadica est, & circularis; & presbyteri & diaconi noui & annui, quamdiu in tranquillo statu degitur; omnia quidem bene se habent. Sed si quando acciderit dissidium inter Ecclesiarum ministros, qui populo & magistratui gratiosi erunt, facile in partes diuidetur ciuitas, quo malo nullum potest accidere grauius: eadem facilitate diuidetur & presbyterium: & semel diuisum vulgus tumultuabitur, & partes fouebit. In hoc casu qui certe non semper vitari potest, quid fiet? Magistratus interponet suam auctoritatem. Bene quidem: sed in quam partem inclinabit? Imperatores Rom. suam auctoritatem interponere dissidijs Episc. coacti sunt: sed non semper eis datum fuit, fauere melioribus: factiones & factiosos tutati sunt. At nihil huiusmodi sub hoc regimine adhuc experiri sumus: experiri igitur magistrum queritis? si citra periculum & irreparabile damnum, eius magisterium haberi possit.

Schismati occurrere possunt Episcopi.

Et: Cogitemus Galliam reiectis Romanis superstitionibus, puram recepisse filii Dei doctrinam; & eam (quod absit) gubernationis ecclesiae formam, quam dominus Beza opinatur esse diuinam admisisse: nunc calamitatibus, quibus omnes omnium saeculorum ecclesiae fuerunt subiectae, quarum causas imputat Episcopi, liberas fore credit? & si tunc, quando Episcopi reliquam ministrorum verbi Dei multitudinem in officio continebant, ut Synodos legitimas nullas conuocare possent, cogebantur tamen Synodos contra Synodos, & quod sanxerat vna, damnabat altera: si tunc concurrabant huc illuc Episcopi, quid non fecissent, si pares omnes fuissent presbyteri Episcopi, & Episcopi patriarchis? Si pauci pariter potestatis egre pacem & doctrinam concordiam retinere potuerunt, potueruntne pro vno sexcenti, aut bis ter mille eiusdem auctoritatis ministri?

Si Episcopi concordiam efficere non potuerunt, quomodo nunc multi erunt concordantes?

§. 6. Docent etiam nullo modo potuisse propagari Ecclesiam, si potestas Apostolica, cum illis in celum migrasset, in non Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchae curam generalem Ecclesiae habentes, nouas fundarent, plantarent; presbyteros, qui rigarent, constituiscent. Nam constitutus, inquit Sarauia, pag. 264. siue in oriente siue occidente Ecclesijs, circumcurrare, & alienas parochias & prouincias inuadere, earumque negotijs se immiscere non potest, & ambitiosi hominis. Nemo qui se alicui particulari Ecclesiae deuinxit, stationem propriam deferere potest, ut alio pro sua libidine se transferat: tamen quia propagandi Euangelij cura ad ecclesiam pertinet, deligat oportet viros ad eam rem, quandocumque alicubi oportunitas erit praedicandi Euangelij oblata. Hos D. Beza doctores, & pastores tantum esse vult, ego cum tota antiquitate Episcopos, qualis fuit Titus & Timotheus. Nam pastores particulares Ecclesiae non creantur, nisi iam constitutis & fundatis Ecclesijs. Qui fundaturus est Ecclesias, superiore esse oportet in presbyteris, & Episcopis, quos constituet: sic fecere Apostoli, & sic faciendum patres exemplo docuerunt.

Ecclesiae nouae constitui sine Episcopis non possunt.

Quin ultra quoque concedam id fieri non posse, quae etiam causa est ut inter gentes fidem suam haereticus non sparserint. Hoc insuper addo, hac argumentatione vnus primatum probari. Nam generalis cura incumbit illi, qui in nouas regiones fidem praedicaturus, & pastores constituturus proficiscitur, aut ab eo qui generalem curam habet, mitti debet; At Archiepiscopi eam non habent; nam quemadmodum Episcopi ad suos Episcopatus, & pastores ad parochias, ita Archiepiscopi ad Archiepiscopatus alligati sunt, neque vnus alterius prouinciam inuadere potest.

Cura generalis ad vnum pertinet.

Nam quod Beza ait, pag. 275, Neque vero nobis hic cu-

riose inquirendum puto, num ad omnes gentes peruenierint Apostoli, nec etiam nunc magno opere nobis de legatione ad remotissimas aliquas gentes laborandum, quum nobis domi, & in propinquo sit satis superque, quod nos & posteros nostros exerceat.

Hoc inquam impium recte iudicat Sarauia, & ab omni Christiana caritate alienum. Et merito; nam Apostoli hoc fecerunt, quibus Dominus dixerat, ut docerent omnes gentes, & promissum fore ut Euangelium praedicetur in vniuerso orbe, itaque ab Ecclesia laborandum est, ut hoc ad finem deducatur.

Impium est dicere gentium conuersionem esse negligendam.

§. 7. Omnium Ecclesiarum praesulum nusquam sanctam paritatem, pag. 213, & 254. demonstrat Sarauia. Nam cum vetat more regum gentilium dominari, de imperio tyrannico agi, aut politico etiam moderato, quod in Episcopatu non datur. Quamuis pag. 221. adiungat. In altero quidem tractatu, defendo eundem hominem, (si intersit regi, vel Reipublica) duplicem posse suam personam, & id ad me factum esse, fierique meliori conscientia, & magis ad Ecclesiae adificationem, quam ab aliis impugnetur, mihi testem aliquando Deum futurum credo.

Episcopus princeps esse potest.

§. 8. Neque ideo non esse constituendos Archiepiscopos, quod multorum Episcopatum cura supra vires vnus hominis sit, contra Beza vere demonstrat Hadrianus, pag. 413. Nam Iudeorum sacerdos summus omnibus praerat, deinde vni regi multa regna subiecta sunt. Duodecim Apostolis totus orbis subiectus fuit. Nam adiutores habent & cooperatores. Deinde ad eos generalis cura magnarum rerum pertinet.

Multis Episcopatibus vnus praefici potest.

§. 9. Qui vero negant illam Hierarchiam, hoc praecipue argumento mouentur, quod aliter Pontificem Romanum excludere, ab illius primatu nequeant. Ita Beza apud Sarauiam, pag. 408. Certe vero si ad conseruandum in sacro ministerio consensum necessario fuit constituenda Episcopalis Dioecesis supra praesbyteros, & Chori episcopos: Metropolitana supra prouinciales Coepiscopos: Patriarchalis quadruplex supra Metropolitanos Coarchiepiscopos dominatio: eadem certe parique ratione Monarchicum supra Compatriarchas imperium, siue Catholicum supra Catholicam vniuersam Ecclesiam dominum fuit erigendum. Quod enim hic obicit ad hoc eludendum argumentum, Sarauia, nullius est momenti. Nam plurimum quidem interest, ut recte dicis, inter praefecturam vnus gentis & regionis, ac totius vniuersi orbis, nempe quod ad mensuram ditionum, non autem quod ad rem ipsam attinet, siue ordinem, siue gradum hic ponamus. Non igitur propterea quod iste praefectura aequalis non sunt inter se mensura inde consequeretur nullam constituendam vniuersalem, cui angustiores ille sunt subordinata.

Argumentum Bezae: Episcopo Archiepiscopus, huic Patriarcha praefici potest, ergo Patriarcha omnibus.

Conatur quidem Sarauia hunc ictum exire, sed improuiso se in ipsum gladium induit. Nam negat sequi Sarauia, quemadmodum non sequitur, singulorum regnorum esse singulos reges, ergo vnum posse constitui vniuersis. Sed Beza ait, hoc esse eludere argumentum; nam ille hoc modo procedit. Si potest esse Ecclesia Tetrarchia, ut totam regant aequali iure Romanus, Alexandrinus, Constantinopolitanus, Antiochenus, cur non etiam ex his quatuor vnus potest ceteris imperare? aut esse inter eos praecipuae auctoritatis? Causa reddenda est, cur antecedente concessio, consequentia negetur. Si dicat vnum hominem tantae curae imparem esse; id iam ante soluit, cum vni regi plurima regna tribuerit, cum cooperatores, cum consiliarios habere possit, cum generali cura contentus esse valeat, & summa rerum tantum iudicare. Deinde rationes Sarauiae hoc euincunt; nam inter Patriarchas Constantinopolitanum, & Alexandrinum, inter Antiochenum, & Alexandrinum necesse fuit lites componere, vnitatem seruare, cum singuli suos particulares Patriarchatus habuerint, quemadmodum inter alios Episcopos. Nonne quemadmodum inter 24. Anglicanos Episcopos potest esse contentio

Si in ecclesijs potest esse Tetrarchia, cur non Monarchia

ab Archiepiscopis fiboranda, ita inter duos Episcopos Cantuariensem, & Eboracensem, quos in rebus Ecclesiasticis, ad regium tribunal mitti non oportet; alium ergo iudicem sibi legant, oportet. Ut ergo concordia teneatur vnum esse sacerdotem necesse est, qui confratres omnes dirigat; Quin etiam eouique procedit Sarauia, pag. 85. ut Petrum Collegio Apostolorum præfuisse scribat. Verba eius. *Quod Apostolos attinet qui simul aliquandiu Ierosolymis vixerunt, certum est à Domino non fuisse creatos vt simul eodem loci, siue regionis vnus, siue vrbs, manerent: quamobrem collegio aliquæ præfici nihil necesse fuit. Tamen quamdiu simul vixerunt Ierosolymis, vnum quempiam tunc præfuisse collegio duodecim Apostolorum, non est absurdum: quod dum obstinatius negatur, nihil bona causa contra Romanum Episcopum iuuatur. Quis vniquam conuenientem vidit aut cœtum conuenisse, in quo non aliquis præfideret, qui quæ agenda essent proponeret, & sententias rogaret, atque suffragia colligeret? Quod etiam si Petro delatum fuisse à collegio Apostolico, cum præfiscis patribus dicamus, nil ea re causâ Romani Episcopi datur, vnde suam tyrannidem stabilitat: fuit etiam hoc in Petro temporarium, & dispersis Apostolis finitum.*

Hic notandum. 1. Non absurdum vnum præfuisse. 2. Imo absurdum, si nemo præfisset, quia nullus tã absurdus est cœtus, in quo non aliquis præfideat. 3. Id Patres fateri Petro collatum. Hæc vera sunt, & contra hæreses multas; itaque huic homini necessitas verum extorsit. 4. Hanc Petri præfecturam facta dispersione finitam. Quod falsum est. Nam à Christo illi data est, deinde patres quos testes præfecturæ Petreæ producit, eam temporariam negant, & ad successores deriuatam concedunt. Tertio, Tam erat necessitaria in dispersis quam coniunctis. Nam sicut opus est præfide in congregatis, ita opus est conuocatore in dispersis, alioqui nemo fuisset, qui Apostolos omnes, vel aliquos conuocare posset. Quod si omnino paritas seruanda est, nemo vlli, non multi paucis, non pauci multis imperare possunt. Quodcumque enim par pari imperat, tyrannis est. Quam ob causam ridicula est, quæ nunc tentatur Synodus Dordraci; nam et si præfide eligunt, non tamen auctoritatem habent, & ipsa Synodus nil tot fratrum suorum millibus, omni modo paribus imperare potest. Curenim pauci in plures vsurpent iubendi potestatem? Quod si dicant: Eam potestatem à magistratu politico factam, iam maior tyrannis oritur, quam in vlla vniquam Ecclesia probata sit; nam ipsi Ordines, & eorum præfices Archiepiscopos, & Patriarchas faciet, tum prædicantes alios imperare, alios parere iubebit. Quod si vnum omnibus præficiat erit is Patriarcha Hollandiæ, si idem faceret Rex quispiam potens, aut imperator vnum omnium regnorum Patriarcham constitueret. Atque ita dum Monarchiam fugiunt, singuli tyranni scilicet inueniuntur. Verum hac de re alias actum à me.

Nunc hoc moneo, ita Patriarchas, Archiepiscoposque in instituendos, vt in mores, & disciplinam maxima cum potestate possint inquirere, & corrigere. Minimam autem in thesauris, opibusque potestatem habeant, minime etiam obesse possint.

CAPVT XXXVIII.

Metropolitanorum Archiepiscoporum, Episcoporum, Chorepiscoporum officia moribus & Republica necessaria, utilia.

Metropolitani & Archiepiscopi
§. 1. **M**ETROPOLITANI & Archiepiscopi pro
iusdem in iure accipi solent. 9. q. 3. & in fin.
§. de Monarchis, & in §. non autem, de non alienan-
dis rebus Ecclesiasticis, in authent. ita Rebuffus, in §.

1. Institut. Gregorius Tolosanus. Illis autem in vr-
bus collocabantur, quæ *metropoles*, & primariæ erant,
in quibus prouinciarum rectores residebant. Con-
trarium tamen sensit Henricus Kaltefleiter in oratione
de punitione criminum publicorum in Conc. Basi-
leensi. idque ex Rabano l. de instit. Cler. c. 5. *Ordo Epi-
scoporum quadripartitus est, id est, in Patriarchas, Archiepi-
scopos, Metropolitanos atque Episcopos. Patriarcha Græca lin-
gua interpretatur summus Patrum, qui primum, id est, Apo-
stolicum retinet locum. & ideo quod summo honore fungitur,
tali nomine censetur, sicut Rom. Antioch. Alex. Archiepiscopo
vocabulo dicitur, quod sit summus Episcopus; tenet enim vi-
cem Apostolicam & præfide tam Metropolitanis, quam Epi-
scopis ceteris. Metropolitanus autem à mensura ciuitatum vo-
catus sunt, singulis enim prouinciis præeminet quorum auctori-
tati, & doctrinæ ceteri sacerdotes subieci, sine quibus reliquis
Episcopis nihil agere licet sollicitudo enim totius prouinciæ ipsis
commissa est. Omnes autem superius designati ordines, vno eo-
demque vocabulo Episcopi nominantur, sed ideo priuato no-
mine quidam vtuntur, propter distinctionem potellarum quæ
singulariter acceperunt. Patriarcha pater principum, & ideo
enim Princeps, Archiepiscopus, Princeps Episcopi, sicut Metropolitanus à
mensura ciuitatum.*

Archiepiscopos Metropolitanis anteponebat, quasi
sint nonnulli Metropolitanis, qui Archiepiscopos non
nominantur; nominantur, inquam, vix enim credi-
dero vocari Metropolitanum, cui officium Archie-
piscopi non conueniat, nisi quod loco citato, vt &
distinct. 21. Cleros. Archiepiscopus dicatur etiam præ-
fide Metropolitanis. Quamuis in Germania appa-
reat ratio distinctionis alia; nam Metropolitanis di-
cuntur ab vrbe principe vnus prouinciæ, Archiepi-
scopi diuersarum sub le prouinciarum Episcopos ha-
bent. V. G. Archiepiscopus Moguntinus, Spirensis,
Curienfis, Halberstadenfis, Wormatiensis, Ar-
gentoratenfis, Paderbornensis, Wirtzburgen-
sis, Werdenfis, Constantiensis, Eistadiensis,
Hildesheimensis, Augustanus, Moguntia non recte,
Metropolis more veteri respectu harum prouincia-
rum dicebatur, cum aliæ sint prouinciæ, aliæque Me-
tropoles.

Budæus originationē, & vetera tempora respexit,
cum Metropoles nominat eas vrbes ex quibus dedu-
ctæ sunt Colonie, nihil enim hoc ad Archiepiscopos
tinet, & Metropolitanos nostros. Imo nec ad tempora
imperii. Nam Colonie pleræque Metropoles supe-
rarunt, Tyrus à *tyria* Sidonis fuit, Tyri Carthago, &
Carthaginensis tamen Archiepiscopus Tyrio nequa-
quam subiectus erat, sed hic Antiochenum agnoscebat
Patriarcham. Metropoles igitur sunt, quæ non
origine, sed cura, sollicitudine, auctoritate, potestate
materna alias regant Ecclesias.

§. 2. Archiepiscopus olim eligebatur ab omnibus
sue ditionis Episcopis, ita Anicetus Papa. Sed crescente
numero Episcoporum, nisi necessitas interuenerit, debent etiam
plures augeri, id est, si Archiepiscopus diem obierit, & alter or-
dinandus Archiepiscopus electus fuerit, omnes eiusdem prouin-
ciæ Episcopi ad sedem Metropoleos conueniant, vt ab omnibus
ipse ordinetur. Oportet autem vt ipse, qui omnibus præesse debet,
ab omnibus illis eligatur & ordinetur. Reliqui vero compro-
uinciales Episcopi, si necesse fuerit, ceteris consentientibus, à tri-
bus, iussu Archiepiscopi, consecrari possunt Episcopis, sed melius
est, si ipse cum omnibus, eum qui dignus est, elegerit, & cuncti
pariter sacrauerint Pontificem. Et licet istud, necessitate coge-
re, concessum sit: illud tamen, quod de Archiepiscopi consecra-
tione prædictum est atq; præceptum, id est, vt omnes suffra-
ganei eum ordinent, nullatenus immutari licet: quia qui illis præ-
est, ab omnibus Episcopis, quibus præest, debet constitui. Sin ali-
ter præsumptum fuerit, viribus carere non dubium est, quia
irrita erit eius secus acta ordinatio. Ipse autem Archiepiscopus
nihil de eorum causis, aut de aliis communibus, iuxta statuta
Apostolorum, abque cunctorum illorum agat consilio: nec illi,

Archiepiscopi
Germaniæ eos sub
se habent
Episcopos,
quorum
vrbes non
sunt civiliter
sub Metro-
poli.

Quæ Metro-
poles.

Archiepi-
scopum eli-
gebant Epi-
scopi.

nisi quantum ad proprias parochias pertinet. sine suo: quoniam tali gaudet concordia Altissimus, & gloriatur in membris suis.

Renouatum est hoc in Concilio Aurelianensi 2. anno 536. can. 7. Inordinandis.

Archiepiscopus sine consilio Episcoporum nihil agit. §. 3. Sine consilio aliorum Episcoporum agere nihil debet. Idem Anicetus. Ipse autem Archiepiscopus nihil de eorum causis, aut de aliis communibus, iuxta statuta Apostolorum absque cunctis illorum agat consilio: nec illi nisi quantum ad proprias parochias pertinet: sine suo, quoniam tali gaudet concordia Altissimus, & gloriatur in membris suis.

Idem recte etiam statutum legibus Franciæ l. i. c. 8. tempore Caroli magni. Nam opus est Episcopo sua ad gubernandum auctoritate, & libertate, si aliquid prudenter nouandum arbitratur, id Metropolitano indicet.

Archiepiscopi non vocandi primates. §. 4. Primates ne vocentur, idem Anicetus. Nulli Archiepiscopi Primates vocentur, nisi illi, qui primas tenent ciuitates, quarum Episcopos Apostoli, & successores Apostolorum regulariter Patriarchas & Primates esse constituerunt, nisi aliqua gens ad fidem conuertatur cui necesse sit, propter multitudinem eorum Primatem constitui. Reliqui vero qui alias Metropolitano sedes adepti sunt non Primates, sed Metropolitani nominentur. Si autem aliquis Metropolitano inflatus fuerit, & sine omnium prouincialium presentia vel consilio Episcoporum, aut eorum, aut alias causas, nisi eas tantum, quæ ad propriam suam parochiam pertinet, agere, aut eos grauare voluerit, ab omnibus districte corrigatur, ne talia deinceps presumere audeat. Si vero incorrigibilis, eiusque inobediens apparuerit, ad hanc Apostolicam sedem cui omnia Episcoporum iudicia terminare precepta sunt, eius contumacia referatur, ut vindicta de eo fiat, & ceteri timorem habeant. Si autem propter nimiam longinquitatem, aut temporis incommoditatem, vel itineris asperitatem, graue ad hanc sedem eius causam deferre fuerit, tunc ad eius Primatem causa deferatur, & penes ipsum huius sanctæ sedis auctoritate iudicetur.

Roma pallium accipiunt. §. 5. Romanæ Ecclesiæ fidei professionem faciunt, palliumque petunt ita Ioan. Wiliberto Agrippin. Episc. dist. 100. c. 4. Optatum tibi pallium nunc conferre nequimus: quia fidei tue paginam minus, quam oporteat, continere reperimus: cum videlicet in ea nullam sanctorum continetur, nec decretalium Pontificum Romanorum constitutorum secundum morem feceris mentionem: sed nec illam propria subscriptione munieris, nec aliquam, qui hanc iureiurando firmaret, miseris.

Suis omnes limitibus sunt contenti. §. 6. In aliena ditione nihil tentet. ita Cælestinus ad Episcopos Galliarum. Primum, ut iuxta Canonum decreta, vnaquæque prouincia suo Metropolitano contenta sit, ut decessoribus nostri data ad Narbonensem Episcopum continentem constituta, nec usurpationis locus alicui sacerdoti in alterius cõcedatur iniuriæ. Sit concessi sibi contentus vnusquisque limitibus: alter in alterius prouincia nihil presumat, nec emeritis in suis ecclesiis clericis peregrini, & extranei, & qui antea ignoti sunt ad exclusionem eorum, qui bene de suorum ciuium merentur testimonio, preponantur: ne nouum quoddam de quo Episcopi sunt institutum videatur esse collegium. Nullus inuitis detur Episcopus. Clerici plebis & ordinis consensus ac desiderium requiratur. Tunc alter de altera eligatur Ecclesia, si de ciuitatis ipsius clericis, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus (quod euenire non credimus) poterit reperiri. Primum illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis ecclesiis merito preferantur. Habet vnusquisque clerico suo suum fructum militia in ecclesia, in qua sua per omnia officia transiit ætatem. In aliena stipendia minime alter obrepit: nec alii debitam, alter sibi audeat vendicare mercedem. Sit facultas clericis renitendi, si se viderint pregrauari: & quos sibi ingredi ex transuerso agnouerint, non timeant refutare.

Et paulo post: Subsequitur & supplet Apostolus, eodem locutus spiritu, vnus vxoris virum debere Episcopum consecrare. ad hanc ergo elegantur formulam sacerdotes: & si qua facta sunt ordinationes illicitæ, remoueantur, quoniam stare non possunt, nec discussionem nostram subterfugere poterunt, quamuis latere se existimant, qui taliter perueniunt, ut nulla religionis reuerentia, obsecratione susceperit. Non sit vana gloriatio palliatis. Episcopalis morem, qui Episcopi sunt, sequan-

tur. Daniel, ut diximus, qui accusationem pontificali honore subterfugere posse se credidit, & ad satisfaciendum tantum, accusatores suos latendo, peruenit, à sanctitatis vestra cõtut interim se non meritis segregatum, qui se nostro iudicio debet obicere, si conscientia sua nouit cõfidentia se habere. Massiliensis vero Ecclesia sacerdotem, qui dicitur (quod dictu nescis) in necesse fratri sui taliter gratulatus, ut huic qui ei sanguine cruciatus aduenerat, portio nem cum eodem habiturus occurreret, vestro eum audiendum collegio delegamus. Dat. 7. Kal. Aug. Felice Tauro viris clarissimis Coss.

Singulis annis Synodum celebrant. §. 7. Singulis annis Synodum celebret, ad quæ venire omnes cõprouinciales tenentur, ita Aurel. Syn. 3. an. 540. celebrata, capitulo 1. Primum, ut vnusquisque Metropolitani in prouincia sua cum cõprouincialibus suis singulis annis Synodale debeat opportuno tempore habere Concilium. Quod si illum infirmitas aut necessitas certa tenuerit, ut ad alium cõstitutum locum adesse non possit, ad suam ciuitatem suos euocet fratres, Quod si intra biennium diuinitus temporis tranquillitate concessa, admonitis prouincialibus, à Metropolitano Synodus inducta non fuerit, Metropolitani ipse pro euocationis tarditate anno integro Missas facere non presumat. Quod si euocati, non corporali infirmitate detenti, adesse sua abusione desexerint, simili sententia subiacent. Qui tamen & hanc excusationem sibi nouerint esse sublatam, si absentiam suam diuisione fortis crediderint excusandam. Eadem & plura in Conc. Emericitano c. 4. §. 6. statuitur. Hoc eius munus esse ut moribus inuigilet, & per Synodos omnia corrigat, etiam aliis multis conciliis statutum est, Tarraconensi c. 6. & 13. Epistolæ tales per fratres à Metropolitano sunt diuigilæ, ut non solum cathedralibus ecclesiis presbyteris, verum etiam de diocesis ad Concilium trahant, & aliquos de filiis ecclesiæ secularibus secum adducere debeant.

Episcopi tenentur agnoscere Metropolitani. §. 8. Episcopi tenentur agnoscere Metropolitani, & nihil sine eo agere. id renouauit Bracaren. Conc. 2. Per singulas prouincias oportet Episcopum cognoscere primum Metropolitani Episcopum. & ipsum primum curam suscipere: nihil aut agere reliquos Episcopos prater eum, secundum quod antiquitus à patribus nostris constitutum continetur in canone. Propter quod & Metropolitani Episcopi nihil sibi presumptiue assumant absque concilio ceterorum. Nihil noui in sua parocchia Episcopi constituere sine cõficta Metropolitani queunt, nam Metropolitano auctoritas præcipua est in Episcopos subiectos. Ideo Synod. Antiochena iubet Metropolitanos respicere.

Abusus Metropolitano munia sua Episcopi delegantur reprehenditur. §. 9. Abusus Metropolitano munia sua Episcopi delegantur reprehenditur, & dñatur in Synod. 8. gener. actio. 10. c. 2. 4. Diuina scriptura dicente maledictus omnis homo, qui facit opus Domini negligenter, quidam Metropolitano rum in extrema negligentia & desidat delapsi, præceptionibus suis subiectos ad se adducunt Episcopos, & cõmittunt eis ecclesiæ propria diuina officia, & litania, & cuncta omnino sacra, quæ ad se pertinent, ministeria, ita ut per illos celebrent omnia, quæ per semet alacriter agere debuerint, ac per id eos, qui Episcopali dignitate meruerunt, quodammodo clericos sibi subiectos exhibeant. Vacat autem iude præter Ecclesiasticas leges secularibus curis, atque dispositionibus, dimittentes perseuerare in orationibus & obsecrationibus pro suis delictis, ac populi ignorantis, quod nunquam ad aliquos penitus inueniunt, cum sit canonicis nimirum contrarium omnino præceptis: & quod scimus est, quæ suis stipendiis per distinctas mensum vices accipiuntur prædicta perficere ministeria, quod ab Apostolico munimine modis omnibus ostenditur alienum. Hæc autem omnia magnis & multis ac vehemensis damnationibus dignis huiusmodi statuunt, probantur n. tales per hæc, quæ faciunt etiam sathanica iactantia & superbia laquere. Quisquis ergo Metropolitano post hæc sanctæ ac vniuersalis Synodi definitionem, eadem audacia, vel superbia, & contemptu abusus, non per se cum timore, & alacritate, seu conscientia bona, debita ministeria in propria ciuitate, sed per iustitaneos Episcopos suos efficere tentauerit, penas exsoluat coram proprio Patriarcha & aut corrigatur, aut deponatur.

Episcopi tenentur agnoscere Metropolitani. §. 10. Præcipua cura est illi, de sua ordinaria diocesi, quam gubernat, secundariæ, sed necessaria tamen sollicitudo aliarum ditionum; Itaque cognoscit contouersias, & Episcoporum suorum ne-

gligentiam supplet, dum quod sponte facere Episcopus debuit, ipse facit 9. q. 3. Cum scimus debitores omnes sacras regulas custodire, & eam, quae dicit in vnaquaque ecclesia oeconomos esse debere, modis omnibus inuolabilem custodire debemus. Et, si quidem unusquisque metropolitanus in sua ecclesia constituerit oeconomum, bene utique est, si autem ex auctoritate propria Constantinopolensis episcopi licentia est proponendi oeconomos in eius Ecclesia. Similiter & metropolitanus, si episcopi, qui sub eis sunt, non saterint oeconomos statuere in suis ecclesiis. Id ipsum autem seruandum est, etiam in monasteriis.

Hinc dioeceses suorum obit, visitat, inquit, commendat subditorum vitam, quam ob rem vicissim illi subsidia debentur, cum ex officio de praescriptio. c. sopita. 14. can. cum nuper. de censib. ap. Greg. Hac in visitatione omnibus pontificum uti insignibus, benedicere populo, crucem praeferi iubere potest. Clement. Archiepiscopo, de priuilegio.

Hac ita a patribus constituta in vni omnino reuocando sunt, ad disciplinam ecclesiae restituendam, neque vllius potentia tanta esse debet, ut ordinem hunc immutet. Non potest vnitas, & vitae integritas conferuari, si sua in dioecesi quilibet Episcopus velit esse Papa.

CAPVT XXXIX.

Episcoporum officium summe necessarium, varium, eius dignitas, &c.

Episcoporum nomine omnes veniunt, etiam Papa &c.
§. 1. EPISCOPI vocantur Papa, Patriarchae, Archiepiscopi, verum cum illi iurisdictione differant, alioqui par sit pene atque idem officium, vitae integritas ab omnibus requiratur, pauca nunc de Episcopis dicenda; pleraque enim in superioribus sunt exposita.

Presbyteri aliquando didi Episcopi.
§. 2. Episcoporum nomine aliquando etiam presbyteri, dicti sunt. Aerius quod Episcopatu arceatur, negauit illa diuersa esse officia, ita Epiph. haeresi 75. de quare Baronius in anno Christi 88. copiose disputat. & ex haereticis Sarauia de diuersis gradibus ministrorum, praesertim a pag. 334. Initio quidem Apostoli soli erant Episcopi, & presbyteri, tandem crescente multitudine fidelium fecere etiam presbyteros, & Episcopos, quibus *diaconos* suae administrationes assignarunt.

Episcopi non a populo.
§. 3. Hinc constat Episcopos constituendos non ab populo vel regibus, sed Apostolorum successoribus, pontifice, Archiepiscopis, Episcopis; quamuis enim aliquando populi, vel principes electioni fuerint adiuncti, primum tamen ius penes clerum, & Episcopos est, non modo ut ab Episcopis consecrentur, sed etiam designentur. Populus saepe flagitabat Episcopum, etiam vsque ad seditionem, Niceph. l. 1. c. 30. hist. eccl. Diu tamen ea res durauit in ecclesia, Videatur Athanas. de persecutione ad orthodoxos. Eadem pene fuit electio Ambrosii. Theod. l. 7. vide & distinctione 23. c. illud. & 64. c. 1. de electione Episcoporum, vide T. 4. conciliorum, p. 1. p. 402. & 571. & 749. 729. 630. Maxime tamen semper curatum, ut electiones seditione vitarentur. T. 2. conc. p. 2. p. 405.

Populus saepe flagitauit Episcopum.
§. 4. Ad seditiones igitur cauendas aliquando bonis, & bene meritis imperatoribus concessum est proponere Pontificem, & Episcopos, ut Carolo Magno circa annum Domini 780. in Concilio Romano distinct. 63. c. 22. Adrianus Papa Romam venire Carolum regem ad defendendas res ecclesiae postulauit. Carolus vero Romam veniens Papiam obsedit, ibique relicto exercitu in sancta resurrectione ab Hadriano Papa Romae honorifice susceptus est. Post sanctam vero resurrectionem reuersus Papiam, cepit desiderium regem: deinde Romam reuersus constituit ibi synodum cum Hadriano Papa in patriarchio Lateranensi in ecclesia sancti saluatoris: quae synodus celebrata est a CLIII. episcopis & religiosi, & abbatibus. Hadrianus autem Papa cum vniuersa sy-

nodo tradiderunt Carolo ius & potestatem eligendi pontificem, & ordinandi Apostolicam sedem. Dignitatem quoque patriarchatus ei concesserunt. Insuper archiepiscopos, & episcopos per singulas provincias ab eo inuestituram accipere definiuit: & ut nisi a rege laudetur & inuestiatur, episcopos a nemine consecraretur: & quicumque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo eum innodauit, & nisi resipisceret, bona eius publicari praecipit.

Multis canonibus hoc quoque constituitur, in quibus, vel designatio, vel inuestitura, vel consensus imperatoris requiritur, ut c. 15. 16. 17. 18. 21. 23. 24. 28. quae postea tamen sublata sunt. Cum tamen ea res imperatoribus, & principibus, suas utilitates, non ecclesiae commoda, populiue salutem spectantibus, male administraretur, iterum se ecclesia in libertatem vindicauit, & more veteri electionem fecit. Nam postea de ea re longa fuit lis inter pontificatum, & imperium. Quod prospicientes Romani, tempore Ludouici primi Hadrianum secundum sine praesentia legatorum Caesareanorum elegerunt, cap. 29. Ludouicus id ipsum approbavit.

Postea Henricus quartus nundinator Episcopatum nequissimus a Paschali 2. captiuo utcumque extorsit eam potestatem, sed restitit concilium Romanum, totumque imperium se in imperatorem flagitiosissimum commouit. Nec alia ratio fuit in oriente, ubi anno 965. Phocas legem tulit, ne sine imperatoris consensu Episcopi eligerentur, ita in lib. iuris orient. 4. tit. Causarum pignarum opes ecclesiae, ad quas avara aulicorum ambitio anhelabat, Phocas certe & suis ministris aliquos ecclesiis immittebat Episcopos, quibus demensum aliquod constituebat, reliqua in sua praemia conuertebat, quam rapinam Basilii abrogauit, ecclesiae priuilegiis restituit, sed vergentibus semper in peius Graeciae rebus ea omnia Alexius Comnenus concussit, synodo refragari non audente. In Gallia multa quoque regibus delata sunt, quae anno 1560. moderatione magna ne in vnus potestate essent omnia, temperata fuere.

§. 5. Episcopis honor magnus, pene regius, & interdu maior exhibitus est, praecipue cum dignitatem ornauit sanctitas, Martino sane imperator non modo assurrexit, sed etiam seruiuit. Omnino vero conuenit, ut velut publicus, & a Deo constitutus censor morum, & doctor a cunctis audiat.

§. 6. Officium & finis Episcopalis, ut ecclesiarum ministri, clerus, populusque dioeceseos recte, ordine, in rebus spiritualibus gubernetur. Quae igitur cura latior est in Archiepiscopo, & Patriarcha, latissime patens in Romano pontifice, eadem in Episcopo est ad dioeceseos propriae administrationem restricta.

1. Omnium Ecclesiarum suae dioeceseos, omnium monasteriorum cura & sollicitudo ad Episcopum pertinet. 2. Clericorum institutio, gubernatio, correctio, reformatio, censura, iuridictio in foro exteriori, & interiore. Conuocatio Synodi, consecratio ornamentorum Ecclesiae, & Ecclesiarum ipsarum dedicatio. Chrismatis confectio, confirmatio, aliaque minora quorum multa aliis committuntur.

Sunt & alii, qui Episcopi dicuntur, nempe suffraganei, & Chorepiscopi. Sunt vero suffraganei improprie dicti, quos nunc ita nominamus, nam suffraganeos vocauit antiquitas eos qui sub Archiepiscopo aliquo suas dioeceses administrabant. Nunc ita vocantur, qui proprie, vereque sunt Episcopi, & Episcopatus sibi assignatos habent, sed quia illi detinentur a Saracenis, Turcis, vel Schismaticis, & haereticis, ipsi alio loco degunt, & Episcopos aliorum locorum adiuvant. Na quilibet Episcopus potest in alio Episcopatu, cum Episcopi consensu munia Episcopalia exercere.

Cum igitur vere sint Episcopi vrbium in Graecia, Asiaque constitutarum, si spes aliqua effulgeret illis vere Episcopis in locis

Ecclesia iterum se in libertatem vindicat.

Henricus quartus frustra extorsit.

Aulici anhelant ad opes ecclesiae.

Episcopus audiri debet.

Suffraganei veteres.

Suffraganei vere Episcopis in locis

scopi, & quando ad oues suas proficisci teneantur?

Episcopi sacris officiis fungantur.

Chorepiscopi.

Chorepiscopi vetiti.

Chorepiscopi sunt presbyteri.

Chorepiscopi sunt adiutores Episcoporum.

in locis Evangelii prædicandi, omnino eo proficisci, & requirere oues tenentur, nec eo casu mortem reculare, si modo precium periculi sit. Sine causa enim & spe emolumenti spiritualis in discrimen se dare prudentis Antistitis non est.

Horum Episcoporum opera Archiepiscopis, & Episcopis in Germania præcipue concessa est, ob ditionum amplitudinem, in qua tamen hoc requiro, ut ipsi Episcopi principes ciebro sacerdotes consecrent, aliaque faciant, quæ ostendant, ipsos non tædio rerum spiritualium, sed occupatione coactos, sibi adiutores addidisse. Fuerunt Chorepiscopi antiquitus, & nunc in Treuirensi Archiepiscopatu, & nescio, an aliis quibusdam locis, perseverant.

De his extat Damasi Epistola ad Numidiæ Episcopos. In qua primo, ait se reperisse à prædecessoribus decretum, Nihil eis ad veniam referuari, quam priuationem sacri ministerij, quod illicitè assumpserunt, quia prohibiti tam ab hac sacra sede, quam à totius orbis fuerunt Episcopis. 2. Nihil eos de summo sacerdotij munere posse præsumere. 3. Presbyteros esse, non Episcopos. 4. olim propter studium pauperum constitutos. 5. deiectiones esse, quia illicita præsumebant, & quæ solis pontificibus conueniebant, faciebant. 6. Eis à quibusdam Episcopis ocio torpentibus gregem commissum fuisse. 7. Tales torpidos Episcopos esse metreticibus similes. 8. Nullo modo esse Episcopos. 9. Aliquos tamen postea in locis quibusdam vere creatos Episcopos; hoc enim ait Damascus in can. esse. estque in Antiochen. c. 10. 10. dici Episcopos villanos, hoc est enim *χῆρος*; itaque sunt regionarii Episcopi, non enim à choro, sed *ἐκ τοῦ κῆρος*, hoc est regione dicuntur. 11. Si presbyteri esse despiciunt, cum Episcopi non sint, nihil esse. 12. Eos, qui manu propria confirmauerint se tantum presbyteros esse, posse manere in eorum catalogo; qui Episcopi esse volunt, omni honore priuandos. 13. Non licere eis sacerdotes consecrare, nec diaconos, aut subdiaconos, nec virgines, nec altare erigere, nec vngere aut sacrare, nec ecclesias dedicare, nec chrismata conficere, nec chrismate baptizatorum frontes signare, nec publice quidem in Missa quemquam penitentem reconciliare, nec formatas epistolas mittere, nec populum benedicere, nec ante Episcopum in baptisterio aut sacrario introire, nec præsertim Episcopo infantem tingere aut signare, nec penitentem sine præceptione Episcopi sui reconciliare, nec eo præsertim, nisi illo iubente, sacramentum corporis & sanguinis Christi conficere, nec eo coram posito populum docere aut salutare, nec plebem exhortari: quæ omnia solis pontificibus debent, tam ex superioribus, quam ex aliis patrum constitutis, aut sacris canonibus, edocti estis.

Hinc duo apparent in his reprehendi, primum est. Præsumptio Chorepiscoporum, alterum negligentia Episcoporum, suos labores illis demandantium.

§. 7. Quodnam eorum officium fuerit, colligi potest ex canone 54. Nicæno. Eligat Episcopus ex bonis religiosis, qui habitant in deserto, aliquem, qui sit doctus, & optimis moribus & maxime omnium, qui in vniuersa illa congregatione sunt, intelligens, qui nihil de electione sua cognouerit. Et qui sunt illius congregationis, debent præsentare eum. Et vnus Diaconus congregationis alta voce dicat: nos eligimus talem in Coepiscopum (forte Chorepiscopum) qui habeat totam potestatem in nos, ut sciant omnes electum esse eum in eo gradu. Et debet episcopus recitare super electum orationem consuetam, & benedicere super eum, dareque ei nomina omnium ecclesiarum & monasteriorum, quæ sub potestate eius sunt, ut eligat ipse, ut melius ei visum fuerit, eos qui sunt idonei & in sermone suo constantes, quos ecclesiis & monasteriis præficiat. Et eis qui curam habent ecclesiarum, ne imponat curam monasteriorum, & eis qui præfati sunt monasteriis, ne iungat curam ecclesiarum: obligetque eos ad ea loca, quæ eis data sunt, & eat postea ad visitandas ecclesias & monasteria. Qui in aliqua ecclesia, aut monasterio aliquid deesse, aut supra quam opus sit, abundare

reperit, oportet quod vno in loco superfluit, apponere ubi deest, id quod cum timore Dei & adificatione illorum locorum fieri debet. Et si fuerint pauci sacerdotes, debet augere numerum ex illis, qui sunt illius loci. Et si inter eos non fuerit aliquis idoneus, illius castelli, ut ordinetur: debet sumere aliquem ex monasteriis vel ecclesiis, & curet, ut fiat sacerdos: ut oratio sit assidua, & non cesset ministerium altaris, desistanturque templa oratione & missa; & Christiani non habentes pastorem, nomine & opere sint sicut gentiles. Item curet, ut in omni castello, & parua villa sit aliquis, qui colligat proventus Episcopo secundum vires cuiusque loci, & afferantur ad eum. Si quidem ad eum pertinet, ut faciat elemosynas pauperibus, & peregrinis & recreet sacerdotes egentes, ut maneat inter eos charitas.

§. 8. Fuisse minorem dignitate Archidiacono constat ex can. 8. Quando Chorepiscopus, & Archidiaconus sedent in ecclesia, nullus sacerdos, neque Diaconus ecclesia, neque cuiusvis gradus alterius clericorum audeat sedere supra illos: præterquam episcopus, quia hi sunt tanquam due manus, & due ale, quibus episcopus volat. Sed quando episcopus ambulat siue in ecclesia, siue foris: oportet ut Archidiaconus sit ad dexteram, & Chorepiscopus ad sinistram, & Episcopus sit inter eos, tanquam pater in medio filiorum. Et quicumque non paruerit, synodus eum excommunicat.

§. 9. Non tamen continuo nomen sublatum; quamuis enim Episcopos non esse tradant, nisi paucos quosdam presbyteros tamen Chorepiscopos fuisse certum est, etiam post Damasi decretum, imo iterum episcopalem gradum ambiuisse. Nam Ioannes 3. circa annum domini 566. de his ita scripsit Episcopis Germaniæ & Galliæ. Perlatum est ad sedem Apostolicam, emerisse, & denuo reuiuiscere prohibitum, & funditus extirpatum, tam à sancto Damaso, quam à S. Leone viris Apostolicis, atque ab vniuersis synodali aut horitate episcopis, reprehensibilem, atque oppido inolitum vsu, eo quod quidam chorepiscopi (qui & à prædictorum antecessorum sanctorum Apostolicorum patribus & viris Apostolicis, & ab ipsis, siue à nobis sunt prohibiti, sicut eorum hæcenus testantur decreta vltra modum suum progredientes, donum sancti spiritus per impositionem manuum tradant, & alia, quæ solum pontificibus debentur, contra fas peragant, præsertim cum nullus ex septuaginta discipulis, quorum speciem in ecclesia gerunt legatur, donum spiritus sancti per manus impositionem, tradidisse. Quod autem solis Apostolicis, eorumque successoribus proprium sit officij tradere spiritum sanctum, liber Actuum Apostolorum docet.

Itaque cum hæc tam clara sint de Epistola secunda Nicolai I. valde dubito, quæ est Cordesii studio in lucem edita.

§. 10. Synodus diocæsana Dilingæ habita, anno 1548. Chorepiscopis tribuit Archidiaconorum, & Decanorum ruralium officium; ita c. 7. & Archiepiscopos iisdem confociat. Itaque nomen Chorepiscopi retinetur, non est contra canones, modo episcopalia munia, ut ordinandi, & similia non exerceant, sed suo munere contenti intra terminos præscriptos se contineant. Quod si vero aliquis, quos nunc suffraganeos dicimus, in aliquo episcopatu etiam ad gubernationem adhibeatur, poterit ille dici Chorepiscopus, & esse verus Episcopus; Chorepiscopus in illa diocæsali cuius Episcopum adiuvat: Verus Episcopus suæ ditionis, ad quam accessus illi negatur.

CAPITULUM XL.

Prepositorum, Decanorum, Primiceriorum, aliorumque munia.

§. 1. **M**VLTA in Ecclesia non dignitatum modo, sed etiam officiorum nomina, quemadmodum in militia sub imperatore legati, tribuni, primipili, centuriones, optiones, decadarchi, ita quoque in hac sacra militia Ecclesiæ varii sunt ordines, & magistratus subordinati. Ideo & castrorum acies ordinata dicitur.

§. 2. Pri-

*Præpositi
magna di-
gnitas, etia
faculari.*

§. 2. Primum locum tenere præpositi, qui tamen olim duplices fuerunt, vel ex corpore cleri, vel faculares; De facularibus intelligo cap. 50. statutorum Concilii Moguntiaceni sub Richolpho Archiepiscopo anno 813. Omnibus igitur Episcopis, Abbatibus, cunctoque clero omnino præcipimus, vicedominos, præpositos, advocatos, siue defensores bonos habere, non malos, non crudeles, non cupidos, non periuros, non falsitatem amantes, sed Deum timentes, & in omnibus iustitiam diligentes. De iudicibus autem vel centenariis atque tribunis seu vicariis, dignum esse censemus, ut si mali reperti fuerint, de ministerio suo abiciantur.

*Seculari-
bus præposi-
tis iustitia
et ecclesia-
stici.*

§. 3. Præpositi faculares cum minus fideles essent, constituti sunt ex ipso clero viri zelosi, prudentes, in agendo dexteri, qui iura, possessiones, redditusque singulorum, atque omnium curarent. Atque in monasteriis ipsis ex religiosis ita est in Concilio Aquisgran. sub Steph. 5. Ludouico 1. c. 139. Quamvis omnes qui præsunt præpositi rite dicantur: vsus tamen obtrinit, eos vocari præpositos, qui quandam prioratus curam sub aliis prælatis gerunt. Hi tamen, qui iuxta hunc morem præpositi vocantur, tales & tam strenui à prælatis sunt constituendi, qui & vite probabilis sint, & ea que sibi iniuncta sunt, fideliter humiliterque expleant. Et pro eo, quod aliis prælatis sunt, nequaquam parui pendant canonica instituta: sed quanto plus implicentur in fratrum curis, tanto magis studeant celestibus obtemperare monitis. Debent igitur cuncta congregationi præpositi, esse utiles & de ministerio commisso fideliter prodesse. Ea vero, que fratribus dare debent, cum charitate tempore opportuno incunctanter præbeant, quatenus à Domino de fidei administratione gradum bonum acquirant. Erga huiusmodi vero delinquentes, & obedientiam sibi commissam bene non administrantes, modus superius comprehensus, tenendus est.

*Præpositi
monasti-
corum in
ordinem
reducti.*

Verum cum multi ex præpositis tam in clero, quam monasteriis rerum suarum satagentes, communium negligentes, viderentur inutiles, querela exorta fuit; & præpositi quidem monasteriorum in ordinem fere reducti. Nam qui solitarie habitabant, eos ad claustra reuocari iubet Concilium Lateranense, monetque Episcopos ut Abbates ad hoc faciendum impellant.

*Luxuries
præpositi
castigata.*

Laudabilis est constitutio Concilii Colonienfis anno 1536. celebrati, part. 10. c. 11. Habent quedam monialium monasteria sumptuosos præpositos, sub quorum potestate quum omnis bonorum administratio sit, ipsi de redditibus monasticis luxuriantur. Et qui monastica conversationis exemplum esse debuerant, ad mundi delicias reuoluuntur: fastidientes interdum similes & mella, interim monialibus ipsis vix milio & cibario pane rugientem ventrem saturantibus. Sunt quoque virginum monasteria, ubi non est victus & mensa communis, sed mos ille quem ad Corinthios scribens Paulus, quatuor in longe sacratori conuiuio damnauit quotidianus, nempe quod vnaqueque suum cibum præsumit ad manducandum: & alia quidem esurit, alia vero ebria est. Quos abusus tollere necessarium putamus, videlicet ut in illorum delicatulorum præpositorum locum, probi oeconomii à nobis comprobandi (quorum victus sit monastico similis) surrogentur, qui etiam obligati erunt singulis annis rationem de receptis ac erogatis integram reddere.

*Præpositi
ecclesiarum
ad officium
vocati.*

Sequens deinde Synodus anno 1549. habita officium cii omnes præpositos admonet. Querela est collegiorum, præpositos quosdam, ad quos præstito iuramento pertineat iura & statuta Ecclesiarum tueri, atque defendere, nihil agere minus: sed percipere tantum amplios fructus; ceterum ecclesias, quarum causa illos percipiunt, relinquere indefensas, immemores iurisdictionis, & eius quod beneficium propter officium datur. Hinc decernimus & statuimus, ut si quis in modo præpositi à suis collegiis, ac bonorum, iurum & statutorum defensionem, expensis capitulorum, necessitatis tempore vel imminente discrimine, requisiti, muneri suo satisfacere neglexerint, & inde Collegium seu Ecclesia illa damnum accipiat: poenam in-

cidant, pro damni accepti magnitudine & præpositi negligentia, ab Episcopo seu superioribus taxandam & moderandam.

Hoc Colonienfis Synodi decretum ad omnes ecclesias pertinet, quia iuramentum omnium eodem tenet.

§. 4. In decanum eligi nemo potest, nisi aetate & moribus maturus, distinct. 60. innouamus, Concilium Lateranense sub Alex. 3. c. 3. decreuit, ut nemo decanatum suscipiat, nisi annum 25. attigerit, quiq; sit scientia & moribus commendandus, nisi sit presbyter, idem eadem distinctione; quod si diaconus electus sit, nisi presbyter ordinetur, honore priuatur. Ibidem. Eodem modo Lateran. sub Callisto secundo: Nullus in præpositum, nullus in decanum, nullus in Archipresbyterum, nisi presbyter, nullus in Archidiaconum, nisi diaconus ordinetur. Eadem in Concilio Pictauiensi anno 1100. sub Paschali 2.

§. 5. Decanum in Ecclesia sua sedere necesse est. Aureus canon Concilii Colonienfis anno 1549. Videmus Decanis absentibus, vel officio suo segner perfunctibus leuissimorum quorumque canonicorum & vicariorum insolentiam præualere fere aduersus meliores, pietatem & zelum bonorum haberi ludibrio, officia negligi diuina, neque ab omnibus persolui, tantum præcipitari, vite & morum honestatem periclitari, disciplinam prorsus nullam esse: breuiter, licere prauis quibusque quicquid libeat. Præcipimus idcirco & mandamus, ut Decani apud suas Ecclesias personaliter resideant, & officio suo per se ipsos strenue perfungantur, excessusque subditorum quoribus opus erit, castigent, sub pena priuationis fructuum decanatum, pro rata temporis, quo absque causa rationabili moniti non resederint, fabrica, aut pauperibus applicandorum, ubi alias non est pena digna contra non residentes decreta, nisi forte necessitatis causa contigerit eos abesse: Quo casu, capitulari alicui, qui suscepti officij rationem reddere possit, quemque inferiores reuereantur, vires suas committant, nisi talem absentis vicarium peculiaria collegiorum statuta designent.

Eodem anno Synodus Moguntina etiam sanctius constituit, & latius legem saluberrimam extendit. Cap. 71. Cum constet, harum dignitatum officia maiores nostros ideo in ecclesiis instituisse, ut essent, qui disciplinam Ecclesiasticam, tamquam inspectores & moderatores, conseruarent: iam vero videamus, ea ab eis occupari, qui dignitatum titulos tantum gerunt, & emolumentis gaudent, & tamen ab ecclesiis suis absunt, nihil minus quam appellationibus suis respondent. Quare statuimus, ut posthac omnes, qui vel Præpositorum, vel Decanorum, vel Scholasticorum, vel Custodum, vel Cantorum dignitatibus (quatenus hæc ad nostram aut comprouinciarum nostrorum dispositionem pertinent) iam præfulgent, aut porro ornandi erunt, presentes suis ecclesiis, vtilem & nomine dignam operam præsent: Non absentes, fructus tantum auferant: neque liceat cuiquam absenti, vllam harum dignitatum gerere: sed quisque tali titulo insignitus, sua ecclesia non absens, neque conducta aliorum opera, sed residendo præsens ipse inseruiat.

§. 6. Officia decanorum ista à conciliis præscribuntur. Concil. Colon. anno 1536. c. 2. Porro quum collegiatæ ecclesia secundaria sunt post cathedrales, & instar illarum (quod ad ordines ministrantium, diuinumque cultum attinet) constituta, vtrouque Decanis cura erit, ut clericos suos ad obseruationem piorum rituum prouocent ac reducant, ut ad agendam vitam clericis dignam perpetuo cohortentur, ac impellant, ut à negotiis, à tumultibus mundanis reuocent, ne magis seculi, quam Christi milites videantur, ut comestationibus, ebrietatibus, ac omni luxui interdiciant, denique ut suo officio satisfacere compellant.

Augustinensis Synodus anno 1548. c. 9. Decanus Collegii sui clericos & familiam in officio quemque suo contineat, exemplo alios precedat, vite morumque honestatem in habitu & disciplina, debitumque in diuinorum officiorum persolutione & caeremoniis exigat: Ebrios, aleatores, percussores, scortatores, & officii sui immemores corripiat, sacris abigat, & pro iure sibi competenti mulctet.

*Decani a-
tas & mo-
res.*

*Decani
presentia.*

*Præla-
torum præ-
sentia mo-
res compo-
nit.*

*Decani of-
ficium.*

Iterum

Iterum Colon. c. 9. Quo ergo hac qua diximus, repurgentur, ac debite simul cum omnibus aliis ad diuini officij prosecutionem ac chori disciplinam spectantibus obseruentur, Decanus diligenter inuigilabit, hinc & hinc circumspiciens, ne quid inordinate fiat.

Et c. 25. Eius officium cum potestate sic describit. Si quos Decanus rebelles cernat, si diuini cultus atque sui officij negligentiores, si rixosos, si litigiosos, si percussores, si aleatores, si scorta fouentes, aut alius publicis criminibus irretitos, atque hi fraternam correptionem audire recusauerint, agat in his capitulis quod iubet Paulus: Peccantes coram omnibus argue: Tum si respicere nolint, arceat à sacris, prohibeat participare fructus, donec ad meliorem uitae frugem reuertantur, sic tamen, vt hic feruetur regula Apostolica: Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, patientes estote ad omnes, & neque ira, neque odium, neque rancor ullas sibi partes vendicat. Nam illa prapostorum sollicitudo est vitilis, illa cautela est laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor nihil sibi vendicat. Ira enim saepe etiam innocentes ad crimen inducit. Dum enim iusto amplius irascimur, & volumus aliena coercere peccata, grauiora committimus. Per hac tamen nostris ac ecclesiarum prouincia nostra priuilegiis ac legitimis consuetudinibus, & praesertim mori ac consuetudini quae in aliquibus ecclesiis est, (nempe vt cause disciplinae per Diaconos diiudicentur) nihil prauidicamus: modo tamen diaconi, suo officio grauius ac strenue incumbant ac satisfaciant. Quod si Decanus & Capitulum, negligentes, aut eisdem criminibus irretiti fuerint, ad iuris communis dispositionem redire necesse erit.

Gravissima est igitur prouincia Decanorum, vt ad quos totius Collegij, disciplina, mores, cultus diuini ratio pertinet, nisi enim pius, prudens, vigilans, fortis, ad monendum interritus est, si vitia, abususque dissimulat, omnium animarum sanguis de manu eius requiretur. Ille in omnium ore plalms praecipitat, omnium linguis fabulatur; Quod enim ex officio tenetur, ex auctoritate potest emendare, censetur facere, si negligit.

§. 7. Habent & parochi in vicis, pagis, oppidisque suos decanos, seu praesides, quos rurales appellant. Horum officia Synodus Treurenf. anno 1548. exponit. Archipresbyteri vero, qui & Decani rurales appellantur, quum ad synodi confessum admissi sint, etiam & cum pastorum, & suiporum officij rationem reddere Reuerendiss. domino nostro iubentur: quandoquidem ad eos pertinet, publica subditorum delicta corripere, animarum cura consulere, omnes pura verbi Dei doctrina pascere, miseros atque calamitosos consolando sustentare, Ecclesiae in omnibus bene praesse, denique ipsos sana viuendi exempla, verbo, & opere exhibere: quod qui faciunt, eos duplici honore dignos Apost. iudicat. Nam turpissimum Ethnicus esse censet, committere, quod docet alios, non esse committendum. De iis igitur, tum etiam de aliis sacerdote dignis curis, respondere sua Reuerendissima gratia debent, quo cognoscant illorum in administrandis officiis integritatem. Eo sane nomine bonis ac lubenter parituris gratiam & laudem referri: malos vero & reprobos, cuiuscunque conditionis fuerint, ignominia & poena posthac Ecclesiastica censura vigore, affici imperabit.

Qui nunc decani vocantur, olim videntur archipresbyteri fuisse, est enim vterque princeps sui collegij, primarii viri enim decani etiam dici solent, & honoratus est numerus denarius, adeo vt decimam dicantur, quae magna sunt. Nunc tamen archipresbyter & decanus diuersas functiones habent; & archipresbyter quidem ordinario iure in gubernatione subiicitur archidiacono, decanus nequaquam. Archipresbyter fere vices Episcopi absentis gerit. Vide Leon. const. vlt. de officio archipresbyteri.

§. 8. Scholastici officium est, vel instituire, vel curare vt instituat iuuentus. Praest ille domicellaribus quos vocant, qui nisi omni cura instituan-

tur, ad officia diuina exerceantur, spes bonorum Ecclesiasticorum in ipsa herba praeciditur. Metropolitanus vero scholastico generalis scholarum inspectio, commissa censetur.

Aliud etiam ei dignitati adiunctum est officium, nempe ordinandos examinandi, praefidet enim examini scholasticus cathedralis ecclesiae.

De omnibus hisce vno verbo pene Colonienfis Synodus c. 3. Sunt in hisce Ecclesiis diuersi ministrorum gradus: nempe Praepositi, Decani, Archidiaconi, Scholastici, Cantores, qui & Chori Episcopi, Thesaurarii, qui & Sacrista seu Custodes, Canonici & Vicarii, atque id genus alij. Interpretetur quisque vocabulum suum, & curet esse, quod dicitur, secundum veterem patrum institutionem ac regulam. Atque eo solo fecerint, vt quum nostrae, tum omnium piorum expectationi magna ex parte respondisse videantur.

§. 9. Primicerius est quicumque est πρῶτος τῆς τράπεζας, primus in ordine, siue dignior ceteris πρῶτος. In cera autem scribere moris erat. Plin. l. 2. Epist. Erat in proximo non venabulum, aut lancea, sed stylus aut pugillaris: meditar aliquam annotabamque, vt si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Primicerius autem qui in prima cera, hoc est, primus in choro inter cantores scriptus erat, in ima cera apud Suetonium qui in extremis. Eius officium describitur l. 1. decret. t. 25. cap. 1. Vt primicerius sciat se esse sub archidiacono sicut archipresbyter: & ad eius curam specialiter pertinere, vt praesit in docendo diaconis, vel reliquis gradibus ecclesiasticis in ordine positus: vt ipse disciplina & custodia insistant, sicut pro animabus eorum coram Deo rationem est redditurus: & vt ipse diaconibus donec lectiones, quae ad nocturna officia clericorum pertinent: & de singulis studium habeat, vt in quacunque re capacem sensum habuerit, absque ulla vacet negligentia, aut à quo ipse iusserit instruantur.

Et dist. 25. c. 1. Ad primicerium pertinent acolythi, exorcista, psalmista, atque lectores, signum quoque pro officio clericorum, pro vite honestate & officij meditandi, & peragendi solite lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium, & responsoria quos clericorum dicere debeat. Ordo quoque & modus psallendi in choro pro solemnitate temporum: ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum, quae sunt in vrbe, ipse denuntiat sacerdoti: epistolas episcopi pro diebus ieiuniorum pro parochianis per ostiarios ipse dirigit: clericos, quos delinquere cognoscit, ipse distringat, quos vero emendare non valet, eorum excessus ad agnitionem episcopi deferat: basilicanos ipse constituat, & matriculam ipse disponat. Quando autem primicerius absens est, ea quae praedicta sunt ipse exquirat, qui ei aut lege proximus est, aut eruditione. Ad thesaurarium pertinet basilicarum, & ostiarii ordinatio, incensi preparatio, cura chrisimatis sciendae, cura baptisterij ordinandae, preparatio luminariorum in sacrario & in sacrificijs.

Beneficium & dignitas fuit primiceriatus, cum itaque officio non fungeretur primicerius, Tullenfis canonici, vt est in scripto Innocentii tertij, hoc officium sustulerunt.

§. 10. Sunt & alia officiorum, & dignitatum genera. Tolosae & alibi summa dignitas est post praepositum Cancellarii Academici, qui & ipse canonicus est, Coloniae ipse praepositus Metropolitanus est Cancellarius, Moguntiae custos Cancellarium constituit. Vide de his l. 5. decret. de magistris, c. quamuis.

Officiales & Vicarii Episcoporum iurisdictionem vice Episcopi exercent. In noua. 16. q. 7.

Thesaurarius est κειραναρχος, qui preciosa custodit, qui & custos alibi nominatur.

Sacrista supellectilis sacrae, luminariumque curam habet; l. 2. decret. 26.

Custos Sacristae minister est. ibidem c. 1.

Oecono-

Oeconomus qui res Ecclesie dispensat, pauperum dispensator.

Vicedominus ille in Episcopatu dicitur, qui in Ecclesiis particularibus Oeconomus.

Syndicus qui lites persequitur, & iura Ecclesie controuersia defendit.

Cellarius. Cellarius cui vini dispensatio, & crebro frumenti, aliarumque rerum est commissa.

Sunt & Parochi, Vicarii, Capellani, Pensionarii, Orphanotrophii, qui omnes ex necessitate, & utilitate Ecclesie constituti debent. Sed de his speciatim agendum est, quemadmodum de Canoniciis.

CAPVT XLI.

Canoniconum instituta in ecclesia laudabilia, & leges de illis saluatares.

S. I. CANONICORVM officium est canonicè viuere. de consecrat. dist. 5. c. 34. In omnibus igitur (quantum humana permittit fragilitas) decreuimus, ut Canonici clerici Canonicè uiuant, obseruantes diuina scriptura doctrinam & documenta sanctorum patrum: & nihil sine licentia episcopi sui, vel magistrorum eorum in composita agere presumant, in vnoquoque episcopatu vt simul manducant & dormiant, vbi his facultas faciendi id suppetit: vel quo de rebus ecclesiasticis stipendium accipiunt, in suo claustro maneat: & singulis diebus mane primo ad lectionem veniant, & audiant officium canonicorum. quid eis imperetur. Amen sam vero similiter lectionem audiant, & obediunt secundum canones suis ministris exhibeant.

Canonici clericorum honoratiores sunt; dicti sunt, vel quod secundum canones Apostolicos, & conciliorum uiuant, vel quia relati sunt in canonem, graeci δὲ ἐκ κανόνων, hoc est, in album Ecclesie relati, vt statam annonam consequantur, vocemque & ius dicendae sententiae in capitulo habeant; καὶ ὁμοῦς harmonici, qui primas partes rationi tribuebant, à pythagoricis dicebantur.

Dicuntur iidem praebendati, quamuis praebenda larius pateat, quam canonicatus. Praebenda olim dicebantur, quae Parochi legatis publice missis praebere tenebantur, Horat. ser. Satyr. 9.

Proxima Campano ponti, qua villula tectum Praebuit, & parochi quae debent ligna, saltemque.

Praebenda igitur dicitur in Ecclesia ius Ecclesiasticum, (nam de laicalibus praebendis non agimus) recipiendi certos prouentus annuos in Ecclesia, propter ministerium diuinorum officiorum, quod obit, is qui fructibus praebendae viuunt. Huic iuri cum est adiunctum ius suffragii in capitulo, si reliqua adint, vocatur praebenda canonialis; quamuis enim canonici aliqui non sint in capitulo, habent tamen praebendas canonicas, sed aliqua causa obstat, quo minus admittantur.

Ad praebendae fructus igitur legitime suscipiendos opus est habere titulum, & legitimam possessionem, deinde vt diuinis in officiis, quibus deputatus est, versetur. Beneficium enim datur propter officium. Ita omnes fundationes, omnesque canones.

S. 2. Canonici solent triplicia stipendia dari: Nam vel annua sunt, & corpus vocant; vel diurna, quas praesentias appellant; quae solis praesentibus distribuuntur. Denique sunt quaedam collectae à capitulis, praeter corpus, & praesentias, quas fructus mensuales nominant, haec distribuuntur pro arbitrio canonicorum. Quia vero quorundam auaritia tanta est, & cum auaritate iunctus torpor, vt omnibus in locis venient praebendas, vno quidem in loco resideant, ad alia collegia colligendorum fructuum causa proficiantur, consultum foret, quandocunque, & vbi-
cunque fieri potest, corpora in praesentias commutare, aut saltem minuere corpora, augere praesentias. Verum de hisce deinceps agam.

S. 3. Canonicatus, & praebendae in vniuersum duplices sunt. Aliae sunt Cathedrales, aliae secundariae ecclesiarum, vnde inualuit illa distinctio, vt dicatur Clerus primarius, qui in aede cathedrali Deo seruit, secundarius qui in aliis collegiatis Ecclesiis. Solent etià praebendae & canonicatus vocari beneficia; quia beneuole dantur ab Ecclesia, & gratis, cum gaudio recipientis, & dantis, duo autem continent, ius fructuum recipiendorum, & obsequii Deo exhibendi obligationem. Datur autem beneficium propter officium. Ideo cum cessat officium, subtrahitur beneficium; & cum retinetur abdicato officio, iniuria Deo, & Ecclesiae inferitur. Ego in paucas leges totam rationem conferri posse puto.

Cessante officio subtrahitur beneficium.

Lex 1. In beneficii collatione nihil collator sibi retineat, nihil speret, non obsequium, non pecuniam. Quia Deo ministrum constituit, non debet in re sacra saenerator esse, & sibi partem ex patrimonio Ecclesiae vindicare, multo minus serui Dei officia cum Deo diuidere.

Gratis danda praebenda.

Lex 2. Resideant in suis ecclesiis. Ideo enim & fundatae sunt, & priuilegia acceperunt ab Imperatoribus, tit. de clericis non residentibus. Hoc loco hortescio referens, quando fraudes, quae Deum miseri homines circumuenire satagunt, recorder. Iam olim hoc malum coepit, vt magnos prouentus parum, aut nihil agendo conquireret cupiditas. Quotus quisque debet more praesens est? Sed audiamus patres nostros, anno 1286. in concil. Ratiennati sub Honorio quarto ita definitum est. Rub. 5. Dignum est, vt quos ad vine decora, domestica laudis exempla non reuocant, saltem correctionis medicina compescat. Sane relatu comperimus plurimorum, in nonnullis ecclesiis nostrae provinciae, consuetudine obseruari, & in aliquibus aliis constitutione firmatum, vt praeter redditus beneficiorum, & praebendarum, de quibus nihil ad praesens volumus immutari; prout quotidie resident, redditus aliquos alios, tantum in ecclesia residentes, pro rata residentia, quam in ecclesia faciunt, percipiant: & quod ad huiusmodi consuetudinem & statutum, quidam praua interpretatione obaudientes, ac minus, quae Dei sint, cogitantes, in animarum suarum periculo; dum tamen in camera sua resideant, dato quod intrent in ecclesiam ad diuinum officium celebrandum, tantum semel in mense, ipsos redditus specialiter ob fauorem residentiae deputatos, vt Deo, & ecclesiae seruiantur, & diuina laudis organa, in ipsa, horis singulis decantentur sibi vsurpant, propter quae generatur grande scandalum proximorum, qui ecclesiae militant, prout debent, ac refrigescit in eis laudabile propositum, quod habebant.

Residentia.

Qualis residentia.

Ne igitur culpam illorum efficiamur participes, ipsa praua interpretatione summo, ac tali consuetudine obseruata, statumimus declarando, & statuendo declaramus, vt illi tantum dicantur in ecclesia residentes, quoad praemissos redditus, qui distribuuntur, prout quotidie resident, seu sit bladium, seu vinum, siue sint pecunia, vel alia bona; qui in ecclesia sua confratribus aliis horis debitis pensum seruutis nostrae, videlicet matutinum, laudes, primam, tertiam, sextam, nonam, vespers, completoriumque, persoluerint: alioquin percipiant ex ipsis redditibus, nisi prout seruiamus ecclesiae, iuxta ordinationem nostram, infra proxime annotatam. Et vt hac constitutio inuolabitur seruetur, volumus, & sub excommunicationis poena mandamus, vt infra duos menses à die publicationis praesentis concilii computandos, omnes & singuli clerici ecclesiarum nostrae provinciae, vbi sunt plures clerici ordinati, & tales sint redditus, de quibus supra praemisimus, hanc teneantur constitutionem sacramento firmare, & omnes etià qui in posterum assumentur, antequam ad redditus admittantur. Vbi vero in ecclesia redditus tales non sunt, diocesani locorum in synodis suis, quos eos contigerit celebrare, provideant, prout secundum Deum melius poterint, ne in ipsis ecclesiis, horis canonicis, officium negligatur. Quod si maior de Capitulo, vel vbi omnes sunt pares, qui proximo ipsis clericis praest, non fecerit hoc sacramentum praestari sui beneficii periculo subiacebit, multandum per provinciale concilium, seu superiorem ipsius, vel per alium, qui hoc possit.

In camera residentes accipere fructus.

Sacramento rediguntur ad residentiam.

Proximum

Leges valde
salutares,
& zelum
diuini ho-
noris ha-
bentes.

Proximum superscriptum Concilium, in quantum rite possumus, ordinare & declarare volentes, statuimus, vt infra duorum mensium spatium, à die publicationis huius Concilij ordinetur, quot, & quantum habere debeat, qui matutino interfuerit, & aliis horis Canonicis, ex redditibus, de quibus supra proximo Concilio est premissum, vbi tales sunt redditus. Et quia in specie dare in hoc doctrinam non possumus, prout Ecclesia plus abundenter, alia vero minus, prout possumus, prouidemus hoc modo, videlicet, vt qui matutino interfuerit, duplum eius habeat, quod habebit, quicquid in Missa. Qui autem Tertia, & Sexta, medietatem eius habeat quod ei fuerit datum in Missa: Et idem in Nona seruetur, quod est in Tertia & Sexta premissum. Qui autem in Vesperis, & Completorio, tantum habeat, quantum qui Missa interfuerit, secundum premissa. Vt clare intelligas, suppose quod decem denarii, distribuendi indies pro quolibet Canonico: de ipsis decem denariis dabis ei, qui interfuerit matutino, denarios quatuor: qui Missa, duos: qui Tertia, & Sexta, vnum: Et vnum, qui Nona: & qui Vesperis interfuerit, & Completorio, dabis duos denarios, vt dedisti in Missa. Verum quia nec sic est, secundum quod premissum est, ad plenum contra dolosum prouisum, qui venire possent ad horas Canonicas, non tamen hora debita, & si in hora debita, non tamen starent, quousque officium compleretur, contra eos statuimus, vt is dicatur matutino interesse, qui ad Ecclesiam venerit, antequam Venite, cum hymno cantetur, cum hymnus dicitur: alias cum dicitur, Venite, cum primo psalmo; ex quo hymnus tunc non cantatur, & steterit, quousque Prima completa fuerit. Qui Missa, antequam canteretur Kyrieleyson, & steterit, quousque fuerit finita Missa, qui Tertia, Sexta, Nona, Vesperis, & Completorio, antequam psalmi incipiantur, & steterint, quousque dicta hora fuerint perfecta, aliter nihil percipiant. Quicumque autem contra fecerit, prater reatum perituri, teneatur ad duplum illius, quod perceperit, restituendum Ecclesie, cui seruitium debitum est subtrahendum, conuertendum in ornamenta ipsius Ecclesie.

Eadem deinde anno 1317. multo vehementius in Rauennate Concilio tractata, & definita sunt.

Toti officio
interfit, qui
absens esti-
mari non
vult.

Non possum quin Concilij Basilicenf. sess. 21. verba adscribam: Qui in matutinis ante finem psalmi, Venite exultemus, in aliis horis ante finem primi psalmi, in Missa ante ultimum Kyrieleyson, vsque in finem diuino officio non interfuerit, nisi forte necessitate cogente, ac petita & obtenta a prelide chori licentia, discedere oporteat, pro illa hora absens censetur, saluis ecclesiarum consuetudinibus, si que forte circa hoc archiores existant. Idem in his obseruetur qui à principio vsque in finem in processionibus non permanserint. Pro cuius executione deputetur aliquis, onus habens notandi personas singulas statuto tempore non conuenientes, iuramento adstrictus agere fideliter, & multipliciter. Iubet etiam hac sancta synodus, quod in illis ecclesiis, in quibus singulis horis certo distributiones statuta non sunt, omnino etiam de grossi fructibus, si opus sit, deputentur, vt iuxta mensuram laboris plus minusue quisque capiat emolumentum, tollens prorsus abusu illud, quo in vna dumtaxat hora presens, totius diei distributiones usurpat: & illum quo Prepositi, vel Decani, aut alij officiales, ex hoc solū, quod officiales sunt, licet actualiter pro veritate ecclesie non absint, quotidianas distributiones percipiunt.

Seria Mo-
guntine sy-
nodi consti-
tutio.

Iam supra mentionem feci concil. Moguntini sub Sebastiano anno 1549. in quo c. 72. his verbis res imperatur. Cum Apostolus victu, adeoque ipsa vita, indigne iudicet homines ociosos, qui panem non labore suo parant, cum grauiamine aliorum edunt: quanto grauiori indignationi diuina eos subiacere putandum est, qui census Ecclesie, sanctorum Martyrum patrimonia & donaria pie plebis, ad diuini Ministerij sustentationem collata, otiose absumunt, pro iis debita ipsis ecclesiis obsequia rependere non curantes? Nos igitur periculo animarum obuiare, & necessitati ecclesiarum consulere volentes, presenti statuto decernimus & ordinamus, ne post hac in Metropolitana, Cathedralibus, Collegiatis, aut quibuscumque aliis nostris, & nobis subiectis ecclesiis, per vniuersam prouinciam constitutis, quotidianas distributiones ad breuissima quadam momenta, puta ad lectionem

Epistola, seu vnius Psalmi, aut Responsorij: sed integris ac totis officiis, & horis assignentur, & iis modo tribuantur, qui officiis diuinis, de quibus emolumenta dantur, ab initio ad finem interfuerint. Hi vero qui excusati & recursum suos ita pariter conseruerint, vt de laboribus minimum, de emolumentis autem plurimum perciperent: in posterum nisi integris officiis, & horis interesse studeant, illius officij aut horæ fructum in totum mulcentur, quibuscumque irrationabilibus aut prauis consuetudinibus (que potius corruptela censenda sunt) non obstantibus. Si qui tamen infirmitate aut legitima causa impediantur, apud Pralatam aut alium, cui de Ecclesie consuetudine competit, se excusent, & veniam absentie sue impetrent: Canonicos vero, per actus Capitulares ab ingressu chori, quamdiu Capitulis interfuerint, & non diutius, excusari volumus. In qua re Decanos ecclesiarum, aut quibus ea cura pro tempore incumbit, monemus, eisdem precipientes, ne, extra necessitatem, Capitula indicant in eam horam, qua diuina officia peraguntur: cum possint aut maturius, aut serius Capitula haberi, vt ipsi seriam Pralati & Canonici diuinis officiis commodius interesse queant. Quos utique, supra chori officia, que ipsis incumbunt cum vicariis communia, actuum Capitularium labor grauare non debet: cum supra communes distributiones, de prebendis suis ampliore etiam emolumento potiantur.

Simili modo distributiones, que de processionibus percipiuntur, his modo dari volumus, qui eisdem ab initio ad finem presentes interesse perseverauerint.

Et ne beneficia per ecclesias debitis obsequiis fraudentur, omnibus beneficiorum possessoribus, sub amissione beneficiorum, iniungimus, vt ordines, quos eorum beneficia requirunt, si nondum habent, proximis temporibus à iuris statutis recipiant: Ad quod etiam Canonicos Ecclesiarum, pro suo quemque ordine teneri volumus, vt obsequium, quod quisque pro officio sui exigentia ecclesie debet, cū res postulat, per se prestare queat.

Eodem modo Mediolanen. s. c. de residentia multa grauissime sanctissimeque sancit. & Mediol. i. de residentia. Videatur de hisce sessio 6. Trident. synodi.

Lex 3. A Laico beneficium nemo accipiat. Cum secundum Apostolum, nemo sibi debeat honorem assumere, nisi tanquam Aaron à Deo fuerit vocatus, hoc minus considerant, & attendunt, sue salutis oblit, qui se intrudunt ad dignitates Ecclesiasticas, vel beneficia, & eligi & intrudi procurant per potentiam laicalem: Volentes igitur talibus & similibus remediis quibus possumus obuiare, statuimus & districte prohibemus, ne quis talia de cetero presumat attentare, vel attentari sustineat, vel procuret. Et si quis contra fecerit, non solum non confirmetur, nec instituitur, sed omni spe promotionis, in tota Rauennate prouincia, per diocesanas similiter exuatur: & nihilominus ipso facto sit excommunicatus, & omni privilegio ecclesiastica protectionis, ac defensionis exutus sit.

Laicus sa-
crum dare
non potest.

Lex 4. Non modo pro beneficio nihil petatur, sed nec sponte oblatum recipiatur; nec ea conditione vt is qui accipit, ad nutum vel dantis, vel alterius cedat. Mediol. i.

Lex 5. Qui sic dederit, iure dandi, nominandi, presentandi priuatur, imo & eligendi; qui acceperit fructus suos non facit, Mediol. i. §. Que pertinent ad beneficiorum collationem.

Accipiens
nisi iure
priuatur.

Lex 6. Accepturi beneficium iureiurando Simoniace se non egisse, affirmant. Sic est in Mediol. i. §. Neminem autem vel presentatum, vel nominatum, vel electum, vel ab inferioribus prouisum prius admittant, aut instituant Episcopi, quam infra scriptum iusurandum ab eo exegerit. Ego N. presentatus, vel electus & c. ad beneficium N. iuro per sacrosancta Dei Evangelia, que meis manibus tango, neque me beneficii obtinendi causa, aut vt ad id presentarer, vel nominarer & c. neque quemquam alium meo nomine aut consentiente, vel sciente me, quidquam collatori, patrono, seu alii cuiuspiam ea de causa promississe, aut dedisse, aut compensasse, aut prius datum confirmasse, vel apud quemquam deposuisse.

Iusurandum
omnibus ec-
clesiis in-
iungendum.

Neque mutuo dedisse, vel locasse, vel prius mutuo datum commodat-

commodatum, locatum, aut quocunque modo debitum remississe, aut relaxasse. Nec de domibus, terris, prædiis, redditibus eius ecclesie, fructibusque, decimis, aut oblationibus eiusdem præteritis, presentibus aut futuris donationem, remissionem, locationem fecisse, promississe aut iniussisse; aut alium, mandante, vel consentiente me, promississe, fecisse, aut iniussisse. Ita me Deus adiuvet, & hac sancta Dei Evangelia.

Lex 7. Internuncii Simoniacorum plectantur, notarii, aduocati, procuratores, interpositores, fideiuliores. ibidem.

Lex 8. Ambitiose petens biennio careat, itemque qui nondum vacante postularint.

Pluralitas
beneficiorum
venia.

Lex 9. Vniplura neddentur. Antiqua & sæpe repetita lex, sed quæ sæpe violatur; multi possident plura, pauci sunt, qui non cupiant plura.

Ego primum statuta legeque Ecclesie, deinde meam sententiam proponam. Nam de præbendis, & dignitat. c. iam dudum statutum: ut primum beneficium ipso iure amittatur, si aliud recipitur. Et de elect. c. dudum, retatur ne sine dispensatione obineatur. Itaque duo statuenda sunt: Primum pluralitatem grauissime prohibitam esse, præsertim in curatis. Secundum dispensari in ea lege posse. De primo igitur statuunt Patres, Concilia, Pontifices. Concil. Claromontanum anno 1095. sub Urbano 2. c. 22. *Vi nulli clericorum liceat deinceps in duabus ciuitatibus duas præbendas obtinere, cum duos titulos non possit habere.* Iam vero titulum multitudo honori ducitur. Et appendix Later. vbi Alexander 3. Burdegalensi scribit. *Vt alterum eius Archidiaconus resignet.* Et Lateran. sub Innocentio 3. c. 29. *De multa prouidentia fuit in Lateranensi Concilio prohibitum, ut nullus diuersas dignitates ecclesiasticas, & plures parochiales ecclesias reciperet contra sacrorum canonum instituta.* Alioquin & recipiens, sic receptum amitteret & largiendi potestate confersens priuaretur. Quia vero propter presumptiones, & cupiditates quorundam, nullus habentis fructus, aut verus de prædicto statu prouenit, nos euidentius, & expressius occurrere cupientes præfenti decreto statuimus, ut quicumque receperit aliquod beneficium, habens curam animarum annexam, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit iure ipso priuatus, & si forte illud retinere contendit, alio etiam spoliatur.

Iam viginti
titulos ha-
bent.

Plura cu-
rata habens
sit ipso iure
priuatus.

Vbi de duobus curatis tantum agitur, non simplicibus. At Concil. Salisburg. sub Greg. 10. de omnibus agit. Cum in provincia Salisburg. diuersi clerici seculares non ponentes terminum avaritie, nec salutem propriam prætententes, onerare se pluribus beneficiis ecclesiasticis non formidant, nos, qui aliorum indigentis, & saluti occurrere cupimus, & ecclesiarum necessitatibus prouidere, auctoritate præfentis Concilij firmiter & districte præcipimus, ut singuli plura beneficia possidentes, aut recepto ultimo sint contenti, aut in ipso proximo prouinciali concilio, seu Episcopali Synodo, quem terminum ipsis peremptorium assignamus, legitimis documentis edoceant, secum esse per eum, qui de iure hoc facere potuerit, dispensatum, alioquin nos tam formam Canonum, circa hoc traditam, quam statutum bone memoria Domini Guidonis Cardinalis quendam in prouincia nostra A. S. L. prouidere curabimus beneficiis & personis.

Eadem mente Augustana anno 1548. c. 11. Quicumque, vel cupiditate vel quouis etiam honesto colore impellente, plura beneficia ecclesiastica obtinent, hoc nostro mandato iubentur, sicuti districte præcipiendo mandamus, ut retento quod ex illis maluerint unico beneficio, cetera intra annum resignent, aut nobis vel deputatis ad hoc nostris, dispensationum suarum priuilegia huiusmodi ostendant. Quod nisi debita obedientia præstiterint, sciant se ex nostra diligentia in recta & vera ecclesiasticorum beneficiorum dispensatione adhibenda, inobedientia aut cupiditate sua penas legitimas suscepturos.

Pluralitas
beneficiorum
est ecclesie
calamitas.

Et Moguntinum sub Sebastiano c. 64. de curatis potissimum agit. Res ipsa loquitur, plura beneficia, potissimum quibus animarum cura submissa est, non sine grauissimi damno ab vno obtineri, cum vnus in pluribus eccle-

siis vite officia per saluere, aut rebus earum necessariam curam impendere nequeat. Nos igitur, iuxta reformationis commonitionem, contra hanc ecclesiarum calamitatem velut salubre remedium, illud Lugdunensis Concilij decretum opponentes, singulos eiusmodi curatorum beneficiorum detentores monemus, & districte eis præcipiendo inungimus, ut intra trimestre tempus, post huius Synodi prouincialis exitum, nobis aut com-prouincialibus nostris, locorum ordinariis dispensationes, quarum prætextu eiusmodi beneficia obtinent, exhibeant. Quod si fecerint, talia beneficia quasi eo ipso illicitè obtineri conuincantur, post trimestre tempus elapsum, per eos, ad quos collatio eorum pertinet, aliis personis idoneis conferri debent. Quod si dispensatio alicuius legitima & sufficiens videbitur, is beneficium sine molestia retinebit. Nihilominus tamen prouidebit, per idoneorum vicariorum deputationem, & congrue portionis fructuum assignationem, ne cura animarum in his ecclesiis negligatur, nec ipsa beneficia debitis officiis fraudentur: Alioquin negligentia eius, per ordinarium de fructibus beneficii suppleri, & ipse insuper subtractione certæ portionis reliquorum fructuum, pro arbitrio ordinarij, puniri debet. Sin dispensationes inualide, aut non satis legitime visæ fuerint, si is qui earum prætextu plura beneficia curata obtinuit, vno retento, cetera libere resignare recusauerit: causa illius ad sedem Apostolicam referatur, eiusdemque iudicium expectetur, quem sui beneficii modum esse velit. Quod si quis in diuersis diocesis eiusmodi beneficia curata obtineat, a quolibet ordinario ad talem exhibitionem compelli debet. Et si legitima dispensatione munitus non fuerit, ultimo quod accepit beneficio retento, cetera resignet: cum iuxta iuris communis dispensationem, per subsequens beneficii curati acceptationem, quod prius obtinebat, ipso iure vacare dignoscatur.

Eodem modo Concilium Tridentinum sess. 7. c. 2. 3. 4. Nemo, quacunque etiam dignitate, gradu, aut præeminentia præfulgens, plures Metropolitanas seu Cathedralis ecclesias, in titulum, siue commendam aut alio quouis nomine, contra sacrorum canonum instituta, recipere & simul retinere presumat. Cum valde felix sit ille censendus, cui vnâ ecclesiam bene ac fructuose, & cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit. Qui autem plures ecclesias contra præfentis decreti tenorem nunc detinent, vna, quam maluerint, retenta, reliquis infra sex menses, si ad liberam sedis Apostolicæ dispositionem pertineant, alias infra annum dimittere teneantur: alioquin ecclesia ipsa, ultimo obtenta duntaxat excepta eo ipso vacare censentur.

Inferiora beneficia ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis dignis, & habilibus, & quæ in loco residere, ac per se ipsos curam exercere valeant, iuxta constitutionem Alexandri tertij in Lateranensi, quæ incipit, *Quia nonnulli*; & aliam Gregorij decimi in generali Lugdunensi Concilio, quæ incipit, *licet canon*, editam conferantur. Aliter autem facta collatio, siue prouiso, omnino irritetur: & ordinarius collator penas constitutionis concilij generalis, quæ incipit, *grane nimis*, se noverit incursum.

Quicumque de cetero plura curata, aut alias incompatibilia beneficia ecclesiastica, siue per viam vnionis ad vitam, seu commendam perpetuæ, aut alio quocunque nomine, & titulo, contra formam sacrorum canonum, & præsertim constitutionis Innocentij tertij, quæ incipit, *Qui multa*, recipere ac simul retinere præsumserit, beneficiis ipsis, iuxta ipsius constitutionis dispositionem, ipso iure, etiam præfentis canonis vigore, priuatus existat.

Idem Concilium tamen sess. 24. de omnibus sic statuit c. 17. Cū ecclesiasticus ordo perueratur, quando vnus plurium officia occupat Clericorum; sacris canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus ecclesiis conscribi. Verū quoniam multi improbe cupiditatis affectu seipsos, non Deum decipientes, ea, quæ bene constituta sunt, variis artibus eludere, & plura simul beneficia obtinere non erubescunt: sancta Synodus debitam regendis ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præfenti decreto, quod in quibuscumque personis, quocumque titulo, etiam si Cardinalatus honore fulgeant: mandat obseruari; statuit ut in posterum vnum tantum beneficium ecclesiasti-

cum sim-

Si unum
non est suf-
ficiens aliud
addi potest.

cum singulis conferatur. Quod quidem si ad vitam eius, cui conferatur, honeste sustentandum non sufficiat: liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hacque non modo ad cathedrales ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia, tam secularia, quam regularia quaecumque, etiam commendata, pertineant, cuiuscunque tituli, ac qualitatis existant. Illi vero, qui in praesenti plures parochiales ecclesias, aut unam cathedralem, & aliam parochialem obtinent, cogantur omnino, quibuscumque, dispensationibus, ac vmonibus ad vitam, non obstantibus, unum tantum parochiale, vel sola cathedrally retenta, alias parochiales infra spacium sex mensium dimittere: alioquin tam parochiales, quam beneficia omnia, quae obtinent, ipso iure vacare censeantur; ac tanquam vacantia libere aliis idoneis conferantur: nec ipsi ante illa obtinentes, tuta conscientia, fructus post dictum tempus retineant. Optat autem sancta Synodus, ut resignantium necessitatibus commoda aliquaratione, prout summo pontifici videbitur, provideatur.

Leges illa
obligant.

Cum igitur lex illa à multis conciliis sit constituta, firmata, acceptata, cum iura secundum eam decernant; cum etiam finis eius gravis sit, sequitur eam vehementer obligare, inuolanteque seruandam esse. Quia tamen lex positiva est, & Ecclesiastica, potest summus Ecclesiae pastor in ea dispensare, quod leges ipsae satis indicant, cum vetant habere sine dispensatione plura beneficia. De hac dispensatione igitur dicendum; neminem enim esse puto, qui plura habeat sine pontificia dispensatione. Verum dispensatio an legitima sit maxime animaduertendum est, sunt enim saepe dispensationes verbo, re ipsa dissipationes. Interdum in foro exteriori sunt validae, quia refutari non possunt, in conscientia criminosa, quia iustam causam non habent. Qui tamen plura possident, tenentur vigore consilii Tridentini luas dispensationes ostendere. Sane fortiter, & religiose eam rem vrsit in Concilio Augustano Cardinalis, & Augustanus Episcopus Ortho. Qui requirit dispensationum diplomata. Et addit, si qui vero post hac sedis Apostolica dispensatione plura beneficia obtinuerint, compertumque, a nobis fuerit, eidem sedi (quae in literis, concessionibus, privilegiisque suis rationes causasque honestas & necessarias, prout suggestum ei fuerit, sequi consuevit) illud ab impetrantibus fuisse, hi sciant nos sanctis, domino nostro melius informato dispensationum huiusmodi reuocationem procuraturos. Vnde statuimus & ordinamus, ut in posterum nullus, cuiuscunque gradus, aut dignitatis fuerit, ad alterius aut plerumque beneficiorum possessionem admittatur, nisi nobis tanquam ordinario loci, dispensationis eiusmodi literas, pro sedis Apostolica dignitate seruanda inspicendas, prius exhibeat, Bonifacii IX. & Leonis X. maximorum pontificum constitutionibus semper saluis. Et si dispensatione dignus videbitur, nihilominus statuimus, ut tales, aut alij quicunque ecclesiarum rectores & beneficiati, vicariis suis tantam ex fructibus portionem relinquant, quantum ad hospitalitatem seruandam, ad iura Episcopalia & Archidiaconalia persolunda, aliaque onera ferenda sufficiat. Alioquin à suis beneficiis, reseruato tamen unicuique patrono aut collatori iure suo, decernimus amouendos.

Dispensatio-
nes examina-
nda, quia causas
semper ad-
iungunt.

Merito sane; Dispensationum enim importuni efflagitatores faciunt, ut nulla sit, quam accipiunt, dispensatio. Vidi diplomata dispensatoria, quorum initia, indicabant, ob magnam eruditionem, multosque labores pro Ecclesia toleratos, meritaque & vitam exemplarem, de benignitate Apostolica, cuius in tales viros praecipua debet esse affectio, cum venerabili domino N. dispensari. At venerabilis ille dominus puer erat indoctus, prauae indolis, nec recte instituebatur à suis, hic nulla fuit dispensatio, sed artificiosum sacrilegium, quo se parentes obtrinxerunt, non puer; ille enim infans, per procuratores tanquam minorennis beneficio onerabatur.

Fraudes
dispensa-
tionum.

Quamobrem prudentissime de hac re statuit Concilium Colonienfe anno 1536. part. 1. c. 31. Odiosa sem-

per apud veteres fuit plurium sacerdotiorum ambitiosa cupiditas, neque semel generalibus Conciliis damnata. In Chalcedonen. enim inter alia cautum est, clericum in duabus ecclesiis conscribi non oportere, quod difficile videatur, ut vnus vicem duorum sustineat: & absurdum, si promiscuis artibus rerum turbentur officia. Id vero in primis noxium est, ubi plures parochiae, seu dignitates vni presbytero committuntur, quod solum per omnes Ecclesias, nec officium persolvere, nec rebus earum necessariam curam impendere valeat. Quare tam eos qui de sacerdotii eiusmodi disponendi potestatem habent, quam qui ea ceca cupiditate ducti ambiunt, commonitos volumus, ut suos affectus canonici instituti submittant. Qui vero dispensatione Apostolica aduersus hac seruari velint, hi viderint, ut causam dispensationis obtenta, Deo comprobent. Neque enim sublimes, atque admodum literatas personas suo privilegio nudamus, modo illo recte & secundum Deum vrantur.

Cupiditas
plurium be-
neficiorum
damnata.

Dispensationes vero excutiendas docet c. 33. Quam impudenter plerique diplomatis ac dispensationibus apud sedem Apostolicam extortis, praeter summi pontificis mentem (qui & vult & debet potestate sibi concessa, non ad destructionem, sed ad edificationem vti) abutuntur, nullus est qui ignoret. Non prohibeo inquit, quidam vir pius dispensare, sed dissipare. Dispensatio quidem credita est, sed hic iam quaeritur inter dispensationes, ut fidelis quis inueniatur. Quamquam apud illos maxima culpe pars resideat, qui vel nulla, vel minus legitima, vel etiam ficta causa, supplicatoris precibus inserta, dispensationis lectorum tandem eliciunt, quos apud Deum, qui renes & corda scrutatur, omnemque hypocrisim ac fraudem execratur, securo quis dixerit? Nemo tibi (ait idem ille quem iam citauimus) de dispensatione Apostolica blandiatur, cuius conscientiam diuina sententia tenet alligatam. Sed quia pauci sunt, in quorum conspectu est Deus, plerique vero, qui sacra auctoritate pro sua libidine passim abutuntur: sit, ut Lugdunensis Concilij, sub Gregorio decimo celebrati, non insalubre decretum aduersus insolentiam eiusmodi hominum in vsum reuocare cogamur: quo subnixi, cuncti qui talibus diplomatis sibi blandiuntur, necessitatem imponemus literas suas nobis exhibendi, visuris, num rite impetrauerint, ac recte impetratis vrantur. Et ut quam maxime robusta sint dispensationes istae, curabimus tamen, ut menti canonis ac summi pontificis satisfiat: Videlicet, ne animarum cura in his ecclesiis, personatibus seu dignitatibus, quas sub hoc praetextu occupant, negligatur nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur.

Statuto itaque, dispensationum, ut ratae sunt, legitimam debere esse causam, idque in lege, quae tot cano-

Dispensa-
tionum iusta
causa sit.

Quod si quispiam ex me quaerat, quae vera & legitima sit causa dispensandi, respondeo, haec esse. Primo. Necessitatem Ecclesiae: Nam Ecclesia ob arata, in periculis constituta, potest sibi potentem Episcopum vicinum, aliumue postulare, ut defendatur, sumptu leuetur, in integrum restitatur, inobedientes conuertat. Idem dicendum in magna Ecclesiae utilitate, & euidenti.

Rara est le-
gitima dis-
pensatio.

Nam quamuis illi praelato commoda accedant, omnia tamen ad Ecclesiae utilitatem redundant. Hac tamen in re duobus modis peccatur: 1. cum euident aut probabile periculum non est, & ab alio cauere, & propullari potest. 2. cum ille potentior qui electus est, non praestat id propter quod electus est, nec ideo acceptat, ut hoc praestat.

Causa legi-
tima dis-
pensationis.

Ad hanc necessitatis, & utilitatis causam refero; cum electione vnus, alter non idoneus, vel minus idoneus repellitur. Multi enim suscipiunt magistratus politicos, & praelaturas, non quia desiderant, sed ne eo indigni prouehantur. Poterit itaque dispensatio legitime peti, & dari, qua Titius beneficium accipiat, ne Caius haereticus, concubinaris, indoctus, ebriosus, dila-

sus, dilapidator, iracundus illud innadat. Verum hæc sincere coram Deo, non amore sui, aut odio aliorum facienda sunt.

Secundo. Necessitatem eius, qui plura accipit, legitimam dispensationem esse affirmo. Si enim vnum ad honestam sustentationem non est sufficiens, duo, aut tria etiam habere concessum est. Nam iustum est, ut qui altario seruit, de altario viuatur. Hoc ad eos igitur restringo, qui in Ecclesia vigilanter deseruiunt. 1. q. 2. clerici & distincti. 86. Non satis. His igitur victus & vestitus debetur, & ille honestus, ut seruis Dei, utpote presbyteris, ut hospitalibus, utpote qui elemosynam dare debeant. Olim illis quorum opulenta erant patrimonialia, Ecclesiarum beneficia non dabantur. 1. q. 2. Clericos autem illos conuenit ecclesiarum stipendiis sustentari, quibus parentum, & propinquorum nulla suffragantur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus suis sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profecto committunt, & per abusionem alium iudicium sibi manducant & bibunt.

Opulentis sacerdotibus olim beneficia non dabantur.

Necessitas beneficiati ex circumstantiis spectanda.

Hæc canon ille & sequentes inculcant, at constituto ecclesiarum ordine, visum est, etiam diuites, si labores pro ecclesia subeant, si diuinis officiis vigilanter insistant, ab ecclesia accipere remunerationem.

In hac necessitate est expendenda conditio personarum, loci, aliarumque ad rem pertinent. Beneficiu enim quod cui sufficit, nobili viro non sufficit; & quo nobilis honeste, & decenter viuere posse censetur, committi, vel duci parum fuerit. Possunt enim, imo debent eiusmodi plures sumptus facere; quia vero & talium opera indiget ecclesia, ita eorum obsequia componat, ne statu abdicare se, aut agnatis pudori esse cogantur; cum enim Episcopi, atque adeo Republicæ in nobiliores exules liberaliores esse debeant, cur non etiam in sacerdotes generis claritudine fulgentes, quibus cum vna præbenda non sufficiat, plures concedi possunt, ut conuenienter generi, statuique domum & familiam instituire valeant.

Scopulus nobilitatis.

Verum hic iam late via panditur, ad beneficiorum accerum, cum nobilitas extollitur, & dignitatis nihil satis esse videtur. De quo ita iudico. Ad viuum hæc, & teruncium recidi non posse, nec debere, nec enim ecclesia rationum fenera exatris est, nec pontifex *in uero uelut*, ut minima quæque rescindat; quandoquidem enim Episcopi consiliiarii, & sarcapas splendidi alunt, non debet nobiliora sua membra velut mercenarios alere Christi ecclesia.

Quo communiter nobiles statui conuenienter viuere possunt, id sufficiens censetur.

Generatim igitur nobili canonico satis fuerit, quo alii nobiles canonici sese honeste alunt, hospitalitatemque exercent, eo quoque ille contentus esse debebit. Vbi igitur ecclesiarum cathedrales, vel collegiatae sunt, in quibus nobiles vno solo beneficio contenti decenter viuunt, non possunt alii nobiles eiusdem status plura obtinere, & dispensatio ratione sustentationis causâ carebit, ideoque erit apud Dei tribunal inualida. Eadem ratio est baronum, comitum, ducum, quamuis vix sit ecclesia quarum vna præbenda illorum statui sufficiat. Non igitur tui sua dispensatione esse possunt, qui quina aut sena beneficia opulenta tenent, quorum quodlibet viro nobili decenter sustentando satis est. Sex enim nobiles seruire pro vno possunt ecclesiarum. Multo vero grauius delinquit, qui negligenter ecclesiarum deseruit, aut opes illas in res superfluas, ut splendorem domus, ditandam familiam, ædificationes impendit.

Benemeriti plura dari possunt.

Tertio. Legitima etiam causa est dispensandi, eius cui dispensatio conceditur, meritum, imo & parentum. Quo in genere multa sunt: Si ille vel parens in defensione ecclesiarum damnum fecit, si lucra commodaque deseruit, si legationes obuiuit, si alia præstitit, quæ vel ad spiritalem, vel temporalem utilitatem ecclesiarum momentum attulerunt. Nam Ecclesiam benemeritis gratiam reddere honestum est; cum vero suis patro-

nis, militibus, ducibus integras regiones in feudum concedat. Cur non etiam ecclesiasticis plura beneficia permittat, si id illi meriti sint? Addo sic plurimis ad bene merendum animos accendi.

Quarto. Potest etiam insignis alicuius eruditio id mereri, ut pluribus instruat ecclesiarum emolumentis; nam dantur illa in diligentia, & laboris præmium, & ad alios incitandos; cum euident sit; ecclesiam sine accuratissima studiorum diligentia non posse consistere. Laborem autem, & studia compensari oportet. Itaque canonico nobili si Theologus, si iurisperitus sit, si eloquentia polleat, si in variis linguis sit versatus, quamuis ex vna cathedrali præbenda viuere sufficienter possit, modo vir prudens, & vitæ inculpata sit, aliud etiam cathedrale beneficium vltro offerri cum dispensatione poterit; non modo ob præmium tam honeste collocatæ iuuentutis, & incitamentum aliorum, verum etiam, quia eiusmodi consilio, operaque plurimum prodesse possunt, ornamento sunt ecclesiis, earumque dignitatem tuentur. Idem etiam iudico, de aliis aliarum ecclesiarum canonicis eruditis: De eruditis, inquam, non qui doctoratum bullas imperitiæ suæ præpandunt.

Erudito possunt plura dari, cum dispensatione.

Extra hos casus nego vel centum pelles diplomata quietam reddere conscientiam posse. Imo in hisce ipsis probo auream mediocritatem. Neque enim fieri potest, ut legitime in aliquem canonicum quamuis nobilem aut doctum, aut bene meritum decades optimarum præbendarum conferantur; cum eruditio auaritiæ conciliatrix esse non debeat, & nobilitatis in erogando, non acquirendo decus elucescat, merita autem, quæ ecclesiam grauant, amittantur. Qui igitur per hebdomadas beneficia disponit, qui soli redditus capiunt integræ ecclesiarum collegiatae, eos non modo ratio bonorum ecclesiasticorum, sed fraus extortæ dispensationis illaqueabit. Quo enim iure ab ecclesia vnus homo tantum capit, quanto viginti illi pares possent honeste sustentari? Scio offensum ire quosdam, & magnos quidem; sed veritas apud magnos & paruos eadem est. Ideo Concilium Tridentinum expresse omnes quacunque dignitate fulgeant, etiam nominatim S.R.E. Cardinales complectitur; quo ostendit ne illos quidem per vllam dispensationem posse grandes opes possidere. Nam mediocres quosdam redditus sufficere cardinalitatis dignitati, probant multorum Episcoporum, & Archiepiscoporum moderatæ possessiones & sumptus, imo multorum cardinalium. Ut vero vnus cardinalium tantum possideat, quantum decem alii, idque ex bonis ecclesiarum, nec æquitas admittit, nec dispensatio efficere potest.

Causa legitima dispensandi intra mediocritatem maneat.

Magna opes damnata.

Hæc itaque res perniciofa est, de qua sine detestatione canones nunquam loquuntur. Nam ecclesiarum ministri subtrahuntur, pauperum alimenta vertuntur in luxum, animæ accipientium pereunt.

Remedium est, ut late à patribus leges seruentur omnes; sed præcipue, ut cum quispiam dispensationem postulat, ætatem, genus, beneficii, redditus eius quod habet, & quod petit, minutatim describat. Deinde causam adiungat, cur in lege tam seuera petat dispensationem, eamque probet: Quæ examinata, si dispensatio detur, tum demum Episcopali iudicio res permittatur, ut videat in loco, ubi beneficium, aut dispensationis sollicitator est, an vera causa sit pontifici proposita; Quod si Episcopo, aut commissariis nolit pontifex rem committere, possessio tamen ne detur, donec ecclesia plene Pontificem informarit. Quod si causa Pontifici reddita, non probetur, non modo à beneficio repellatur, sed insuper etiam multetur, ut qui iniquæ dispensationis sollicitator fuerit.

Remedia contra auaritiam clericorum.

Mihi cum hanc sententiam dicerem, non nemo obiecit multis in locis consuetudinem diuersam esse, & hæc ipsa duriter accipienda; sed cum dicerem etiam posse

Nō ego, sed canonici seueri sunt, posse

et seruandi
tamen sunt.

Improbis
plerumque
extorquet
dispensatio-
nem.

Dispensa-
tiones exa-
minanda.

posse mandari, ut reddant, qui plura obtinent, nega-
uit id fieri posse, sed cum extrauag. de praebeendis &
dignitatibus ostenderem tit. 3. sententiam approbavit.
Quam ob causam eam huic loco adscribam. Execra-
bilis quorundam tam religionum quam secularium ambitio
qua semper plus ambiens eo magis sit insatiabilis, quo sibi am-
plius indulgetur, & improbitas importuna petentium à nobis &
praedecessoribus nostris Romanis Pontificibus non tam obtinu-
isse, quam extorxisse plerumque, noscuntur, quod vnus interdum
etiam ad vnum beneficium ecclesiasticum minus idoneus in di-
uersis ecclesiis nedom vicinis, sed etiam ab inuicem longe distan-
tibus, immo nonnunquam in diuersorum regnorum partibus
situatis, duas aut tres, aut plures dignitates, personatus, officia
seu Prioratus: aut diuersa ecclesiastica beneficia curam anima-
rum habentia possit dispensatione cum aliis non liceret de iure
communi recipere, & simul licite retinere: Vnde inter cetera
inconuenientia subscripta sequuntur: quod videlicet interdum
vnius, qui vnicum quamuis modicum vix officium implere suffi-
ceret, plurimorum sibi vendiceret stipendia quae multis literatis
viris vitae puritate ac testimonio bona fama pollentibus qui mō-
dicant, possent abunde sufficere aqua distributione collata ha-
bentibus ipsa paratur vagandi materia, diuini cultus minui-
tur, hostis alitas in ipsis beneficiis debita non seruatur. Et dum
non sunt sui in vnaquaque regione rectores ecclesiarum detrahi-
tur commodis & honori, quae carentes defensorum auxilio in
viriis suis & libertatibus multipliciter collabuntur, & ruinis
patent adificia nobilia quae magnificencia extruxerat decesso-
rum & (quod amarum est dolendum) animarum cura negli-
gitur, & vitiis sensibus fomentum periculose praebetur. Nos
itaque, tot tantisque discriminiis occurrere cupientes omnes &
singulas dispensationes super receptione aut retentione plurium
dignitatum, personatum, officiorum, Prioratum, aut benefi-
ciorum quibus cura animarum sit annexa, sub quacunque forma
vel expressione verborum à nobis vel praedictis praedecessoribus,
cuiusque persona concessus (Cardinalibus tamen sanctae Roma-
nae Ecclesiae qui circa nos vniuersali ecclesiae seruando singula-
rum ecclesiarum commoditatibus se impendunt, ac regum filiis,
qui propter sublimitatem eorum ac generis claritatem sunt po-
terioris prerogatiua gratiae attollendi, dumtaxat exceptis) delibe-
ratione super hoc cum fratribus nostris habita diligenti de ipso-
rum consilio & ex certa scientia nostra in forma subscripta du-
ximus taliter moderandas quod per moderamen nostrum effra-
natam circa easdem personas talium beneficiorum multitudine
refrenemus, ipsique impetrantes fructu dispensationum hu-
iusmodi totaliter non frustrantur. ¶ Statuimus itaque, & de
fratrum ipsorum consilio ordinamus, quod obtinentes nunc ex
dispensatione legitima pluralitatem huiusmodi dignitatum,
personatum, officiorum aut prioratum seu beneficiorum quae
alias absque dispensatione obtinere nequibant, vnum tantum ex
dignitatibus, personatibus, officiis, prioratibus, ecclesiis vel bene-
ficiis huiusmodi, quibus cura imminet animarum cum digni-
tate, personatu, vel officio, prioratu, ecclesia vel beneficio sine cu-
ra, quae habere maluerit, praetextu dispensationis sufficiens cir-
ca id eisdem indulta, possint licite retinere: Quae tamen tenean-
tur eligere intra mensem numerandum à tempore notitia con-
stitutionis istius: ceteris beneficiis cum cura vel sine cura, quae
ipsius dispensationis praetextu tenebant, & quae aliter non pote-
rant de iure absque dispensatione licite retinere, quae nos ex tunc
vacare decernimus, coram ordinario sub testimonio publico in-
tra idem tempus verbaliter & realiter cum effectu dimissis, absque
eo quod ad illa numquam sine noua collatione ab eo qui facere
poterit facienda, redire aut eorum administrationi se immisce-
re praesumant: Alioquin tam his quam omnibus aliis beneficiis,
quae virtute huiusmodi nostri moderaminis retinere poterant
(ut praefertur) sint ipso iure priuati, & prorsus inhabiles ad si-
milis beneficia obtinenda. Per hoc autem iis qui dignitates,
personatus, officia vel alia beneficia curam animarum habentia
ex dispensatione, quae ius tribuat iuxta nostram moderatio-
nem praescriptam obtinent, & alia similia beneficia nostrorum,
vel alia eorundem praedecessorum auctoritate litterarum ex-
pectant: Cum quibus est, ut illa cum vacauerint, recipere, & vna
cum obtentis retinere licite valeant, dispensatum, notuimus de-

rogari, quia ea cum vacabunt infra dicti temporis spatium pos-
sint eligere, & dimissis aliis recipere in forma praescripta, ac li-
cite retinere: penas similes incursum, si huic nostrae contraire
praesumpserint sanctioni. ¶ Porro quia quorundam oculos sic
auare cupiditatis vitium excacauit quod plurima talia benefi-
cia simul absque dispensatione canonica retinere praesumunt: Nos
de illis praesenti decreto statuimus, ut omnia & singula benefi-
cia sint detenta, illo tamen retento, quod ultimo receperunt,
dummodo in eo ex collatione canonica competat ius eisdem, in-
tra tempus (ut praescribitur) limitatum verbo & facto ac sine
fraude coram ordinario sub testimonio similiter publico dimit-
tere teneantur. Quod si non fecerint, etiam illo sint ipso iure pri-
uati, in quo ius eis alias competebat, & inhabiles penitus ad qua-
cunque obtinenda beneficia ecclesiastica censentur. ¶ Qui ve-
ro deinceps receperit dignitatem seu personatum vel officium,
aut aliud beneficium animarum curam habens annexam, si
antea simile beneficium obtinebant, illud (quo ipso iure post-
quam secundi possessionem habuerint, vel per eos omni dolo &
fraude cessantibus quo minus habent steterit, priuati noscuntur
absque mora dispendio) in ordinariis manibus dimittere
debeant pari modo: Alioquin ex tunc sint ipso iure secundo pri-
uati, & nedum ad sacros suscipiendos ordines, quin etiam ad ha-
bendum quodcunque beneficium ecclesiasticum inhabiles repu-
tentur. Quae omnia & singula beneficia vacatura (ut praemi-
tatur) vel dimissa nostra & sedis Apostolicae dispositioni de ipso-
rum fratrum consilio referuamus. Inhibentes ne quis praeter
Romanum pontificem quacunque sit super hoc auctoritate mu-
nitus de huiusmodi beneficiis disponere, vel circa illa per viam
permutationis, vel alias immutare quoquo modo praesumat.
Non enim si secus actum seu attentatum fuerit, irritum decer-
nimus & inane. ¶ Ceterum ordinarios intelligimus in casti-
bus supradictis episcopos in quorum ciuitatibus vel diocesis
consistunt beneficia seu aliquod eorum, quae debent secundum
praemissa dimitti, aut ipsi qui ea debent dimittere commoran-
tur, vel ecclesiis cathedralibus vacantibus capitula eorundem:
& hi de beneficiis tam dimissis quam (ut praemittitur) perditis,
nos vel Apostolicam sedem certificare studeant quamprimum
commode poterunt indilate, ut de illis salubriter disponere va-
leamus. ¶ Quantum autem ad modificationem attinet ante
factam: illa dumtaxat & non alia beneficia ecclesiastica quo-
cunque nomine nuncupentur, curam animarum habere censemus,
quae parochias habent, in quibus est animarum cura: non per vi-
carios perpetuos, sed per rectores aut ministros beneficiorum ipso-
rum vel illorum temporales vicarios exercenda: nec non & illa
quorum ministris ratione beneficiorum huiusmodi competit
visitare, inquirere procuraciones, recipere, suspendere, excom-
municare seu ab excommunicationis & suspensionis sententiis
absolvere de consuetudine vel de iure iuribus aliis de animarum
cura loquentibus in suo robore quo ad cetera permanfuris.
Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum
moderationis statutorum, constitutionum, reservationis inhi-
bitionis, & voluntatum infringere vel ei ausu temerario con-
trahere. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indigna-
tionem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Aposto-
lorum eius se noverit incursum. Datum Auiumoni 13. Ca-
lend. Decembris, anno secundo.

Lex 10. Nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in ordinibus constitutus ante decimum quartum an-
num beneficii possit obtinere. Sancta lex, at non ser-
uatur, episcopatus in cunis, & vagitu suo parentes co-
demnant. Vide Trid. sess. 23. c. 6. Regula Cancellariae
est, ne cathedralium prouisiones ante 14. annu valeant.

Lex 11. Omnes fidei profiteantur iuxta Trid. &
liber ea de re scriptus in cathedrali ecclesia asseruetur,
ut in conc. Aquileien. de fide profitenda. Hoc enim
Germaniam corripit, quod sine morum & religio-
nis examine ad beneficia dimissi sint canonici.

Lex 12. Omnes qualescunque officia, & ordines
quos debent, per se ipsos exercere teneantur Concil.
Trid. sess. 22. c. 4. Si enim indignas preces, cantus, ca-
rimoniarumque humilitatem sua maiestate censent,
cur aliis ista facturis indigne fructus praeripiunt? De
Christi.

Ne Episco-
pentur in
cunis.

per se offi-
cia singuli
faciant.

Christi patrimonio splendidi esse volunt, & ob hunc splendorem, indignum suae dominationi, nobilitati, spectabilitati arbitrantur, si Christo, à quo pascuntur, seruiant.

Lex 13. Concilii Basileensis sess. 31. decreta feruentur, quae salutaria, & multa in eo legantur.

Lex 14. Omnes praebendae cathedrales habeant annexum ordinem maiorem. Quod iam fere in omnibus obtentum est, cum ad consilium, siue capitulum admittuntur.

Lex 15. Cathedrales Episcopo subiaceant quoad censuram morum, alioqui eorum iurisdicção, bonorum administratio intacta illis relinquatur. Qua de re supra dictum est.

Lex 16. *Quicumque*, (Concil. Basileens. sess. 21. de his qui tempore diuinorum vagantur per Ecclesiam) in Ecclesia beneficiatus, praesertim de maioribus, diuinorum tempore per Ecclesiam vel foris circa ipsam deambulando, aut cum aliis colloquendo, vagari visus fuerit, non solum illius hora, sed totius diei praesentiam ipso facto amittat. Qui si semel correctus, non destiterit, per mensum distributionibus careat, vel grauiori (si perinaciam exegerit) poena subiaceat, ita ut tandem desistere cogatur. Prohibeatur etiam, ne diuina officia tumultuosi quorundamque per Ecclesiam discursus impediunt, aut perturbent. Regulares qui in conuentualibus ecclesiis circa praedicta excesserint, graui superioris arbitrio castigentur.

Lex 17. Non sunt elocanda beneficia.

Quoniam enormis quaedam consuetudo in quibusdam locis contra sanctorum Patrum constitutiones inualuit, ut sub annuo pretio sacerdotibus ad Ecclesiarum regimen constituantur: id ne fiat, modum omnibus prohibemus. Quia dum sacerdotium sub huiusmodi mercede venale disponitur: ad aeternam retributionis premium consideratio non habetur.

Lex 18. Annatis non grauanda, multo minus pensionibus, reservationibusque. Extenuant enim fructus beneficiorum, ut cum maxime egent clerici, frui illis non possint.

Lex 19. Nō diuidenda, nisi ubi ingentes redit⁹ pro vno, tenues pro reliquis. Multis quoque monet Alexāder 3. vniplura beneficia non cōmittenda, nec vnum inter plures diuidendum. in app. Lateran. 3. parte 30.

Lex 20. Turnorū licentia omnino corrigatur, ut est in sess. 24. Trid. c. 14. Imo omnes Turnarii iurent, se legē (quae est 8. q. 1. *Moses*) seruatuuros, & in beneficio potius vitā meritum, quam consanguinitatis gradū spectatuuros; nunc crebro viri boni, quantum Ecclesiae vita sua aedificant, tantū agnatorum vitis destruunt.

Deniq; ad Dei gloriam haec dirigenda sunt, neque beneficia habenda, ut dona principum, aut patrimonialia, aut quasi tantum sint ad iuuentutis, aut nobilitatis alimenta à maioribus fundata; Nam omnes patres, concilia, canones, omnium foundationum diplomata, iuramenta canonicorum, statuta capitulorum, conscientiae improborū diuersum omnino clamant. Testanturq; beneficiū dari propter officium: & tum demum iure fructus retineri, si in diuino obsequio seduli sint, & frequentes.

CAPVT XLII.

Opes Ecclesiarum magnas Religioni, & Politiae vtilis esse.

§. 1. SACERDOTIVM Deus in veteri lege honoratum esse voluit, quod decimae concessae ditissimum fecerunt, alia quoque tam multa adiuncta fuerunt, ut si legem Dei seruassent Iudaei, nulla fuisset tribus felicior Leuitica. Rem facili methodo ob oculos ponam. Numerorum 3. Leuitae recensentur viginti duo millia trecenti, quancūq; enim v. 39. tantū dicuntur viginti duo millia, singulares tamen summae 7500. & 8600. & 6200. efficiunt 22300. At trecenti omittuntur quia primogeniti erant, nec redimere alios poterant. Numerus autem filiorū Israel erat sexcenta tria millia quingenti quinquaginta. E-

rant igitur Leuitae respectu totius Israelis, pars quasi viceima sexta. Verū quia c. 3. num. Leuitae numerantur ab vno mense & supra, reliquarum vero tribuum c. 2. tantum viri pugnatores ab anno militari, hinc consequitur, filios Israel, si ab vno mense numerati essent, maiore proportionē superaturos fuisse, maximus enim puerorum numerus erat in gente, quam Deus cum Pharaone pugnans multiplicabat. Itaque nemo negabit Leuitas partem Israelis trigessimam non fuisse. At huic parti Deus maximas opes contulit, ut ceteros praes his pauperes quasi reliquerit.

Huic tricesimae parti Deus dedit non tricesimas, sed decimas. Cum autem abunde victus ceteris supereditaret, certe decimae abundantis populi, decimae parti sufficere potuerunt, at iam Leuitarū quisq; tres pro vna partes tenebat. Ita Leuit. 17. 30. Omnes decimae terrae, siue de frugibus, siue de pomis arborū domini sunt, & illi sanctificantur. Si quis autem voluerit redimere decimas suas addet quintam partem earum. Nec decimae frugum duntaxat, sed boum quoq; & ouium, ut ibidem habetur. Sic Num. 18. 21. Filii Leui dicit se dedisse omnes decimas.

Verum in decimis hoc quoque considerandū. Primo, Leuitas nec agros colere solitos, nec vineas, itaq; de labore populi viuabant. Hinc multo melior fuit eorum conditio, quam si decimam agrorum partem accepissent, labore enim & impendio opus fuisset. Secundo. Pecora educanda erant Israelitis, Leuitae iā ablactata recipiebant. Tercio. Nec simplices erant decimae, sed triplices ut doctissime interpretatur noster Cornelius à Lapide in c. 14. Deut. v. 22. Ex hoc loco & ex Iosepho colligit Theod. hic quest. 13. Abul. Oleast. & Caiet. du-

plices decimas Iudaei quotannis fuisse praescriptas. Prima erant omnium frugum terrae, gregum & armentorum, quae tota dabantur Leuitis; neq; seruebatur in Ierusalem, sed Leuitae ad quos decimae Leuitis datae. ea pertinebant, colligebant eas per ciuitates sibi vicinas. ex hisce decimis, Leuitae rursum decimā pendebant Pontifici & Sacerdotibus, ut patet Num. 18. 26. & 28. ibi enim agitur de primis hisce decimis. Secunda decima erant illa quae quotannis Hebraei separabant, post primam illam dictā decimationem, ex nouem residuis sibi partibus accipiendo decimam, ut ex ea, euntes ad tabernaculum (quod ter in anno faciendū erat, ut patet Exod. 23. 17. & cap. 34. 23.) partim in itinere viuerent, partim offerrent hostias pacificas, de quibus comederent coram Domino, vna cum Leuitis quos ad epulandum secum inuitabant. quod dixi de decimis hisce, idem dico de primitiis: quia post primitias quae tota cedebant Domino separabat sibi quisque aliquid, tantūq; primitias secundas, quibus vteretur ascensurus ad Dominum. Idem dico de primogenitis ouium & boum, videlicet post primogenitum Deo datum, Hebraeos separasse aliud animal in hostiam pacificam. idem dico de potis & donariis. De hisce ergo secundis decimis loquitur hic lex, vsque ad v. 28. de hisce etiam egit c. 12. 17. Tertia decima erant decimae, quae singulis trienniis separabantur, & dabantur pauperibus, viduis, pupillis, & Leuitis in modum elemosinae, ne ipsi ob paupertatem cogerentur seruire gentilibus à quibus facile induci potuissent ad idololatriam. De tertiis hisce decimis agitur v. 28. ubi dicitur: anno tertio separabis aliam decimam. Vnde patet, hanc non eandem fuisse decimam cum prima, quasi decima quae duobus annis Leuitarum erant propria, tertio anno iubeantur esse communes pauperibus aequae ac Leuitis, ut aliqui volunt; sed fuisse aliam, scilicet tertiam. ita enim vertit noster interpret. ita de Tobia dicitur cap. 1. v. 7. quod in anno tertio profelytis & aduenis ministraret omnem decimationem. Si Iudaei triplices, quidni Christiani vnas & simplices Deo dent decimas? Si Iudaei decimis suos alebant pauperes, quidni idem faciant Christiani? noui viros in republica magnos qui opum suarum imo omnis lucris sui decimas dant pauperibus, & ad id lege charitatis & religionis putant se quasi obstringi.

Primae igitur decimae integrae cedebant Leuitis, quas in urbibus colligebant. Ex nouem residuis partibus iterū decimas separabant, easq; vel precii conferebant Ierolymā, ut ibi epularentur, inuitatis tamen Leuitis, ita enim c. 14. 27. & 28. Et epulaberis tu, &

Sacerdotiū
Leuiticum
ditissimum.

Leuitae
22300.

domus tua; Et Leuitis qui intra portas tuas est; cauene delinquas eum, & : Erant igitur ea tempora conuiuiorum Leuitis, sed nec graue Israelitis hoc erat, cum decem viri, & forte triginta vix vnum haberent. Tertio anno ex bis decimatis alia decima domi separabant, quam cum Leuitis & pauperibus consumebant, ibantque tertio anno Leuitae epulatum, instructumque populos, ut hoc modo domino iungerentur. Effectus apparet 2. par. 31. 8. vident acervos, & dixit Azarias sacerdos v. 10. Ex quo ceperunt offerri primitiae in domo domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima, eo quod benedixit dominus populo suo, reliquiarum autem copia est ista, quam cernis. Itaque tum facta sunt horrea. Atque haec de decimis.

Copia Leuitarum.

Oblationes.

§. 2. Oblationes quoque eos reddebant diuites. Nam ex sacrificiis sacerdotibus dedit pectusculum, & armum qui separabatur iure perpetuo, Leu. 10. 14. non potest reditus ille paruus videri inter tot millia sacrificiorum, quae ter in anno statim temporibus offerebantur, quaeque in singulos dies ob varias causas immolabantur. Deut. 18. 3. armum & ventriculum tribuit. Sed totum hoc genus videamus. Tria erant sacrificiorum genera, holocausta, pro peccato, pacifica. In holocausto omnia exurebantur, & sola pellis erat sacerdotum, qui tamen in tot millibus holocaustorum non erat paruus reditus. In pacifica victima armus & pectusculum, in Heb. Chald. 70. armus, genae, ventriculus; quod quidam interpretantur partes carneas quae sunt circa armum, id est quarta pars animalis, sed expresse est in ventriculus, & maxilla. utcumque sit, magnus est reditus: sed maior, cum facerent pro peccato, illius enim victimae tota caro erat sacerdotum, ut in tanto populo ex solis victimis viderentur posse viuere, sed erant haec addimenta quasi decimarum. Porro in victimis pacificorum non fuisse Israelitas in sacerdotibus parcos historia filiorum Heli demonstrat, 1. Reg. 2. 16. Dicebatque illi immolans. Incendatur primum iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcumque desiderat anima tua, quod de holocausto non potest intelligi, quia nihil inde cedebat sacerdoti, nec de hostia pro peccato, quia tota erat sacerdotis, sed de pacificis.

Primitiae. primogenitia.

Huc omnium rerum primitiae, & primogenita pecorum, ac hominum referuntur. De primitiis Ex. 23. 19. & 34. 26. Leu. 23. 10. Num. 18. 13. Deut. 18. 4. & 26. 2. 10. de primogen. Exod. 13. & 22. 29. & 34. 20. Num. 3. 13.

Magna erant ex omnium rerum primitiis in fertilissima regione compendia, cum frugibus omnis generis, vino, oleo, pomis, melle omnia abundarent. Primogenitorum ingens erat numerus, nam solus Ezechias 2. Par. 31. 29. habebat ovium & bouum greges innumerabiles. Nabal habebat oves tria millia, & mille capras. Salomon mactauit bouum 22000. & ovium 120000. nec tamen id magnum aut difficile fuit tanto regi, nam habebat 3. Reg. 5. 26. quadraginta millia equorum curtilium, & duodecim millia praefectorum, si ad vnum praefectum deni equi, ingens numerus. Imo & si quatuor.

Ingens reditus ex sacrificio pro delicto.

Maximi itaque pecorum greges erant in Israel, ita ut dominus Ezech. 36. 11. promittat quasi antiquae felicitatis reditum; Replebo vos hominibus, & iumentis. nam erant & in cultis urbibus greges iumentorum, aut in suburbanis: constituamus itaque in numerosissimo populo quotannis nasci centum millia primogenitorum, conferebant quingenta fidorum millia sacerdotibus, num. 3. Pecorum tanta erat multitudo, ut in singulos annos facile decies centena millia primogenitorum fuisse putem. His adde tot sacrificia, pro variis delictis, Leuit. 3. deinde si tetigissent aliquid immundum, offert agnam, seu capram &c. Leu. 5. at quoties hoc contigisse verisimile est? & Leu. 5. 17. Si ignorans legem violasset, arietem offerre iubetur, quid si singulis annis semel singuli rei fuissent? quot centena millia Arietum

sacerdotibus cederent? Qui depositum negauit, arietem offert Leu. 6. 6. mulier pro purificatione agnum anniculum in holocaustum. Leu. 12. Pro peccato scortationis cum ancilla, postquam vapularunt ambo, aries. Leu. 19. offerendus erat.

Accedit & illud quod nullum holocaustum sine victima pro delicto offerebatur, deinde quod lagana, similiaque conspersa oleo offerenda simul essent cum aliis sacrificiis, & panes, ita de pacificis, Leu. 7. 12. Haec magna erant praefidia viuendi sacerdotibus concessa, ut legi vacare, & sanctuario possent 2. Par. 31. 4.

§. 3. Praeterea tamen alia quoque assignata erant; nam hereditates suis in urbibus retinebant. Leu. Deut. 6. Deinde domus Leuitarum alienari non poterant. Leu. 25. 31. Tertio, Iudices constituuntur 2. Par. 29. 13.

Imo summi sacerdotis praecipua erat dignitas in iudicando. Cum enim sacerdotes & Leuitae immunes à ceteris laboribus essent, tempus in studium legis, & sapientiae conferre poterant, ideo ab ore eorum legem requirebant.

Aliorum immunes legi studere poterant.

§. 4. Tantis opibus postquam eos dominus instruxit, quia ipse erat hereditas eorum, etiam de habitatione prouidit. Iosue enim locum illis assignauit, quem admodum Deus iusserat Num. 35. 1. Haec quoque locutus est Dominus ad Moysen in campis Moab supra Iordanem contra Iericho: Praecepit filiis Israel, ut dent Leuitis de possessionibus suis urbes ad habitandum & suburbana earum per circuitum: ut ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac iumentis: quae à muris ciuitatum forissecus, per circuitum mille passuum spatio tenduntur. contra Orientem duo millia erunt cubiti, & contra Meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad Occidentem, eadem mensura erit, & Septentrionalis plaga aequaliter termino finietur, eruntque urbes in medio, & foris suburbana.

Suburbana Leuitarum.

Statuamus itaque urbes 48. pro 24000. Leuitarum, ut in singulis sint quingenti, & in circuitu mille passus pro iumentis in tam fertili solo, non debet videri parua pars sustentationis; Eratque hoc magno illis commodo, quod fœni quoque decimas ex vicinis locis reciperent, omnium enim quae tellus ferebat decimas capiebant. Quamquam autem non soli Leuitae habitarent eas ciuitates, tamen ipsis datae erant, & in ditione eorum, id quod toties Iosue 21. scriptura inculcat. Nam v. 10. Filiis Aaron per familias Caath Leuitici generis (prima enim fors illis egressa est) Cariatharbe patris Enac, quae vocatur Hebron, in monte Iuda, & suburbana eius per circuitum. Agros vero & villas eius, dederat Caleb filio Iephone ad possidendum. Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis Hebron confugii ciuitatem, ac suburbana eius: & Lobnan cum suburbanis suis: & Iether, & Estemo, & Holon, & Dabir, & Ain, & Ieta, & Bethsames, cum suburbanis suis: ciuitates nouem de tribubus, ut dictum est, duabus.

Deinde in suburbanis non tantum erant prata, intra mille passus, sed vinea, oliueta, aliaque, & horti. Tertio ciuitates illae nobiles erant, fecundoque loco.

Hebron,
Lobna,
Iether,
Esthemon,
Holon,
Dabir,
Ain,
Ietha,
Bethsames,
Gabaon,
Gabaë,
Anathor,
Almon,
Sichem in monte Ephraim,
Gazare,

Cibsam,
Bethoron,
Eltheco,
Gabatan,
Aralon,
Gethhemmon,
Thanach,
Gethremmon,
Gaulon,
Bofan,
Cefion,
Daberech,
Iaramoth,
Engannim,
Masal,

Abdon,

Abdon,	Naalol,
Helcath,	Rammoth in Galaad,
Rohob,	Manaim,
Cedes,	Hefebon,
Hammothdor,	Iazer,
Carthan,	Bosor,
Zabulon,	Misfor,
Iecnan,	Iazer,
Cartha,	Iethson,
Darma,	Mephaat.

Omnis Re-
publica ad
normam di-
uinam in-
stituenda
est.

Prospiciat di-
gnitatis de-
dit Ecclesia
Deus.

Audis Le-
uitas audis
& filii
Israel.

Diuitia Le-
uitarum
tempore
Dauidis.

Leuitarum
exiguus la-
bor.

Leuita pre-
fides, & iu-
dices.

Quæ pleraque locis opportunissimis, fertilissimis, saluberrimis sita fuere, ut videri possint solæ alenda multitudini sufficientes. Si igitur æterna sapientia instituens Rempublicam, optimis legibus eam fundauit, omniaque quæ ad virtutem, felicitatemque tempora-lem ciuium, & magistratuum prudentissime, & sanctissime sanxit. & tamē tantas opes sacerdotibus suis contulit, ut fere vni plus quàm ceteris quinis aut senis cōtulerit, non deest humanā politiam aliter sentire, & religionis antistites, sacerdotesque, vagos, & mendicabula fingere. Nō est arctior inter magistratū & subditos nexus, quam timor Dei, & religio, illa autē flo-
rere non potest, nisi cū eius ministri & præfules in honore sint. Cum enim salus & religio subditorum pē-
deat ab Episcoporum, & pastorum dignitate, noluit Dominus illos despici. Dictum est in veteri testa-
mento non alligabis os boui trituranti, dictum est de
Aaronicis sacerdotibus, dictū est teste Paulo de Chri-
stianis, quibus & ius est de Euangelio viuendi. Nam si
nostram Rempublicam cum Iudæorum populo cō-
paremus, quantum terminos eorum breuiores cerni-
mus, tanto maiores cleri esse opes intelligemus.

Non ignoro deinceps numerū Leuitarum auctum
esse, nam 1. par. 23. 3. numerati sunt 38000. à triginta
annis & supra, sed maiore proportionē creuerant filii
Israel. Dauid n. per menses duodecim statuit duode-
cim principes, quorum quisque 24000. habuit sub si-
gnis, & ministrabat regi. Et 13. Reg. 24. 6. de Israel fue-
re octingenta millia virorum fortium, qui educerent
gladium, & de Iuda quingenta millia, inter quos non
est numeratus Benjamin, sed nec illa numeratio fuit
perfecta, 1. par. 27. 24. Iob enim inuitus imperium regis ex-
equabatur. Hic ingentem multitudinem considerare
libet. Nam prope trecenta millia in armis erant, &
ad seruitutem regis, & illa decies & ter centena millia
fortium virorū, & gladios educentium erant, & pu-
gnatorum, quāta igitur multitudo adolescentū pue-
rorum, senum, aliorumque, qui bello idonei nō erant?
Ego vero sic statuo Dauidem ex hisce suis militibus
280000. additis illis q. agris, oliuetis, vinetis, pascuis
regis seruiebant tantū numerum confecisse, ut ex de-
cimis, & oblationibus Leuitas facile alerent. Sed cō-
ditionem Leuitarum tēpore Dauidis consideremus.
Erant ter & decies centena millia Israelitarum negli-
genter numeratorū, adde tribum Benjamin erūt forte
140000. adde emeritorum 100000. ut conficias
150000. Illi si dent decimas triginta hominum milli-
bus, habebit quisque recipientium decimas, quinque
partes, quibus superabit eos, qui decimas contri-
buūt. Magna igitur semper fuere diuitiæ Leuitarum.

Pro diuitiis, erat labor exiguus; Dauid ordines eor-
um instituit, per vices 24. ut exiguo tempore in tem-
plo occuparentur. Interea variis se negociis occupa-
bant. Imo eorum opera vsus est Dauid, 1. par. 26. 28.
Isaaitis vero præerat Chonenias, & filius eius, ad opera for-
mæ, super Israel ad docendum, & iudicandum eos. Et v. 30.
Hebronitæ mille septingenti præerant Israeli trans-
iordanem ad occidentem, in cunctis operibus Do-
mini, & in ministerium regis. Et v. 32. Fratresque eius ro-
bussthoris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum.
Preposuit autē eos Dauid rex Rubenitis, & Gaditis, & dimi-
dia tribui Manasse, in omne ministerium Dei, & regis.

Ecce tribus illas Transiordanianas regunt Leuitæ
tempore Dauidis; Israelitæ etiā ad occidentem à Le-
uitis reguntur in omni negotio diuino, & humano.
Certe Banaias sacerdos vnus est è duodecim princi-
pibus. Cur vero Dauid regnandi peritissimus, & re-
gnans inter fratres suos Leuitarum opera præcipue v-
sus est? Causas inuenio complures. Prima, quia legum
diuinarum, & humanarū periti erant. 1. par. 25. docto-
res sunt ex iis 288. qui docebant Canticū Domini. Al-
tera, quia sanctiores, & legum tenaciores erāt. Tertia,
quia illis maxime proderat Israelitas esse iustos, & re-
ligioni deditos. Si enim auaritia tenerentur, primum
omniū decimis primitiisque, fraudarent Leuitas; sacri-
ficolis peregrinis adhererēt, si idololatræ fierēt. Hinc
mox positus vaccis in Dan; & Bethauen, Leuitæ in Iu-
dæam confugere. Quarta, quia cū nec agros colerent,
nec vineta, aliisque oneribus immunes essent, semel in
anno in tēplo ministrarent, vtilissime occupari in ho-
noratis regni negociis potuerunt. Dauidis igitur sapi-
entissimi illa sententia fuit, rempublicam populi Dei
per sacerdotes & ministros Dei optime admini-
strari.

Quam vero tribui illi honorificæ fuerint, quamque
vtilis tot præfecturæ, præsertim, cū sui generis regem
non haberent, nemo nisi politices ignarus ignorare
potest. Vfus est vero Dauid eorum fidelissima opera;
Banaias etiam erat fortissimus inter triginta, & super
triginta erat, 1. par. 27. 6. Et illa 24. millia, quib⁹ im-
perabat sine dubio de Leuitis erant. Banaiam sacerdotē
fideliores Dauid expertus est, quam Ioab agnatū, id-
eo & illi Banaias interfecto successit. Nam reuera re-
gni, & sacerdotiū res ita coniunctæ sunt, ut vna sine al-
tera seruari non possit. Improbataque & insipiens est
eorum sapientia, qui Christianū sacerdotium ita sup-
primendum censent, ut omnibus obnoxii sint, qui o-
mnes docent, ut sint contemptibiles qui cultum Dei,
sacrificium sanctum, caeremoniarum dignitatem tue-
ri debent. Sacerdotum diuitias diuina auctoritate
probaui, atque ex factis literis, virorum etiam san-
ctorum in nouo testamento sententiam adferam, &
ipsa ratione conuincam.

§. 5. Diuitias primogenia Ecclesia sat amplas ha-
buit, nam & eos qui Euangelium annuntiabant, de
Euangelio viuere iuris diuini, & naturalis esse scie-
bant Christiani, nec magnum esse iudicabant ab illis
carnalia sua meti, à quibus spiritualia acciperent. Ne-
que sane viros sanctissimos, qui ad pedes Apostolorum
omnia deuiciebant, qui stantes super collum Pauli ab-
euntis incumbebant, qui etiam oculos suos eruere, & dare
Paulo volebant, quibus gentium doctor accla-
mat. Habeo autem omnia, & abundo, & repletus sum, acceptis ab
Epaphrodito, quæ misistis odorem suauitatis, hostiam acce-
ptam, placentem Deo, hos inquam auare maligneque
Apostolis & successoribus victum suppeditasse ne-
mo prudens credit. Nam Christianorum in Eccle-
siam dona liberalissima fuerunt, atque amplissima,
ut non modo eius ministri, & pauperes alerentur,
sed ipsa insuper supellex preciosa inter persecutio-
nes, & rapinas splenderet: ex vita S. Laurentii aureis
scyphis sacrum sanguinem exceptum docemur, Au-
gustinus Epist. 265. ostendit argenteas lucernas fuisse,
vasa Ecclesiæ magni precii fuisse discimus ex Optato
contr. Parmenianum l. i.

Possessiones Ecclesiarum fuisse iam ab antiquis-
simis temporibus certum est. Pius i. Ep. 2. qui deci-
mus, vel vndecimus post Petrum fuit, sub Antoni-
no, cum itaque senex fuisset, Ioannem Apostolum
nouisse poterat, monet ne prædia Ecclesiæ humanis
vilibus applicentur.

Ad sedem autem Apostolicam perlatum est, quod sint inter
vos contentiones & amulationes: Et prædia diuinis vsibus tra-

Principes
belli erant.

Doctores
288. ex Le-
uitis.

Sententia
Dauidis de
regno.

Sacerdotiū
regno tum-
tum res
firmissima.

Christiani
in primæua
Ecclesia li-
beraliter
suis alebat.

Primitiua
Ecclesiæ di-
ues.

Prædia
Ecclesiæ sa-
crabantur.

dita, quidam humanis applicant vñbus, & Domino Deo (cui tradita sunt) ea subtrahunt, vt suis vñbus inferuiant. Quapropter ab omnibus illius usurpationis contumelia depellenda est, ne pradia vñbus secretorum celestium dicata, à quibus irruentibus vexantur. Quod si quisquam præsumpserit, sacrilegus habeatur, & sicut sacrilegus indicetur. Ipsos autem qui hoc agunt, clericos, & Domini sacerdotes persequi, eosq; infamare audimus, vt malum super malum addant, & deteriores fiant, non intelligentes quod Ecclesia Domini in sacerdotibus consistit, & crescit in templum Dei: & sicut qui Ecclesiam Dei vastat, & eius pradia & donaria expoliatur, &c. Itaq; nihil contra legem Dei agunt, qui bona Ecclesie tradiderunt, quod & in veteri testamento vñ venit, vt constat ex Leuit. 27. 14. Homo si vouerit domum suam, & sanctificauerit Domino, considerabit eam sacerdos vñ bona an mala sit, & iuxta pretium quod ab eo fuerit constitutum, vendabitur: si autem ille qui vouerat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem estimationis supra, & habebit domum. Quod si agrum possessionis sue vouerit, & consecraverit Domino: iuxta mensuram sementis estimabitur pretium: si triginta modis hordei feritur terra, quinquaginta siclis vendatur argenti. Si statim ab anno incipientis iubilii vouerit agrum, quanto valere potest, tanto estimabitur: si autem post aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniam iuxta annorum, qui reliqui sunt numerum vsque ad iubileum & detrabatur ex pretio. Quod si voluerit redimere agrum ille qui vouerat, addet quintam partem, &c. Itaq; & nos videmus Christianos diuitiarum & vitæ contemptores in bonis Ecclesie cõseruandis fuisse vehementes, & pene contentiosos, quia bona Christi sunt, bona pauperum sunt.

Predicare
stituta Chri-
stianis.

Hinc Constantinus, aliiq; restitui iusserunt. Verba legis sunt: At quoniam Christiani non solum ea loca, in quæ conuenire solent, sed etiam alia habuisse cognoscuntur, quæ nõ priuatim ad singulos sed ad iustitiam ipsorum communitatis, id est, Christianorum spectabant, singulis, qui ea possident, mides velim, vt omnia per legem, quam supra posuimus, absq; vlla controuersia Christianis, id est, societati ipsorum, & conuentui reddant. Et ad Anullinum. Quare volumus vt simul hæc literas à nobis acceptis, si quæ ex his possessionibus, quæ ad Catholicam Christianorum Ecclesiam, in quibusq; ciuitatibus, aut aliis locis pertinent, &c.

Opes Eccle-
sia multis
modis sta-
bilite.

Quemadmodum vero Episcoporum est perpetua successio, ita bonorum, quorum Episcopi fuerunt dispensatores. Nec opus est plura de hisce adducere, cū omnia plena sint, non modo in iure canonico, sed etiam ciuili, quæ de ecclesiis, Episcopali audientia, c. 1. t. 7. de Episcopis & Clericis, & orphanotrophis, ex Xenodochiis, & ptochorophis, & asceteriis, & monachis, & de priuilegiis eorū, &c. Cod. i. t. 6. item nouell. 37. & 46. & 131.

Oblationū
quatuor
partes. 1. E-
piscopi.
2. Clerici.
3. Pauperū.
4. Fabrica.

De expendendis videatur 12. q. 2. c. 27. Quatuor autem tam de redditu, quam de oblatione fidelium, prout cuiuslibet ecclesie facultas admittit (sicut dudum rationabiliter est decretū) conuenit fieri portiones: quarum sit vna pontificis, altera clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. De quibus sicut sacerdotis intererit integram ministris ecclesie memoratam dependere quantitatem, sic clerici vltra regulatam sibi summam nihil insolenter nouerit expetendū. Ea vero quæ Ecclesiasticis adificiis attributa sunt, huic operi veraciter prerogata locorū doceat instauratio manifesta sanctorum: quia nefas est, si sacris aedibus destitutis, in lucrum suum præsul impendia sui deputata conuertat. Ipsam nihilominus adscriptam pauperibus portionem, quamquam diuinis rationibus dispendisse monstraturus esse videatur, tamen iuxta quod scriptum est (vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in celis est), oportet etiam presenti testificatione predicari, & bona fama præconit non taceri.

Possessio cle-
ricorum
Hipponen-
sium inui-
diola.

§. 6. Consulatur & August. tom. 10. 521. l. c. 2. & 748. c. 2. & 173. c. 2. editionis Antuerpianæ.

Narrat in vita eius Possidius tēpore illo fuisse magnas Ecclesie possessiones. Pauperum vero semper memor erat, eisq; inde erogabat vnde & sibi suisq; omnibus secum habitantibus erogabatur, hoc est, vel ex redditibus possessionum ecclesie, vel etiam ex oblationibus fidelium. Et dum forte, vt ad-

solet) de possessionibus, ipsi inuidia clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, malle se ex collationibus plebis Dei viuere, quā illarum possessionum curam vel gubernationem pati, & paratum se esse illis cedere, vt eo modo omnes Dei serui & ministri viuerent, quo in veteri testamēto leguntur altari deseruiētes de eodem participari. Sed nunquam id laici suscipere voluerūt. Domus ecclesie curam omnemq; substantiā ad vices valentioribus clericis delegabat & credebatur. Nūquam clauem, nūquam annulum in manu habens, sed ab eisdem domus prepositis cuncta & accepta & erogata notabantur. Quæ anno completo eidē recitabantur, quo sciretur quantum acceptum, quantumq; dispen- satum fuisset, vel quicquid indispen- satum, vel dispensandū remansisset. & in multis titulis magis illius prepositi domus fidē sequens, quā probatum manifestumq; cognoscēs. Domum vero vel agrum seu villam nūquam emere voluit, Verum si forte ecclesie à quoquā sponte tale aliquid vel donaretur, vel titulo legati dimitteretur, non respuebat, sed suscipi iubeat. Nam & aliquas eum hereditates recussenouimus, nõ quia pauperibus inutiles esse possent, sed quoniam iustum & æquum esse videbat, vt à mortuorum vel filijs vel parētibus vel affinis possessiones considerentur, quibus ab eis deficientes dimittere voluerunt. Quidā etiam ex honoratis Hipponensiu apud Carthaginē viuentē ecclesie Hipponensiu possessionē donare voluit, & consecratis tabulis sibi vñ fructū retento, vltro eidem sanctæ memoriæ Augustino misit: cuius ille oblationē libenter accepit, congratulans ei quod eterna sua memor esset salutis. Verum post aliquot annos nobis forte cum eodem cominus cõstituitis, ecce ille donator literas per filium suum mittens, rogauit vt illa donationū tabula suo filio redderetur, pauperibus vero erogandos direxit solidos centū: quo ille sanctus cognito, ingemuit hominē vel finxisse donationem, vel eū de bono opere penituisse, & quantā poruit Deo suggerente cordi eius dolenti animo ex eadem refragatione dixit, in illius scilicet increpationem & correctionem. Et tabulas quas ille sponte miserat, nec desideratas, nec exactas confessim reddidit. pecuniamq; illam respuit, atq; re scriptis eundem sicut oportuit & arguit & corripuit, admonens vt de sua simulatione vel iniquitate cū penitentiā humilitate Deo satisfacere, ne cū tam graui delicto de seculo exiret. Frequentius vero dicebat, magis securus ac tutius ecclesiam legatā à defunctis dimissā debere suscipere, quā hereditates forte sollicitas & damnosas, ipsaq; legata magis offerenda esse quam exigenda. Commendata vero quæq; ipse non suscipiebat, sed volentes suscipere clericos nõ prohibebat. In iis quoq; quæ ecclesia habebat & possidebat intentus amore, vel implicatus cupiditate non erat, sed maioribus magis & spiritibus suspensus & inhaerens rebus, vix aliquādo seipsū ad ista temporalia ab eternorum cogitatione relaxabat & deponebat. Quibusq; ille depositis & ordinatis, tanquam à rebus mordacibus & iam molestis, animi recursum ad interiora mētis & superiora faciebat, quo vel de inueniendis rebus cogitaret, vel de iam inuentis aliquid dīcāret, aut certe ex iam dictatis atq; transcriptis aliquid emendaret. Et id agebat in die laborans, & in nocte lucubrans. Erant itaq; Africanæ Ecclesie possessiones ad inuidiam magnæ, sed Augustinus, vt eam iniquam ostenderet, cedere paratus erat, & viuere oblatione plebis cum Clero, quod tamen illi non iudicauit expedire Reipublicæ, vel Ecclesie.

Augustinus
possessiones
suscepit.

§. 7. Rationes vero in conspectu sunt. Nullo modo conuenit moribus, aut religioni, vt præcipua pars Reipublicæ abiectissima sit, id vero futurū est, si nulla ratio status illius habeatur. Si antistites fidei, si doctores, quorum officium est cōsolari, docere, increpare, punire, supplices esse oportet contumelioso populo, & diuitum fastidiis: Deinde quotus quisq; cuius vita dependet ab aliena misericordia, eum à quo pascitur offendere audebit? Quis tam fortiter esse liber didicit, vt accipiendo beneficio, non sentiat venditam libertatem? Qui igitur inopes religionis præcones & antistites laudant, illi mancipia suarum cupiditatum, non strenuos morum censors querunt. Tertio. Iubeatur esse hospitales Episcopi & prælati, at vero qui poterunt, benignitate alios allicere, si velut errones, & parasiti alienum rodere panem necesse habebunt? Quarto; Publicum dedecus est religionis

Eos quiq;
hermano-
portet non
esse obno-
xios.

gionis, eorum quicquid docent, contemptus, at vero paupertatem contemptus sequitur. Quicquid dicit pauper mendacium est, dicebat non nemo. Quia eadem verba, non ex eodem ore, non idem valent. Quinto. Paupertas Ecclesiarum ad varias artes, & illicitas aliquando impellit; animos, cum necessitate, non voluntate toleratur, deicit. Studia, zelumque animarum excludit. Sexto. Parentum, etiam piorum, hoc fere est desiderium, atque vnica sepe, nimiaque cura filiorum dignitati, & splendore ut consulant; Quis ex millibus sumptus in studia filiorum faciat, ut pauper totam vitam Euangelium predicet? Quis diuitum se co demittet, ut ad paupertatem filios educet?

Simagistratus de publico alio est, igitur & sacerdos.

Speciosum itaque hoc Evangelicæ paupertatis studium, omnem Christianæ religionis disciplinam euerit. Quod enim paucorum est, hoc in vniuersum clerum inducere velle insanum est; imo diuinis legibus repugnat, non esse in Ecclesia vnde ministri alantur. Septimo. Hanc ob causam venditiones bonorum Ecclesiasticorum vitæ sunt. Concil. Epau. c. 12. & donationes c. 17.

Religio si temporalibus commodis interduci egerit.

Nunc viri prudentissimi Gregorii Tolosani l. 2. Syntagmatis, c. 28. sententia hæc consignare placet. Et proinde, inquit, translata Ecclesia, Christiani didicerunt, persecutionibus agitati sepe infidelium, cultum Dei vix resistere posse sine temporalium auxilio, & proinde in posterum non omnia oblata vendenda esse, sed in Ecclesia conservari voluerunt: ut sedatis persecutionibus, prædia Ecclesiastica oblata & Deo consecrata, auxilio essent cultui diuino. Neque etiam omnes basilicæ vel templæ, ubi exhibetur cultus diuinus, decimas habent, sed tantum parochiales Ecclesiæ: quare oportuit & alia bona Deo consecrari, quibus qui ibi Deo continue inferirent, alerentur, permittuntque est ideo publice à Constantino Magno Ecclesiæ hereditates relinquere, & sana extruere. Neque enim propter nouas Ecclesias prioris Ecclesiæ decimæ sunt subducenda. Et ita probe statutum, ne post hæc sacra ades edificarentur sine conueniente dote, qua suos Leuitas possit nutrire. Statuit tribus constitutionibus Emmanuel Comnenus Cæsar orientis, ut Ecclesiarum & monasteriorum bona immobilia, intacta sint à manu fisci, siue cum titulo, siue sine titulo possideantur, quodque nulla aurea confiscari. Id ipsum sancit Alexius Comnenus secundus alius orientis Cæsar. Iubet Theodoricus Gothorum rex, scribens Iba viro spectabili duci, possessiones Narbonensis Ecclesiæ, secundum Alarici præceptum à quibuslibet peruasoribus occupatas, etiam manu militari restitui. Idemque Adila scribens, specialiter, inquit, Ecclesiæ ab omni iniuria reddi cupimus alienas, quibus dum æquibilia præstabantur, misericordia diuina acquiritur. Et anno Domini 1099, bellum in eos susceptum est, qui sacerdotum ecclesiarumque fundos inuasiant: apud Parisios, Bocchardus à monte Morentis, apud Bellouacens, Dicus Montiacus; Rhemis, Elbo Rosiacus; apud Aurelios, Leonetus Magdunensis; aliisque in locis à filio Francorum regis Ludouico, & Roberto Flandrensi comite viti subacti sunt, & ecclesiis sue res quæ in sua potestate erant, & ad ecclesiæ sub manu ipsius regis constitutas, pertinentes, reddere rectoribus ipsorum venerabilium locorum monitis per legatos recusarunt, bellum mouit: & contra illis vndique copiis Aquitaniam ingressus, bello se res & iustitias ecclesiarum exacturum pronuntiavit, & ita coegit impetrata facere.

Ecclesiæ manu militari restituenda.

CAPVT XLIII.

Contra Ecclesiarum diuitias quæ obici solent.

Imidia Ecclesiæ opes facit maximas.

S. 1. Cio multos, inquit Gregorius Tolosanus l. 2. Syntag. c. 28. rebus Ecclesiæ inuidisse, & sibi magis quam Deo, piorumque rebus male; ideo & profana quadam exempla in sua improbitatis auctoritatem contorisse, & pietatem quandam pro fūco obiecit.

Quid igitur illi qui neminem præter se diuitem esse patiuntur? Primo Christum Iesum Dominum

nostrum pauperem fuisse Paulum manibus laborasse, victitasse. Eo exemplo omnes Ecclesiasticos viuere oportere. Secundo. Ex diuitiis luxum ortum & superbiam. Tertio. Opes curam & sollicitudinem requirere, Clericos expeditos ad Dei seruitium constitutendos.

§. 2. Optandum sane eos esse plurimorum in virtute progressus, rerum humanarum contemptum, ut non modo Dei præcepta, sed consilia etiam amplecterentur, sed quia tanta virtus paucorum est, non præcepit, sed suauit Dominus. Exemplo præiuit, inuitauit, non coegit. Castitatem laudamus, nec tamen optamus in orbe Christiano nulla esse matrimonia, alioqui qui caste viuerent, nasci non possent. Itaque assero fidenter, Christum Dominum quamuis ubi caput reclinaret, non habuerit, non tamen Ecclesiæ suæ, aut ministris eandem legem præscripsisse. Sed fastidium perfectionis ostendisse, quod aliqui ascendere contendunt, cæteris vsum rerum suarum reliquisse. Cum enim sciret non omnium esse viam illam paupertatis asperam, sed diuitiarum præsidia multos retinere, noluit Ecclesiam suam aliter instituere, quam ut inter homines, conueniebat. Itaque Episcopos, aliosque nisi illis auxiliis, & ut ad populorum gubernationem voluit, satisque habuit, si mente supra diuitias essent, quemadmodum Abraham, Isaac, Dauid non obfuerunt opes, sed incitamenta & instrumenta ad bene agendum, & liberalitatem. Alioqui Christi Domini paupertas, cæteraque, quæ fecit, omnibus Christianis ad imitandum proposita sunt, non solum Clericis, cur igitur hosce solos pauperes volunt esse: an solos quoque castos, sobrios, iustos, veraces? Christus vitam pauperem egit: imo etiam Apostoli: sed tamen qui ibi pauperem victum, cultumque elegit Deus, ministris suis veteribus dixit: Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino, dedite. Num. 18. 12. Idem quoque noui testamenti sacerdotibus promittit, fore ut reges sint nutriti eorum; Apostolorum etiam, si iniquitatem temporum spectes, fuit ea paupertas, quæ tamen ex Euangelio viuere permitteret. Non prohibuit Dominus ut diuitiis quas ipse non habuit. Quamquam hæretici qui maxime offendunt nostrorum Episcoporum famulatio & comitatu, id in suis probant. Adrianus de Sarauia, de honore Episcopis, & presbyteris debito. c. 29. Præterea, comitatus Episcoporum, & trepitus famulorum, non parum offendit quorundam oculos, quod similiter in ea re, duces & comites regni videantur imitari. Resp. hanc orationem probant esse popularem & vana specie simplicium animis illudere. Nam hoc audeo asserere, comitatum Domini & Apostolorum tam honoratum fuisse, quam esse potuit, pro ratione temporis, & rei, ob quam in hunc mundum venerat: honoratior futurus, si Deus seruandi genus hominum aliud consilium probasset. Nam in suam familiam vltro 80. viros ad iunxerat, qui eum comitabantur quocumque ibat, aut præcedebant, quo erat venturus.

Paupertas singulis commendata, sed non imperata.

Christi famulatio pauperem egit: sed tamen qui ibi pauperem victum, cultumque elegit Deus, ministris suis veteribus dixit: Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino, dedite.

Et in Epist. dedicat. pro diuersis ministris gradibus. Cuiusmodi societatem Evangelicæ doctrinæ non perturbat, nec eorum quæquam, quod ad eam seruandam pertinet. In qua cum viuunt ecclesiarum pastores, ab eis rebus alienos esse, quibus rebus resp. aut oratur aut defenditur, nusquam Domini præcepit. Honoris autem gradus diuersi, sunt necessario vbi que constituti, ut seruanda societatis gratia: inter quos qui visi sunt possidendi Episcopis, cum vtilitate Ecclesiæ & republicæ, eos maiores nostri dederunt: & ut inter procures reipub. conferentur decere iudicant. Qui certe honor etiam & rogatus iurisconsultis, qui iuridicando præsent in curiis cum tribuatur: sacrorum & religionis Antistites habere semper omnes gentes equum esse censuerunt. Vnde etiam sit consequens, ut eum comitatu habeant & famulitium, qui ex usu & consuetudine à sobriis & modestis proceribus haberi solet. Quid hic sit quod naso suspendant aduocato homines aut rerum humanarum ignari, aut certe nimium morosi, non video.

Hæretici Episcoporum & comites regni videantur imitari. Resp. hanc orationem probant esse popularem & vana specie simplicium animis illudere.

Antistites priuarii rebus, qui viuunt ecclesiarum pastores, ab eis rebus alienos esse, quibus rebus resp. aut oratur aut defenditur, nusquam Domini præcepit. Honore gradus diuersi, sunt necessario vbi que constituti, ut seruanda societatis gratia: inter quos qui visi sunt possidendi Episcopis, cum vtilitate Ecclesiæ & republicæ, eos maiores nostri dederunt: & ut inter procures reipub. conferentur decere iudicant.

§. 3. Lu-

Abusus opum,
non tollit
ipsas opes.

Episcopus
princeps a-
liorum prin-
cipum vti-
tur iure.

In paruo
magistratu
est emula-
tio.

Paupertas
in Republi-
ca non mi-
nus vitia
gignit, quā
diuitia.
In egestate
fastus ma-
gnus.

In paupere
Ecclesia plu-
res hereses
fuere.

§. 3. Luxum pariunt diuitiæ, fateor, & ambitio-
nem; Honorum cupiditas duplici illecebra titillatur
cum in vnum coniunctam animaduertit sacram, &
profanam potestatem, sed non ideo ordo Hierarchi-
cus, non ideo opum præsidia tollenda sunt, sed legi-
bus bonis honestas & moderatus vsus est præscribē-
dus. Bona Ecclesiæ in pauperes, in ministros Eccle-
siæ, in doctores sunt expendenda. Episcopi qui prin-
cipes non sunt, moderato vtuntur comitatu, qui prin-
cipatum Episcopatu connexum habent, non est illis
denegandus ornatus ille, quo in Republica alii prin-
cipes vtuntur. Nullius prodigalitatem probō, om-
nium luxum condemno, decentem statum, magnifi-
centiamque suadeo. Inter hæc censores Ecclesiastica-
rum opum miror; nam cum tot regum principumq;
secularium, tot diuitum, tot nobilium infanos sum-
ptus, lasciuia, & delicias intueantur, non tamen de-
trahendas per vim opes censent, solis prælatis inui-
dent, quorum tamen est insignis moderatio, si cum
aliis conferantur; grauius sine dubio peccant, qui de
patrimonio Christi luxuriantur, cum tot canones re-
ctum vsu illius, & ipta ratio imperet, sed vitia sunt
hominum illa, non opum. Mihi sane videtur ambi-
tio honore quidem accendi, sed tamen ea guberna-
tione, quæ est in sectatis Ecclesiis non tolli. Nam &
in parua præfidentia est æmulatio, eoque facilius,
quo communior est. Nonne in oppidis etiam paruis
cum ambitione Consul eligitur; & in vicis prætorum
filii magnifice se circumspiciunt? Agnoscunt factum,
ambitionem, æmulationem suorum ministrorum
multi hæreticorum, & in his Episcoporum defensor
Sarauiæ, pag. 588. Miror si credat D. Beza minus ambitionis
hodie minus anaritia, inter Ecclesiæ ministros, qui hebdoma-
darii tantum præfident, & quorum tenuia atque accisa sunt
stipendia: quam olim, aut inter præfatos Episcopos, aut inter eos,
qui hodie Christum profitentur, & amplos habent redditus.

Non intelligunt illi se diuinam ordinationem re-
prehendere, quæ veteris testamenti sacerdotes, tot o-
pibus instruxit, tot magistratibus ornauit, ac tandem
gentis præfecturam & regnum dedit; quin & ipse rex
Agrippa apud Caium proficitur, maius esse regno sa-
cerdotium. De moribus dicere si vera oportet, non est
negandum malis male agendi facultatem ab opibus
præberi. Verum ita statuo, postquam legibus defini-
ta sunt omnia in Ecclesia, in ipsis diuitiis coli virtutē
à multis; nam paupertas etiam non iisdem, magnis tamen
vitiis occasionem præbet. Splendor diuitiarum fa-
stum auger, sed ego Fabricium Romanæ virtutis ex-
emplar, omnium stylo laudatum, tanto fastu coxisse
rapa opinor, quanto Pirthus solum conscendit: Ma-
lo diuitibus imperare, inquit, quam possidere diuitias. An tibi
imperator ille ab aratro parum ambitiosus esse vide-
tur, qui reges & magnates seruos habere optabat?
Delitiæ libidinum fomites sunt; & tamen in foribus
prostibulorum, in schytarū barbarie, in occidentaliū
Indorū nuditate ista vitia inualuerunt. Si de Ecclesia
agendum est, præfatis temporibus grauiora scandala fue-
runt, Simonianorum, Nicolaitarū, Gnosticorum, Car-
pocratianorum horrendæ obscenitates, imo omnino
pluribus hæresibus tempora illa turbata, cum vel
ambitio, & opum cupiditas secessionis ansam tribuit.
At subsequenteribus sæculis pauciores sectæ fuerunt,
minusque sparsæ, & quæ hodierno tempore sinceritas
præfata religionis est, Episcoporum potentie debetur.

§. 4. Non abs re dictum est;
Crescentem sequitur cura pecuniam.

Maior tamen illa est cura, cum & pecunia deest, &
queritur; nam opes quæ sitæ occupant, dum querū-
tur autem, necant. Hoc igitur agendum est, vt cupi-
dinum diræ radices euellantur, quæ cum perseue-
rant, & per inopiam agitantur mirabiliter crescunt,
totamque animi mentem obtinent. Nam inops aua-

ritia nihil turpe arbitrat, quod lucrosum est. Deni-
que iam adeo contempta est prædicantiū avara pau-
peries, vt nemo honestus prouinciam illam ambiat,
qua de re Beza, & Adriano Sarauiæ communis est
querela. p. 8. de diuersis ministrorum gradibus. Solli-
citudini tamen, & inuiti occupationi subueniri po-
test per omnium Episcoporum Oeconomos, de qui-
bus multa ius canonicum; per administratores, de
quibus veteres, & recentes; per elocationes, per alia
curarum compendia.

Anarapra-
dicantium
paupertas
irridetur.

CAPVT XLIV.

Multitudinem Cleri probandam esse.

§. 1. **A**LI est, eaque inuidiosissima querela de Ecclesiæ
multitudine Ecclesiasticorum; postquam
enim animo conceperunt, Ecclesiasticos turbam esse
inutilem, ociosam, ad paucitatem eam redigendam
esse iudicant; nec esse ex Republicæ utilitate, tantas
opes in eos, qui in commune non laborant, absumi.
Neque alia magis ratione Ecclesiasticos traduxerunt
nouatores apud rude vulgus, quam ocii accusatione.

§. 2. Nulla tamen Ecclesia suorum sacerdotum
ocium probat, sed quicquid à rebus necessariis ocii
super est, totum diuino honori, psalmis, hymnis, le-
ctioni, orationi, meditationi, docendis populis, hor-
tando, consolando, iudicando, discedendi sedandis,
operibus misericordiae corporalibus, & spiritualibus
impendendum est. Quæ de re cum aliis locis à me co-
piose actum sit, non est necessaria repetitio. Carolus
etiam Borromeus in suis Synodis statuit, vt visita-
tores inquirerent, quo modo tempus Clerici transi-
gerent: Ad labores enim vocantur, quicunque in for-
tem Domini vocantur, qui in laboribus fuit à iuuen-
tute sua. Incongruum est enim ociosum esse, & de a-
lieno labore victum querere, sed habenda sedula ra-
tio officii est, 13. q. 1. Ecclesiæ, & distinet, de consec.

§. 3. Clerus noui testamenti officiis suis ita occu-
patur, vt Leuitæ in veteri testamento penitus ociosi
videri possent, si cum his conferantur. Qui igitur ocii
Ecclesiasticorum culpant, aut nimium esse querun-
tur, quod secundum canones nullum est, Domini in-
stitutionem reprehendunt. Leuitarum erant officia
portare tabernaculum, & in eodem seruire, hæc in exodo.
Leuitico, Num. deut. clare & singularim exponitur.
Prior occupatio non magna erat, nam tabernaculum
distributum in plures facile portabatur; præsertim
cum principes tribuum sex plaustra, & duodecim bo-
ues obtulerint, quorum præsidio vterentur; postquā
in terram promissionis ingressi sunt, longo tempore
manlit arca in vno loco, vt in silo, rarus itaque fuit
transferendi labor. Postea ædificato templo penitus
desiit; Dixit enim Dauid: Requiem dedit Dominus Deus
Israel populo suo, & habitationem Ierusalem vsque in æter-
num, nec erit officium Leuitarum vt amplius portent taberna-
culum, & omnia vasa eius ad ministrandum, 1. par. 23. 25. &
v. 27. Iuxta præcepta quoque Dauid nouissima, supputabitur
numerus filiorum Leui à viginti annis & supra. Et erunt sub
manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibulis,
& in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in
vniuersis operibus ministerii templi Domini. Sacerdotes autem
super panes propositionis, & ad similia sacrificium, & ad laga-
na azyma, & sartaginem, & ad torrendum, & super omne
pondus atque mensuram. Leuita vero vt stent mane ad confi-
tendum & canendum Domino, similiterque ad vesperam tam
in oblatione holocaustorum Domini, quam in sabbatis & Ca-
lendis & solennitatibus vniuscuiusque rei, iugiter coram Do-
mino. Et custodiant observationes tabernaculi faderis, & ri-
tum sanctuarii, & obseruationem filiorum Aaron fratrum
suorum vt ministrent in domo Domini.

Leuita ocio-
sus præ-
fatus
Clero.

Nemo scilicet
ociosus.

Officium
Leuitarum,
portare ar-
cam, & ser-
uire in ta-
bernaculo.

Hoc autem officium per vices exquebantur, vt
supra

Fides erant
24.

supra dixi, erant vices raræ; nam erant 24. nunc vero singulis diebus præter omnem alium laborem ad canendum, orandumque stare in conspectu Domini oportet; itaque si vetus respublica prudenter a Deo est instituta, habuitque leges, & iudicia sanctissima, multo magis id de noua dicendum, in qua pietatis multo etiam deuotior cura habita est.

Fidus la-
borem non
nisi sudori-
ferum agno-
scit.

§. 4. Non est maligni, atque inuidi vulgi audientium de ocio & labore iudicium; nam laborem non æstimant, nisi quo corpus arteritur; curas, studia, orationes, psalmodias, scriptiones in censu laborum non habet, cum tamen labor ille sit acerrimus, qui sine dolore sensim vitam erogat. Ocio non agunt tot centena milia variis artibus, scientiis; studentium, artes alias exercentium; vt pictorum, sculptorum, aliorumque quorum labor ingenii potius vim, attentionemque animi, quam lacertos postulat.

Obiectio
contra Ec-
clesiasticos.

§. 5. Non tamen vel inuidia conuiscit; Quantū Reipublicæ prodesse, si agrum coerent, ligna cederent, cetera opera mechanica ederent, quos nunc cantantes, orantes, ociosos regna multa sustentant? Imo quantum detrimenti Reipublica caperet, si Dei cultus minueretur, ministerii eius ad opera liberales additis? Venit mihi frequenter in mentem, hominū ingratitudinem admirari, & deesse; quibus omne quod Deo impenditur nimium videtur, cum a Deo tamen habeant omnia.

Grauari Ecclesiasticorum multitudine rempublicam queruntur, nos videamus quānam eam grauet.

Vna in regione numerum cleri videamus, & sumptus. Legi in obseruatione itineraria cuiusdam amici, qui in Hispania nouem Archiepiscopos numerauit.

Tota summa Archiepiscoporum, & Episcoporum est 1350000 ducatorum, cleri & monasteriorum duplam ponamus, erunt igitur milliones quatuor, & 500000. quæ summa exigua est, si regnorum magnitudo & opes spectentur; & magna tamen pars bono regni seruit. Exiguam esse summam alia me obseruatio amici docet, nam in duces, Marchiones, Comites annuos redditus insumi 38620000 ducatorum demonstrat. Alia summa ex aliis mihi tradita est in coronide Iubilorum, quo lectorem remitto.

Tot regno-
rum clerus,
non aequat
vnum vr-
bem.

Nunc opus est docere, Clerum Hispaniæ regno non esse grauem, quamuis nulla politica officia patriæ præstaret. Nam pars exigua tanti regni est clerus. Vna ciuitas nobilis plus hominum, reique habet, quam Clerus vniuersus. Constituamus sane Clericorum esse centum milia in regnis Hispaniæ, non tamen centessimam hominum partem conficiet. Tolerum aut Hispaniæ multis partibus superabit; quid vero magnum esset, si ex tot magnis ciuitatibus vna ex clero collecto confici posset?

Regna Hispaniæ sunt, Murcia, Valentia, Catalonia, Aragonia, vtraque Castilia, Nauarra, Biscaia, Leon, Galitia, Asturia. Vndecim regna sunt, & inæqualia, ex his vnum si assignauero Clericis, minus dabo; quam olim Deus Leuitis; sit v.g. Regnum veteris Castiliæ, quod habet cum Metropoli, quam vocant Burgos, centum octoginta ciuitates. Harum decimam partem totius Europæ Clero non impleuero. Non igitur est Cleri magna multitudo, si cum aliorum innumera frequentia comparetur. Cum igitur in populo Catholico, & pacato, vbi numerosissimus Clerus esse vix centessimam habeant, non est quod quisquam queratur, nimium multos esse qui Deo seruiant.

Quod si Belgium spectemus quale ante Bella fuit, ducentas octo vrbes muratas, centum quinquaginta pagos instar oppidorum, præter ingentem pagorum numerum habuit. Clerus illius si in vnum conueneret, integram urbem ex decem maximis non conficeret. Nego enim vniuersum Belgii clerum numero pa-

rem vni vrbi talieffe. Gandau, Insulis, Antuerpiæ, Vltraiecti, Amstelodami, Dordraci, Harlemi, Leouardie, Atrebat, Valencenis, Louanii plures sunt incolæ, quam toto ex clero confici possint; itaque partem ducentissimam Clerus non constituit.

At vero si ducenti, vel etiam centum alant vnum sacerdotem, non debet graue videri, cum in Dei Reipublica decem, aut quinque potius, si redditum spectes vnum aluerint. Impietatis ergo est tam iniqua querela, cum tam multa Reipublicam intetret, tantum in Dei seruos, & doctores virtutis, iuris & æqui conferre culpam, qui ideo non grauant, quia pauci sunt, quia plurimum profunt.

§. 6. Si igitur quæris, qui hominum noxi sint reipublicæ; dicam libere. Primum, Iudæi; Eorum numerus multo maior est vniuerso Clero, vnam, alteramue urbem nominare possum, quæ multo plures fouet, quam sint Ecclesiastici in toto Archiepiscopatu Moguntino; sed non alimus modo eos, sed ex toro re, fraudibus, flagitiis alimus, & quod premit Reipublicam, diramus. Secundo, Artifices superuacui. Si dubites circumspice nundinarum merces, inuenies magnam partem, quorum non indiget vsus. Pudet dicere; tantum hominum vrbicorum ad luxum occupatur, quantum ad necessitatem, plures superbia, curiositasque occupat, quam vita. Illi si vtilia tractarent, si agricultura, pulcatione, cæteris occuparentur, duplo esset maior viuendi copia. Exemplum delideras? ante annos aliquot inualit infamia sericorum legemtorum, vt nulla vestis decora censeatur, nisi eam circa funiculi byssini discurrant, ita vt crebro materiam ipsa parerga superent, & iam luxus aurum, argentumque in fila deduxit: sumptum esse superuacuum nemo dubitat. At tu, qui pro Reipublicæ bono Cleri numerum minui iustum censēs, eade abacum, rationes subduce; conuincam in Europa plus sumptum in hoc duntaxat nugaturum genus, quam in totum clerum impendi, totum, inquam, qui in Europa est clerus: nec hoc modo; sed plures esse, qui contextendis non pannus sericis, sed hiametis illis destinetur, quæ sint in toto clero. Tercio, Abuti omnium artificiorum mechanicorum affirmo Reipublicam pessundari. Nam quæ minore labore fieri poterant, operoso sumptu ciues exhauriunt. Ambitio, luxus, nouarum rerum studium eo vsque excreuit, vt ciuitas, quam ante annos centum sartores decem vestisterant, iam quinquaginta desideret: tot modis vestium simplex vsus adulteratur. Quam multos videas, quibus nihil in veste integrum, ne in calceamentis quidem placet, adeo ipsa damna luxuriæ placuerunt. Quid igitur si dicam in superuacuum sartorum, sutorumque sumptum impendi tantas opes, quantis clerus, qui nunc est in Europa, possit ali? Mirum videbitur ignaro, verum si ad calculum veniatur, ostendam, in Zonarios, Limbolarios, acupictores, calanticarios, tinctorios, fibularios: & si pro fibulis nodos v-surpemus, nodarios, impendi. Si enim ad fibulas, & vncinos redire placeret, aliquot millionibus in Europa parceretur; quantum enim serici, temporis; in nodos vestium quibus colligantur, ornanturque insumant magna pars hominum, neminem latet.

Quarto, Omnes qui artes infames, leues, omnino inutiles profitentur, vt sunt coniectores, Arioli, scenaratores, petaurista, histriones, saltatores, tibicines, totum hoc genus, quod alienis de vitis viuunt, si ad vtilis res vocetur annonam leuabit. Quinto, De coquis, dulciariis, & toto illo genere artificum voluptuorum dicere superfluo. Hac finio sententia. In ciuitate duntaxat necessariae artes locum obtineant, & dimidio eius, quod nunc insumitur, rectius, quietius, iucundius, felicius viuatur. Huius dimidii centesima parte ali clerus poterit.

§. 7. Clerus

Belgii to-
tus Clerus
non aequat
vnius vrbs
incolæ.Non cleri-
ci, sed alii
obnoxii
sunt Reipu-
blica.
Iudæi.Inutilium
rerum ar-
tifices.Sumptus in
chordeillas
sericas.Artem ad-
uicis Reipu-
blica no-
xi.Artes infame-
mes.

Cleri potē-
tia utilis
principibus.

Melius pau-
cos esse bo-
nos, quam
multos inu-
tiles.

§. 7. Clerum igitur & diuitem, & copiosum esse sa-
luberrimum est reipublice; reges & principes eos
semper experti sunt fidelissimos, arces, & vrbes illis tu-
tissime commiserunt, exemplo Dauidis. Quod si ta-
men multi sint inutiles noxique, opportunis ratio-
nibus illi corrigendi, quod non difficulter conseque-
tur princeps, si vel vnum bonum Episcopum, aut Ar-
chiepiscopum nanciscatur. De hisce placet Clementis
constitutio, quæ est distin. 2. c. 3. Tales ad ministerium
eligantur Clerici, qui digne possint dominica sacramenta tra-
ctare: melius est enim Domini sacerdoti paucos habere mi-
nistros, qui possint Dei digne exercere, quam multos inuiles,
qui onus graue ordinatori adducant. Graue plane onus est,
qua aliqui inutiles, aut prauit totum ordinem infamant.
Sed propter vitiosos non est ordo abiiciendus,
sed reformandus, substitutis in eorum locum melio-
ribus. Neque enim magistratum e medio tollunt,
quia nonnulli vitiosi, sed idoneos in decedentium
loca subrogant.

CAPVT XLV.

Parochia augende, ornande.

Parochi à
prebendis
populo sa-
cri.

§. 1. P^{arochos} quidam Paræcos ἀπό τῆς παροικίας
nominant, est enim παροικία vicinia, habita-
tio, hominumq; conuentus, sed malo vñm sequi,
quam Budæum, qui in commentario lingua Græca
ita dicendum affirmat. Malo itaque dictos à præben-
do ἀπὸ τῆς παροικίας, quod sacra præbeant populis, quæ-
admodum Parochi apud Romanos Græca voce no-
minamus, qui legatis, & magistratibus præbebant
Ligna salemque.

Olim curio-
nes apud
Romanos.

Iidem Curiones, sed rarius dicuntur, quod è curiis
Romanis olim qui sacris præessent eligerentur. Hi
præcipue in Christiana republica à cura animarum,
dicuntur, Curiones, Curatores, Curata beneficia pos-
sidentes. Rectores & Plebanos etiam iura appellant.
Rectores quidam perpetui, seu vicarii perpetui dicti
sunt, qui in locum rectoris ab Episcopo instituti sunt,
ne ad assiduam residentiam teneretur rector prima-
rius, quæ res leui initio introducta, nunc in diuites ius
parochiarum multarum transfudit, & vicarios substi-
tuit parum idoneos, deriuatis alio prouentibus.

Perpetui
Vicarii ex
abusu.

§. 2. In Ecclesiis Germanicis, parochiis præsertim
oppidorum, & pagorum minus commode prospectu
est. Defectus est in sustentatione Parochi: cum enim
necesse sit Parochum esse doctum, laboriosum, vitæ
bonæ, cum magni sint eius in canendo, concionan-
do labores, periculaque, minor est tamen quam ca-
nonicorum prouentus, minor etiam dignitas æsti-
matur. Graue itaque hoc est Ecclesiæ vulnus, & ab a-
nimoso, fortique visitatore sanandum. Hoc erratum
est. Moritur canonicus, mox viginti ad collatorē con-
uolant, aliquando precio redimunt. Ad parochos id-
oneos habendos necesse est seminaria instituere, spe
canonicatum omnia aguntur, parochorum onera
plerique refugunt.

Parochia
recte consti-
tuenda sūt.

§. 3. Parochorum bene constituendorum vna est
& facilis ratio, si parochia constituantur recte. Hoc
est eiusmodi sint parochia: vt tanto desiderio expec-
tantur, quanto Canonicatus. Sint labori non omni-
no fructus impares. Hoc potentius est remedium,
quam omnia alia, quæ vsurpari possunt. Sunt parochi
quasi parui Episcopi, qui verè officium in suis po-
pulis presbyterorum exercent, itaque liberaliter
illis subueniendum est. Præfunt enim verbo, & o-
pere.

Boni Para-
chi collo-

§. 4. Cura illa ita est Episcopo demandata, vt nul-
lo modo salutem ipsè consequi possit, nisi diligentes,

bonos, doctos, industrios parochos constituat, nam
parochi sunt, qui plebem instituunt, exemplo præe-
uunt. In eadem causa sunt, omnia capitula, & pro suo
munere singuli capitulares, abbates, monasteria
quibus ius est parochias conferendi; nam parochias
olim illi administrarunt, nunc alios substituant, &
cura tamen ad illos pertinet, reddereque rationem
tenentur. Itaque cum sit peccatum mortale, indignū
parochum instituere, aut non punire, non amouere,
consequitur, non modo Episcopos, sed capitulares,
qui suo suffragio talem constituunt, aut tuentur, aut
non agunt cum possunt, vt amouatur, peccare mor-
taliter. Nam cum fere illis in locis decimas accipiant,
sub mortali peccato tenentur illis prouidere, de ido-
neo parocho, vel ex suo corpore aliquem delegando,
vel tantum parochio redituū concedendo, vt ido-
neum habere possint; Timendumque est ne hac ne-
gligentia multi capitularium pereant. Quod si etiam
pereant negligentia parochi, eorum culpa pereunt,
quorum est vigilare, vt parochi officio fungantur.
Nam reuera vt imperatores fortes, ordinumque seruā-
tes milites, & duces industrios, ita quoque exci-
tatos, & zelosos parochos conquirere debet Episco-
pus, & capitula, eos excitare, visitare, hortari. Sancte
in Mediolan. decretum est: Summam vim ac necessita-
tem habet illa Domini sententia: Speculatorem dedi te domui
Israel; & alio item loco, diligenter agnosce vultum pecoris
tui, & considera super greges tuos, vt Episcopi quanta maxi-
ma possunt, diligentia obseruent sibi commendatum gregem,
neque ab eo vnquam oculos deiciant, quid ei opus sit animad-
uertentes, vt ex propheta sententia contrarias partes aligare,
infirmas consolidare, egrotos sanare, abiectas eius reducere,
perditas requirere & recuperare possint.

Quid sine
ipso inspi-
ciunt, nec
parochos
constituunt.

Deinde perpetuos eius oculos ponit Vicarios foraneos, vt
Episcopus in vrbe etiam externum gregem facilius quasi præ-
sens intruere & curare possit: deligat aliquot probatos sacerdo-
tes, quibus singulis, imposito Vicarii foranei nomine tribuat
certas regiones diocesis sue. Id autem munus ad Archiepiscopos, re-
ros, Archidiaconos, qui in diocesi sunt, & Praepositos, aliosque
Ecclesiastica dignitate praeditos, quos idoneos iudicauerit, potis-
simum deferat, sin minus, ad alios Auctores, qui apti sint ad
huiusmodi officium.

Vicarios
visitatores
habeat.

§. 5. Quomodo igitur parochie instruantur, vt id-
oneos habeant pastores? Quæ quidem bonos redditus
habent, facile acceptantur, quin vltro ambiuntur.
Tenuis in vrbe facile iuantur, si opimus cano-
nicatus, vicaria, aliudve simplex beneficium illis in-
corporetur. Nusquam sanctus de beneficiis dispo-
nitur, ita Colonia, atque alibi factitatum, hinc cele-
berrimi pastores illis in vrbe versantur. Id maxime
prælati, & Pontifex orbique suspirat, cum in
Cathedralibus, collegiisque sint viri multi excel-
lentes, ne parochia destituantur, præsentias enim so-
las parochi negant, cætera concedunt. Concil. Me-
diolan. 4. Parochus vero, qui canonicatum dignitatemue, ac
simul Ecclesiam parochialem legitime obtinens, residentia pa-
rochialis munus obit, vt literis Pii V. Pontif. Max. sancitum
est, illius vel dignitatis, vel canonicalis prebende fructus redi-
tusue capiat: at tertia eius partis ne particeps sit, quæ eiusdem
Tridentinae sanctionis auctoritate, in distributiones conuersa,
sibi absenti obuenire non potest, nec debet, sed aliis præsentibus,
chorisque officia obeuntibus, accrescat, aut Episcopi arbitra-
tu, fabrica Ecclesiæ, piseque locis attribuat, ad eiusdem Conci-
lii Tridentini præscriptum.

Simplicia
beneficia
incorpora-
da.

Concilium Colonienſe anno 1536. ita de his sta-
tuit parte 8. Cum lex diuina precipiat non alligandum os
boni triuuantis, quod vtrique non bonum causa, sed propter nos
dictum Christus in Euangelio explicat: Dignus, inquit, est
operarius mercede sua. ac Paulus toto cap. 9. prima ad Corin-
confirmat. Quis enim militat suis stipendiis vnquam? Quis
plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis paciscit gregem,
& de lacte gregis non manducat? Neque enim magnus est, si
quis

Qui
dicit
dicit
nat,
nomi-
nare
uere
natur

qui spiritualia seminant, carnalia etiam metant. Quamobrem discipulandum est, ut parochis Evangelii predicatoribus, certa ac competens subministratio victus & vestitus fiat, idque ad eum modum, ne in adsumendis sacramentis quippiam exigendo oneri sint parochiani, aut cibum vicatim discurrendo emendicare cogantur, quo nihil turpius aut fordidius.

Imprimis igitur, qui per vicarios seu vicecuratos Ecclesias parochiales regendi potestatem à nobis acceperunt, isdem vicariis tantum ex prouentibus Ecclesie partem assignabunt, quam vitam congrue sustentare possint. Quod nos inter visitandum proratione locorum ac parochiarum vi fiat, ordinabimus.

Ecclesia cathedralis ac collegiata, item monachi seu religiosi, qui ecclesias parochiales aut suas ecclesias, vel nonasterii finitas habent, aut regendas alias committunt, aut presentando committi procurant: adeo interdum omnem prouentum emittunt, ut residui redditus, qui rectoribus ecclesiarum permittuntur, nimis tenues sint & exiles. Quamobrem nostra cura erit, ut tanta portio rectoribus istis assignetur, unde iura Episcopalia solvere & congruam sustentationem habere possint.

Vbi vero redditus ecclesiarum non sufficiunt, iuris consilium sequendum putamus, nempe ut duo vintantur: aut si id graue videbitur, saltem vna, aut plures etiam vicarie quæ ad altaria in eiusmodi ecclesiis fundate sunt, ipsæ ecclesie parochiales (ut vocantur) incorporentur: sic tamen, ut quoad fieri potest, parochiam officium, ob quod Vicaria illæ fundatæ sunt minime negligatur. Porro decimas portusnum parochias ac ecclesie ministris deberi, non dubium est. Nunc quum ille passim à laicis magna ex parte usurpentur, neque facile ex eorum manibus diuelli possint: videndum num diligenti cohortatione, aut alia via iuri consentanea, parochis, cui ecclesie redditus ad victum non sufficiunt, hinc aliquid emendicari possit.

Nec iniquum est, integras prebendas, etiam remotis in diocesi parochiis incorporati, tum ratione decimarum; quia iuris naturalis est, ut qui decimas dant, in spiritualibus sentiant subsidia, tum quia ministri Ecclesie ita debent habere constituta officia, ut quam maxime plebi consulatur; itaque ad ditandas parochias animum conuerteret, quisquis vere gregis curam suscipit; & ingentem abulum, quo fit, ut diuites parochie, vel à nobilibus, vel optimis clericis beneficiorum vorticibus teneantur, & vicecuratus tenui portiuncula aspergatur, in vniuersum tollet. Nā ideo diuites factæ sunt parochie, ut viros eruditione vitæque eximios alant. Quod si beneficia desint, quæ parochiis tenuibus incorporentur, ex multis, aliisque redditibus paupertati parochorum succurratur.

§. 6. Parochia non sunt conferenda pueris, nec vlli, nisi 25. annum attigerit, ut decretales, & concilia statuunt.

Imo doctis tantum, & graduatis, ita Lateran. Concil. Sess. II. Statuimus quoque, quod parochiales ecclesie in ciuitatibus aut villis muratis existentes, non nisi personis modo præmissis qualificatis, aut saltem qui tres annos in Theologia, vel altero iurium studuerint, seu magistris in artibus, qui in aliqua vniuersitate privilegiata studentes, magistrum gradum adepti fuerint, conferantur. Monemus autem præfati regni vniuersitates, sub pena priuationis omnium & singulorum privilegiorum à nobis & sede Apostolica obtentorum, ne collatoribus seu patronis Ecclesiasticis habeant aliquos nominare, nisi eos, qui secundum præfata tempora studuerint, & secundum dictarum vniuersitatum statuta ad gradus & non per saltum prouecti fuerint. Quod si fecerint, ultra nullatenus poenam, quam in præfatarum nominationum literis declaramus, vniuersitates ipsas nominandi privilegio ad tempus, secundum culpam qualitatem, suspendimus. Si quis autem graduatorum, aut nominatorum in mensibus deputatis, à collatoribus ordinariis, aut personis Ecclesiasticis, beneficium vacans in vim gradus, aut nominationis petierit, & collatorem ordinarium in vim præfati gradus, aut nominationis in processu posuerit, & aliter molestauerit, illum ultra expensarum, damnarum & interesse condemnationem, à fructibus sui gradus & nominationis priuandum esse decernimus: eodemque vinculo collatores ordinarios

& patronos Ecclesiasticos, quibus graduati & nominati, debite (ut supra) qualificati suos gradus & nominationis literas insinuauerint, adstringimus, ut beneficia ad eorum collationem vel presentationem spectantia, in mensibus graduatorum simplicium & nominatorum vacantia, stantibus præfatis graduatis aut nominatis debite qualificatis, illa prosequentibus, aliis, quam graduatis aut nominatis conferant, sub pena suspensionis potestatis conferendi beneficia in octo mensibus, illo anno ad collationem eorum, ac presentationem liberam spectantibus. Statuimus quoque, & ordinamus, quod quilibet Rom. Pont. semel dumtaxat tempore sui pontificatus, literas in forma mandati iuxta formam inferius annotatam, & non ultra dari possit hoc modo, videlicet vnum collatorem habentem collationem decem beneficiorum in vno: habentem autem collationem quinquaginta beneficiorum & ultra, in duobus beneficiis dumtaxat grauare possit, ita tamen, quod in eadem Ecclesia Cathedrali vel collegiata, collatorem vnum pro tempore in duabus præbendis non grauet. Et ut obuietur litibus, quæ occasione literarum mandatorum huiusmodi oriri possent, mandata huiusmodi sub forma, quæ est inferius annotata, dari volumus, quæ ad perpetuam rei memoriam in Cancellaria Apostolica publicari, & in illius quinquerno registrari mandamus, declarantes, prosequentes huiusmodi mandata, quod ad beneficia sub illis comprehensa, ordinariis collatoribus, & graduatis simplicibus & nominatis preferendos esse, nosque & successores nostros iure præuentionis, dignitatis, personatus, administrationis & officii ceteraque beneficia Ecclesiastica, secularia & quorumvis ordinum regularia, quæcumque, & quomodocumque, qualificata, tam in mensibus & nominatis, quam ordinariis collatoribus præfatis assignatis, vacantia, ac etiam sub dictis mandatis comprehensa, libere conferre.

At nunc pleræque parochie adeo tenues sunt, ut Grammatici; & Rhetoruli eas negligant. Sint mœcenates, non deerunt marones.

Si igitur seruetur Conc. Trident. constitutio Sess. 25. cap. 15. nulla querela futura est. Statuit sancta Synodus, ut Ecclesiastica beneficia secularia, quocumque nomine appellentur, quæ curam animarum exprimeant eorum institutione, aut aliter quomodocumque, retinent, illa deinceps in simplex beneficium, etiam assignata Vicario perpetuo congrua portione non conuertuntur, &c.

E contrario simplicia in curata mutantur, illisque addantur, nec illa modo, sed tot personatus, tot altaria, quæ tenentur ab ociosis, & secularibus; imo monasteriorum derelictorum, bona, & in varios vsus, vartisque mensas conuersorum ad parochias augendas conferantur: quo fiet ut non modo multi adolescentes se studiis accingant; sed canonici, & vicarii resignatis præbendis ad parochias transcant. Hoc est re Christiana, parochos esse eo loco, auctoritate, eruditione, copiis, quibus nunc sunt Ecclesiarum collegiarum prælati, sic enim vtiliter munere suo fungentur, nunc crebro à suis prælatiis, parochianisque contemnuntur.

Suggerunt hic parochorum aduersarii: opes pastorum, eos lasciuos efficient, paupertas occasio virtutis est. Ego primum quidem sentio falsam hoc esse; plures inopia, & difficultatibus domesticis lapsos. Nam plures pauperes, quam diuites in sordibus illis sunt. Deinde indigna est Ecclesiastico homine obiectio. Si è parochis virtus paupertate extundenda est, si in liberaliori stipendio, in studiosa, & laboriosa vita, periculum est tuine, cur id non primum fugiant illi, qui parochis tam scrupulose consulunt: cur illi aliquot canonicatus possident, pluribus inhiant, parochis pro integritate pauperiem delegant? Sed hic iusto. Ex parochio malo odium nascitur vniuersi cleri, hinc heresis, decimationum fraudatio, bonorum Ecclesiasticorum rapina, canonicorum euersio.

Constituite parochos idoneos, qui duplici honore digni sint, qui laborent verbo & opere, date illis stipendia liberalia, qualia sunt vestra, & maiora vestris.

Pp

Ratio augendi parochias.

Pauperes parochorum maiore periculo agunt.

Plurimum canonicatum possessorum & ociosis de seculari parochis paupertate dissipant.

Quia parochos indolentes nominat, irritum nominat, iure suo priuatur.

Contra ius nature est, ut puer statuatur parochus, & aliorum annuabatur respondet.

Iure natura plebi danti decimas conuenit, ut bonum habeat animarum curam.

paupertas avarus, & riles efficit.

stris, si plus vobis laborant, & videbitis omnia melius cellura. Hæc pro parochis, nunc de officio parochorum dicendum est.

§. 7. De vita parochorum aliud non habeo, quam quæ in communi de vita Clericorum dixi. Nisi quod his magis cauendum est scandalum, ne eos a se homines alienent, quorum animas capere oportebat; nam & inter agricolas, qui imperiti, & imbecilles, offenduntur citius, reconciliantur laboriosius, vitæ agunt, consortio aliorum destituuntur.

Residentia
parochorum
est necessa-
ria.

§. 8. Eorum hæc munerera sunt. i. Residere. Concilium Senense, c. 11. Rectores Ecclesiarum (quorum singulis est electa industria) compellantur per suffraganeos nostros quoad fieri poterit, ad personalem residentiam: neque cum illis de non residendo, nisi causa probabili intercedente, dispensetur. Et in Ecclesiis parochialibus per singulos dies dominicos, presbyteri parochiales curati per se, aut vicarios eorum clara voce & intelligibili ac verbis maternis annuntient decem præcepta decalogi & articulos fidei. Et si qui fuerint presbyteri, quibus non suppetat doctrina, aut prædicandi gratia, legant & declarent prædicta die Dominica vnum capitulum Iohannis de Gerson, in opere suo tripartito.

Monent om-
nes subdi-
tos.

2. Admonere omnes officii. Concil. Senens. c. 12. Admoneant frequenter curati suos parochianos, ut intersint missæ parochiali diebus Dominicis, & festis per hebdomadam occurrentibus. Et ut ad omnia illa, quæ per singulos dies Dominicos in promissis præcipiuntur, diligenter attendant. Quod si legitimo cessante impedimento, absque licentia sui curati, per tres Dominicos neglexerint interesse Missæ parochiali denuntient statim promotoribus, ut pro mensura contemptus vel offensæ puniantur.

Arcent co-
munionem in
corrigibiles.

3. Docere, arcere communione incorrigibiles. Synodus Augustana anno 1548. c. 8. Parochi de fide & religionis nostræ populorum sibi commissum doceant, atque instruant, sacramenta administrent, eorum mysticam gratiam exponant, publicis peccatis irretitos canonice, oculis vero delictis occulte arguant, & ad penitentiam adducant. Incorrigibiles, nobis aut nostro in spiritualibus vicario indicent, ut vel publica satisfactione curentur, vel communione Catholica arceantur: paruos quoque & rudes quosque parochiæ, suæ doceant certis temporibus Symbolum fidei, Dominicam precationem, &c. aut ea diebus Dominicis & festis discrete pronuntient, ut reuera duplici honore digni habeantur.

Vita docere
debent.

4. Vita docere. Pelargus in Concil. Treuer. anno 1548. Presbyteros vos ipse quoque, presbyter, obsecro: pascite qui in nobis est, gregem Christi, curam illius habentes non coacti, sed volentes; non turpis lucris gratia, sed propenso animo: neque ceterum dominium exercentes aduersus Clerum, sed sic ut sitis exemplaria gregis: & cum apparuerit princeps postorum percipientis immarcescibilem æternæ gloriæ coronam. Certe vel hinc colligetur, non satis esse comodo pastori ad populum & suggestu agere, nisi & vita seu conuersatione studeat aliorum animis certam morum formam imprimere: idque non necessitate, aut religione officii, neque questus gratia, sed paterno sinceroque affectu.

Sed malo hæc atque alia Archiepiscopi, & Synodi Mediol. 4. verbis proponere. Ita vero inter monitiones habet.

Aurea moni-
ta Caroli
Borromæi
ad paro-
chos.

Quicumque vero estis, qui inter canonicos, prepositi, aut Archiepiscopi, aut aliter dignitatis nomen, gradumve obtinetis, sicut honore, & dignitate præstatis, ita virtutum exemplis, vigilantique in vestri muneris, curæque partibus obeuntis sollicitudine præluce.

Parochi præterea, & ceteri quicumque estis, etiam præpositi Archiepiscopi, alique, qui animarum curam geritis, præter ea, quæ vos cum reliquo clero communia vniuersè monuimus, illa etiam, quæ præcipue de vobis decreta sunt, præstate omni sollicitudine.

In primis oues, vobis concredite, cognoscenda sunt, & appellanda nominatim, pasce & custodienda item.

Animarum igitur numerum in catalogum redigite ad scriptam normam.

Eorum, qui baptizantur, qui item confirmantur, & com-
patrum etiam qui adhibentur, nomina describite.

Matrimonia in codicem referte.

Parochia vestra incolarum vitam, & mores inuestigate.

Indagate omni studio, si qui hæresi cõtaminati sint, aut suspecti, aut si qui sint, qui hereticorum libros habeant, vendant, emant, importent, vel legant, eosque statim denunciate.

Monete etiam populum, ut id ipsum etiam præstet, ad nostri edicti præscriptum: quod statim temporibus de more promulgate.

Perquirite de dictis, & factis eorum, qui ex hereticorum finibus veniunt.

Dispicite, si qui è parochia vestra finibus ad loca profisciscantur, ubi impune predicatur, quod à Catholica fide alienum est; tum etiam an in projectionis facultate impetrata agant ad præscriptum decreti in Concilio provinciali tertio promulgati. Inuestigate præterea de iis, qui in vestra parochia docent, eorundemque mores, vitam, & fidem obseruate, reliqua de iis ipsis præstate, quæ Conciliis provincialibus præscripta, iussu sunt.

Videte, & cauete, ne superstitiones, magica cõtentiones, & eiusmodi diabolice superstitiones in populo vestro sint.

Cognoscite publicos peccatores, corruptores aliorum, concubinos, adulteros, usurarios, blasphemos, & denunciate.

Cognoscite etiam alios populorum corruptores, qui festis diebus non Deo, sed aleis, ludis, choreis, diabolo seruiunt, quique festorum dierum cultum quouis modo violant, quales sint, neque obseruant pontificias, neque provinciales de diebus festis colendis constitutiones, aut edicta Episcopalia.

Istos ab ea male agendi corruptela reuocare, ac detertere, omni pietatis officio studete, tum Episcopo etiam, sicut opus erit, significare, ut pro curæ Episcopalis officio salutare remedium afferatur.

Rursus agnoscite etiam pauperes, viduas, pupillos, ceterosque, aliena ope egenes, quibus & salutari consilio, & consolatione, & re subuenite, aut si minus re potestis, cohortatione alios accendite ad eos subleuandos.

Sique illorum grauior inopia deposcit, festis etiam diebus à pia fidelium libertate aliquid in Ecclesia colligendum curate, ut ab Episcopo præscribitur, quod ipsis in elemosynam conserratur.

Seorsum etiam locupletes parochiæ incolæ conuenire, quibus pauperum egestates proponite, & ostendite eis diuitias à Deo propterea etiam esse tributæ, ut inopibus succurrant.

Si qui autem potentiorum opibus in causa aliqua oppressi sunt, illos vnicuique, atque intime eorum patrocinio commendate, qui vel ex suscepto officio id præstare debent, vel quibus Episcopus hanc curam dederit.

Pascite in primis populum vobis commissum prædicatione verbi Dei, salutaribus monitis, administratione item sacramentorum, exemplo, & oratione.

In verbo Dei exponendo plane obseruate, quæ constitutione provinciali, & aliis concionatoribus, & vobis præscripta sunt.

Pueros festis, dominicisque diebus in doctrina Christiana rudimentis instruite.

rouetioris ætatis homines ad eadem intelligenda inuitate.

Patres, Matresque familias monete, ut filios, filias, ceterosque quos in familia habent, ad statas doctrinæ Christianæ scholas ipsi conducant.

Confratrum, qui iis scholis adscripti sunt, operam ad hoc institutum adhibere, curateque ut mutua inter eos charitas, morumque disciplina consuetur.

Alios etiam ad tam pium opus amplectendum alacriores reddite, atque excitare tum assiduæ vestri cohortationibus, tum promulgatione thesauri spiritualis indulgentiarum, iis concessis, qui iis scholis adscribuntur, in illisque operam nauant.

Ne omittite diebus festis inter missarum solennia aliquid ex iis, quæ in Missa leguntur fidelibus exponere, & sanctissimi illius sacrificii mysterium aliquod explanare, & aliquando sanctiores illius sacrarum ceremoniarum, rituumque, rationes, & significationes explicare, quo diligentius instructi indies sacrosancto illi sacrificio religiosius intersint.

Docere

Docete item, quomodo fideles signo Missæ celebranda dato, se corde contrito ad eam sanctè audiendam parent.

Curate, atque efficitè perpetuis vestris monitionū officiis, vt in illa viri aperto capite, mulieres velato, & in omni eius parte retroque genuflexo, præterquam in Euangelio adsint.

Instruite etiam eos, quam religiose non solum in Missa sacra, verum etiam in diuinis aliis officiis versandum.

Quando standum, quando genua flectenda, quando assurgendum.

Quam valde, dum illa sunt, celebrantur, fugienda confabulationes, colloquia, deambulationes, strepitus, clamores, imo vero inanes cogitationes, quibus à pia meditatione, & mysteriorum, quæ aguntur, contemplatione, religioque oratione animus distrahitur: quam denique studiose vitanda reliqua omnia ab eorum officiorum sanctitate, & cultu aliena.

Rursus quam sanctè item, quam religiose, & quam demisso, humilique habitu in supplicationibus, litanis, & stationibus versandum.

Qua reuerentia, quoue pietatis studio in ecclesiis, locisue sacris manendum sit, quæ ab aliis procul abesse debeant, idque ex sanctionibus pontificis, constitutionibus, conciliaribus, Episcopaliibus præterea edictis.

Qua etiam, non solum intima religio animi præparatio, sed externa etiam cultus, vestitusque modestia, humili genuflexione, & armis depositis, ad sanctissimam communionem, tum etiam ad certa sacramenta accedendum sit.

Tum, docete, ac monete, quomodo dies festi colendi & sanctificandi sint.

Ostendite indignissimum esse sacris illis diebus, non modo à nefariis operibus illicitisque negociis non abstinere, verum etiam religionis, ac pietatis opera non præstare omni diligentia.

Ac præterea nefas esse, sacros dies ad maxima Dei beneficia colenda, summasque ei laudes persoluendas, ac debitum sanctis honorem tribuendum institutos, ad illa traduci, quæ ab eo cultu abhorrent: qualia sunt tripudia, ludi, choreæ, spectacula, quibus ad turpes illecebras incitantibus, salutis humana hostis, diabolus oblectatur.

Denunciate item statim sacrorum temporum ieiunia, docete quomodo ieiunandum, quæ peccati grauitas in violandis sacris ieiuniis.

Quæ præterea Christianæ pietatis officia in sanctorum vigiliis.

Quam sanctè obseruandum quadragesimale ieiunium.

Statis autem solennibus, vel aduentus, vel septuagesima, vel aliorum temporum celebratibus præmonete fideles, atque diligenter ex pastoralium etiam litterarum præscripta recitatione, ac ratione instruite ad sacra illorum temporum mysteria, sanctis pietatis officiis religiose colenda.

Vtque iis omnibus pro temporum solemnitatibus queratione illi instrui possint, sæpe monete, vt dominicis, aliisque festis diebus, quemadmodum sacra Tridentina Synodus optat, ad parochialem Ecclesiam conueniant.

Qua in re sæpius monitionem pastorem de genere frequentii populo legite.

Sæpe autem, ac diligenter eosdem docete, quam assidue orandum sit.

Quomodo & tacita supplicis mentis meditatione, & piis statim orationibus precandum.

Quam studiose, ac religiose suscipiendum vespertina communis orationis institutum, quam diligenter illud semel susceptum, pie retinendum.

Ideoque cum alias sæpe in anno eam orandi rationem cum indulgentiis concessis per summa capita explicate, tum præcipue diebus, Concilio provinciali tertio constitutis, in maxima populi frequentia descripto pronunciate, atque enulgate.

Dominicis diebus instruite populum, & monete, pro quibus orat, vt est in eodem provinciali Concilio decretum.

Tum præterea, quas singulis hebdomadae feriis, præcipuas preces, Christianasque meditationes, atque in orando exercitationes sibi propositas in promptu habere possit.

Quam sæpius vero sermonibus vestris populo proponite locos perpetua Christiana meditationis, de morte, de iudicio, de inferno, de gloria, & de premio Paradisi.

Monete præterea sedulo, ac frequentissime patres, matresque familias, vt liberos, saluamque suam ad pietatis, Christianarumque virtutum disciplinam religiose instituant.

Ad hoc præterea patres familias inducite, vt de vitæ spiritualis ratione, & piis exercitationibus libros probatos domi sue habeant, in quorum lectione versentur, seseque ac familiam instituant ad sanctè agendum.

De patrum familias officio, familieque institutione, editam in Concilio tertio Provinciali constitutionem in parochiali conuentu legite, singulasque eius partes explicate.

Tum alia præterea docete, quæ opportuna existimaueritis, quibus illi se, suamque familiam in Christiana vitæ institutis, atque exercitationibus conforment.

In officiis etiam, & tabernis disciplina, vitæque Christianæ ratione obseruate, si quid autem vel ab artificibus, vel ab institutoribus, operariis committi animaduertitis, quod dissoluta disciplina sit, id officinarum, tabernarumue dominos grauitè monete, ostenditeque ea in re officii sui partes.

Estis pauperes, & socii laborum, curaque Episcopalis, & in mese Episcopo commissæ, operarii estis, elaborate vna cum eo, & contendite, vt populus, cuius cura geritur, tanquam purum triticum, auxiliante diuina misericordia congregetur in horrea celestia.

Depositum custodi, inquit B. Apostol. Paulus, id quod vobis singulis dictum esse putate, vt in grege, tanquam deposito fidei curaque vestra commissio diligenter custodiendo, ab omni peccati labe conseruando cogitationem, sollicitudinem, curam studiumque omne collocetis.

Parochiæ igitur, vnicuique vestrum concredite viciniam, cum à cæteris vitis omnibus vos singuli sollicite custodite; tum curate etiam, ne odia, similitates, inimicitie, factiones, nequa temere iurandi, maledicendi, imprecandi praua consuetudines ac ne detractiones quidem in ea sint.

At vitia in primis, & peccata, ad quæ populum procliuiorem esse animaduertitis, reprehendite, atque exagitate.

Nec vero dissimulate peccata: sed annunciate populo scelera eius, publice peccantes coram omnibus arguite, vt alii timorem habeant.

Idque agite Spiritu fortitudinis Domini, & vt strenui eius milites, bonam militiam militare, nihil planè trepidantes.

Si ab increpatione, vos monet S. Gregorius, reticueritis, quia contra vos odia insurgere reformidatis, non iam Dei lucra, sed vestra queritis.

Non maledictis, non vexationibus, non calumniis, non alicuius generis contumeliis illud, vel increpandi, vel palam arguendi officium deserite, modo Christi gloria, & animarum salutem seruiatis.

Rursus non aucupanda hominum gratia studio id agere destitite; seruus Dei non essem, si hominibus placerem, inquit Apostolus.

Vt vobis tacentibus, aut dissimulantibus, si grex cura vestra commissus perierit: sanguinem eius de manibus vestris requireret iustus & omnipotens Deus.

Si igitur peccatur, ne in increpationibus verba vestra blandimenta sint, sed, vt à Spiritu sancto scriptum est, stimuli sint, & quasi clauis, in altum desixi.

Instate opportune, importune priuatis etiam admonitionibus, consiliis, correptionibus, obiurgationibus, vt peccantes, adiutrice diuina gratia, in viam salutis reuocetis.

In vsu etiam sanctè ita reuocate fraternam correctionem, vt non modo mutua Christiana caritate vos ipsos corripiatis, sed reliquos item, præsertim parochia incolas id charitatis, & correctionis officium rectè doceatis.

Ad sermonum vero, admonitionum, correctionum partes explendas, locos vobis comparate, præcipue ex doctrina catechismi Romani, in quo magna cum populorum vestrorum saluari vtilitate versari diligenter potestis.

Negue ad hoc multiplex vestra Ecclesiastica tractationis genus negligite adiumenta, quæ aliunde vtiliter capere potestis.

Cetera autem officia, quae in Sacramentorum administratione, in assidua ad frequentem eorum usum cohortatione, in agrorum cura, in aliis parochialis muneris functionibus, vobis provincialibus, Diocesanisque Conciliis praescripta praestate, atque exequimini accurate, ad earumque conciliarium constitutionum, decretorumve normam, omni obseruantia atque obedientia studio vos plane conformate.

Quae vero decretorum Provincialium, vel Diocesanorum partes ad laicos eorumque Christianam disciplinam attinent, quo sapius euulgatae, atque inculcatae seruentur diligentius: illas, summatim vulgari sermone expressas, crebro, prout vsu venerit, populis vestris proponite, denuntiate, explicate, atque in consuetudinem inducite.

Quaecumque denique vel ad vos, vel ad laicos, cura vestra commissos pertinent, ea decreta, quo maxime potestis studio, in omnem executionem, disciplinamque vsu introducite. Videte, quae in primis, ac perpendite, quae sint, & quam religiosa muneris vestri partes: cauteque ut in officio, & cura vestra functionibus non modo quicquam vos non committatis, sed ne omit- tatis quidem: cum in sacerdotali vita, pro muneris, quod susti- netis, ratione, tum grauioribus, tum longe plures, quam in cate- ris hominibus esse possint, omissionis culpa.

CAPVT XLVI.

*Monachorum varia instituta Reipublicae
utilia esse, & eorum modus ac
ratio.*

Nunc inter §. 1. **Christianos** **& fratres** **mundus est.** **S** in vrbe sancta ab initio vixit, non opus esset ea, quam nunc videmus religionum varietate; tum enim sanctorum erat congregatio, nunc plurimi Christiani ita viuunt, ut de mundo sint, & mundani videantur; imo eo vitia profecerunt, ut etiam Eccle- siae, & praebendae seculares appellentur, de profani- tate vocabulorum non queror, modo religio morum teneatur. omnes Christiani mundo, diabolo, & pompis eius renunciamus, quod ad salutem est necessarium, multi arctioribus se legibus, castitatis, paupertatis, obedientiae perpetuae obstrinxerunt. Eorum aliquam vitam contemplatiuam, alii acti- uam profitentur, plerique ex vtraque mistam; quia nec Maria sine Marta vitae necessitatibus uti potest, nec Marta sine Maria ad pedes Domini sedere.

De ordi- **bus religio-** **rum va-** **rii tracta-** **tus.** **M**ihi nec laus religiosa vitae, nec defensio, nec or- dinum diuersitates exponenda sunt. Haec enim inter- gros tractatus postulant, & a multis egregie praesti- ta sunt. sed tantum Respublica instruenda est, quo- modo tot sanctorum exemplis recte utatur.

§. 2. Inique faciunt, qui de religiosorum mul- titudine, ac varietate queruntur. Cum omnes pene temperate, plerique pauperime viuunt. offendunt te sacra agmina Deo canentium, castorum, pauperum, ieiunantium, quibus dignus non est mundus; & non offendunt tot agyrtarum, decoctorum, tabernario- rum, ebriorum, de Xerophagia & ieiunio monacho- rum, non de Apicianis cenis afortorum flagellari credis annonam? Apage eas diaboli technas, quae Dei seruos reddunt odiosos. Tantum vini, cereuisiae- que cum naturae tormento, in ebrietate, ad corporis animaeque perniciem infumitur anno vno in Euro- pa, quantum omnium monachorum qui toto mun- do sunt, sobrietati decennio sufficeret: Vide conui- tiorum frequentiam, intemperantiamque, inuenies me parum dixisse. Hoc est, quod non modo exina- niendo apothecas pauperiem facit, sed iram diuinam irritat, ut grandine, gelu, vredine, licitate spem fru- gis in herba demetat. De hac re supra dixi, nunc de illis quae generalia sunt, omnibusque in Republica consideranda tractemus.

§. 3. Ordines illi qui labore manuum victitant,

vtiles sunt Reipublicae, neque eos vel rude vulgus culpate potest; nam plures simul post psalmodias labori insistant, inter pensa lectio sacra habetur, hymni spirituales canuntur, de piis rebus collocutio instituitur. Nulli isti graues sunt, de labore suo vi- uunt, vnde & aliis benefaciunt. olim ita magna pars eremitarum vixit, agit de his Augustinus l. de opere monachorum. Hoc esse sine intermissione orare docebat Abbas Lucius in Vitis P. cum enim quidam fratres ad eum aduenissent, requisit eos senex, dicens. Quid so- letis manibus vestris operari? At illi dixerunt: Nos nihil manibus nostris operamur, sed secundum quod dicit Apostolus, sine cessatione oramus. Quibus senex dixit: Non manducatis? At illi professi sunt. Etiam dixitque eis: Quando ergo come- ditis, quis pro vobis orat? At illi conticuerunt. Et iterum re- quisit eos, dicens: Nunquid dormitis? cumque illi se dormi- re dixissent, dixit eis: Quando ergo dormitis, quis orat pro vobis? & non inuenerunt, quid responderent ei: Tunc dixit eis. Indulgete ergo mihi, quoniam non facitis, sicut dicitis. Ego autem oro. Sedeo enim de mane vsque ad horam constitutum, & pauca palmarum folia infundo, & facio exinde funicu- los, & interim oro dicens. Misere mei Deus secundum ma- gnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Cumque percomplexero opera manuum mearum & fecero aliqua va- sa, aut paucos funiculos, & emergo ex eis nummos decem, ex ipsis nummis duos do pauperibus, & reliquos comedo. Quan- do ergo comedo aut dormio, tunc illi pro peccatis meis sine ces- satione implent orationem meam. Ita in vicijs Patrum libr. 3. pag. 53. num. 21.

Huiusmodi ordines & Pontifex facile appro- babit, & Respublica suscipient. Nam orationum & psalmodiae tempus praescribet; nempe illud quod saeculares, conuiuiis, lusu, ambulationique tri- buunt; & magnam utilitatem adferent; victus enim, vestitus, habitatio exiguis sumptus requirit, opera sua minore, quam alij precio diuident, quia mi- nore sumptu viuunt. Opera vero non vnius modi facienda; olim sportulas contexebant, quod vici- tissimum erat in Aegypto iuncetis, & carectis, cumque paucissimis oleribus, & pane vescerentur, non mul- to labore sumptus tolerabant. Hortorum etiam cul- tura conueniens est, ideoque eiusmodi monasteria in villis suburbicariis malle, quam in ciuitatibus, ut hortum excolerent, qui altera est succidia, & res tamen suas in vitibus distrahere possent. Ad eos quoque pertinet scriptio, compactio, ornatuque librorum, addo & impressio. Nec minus pingendi, scribendi, texendi sacras imagines, & ornamenta templorum, quicquid demum opere tornatili, aut arcularij fieri consuevit.

§. 4. Qui manuum operibus non viuunt; illi vel redditus suos in communi possident, atque ex ijs vi- uunt; vel ex eleemosynis sese sustentant. Prouenti- bus dotata sunt monasteria ordinis sancti Benedicti; aliorumque qui hospitalitatem exercent, illa quam- uis inuidiam apud cupidos patiantur, pauperibus tamen grata sunt; nam plus eleemosynarum saepe vnius monasterij praestatur, quam integras ciuitates, largitur. Horum institutum est sanctissimum, quo- tidie plures horas diuinas laudes canendi, orandi, silentij, ieiunij, aliorumque cultuum disciplina se- uera. Concionantur interdum, atque alia munia sa- cerdotum exequuntur, noctis praecipuam partem in precibus, sacroque cantu transigunt. Hos inutiles esse Reipublicae, nemo inquam suspicatus est; nam praeter sacras occupationes, alijs quoque officijs operam impendunt, totus septentrio, per eum ma- xime ordinem Christianam fidem accepit. Abba- rum plurimorum fidelissima, vtilissimaque opera sunt vsu imperatores; fecitque eorum religiosa vir- tus & modestia, & spectata prudentia, ut complures etiam

Oratio sine
cessatione.

Labores
monacho-
rum.

Monasterijs
opulentis
comendata
est hospita-
litas.

Imperii
Romani de
Benedicti-
onis iudiciu.

etiam ignobili loco in Romano Imperio principum
ius dignitatemque sint assecuti, neque indignum
suo statu arbitrantur, duces, & comites, religio-
rum antistitem auctoritatem suam parem esse. No-
runt enim non ambitione, aut precio, in pruden-
tium, fideliumque consiliatorum paucitate, &
inopia, religiosos viros de lateribus monasterio-
rum ad Christianam Reipublicam, populique DEI
salutem euocatos, ut cum auctoritate, & suffra-
gandi potestate sententiam dicent. Neque enim
vlla ratio suadet, virorum fide, pietate, doctrina,
prudentia, quique se rerum humanarum affecti-
bus exuerunt opera consilisque ad communem
salutem non vti. Taceo tot insignes antistites hoc
ex ordine processisse, ut idcirco institutus à DEO
videri possit, ne Ecclesiae gubernatio, Reipubli-
cae subsidium deesset. De his igitur taceo. Imperato-
res, Reges, Principes, ipsaque Respublica Chri-
stianae eos, nullo generis, aut fauoris, sed solo vir-
tutis, & publici boni respectu multis in locis prin-
cipibus, ducibus, comitibus exaequant, immo
comites, nobilesque in clientelam illis dede-
runt.

Ordinum
mendican-
tium vtili-
tas.

§. 5. Venio ad pauperes religiosos, quorum in-
gens labor docendi, officia diuina celebrandi, ve-
stitium, habitationum, victus austeritas, ac penuria
omnes ad misericordiam merito prouocat. P. Do-
minicani, & Franciscani olim Ecclesiam, & Rem-
publicam conseruauerunt, & nunc quoque religio-
ni, bonoque publico indefessam nauant operam.
Si de utilitate quaeritur; vnus Dominicus, vnus
Vincentius, tot animas conuertit, quos Moyses
Aegypto eduxit. Qui eos ocyca ordinem aiunt
ingredi, calumniatur, nemo enim, id fieri, potest
sibi persuadere; itaque calumnia est, & agnita ve-
ritatis oppugnatio; Tot diuites, & nobiles, desero-
to honorato, opulento, delizioso ocio ad illam
humilem sui abiectionem, omnium rerum ino-
piam, victus, ciliciorum, flagellorumque asperi-
tatem laetis animis properant, laetique sustinent
crucem, aspicientes in remuneratorem DOMINUM
IESUM CHRISTUM, qui reformabit corpus hu-
militatis eorum, configuratum corpori claritatis
suae. Hos igitur Rex, Princeps, Episcopus, Reipubli-
ca magno affectu fouebit. Neque enim futurum
est, ut desint Doctores virtutum, & fidei, quam
factis suis tam deuota DEO pectora profiten-
tur. quin omnia sibi prospera spondere potest, cum
pro regno suo tot orationes Sanctorum, tan-
quam odor aromatatum ad thronum agni conscen-
dant.

Clerici pa-
stres, mo-
nachi sunt
omnes.

§. 6. Institutum religiosorum ex natura sua non
est Clericorum, quamuis qui in iis sunt Clerici, et-
iam privilegio gaudeant Clericorum. ita 16. quaest.
1. can. 6. Alia causa est monachorum, alia clericorum. Cle-
rici pasunt oves, ego pascor: illi de altario viuunt, mihi quasi
infructuosa arbori securi ponitur ad radicem, si munus ad
altare deferro. Mihi ante presbyterum sedere non licet: Illi, si
peccaucero, licet me tradere satanae in interitum carnis: ut spi-
ritus saluus sit in die Domini Iesu.

Et can. 4. Monachus non docentis, sed plangea-
tis habet officium: qui vel se, vel mundum lugeat,
& Domini pauidus praestoletur aduentum.

Monachi
docti, &
Clerici pa-
stres sunt.

Altera pars est 16. quaest. 1. canon. 21. Doctos, ac pro-
bos monachos presbyterii honore dedicatos baptizare, pra-
dicare, poenitentiam dare, debita miseris laxare, & decima-
rum, primitiarum, oblationum viuorum & mortuorum
portione iusta perfrui debere moderata dispensatione com-
mendamus; ut iuxta Apostolum de altario, cui seruiunt,
videntes per obsequium Dominicae plebis panem & vinum
immaculata benedictione transformant in corpus & sangui-
nem Domini nostri Iesu Christi.

Et can. 23. Moderamine Apostolica auctoritatis decerni-
mus, ut monachi, si presbyterii honore dedicati sunt, cum li-
gandi soluendiue potestate, decimarum, primitiarum, obla-
tionum, donationum, quae sunt pro viuis, & pro defunctis,
portionem iuxta canonem ad suam proximorumque vtilita-
tem merito perfectioris iustitia non minus, quam ceteri sacer-
dotes laudabiliter sibi vendicent.

§. 7. Quae de visitandis frequenter monasteriis
iniuncta est Episcopis cura, eo praecipue spectet, ut
primaria ordinum institutio seruetur: neque facili-
ter permittent, absque necessitate minui rigorem,
ne augeri quidem; nam si nimia est viuendiauste-
ritas, multos alioqui idoneos excludit, multas ex-
ceptiones gignit, & privilegia, dispensationesque,
quas aliorum necessitas exigit, aliorum languor
& tepor extorquet.

Nimis au-
steritas pri-
uilegiarum
maior.

§. 8. Cum religiosus status sit ordo humilitatis,
& poenitentiae, neque tamen sine magistratu esse
possit; optima illa censenda est, in qua superiori-
bus sua manet integra potestas, & minima tamen
causa est ambienda praefectura: quod tum futu-
rum est, cum ita instituitur, ut officium sit potius,
quam dignitas. Nam si illi qui praesunt, commo-
dis corporis, honoribusque fruuntur praeter ceteros,
continuo, ut est humana infirmitas, quae in mun-
do fugitur, in religione quaeritur praesidentia. Om-
nes itaque monasteriorum superiores ita mensant
ceteraque instituant, ut forma sint & exemplar
subiectorum. Nihil peculiare habeant, nisi quod
officii necessitas exigit. Eo ita vtantur, ut ceteri vi-
deant, non amore deliciarum fieri, sed beneuo-
lentia & hospitalitate; ideoque aliis poenitentibus,
& austeritate, quod caritati indulget, sedulo com-
penset. Non enim potest verum esse desiderium
abnegationis, mortificationis, humilitatis, si pra-
lati, & seniores in eadem domo quietem & deli-
cias sectantur. Certè recte constitutum est; non
posse fieri Abbatem eum, qui monachus factus est,
ut fieret Abbas. Nec fieri potest Abbas, qui mona-
chus egit, ut fieret Abbas.

Optimare-
ligio, in qua
praesidentia
nihil habet,
cur ambia-
tur.

Austerita-
tis assertor
est Abbas, si
eam ipse
experitur.

§. 9. In monasteriis opulentiis prima cura sit
tollendi luxuriam, ad sint necessaria laborantibus, sed
regulae seueritas obseruetur; non modo in subdi-
tis, sed multo magis in illis, qui exemplo esse de-
bent. Opus autem in pauperes, in augendum ope-
rarium numerum, in studia, fabricam, ornamenta
templi infumantur.

Necessitati
non desint,
luxuriam pel-
lant.

§. 10. In pauperum monasteriis Principes, Epi-
scopi, Praelati, Ditiore, Clerici, ac ciues id agant,
ut quam minimo opus sit discursu, & per ostia alie-
na mendicatione. Quanquam enim eam verecun-
diam subire ipsi religiosi soleant, humanius tamen
est, atque omnino ad eorum quietem, atque in
diuino seruitio progressum vtilior rarus egressus
in publicum; religiosus extra monasterium est vel-
ut piscis extra aquam. Monachus sine cella caret
vita, 16. quaest. 1. placuit. Neque minima causa fuit,
cur feruor & pietas refrigerit patrum memoria in
religiosis, quam in opulentis quidem monasteriis
diuitiarum abusus, in pauperibus euagationes pro
victu ad terminos, ut vocant. Cum enim magna
multitudo excreuisset, sed à vetere zelo, ac picta-
tatis ardore paululum recessisset, precibus, & inter-
dum vrbantate quaerendae fuerunt elemosynae, terminos.
inde licentior egressus, & conuersatio, quodque
hominem externa commoda sectantem sequitur,
cellae odium, ac tandem disciplinae euersio.

Pauperibus
religiosis
debet domus
mixta ne-
cessaria.

Monasterio
rum dispo-
sitione ob-
lucio ob-
terminos.

Hinc etiam in contemptum facile veniunt, dum
saeculares eos ventris causa proficisci arbitrantur;
Addo nec omnes, utpote domi pauperem vitam
agentes, nosse ciuitatis odiosas caeremonias; fessos,
famelicos, sitibundos, moras in mensa trahere inaf-
fueros.

Inscui vrb-
nitatis mi-
noris sunt

fueros videri crebro potus aut cibi appetentiores; infuria omnino: nam homines delicati ad mensam confident, ut nauseantem stomachum artificio condituræ excitent, illi dum rugientem sedant ventrem, voraces iudicantur.

Discursus mendicantium largitas diuitum tollat.

Optandum igitur, ut sit ea liberalitas, vel in liberalitate benignitas diuitum, qua laboriosæ, distrahentes animum, & disciplinam concutientes discursationes per pagos, & oppida tollantur, quæ ut plurimum iuniorum sunt, & laicorum. Nam dum viri ex illis docti & graues ad consilia danda, iuuantur parochos, & parochianos accersuntur ad hanc victus sollicitudinem non pertinet. Nec infructuosa erit eorum opera, ut qui olim soli pene fidei sustentantur.

In magnis urbibus mendicantium collegia ex-ruenda.

§. 11. Ea causa monasteria eorum vel in magnis vel prope magnas ciuitates collocanda sunt. Et si rem inspiciamus, apparebit præterito sæculo monasteria magnarum urbium disciplinam tenuisse, in oppidis valde laxatam fuisse. Nam longius erat petendus commeatus, paucali poterant, & inter paucos, crebro peregrinantes non potest diu rigor seruari, quo autem magis à primæuo instituto receditur, eo diuina benedictio sese magis retrahit, crescitque & aggrauatur cura viuendi: efficiturque ut quos maxime domi collectos sedere expedit, eos dura necessitas exigit, & in pericula primo quidem acedia, & fastidij rerum sacrarum, deinde in grauia peccata impellat.

Impetus moderandus.

§. 12. Præcipua cura in recipiendis nouitiis adhiberi debet; In ordine rigido, ne cito admittantur, & subito feruore; nam ubi magis impetus, quam matura deliberatio mouet animum, propositi perseverantia deficit. Violentissime procedunt quos impetus fert, ubi naturali gressu viam carpiamus, lentius, sed certius metam attingimus. In monasteriis opulentis, in quibus vita commodior, promotio ad honorifica officia, libertasque sperari potest, magna inquisitione opus, ne forte candidatos non Dei dilectio, sed amor mundi faciat religiosos: ne desperatio faciat monachum. Illi enim inquieti sunt, & quia id quod sibi proposuerant non consequuntur, aut tarde, & mistum multa humilitatione affequentur, facile cum offensione, & suo exitio institutum deserunt.

Pestilentia monasteria exhaurit.

Neque quisquam plus obest, quam Superior, qui incrementum ex facili, & temeraria admissione quaerit. Narrat Antonius Senensis in Chronico P. Dominicanorum illa imprudentia ordinum dissolutionem habuisse initium, cum enim Anno 1348. & sequenti ingens pestilentia lues mundum peruasisset, illa, quam Robertus Auinionensis Anno 30. ante prædixerat, monasteria pleraque exhausta sunt, nam dimidia pars hominum absumpta fuisse censetur; in religiosos vero malum acius incubuit, quod morientibus adesse, instruere, ad exitum animare, sacramentis munire consueverant. Qui igitur tum supererant, cum pene vacua domicilia viderent, specioso magis consilio, quam prudenti, sine magno discrimine multos admiserunt, quos etiam licet licentius viuentes tolerandos putarunt, sperantes fore, ut cum ætate mores quoque maturerent. Sed contrarium euenit; nam adultiam, & plures, morientibus senioribus, cum vitia iuuenum retinuisent, auctoritatem senum assumpsissent, dissolutionem induxerunt, contra quæ deinceps & viri zelosi in ipsis ordinibus, Pontifices, Reges, Episcopi pugnarunt, quæ tamen expugnari penitus non potuerunt, donec stragem hæresis fecit, nunc vero omnes ordines feruentius & constantius, quam à trecentis annis factum sit, sese reformant, alii aliorum exemplo incitati. Ita-

que magna cautione admitti debent, nam facilius mali seducunt bonos, quam conuertuntur ipsi.

§. 13. In ordinibus religiosis non modo agendum est, ut vitia feruere corrigantur, scandala tollantur, sed animorum incitatus feruor, zelus animarum, amor tuenda discipline fouendus est. Vita religiosi si languida est, si in virtute non procedit, si inuitus & tristis exercitamenta suæ professionis subit, si ad libertatem adspirat, ruinæ proxima est. Si plures eiusmodi sint, aliorum alacritatem retardant, si etiam suis affectibus consentientem Superiorem elegerint, actum est, nisi eum continuo Episcopus deponat; quod potest, ut est in iure 18. quæst. 2. Si quis. Neque tantum criminosis est noxius, sed etiam negligens, vitiis indulgens, nam quemadmodum, ut secundo flumine naui delabatur, non opus est labore; sed non remigare, non vela pandere in contrarium, satis est, ita quoque nisi quotidiana cura ad bona trahamur, sponte in mala delabimur, id quod quisque in seipso, Superior in omnibus elaborare debet.

Denique omnes qui religiosam vitam ingrediuntur, se rebus humanis in vniuersum exuant, atque ita viuunt, ne sint causa, ut vel minima regula instituti violeatur, officium suum esse norint, quod Iordanus respondit, esse Dominicanorum: nempe Honestè viuere, discere, docere. Nam reuera non modo honestè viuendum est, sed insuper discendum, & cum est opportunitas, docendum; ita Antonius & Aphraates à solitudine in publicum prodierunt, & verbum DEI exposuerunt. Vide in ligne Aphraates responsum ad Valentem Imperatorem l. 8. Hist. Tripart. cap. 4. Diuus Basilii vitam monachorum lectione, & oratione perfici censuit ad Gregor. *Εἰ καὶ πάλιν τὰς ἀναγνώσεις διαδεχόμενος, νολέειν τὴν ψυχὴν καὶ ἀκραιολέειν πρὸς Θεὸν πᾶσι κεκινημένην ἀεὶ παραμένει.* Orationes iterum cum lectionibus excipiunt, recentiores, & vegetiores, animam ad DEVM desiderio motam accipiunt. Hanc ob causam videmus hodie in omnibus vniuersitatibus religiosos studijs operam nauantes, alios domi priuato magistro vrentes, cuius opera cum in philosophia, & Theologia æque commode uti non possint, nam hæc studia publicas exercitationes exigunt, fere, & quidem vtilissime ad Academias ablegantur. Concilium Viennense prudenter constituit, ut in omnibus monasteriis, in quibus eius rei gratia sufficientia bona sunt, ludi literarij magister, seu doctor habeatur: Scripturæ etiam expositionem vrget Concilium Tridentinum, & Concilium Aquileiense Anno 1596. celebratum, §. de fide tuenda. In monasteriis quoque Monachorum, etiam in monasteriis Carthusianorum, ubi commode fieri queat, item lectio sacre Scripturæ habeatur: qua in re si Abbates negligentes re explicauerint, Episcopi locorum in hoc, ut Sedis Apostolica delegati, eos ad id opportunis remedijs compellant, quemadmodum Decreto Concilij prouide statuitur. In Conuentibus vero aliorum Regularium, in quibus studia commodè vigere possunt, sacra Scripturæ lectio similiter haberi ex Tridentini Concilij præscripto debet: Quæ lectio à Capitulis generalibus, vel prouincialibus assignetur dignioribus ministris. In Gymnasijs etiam publicis, si hactenus sacra Scripturæ lectio instituta non fuit, ad Catholice fidei conseruationem, propugnationem, & defensionem, quam priuatum institui, & si instituta foret, & negligeretur, restitui ex Tridentini Concilij decreto omnino debet; ne si artium & scientiarum principia, & documenta studiosè passim traduntur, ut nihil ad perfectam cognitionem desideretur, neglecta iaceant sacre Scripturæ studia, Euangelici Verbi pabulum, diuinorum eloquiorum maiestas, & promissorum celestium amplitudo, quod est vnicum præsentis vitæ subsidium, & futuri sæculi argumen-

Officium religiosorum.

Studiæ religiosorum.

In monasteriis Carthusianorum, ubi commode fieri queat, item lectio sacre Scripturæ habeatur: qua in re si Abbates negligentes re explicauerint, Episcopi locorum in hoc, ut Sedis Apostolica delegati, eos ad id opportunis remedijs compellant, quemadmodum Decreto Concilij prouide statuitur.

argumentum. Verum quæ de studiis Reipublicæ, Clericorumque alias dixi, ad religiosos præcipue pertinet, quos oportet, vel studuisse, vel studere, aut ut rectius dicam, & studuisse & studere.

Opprobriū Monachorum studio tollendum. Hoc præsertim tempore, quo communi sectariorum conuicio exagitantur, cum dicunt, Monachum nihil esse indoctum, quod falsissimum esse plurimi, doctissimiq; in monasteriis viii ostendunt; ne tamen sine occasione dicatur, nonnullorum facit ignavia, & à studiis aliena voluntas, qui magno subditorum malo, & ordinis dedecore, imo & Ecclesiæ Catholicæ contumelia, & eruditionem ipsi negligunt, & ne alii proficiant, sunt impedimento. Nec timenda est inhans scientia doctorum, cum nemo magis religiosæ obedientiæ, & disciplinæ rationem perpendat, quam is qui solide doctus est. Concludam hæc elogio S. Chrysostomi. in cap. 5. Epistol. 1. ad Timoth. homil. 14. in qua officium, omnesque actiones Monachorum vii sanctus calamo eruditio describit. Quasi enim de terra in Cælum, ita ad sancti cuiuslibet viri monasterium de propriis domibus itur. Non ibi conspicis ea quæ domi, mundus est locus ille, alia ibi quies, atque silentium est. Meum & tuum inde prorsus eliminatum est. Illic vel si diem vnum aut duos manseris, tunc vero voluptatis maiore sensu superfundis. Lucet, imo ante lucem gallus emittit vocem, non ubi velut in secularium domibus sterit familia, clausa sunt ianua, omnes alto sopore prostrati, mortuis similes sunt, rinto in nubes quatit, nihil illic eiusmodi est: verum omnes cum reuerentia, disquisito sopore consurgunt, à præfulscenti suo, adstantque sacro instituto choro, protinusque expansis manibus sanctos concinunt hymnos. Neque enim illi ut nos, ut excutiant somnum, horis plurimis indigent. Nos quippe simul atque surreximus diutius occupamur, imus ad requisita naturæ: deinde manus lauamus & faciem, postea calcamenta sumimus, ac vestes, multumque in his temporis terimus: ibi nihil huiusmodi videas. Nullus illic famulum vocat, quisq; enim sufficit sibi, non eget vestibus plurimis, nihil opus habet excutere somnum: simul enim atque oculos aperit diutius vigilasse videtur: quod illi sobrietatis ratione contingit. Nisi enim cor prægrauè cibis infra mergatur lenis salubrique somno expurgatur facile: moxque precum repetit vices, manus purat tenduntur, quia somnus præcessit honestus atque moderatus. Nemo stertentes audit hic, aut hiantes somno, nullus tactari quempiam per soporem videt, neque nudari, sed dormiunt honestius vigilantibus compositi. Hoc autem totum ex animi disciplina & honestate proficiscitur. Isti profecto sunt sancti atque inter homines Angeli. Summus namque DEI timor non finit hos profundo sopore demergi, animusque à suo vigore laxari, sed ferme in superficie est, ipsoque reficit solum. Huiusmodi illorum quoque sunt somnia, non phantasia aut portentosa imagines referunt: sed, ut dixi, galli cantu continuo (præpositus) absistit pulsaturque modice pede iacentem, sicque omnes una protinus excitat, neque vero nudos ibi dormire fas est. Inde ubi surrexere diuini laudibus instant, hymnosque propheticos canunt magno suauisque concentu & canticis numerosis. Non fistula, non citrara, non vllum aliud instrumentum musicum tam dulces efficit modos, quam sancti illi summa in solitudine, & quiete psallentes. Ipsa quoque illorum cantica conuenientissima sunt, & amore DEI diuinarumque rerum studium spirant. In noctibus, inquit, extollite manus vestras ad DEUM. Et rursus: De nocte mane vigilat spiritus meus ad te, DEVS, quia lux præcepta tua sunt in terra. Cantica item Davidica fontes mouentia lacrymarum. Cum enim psallit dicens: Laboravi in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Et iterum: Quia cinerem tanquam panem manducaui. Item: Quid est homo quod memor es eius? & homo vanitati similis factus est, & illud: Dies nostriffriscit umbra transeunt. & Ne timueris cum diues factus fuerit homo & cum multiplicata fuerit gloria domus eius.

Et iterum: Qui habitare facit vnus moris in domo. & Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ. At rursus: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiæ tuæ. & DEVS libera animam meam de manu inferi. & Si ambulauero in medio umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es. Itemque: Non timebo à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurfu & damonio meridiano. Et: Aestimati sumus ut oues occisionis. Quando cum Angelis canunt, nam & Angeli tunc etiam psallunt. Laudate Dominum de Cælis: nobis oscitantibus, prurientibus, atque stercentibus, siue etiam supinis iacentibus, & fraudes innumeras cogitantibus: quale est illos noctis totius spatium in Dei laude consumere. Vbi vero lux diei iam vicina est, pausant illi pusillum, & cum opera nos aggredimur illi quietis sibi vendicant tempus. Iam vero ubi illuxit, quisque nostrum alium vocat, sermonemque de impendiis texit. Inde irrumpt in forum, magistratus adstat, tremat, ac supplicia metuit. Alius in scenam abit, aliud opus suum proficiscitur: illi contra matutinis precibus hymnisque peractis ad sanctarum scripturarum studia se conuertunt. Sunt & qui libros scribere didicerunt. Vnusquisque vero præstitum habens domicilium silentio perpetuo studet, sicque nemine texente nugæ, aut aliud aliquid loquente, tertiam, sextam, nonam, vespertinamque consummant synaxin: quippe quatuor in partes diē scindentes impletis partibus singulis psalmodiis atque laudibus honorant Deum: ceterisque his præudentibus, ridentibus, ludentibus ciboque distentis immodico, hi laudibus vacant. Minima his instituende mensæ cura & omnium qua sensui subiaccit: post cenam rursus diuini inseruiunt laudibus, sicque sobrie somnum capiunt. At seculares quidem & die dormiunt: hi noctu quoque peruiigiles durant ut reuera lucis filii. Et illi, ubi somno plus indulsere, grauati prodeunt: Contra, hi semper sobrii sunt sine cibo persistentes & hymnis intendentes. Ad vespertinam rursus inclinante die illi ad lauacra & requiem properant: hi vero à se ipsis laborem spiritualis exercitii laxantes cibum sumunt non famulorum excitantes gregem, non domum discurrentes, turbasque & tumultu commouentes, neque pretiosas dapes & coquorum arte laboratas apponentes: sed alii panem tantum & sal, alii & oleum sumunt, plerique infirmiores olera atq; legumina in cibum accipiunt. Inde ubi paululum sederint, tempus omne hymnis concludentes singuli thoris requiescunt ad quietem solum, non ad delicias facti. Nullus ibi principum terror, nulla arrogantia dominorum, non seruorum timor, non turba mulierum, non paruulorum inquietus clamor, non criminorum multitudo, non vestis superflua, non aurum, non argentum, nullæ custodia, non fuscus, non aliud huiusmodi quicquam: sed omnia orationibus feruent, hymnis omnia resonant, omnia spirituali fragrantia redolent. Nihil ibi carnale est, non latronum illic timetur incurfus: neque enim habent quod eis possit auferri, pecuniis carent, corpus tantum & animam possident. Ea qui tulerint non modo leserunt nihil, verum & plurimum profuerunt. mibi enim, inquit, viuere Christus est, & mori lucrum. Absoluerunt nexibus corporis: profecto enim vox exultationis, & salutis in tabernaculis iustorum. Non illic auditur ululatus & gemitus, vacant his omnibus tecta illa felicia, his tristitia, his clamoribus libera. Moriuntur quidem & in ipsis, neque enim corpore sunt immortales: ceterum mortem illi nec ducunt, nec existimant mortem, cum hymnis prosequuntur abeuntes, eamque rem non elationem funeris, sed pompam & præmisionem vocant. Denique ubi quisquam nunciatus fuerit mortuus, magna oritur exultatio, ingensque voluptas omnium. Imo ne mortuum quidem aliquis appellare præsumit, sed consummatum. Inde gratiarum actio sequitur, & gloria ingensq; letitia singulis orantibus se hoc sine donari, sic exire certamine & à laboribus sudoribusque quiescere Christumque videre punctum. Quod si quis infirmatus fuerit, Aegrorum non lamenta, non lacryme, sed perpetue funduntur preces: cura. non ibi medicorum operatur manus, sed fides spe sola sanauit infirmum. Nempe & si opus fuerit medicis, magna & hic ostenditur philosophia, ingensq; ostenditur tolerantia. Non

Scriptura-
rum studia.

Victus ere-
mitarum.

Canticare-
ligorum.

adstat solutis criminibus vxor, non parui pupillaris incommodi, que nec dum contingere, mala descentes, non familia exspirantem importunis precibus pulsans, vt se cuiquam tuto commendat: sed his impedimentis omnibus exutus animus, vnum inspicit solum, quo pacto maiore cum gratia extremum Deo spiritum fundat. Sed & si contigerit morbus, non ex gule prodiit vitio, non ex vinolentia, sed ipsa quoque morborum occasiones plene sunt laudibus, non criminibus vllis obnoxia. Autem ex vigilis iugibus, aut ex continuato ieiunio aut ex aliquibus huiusmodi infirmitas nascitur: quocirca etiam facile liberantur. Satis enim illis est ad euadenda languoris incommoda, si vel modice de pristino rigore relaxent.

CAPVT XLVII.

Sacrarum virginum cœtus, leges, gubernatio.

Honorata, sed rara gentium virginitas.

§. 1. **V**irginum semper magna fuit in Republica maiestas, atque inter Ethnicos quoque locus honoratus. Nam & Romæ Vestalium erat pene senatoria dignitas, & apud Græcos quoque in precio virginitas fuit, rara tamen, ideoque cara dignitas. Sed flores illi, quos vix singulos integra regna Gentilium conspexere, totos Ecclesiæ campos, præsertim de sanguine Dominico recens irrigua noualia occuparunt; postquam enim Paulus quasi sementem faciens, hæc verba spatit, 1. Corinthior. 7. Dico autem non nuptis, & viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego. Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam vri. Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.

In Ecclesia multa virgines.

Quid effecerit, Corinthus impudicitie famosa cultrix ostendit; nam mox virgines velare cœperunt, & Tert. de Virg. vel. cap. 2. Et Corinthii, inquit, hodie virgines suas velant. Eodem tempore collegium virginum erat Philippis, quod Ignatius salut. Igna. epist. 8. Et epist. 10. ad Smyrnenles: Saluto & eas, que in perpetua degunt virginitate, & viduas, Et Epist. 12. monet Heronem, vt virgines seruet, tanquam preciosa Christi monilia. De his Clemens, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus. Iustinus martyr de his magnifice apud Antoninum gloriatur. Per multi profecto sexus vtriusque & sexaginta, & septuaginta nati annos, qui à pueris disciplinam Christi sunt testati, incorrupti & cœlibes perdurant; & gloriari me per omne genus hominum nostrorum tales monstrare posse. Sanctus Cyprianus de habitu Virginum, testatur earum ingentem fuisse numerum, in Ecclesia sub persecutorum gladiis viuente. Iam refertus est orbis, impletus est mundus eorum, qui capere continentiam possunt, more spadonum viuentes, castrati ad regnum Dei. Cecinit & Virginitatis præconia Naumachius poeta.

Gloria Ecclesia virginum multitudo.

Καλὸν μὲν δέμας ἀγνὸν ἔχειν, ἀδμήτ' αὖτ' ἐμύκειν
Παρ' ἑνικήν, καθ' αἰοσίτ' αἰεὶ μελεδήμασι χάρεν
Μῆτε βαρυλήτων λαγόνων πρὸς Φόρον ἄγουςαν
Μῆτε πόνον τρομέσσειν ἀράζονον εἰλεΐθις.
Ἀλλ' ἴδ' αἰ βασιλεῖαν ἀφ' αὐρῶν ἰηλυτράων
Ψυχῆς ὁμῆα φαεινὸν ὑπὲρ βίβτιο χέουσιν,
Εὐπαινοῖσι κεδνοὶ καὶ ἀληθεῖς, ἐν θαμνίσσῃ
Δεσποσίοις ἐπέεσσιν νόηματι φάθα τίκται.

Præclarum sane est castum habere corpus, & manere inuiolatam, virgineam, puris vero semper hymnis gaudere, nec graue circa renes onus ferentem. Neque Lucinæ laborem gemitumque tremere; Verum sedere reginam imbecillum mulierum, ani-

mæ lucidum oculum in vita fundentem. Ibi splendida nuptia, & verè, ibi mixta diuinis eloquiis, lucidas intelligentias generat.

Sed virtutem laudare, facile est, eam inferere, sepire, augere, defendere, difficile, præsertim virtutem mulierum, quæ fragiles sunt, & mutabiles, virtutem præcipue castitatis, quæ internum habet inimicum, & fortem, blanditiis pollentem; de virginum itaque monasteriis, vitæque agendum.

§. 2. Quædam monasteria virginum sunt, quæ castitatem vouerunt, alia vero libera sunt, quæ nescio, an extra Germaniam inueniri possint, in liberis tamen Abbatissa est astricta votis. Non ignoro illos virginum cœtus à multis improbari, sed mores aliquarum illi non institutum reprehendunt. Nam mihi vile plane videtur locum esse, in quo honeste, tutoque virgines educuntur ad pietatem, laboresque sexui necessarios, & conuenientes, quæ deinde cognitæ vitæ religiosæ exercitiis, vel eam amplectantur, vel nuptui tradantur. Vt sit quasi seminarium virginum & matronarum; modo adsint ea, quæ vitæ communis honestas requirit, vitentur corruptelæ, & quidquid bonæ famæ obflare poreft.

Libera monasteria virginum.

§. 3. De monasteriis vero virginum professarum, seu voto obligatarum nos agemus. Ea vero duplicia sunt, quædam enim virgines manuum solo labore viuunt; quædam redditus suos habent. Omnium maxime illa proba, quorum mediocris est proventus annuus, vt temporis pro sacris precibus, & lectionibus sit satis, & pars sustentationis ex prouentu, labore vero manuum cætera acquirantur.

Mediocris labor virginum conuenit.

Labores varii esse possunt, omnia quæ ad rem vestitiariam, qua vtuntur, pertinent, deinde texere, acupingere, nere, hortum colere. Cum enim studia, multiplicesque lectiones mulieribus haudquam conueniant, nec perpetua oratio, aut psalmodia vsurpari queat, interpolanda sunt illa non ocio, sed labore, qui talis sit, vt spiritum exciter, corpus salubriter exerceat, non opprimat, qua de re Episcopus dum visitat sollicite inquirat. Verum quicquid de integritate, disciplina, conseruatione monasteriorum, in quibus virgines degunt, statui potest, id agente sanctissimo, & prudentissimo Archiepiscopo Mediolanensi, Carolo Borromæo, per Concilium primum, & Concilium quartum Mediolanens. constitutum est. Quæ capita inde sumere placuit, tum vt apud Episcopos, Prælatos, ipsosque virginum cœtus, tanti præfuls, & synodorum auctoritatem habeant, tum vero vt aduersarii videant, quæ vita sit sacrarum virginum, & quæ cura salutis, desinantque vitam sanctissimam, quam imitari nolunt, infamare. Hoc simul affirmo, in his constitutionibus, Apostolicæ doctrinæ, sacrorum canonum, eorumque, quæ de cura virginum patres tradiderunt, compendium contineri.

Carolus Borromæus sanctæ de virginibus statuit.

In prima igitur synodo hæc statuuntur, vt in monasteriis regularium mulierum, quæ in religionem DEO se dicarunt, & integra conseruetur vetus disciplina, & si fortasse vsquam deprauata est, restituantur; ad eamque sese ipsæ conformantes, in rerum diuinarum contemplatione liberius conuiuescant: nos hæc pie recteque viuendi formulas, partim Concilii Tridentini decretis traditis, partim pro ratione horum temporum ad prouincias nostras utilitatem constitutas, ab omnibus in hac prouincia monialibus, etiam quæ Regularium cura commissæ, vel alia quauis ratione Episcoporum iurisdictioni subiectæ non sunt, ex facultate à summo Pontifice Pio IV. nobis data, seruari omnino iubemus.

De Mo-

EX Tridentini Concilii iussu, unicuique monasterio eum Superior monialium numerum constituat, qui pro modo, & facultate loci, & consuetis elemosynis sustentari commodè possit, idque intra annum facere studeat; neque eum numerum, nisi facta monasterio, annua, qua satis sit, fructuum acceptione, augeri villo modo liceat. Monasteria in quibus duodecim non sunt, quæ professæ velo vtantur, quæque eum numerum propriis fructibus, aut consuetis elemosynis alere non possunt, transferre, & cum aliis monasteriis eiusdem, aut alterius ordinis vnire studeat Episcopus diligenter; vocatis ad id Superioribus regularibus, si modo res agatur eius monasterii, cuius cura ad illos pertineat.

Si vero eiusmodi vnio minime expedire videatur, eum numerum monialium tempore interire, & ad nihilum redigifinatur, adempta omnino illis monialibus facultate recipiendi nouitias.

Earum autem monialium monasteria, & monasteriorum fructus iam nunc aliis monasteriis, aut locis, quibus ex legibus eius ordinis deberi videbuntur, attribuantur.

DE PRÆFECTIS ET ALIIS MINISTRIS monialium.

EPiscopi ad duos menses, posteaquam hæc constitutiones in lucem editæ erunt, Abbatissas ad quascunq; præfectas, quas suum præfecturæ officium perpetuum esse profitentur, edicto etiam, si ita iudicauerint, moneant, proposita priuationis penam, quam ipso facto subeant, vt illa iura sibi à sede Apostolica concessa, ad alterum mensem ipsis, aut earum vicariis, ac simul illarum Superioribus, si Regularium cura commissæ sunt, exhibeant; vt an recte se habeant, cognosci, & de eis, si opus erit, ad summum Pontificem referri possit. Quod si eo præscripto tempore non exhibuerint, eo dignitatis gradu illas priuas Episcopus declarer, detq; earum Superior, vt alia in earum locum rite sufficiantur.

Nulla monialis ambiat, aut villo quouis modo, siue directe, siue indirecte per se, aut per aliam, honores officiaue aut cuiusvis generis sui monasterii quærat, hæc constituta penam, vt & ipsa, & quæ sibi in ea re fauerint, in Capitulo per tres sextas feriatis ad pedes singularum monialium terram deosculantes, suam accubent ambitionem, ipsaq; præterea si id officium consequuta erit, eo, ceterisq; muneribus priuetur, Superioris arbitratu. Singula propria voluntate deposita, & ad obtemperandum parata, ibiq; Dei gloriam, & communem monasterii vtilitatem tantummodo proponentes, ad honores & officia eas eliget, quas omni remotio humanitatis affectu, Spiritus sancti impulsu, ad id minus magis idoneas esse iudicauerint.

Præfecta, quocunq; nomine appelletur, ex Trident. Concil. decreto nemini quadragesima annis eligatur; quæ in vna honestate vixerit octo annis, postquam professæ est. Quod, si in eodem monasterio non eiusmodi reperiatur, ex alio eiusdem ordinis deligi possit. Sin autem Superiori, qui electioni præest, hoc etiam incommodum esse videatur, Episcopo, vel alio Superiore consentiente, eligatur ex iis, quæ in eodem monasterio triginta annis maiores natu sint, quæve annis saltem quinq; post professionem recte vixerit. In reliquis constitutiones singulorum ordinum monasteriorum seruentur.

Huiusmodi præfecta, & eius vicaria, Discreta etiam, quæ alio nomine matres consilii vocatur, vbi ea à Capitulo eligi consueuerunt, tacitis suffragiis coram Superiore, aut eius ministro eligantur, qui extra monasterium ad cancellos, siue clatros stet, ex decreto Tridentini Concilii.

Nequaquam autem ad hæc officia deligi possint, nisi præfecta duas ex tribus partibus calculorum tulerit, vel suffragiis, vel successu. Vicaria vero, & Discreta pluribus dimidia parte creantur suffragiis.

In quibus monasteriis plures germanæ sorores sunt, si earum vna monasterio præficitur, reliquæ sorores, neq; Vicaria, neq; Discreta, neq; ianitrices fieri, neq; scriba, aut cellaria officio fungi possunt.

Aliis decretis, quæ superioribus Conciliis de monialibus constitutum, hæc, quæ, infra præscripta sunt, adiungenda stantim.

Monasterium ianuas, per quas ad illius septa aditus pateat, duas habeat, & alias præterea nullas. Quarum duarum ianuarum, vna iumentis, curribus, vehiculisq; agendus, altera aliis vsibus, & commodis necessariis inserviat. Quo autem in monasterio vna tantum ad omnem tum actum, tum vsum, satis esse videbitur, in eo illa dumtaxat vna sit.

Ianua vtraq; è duplici assere, eoq; firmo constet, ac sine vlla item sit, ne minima quidem, rimula. Limen è marmore solidore lapide habeat, quod stricim ipsi porta coherescat.

Ianua curuum, iumentorumve, altera ex asscribus firmis, ad cancelli speciem confecta, in monasterio ipso adiungatur, quæ à prima ianua paululum distet, formaque sit in fabrica Ecclesiastica instructionibus demonstrata.

Ad ianuam alteram, aliis vsibus accommodatam, cui rota, quem turnum vocant, adiungatur, moniales duæ semper assistant, quæ ianitrices constituentur.

Singule hæc tres ianua clauibus duabus, fabrilis opere inter se diuersis, claudantur, quarum vnam, etiam die, monasterii præfecta, alteram monialis, quæ professione anterior est, apud se perpetuo habeat.

Rota omnes amoueantur, atque obstruantur, ac in posterum vetita perpetuo sint, præter illam, ianua communi adiunctam, & alteram in loco, quem parlatoriū vocant, extructam, & tertiam, quæ est in cellula confessionum, & quartam in Ecclesia ad sacras vestes, & ornamenta Missæ sacro necessaria è monasterio exponenda accommodatam.

Cibus vero in omni monasterii hospitio, etiam confessorii, è rota communi exponatur.

Singulis rotis à parte anteriori monasterii vnus firmiter impactus sit, ne pro libito verti extrinsecus queant.

Si verò loca, vt dicunt, parlatoria complura erunt, in vno tantum, aut in altero ad summum, Superiorum iudicio rota sit.

Rota, quæ in Ecclesiam spectat, valua lignea bine apponatur, altera interiores, quarum clauis à præfecta teneatur, altera exteriores, quarum clauis apud capellanum sit, aliumve, qui superiori videbitur.

Rotarum altitudo ne maior sit cubito, & vniciis octo; latitudo autem cubitalis.

Rota confessionum minor ab omni parte sit dimidia præscripta quantitate.

Nulla fenestra, præter illas, primo Concilio Prouinciali nominatim præscriptas, è monasterio in Ecclesiam, sacristiamve exteriorem spectet, ac ne rima quidem, ne dum foramen vllum in ea extet, vnde aspectus, aut colloctio fieri possit.

Fenestra, quæ sanctissime Eucharistia eleuatio prospicitur, altius ne pateat cubitis duobus, & vniciis duodecim, late vero, vt altaris latitudo est.

Quæ fenestra clathra ferrea duo palmi spatium inter se distantia, firmiter confingantur.

Virgæ autem ferreæ, quibus clathra compacta sunt, singula inter se distent non amplius vniciis tribus.

Sint autem inter se insertæ, ita vt loco suo demoneri non queant.

Claudantur autem fenestra ab interiori parte firmis valuis, seræ & clauis quæ apud præfectam asservietur.

Vbi autem illa è latere altaris, ecclesiæ, aut alio loco, etiam superiori est, vnde moniales eos, qui in Ecclesia exteriore sunt, spectare possunt, efficiat Episcopus quamprimum, vt super altare, vnde Missæ sacrificium moniales intuentur, ad instructionem præscriptum extruatur, laterali illa, aliave, quæcunque sit, penitus obstruatur.

Fenestella, ad Ecclesiam versus spectans, per quam moniales sacram Eucharistiam sumunt, ita alte, apteq; struatur, vt sacerdos illam ministrando comode stet, non genua flectat. Cui fenestella extrinsecus valula lignea præter illas, quæ modo sunt,

Ianua monasterii.

Ambitio tollenda.

ALIAS.

sunt, apponantur, qua parietem aquent, earumque clavis, apud confessorium sit perpetuo.

Sacrosanctum sacramentum ne alibi quam in altari maiori asseruetur, cui lampas in Ecclesia interiori, semper prae luceat, & in exteriori, cum illius fores patebunt.

Reliquia sacra in fenestella recondantur, qua ad instructionem nostrarum prescriptum, in pariete ecclesie interioris exedificata, ab ea tantum parte, qua ad exteriorem Ecclesiam spectat, aperiri possit. Claudatur autem haec fenestella tribus clavis, diuerso opere confectis, quarum una apud Episcopum, altera apud confessorium, tertia apud monasterij praefectam sit.

Fenestella confessionum alte vncias sexdecim, late duodecim, nec vero amplius pateat; septa autem sit firmis clavis ferreis ad forma prescripta rationem, & lamina item ferrea bene solida pariete firmissime agglutinata, & foraminum, instar ciceris tenuium pleno, panno lineo nigro obducta: qui pannus ligneis tabellis sic affigatur, vt non facile amoueatur.

Loca collocutionum interna, parlatoria vulgo vocata, qua in posterum fient, vna, eademque spacijs circumscriptione, nullo interiecto pariete contineantur, & ad forma, qua iam pleraque exedificata sunt, modum accommodentur, vbi id non magno incommodo fieri poterit, vt ab eisdem auscultatricibus omnes possint collocutiones exaudiri.

Ne fenestra lamina ferrea, vt primo Concilio provinciali cautum est, vnquam aperiatur, nisi per raro, & ob causam, quam vrgentem Episcopus iudicauit.

Ne in locis ad hospitij vsum extructis, qua foresterie nominantur, vbi interdum ob vrgentem necessitatem, aut ciuibz capitur, aut dormitur, fenestra vlla, ne exigua quidem, insint, qua in monasterium spectent.

Tecta hospitij, & aliarum cuiusvis generis domorum à monasterij tectis, vt separata penitus, ac valde disiuncta sint, curetur omnino.

Quibus monasteriis de vicinorum praesertim religiosorum prospectu tollendo ita cauere non potest, sicut Concilio provinciali primo iussu est; eorum fenestrae, si lumen excipere aliunde licet, obstruantur, sin minus, ab illa seruitute defendatur operis structura, in instructionibus nostris demonstrata, qua in porticibus item, quas logias dicunt, ab eadem seruitute tuendis, adhibeatur.

Horti, qui in monasteriis monialium ample nimis patent, quotidianaque hominum opera, atque cultura opus habent, vbi fieri potest, in angustiores fines concludantur.

Ne fenestra, in vilo cuiusvis ordinis monialium monasterio etiam regularium iuri, curene subiecto, neque ostium vllum, aliudue id generis foramen, vnde aliqui extra monasterij claustra prospectus sit, pateat, aperiaturue sine Episcopi, cui monasteriorum omnium clausura commendata est, concessu. Nec vero id ille permittat, concedatur, nisi vbi locum diligenter inspexerit, & ita fieri necessarium censuerit. Tuncque ad impediendum, arcendumue eum prospectum illa ipsa cautio, supra mox praescripta, adhibeatur.

Ministris, quibus ob necessariam causam monialium septa ingrediendi facultas aliquando datur, ille solum moniales, quas praefecta delegerit, imperent; aliae vero praeterea nulla quicquam illis vel inbeant, vel alloquantur.

Moniales cum eo in loco, vbi ab aliis, qui foris sunt, etiam à concionatore, aut à superiore videri possunt, sermoni, concionue intersunt, omnes sint facie operata, & coniecta velo, vsque ad os deducto.

Idem praesent, qua cuius, etiam medico, aut superiori monasterij septa ingredienti, obuiam prodeunt, vel illum excipiunt, deducuntue.

Probenitur ab Episcopo medici aliquot, quos concessu etiam monasterij superiori, intra illius septa adhiberi liceat, si quando praeter medicum ordinarium alios etiam morbi grauitas requirit.

In vnoquoque monasterio Episcopi, furnorum, in quibus panis coquatur, vsum introducant, vt pistoriibus eorumque ministris ingressus in monasterium prohibeatur omnino.

Nec vero vir quisquam ad furnum purgandum, inflammandumue, aut ad aliud quicquam faciendum, quod à monialibus fieri, agere potest, introducatur.

Quod in Concilio provinciali primo, de facultate scripta ad monialium monasteria accedendi sancitum est; id tum mares, tum feminas, quocunque etiam gradu, dignitate, genereue illustres, inuiolate seruare decernimus, etiam si pater, mater, fratres, sorores sint monialis, quam visitatum veniunt. Idque omnino vbique praestari cura Episcopi sit.

Causa necessaria, ob quas intra septa monasterij ingredi licet, in hac provinciali synodo, ex primi Concilii decreto, vel explicata, vel tanquam nullo modo necessaria reiecta, in extrema huius Concilii parte edita, atque impressa in singulis monialium monasteriis, etiam regularium cura subiectis, edicantur, & enuntientur; nec vero ab iis vilo modo, vllaue ratione, ac praetextu discedi liceat.

Fructuum, florumue vasa in monasteriis ne vilo modo teneantur, eos vel fructus, vel flores vendendi causa.

Offulas, & alia huius generis non modo donandi, vt primo Concilio vetitum est, sed etiam vendendi causa, à moniali, aut monasterio confici ne liceat.

Abstineat monialis à muneribus dandis.

Elemosynam vero per rotam, portamue monasterii dari vetitum sit omnino, quoniam inde non leuia pericula, vel damna potius extare compertissimum est: sed quibus monasteriis pro ratione facultatum elemosynam dare permittum erit ab Episcopo alione superiore, ab illis detur pecunia, frumentumue, aut aliud eiusmodi piis aliquibus viris, praesertim vero locorum piorum curatoribus, qui pauperibus distribuunt alio loco, quam apud monasteria.

Medicamenta, si qua Episcopus, aut alius superior vendi, aut foras dari permiserit, ab aromataria seniori solum dentur, & ab alia praeterea nulla; nec vero priuato, sed monasterii nomine, vendantur, denturue.

Moniali ne liceat iis, qui extra claustra sunt, vel medicamenta parare, praeberue, vel manum medendi causa ad mouere, vel remedia exponere, vel aliud quicquam ad rem medicam pertinens exercere.

Camini si quis in priuatis cellis extructus est, perpetuo ita obstruatur, vt in eo ignis accendi nullo modo queat.

Cum vel fenestra, vel ostium, vel caminus obstruitur, illius cardines sic euellantur, vt non ad tempus, sed ad perpetuitatem id actum sit.

Idem in fenestris, ostiis & caminis iam obstructis, seruatur.

Communis ille curationis egrotantium locus, quem infirmariam vocant, vbi adhuc exedificatus extructusue non est, quam citissime potest, constituatur, extruatur, adificeturue. Extra cuius loci fines monialis egrotans ne cubet, at valetudinem recuperata illic ne diutius moretur deliciarum causa.

Antiquus, & probatus communium dormitionis locorum vsum, vbi fieri commode potest, restituatur, & ad pristinam consuetudinem renouetur.

Intra monasterij septa nemini alii, nisi monialibus sepultura locus detur, situe.

Nec vero monialium cadauera extra septa efferantur ad sepeliendum.

Neminem cuiusvis status, vel conditionis hominem, neque laicum, neque Ecclesiasticum in vilo quouis monasterio monialium hospitij illis, quas foresterias dicant, excipi, aut ad ea siue in vrbe, siue in diocesi diuersari liceat, excepto confessorio sacerdote, cui aliquando ob vrgentem necessitatem id conceditur.

In diocesi vero, monasterij etiam visitatori, & curatoribus, procuratoribusue, vbi interdum hoc ipsum concedendum necessario, Episcopus censuerit.

Quod de cantu figurato, & musico quouis instrumento, & musicis item die festo Ecclesia monialium, in exteriori Ecclesia non adhibendis, Concilio provinciali primo sancitum per nos est; id etiam omni alio die, & tempore illis vetitum esse decernimus.

Nec vero quicquam aliud praeter Missam in exteriori illarum Eccle-

rum ecclesia ab aliis canatur; cum vesperarum, & reliquarum canonicarum horarum officia ab ipsis monialibus canantur.

In vnoquoque monasterio, ubi neque locus communis vestium, neque alter est item, in quo operibus elaborandis moniales exercentur, uterque, quamprimum fieri potest, constituitur, construatque.

Ne monialis, tantricibus exceptis, alibi, quam loco operibus elaborandis constituto, acu pingat, aliudve quicquam manibus elaborat.

Laborum, operumque magistra librum certum habeat, in quo quicquid ex iis laboribus lucri, emolumentum capitur, enucleate ita præscribat, ut cerni facile queat, si quid in ea re desideretur.

In operibus vel accipiendis, vel restituendis nulla alia monialis se ingerat, nisi laborum magistra: cui secum aliquando, cum necesse erit, aliquam monialem, operis alicuius conficiendi vsu peritiorem, adhibere liceat.

Illud porro, quo ad eius fieri potest, cauendum erit, ut in monasterio ne sint multiplicia, diuersaque genera opera manuum, seu laboraria.

Hoc loco laborum communi, non solum ad Concilij primi præscriptum, lectio de vita spirituali adhibeatur, verum etiam ab omni otioso verbo absteineatur.

In loco vestiario indumentis cuiusvis generis, vestesque omnes asseruentur. Nec in cellulis, aliove loco priuatim, reponatur quicquam, custodiaturque quod eo ipso tempore necessarium non sit.

Monialis nummos, ne modicos quidem, apud se quouis nomine ne habeat, neque de præfecta etiam consensu, nisi officij, quod gerit, ratio aliter postulat.

Alioquin ut proprietatis rea puniatur. Quam panam, & præfecta, quæ id vilo modo, viloque prætextu permisit, & monialis item subeat, quæ rescierit, nec præfecta bidui spatio, aut, si hac in culpa sit, superiori quam primum potuerit, non denuntiari.

Curetur omnino, ut exquisita illa, ac religiosa communis vite ratio, atque vsus in monasterio studiose introducatur; utque spiritualis vite sanctæque institutionis disciplinam, ac studia moniales sectentur diligenter.

Singulis annis, ut primo Concilio iussu est, impensarum, quæ in victum, aliumque monasterij vsu erogata sunt, rationes per eos, quorum interest, à præfecta repetantur. Quantum vero, & tritici, & vini, & obsonij, & aliarum rerum ad annuæ illarum victus sustentationem unicuique monasterio satis esse Episcopus existimavit, id ipse accurate præscribat. In ea autem præscripta dispensatione, administratione, si præfecta neglegentem se præstiterit ab officij sui munere suspendatur.

Act alienum, quod quinquaginta nummorum aureorum summam excedat, ne in vilo monasterio contrahatur, sine suorum curatorum permisso, concessuque, qui in magni momenti rebus Episcopum consulant.

Ne secularibus negotiis moniales se implicent; neque simul multis fraudibus ac detrimentis occurratur, hoc sedulo Episcopus curet, ut illorum prædia locentur, idque sub hasta auctione facta; nisi aliter quandoque expedire censuerit.

Ad tuendam etiam clausuram ea cautio adhibeatur, ut neque triticum, neque alia fruges, neque annonæ in vllis monasteriis, præterquam monasterij vsu, & necessitatibus asseruentur.

Monasterij vniuscuiusque curatoribus, procuratoribus, patronis, defensoribus ab Episcopo certa regule præscribantur: ex quibus cognoscant singulas muneris sui partes. Ii vero curatores & id generis ministri ab Episcopo singulis monasteriis, cura sua subiectis, illos non habentibus, constituantur: ita tamen, ut eiusdem Episcopi arbitratu à muneris illius cura omnes, & singuli semper amoueri queant.

Bonarum, & iurium omnium, ad monasterium quodcumque, etiam regularibus subiectum, pertinentium, inuentarium, probabili forma conscriptum, sex mensium spatio, ad archiepiscopale ab iis, quorum interest, deferatur, ne fraud vilo modo fiat, numero monialium ab Episcopo præfinito.

Quamobrem si quas etiam alienationes eorum bonorum, iuriumque fieri deinceps contigerit, de iis Episcopus certior fiat.

Cum puella monasterium ingredi postulat, ut locum, ubi profiteri cogit, illa inspiciat; primo studiose, diligenterque cognoscatur, an vere id illius propositum sit, anque illud curiositate tentet; nec propterea per monasteria plura vagari permittatur.

Puella cum ad cetera, tum ad professionem recipiantur monialium suffragiis occulte latis. Idque ipsum e: Concilij provincialis primi decreto, quod auctoritate literarum Pij V. Pont. in monasteriis etiam eorundem regularium iur subiectis, locum habet in monasteriis etiam regularium iuri, utaq; subiectis, plane seruetur.

Vbi religiosus iste, & vetus moniales solemniter velundam his temporibus antiquatus est, ad pristinum vsu, ex veteri instituto, & ritu reuocetur, dummodo intra monasterium id fiat.

Ne moniali cuiusvis ordinis albas, & vestes, aliaue indumenta, misse sacrificij vsui dicata, induere liceat.

Confessarii, & capellani, item sacerdotes monialium, & ministri præterea, quos illarum cura Episcopus præfecerit, quicumque sint, ne munus vllum, ne minimum quidem, nec vero esculenta, poculentæ ab illis vilo nomine, neque publico, neque priuato capiant, accipiantque, pœna proposita eiusdem Episcopi arbitratu irroganda.

Neque præterea quicquam capiant dono, ea specie, prætextuque datum, quod res eiusmodi sint, quæ Ecclesiastico vsui inseruiant, qualia sunt corporalia, purificatoria, indumenta clericalia, sacra imagines, & alia id generis.

Nec vero item aliud manuum opere elaboratum, artificiosè confectum, ab illis accipiant, ac ne laborem quidem, opusque, quod in vestibus vel purgandis, vel faciendis, vel reficiendis ponitur.

Caveant item capellani sacerdotes, ne ab vlla moniali priuatim, sed à monasterij præfecta, aut ab illa, quæ sacristie præposita est, munus missæ celebrandi suscipiant. Cum quæ præfecta, præpositæ solum, nec vero cum aliis monialibus colloquantur, tum de rebus scilicet, quæ ad suum munus solummodo pertinent.

Idemque hoc de genere toto à monialibus seruetur, pœna tum illis, tum capellanis præposita, Episcopi arbitrio.

Quibus vero confessarius, capellanusque sacerdotibus aliquid annui stipendij ac vitiæ sustentandæ vsu Episcopi permittendum videbitur, id omnino certa pecunie summa detur, nisi aliquando Episcopus aliter concesserit, nempe loco pecunie, vel tritici, vel vini, vel aliquid eiusmodi dari.

Viri aliquot pii, idemque solertes ab Episcopo deligantur, qui festis præsertim diebus, monialium monasteria, etiam regularium iuri, curæ subiecta adeant, forsque vndique perspiciant, si quid contra, quam de illis præscriptum est, fiat, agaturque, anque quicquam sit, qui facultate non impetrata, cum illis colloquatur.

Si quando nouum monialium monasterium construetur, hoc in primis curabitur, ut nulla fenestra, nulla specula alio, quam intus monasterij septum spectet.

Quod septum non simplici pariete, sed ipsis claustris, porticibusque elaudatur.

In eius autem septo medio viridarium magna ex parte constitui poterit.

Ad huius formæ modum monasteria, quæ iam adificata sunt, quoad eius fieri poterit, accommodari, reconcinnari, id Episcopo cura sit.

Minora vero officia, veluti ianua, rota, sermonibus præpositarum, earumque, quæ nouitias docent, sacristæ præfectarum, & quæ iis præsent, quæ manuum industria sese exercent, illarum præterea, quæ scriba, aut ratiocinatoris munere funguntur, & quæ ægrotis ministrant, ab eo, qui electioni præest, vna cum confessore, præfecta, vicaria, & discretis pro earum mentis conscientia, quibus opportunum videbitur, tribuantur. Quo decreto nihil derogatum sit iis monasteriis, in quibus ad huiusmodi officia Capituli suffragiis moniales deligi solent.

Earum officia, quae electa fuerint, sint duorum annorum, aut, in quibus ea esset consuetudo, ad summum trium. Illis cum perfuncta fuerint, tantundem saltem temporis vacent ab officiis; nec in eisdem confirmari possint, à monialibus; nisi grauis causae extiterit, iudicio superioris probata; quietiam eas ante tempus, officio praefinitum, inde mouere possit, si male administrant.

Quae electa fuerint, quemadmodum earum obedientia postulat, officia suscipiant, & eorum munera sine recusatione humiliter exequantur; quae aliter fecerint sine iusta causa, quae superari probata sit, iure suffragii priuentur, ut neque ipsae alias eligere neque ab aliis eligi possint, arbitrio superioris.

Praefecta monasterii, tanquam communis omnium monialium mater, ipsarum & corporis, & animae salutem diligentissime consulat; easque studiose admoncat, ut puro corde sint vitaeque integritatem seruent, & ad perfectionem virtutum omnium contendant; siquidem quae religionem susceperint, nisi ad summum illum gradum pro viribus peruenire conentur, minus sane efficiunt, quam debent, pro vita & ordinis instituto, quod profitentur. Meminerit autem sibi reddendam esse rationem iustissimo iudici errorum, quacunque moniales eius negligentia, aut culpa admiſerint.

In primis vero curet, ut pax, & concordia sororum conseruetur, sublatis, quantum ab ea fieri poterit, omnibus dissidiis ac discordiis causis, ut quemadmodum debent, vnum corpus, & vnus spiritus in earum sponſo Iesu Christo, perfecto charitatis vinculo colligatur.

Studeat etiam, ut singulae suo munere recte fungantur; neque, nulla alterius officium occupet, nisi auxilii causa; idque ipsius iussu, & ut omnia ordine perficiantur, imprimisque ut silentium horis ac locis praescriptis seruetur. Si vero alicuius importunitas, aut re aut verbo, sororum pace perturbata, charitatem violarit; acerrime ab ipsa praefecta, & si opus erit, à superiore etiam monialium puniatur, & eius animi elatio edometur.

Huius autem praefectae, eiusque vicariae, quae, illa absente, illius vim, & locum obtinet, moniales omnes omnino obedientiam & obseruantiam praestent, quemadmodum earum votum postulat.

Quae vero eius iussa neglexerit, neque penitentiam sibi impositam adhibere voluerit, aut superbe & iniuriose responderit, non habita eius dignitatis ratione, aut contumaciter defendendo, vel excusando eam impederit, quominus illas reprehendat, aut castiget, quae aliquid commiserint; ut sua contumacia, & insolentia graues penas pendat, apud superiorem accusetur ab illis, quas discretas appellauimus; quae nisi id fecerint, flagella, disciplina nomine, sibi semel adhibere, & humilibus capere cogantur.

Singulis etiam hebdomadis praefecta monialium conuentum, siue Capitulum habeat, corrigendi causa moniales proerratis, quae ipsa publice, vel in suorum officiorum munere admiſerint, quorum veniam ipse sponte atque humiliter coram omnibus petant, eisque penitentiam imponendi, aliaque adhibendi, quae earum institutis tradita sunt ad pietatem in humilitate, & sui contemptione continendas, atque ad virtutes omnes studiose sectandas.

Caueant autem moniales ne penitentiam sibi à praefecta impositam, pertinaciter recusent; neque superioris temporis delicta sibi inuicem iniquo animo obiiciant.

Quae hoc commiserit, ei hac sit pena, ut statim ad singularem monialium pedes terram exosculetur; sibi quoque flagella nomine discipline adhibeat.

In negotiis paulo grauioribus praefecta nihil decernant, nisi scientibus & consentientibus maiori ex parte discretis, seu matribus consilii.

In iis vero, quae maioris sunt deliberationis praefecta vniuersum monialium Capitulum conuocent; idque ipsi ratum sit, quod maiori monialium parti placuerit.

In omnibus autem tacitis suffragiis caueant moniales, ne suffragii pilas, vel calculos inter se tradant in manus. Iis, quae id commiserint, ea pena sit, ut priuata Capitulo, neque eligere, neque eligi suffragio possint, arbitrio superioris.

Ad suffragia autem de quacunque referenda non admi-

tantur, nisi quae triennium, post emissam professionem in monasterio fuerint commorata.

Discreta probitate, & prudentia ceteris monialibus antecellant.

Neque sint pauciores quatuor, ubi moniales plures non sint quadraginta, quod si plures sint, saltem sex creentur.

Moniales reliquarum sermonibus audiendis eiusmodi praepanantur, quae etate matura & spectata probitate sint. Haec diligenter, fideliterque suo officio fungantur: & ita loquentibus reliquis adstant, ut, quicquid tum intus, tum foris dictum, factumue fuerit, ipse audiant, ac studiose animaduertant. Nec enim quidquam, aut ita secreto proferri, ut eas lateat; aut, quod indignum sit Dei ancillis, dici aut fieri patitur: in quo si quidquam secus commissum fuerit earum culpa, vel negligentia, grauissima poena sui superioris arbitrio puniantur.

Novitiarum curam sola magistra electa, loco à ceteris monialibus separato, habeat: alia praeterea nulla.

Hae novitiae in timore & cultu Dei, & in obseruatione religionis erudiat: coneturque & vitae exemplo, nullam habeat ansam reprehensionis, assidueque admonitionibus ita eas instituere in spiritualis, & sanctae vitae ratione; ut progredientes Deo adiutore, perfectae eius ancilla possint euadere.

Quae autem sibi id temere assumpserit, ut aliquam ex novitiis erudiat, ius ei suffragii adimatur; neque eligere, neque eligi possit, quamdiu superiori placuerit.

Ianua septorum monasterii die clausa sint vna saltem clauae; quae ab antiquiore ianitrice custodiatur, ut, cum opus fuerit, aperiri possint. Nequaquam autem aperiuntur, nisi duabus ianitricibus praesentibus. At noctu duabus clauibus diuersis claudantur, quarum altera afferretur à praefecta, altera vero ab eadem ianitrice antiquiore.

Cum autem ianua aliqua necessaria causa aperiuntur, moniales non audeant eo accedere, ut externum quidquam aspiciant, vel cum vilo omnino aut uare, aut femina colloquantur. Quae id ausa fuerit, includatur in cellam, ubi tamdiu sit, quamdiu superiori videbitur, quae poena etiam plectatur ea, quae ianua propolita est, si aut id permiserit, aut eiusmodi petulantiam statim ad superiorem non detulerit.

Quo tempore mutantur officia; vna aut duae moniales matura, ac prudentes praeficiantur monialium laboribus.

Haec ad rotam recipiant, quae elaboranda sunt; isque distribuunt, quae ad id opus faciendum sunt idoneae: quibus perfectis, ea ex eadem rota resituantur iis, quorum sunt, accepta mercede, semper ea praesente, quae rota est praepolita.

Nulla praeterea quicquam quod elaborandum sit, ne cognatorum quidem, aut affinium, accipiat, quae contra fecerit, singulis vicibus sibi flagella discipline nomine adhibeat eo loco, quo moniales operibus elaborandis exercentur.

Si quae vel morbo, vel iusta alia causa non impedita, pigritia, vel desidia, aut pertinacia quadam ab huiusmodi laboribus abstinerit: obsonio priuetur totum id tempus, quo labori non incubuerit.

In loco item, ubi moniales exercentur in laboribus, lectio quotidie adhibeatur; quae absoluta, inter se conferant, quae audierint, certatimque electis vitiis, ad virtutes consequendas seipsas cohortentur.

Curet laborum magistra, ne sermones, aut cantus profani, aut à monialium conditione, & instituto abhorrentes, inferantur.

Praefecta, etiam si earum officium sit perpetuum, scribe, ac reliquae, quae monasterii bona quocumque modo administrant, fideliter, & accurate eorum rationem praescriptam habeant.

Singulisque tribus mensibus ad Capitulum summam referant rationes accepti, & expensi; ut omnes, quomodo se res monasterii habeant, intelligere possint. Verum quorannis rationem rerum omnium, quas administrant, separatim superiori reddant, aut eius vicario, ac, si fuerint, monasterii curatoribus deputatis. Quae autem aut sibi vindicarint aut perperam perdidierint monasterii bona, superioris arbitratu acerrime puniantur.

Ut autem nulla fraudis occasio relinquatur; in singulis monia-

monasteriis singula capsa constituantur ad hunc usum, ut in illis communis pecunia collocetur: qua duabus clauibus, iis inter se diuersis, clausa sint, quarum altera à prefecta monasterii, altera à maiori Discreta asseruetur. Nec vero capsula aperiri, aut in ea poni pecunia, aut inde auferri possit: nisi & prefecta, & maior Discreta, & scriba monialis, quae eius rationem ineat, interfuerint.

Duabus item clauibus, iisq; diuersis, horrei, & eius loci, ubi farina asseruetur, ostia concludantur: quae singula à singulis matribus, ei officio prepositis, custodiantur. Ea autem semper adsit, cum triticum, vel farina importatur, vel exportatur.

Prefecta, & moniales bona monasterii alienare, permutare, locare aut contrahere nullo modo possit: nisi sciente, consentiente, ac praesente rerum superiore, aut eius Vicario: seruatis item ceteris, quae iure seruari debent. Aliter contractus irritus, ac nullus sit.

Neque item adificare, nisi consentientibus Superiore, ac ciuib; monasterii curatoribus. Qui operam dabunt, ut id quam minimo sumptu, commode ac decenter fiat.

Quae preposita sunt curae egrotantium, pias & misericordes se illis praebeant, quanta maxima possunt & patientia, & diligentia: ac tales se illis praesentent, quales ceteras vellent, si ipse egrotarent.

Aegrotis cibis, & medicamenta opportuna à prefecta, & ab electis ad id ministris ita adhibeantur, ut monasterii facultates tulerint.

Prefecta autem charitatis causa eas quotidie visitet, ut, & solatio sit, & melius ab eis cognoscat, ac curet, quae ipsis sint necessaria.

Si vero aliqua moritur, confessor cum comite, quem Superior approbauerit, ingreditur septa monasterii tunc, cum eius corpus ad sepulturam dandum fuerit: pieque ac celeriter, quod eo tempore persolendum sit, officio fungatur.

DE PVELLIS AD RELIGIONEM

Admittendis.

Cum primum puella ad suscipiendum sacrum habitum offeruntur, monialium prefecta parentes, vel eos, quorum cura commissae sunt, admonet excommunicationis, quae preposita est à sacro Tridentino Concilio iis, qui suas puellas, vel alienas inuitas cogunt suscipere, aut profiteri religionem. Idem ab earum Superiore fiat, cum eius consensus requiretur.

In iis monasteriis, in quibus moniales pauiores sint quinquaginta, duae tantum germanae sorores, aut tres, quae sint vnus generis, ac familia recipi possint.

Vbi vero plures sunt quinquaginta monialibus, ibi tres tantummodo sorores, aut quatuor eiusdem familiae recipi liceat: si ita monialium Capitulo videatur.

Prefecta, & moniales de puella, earum suffragijs ad suscipiendam religionem admittenda, quidquam polliceri, aut Capitulum cogere non audeant: priusquam libero loco ab Episcopo, aut ab eo, cui ipse id munus delegarit, puella secreto examinata, ac probata, facultatem suscipiendi in eo monasterio religionem scripto consequuta fuerit, consentiente etiam illius monasterii Superiore.

Ab iis autem omnibus prius diligenter inquiratur de moribus, vita, etate, quae maior sit duodecim annis, ac de libera & pia voluntate puella.

Quae anno saltem antequam examinetur, & monialium Capitulo admittenda proponatur: propositum religionis suscipiendi in eo monasterio, & Episcopo, & monialibus, earumq; Superiori patefecerit, ut interim huiusmodi inquisitio mature fieri possit.

Quo etiam tempore ipso confessor illius monasterii, aut cui Episcopus eiusmodi munus puellas has audiendi commiserit, semel singulis mensibus peccata sua confiteatur, sacrosanctamque sumat Eucharistiam, ac per sepe moniales in locis colloquutionum alloquatur, ut ab eis tum explorari accuratius, tum admoneri melius possit de omnibus, quacumq; illi agenda, & ferenda erunt religionis causa intra septa monasteriorum, ne villo vnquam tempore conueni, & insitiam excusare possit.

De puella admittenda ad suscipiendam religionem, ac mox etiam nouitia ad professionem, ferantur tacita suffragia, ut singula moniales, nullo affectu impedita, libere sua conscientia possint satisfacere.

Nec vero huiusmodi puella ad religionem, neue nouitia ad professionem recipiatur: nisi duas ex tribus partibus suffragiorum tulerit.

Puella ad religionem admissio aliter facta, quam praescriptum sit, irrita sit, & nulla.

Prefecta vero, cuius culpa, vel negligentia id factum fuerit, ab officij administratione submota, velo etiam ad sex menses eo ipso priuata esse intelligatur.

Prefecta autem statim de suffragiorum exitu Superiorem admonet: ut in librum, ad huiusmodi usum institutum, eius nomen, quae recepta sit, ab eo referatur.

Cum primum suffragijs Capituli aliqua recepta est, statim omnes vestium delicias, & inanem ornatum deponat: & magro vel fisco vestitu, aut albo, at non serico induatur ea modestia, & submissione: ut omnes intelligant, eam mundo remunciasse: ut Deo religiosè inferuiat, quo vestitu semper utatur, donec in monasterio introeat, & interea à choreis, & spectaculis manibus abstineat.

Quae vero eo modo, quo diximus, recepta fuerit, monialium vestib; in monasterio indui non possit: nisi ex mensibus, postquam recepta fuerit, idq; concessu Episcopi, & monialium Superioris, quibus liberum sit, vel producere, vel contrahere illud semel re tempus, quemadmodum eis expedire videbitur.

Tumultus autem euitandi causa, deducatur mane ad monasterium ab intimis propinquis mulieribus, nulla pompa, nullo, inuitatu aliorum, & sola introducat in Ecclesiam interiore monasterij. Missaq; audita, & sumpta communione, ceterisq; solennibus ceremonijs adhibitis, coram reliquis monialibus, à Superiore, aut monasterii confessore vestiatur, qui illam adeo grauem, sacramque actionem aliquo ipso sermone prosequatur. Quod etiam in professione seruetur.

Superior siue confessor hanc cautionem adhibeat; ne puella nouitia nomen gentiliū seminarum imponat, sed sanctarum, quae ab Ecclesia celebrantur.

Quae puella postquam monialium vestem suscepit, amplius e monasterio septis exire non possit: nisi fortasse nondum professam peniteret in monasterium introisse. Si vero semel exierit, nulla illi imposterum facultas redeundi concedatur.

Nouitia causa ante professionem ex decreto Trident. Concilii nihil monasterio detur, praeter id quod necessarium sit ad victum, & vestitum eius temporis, quo fuerit in nouitiatu, quod totum representari volumus, antequam puella in monasterium ingreditur.

DE NOVITIIS AD PROFESSIONEM

recipiendis.

Quoniam ex Tridentini Concilii decreto professio ante decimum sextum annum expletum, & ante annum probationis post susceptum habitum facta, nulla est, nullamque parit obligationem; curent Episcopi, ne nouitia vlla ante illam etatem, & tempus ad professionem admittatur.

Prefecta autem monasterio triginta ante diebus Episcopo significet, quo tempore nouitia professura sit; ut vel ipse, vel, si is abest, impediturue, alius, cui ille id negotium dederit, nouitiae voluntatem cognoscat: perspiciatque an eiusmodi conditionis sit, quas monasterium illius, & ordinis regula postulat: an item monasterium idoneum. Ei denique demonstrat, quam grauis ea res sit, quam uel multas res tria religionis vota requirant: ut ea, antequam ad professionem recipiatur, vinculi vim intelligat, quo se obstringi vult.

Si prefecta id facere neglexerit, eiusdem Tridentini Concilii decreto ab eius officio tam diu amoneatur; quoad Episcopo videbitur.

Nouitia ne examinetur intra septa monasterii, sed extra in publica eius monasterii Ecclesia, ut libere & fidenter suam voluntatem exponere possit.

Quod vero professione facta, elemosyna gratia ad professam

Virginitas sanctum earum propositum, ea ex parte, qua diaboli insidii maxime patet, communiatur, cunctis Episcopis, ut ad omnes fenestellas, ubi colloquendum sit, duo ferrei clatri, seu cancelli conficiantur; qui altè palmo distent, alter ab altero.

Inter virgas ferreas, quibus singuli cancelli compacti sunt, non plus omnino quam vncia intersit.

Et possint.

Sint autem virgæ ita solidæ, ut neque facile frangi, neque, si Intimo vero cancello, quo moniales ad colloquendum accedunt, ferrea lamina appingatur, qua moveri nequeat; sitq; exiguis foraminibus, ad audiendi tantum commoditatem perforata, cui lineus pannus nigri coloris, ligneis tabellis affixus, instat fenestra, qua aperiri possit, cū erit colloquendum, apponatur.

In ea lamina quadrata fenestellula nonem tantummodo vnciarum fieri possit, cuius clavis à prefecta custodiatur: neq; eam fenestellulam aperire liceat, nisi quo tempore colloquendum sit cum Episcopo, vel ordinis Superioribus aut cum parentibus, & fratribus monialium, & aliis arcta propinquitate generis coniunctis, aut cum instrumentum aliquod confici, vel sacrum sermonem audiri oporteat.

Quod vero ad huius fenestellulæ concessionem attinet excepta sint monasteria, quorum moniales vel lege, vel consuetudine ab externis hominibus confici nunquam solent.

Offia locorum, qua colloctionis solium, & intus, & foris, sunt attributa, semper clausa sint: quorū claves sint apud antiquissimam earum monialium, qua audiendis sermonibus sint proposita; nec nisi cum opus sit longiori colloctione, aperiantur. Caterum ianitrix ex clatrata ianua fenestellula, ianua tamen clausa, rotaria ex rota respondebunt pulsantibus.

Loca autem intus, & foris colloctioni attributa, cum ibi sint, qui loquatur, semper pateant, ut quina sint, videri possint.

Offia, per qua à septis monasterii in exteriori Ecclesiam patet aditus, ad mœsem muro obstruantur. Si quid in hoc prefata culpa, vel negligentia commissum fuerit, ea, & officio, & velo Superioris arbitrio priuetur.

Omnis fenestra & cancelli, & quicunq; locus, per quem moniales externam Ecclesiam introrsicere possint, edificentur, præter fenestram, in qua collocata est rota, & fenestellulam ad solum sacrosanctæ Eucharistie sumenda vsus constitutam, ac illam fenestram per quam corpus, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, à sacerdote celebrante elatum aspicere possint.

Ea fenestra perpetuo lineo panno contecta sit, qui tantummodo, cum sufficitur sacrosanctæ Eucharistia, amoveatur. Fenestra autem ratio sit eiusmodi, ut sacerdos ex Altari moniales intueri nequeat.

Curent Episcopi, & alii superiores, ne è vicinorum adibus, quicunq; illi sint, monasteria inspiciantur; maxime vero si fratrum cuiusvis ordinis aut presbyterorum ades illis imminant: quo casu parietes altius tolli, & novas edificari iubeant eorum sumptibus, quorum Episcopi, & ii qui monasteriorum curatores sint, interesse iudicauerint, quacunq; appellatione remota.

Quamobrem etiam secularium Principum auxilium implorent, ut monialibus ab externorum hominum aspectu, & auditu liberis securè per monasterium ambulare liceat.

Regulares viri in posterum, ne in ea loca migrent, neue areas, monasteriis monialium proximas, edificandi causa emant: unde monialium aspectus fieri possit. Moniales in monasteriorum edificatione, vicinia regularium virorum adibus, aut iis locis, unde ipse ab illis inspicere possint, in posterum prohibemus. Aedes proxime monasterii sancti monialium, famosis mulieribus ne locentur.

Nene ibidem spectacula, cantus, saltus, ludi, & huiusmodi prophane res, & inanes exerceantur: qua eas à sacro officio auocare, aut ipsis offensionis causam præbere possint.

Quemadmodum à sacro Trident. Concil. sancitum est, moniali professione nulla ratione monasterii septis egredi liceat, nisi ex causa legitima que ab Episcopo probata sit.

Huiusmodi vero licentia egrediendi nullo pacto permittatur, nisi id grauisima res & summa necessitas postularit; neq; iis monialibus, quibus, nisi ex summi Pontificis concessu egredi fas est. Apostata, fugitiua, & delicti causa creta monasteriis, qua cum sacro vestitu, aut sine eo vagantur, non sine scandalo

religionis, ab Episcopis caterisq; earum Superioribus, petito etiam secularium principum auxilio ad sua monasteria redire cogantur: ut ibi dignas penas pendant suorum scelerum. Quod si Superioribus in monasteria restitui debere minime videantur, in earum mulierum numerum, quas Conuertitas vocant, cum bonis, qua attulerunt ad monasterium, adscribantur. Ea aut bona illis mortuis, priori monasterio restituantur. Si qua monialis in monasterij septa marem aut feminam cuiusvis ætatis, conditionisue etiam matrem, aut sorores introduxerit, tribus mensibus in carcerem concludatur; eiq; singulis sextis feriis ieiunanti nihil præter panem & aquam ad cibum & potum adhibeatur, atq; ad annum velum adimatur. Eandem penam subeant, qua rota, & ianua preposita fuerint; prefecta etiam, & quævis alia, quarum consensu id commissum sit.

Quicunq; vero clericus, siue secularis, siue regularis cuiuscunq; ordinis, aut laicus cuiuscunq; status, dignitatis, gradus, conditionis ipsarum monialium septa interdiu, vel noctu introire ausus fuerit, præter excommunicationis penam, quam ex Concilij Trident. decreto ipso iure subit; aliis etiam grauisimis penis, habita persona criminisq; ratione, puniatur. Et si Ecclesiasticus sit, aut beneficia obtineat, suorum etiam ordinum munere ex ordinarij voluntate prohibeatur; suisq; omnibus beneficiis priuetur. Quo decreto excipimus eos, quibus ob necessariam monasterio eorum operam, & industriam Superior septa ingrediendi facultatem, quotannis renouandam, scripto permiserit. Is autem meminert sibi à Trident. Concil. ius ademptum esse eiusmodi facultates concedendi, nisi in casibus necessariis, ideoq; caueat, ne qua intus officia moniales obire possint, ad ea præstanda externi in septa monasterii introducantur. Atq; ut in hac necessitate dignoscenda vna eademq; ratio ubiq; seruetur, & ille facile concedendi vsus coercetur, Episcopus adhibitis in consilium omnibus monasteriorum Superioribus, etiam regularibus statuatur, ac præscribat, quæ opera in monasteriis necessarium externorum ingressum requirant. Quam vero rationem in hac re præscripserit, ea ab omnibus, etiam Regularibus, inuiolatè seruetur.

Intra septa monasterii mares & femina cuiusvis generis, etiam ipsi monialibus inseruiant, vel sint atate confecti, nulla de causa pernoctare possint, proposita pena excommunicationis lata sententia, quam, & is, qui pernoctarit, & prefecta, qua id permiserit, subeat. quibus addantur alia pena Superioris arbitratu. Neue intus in eisdem septis boues, equos, & iumenta cuiusvis generis alant.

Si contra fiat, prefecta tres menses ab officij sui munere amoveatur.

Moniales cum nemine externo omnino colloquantur, nisi is licentiam scriptam, & obsignatam à Superiore monasterij, aut ab eo quem is suo nomine substituerit, atq; in cancellaria Episcopali gratis descriptam attulerit. Qua contra id fecerit, priuetur trimum mensium facultate loquendi cum externis omnibus cuiusvis sexus, etiam propinquus, cogaturque singulis sextis feriis eius temporis, discipline nomine flagella sibi publicè adhibere, & orare eo Psalmo, Misere mei Deus.

Licentia autem, scripto permissa, accipiantur ab iis, quæ rote sint preposita, priusque ad prefectam deferantur, quam illa accersantur, qua scripto nominata sint. Prefecta ubi scriptum legerit, manūq; & signum eius agnouerit, cuius officium sit facultatem colloquendi concedere, benedictione adhibita, permittit iis, qua scripto nominentur: ut cum illis tantummodo loquantur, qui nominatim descripti sint: idq; ad communem colloctionis fenestellam; non ad ianuam, neq; in Ecclesia, aut alibi, presentibus semper monialibus arbitris, ei muneri prefectis. Quæ vero ad colloquendum acceperint, brevis finem loquendi faciant: caueantq; ne tempus, quo nihil est pretiosius, inani, aut inutili sermone consumant.

Non est ferendum, ut moniales, præsertim sacris diebus aberrantes ab oratione, caterisq; piis exercitationibus, sermonibus minimè necessarius tempus consumant.

Idcirco, quibus diebus sumitur sacrosanctæ Eucharistia, & quoties dies festi ex præcepto Ecclesie celebrantur, tempore etiam aduentus, & Quadragesima, in Vigiliis præterea de præcepto, omni denique tempore, cum diuina sunt officia, moniales cum

externo nemine omnino colloqui possint: nisi necessitas ita postuler.

Moniales vero tam quae audiendis sermonibus praeposita sunt, quam illa, quae loquentur: ne monasterium absurdum, & inanis rumoribus compleatur, cum nemine omnino communicent, quae ab externis acceperint: nisi cum praefecta, si eis expedire videbitur, ut aliqua ad eam referantur.

Vigilent praefecta, & quae sermonibus audiendis praeposita sunt, ne quisquam colloquendum cum monialibus accedat, simulato eius nomine, qui scripta licentia nominatur. Quod si id a quoquam commissum fuerit, is ab Episcopo: quae vero cum collocuta fuerit, & quae scientes permiserint, a suo Superiore, harum constitutionum praescripto, graui pena eorum arbitratu afficiantur.

Quicumque vero clericus siue secularis, siue regularis, cuiuscunque ordinis, aut laicus cuiuscunque status, dignitatis, gradus & conditionis ad monialium monasteria accesserint, & cum earum aliqua, non imperata, ut praescriptum est, colloquendi facultate sermonem habuerit, grauius puniatur.

Hoc autem edicto, neque patres, neque fratres teneri volumus, quibus non impetrata illa colloquendi facultate, sed seruatis ceteris regulis, hac ipsa de re latus, cum filiabus & sororibus tantum colloqui, non tamen septa vnquam ingredi licebit.

Nemini omnino, neque sacro, neque profano, neque mari, neque femina liceat adire monasteria monialium docendi causa tantum, quem figuratum vocant.

In ijs tamen monasterijs, in quibus non in exteriori Ecclesia a secularibus, sed intus a monialibus organonatur, permittere poterit Superior alicui viro, moribus & aetate ab Episcopo probato, ut foris ad fenestellam colloquutionis monialem organistrum tantum sonandi artem doceat, si in eo studij genere plus proficere necesse habeat.

Hac autem intus, ad ipsam fenestellam discens, commorabitur: cui semper assistent duae ex ijs quae audiendus sermonibus praeposita sunt.

Quae contra fecerit, siue praefecta, siue alia, velo priuetur, alijq; praeterea poenis afficiatur arbitratu superioris.

Organum aut in posterum ne constitutur, nisi locus in quo apte locetur, Superioris iudicio ante probetur.

Prohibentur etiam moniales ipse intus, aut per alios foris sonare musicis instrumentis, praeter organa & harpichordium, quo ars organonandi discitur.

Neliceat monialibus depositi, aut custodia causa, in monasterio habere pecuniam, gemmas, vestes, aut eius generis res vllas cuiusvis persona, nec vasa quidem storum aut fructuum.

Quod si quae in praesenti habeant, ut omni incommoda causa tollatur, ad tres menses, quibus debent, ea restituant.

Contumacibus, aut negligentibus poena sit: praefecti, officij: ceteris veli spoliatio.

Moniales ne animi quidem relaxandi causa, seclarium virili aut muliebri vestitu vtantur, cum dedecet Dei famulas, vestes ab earum professione alienas, induere. Verum, decore semper seruato, omnium & temporum, & actionum, permittente praefecta, honestate, & quemadmodum sacras Deo virgines decet, animum remittere licebit.

Moniales etiam ne offulas, aut cetera huiusmodi consiciant donandi gratia prohibemus: propter teporis iacturam & sumptum, qui in eas impenditur. Quae contra decretum aliquid commiserit, vel permiserit, Superioris arbitratu puniatur: maxime vero in praefectam animaduertatur.

Nulli monialis fas sit ad quemquam secretò litteras scribere, praeter Superiorem & Episcopum, si de aliqua graui re esset admonendus.

Neq; ad se missas litteras aperire, & legere nisi praefecta prius eas coram vicaria legerit: aut se praesente legi iusserit.

Quae contra hanc legem aut scripserit aut acceperit litteras, per duos menses sua cella pedem non efferat: & singulis sextis ferijs ita ieiunare cogatur, ut tantum pane & aqua vescatur. At si ea litterae suspicionem aliquam criminis haberent, ea ad quam scripta fuerunt, praeter praedictam poenam, sex menses, & facultate loquendi ad fenestellam monialium colloquutionis, & velo priuetur.

Verum ne praefecta falli possit, si illi ei litterae ostensis, quae alia sint ab acceptis, & ab illis, per quas responsum est: quae rota praeposita fuerint omnes accipient litteras, quae ad monasterium peruenierint, easq; statim ad praefectam afferent, a qua etiam litteras a monialibus scriptas, accipient clausas, & obsignatas coram eadem ipsa. Quas deinceps nuncijs externis tradent.

DE CONVERSIS.

Conuersis, minimum quadraginta annos natis, & Superiori probatis, facultas sit exeundi septis monasterij, propter negotia monasterio necessaria, permittente tamen praefecta, quotiescunq; exeundum fuerit.

Cui etiam liberum sit, eas si ita videbitur, intra septa semper retinere, & ut faciat, si modo possit, ea vehementer cohortantur.

Ad funera aut ne prodeat, nisi quae ordinis sunt mendicantiu.

Exeuntes vero vna prodeant, neq; longius discedant, altera ab altera, quam ut se inuicem aspiciere & audire possint.

Quibus si ex vrbe egredi contigerit, semper in eodem lecto somnum capiant. Caueantq; ne in cuiusquam famosa persona domum introeant, etiam si illa de monasterio bene merita fuerit.

Neue in domiciliis, vbi alia honeste mulieres non habitent, pernoctent. Neue literas, aut mandata clam perferant.

Aut quidquam inane monialibus renuntient, quod foris viderint, aut audierint.

Delinquentibus poena sit carcer, aut etiam grauior arbitratu Superioris.

DE PUELLIS SAECULARIBVS, QVAE IN monasterijs educantur.

Puella saeculares cuiusvis generis, conditionis & aetatis, quae nunc in clausura monasterij, educationis, aliaue causa commorantur, post annum a monasterio exire cogantur, nisi omnibus ijs praedita, quae ad suscipiendam religionem, monasterij insituta, Trident. Concil. & harum constitutionum decretis requiruntur, monachalem vestem sumere voluerint. Episcopi tamen facultas permittitur probabili de causa prorogandi tempus suo arbitratu, consentiente Superiore regulari in ijs monasterijs, quae ei subiecta fuerint.

In posterum puella, educationis causa, in monasteria ne recipiantur sine licentia scripto permissa, ab Episcopo, ac Superiore regulari, si ei subiectum fuerit monasterium, cui etiam prius accesserit scriptis Metropolitanis consensibus.

Hac autem licentia non concedatur puellis, quae habeant, a quibus regi, & educari commodè possint: aut ijs quae decimum annum non compleuerint, aut maioribus quindecim annis.

Quae semel exeunt a monasterio, amplius aut in illud, aut in vllum praeterea aliud admitti non possint: nisi cum moniales fieri voluerint. Huiusmodi autem puella nigri tantummodo, aut fusci, vel albicoloris vestes, non sericas, adhibeant. Nullo praeterea acquisito ornamenti genere vtatur: ne sint concinnatae: neue habeant in aure, nec monilia: aut eius generis delicias.

Cum propinquis, alijq; externis ne colloquantur, nisi eisdem seruatis, quae supra de monialibus eo in genere decreta sunt.

Dormiant, cibum capiant, versenturque loco separato a monialibus, ijs exceptis, quae ipsis regendis, & insituentis praeposita sunt: cum nullaque moniali consuetudinem habeant, praeterquam in Ecclesia, cum Missa, aut diuina officia celebrantur.

Puellarum alimentis, & educationis causa quotannis monasterio non minus soluatur triginta aureis: cuius praemia dimidium in singulos sex menses representetur. Quod si ea pecunia per ipsos sex menses non numerata fuerit: puella ad suos remittantur, quos magistratus monasterio omnino satisfacere cogant.

Quaecunque ex ijs puellis monialis fieri voluerit, ad propinquos suos mittatur, aut ad eos, qui ipsius curam habent, apud quos saltem per mensem maneat: priusquam ab Episcopo: aut ab eius ministris examinetur, idque, ut facilius, ac melius eius libera voluntas exquiri, & explorari possit.

Puellas vero domi sua foris viuentes, neque literas, neque vllam omnino artem monialibus docere liceat: ne ad fenestellam quidem, aliaue colloquutionis loca, quod, si id monialium praefecta, quouis modo permiserit, sensu ad ministrandi officio priuetur.

DE CONCIONATORIBVS, CONFESSORIBVS, VISITATORIBVS & cappellanis:

Qui monasterijs praesunt, dectos, prudentes, ac pios concionatores adhibeant: qui bis saltem in singulis mensibus

mensēs ad cancellas collocaſionis monialium, vel ad fenestellas Ecclesie, Dei verbum prædicent, easq; erudiant in omnibus, quæ ad Dei cultum, & sempiternā salutem conſequendam pertinet.

Cōcionatoribus autem ne liceat cum monialibus separatim colloqui, nisi eis à Superiore monasterii licentia permittatur.

Præſcientur etiam monialibus conſeſſores, & ætate prouecti, & prudentes, & Deum timentes, qui ſemel ſaltem in ſingulos menſes audiant peccata monialium: eiſque ſacroſanctam Eucharistiā adminiſtrant: quemadmodum ſacrum Tridentinum Concil. debere cenſuit.

Nemo Regularis peccata monialium poſſit audire, niſi prius à generali Capitulo, aut ſui ordinis Generali, aut eo abſente, ab ipſius Vicario generali probatus fuerit: cuius rei ſidem faceret Episcopopo eius loci, ubi fuerit monasterium, aut eius Vicario omnes monialium, & ſeculares & regulares conſeſſores, conſecto biennio, aut ad ſummum triennio mutantur: niſi iuſta aliqua, aut neceſſaria cauſa Episcopopo, aut eius ordinis generali, ſi Regularibus ſubiectum ſit monasterium, poſtulare videatur, ut illis tempus prorogetur.

Idem monasterii ſepta ingredi non poſſint, niſi id eis à ſuperiore aliqua de cauſa conceſſum fuerit: excepta cauſa adminiſtrandi ſacramenta egrotis monialibus: cum graui & periculoſo morbo laborant.

Quo tempore dum intra ſepta cōmorantur, eos due aut tres moniales, quæ ætate cæteris præſtèr, comitentur. Eadēg, oēs proſequantur, quicunque ſepta monasterii introierint, etiam Superiores, ac viſitatores, facta prius ſignificatione ſonitu minoris campanæ monialibus ſe recipiendi. Quam conſuetudinem niſi præſecta ſeruari, officio moueatur Superioris arbitrio.

Conſeſſores in monasteriorum locis, quos foreſterias vocant, cibi capiendi cauſa ne morentur, niſi conſeſſionis tempore.

Neq; tum etiam ibi noctu cubent, niſi cum alicui ex monialium numero mors inſtaret, ut præſto eſſe poſſint adminiſtrandi ſacramentis, & reliquis pietatis officijs: aut cum propinquum monasterio domicilium non habent: ut in multis monasteriis quæ ſunt in diœceſi.

Nemini autem conſeſſori ſeculari aut regulari aſidue habitare liceat foris in foreſterijs, & ædibus monialiū; aut earum ſumptibus ibi viuere, nec ſi in iis locis dormitur, quæ monasterium attingunt, fenestre, aut rota ſint. Et ſi ſunt ſtatim muro obſtuantur, ut nihil à monialibus, quod in eo loco agatur, aut dicatur, aſpici aut audiri poſſit.

Clauſi lamina, & linea tela fenestellule eius loci, ubi moniales conſitentur, ita compactæ cohereant, ut remoueri non poſſint: & inde tantum audiri, aſpici autem nullo modo poſſint.

Qui verò conſeſſores in iis deliquerint, ſtatim & officio priuentur, & ſaciliſ tim ad eundem illud monasterium, tum diuina adminiſtrandi eis arbitrio Superioris adimatur.

Eandem penam ſubeant omnes Regulares, & alii cuius ſuis generis clerici, qui cibum aut ſomnum capient in locis collocaſionum, ac foreſterijs monialium: aut munera alicui moniali, quæ ſecundo, arctioris cognitionis gradu conuincta non ſit, dederint, aut ab ea acceperint.

Superiores tamen ſuo arbitratu, cum illis colloqui, & in foreſterijs reſci & cubare poſſint, quo tempore viſitant monasteria: ſi tamen ibi fratrum ſui ordinis monasteria non habeant. Quæ ſi ſunt, apud eos diuerſari debet, neq; graues eſſe monialibus.

Idem pecuniam, munera, aut præmia à monialibus ne accipiant, quo illa aperte intelligant in eiſmodi viſitatione tantummodo ab eis conſulti Dei gloriæ, & monialium ſaluti.

Liceat vero iis Superioribus, qui premuntur inopia, ſumptu monialium viuere, cum eas viſitant, aut ad eundem alia de cauſa, quæ ad ipſarum vtilitatem ſpectet.

Regularibus, qui fratres ſunt monialium, permiſſu Superiorum, quemadmodum ſupra dictum eſt, ſemel in ſingulos annos cum ſororibus monialibus tantum colloqui liceat, idq; præſentibus iis quæ collocaſioni præpoſita ſunt, quod ſi illi aliquos ſecum adduxerint, ii cum monialibus omnino ne colloquantur, præpoſita ea pena, quæ ſuperius colloquantibus ſine licentia eſt conſtituta.

Socii conſeſſorum Regularium ſint ætate prouecti, & ſuperiori ſuo probati, neque cum vlla moniali colloqui poſſint, niſi

cum præſecta, & rota, aut foreſteria præpoſita, ſi quid opus ſit conſeſſoribus tum, cum peccata audiunt, euſde pena periculo.

Præterea Superiores ex decreto ſacri Trident. Concil. quotannis idoneum conſeſſorim extraordinarium monialibus ſibi ſubiectis exhibeant. cui curent, ut vniuerſe conſiteantur; ut, quæ huiusmodi indigent medicina propter aliquem occultum animi morbum, neq; ipſa eam poſtulare, aut recipere ab viſitato conſeſſore vniquā uiderent, liberius mederi ſuis malis poſſint: ac diaboli laqueos enadere, vna cum reliquis conſeſſori nouo ſua peccata conſitendo.

Sacerdotes, qui in monialium eccleſiis publicis rem diuinā ſacturi ſunt, bene audiant, & bonis moribus ſint: & ab eo etiā approbati qui monasterio præſident.

Ex quibus qui à monialibus mercede conducuntur, nō ab illis, ſed à Superiore, aut eius iuſſu à conſeſſore monialiū deligantur.

Qui, niſi eis facultas ſcripto conceſſa ſit, cum monialibus ne colloquantur: niſi cum iis, quæ ſacryſta præſent; quibus cum ad rotam Eccleſie, quā breuiſſime loquantur de hiſtantummodo rebus, quæ ad Miſſæ ſacryſcium ſint neceſſaria.

Ne magnifici & ſumptuoſi apparatus ſiant, cum dies feſtus Eccleſie monialium celebratur: ſed pii ac modeſti, & qui religionem, non inanem aliquam ſpeciem præſerant.

Quo non admittantur muſici, ſigillatim catum, aut quoduis muſicam inſtrumentum adhibentes.

Præſecta monialium neminem ad monasterii famulatum & procuracionem admittat, cuius, & mores earum ſuperiori probati non ſint.

Euſdem etiam Superioris ſit approbatio eorum, qui nunc monialibus inſeruiunt. Quo in numero medici, tonſores, furno aut piſtino præpoſiti, cæteri q; omnes intelligantur, quibus in monialium ſepta introeundum ſit. Qui monasterii res procurant, quotannis ſua adminiſtrationis rationem reddant iis, quos diximus, & ad duos menſes bonis prædiſtis caueant cancellariis episcopopiū, ſe ſideliter rationē reddituros ſua adminiſtrationis. Quod ſi ſacere neglexerint officio priuati cœſentur.

In parochialibus eccleſiis, quæ monialium monasterii annexæ ſunt, perpetui Vicarii, ex formula Trident. Concil. præſcripta, ab episcopis conſtituantur.

DE PROPRIA REGVLÆ, ET CONSTITVTIONIBUS HIS Aſſidue legendis.

Quia moniales, quæ profeſſæ ſunt, non ſolum Dei, & S. Ecclie præſcripta, ſed etiam ſua regula, & ordinis leges, & inſtituta ſeruare debent, opera pretium erit, illis ſue vocationis & profeſſionis debitum officium in memoriam quā ſapientie renouare.

Ideo in virtute ſanctæ obedientie præcipimus, ut in ſingulis monasterijs ab aliqua moniali, cæteris profeſſis audientibus, quotidie legatur ſaltem caput vnum conſtitutionum regule, aut ordinis, cui adſcriptæ ſunt.

Cuius lectionis initium ſiat à primo, & ita procedatur ad extremum; ac deinceps ad primum caput redeatur: ut eodem ordine, ac progreſſione ſeruata, nunquam ſacre exercitationis huius uſus intermittatur. Præterea hæc etiam conſtitutiones frequentes legi iubemus, ut ex crebra ſalutarium præceptorum commemoracione moniales in obeundo ſuo munere diligentiores euadant. Quæ in re præſectam monemus, ut cæteras ad ſummam legum obſeruacionem non minus exemplo ſuo inuitet, quā auctoritate compellat.

Deniq; præcipitur omnibus monialium conſeſſoribus, ut illis vniuerſis ſemel legant, & explicent omnia hæc decreta: quæ in vulgarem ſermonem cōuerſa, ad cōmunem prouincia vtilitatem primo quoq; tēpore curabimus edenda, ea q; ut omnino, quemadmodum debent, ſeruent, vehemente cohortentur.

Quæ moniales arctioribus conſtitutionum regulæq; vinculis adſcriptæ viuunt: non iſt animi noſtri ſenſus, ut ab illis ſuſcepta vitæ inſtituta diſcedant, ſed vna cum iis hæc quoq; decreta ab illis ſeruari iubemus.

Hæc ex ſanctiſſimi, prudentiſſimiq; præfulis inſtituto adducere volui, ut formam habeant Prælati, ad quam monasteria reſormant: cum tamen nō eadem omnibus locis, temporibusq; conueniant, omitti nō

nulla, addidit alia, prout ad diuinā Maiestatis aeternam gloriam, animarumque salutē, & populi pietatem conueniens esse prudente, maturoque zelo iudicauerunt.

CAPVT XLVIII.

Epilogus, & cohortatio ad clericum vt perfectus Evangelicorum preceptorum obseruationi studeat.

*Calamitas
asidua mo-
nitio.*

*Omnes mo-
nendi sunt.*

*In causa Dei
omnes quo-
dammodo
pares.*

Nunc superuacuum quidem esse exhortationem meam temporum calamitates ostendunt, quae adeo graues sunt, frequentesque, vt si quis ad earum pulsum obduruit, omnem quoque orationem exclusurus videatur; quem enim commoueant verba, immotum ad verbera? si quis vero mala illa quae patimur, merito accidere, & clades peccatorum comites esse intelligit, non opus est verbis, vt effugere conetur, fat virum habent ipsa exitia ad metum sui incutientium. Nec magnitudo & dignitas episcoporum ea est, vt monent eos à priuato indecorum censeatur. Rogandi, monendi, docendi, obiurgandi sunt omnes, qui officio defuncti, ne securi malis suis indormiant, monendi, qui officio funguntur, vt pergant. Nullius altitudo est extra lapsum, nemo extra periculum, ideo cunctis circumspectio est inculcanda. A primā fede quae à nemine iudicatur, usque ad vltimā capellaniā, quae neminem iudicat, non est sanitatis securitas, & in omnibus quotidie se vitorum, quasi febrium tementa exerunt. Quin frequenter summa fastigia dignitatum summa vitia obfederunt, hinc ex celso grauior ruina, totius corporis contritu facte, & potentium potentia tormenta. Quid igitur faciam? maiores rogo vt patres, vt dominos, pares vt fratres. Quamquam omnes dum de animae periculo agitur sumus pares; dum omnes ignoramus, quid de se mali, quid de alijs boni aeterna sapientia, altitudine iudiciorum fuorum decreuerit. Imo qui censentur, minore sunt, qui censent maiore, quia plures habent causas peccandi, tot videl. quot animae eorum negligentia petire possunt. Stent igitur omnes, & officia sua, martyrumque & confessorum vitam intueantur. Pugnant illi, & ne peccarent, contra tormentorum vim, acerbissimamque steterunt; quomodo vero nos eorum filij successoresque dicemur, si nos monitiones, poenaeque à peccato non deterrent, cum eos ad peccandum necepromissa allicere, nec supplicia impellere potuerint? Venient Episcopi, Sacerdotes & Diaconi, alique ad aeternum Dei tribunal, veniemus & nos; illorum cicatrices, & vulnera nostram malitiam potentissime accusabunt. Illis Dominus dicet. Confessio vestra quanto in passionibus fortior, tanto clarior, & maior in honore est. Creuit pugna, creuit pugnantium gloria. Nec retardati estis ab acie tormentorum metu, sed ipsis tormentis magis estis ad aciem provocati; fortes & stabiles ad maximam certaminis praelium propria deuotione prodistis. Ex quibus quosdam iam comperi coronatos, quosdam vero ad coronam victoriae proximis, vniuersos autem, quos agmine glorioso carcer includit, pari ac simili calore virtutis ad gerendum certamen animatos, sicut esse oportet in diuinis castris milites Christi; vt incorruptam fidei firmitatem non blanditia decipiant, non minime terreant, non cruciatibus ac tormenta deuincant, quia maior est qui in nobis est, quā qui est in hoc mundo. Nec plus ad deiciendum potest terrena poena, quam ad erigendum tutela diuina. Probat a res est certamine fratrum glorioso, qui ad tormenta vincti ceteris duces facti, exemplum virtutis ac fidei praebeuerunt, congressi in acie, donec acies succumberet victa. Quibus ergo vos laudibus prae dicem fortissimi fratres? robur pectoris vestri, & perseverantiā fidei quo praeconio vocis exornem? Tolerastis vsque, ad consumationem gloriae, durissimam questionem, nec cessistis suppliciis, sed vobis potius supplicia cesserunt. Finem dolorum quem tormenta non dabant, coronam dederunt. Laniena grauior ad hoc diu perseverauit, non vt stantem fidem deuiceret, sed vt homines

Dei ad Dominum velocius mitteret. Vidit admirans praesentium multitudo caeleste certamen, certamen Dei, spirituale certamen praelium Christi: stetit seruos eius voce libera, mente incorrupta, virtute diuina, telis quidem secularibus nudos, sed armis fidei credentes armatos, steterunt torti torquentibus fortiores & pulsantes ac laniantes ungulas, pulsata ac laniata membra vicerunt. Inexpugnabilem fidem superare non potuit seuiens diabolus, plaga repetita, quamuis rupta compage viscerum, torquerentur in seruis Dei iam non membra sed vulnera. Fluebat sanguis qui incendium persecutionis exstingueret, qui flammam & ignes gehennae glorioso cruore sopiret.

Quae nobis exculatio reliqua fuerit, si victos nos, & cupiditatibus fractos, vitij contaminatos dies illa conspiciat, quae retributione omnium actionum spectabit? Mirabuntur nos tam degeneres nostri maiores, quia sine violentia & hoste prostratos fuisse intelligent. Leges à se latas, leges diuinas, leges Ecclesiae suo sanguine sancitas, nobis graues fuisse obtupescer. Grauem sacerdotibus esse castitatem, sobrietatemque, pro monstro habebunt, tot millia virginum, quae exquisitissima tormenta pertulerunt, ne pudicitiam violarent.

Caput est salutis in Ecclesia ad veteres canones omnia referre, veteres imitari. Monet suos episcopos haec de re S. Carolus Borromeus oratione ad primam Synodum Mediolanensem. Morum autem disciplinam facile restituerimus, si qua ratione, quibusue factis primum constituta, diuina, conseruata est, eandem nos in restituenda adhibebimus, illorum vestigia persequentes, qui hanc bonorum amplitudinem nobis, Deo auctore, sua virtute pepererunt. Proponamus nobis quae, Patres, illorum vita sanctitatem, & in admiratione sui officij sapientiam. Erant integri, casti, simplices, modesti, humiles, bene morati, in oratione & lectione assidui, siue despicientes, in aliena salutis cura & cognitione desiti. Consilio & opera benigni, hospitales, in domestico cultu & victu parati, in alios benefici & liberales, erant vigilantes super gregibus suis, vineam Domini summa diligentia, & labore colentes & custodientes. Pascebant assidue oves sibi commissas, triplici salutis cibo, verbo, exemplo & sacramentis, moris quoque, vt imitatores summi Pastoris Christi, qui pro vniuerso grege suo sanguinem, & vitam profudit, ipsi pro suarum ouium incolumitate quemuis excipere labore, subire omnes casus, omnem vim atque iniuriam perferre, denique, vt bonus ille pastor Evangelicus animam suam pro ouibus ponere non dubitabat, nullum inde huius vitae fructum expectantes, vt maximos caelestis retributionis fructus consequerentur. Haec, vt debemus, Patres, ante oculos habebimus, facile intelligemus, quid in restitutione Ecclesiastica disciplina nobis sit hoc tempore agendum. In quo illud etiam animaduertendum erit, vt quemadmodum in conformanda, & constituenda Ecclesiastica ratione Christus Dominus ab ipsis Apostolis quos Christianae vitae magistros esse voluerat, initium fecit, sic nos à nobis ipsis pastoribus, quos viuendi exempla & praecepta alijs tradere oportet, in conformanda restituendaque, morum disciplina exordiamur. Haec officia, si quo debemus studio, praestiterimus, parui proci negotij erit, sed are controuersias, id quod nobis Tridentina Synodus sciendum proposuit. Nam sublata cupiditate, quae est omnium radix, & semen dissensionum, facile praesentis temporis discordias componemus: nullumque in posterum disidendi locum cuiquam in prouincia nostra relinquemus. Quare ad piam hanc, necessariamque muneri nostri curam ac diligentiam, Patres, toto pectore incumbamus: hoc acceptabili tempore, hac die salutis, quam fecit Dominus, emitemur, vt quantum consilio, opera, actionibusque, Spiritu S. duce, & moderatore possumus, tantum ad constituendam communis prouinciae incolumitatem asseramus.

Hoc exigit à sacerdotibus vniuersis orbis, qui non modo animas illis committit, sed honoratos in super opulentoque esse voluit. Hoc Deus Ecclesiae plantator, & animarum redeptor, ne vestra incuria pereat, pro quibus Christus mortuus est. Hoc haeretici, qui clericali vitij offensa à religione & veritate diuortium fecerunt, atque etiam nunc eandem perfidiam causam praetextant.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

POLI-